ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ DIMANCHE 1er NOVEMBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.955

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.955

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Կարեւորը Կեանքն է

Գերեզմանատունները ծաղկաստանի կը վերածուին այսօր, ու մեռելները այլեւս չ'ընդունին:

Լաւինները աշնանային այս տժգոյն օրն ընտրած են, ուխտի երթալու համար, կեանքին հրաժեշտ տուած իրենց սիրելիներուն, մինչ հայ ժողովուրդը, տարին հինգ անգամ մեռելոց կ'ապրի, ամէն տարուան վաղորդայնին:

Գուցէ անոր համար, որ ճակատագիրը գինքը աւելի մօտ պահած է մահուան քան կեանքին, ու ողբն ու կոծը աւելի մտերիմ եղած են իր թախծոտ հոգիին քան ինդն ու ժպիտը: Իր երգն ալ եղած է տխրութեան փառերգ, ու յիսունեւհինգ տարիներ ետքն ալ, սիրտ մը կը պահէ, նման՝ ...էն վլած տներ:

Կ'ողբայ իր անթաղ մեռելները, իր կորսուած հողերը, կ'ոգեկոչէ իր պարտութիւնները, վասնզի յաղթանակներն ու վերելքները չեն կրցած զոհացնել արդարութեան ծարաւի իր հոգին:

Ծաղիկներու մէջ պառկած են այսօր, բոլոր մեռելները, նոյնիսկ անոնք, որոնք իրենց կեանքին մէջ չէին զատած այն սէրն ու յարգանքը, որոնց կ'արժանանան յետ մահու:

Աւելի դիւրին է, անշուշտ, յարգել ու սիրել մարդիկը, երբ այլեւս չկան: Ու անոնք, փունջ մը ծաղիկով ու լուռ աղօթքով մը, կը փորձեն հանդարտեցնել իրենց անհանգիստ խիղճերը:

Յիշատակները միշտ նուիրական կը դառնան: Բայց որքա՜ն աւելի լաւ պիտի ըլլար յարգել ու սիրել մարդիկ երբ դեռ անոնք ողջ են, ու չսպասել վերջնական բացակայութեանց, արտայայտելու համար յապաղած զգացումները:

Գերեզմանատունները կը մխիթարեն ողջերը, իրենց խաղաղ անտարբերութեամբ: Հոն վերջացած են այլեւս տագնապներն ու քէները, ճղճիմ հաշիւներն ու աւերդ առապանքները: Եթէ մարդիկ աւելի յաճախ մտածէին մահուան մասին, որքա՜ն աւելի իմաստուն կրնար դառնալ կեանքը: Մօրիաքի մէկ վէպին հերոսն է, որ շատ տանելի կը գտնէ կեանքի իր անտանելի ընկերը, մտածելով թէ կրնայ յանկարծ զայն կորսնցնել: Պիտի բաւէր չէ՞ մը իմաստութիւն, որպէսզի մարդիկ միայն թեթեւ հողերու եւ ծանր քարերու տակ չդտնէին իրենց հանգիստը:

Պէտք չէ որ «գնա՛ մեռիր եկուր սի-րեմ»ի դառն յանկերգը արմատ գնէ մարդոց սրտերուն մէջ եւ մահն ըլլայ այն գաղտուն, որու չնորհիւ միայն հասկնանք ունայնութեանց անսահմանութիւնը:

Կարեւորը կեանքն է:

Մեռելոց է այսօր: Ու եթէ մարդիկ կը ծաղկին տխուր խորհրդածութեանց, պէտք է որ, անոնք յաղթեն ու պարտութեան ծառնին ապրելու կամքն ու ոգին:

Գերեզմանատուներն անդամ, ծաղիկ-ներու տակ իրենց կորսուած չիրիմներով, զուարթ դիմագիծ մը ստացած են: Գոյնզգոյն ծաղիկները, յոդնած արեւու մը մարող ճառագայթներուն ներքեւ, անթիթական դեղեցկութեան դաշտ մը կը պարզեն, ու կարծես կեանքի երգն է, զոր կ'երգեն:

Վասնզի, կարեւորը կեանքն է:

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԴԱՀԸ ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Լիոնի մէջ, Նախագահ Փոմփիտու առաւելաբար ծանրացաւ չրջաններու կազմակերպութեան վրայ: Նշմարեց թէ «դըբոյթեան ոգին պէտք է ջնջել եւ իրականութեանց վրայ կռթնիլ»: Լիոնի մէջ, ըսաւ Փոմփիտու, պէտք չէ կրկնել փարիզի սխալը, անչափ ընդլայնումը ստեղծելով չրջանին: Թեքնիք եւ ճարտարարուեստական ընկերութեան յատկանիշնե-րէն մէկն է այն անպատեհութիւնը որ կը ստեղծուի ընկերային եւ բարոյական դետնի վրայ քաղաքներու անմարդկային նկարագրին հետեւանքով:

Բոլոր մարզերուն մէջ, գործունէու-թիւնները ճնշուած են եւ Ֆրանսա, եթէ չուզեր աչխարհի քարտէզէն ջնջուիլ, եւրոպայի կրնայ անդամակցիլ միայն աւելցնելով իր մարդկային եւ տնտեսական ուժականութիւնը: Եթէ Ֆրանսա չուզեր մեր ցամաքամասը բնաջնջումի ենթարկել, պէտք է անպայման աչխատի որ-պէսզի լյնան արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ պարիսպները:

Եւ նախագահը կ'եզրակացնէ, խօսքն ուղղելով քաղաքապետ Փրատէլի. «Լիոնի մէջ, Պարոն Քաղաքապետ, անցեալը հաչուետու է ապագային եւ կասկած չունիմ որ կոչս պիտի լսուի»:

Լիոն, Ֆրանսայի երկրորդ քաղաքը պիտի ըլլայ որ Մեթրօ ունենայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅԱՒԵԼՈՒՄՆԵՐԸ իրարու կը յաջորդեն Ֆրանսայի մէջ: Այսպէս որոշ չրջաններու մէջ էսանսը մէկէն երկու սանթիմ յաւելում պիտի կրէ Կիրակիէն սկսեալ: Հացին պակէթը, որ Օգոստոսին արդէն 58 սանթիմի բարձրացած էր 60 սանթիմ պիտի ըլլայ: 1971ի սկիզբը նամակադրոշմը Ֆրանսայի մէջ, 40էն 50 սանթիմի կը բարձրանայ, մեթրօ-պիւս տոմսը 70էն 80 սանթիմի իսկ երկաթուղիի սակերը 5 առ հարիւր յաւելում պիտի կրեն:

ԹՂԹԱՏԱՐԻ գործադուլը թէեւ վերջ գտաւ Շաբաթ օր, բայց մինչեւ Նոյեմբեր 15 պէտք է սպասել որպէսզի ամէն ինչ կանոնաւորուած ըլլայ:

ԹՈՒՐՔԻԱ առ այժմ կը մերժէ խորհրդային իչխանութիւններուն յանձնել երկու Լիթուանացիները, որոնք «Անթոնով-24» օդանաւով Տրապիզոն իչած էին: Թուրքիոյ մերժումը հաղորդեց նախագահ Սիւնայ՝ Պոդգորնիի ուղղուած նամակով: Այս վերջինը նամակով երկու օդահէններու վերադարձը պահանջած էր: Մոսկուայի Թրքական դեսպանատան պաշտօնատարներէն մին Հայաստան ղբնաց՝ Լենինականի մէջ տեսակցելու համար Թուրք դնդապետին հետ: Երկու ամերիկացի զօրավարները միչտ Լենինականն կը գտնուին:

ՓՐԱԿՍԱՑԻՆ անգլիական մամուլի Ռէօյթէր գործակալութեան թղթակիցը կը հաղորդէ, թէ Հուսաք երեւան հանած է «ծայրայեղներու» նախատեսած մեծ դաւը, որուն իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերէին 80 հոգի: Դաւը նախաճեռնողներն էին Ներքին նախարարը՝ Կրէօսըը, որ պաշտօնանկ եղաւ անցեալ չաբաթ եւ Զօր. Ռիթէն, որ կապ կը պահէ խորհրդային զրաւող բանակներու հետ: Ծայրայեղները դժգոհ Հուսաքի «մեղմ» քաղաքականութենէն, կը պահանջեն խիստ մաքրագործում՝ դատապարտուելու համար, բոլոր ազատականները:

ՄԱԿ-ի ամերիկեան ներկայացուցիչը երեք ամսով հրադադարի երկարաձգումը առաջարկեց, Նոյեմբեր 5էն սկսեալ, երբ վերջ կը գտնէ Սուէզի ճակատի վրայ հաստատուած հրադադարի պայմանաժամը: Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը այս առթիւ յայտարարեց, թէ Նորվ. Միւութիւն եւ Եգիպտոս պատասխանատուներ են ստեղծուած ներկայացութեան համար: ՄԱԿի Ֆրանսայի ներկայացուցիչը դիտել տուաւ, թէ Միջին Արեւելքի հարցի քննութիւնը վերապահուած է Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան: «Ռոճըրսի ծրագրին արկածախնդրութիւնը ցոյց կուտայ, թէ խաղաղութեան հարցին կարգադրութիւնը մէկ կամ երկու երկիրներով չափահովուիր»:

ԽՈՐԴՐԴԱՑԻՆ վիզայի սակը, արեւմտեան երկիրներու համար, տասնապատիկ բարձրացաւ, կառավարութեան որոչումով, խորհրդային քաղաքացին Ֆրանսա կամ արեւմտեան որեւէ երկիր երթալու համար ցարդ 40 ռուբլի կը վճարէր իր վիզային համար, այսինքն՝ 200 ֆրանք: Այժմ պիտի վճարէ 400 ռուբլի (2000 ֆրանք): Խորհ. Միութեան միջին աչխատավարձը հարիւր ռուբլի է ամսական (500 ֆրանք): Հետեւաբար խորհրդային քաղաքացին արեւմուտք ճամբորդելու իրաւունք ստանալու համար այժմ պիտի վճարէ իր չորս ամսականը: Աւելին, խմբովին կամ անհատապէս արտասահման այցելողները չատ փոքր քանակութեամբ տարադրամ դուրս հանելու իրաւունք ունին: Յարդ միայն փոքրամասնութիւն մը կրնար արտասահման մեկնիլ առանձին: Արտօնութիւն ստանալու համար անհրաժեչտ է ունենալ դրական որոչումը քաղաքացիին աչխատած հաստատութեան կուսակցական քարտուղարին, ինչպէս նաեւ սենտիքայի քարտուղարին եւ անօրէնին:

ԳԱՀԻՐԷ, ինչպէս նաեւ պաղեստինեան չրջանակները դժգոհ են Ցորդանանի նորակազմ կառավարութեան եւ, յատկապէս, Ուասֆի Թէլի վարչապետի պաշտօնին կոչուելուն համար: «Ալ Ահրամ» կը գրէ թէ Եգիպտոս ուչադիր պիտի հետեւի Թէլի գործունէութեան: Պաղեստինեան թիւններու ճամբով, բոլոր ազատականները:

ՄԱԿ-ի ամերիկեան ներկայացուցիչը երեք ամսով հրադադարի երկարաձգումը առաջարկեց, Նոյեմբեր 5էն սկսեալ, երբ վերջ կը գտնէ Սուէզի ճակատի վրայ հաստատուած հրադադարի պայմանաժամը: Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը այս առթիւ յայտարարեց, թէ Նորվ. Միւութիւն եւ Եգիպտոս պատասխանատուներ են ստեղծուած ներկայացութեան համար: ՄԱԿի Ֆրանսայի ներկայացուցիչը դիտել տուաւ, թէ Միջին Արեւելքի հարցի քննութիւնը վերապահուած է Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան: «Ռոճըրսի ծրագրին արկածախնդրութիւնը ցոյց կուտայ, թէ խաղաղութեան հարցին կարգադրութիւնը մէկ կամ երկու երկիրներով չափահովուիր»:

ԽՈՐԴՐԴԱՑԻՆ վիզայի սակը, արեւմտեան երկիրներու համար, տասնապատիկ բարձրացաւ, կառավարութեան որոչումով, խորհրդային քաղաքացին Ֆրանսա կամ արեւմտեան որեւէ երկիր երթալու համար ցարդ 40 ռուբլի կը վճարէր իր վիզային համար, այսինքն՝ 200 ֆրանք: Այժմ պիտի վճարէ 400 ռուբլի (2000 ֆրանք): Խորհ. Միութեան միջին աչխատավարձը հարիւր ռուբլի է ամսական (500 ֆրանք): Հետեւաբար խորհրդային քաղաքացին արեւմուտք ճամբորդելու իրաւունք ստանալու համար այժմ պիտի վճարէ իր չորս ամսականը: Աւելին, խմբովին կամ անհատապէս արտասահման այցելողները չատ փոքր քանակութեամբ տարադրամ դուրս հանելու իրաւունք ունին: Յարդ միայն փոքրամասնութիւն մը կրնար արտասահման մեկնիլ առանձին: Արտօնութիւն ստանալու համար անհրաժեչտ է ունենալ դրական որոչումը քաղաքացիին աչխատած հաստատութեան կուսակցական քարտուղարին, ինչպէս նաեւ սենտիքայի քարտուղարին եւ անօրէնին:

ԳԱՀԻՐԷ, ինչպէս նաեւ պաղեստինեան չրջանակները դժգոհ են Ցորդանանի նորակազմ կառավարութեան եւ, յատկապէս, Ուասֆի Թէլի վարչապետի պաշտօնին կոչուելուն համար: «Ալ Ահրամ» կը գրէ թէ Եգիպտոս ուչադիր պիտի հետեւի Թէլի գործունէութեան: Պաղեստինեան ցիները նոր վարչապետին նշանակումը կը նկատեն «դրդռութիւն»: Այս վերջինը կը նկատուի հակապաղեստինցի:

ՄՈՆԹրԻԱԼԻ ոստիկանութիւնը ցարդ չյաջողեցաւ գտնել Քրոսի թաքստոցը: Փնտռտուքն ու ձերբակալութիւնը կը շարունակուին: Քեպէքի Աչխատանքի նախարար նչանակուեցաւ, սպանուած Լափորթի փոխարէն, կառավարութեան ընդդիմադիր մը՝ Ժան Քուրնոյէ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մէջ ոդեվից ըմպելիի գործածութիւնը օրէ օր կ'աւելնայ: Տասը տարի առաջուան բաղդատմամբ ախորժարեր ըմպելիներու գործածութիւնը 82 առ հարիւր աւելցած է իսկ լիքէօռներու եւ օ-տը-վիներունը՝ 44 առ հարիւր:

ՄԵՌԵԼՈՑԻ ԱՌԹԻԻ

Տէր ի վերջոյ

Տէ՛ր, ի վերջոյ երբ ընդաղի լոյսը կեանքիս,
Վերջին շընորհ՝ պիտի ուզեմ որ դէմս ըլլայ
Ան՛ո՛ր պատկերն այն տարիքիս ուր սիրեց գիս,
Նոյն աչքերով եւ նոյն ժպտովն ալ անուղղայ...

Թո՛ղ ատիկա ըլլայ իրիկուն մը ամառուան,
Երկինքը թո՛ղ առնէ իր գոյնն ամենասուրբ,
Խաղաղութիւն մը պարուրէ թող ամէն բան
Եւ թո՛ղ մտքիս վրայ իջնէ ստուե՛ր մը սուրբ...

Որոշապէս պիտի գիտնամ թէ ա՛լ կ'անցնիմ...
Ո՛չ մէկ գոչում պիտի կրծէ սիրտըս սակայն.
Թէ այս միակ կեանքդ իսկ ըլլայ՝ օհ Աստուա՛ծ իմ,
Անոր համար շընորհակալ եմ քեզ միայն...

Եւ այդ պահուն յանկարծ ծովէ մը լուսաւոր,
Իմ անցեալիս ովկիանէ՛ն խաղաղադէմ,
Ինչպէս կոզի մը թո՛ղ յառնէ պատկերն անոր,
Ու ես յուզուած եւ հրմայուած զանի դիտեմ...

Ձայն ընդ երկա՛ր, յաւերժութեան երկա՛ր վայրկեան
Մը թո՛ղ դիտեմ, ծաղկասպիտակ ու հեշտագին
Այդ փոքր կոզին, ու թարթիչներս երբոր իյնան՝
Թող ինձ թուի՛ թէ ճիշդ հասայ իր ծո՛ցն անբիծ...

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ (*)

×

Իմ գերեզմանին դուռ չըմօտենաք,
Հարկաւոր չէ ինձ ոչ ծաղիկ, ոչ սուգ,
Յանկարծ կը զարթնի ջերմ լալու փափաք,
Սիրտըս չի գտնի ոչ մի արտասուք:

Իմ գերեզմանը թող լինի հեռուում,
Ուր մահացել են շշուկ, երգ ու ձայն.
Թող շուրջըս փռուի անանց լռութիւն,
Թող ինձ չյիշեն, թող ինձ մոռանան:

Իմ գերեզմանին դուռ չմօտենաք,
Թողէք, որ հանգչէի իմ սիրտը յոգնած,
Թողէք, որ լինեմ հեռաւոր մենակ —
Զրզգամ, որ կայ աշ՛ր, և ցնո՛րբ, և լա՛ց...

×

Պատուհանիս տակ լալիս է կրկին
Թափառիկ երգչի երգը ցաւագին
Տխուր այդ երգը վաղուց եմ լսել,
Կարծես թէ ե՛ս եմ այդ երգը հիւսել,
Կարծես թէ ե՛ս եմ լալիս այդ երգում,
Կարծես թէ բե՛զ եմ կարօտով երգում:

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ (*)

(*) 1970ին Վահան Թէքէեանի մահուան 25ամեակն էր, եւ Վահան Տէրեանի մահուան չորեքամեակը:

ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

—o—

ԽՄԲ.—Գրադատ Ալբերդ Կոստանեան «Ս. Գրականութիւն» ամսագրի Սեպտեմբերի թիւին մէջ երկար մենագրութիւն մը ունի եղիայի մասին: Ստորեւ հատուած մը գրագէտին աւունին եւ ծածկանուններուն մասին:

×

Անունի առասպելը: Ծածկանուններուն առեղծուածը: Ժառանգութեան խնդիրը: Գրական առաջընթաց եւ ինքնուսդրսեւորում: Լինելութեան կերպը: Նիրվանա: Փորձի իմաստը: Գիտութեան եւ արուեստի սահմանաեզրը: Վարդէն Աստուած:

1908ին, երբ Պոլսում սահմանադրական իրախնանք էր, իսկ եղիայի անուան առասպելը կարելի բարձունքի հասնելուց յետոյ զահավէժ անկում էր ապրում, եւ հանրութիւնը ոչ միայն ձանձրացել էր նրա անհամար կերպափոխութիւններից, այլեւ համոզուած էր, թէ Տէմիրճիպաշեանը անդառնալիօրէն անցեալի ուրուական է այլեւս, 57 տարեկան եղիան անում է իր վերջին քայլը, կնքում է իր մահկանացուն, կախուելով մէջքը օղակող ռամկական լայն գօտիից, որ ազնուական կենցաղի մայրամուտային քըմահաճոյքներից էր: Ես հակած եմ եղիայի ինքնասպանութեան փաստի մէջ մէկից աւելի իմաստ որոնելու: Ամէնից առաջ դա ինքնադրսեւորման լրիւութիւնն է, որի մէջ արտայայտուել է եղիայի ըմբռնած լինելութեան իմաստութիւնը, միաժամանակ արձագանգելով դարաւերջի արեւմտահայ իրականութեան մէջ բացասական նուիրական չափանիշ դարձած այն թեւաւոր խօսքին, որով Թէոֆիլ Գոթիէն բնութագրել է չէքսպիրեան Օֆելիային. ուզում եմ ասել, թէ եղիային յայտնի էր «ծաղիկներ քաղելով մեռնելու դաղտնիքը»: Եւ ի հեճուկս քաղքենի ախորժակների, որ եղիայի արարքի մէջ տեսել կամ տեսնելու են չիզոֆրենիկի անխուսափելի վախճանը, ես ստիպուած եմ մերկացնելու այդ դեղապաշտ ձեւակերպումը ու նրա հիմքում կարդալու եղիայի սրբագրած լուռ ըմբոստութեան հրաւէրը, որ ի տես երիտթուրքական խեղկատակութեան, ազգային զգօնութեան էր կոչում բարձրաղաղակ անչահախնդրութեամբ:

Ծնուել է 1851ի Մայիսի 8ին: Ես կենագրութեան առաջին փաստն արձանագրեցի, բայց ինքն է, որ մեկնաբանում է. « ... Ծաղկանց ու ծիածանաց մէջտեղ ծնած եմ ես լալով՝ որպէս ամէն մանուկ նորածին, եւ ծնած եմ լալու համար, աւա՛ղ, ու խոկալու համար յաւէտ ի վերա կենաց առեղծուածին... »: Այս տողերը գրելիս՝ 1883ին, եղիան, որ բոլորել էր իր երեսունեւերկու տարին եւ ձեռնարկել էր իր կեանքի կարեւորագոյն համարած գործին՝ «Գրական եւ իմաստասիրական չարժումի» հրատարակմանը, «մարդկային ցեղին մէկ կարեւոր ճիւղին՝ իմ սիրելի հայ ազգին մատուցր ազգագրութեան վեհ գործին իմ ուսանն նպաստելու տենչանօք», աղղարարում էր իր լինելութեան ճշմարտութիւնը, որ ընդամէնը պարզ յայտարարութիւն է վերին քաղուածքի մէջ, եթէ բաւականաչափ քաջ ենք այդ պարզութիւնը նկատելու բառի ազատ տիրապետման ու ծ–երի համահնչիւնութիւն ստեղծելու ճիգի ընդմէջէն: Ցեղագրում եղիան ամենայն կրքով դիտական բաղում, յաճախ ներհակ ճշմարտութիւններ որդեգրեց ու նոյնպիսի կրքով հրաժարուեց դրանցից, բայց իր լինելութեան ճշմարտութեանը չդաւաճանեց երբեք եւ չէր էլ կարող դաւաճանել, որովհետեւ դա իր բնական օրգանական վիճակն էր, ապրելու կերպն ու իր գոյութեան հաստատումը:

Մտքի պատմութեան մէջ փորձել են տարբերակել դիտական – օփժեէտիւ ճշմարտութիւնը լինելութեան ճշմարտու – թիւնից: Գալիլէի դիտական ճշմարտութեանը հակադրել են Զորդանօ Բրիւնոյի լինելութեան ճշմարտութիւնը. առաջինից կարելի է հրաժարուել, ինչպէս եւ վարուեց Գալիլէը, իսկ երկրորդից հրաժարուելը հաւասարազօր է ինքնասպանութեան: Իսկ ինքնասպանութեան խնդիրը նոյնիսկ հռչակուել է իմաստասիրական միակ իսկական լուրջ խնդիրը. լուծելով այն հարցը, թէ արժէ՞ ապրել կեանքը, թէ ոչ, պատասխանած ենք լինում իմաստասիրութեան հիմնական հարցին, իսկ մնացեալ հարցերն այն մասին, թէ աշխարհն արդեօք երեք չափում ունի եւ բանականութիւնն՝ ինը, թէ տասներկու տորոզում, միայն յաջորդում են այդ հիմնական հարցին: Այդ տեսակէտի համաձայն, բացառւում է, որ որեւէ մէկը մեռնի յանուն իմացաբանական փաստարկի. Գալիլէյը, որ կարեւորութիւն էր տալիս միայն դիտական ճշմարտութեան, առաւել հեշտութեամբ հրաժարուեց դրանից հրապարակաւ, հէնց որ դա սպառնաց իր կեանքին եւ ճիշդ վարուեց, քանի որ այդպիսի ճշմարտութեան համար չարժեր խարոյկի գնալ. լինելութեան ճշմարտութեան տեսակէտից միեւնոյնն է՝ երկիրն է պտրտւում արեգակի, թէ արեգակը երկրի չուրջը:

Եղիան յայտնի է իր «ահաւոր ընթերցումներով», որ սոխակել է Տիգրան Կամսարականին «չրջեալ դրաուն» անուանելու նրան, բայց անհմաստ բան արած կը լինենք, եթէ այս փաստից ենթադրենք, թէ եղիան կարող էր ծանօթ լինել նաեւ կերկեդորի (1813–1855) դրուածքներին, թէեւ եղիայի ղէպքում ամենանհաւանականը չատ յաճախ հնարաւոր է լինում: Բանն այն է, որ դանիացի այդ մոռացուած մտածողի ըմբռնումը կեանքի կոչուեց միայն առաջին համաշխարհային պատերազմից յետոյ: Այդպիսի ենթադրութեան օգտին որոշակի ոչինչ չի յուշում նաեւ եղիայի կենսագրութեան չատ յայտնի փաստը. կեանքի վերջին տասնհինգ տարիներին եղիան վայելում էր իր «պահապան հրեշտակի»՝ դանիացի այրի տիկին Ելէն Նիսընի խնամքն ու դուրդուրանքը. այդ ազնիւ օտարերկրուհին կարողացել էր մօր մահուանից յետոյ հիւանդ ու անկոչ մնացած ու այլ թաղամասում ձմրան ցրտին վարձու սենեակ փնտռող եղիային, նրա տառապած ու հիւծուած դէմքին նչմարելով, ինչպէս ինքն է յետագայում անդրադարձել, ազնուական արուեստագէտի կնիք: Եղիան այս տիկնոջ վայրկենական բացակայութիւնից օգտուելով է, որ իրագործել է ինքնասպանութեան մտադրութիւնը: Ան – մխիթար տիկինը յուշարձան է կանգնել – ցրել Շիշլիի ազգային գերեզմանատանը, որտեղ թաղուած է եղիան: Բայց եղիայի մահով ու յետագայ իրադարձութիւնների բերումով տեսադաշտից չքանում է տիկին Նիսընը ու նրա հետ անհետանում են նաեւ եղիայի ձեռագրերն ու հարուստ դրադարանը: (Եղիայի ազնուական ազգականները, ինչպէս վկայում է Զարուհի Գալէմքեարեանը, մուտք չէին գործում տիկնոջ բնակարանը, որ դանուում էր քաղքի վատահամբաւ թաղամասում): Խնդան է նչել այն, որ եղիայի լինելութեան իմաստասիրութիւնը դրքային ակունքից դուրկ է: Ու թէեւ եղիան իր մտածելակերպով կանխել է մեր հակասական դարը, այնուամենայնիւ, մնում է 19րդ դարի հարազատ զաւակը, երբ խոստովանում է, թէ «զարուն հիւանդութիւնը ունիմ», նկատի ունենալով, անչուշտ, արժէքների վերադնահատումը, որ մարդկային անհատին նոր կողմնորոշում էր պարտադրում: Եղիա Տէմիրճիպաշեանը՝ հայ կեանքի այդ խորհրդաւոր երեւոյթը, մեր դրականութեան ու մտքի պատմութեան յուզիչ էջերից մէկը դրեց:

Եղիայի ծածկանունների առաստութիւնը տարօրինակ չի թուացել ժամանակակիցներին, որովհետեւ արեւմտահայ դրականն առաջընթացին չատ յատկանչական է դա ընդհանրապէս: Բայց եղիայի ծածկանունների առեղծուած, այնուամենայնիւ, դոյութիւն ունի, որ թիւրիմացութեան մէջ է դցել ժամանակակիցներին ու նրա մասին դրողներին: Եղիայի մէջ հակասութիւններ ու չփոթ որոնողներ պարզապէս չեն կարողացել լուծել ծածկանունների դաղտնիքը: Եղիայի տարբեր դրուածքներ ստորագրուած են տարբեր ծածկանուններով, որոնց թիւը տասնեակից անցնում է: Ի հարկէ, լատգոյն դրութիւնները վերապահել է եղիա Տէմիրճիպաշեանին կամ Գրասէր Աստղին, որ իր աւագ ծածկանունն է, բայց միւս ծածկանուններով ստորագրուած երկերից էլ չի հրաժարւում, թէեւ դրանք իր համար առանձնայատուկ ընոյթ ունեն: Այդ ծածկանունների տակ թաքնուած անձինք եղիայի կոտորակուող, տրոհուող, քայքայուղ հոգու մասերն են, որոնց եղիա Տէմիրճիպաշեանը վերադրում է առանձին գոյութիւն, կեանքի առանձին հայեցակէտ, ապրելու ու մտածելու կերպ: Սրանք ինքնուրոյն անհատականութիւններ են, որ բնաւորութիւն ունեն եւ բախւում են իրար, վիճում, համաձայնում, մի խօսքով, դրսեւորում են լինելու իրենց կերպը: Բոլորը միասին մի վիպական աշխարհ են ներկայացնում, եւ սրում եղիայի լինելութեան դրաման:

Եղիայի ծածկանունների մէջ կան նաեւ կանացի անուններ (Մելանիա, Նուրա – նիա), որ ինքնին նրա ինքնադրսեւորմանն ու կերպարանափոխութիւններին ինֆանտիլ երանդ են հաղորդում, սեռական թաքնուած կռնֆլիկտի վերբերեւումով: 80ական թուականներին, երբ հատուածաբար լոյս է տեսնում «Աղջկան մը օրագրութիւնը», որ վարում են Մելանիան ու Նուրանիան, փոխադարձաբար «Ա.ռ Նուրանիա» եւ «Ա.ռ Մելանիա» հասցէագրութեամբ, եղիային սիրահարուած էր վարժարանի իր սանուհիներից մէկը, որին ուղղուած նամակները յետագայում տիկնոջ թոյլտուութեամբ հրատարակել է Հրանդ Նազարեանցը: Քսանեւհինգ տարեկան հասակում անփոխադարձ սէրն է լինում պատճառը եղիայի ինքնասպանութեան փորձի, թէեւ նրա մտադրութիւնը կասկածի է ենթարկուել, նոյնիսկ Մոտայի ծովեղերքի դէպքից քանի տարի յետոյ Գրիգոր Զօհրապը խաղացկուն երկիմաստութիւն է ցուցաբերում փաստի նկատմամբ: «Ոչ այն Մոտան, — դրում է Զօհրապը, — ուր եղիան կերթայ եւ ուր Պետոն կը սպասէ...»: Պետոն եղիային փրկող նաւավարն է, որին յետագայում բանաստեղծութիւններ է նուիրել եւ ուղերձներ յղել եղիան, մեկնաբանելով հէք նաւավարի արարքի իմաստը: Վարժարանի սանուհին, ըստ երեւոյթին, եղիայի երկրորդ սէրն է եղել, եւ սիրային կապը դրսեւորուել է նամակագրութեան միջոցով: Կանացի ծածկանուններով ստորագրուած դրութիւնների մէջ դարձեալ ինքն է կենտրոնական դէմքն ու մթնոլորտ ստեղծողը. Մելանիան Նուրանիային հասցէագրած նամակում իր հիացմունքն է յայտնում Գրաչէր Աստղի նկատմամբ. իսկ Նուրանիան իր օրագրութեան մէջ խոստանում է չկարդալ յաջորդ օրուայ «Արեւելք»ի էջերում տպագրուելիք եղիա Տէմիրճիպաշեանի յօդուածը Գրիգոր Օտեանի մասին «Նոքա եւ ես» խորագրով, «խռովիչ հոգի, որ միայն խռովել գիտէ», պատճառաբանում է Նուրանիան: Ստեղծագործող եղիայի հրճուանքին ենք ականատես լինում, որ արտայայտում է հետեւնանքով:

Եղիայի ծածկանունների մէջ դեր է վերապահուած նաեւ իր կատուին: Աղմուկ հանած «Աւելին ճառը»՝ նուիրուած ապջիկների դաստիարակութեան խնդրին, ձօնել է իր «Ջլախտաւոր կատուին»: Սա վարում է «Կատուի մը յիշատիրքը» օրագրութիւնը, որի նիւթը սիրոյ հոգու վերլուծութիւնն ու այլակերպութիւնների նկարագրութիւնն է, ինչպէս նաեւ իր զգայութեան մեկնումը: Եղիայի կատուն Սելանիկի մէջ սպաննուած է իբրեւ մատնիչ:

— Այդ ալ իմացած եմ Վահանէն:

— Արդ, Վահան որ կ'երեւայ թէ անկեղծ ու հաստատ սէր մը ունէր քրոջս հանդէպ, այժմ կ'ուզէ միասին ամուսնանալ:

— Ահաւասիկ զեղեցիկ զաղափար մը:

— Չէ՞ր դիտեր ասիկա:

— Հաւատացէք որ Վահան բան մը չէր ըսած մինչեւ այսօր:

— Միայն թէ այս միութեան համար դժուարութիւն մը կար:

— Ի՞նչ բան:

— Քոյրս չուզեր Վահանը...

— Վահանը չուզեր... բայց ինչո՞ւ համար:

— Պարզապէս թիւրիմացութեան մը պատճառաւ: Քոյրս կը կարծէ որ Վահանը եղած է Լեւոնի սպաննիչը, քանի որ ինքն ալ, իր պատմութեանը համեմատ, ներկայ գտնուած է Լեւոնի մահուան Սելանիկի մէջ:

— Բայց Վահան ինծի պատմած է որ ընդհակառակն, ինք չանցած է Լեւոնի կեանքը փրկել:

— Ես ալ դիտեմ այդպէս ըլլալը, որովհետեւ չատ լաւ կը ճանչնամ Վահանի նկարագիրը... միայն թէ հարկ է քոյրս համոզել եւ ասոր համար փաստեր եւ ապացոյցներ հարկ էին, քանի որ Վահանի խօսքը բաւական չէր ղինքը արդարացնելու համար քրոջս աչքին:

— Սակայն ի՞նչպէս կարելի է ատոր ապացոյցները գտնել:

— Ահա ճիշդ այդ ապացոյցները գըտնուեցան հիմա:

— Բացատրէ տեսնեմ:

— Այս Արիֆ պէյը եւ միւս զինուորականները որոնց քով գացին, գլխաւոր դերակատարները եղած են Սելանիկի մէջ տեղի ունեցած տռամին եւ որոնց վկայութիւնը անչուչա բաւական պիտի ըլլայ Զարուհիի միտքէն վանելու ամէն կասկած:

— Շատ ազէկ ուրեմն, դոչէց Աչոտ ուրախութեամբ, ես ալ քեզի չափ դոհ եմ հիմա այս հանդիպումէն որ երջանկութիւն պիտի բերէ մեր Վահան բարեկամին:

— Միայն թէ ատով ամէն բան չի լմընար, դիտել տուաւ Արամ:

— Դեռ ի՞նչ կայ, տեսնենք:

— Զարուհի այս օրերս նչանուելու վրայ է եւ եթէ այս ղէպքերը պատահած չըլլային՝ հիմա արդէն նչանտուքը եղած լմնցած պիտի ըլլար:

— Ի՞նչ կ'ըսես...

— Փարիզէն նոր եկած երիտասարդի մը հետ, որուն ծանօթացած էին քոյրս եւ ծնողքս իրենց ճամբորդութեան միջոցին:

— Անունը ի՞նչ է...

— Շաւարշ Աբգարեան, երկրաչափ:

— Շաւարշ Աբգարեա՞ն, դոչեց Աչոտ, Շաւարշ Աբգարեան... քոյրդ անոր հե՞ռ պիտի նչանուի:

— Այո, կմկմաց Արամ, մի՞թէ կը ճանչնաս զինքը:

— Բաւական...

— Ի՞նչպէս տղայ է:

— Ներէ որ այս մասին լուռ մնամ, պատասխանեց Աչոտ:

— Ընդհակառակն, կը պահանջեմ որ խօսիս եւ ամբողջ դիտցածներդ ըսես:

— Հաւատա որ իր մասին լաւ բան մը չունիմ ըսելիք:

— Աւելի լաւ, դոչեց Արամ:

— Ի՞նչպէս աւելի լաւ, հարցուց Աչոտ զարմացած:

— Անկեղծօրէն կը խոստովանիմ որ բնազդաբար հակակիր եմ այդ երիտասարդին եւ չատ դոհ պիտի ըլլամ եթէ խօսուած չըլլամ... առաջին վայրկեանէն չսիրեցի զինքը: Ինչեւէ թախտաքնդրի մը տպաւորութիւնը ըրաւ վրաս:

— Ուրեմն կրնամ հաստատել որ տպաւորութեանդ մէջ չես սխալած:

— Բայց տպացոյցներ տուր, դոչեց Արամ, համոզիչ ապացոյցներ, ոչ թէ ինծի համար, այլ միւսներուն համար...

— Ուրեմն քոյրդ եւ ծնողքդ համամի՞տ են այս ամուսնութեան:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(248 – Շար.)

ԵՍ ԴՐՍԵՁԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Իրաւ դուն չես դիտեր ամէն բան... եթէ դիտնայիր՝ դուն ալ հիմա ինծի չափ պիտի խանդավառուէիր... սակայն մի–այն ըսեմ, որ Վահանի ամբողջ կեանքն ու ապագայ երջանկութիւնը այս հան–դիպումէն կախուած է:

— Բացատրէ ուրեմն խնդիրը, որով–հետեւ ինչ որ Վահանի կը վերաբերի պիս անտարբեր չի կրնար թողուլ:

Արամ պահ մը վարանեցաւ, յետոյ հարցուց.

— Վահան երբեք խօսք չէ՞ բացած իր ներքին ընտանեկան գործերուն մասին:

— Ընդհանրապէս ոչ, պատասխանեց Աչոտ:

— Չե՞ս դիտեր որ նախապէս քրոջս նչանուած էր:

— Այո, այդ պարադան դիտեմ:

— Գիտես նաեւ որ քրոջս ամուսինը Սելանիկի մէջ սպաննուած է իբրեւ մատնիչ:

— Այդ ալ իմացած եմ Վահանէն:

— Արդ, Վահան որ կ'երեւայ թէ անկեղծ ու հաստատ սէր մը ունէր քրոջս հանդէպ, այժմ կ'ուզէ միասին ամուսնանալ:

— Ահաւասիկ զեղեցիկ զաղափար մը:

— Չէ՞ր դիտեր ասիկա:

— Հաւատացէք որ Վահան բան մը չէր ըսած մինչեւ այսօր:

— Միայն թէ այս միութեան համար դժուարութիւն մը կար:

— Ի՞նչ բան:

— Քոյրս չուզեր Վահանը...

— Վահանը չուզեր... բայց ինչո՞ւ համար:

— Պարզապէս թիւրիմացութեան մը պատճառաւ: Քոյրս կը կարծէ որ Վահանը եղած է Լեւոնի սպաննիչը, քանի որ ինքն ալ, իր պատմութեանը համեմատ, ներկայ գտնուած է Լեւոնի մահուան Սելանիկի մէջ:

— Բայց Վահան ինծի պատմած է որ ընդհակառակն, ինք չանցած է Լեւոնի կեանքը փրկել:

— Ես ալ դիտեմ այդպէս ըլլալը, որովհետեւ չատ լաւ կը ճանչնամ Վահանի նկարագիրը... միայն թէ հարկ է քոյրս համոզել եւ ասոր համար փաստեր եւ ապացոյցներ հարկ էին, քանի որ Վահանի խօսքը բաւական չէր ղինքը արդարացնելու համար քրոջս աչքին:

— Սակայն ի՞նչպէս կարելի է ատոր ապացոյցները գտնել:

— Ահա ճիշդ այդ ապացոյցները գըտնուեցան հիմա:

— Բացատրէ տեսնեմ:

— Այս Արիֆ պէյը եւ միւս զինուորականները որոնց քով գացին, գլխաւոր դերակատարները եղած են Սելանիկի մէջ տեղի ունեցած տռամին եւ որոնց վկայութիւնը անչուչա բաւական պիտի ըլլայ Զարուհիի միտքէն վանելու ամէն կասկած:

— Շատ ազէկ ուրեմն, դոչեց Աչոտ ուրախութեամբ, ես ալ քեզի չափ դոհ եմ հիմա այս հանդիպումէն որ երջանկութիւն պիտի բերէ մեր Վահան բարեկամին:

— Միայն թէ ատով ամէն բան չի լմընար, դիտել տուաւ Արամ:

— Դեռ ի՞նչ կայ, տեսնենք:

— Զարուհի այս օրերս նչանուելու վրայ է եւ եթէ այս ղէպքերը պատահած չըլլային՝ հիմա արդէն նչանտուքը եղած լմնցած պիտի ըլլար:

— Ի՞նչ կ'ըսես...

— Փարիզէն նոր եկած երիտասարդի մը հետ, որուն ծանօթացած էին քոյրս եւ ծնողքս իրենց ճամբորդութեան միջոցին:

— Անունը ի՞նչ է...

— Շաւարշ Աբգարեան, երկրաչափ:

— Շաւարշ Աբգարեա՞ն, դոչեց Աչոտ, Շաւարշ Աբգարեան... քոյրդ անոր հե՞ռ պիտի նչանուի:

— Այո, կմկմաց Արամ, մի՞թէ կը ճանչնաս զինքը:

— Բաւական...

— Ի՞նչպէս տղայ է:

— Ներէ որ այս մասին լուռ մնամ, պատասխանեց Աչոտ:

— Ընդհակառակն, կը պահանջեմ որ խօսիս եւ ամբողջ դիտցածներդ ըսես:

— Հաւատա որ իր մասին լաւ բան մը չունիմ ըսելիք:

— Աւելի լաւ, դոչեց Արամ:

— Ի՞նչպէս աւելի լաւ, հարցուց Աչոտ զարմացած:

— Անկեղծօրէն կը խոստովանիմ որ բնազդաբար հակակիր եմ այդ երիտասարդին եւ չատ դոհ պիտի ըլլամ եթէ խօսուած չըլլամ... առաջին վայրկեանէն չսիրեցի զինքը: Ինչեւէ թախտաքնդրի մը տպաւորութիւնը ըրաւ վրաս:

— Ուրեմն կրնամ հաստատել որ տպաւորութեանդ մէջ չես սխալած:

— Բայց տպացոյցներ տուր, դոչեց Արամ, համոզիչ ապացոյցներ, ոչ թէ ինծի համար, այլ միւսներուն համար...

— Ուրեմն քոյրդ եւ ծնողքդ համամի՞տ են այս ամուսնութեան:

ԿԻՊՐՈՍ ՀՆԱԳՈՅՆ ԴԱՐԵՐՈՒՆ

Ա.

Կիպրոսի մէջ տեղացիները զոյութիւն ունեցած են Քրիստոսէ դեռ 3–4000 տարիներ առաջ: Բնիկ տեղացի ազգաբնակչութեան թիւին, կենցաղին եւ այլ յատկութեանց մասին տեղեկութիւնները չատ ցանցառ են: Դարեր եառք է, որ օտար տարրեր սկսած են թափանցել կղզի: Ասոնք եւս, տեղացիներու պէս, զբաղած են երկրագործութեամբ, հանքագործութեամբ, ղինագործութեամբ եւ այլ մանր արհեստներով: Քրիստոսէ առելի քան հազարամեակ մը առաջ, Կիպրոս զարձած էր բարգաւաճ կեդրոն, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի հետ ունեցած իր առեւտրական եւ մշակութային կապերուն չնորհիւ: Այդ դարերուն է, որ Եգէականի եւ Ախայեան ըզջոյներէն Յոյներ զաղթած են Կիպրոս մեծ թիւով, իրենց հետ բերելով իրենց լեզուն, կրօնքը եւ արհեստները: Այս զաղթականութիւնները, սակայն, չեն ձուլուած բնիկ տարրին հետ եւ հաստատած են իրենց անջատ թագաւորութիւնները:

Կիպրացիները, որոնք, այդ ժամանակաշրջաններուն, զարկ տուած էին պղնձեայ հանքերու շահագործման եւ նաւաշինութեան, սկսած էին նաեւ զգացնել իրենց զոյութիւնը, իբրեւ որոշ տարողութեամբ ծովային ուժ:

Երբ Ք. Ա. 709–540 թուականներուն Ասորեստան զրաւեց Կիպրոսը եւ ապա Եգիպտոսի հետ կռուի բռնուելով պարտուեցաւ անկէ, կղզին 560ին անցաւ Եգիպտական տիրապետութեան տակ, որ կարճ տեւեց: Կիպրացիները միացան Պարսիկներուն եւ 525ին վերջ տուին Եգիպտացիներու տիրապետութեան: Դեռ 538ին, կիպրական ուժերը, Կիւրոս արքայի հետ միասնաբար գրոհ տուած էին Բաբելոնի վրայ եւ այս ձեւով ոչ միայն ապահոված էին համակրութիւնը մեծ զօր արքային, այլեւ կրցած էին կանդուն պահել իրենց տասը մանրանկար թագաւորութիւնները: Տիրապետող լեզուն էր յունարէնը, թէեւ կիպրական բարբառ մըն ալ կը խօսուէր: Միւս կողմէ կապեր զոյութիւն ունէին Յունաստանի հետ, որ այդ շրջանին կը հասնէր իր փառքի զագաթնակէտին: Այս պատճառով ալ Կիպրոս մնաց մուրճին եւ սալին միջեւ, Պարսկաստանի եւ Յունաստանի միջեւ մղուած երկարատեւ բախումներու ընթացքին:

Պարսից տիրապետութիւնը, Կիպրոսի մէջ, վերջ դուաւ Ք. Ա. 332ին, երկար – ամեայ ապստամբութիւններէ ետք, որոնք կը ղեկավարուէին Սալամիսի թագաւորութեան կողմէ եւ որոնց հետեւանքով, Եւակորոս թագաւոր, իր արքայական իշխանութեան ճանաչումը պարտադրեց Պարսիկներուն, 411ին Ք. Ա.: Եւակորոս, հելլենական ուժեղ զգացումներով տոգորուած մարդ էր եւ անոր չնորհիւ էր, որ հելլէն մշակոյթը զարերով տիրապետող դիրք մը զրաւեց կղզիին մէջ: 333ին, Մեծն Ալեքսանդր Մակեդոնացի տապալեց պարսկական կայսրութիւնը, Կիպրացիները խանդավառութեամբ դիմաւորեցին զայն եւ իրենց նաւատորմով օգնեցին անոր Տիւրոսի պաշարումին, որ – խարէնը, յաղթական Մակեդոնացիէն ըստանալով կղզիին անկախութիւնը:

Ալեքսանդրի յաջորդները, սակայն, փորձեցին վերագրաւել Կիպրոսը եւ ի վերջոյ 294ին, ինկաւ ան Եգիպտոսի Փթոլեմէ Թագաւորի տիրապետութեան տակ եւ կցուեցաւ եգիպտական պետութեան: Կղզին կը կառավարուէր ընդհ. կառավարիչի (Սթրաթիղոս – զօրավար) եւ ծովակալի (Նաւարխոս) հանդամանքները ունեցող ներկայացուցիչի մը կողմէ. իսկ 124 Թուականին, Եգիպտոսի հելլենական արքայական տունէն իշխան մը Թագաւորեցաւ իբրեւ «Կիպրոսի Թագաւոր»: Այդ Թուականներուն Կիպրոսի մայրաքաղաքն է Փափոս:

Այսուհանդերձ, կղզին մինչեւ վերջ դարձաւ կռուախնճոյր Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ: Իրերամարտ այս վիճակէն օգտուեցան Հռոմէացիները, որոնք, նախ իբրեւ հաշտարար միջնորդ ներկայացան եւ դիպտական Թագաւորութեան մօտ եւ ապա 58ին Ք. Ա., պատրուակ մը դտան կցելու Կիպրոսը իրենց կայսրութեան:

Հռոմէական տիրապետութիւնը տեւեց Ք. Ա. 58 Թուականէն մինչեւ քրիստոնէական 395 Թուականը: Այս չորսեւկէս դարերու ընթացքին Կիպրոս բոլորեց խաղաղ եւ բաւական բարգաւաճ ժամանակաշրջան մը: Վերսկսաւ հանքերու շահագործումը, ընդարձակուեցաւ ճամբաներու ցանցը եւ չինուեցան նոր նաւահանգիստներ: Մէջ ընդ մէջ, սակայն, ապէտներն ալ անպակաս եղան եւ մեծ երկրաչարժերու հետեւանքով քանդուեցան Փափոսն ու Սալամիսը, իսկ Դ. դարու սկիզբները ծայր տուաւ սով մը, որ տեւեց 30 տարի:

Հռոմէական տիրապետութեան այս չրջանին էր, որ Կիպրոս միացաւ քրիստոնէական եկեղեցիին: Արդարեւ 45 Թուականին, Պօղոս առաքեալ եւ Կիպրացի Բառնաբաս կղզի երթալով եւ Սալամիս նէն սկսելով ու ամբողջ կղզին այցելելով, քարոզեցին քրիստոնէութիւնը, երբ Փափոս հասան, քրիստոնեայ մկրտեցին հռոմէացի կառավարիչը Սերգիոս Պօղոս: Մութ կը մնայ քրիստոնէութեան սկզբնական ժամանակաշրջանի պատմութիւնը Կիպրոսի մէջ, բայց, հակառակ հակա – քրիստոնէական երկարատեւ հալածանք – ներուն, եկեղեցական կեդրոններ հիմ – նուեցան դլխաւոր քաղաքներու մէջ: Մինչեւ Դ. դար Կիպրոսի մէջ կազմա – կերպուած էին 13 եպիսկոպոսութիւններ: Այս զարուն է, որ Բառնաբասի գերեզ – մանին վրայ զտնուած Մատթէոսի Աւե – տարանը ընդունելով իբրեւ հիմ ու խարիսխ, եկեղեցական ինքնադլուխ Աթոռ մը հռչակուեցաւ Կիպրոս, որուն դլխաւոր Արք.ը իրաւունք ստացաւ կարմիր մելանով դնելու իր ստորագրութիւնը եւ կրելու բիւզանդական կայսեր մականն ու ծիրանի զգամիտը:

395 Թուականէն սկսեալ Կիպրոս են – թակայ կը դառնայ բիւզանդական կայսրութեան, որ կ'ընդդրկէր Սուրիա, Պաղեստին եւ Փոքր Ասիոյ հարաւ – արեւելեան հողամասերը, մայրաքաղաք ունենալով Անտիոքը: Է. դարու կէսէն սկսեալ, ամբողջ երեք դար, կղզին են – թարկուեցաւ Արաբներու յաջորդական արշաւանքներուն եւ կրեց անոնց հետեւանքները քաղաքական եւ տնտեսական դետիններուն վրայ: Այսպէս ալ չարունակուեցաւ կացութիւնը մինչեւ 963, երբ Բիւզանդիոնի Նիքիփորոս Փոքաս կայսրը ամբացուց իր իշխանութիւնը կղզիին մէջ:

Յաջորդ երկու դարերուն կղզին բոլորեց յարաբերական խաղաղութեան չրջան մը, մինչեւ որ կայսերական ծագումով իշխան մը՝ Իսահակ Քոմնինոս զրաւեց կղզին 1160ին եւ ինքզինք հռչակեց կայսր: 1191ին Ռիչըրտ Ա. զրաւեց կղզին, բայց անհանդարտ բնակչութիւն մը կառավարելու իր միջոցները անբաւարար դտնելով եւ Խաչակրաց արշաւանքը չարունակելու համար, կղզին ծախեց կրօնաւոր – դինուորական ընկերակցութեան մը ասպետներուն, որոնք, սակայն, քանի մը ամիս ետք վտանան, հալածուելով բնակչութեան կողմէ:

«Ա. Տ.»

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՍԱՂՈՆԻԿԷԻ (Յունաստան) մէջ, Հոկտեմբեր 11ին, տեղի ունեցած է Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ Հայ Գթութեան Ա.ի 14րդ պատմ. ժողովը, մասնակցութեամբ Գոմոթինէի, Քսանթիի, Գավալայի եւ Թեսաղոնիկէի մասնաճիւղերուն: Ժողովի աշխատանքներուն հետեւած են Ազգ. իշխանութեան, զանազան միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները: Մասնաճիւղերու նիւթա–բարոյական գործունէութեան տեղեկագիրներու ընթերցումէն պարզուած է, որ Հ. Գ. Ա.ի բոլոր մասնաճիւղերը, դլխաւորութեամբ Շրջանային Վարչութեան, ունեցած են դնահատելի գործունէութիւն խնամատարական – կրթական եւ առհասարակ հայապահպանման մարդերու մէջ, որու չնորհիւ Միութիւնը դուրս ելլելով զուտ խնամատարական կազմակերպութեան մը նեղ սահմաններէն զարձած է ազգային զործօն ազգակ մը:

ՌԱՊԱԹի մէջ Հոկտ. 9ին սրահ տապնապի մը զոհ զացած է Հայր Գրիգոր Ա.ի Յակերեան: Ողբացեալ կրօնաւորը արհաւիրքի օրերէն որբ մնացած է եւ զաստիարակուած լատին հայրերու կողմէ: Նախ Քաղապլանքա, ապա Պորտօ եւ վերջապէս՝ Ռապաթ, բոլոր վայրերուն մէջ ալ չանք չէր խնայած քարոզչական աշ – խատանք տանելու համար ի նպաստ իր ժողովուրդին եւ ուր որ ալ ըլլար, ամէն Ապրիլ 24ին մասնաւոր հոդեհանդստեան պաշտօն կը կատարէր:

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Սոնիա նստեր էր Նիքոլային քով, որ իր զրած առաջին ոտանաւորը Սոնիայի համար կ'արտագրէր:

Պօղոս Նաթաշայի հետ նստեր էր միւս պատուհանին մօտ եւ վերան տեսնելուն պէս լռած էին: Սոնիա եւ Նաթաշա յանդգնաբար եւ երջանիկ դէմքով Վերային նայեցան:

Զուարճալի եւ յուզիչ էր այդ երկու սիրահարած աղջիկներուն վրայ նայիլը, սակայն անոնց երեւոյթը Վերայի մէջ հաճելի զգացում մը չարթնցուց:

— Քանի անգամ ձեղմէ խնդրած եմ իրենուս ձեռք չդպցնել, դուք ձեր մատնոտը տեսնեակները ունիք, ըսաւ ան: Նիքոլային առաւ կազմարը:

— Այս վայրկեանիս, այս վայրկեանիս ըսաւ ան թաթխելով զրիչը:

— Դուք չէք գիտեր թէ ամէն բան իր ժամանակին ունի, այնպէս վազեցիք ու ներս մտաք հիւրանոց, որ ձեր տեղը ուրիշները ամչցան:

Զնայելով, դուչխ եւ հէնց այն պատճառով, որ նկատողութիւնը իրաւացի էր, ոչ ոք անոր պատասխանեց եւ չորսը միասին իրարու նայեցան: Վերան կազմարը ձեռքը բռնած կը դանդազէր սեղեակին մէջ:

— Ձեր տարիքին մէջ ի՞նչ զաղտնիք կրնայ ըլլալ, Նաթաշայի եւ Պօրիսի եւ ձեր միջեւ, այդ բոլորը լոկ յիմարութիւն են:

— Դէ, քու ի՞նչ գործդ է Վերա, մեզմաճաճայն պաշտպանողական չեշտով մը պատասխանեց Նաթաշա:

Ան, ինչպէս կ'երեւէր, այսօր սովորականէն աւելի սիրալիր ու բարեացակամ էր:

— Մեծ յիմարութիւն, ըսաւ Վերա, կը դաւիմ վրանիդ, այդ ի՞նչ զաղտնիքներ են...

— Ամէն մարդ իր զաղտնիքը ունի. մենք քեզ ու քու Պերկիդ չենք դպչիր, ըսաւ Նաթաշա բարկացած:

— Կարծեմ չէք դպչիր, ըսաւ Վերա, որովհետեւ վարմունքներուս մէջ երբեք դէշ բան մը չի կրնար ըլլալ: Բայց, ա՛յ, մայրիկին պիտի ըսեմ թէ ինչպէս կը վարուիս Պորիսին հետ:

— Նաթաշա ինչինիչ ինձ հետ չատ աղէկ կը վարուի, ըսաւ Պորիս, դանդաղելու բան չունիմ:

— Լաւ, Պորիս, դուն այդպիսի քաղաքագէտ մըն ես (բաղաքագէտ բառը այդ ժամանակ չափազանց զործածական էր երախաներու չրջանին մէջ, այն առանձնայատուկ առումով, որ անոնք կուտային այդ բառին) որ մինչեւ իսկ անատանելի է քեզ լսել, ըսաւ Նաթաշա վիրաւորուած երեսուն ձայնով: Ինչո՞ւ համար ան ինձ կը զպչի: Դուն այդ երբեք չես կրնար հասկնալ, ըսաւ ան Վերային, որովհետեւ դուն երբեք մէկը չես սիրած. դուն սիրա բսուած բանը չունիս, դուն միայն մատամ տը Սանլիս (այդ ածականը, որ չափազանց վիրաւորեալ կը նկատուէր, Նիքոլան Վերային տուած էր) եւ քու ամենասիրած զուարճութիւնդ ուրիշներուն տհաճութիւն պատճառելն է: Դուն դնա ուզածիդ չափ սիրարանէ Պէրկի հետ, արագութեամբ աւելցուց ան:

— Հաւանօրէն, ինչ որ ալ ըլլայ, հիւրերուն առջեւ երիտասարդներու հաւէն չեմ վազեր:

— Դէ, հասար փափաքիդ, մէջ մտաւ Նիքոլա, բոլորին ալ անհաճոյ բան մը ըսիր: Մանկանոց երթանք:

Չորսը մէկէն, վախցած թռչուններու հերթի մը պէս, ոտքի ելան եւ մեկնեցան սենեակէն:

— Անհաճոյ բաներ ըսին ինձ, ես ոչ ոքի բան մը չըսի, ըսաւ Վերա:

— Մատամ տը Սանլիս... մատամ տը Սանլիս... դրան հաւէն կը ձայնէին:

Գեղեցիկ Վերա, որ այդպէս զրդռիչ անախորժ ազդեցութիւն մը ըրաւ սիրահարներուն վրայ, ժպտեցաւ եւ իրեն ուղղուած խօսքերէն չզդացուելով, հայելիին մօտեցաւ եւ չոկեց իր մազերուն հիւսկէնները: Նայելով իր սիրուն դէմքին, կարծես ան աւելի սառն եւ անդորը զարձաւ:

Հիւրանոցին մէջ խօսակցութիւնը կը չարունակուէր:

— Ա՛հ, սիրելիս, ըսաւ կոմսուհին, մի՞թէ ես չեմ նկատեր, որ մեր այս ապրելակերպով մեր կարողութիւնը մեղ չի բաւեր: Եւ ամէնքի պատճառը այդ դլխուն ու անոր բարեսրտութիւնն է. դիւղը կարծես թէ աւելի հանդիստ ենք: Թատրոններ, որսեր եւ Աստուած գիտէ ուրիշ ինչեր: Բայց բաւական է որքան իմ մասիս խօսեցանք: Հա՛, ըսէ նայինք այս բոլորը ի՞նչպէս դլուխ հանեցիր:

Ցաճախ կը զարմանամ վրադ, Անդէթ, դուն այդ տարիքիդ մէջ ի՞նչպէս միամիտնակ մէկ Մոսկուա կը վազես, մէկ Փեթերսպուրգ եւ բոլոր նախարարներուն, երեւելիներուն քով կը մտնես, ամէնուն հետ վարուելու եղանակը գիտես. կը զարմանամ: Դէ, ըսէ, ի՞նչպէս կրցար դլուխ հանել այս ամէնքը: Ահա ես այդ բանը չեմ կրնար ընել:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

ուին էլ հանդիստ չեն տալիս Նիքվանայի ու «մահակենդանութեան» զաղափարնեերը, եւ սա իր հեծեծանքներով անհանդրը, զրատացնում է տիրոջը, կարծես արդարացնելով «չլսատաւոր» ածականը: «Ինչպէս Պարոնեանի Ծիծաղին տակ արցունք կայ, նոյնպէս իմ ալ արատասուքիս մէջ ծիծաղ կայ», մի առիթով դրում է Եղիան: «Հեղնանքը անբնականոն, չափազանցուած զարդացումն է, — դրում է հեղինակը, — որ ստորութերդեան սաղերի լեարդի չափազանցուած զարկայցման նման, աւարտում է նրանով, որ սպանում է անհատին»: Սակայն Եղիայի հեղնանքը աղբերդական դասա – պարտուածութեան դրոշմ ունի, դոնէ հասուն չրջանի երեկոում եւ տարբեր – ւում է նոյն Եղիայի սկզբնական չրջանի ռոմանտիկական անհոդ հեղնանքից: «... Եւ կ'երանեմ այն մարդիկին, որոնք կրնան դրութեան մը լիովին յարել եւ դաղի մը համար զոհուիլ: Ոչինչ կը զրաեմ բացարձակ»: Այս էլ Եղիա Տէմիրճիպաչեանի տեսակէտն է, որ արձակ – ւում է ծածկանունների բաղմութեան տեսակէտների ժխորի մէջ:

Եղիայի ծածկանունները նրա արտիստիկ ինքնադրսեւորման կրողներ լինելով հանդերձ, մատնում են Եղիայի լինելութեան տաղնապը. 1888ը հոդեկան նոր ճգնաժամի ու ինքնասպանութեան երկրորդ փորձի տարին է: Ինչպէս Զօհրապն է բացատրում, Եղիան «սրդոդած է ամէնուս դէմ ու Աստծուն դէմ»: Ու մի պահ վարագոյրի հետեւն է անցնում: Բայց ողբովհետեւ Եղիայի անձնաւորութիւնը չարունակում է դրաւել հանրութեան ու մամուլի հետաքրքրութիւնը, կարողանում ենք հետեւել Եղիայի կեանքի այդ չրջանի վերիվայրումներին: Երկու դրուագ – ներից մէկը՝ այրի տիկին Էլէն Նիսընի հետ եղած միջադէպը, յիշատակեցի: Միւս դրուագը հետեւեալն է. մի առաւօտ Եղիային տեսնում են Պոլսի եկեղեցիներից մէկի առաջ մուրացկանութիւն անելիս, ստուդելու համար, մարդ մուրալիս նեսմանո՞ւմ է, թէ բարձրանում ու հաւատացնելիս է եղել, նոյն երեկոյին, Բերայի ընտանիքներից մէկում, ի պատիւ նրա արուած ընթրիքի ժամանակ, թէ միայն բարձրանում է:

Ա. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Սոնիա նստեր էր Նիքոլային քով, որ իր զրած առաջին ոտանաւորը Սոնիայի համար կ'արտագրէր:

Պօղոս Նաթաշայի հետ նստեր էր միւս պատուհանին մօտ եւ վերան տեսնելուն պէս լռած էին: Սոնիա եւ Նաթաշա յանդգնաբար եւ երջանիկ դէմքով Վերային նայեցան:

Զուարճալի եւ յուզիչ էր այդ երկու սիրահարած աղջիկներուն վրայ նայիլը, սակայն անոնց երեւոյթը Վերայի մէջ հաճելի զգացում մը չարթնցուց:

— Քանի անգամ ձեղմէ խնդրած եմ իրենուս ձեռք չդպցնել, դուք ձեր մատնոտը նաւոր սենեակները ունիք, ըսաւ ան: Նիքոլային առաւ կազմարը:

— Այս վայրկեանիս, այս վայրկեանիս ըսաւ ան թաթխելով զրիչը:

— Դուք չէք գիտեր թէ ամէն բան իր ժամանակին ունի, այնպէս վազեցիք ու ներս մտաք հիւրանոց, որ ձեր տեղը ուրիշները ամչցան:

Զնայելով, դուչխ եւ հէնց այն պատճառով, որ նկատողութիւնը իրաւացի էր, ոչ ոք անոր պատասխանեց եւ չորսը միասին իրարու նայեցան: Վերան կազմարը ձեռքը բռնած կը դանդազէր սենեակին մէջ:

— Ձեր տարիքին մէջ ի՞նչ զաղտնիք կրնայ ըլլալ, Նաթաշայի եւ Պօրիսի եւ ձեր միջեւ, այդ բոլորը լոկ յիմարութիւն են:

— Դէ, քու ի՞նչ գործդ է Վերա, մեղմաճաճայն պաշտպանողական չեշտով մը պատասխանեց Նաթաշա:

Ան, ինչպէս կ'երեւէր, այսօր սովորականէն աւելի սիրալիր ու բարեացակամ էր:

— Մեծ յիմարութիւն, ըսաւ Վերա, կը դաւիմ վրանիդ, այդ ի՞նչ զաղտնիքներ են...

— Ամէն մարդ իր զաղտնիքը ունի. մենք քեզ ու քու Պերկիդ չենք դպչիր, ըսաւ Նաթաշա բարկացած:

— Կարծեմ չէք դպչիր, ըսաւ Վերա, որովհետեւ վարմունքներուս մէջ երբեք դէշ բան մը չի կրնար ըլլալ: Բայց, ա՛յ, մայրիկին պիտի ըսեմ թէ ինչպէս կը վարուիս Պորիսին հետ:

— Նաթաշա ինչինիչ ինձ հետ չատ աղէկ կը վարուի, ըսաւ Պորիս, դանդաղելու բան չունիմ:

— Լաւ, Պորիս, դուն այդպիսի քաղաքագէտ մըն ես (բաղաքագէտ բառը այդ ժամանակ չափազանց զործածական էր երախաներու չրջանին մէջ, այն առանձնայատուկ առումով, որ անոնք կուտային այդ բառին) որ մինչեւ իսկ անատանելի է քեզ լսել, ըսաւ Նաթաշա վիրաւորուած երեսուն ձայնով: Ինչո՞ւ համար ան ինձ կը զպչի: Դուն այդ երբեք չես կրնար հասկնալ, ըսաւ ան Վերային, որովհետեւ դուն երբեք մէկը չես սիրած. դուն սիրա բսուած բանը չունիս, դուն միայն մատամ տը Սանլիս (այդ ածականը, որ չափազանց վիրաւորեալ կը նկատուէր, Նիքոլան Վերային տուած էր) եւ քու ամենասիրած զուարճութիւնդ ուրիշներուն տհաճութիւն պատճառելն է: Դուն դնա ուզածիդ չափ սիրարանէ Պէրկի հետ, արագութեամբ աւելցուց ան:

— Հաւանօրէն, ինչ որ ալ ըլլայ, հիւրերուն առջեւ երիտասարդներու հաւէն չեմ վազեր:

— Դէ, հասար փափաքիդ, մէջ մտաւ Նիքոլա, բոլորին ալ անհաճոյ բան մը ըսիր: Մանկանոց երթանք:

Չորսը մէկէն, վախցած թռչուններու հերթի մը պէս, ոտքի ելան եւ մեկնեցան սենեակէն:

— Անհաճոյ բաներ ըսին ինձ, ես ոչ ոքի բան մը չըսի, ըսաւ Վերա:

— Մատամ տը Սանլիս... մատամ տը Սանլիս... դրան հաւէն կը ձայնէին:

Գեղեցիկ Վերա, որ այդպէս զրդռիչ անախորժ ազդեցութիւն մը ըրաւ սիրահարներուն վրայ, ժպտեցաւ եւ իրեն ուղղուած խօսքերէն չզդացուելով, հայելիին մօտեցաւ եւ չոկեց իր մազերուն հիւսկէնները: Նայելով իր սիրուն դէմքին, կարծես ան աւելի սառն եւ անդորը զարձաւ:

Հիւրանոցին մէջ խօսակցութիւնը կը չարունակուէր:

— Ա՛հ, սիրելիս, ըսաւ կոմսուհին, մի՞թէ ես չեմ նկատեր, որ մեր այս ապրելակերպով մեր կարողութիւնը մեղ չի բաւեր: Եւ ամէնքի պատճառը այդ դլխուն ու անոր բարեսրտութիւնն է. դիւղը կարծես թէ աւելի հանդիստ ենք: Թատրոններ, որսեր եւ Աստուած գիտէ ուրիշ ինչեր: Բայց բաւական է որքան իմ մասիս խօսեցանք: Հա՛, ըսէ նայինք այս բոլորը ի՞նչպէս դլուխ հանեցիր:

Ցաճախ կը զարմանամ վրադ, Անդէթ, դուն այդ տարիքիդ մէջ ի՞նչպէս միամիտնակ մէկ Մոսկուա կը վազես, մէկ Փեթերսպուրգ եւ բոլոր նախարարներուն, երեւելիներուն քով կը մտնես, ամէնուն հետ վարուելու եղանակը գիտես. կը զարմանամ: Դէ, ըսէ, ի՞նչպէս կրցար դլուխ հանել այս ամէնքը: Ահա ես այդ բանը չեմ կրնար ընել:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ
COMMEMORATION DU CINQUANTENAIRE DU TRAITE DE SEVRES

Le DIMANCHE 8 NOVEMBRE 1970 à 16 heures, au CENTRE PARISIEN DE CONGRES INTERNATIONAUX 120 Ave. Emile Zola, Paris (15e) (Parking)

Comité d'Honneur constitué par des personnalités du monde littéraire, religieux et politique, sous la Présidence de M. GABRIEL MARCEL, de l'Institut

La séance est placée sous la Présidence de M. HRANT SAMUELIAN

Prendront la parole :

M. Gabriel MARCEL, de l'Institut

Maître Jules WOLF, Avocat à la Cour de Bruxelles, ancien représentant de la Belgique à la Commission des Droits de l'Homme aux Nations Unies.

M. Gabriel MATZNEFF, écrivain

M. Jean-Marie CARZOU, écrivain

Maître Edouard JAKHIAN, Avocat à la Cour d'Appel de Bruxelles

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ. — Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ընկ. Սերոբեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԱԼԱՆՍ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի եւ իր չքախումբի Վալանս այցելութեան առթիւ, լուսանկարուած նկարները ցուցադրելու համար, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը չարժա – նկարի երեկոյթ մը կազմակերպեց Նո – յեմբեր 7, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,45ին։

Փոլիկոնի Մեզոն տէ Ժէօնի ընդարձակ սրահին մէջ։ Միրով կը հրաւիրուի Վա – լանսի Հայութիւնը անխտիր։

ԾԱԽՈՒ Է
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տարիքի եւ առողջական պատճառնե – րով, ծախու է Փա–տը–փորք մը քաղաքին կեդրոնը եւ չուկային մօտ, երկու փողոցներու անկիւնը։

25 տարիէ մանածագիտացած ըլլալով արեւելեան սննդեղէններու վաճառման մէջ, իր տեսակին մէկ ծանօթ խանութին է արեւելքցի, ափրիկեցի եւ նաեւ տեղացի յաճախորդներու լայն չըրջանակի մը։

Գինն՝ 80·000 ֆրանք

Դիմել՝

APKARIAN

2, Rue Bayard — 38 - Grenoble

Tél. : 44-57-82

×

Երկու սենեակնոց յարկաբաժին մը Ռիւ տը Պելվիլի բարձունքին, Մեթրօ Թելեկրաֆէն քանի մը քայլ հեռաւորութեամբ։ Տեղեկանալու համար հեռաձայնել 336–29–98 ամէն օր ժամը 1–3։

KOTCH-PARTIE
ՔՈՋԱՐԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի կողմէ։

Տեղի կ'ունենայ կիրակի ՆՈՅԵՄԲԵՐ 8ին ժամը 14ին, Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ։

ՔՈՔԹԷԼ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ, Նոյեմբեր 7 Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Միութեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փաւիէր, առաջին թաղամաս։

ԾԱԽԵՐՈՒ ՄԱՄՆԱԿՑՈՒԹԻԻՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը կ'ուզուի, որ կատարած ըլլայ զինուորական ծառայութիւնը։ Ե – ռանդուն եւ նախաձեռնութեան ոգի ու – նեցող ներկայացուցչական (ռըփրէզան – թան) պաշտօնի համար։ Մնայուն աշխատանքի համար։ Կը խնդրուի չդիմել լուրջ չըլլալու պարագային։

Հեռաձայնել՝ 899–23–66։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վիէնի մէջ Հ. Ց. Դաշնակցութեան 80ամեակի հանդիսութիւնը տեղի կ'ունե – նայ Նոյեմբեր 8ին։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ մէջ՝ Նոյեմբեր 15ին։

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԻՋ

Վալանսի Սզդ. Միութիւնը իր տարեշրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջակայքի գաղութները ընդհ. ժողովի, ունկնդրելու Միութեան գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական զեկուցումները։

Ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 6 Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահին մէջ (6, Ռիւ Ֆաւանթին)։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

DIMANCHE 8 NOVEMBRE à 15 H. 30

PALAIS DES SPORTS DE VILLEURBANNE (LYON)

GRAND COMBAT INTERNATIONAL

KECHICHIAN

CONTRE L'ITALIEN

ROMANO

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1970 ՏԱՐԻՈՑ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ
18 ՆՈՅԵՄԲԵՐԷՆ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
ԵՒ ԱՆՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԻՆ՝ 2200 ՖՐԱՆՔ

Ուրճանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անճամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆի, ամէն Հորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆի՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱՋԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «կատակն էր նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՑԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք–Խնուս (Տարօնի հրջանի պատմութիւն)	15 ֆր.
(Վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)	
ԱՂԱՒԻ, Զէյթուն եւ իր շրջակաները, Պէյրութ, թղթակազմ	15 ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԳԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԶՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, կոմիտաս վարդապետի բոլոր երկերը	

ՁՈՒ ՄԹԵՐՔ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN

51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35 Tél. : 326-88-65

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻԻՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
3
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI
3 NOVEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.956 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.956

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

(Քաղաքագիտական ակնարկ)

Ա.

Վերջացան Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան (ՄԱԿ) քսանեւհինգամեակի հանդիսութիւնները, որոնց ներկայ դրաստեցան անդամ երկիրներու պատասխանատու վարիչները:

Աչխարհի ներկայ քաղաքական ու տնտեսական անստոյգ կացութեան մէջ բոլորի աչքերը ուղղուած են դէպի Նիւ Եորքի արիստպազոսը, անկէ յուսալով դարմանը մարդկութիւնը խոովող բոլոր չարիքներուն:

ՄԱԿի Ուխտին նախաբանին համաձայն, միջազգային այս կազմակերպութեան դիտաւորեալ նպատակները են՝ Ա.) Ըրաշխաւորել աչխարհի խաղաղութիւնն ու ապահովութիւնը: Բ) Զարկ տալ ընկերային յառաջդիմութեան, հաստատել կեանքի լաւագոյն պայմաններ եւ աւելի լայն ազատութիւն:

ՄԱԿը կեանքի կոչուեցաւ երկրորդ աչխարհամարտի վաղորդայնին, 28 Յունիս 1945ին: Իր առաջին խորհրդաժողովը գումարուեցաւ Սան Ֆրանսիսկոյի մէջ: Նոր խանդավառութեան օրեր էին: Պարտուած էր Գերմանիա: Յաղթական էին դաչնակիցները, որոնց վրայ մեծ յոյսեր դրած էինք մենք ալ, — թէեւ աւելի համեստ չափերով քան 1919–22ին:

Չէ՞ որ Հայերն ալ իրենց մասնակցու – թեան բաժինն էին բերեր յաղթանակին: Կարմիր բանակին մէջ Գերմանիոյ դէմ կռուեր էին աւելի քան երկու հարիւր հազար հայ զինուորներ, որոնց հարիւրին չափնը ինկեր էր ռազմադաչտերուն վրայ: Ամերիկեան բանակին մէջ ասնեակ հազարաւոր հայորդիներ իրենց քաղաքացիական պարտականութիւնն էին կատարեր, ինչպէս Ֆրանսահայերը՝ ներմանական ճակատին վրայ, առանց հաչուելու Սուրիոյ եւ Լիբանանի մեր հազարաւոր հայրենակիցները, որոնք իրրեւ կամաւոր միացեր էին Ֆրանսական բանակներուն եւ կռուած հիւսիսային Աֆրիկէի մէջ, յետոյ ալ՝ եւրոպական ճակատին վրայ:

Հարեմատօրէն յոյսեր կը սնուցանէինք, որ պատերազմի հաչուեյարդարի պահուն նկարի վրայ պիտի ղրուէր նաեւ հայկական արիւնը: Այդ վստահութեամբ է, որ պատուիրակութիւն ղրկեցինք Սան Ֆրանսիսկո, յուչագիր ներկայացուցինք, աղերկեան ձայնասփիւռէն մեր դատին չուրջ լուսաբանութիւններ տուինք եւ արդարութիւն պահանջեցինք:

Արդիւնքը՝ զերօ:

ՄԱԿը կը փոխարինէր Ազգերու Դաչնակցութիւնը, որ հիմնուած էր առաջին աչխարհամարտի վաղորդայնին: Հայաս – տանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը 1920 Սեպտեմբերին օգնութեան համար դիմած էր Ժընեւի արիստպազոսին, երբ քէմալական ուժերը յանկարծակիի բերած էին Հայաստանի վրայ: Այն ատեն ալ արդիւնքը զերօ էր եղած:

Հայերը առաջին հիասթափուղներն են – ղան միջազգային այս երկու կազմակերպութիւններէն՝ 1920ին եւ 1945ին, երբ անոնք հաղիւ սկսեր էին ոտքի կանգնիլ: Շուրջ քսան տարուան կեանք ունեցաւ Ազգերու Դաչնակցութիւնը, որ չկրցաւ արդարացնել իր գոյութեան իմաստը — պահպանել խաղաղութիւնը՝ արդելք հանդիսանալով պատերազմներու:

Քառորդ դարէ ի վեր կ'ապրի ՄԱԿը, որ հակառակ իր բերդ մեքենային, յաբակից զանազան քաղաքական, տնտեսական ու ընկերային օժանդակ մարմիններուն, չկրցաւ առաջքն առնել տեղական պատերազմներու — Քոնկօ, Քորէա, Հնդկաչին, Ալժերիա, Պիաֆրա, Մերձաւոր Արեւելք եւայլն: Սակայն կրցաւ յաղեցնել երրորդ աչխարհամարտի պայթումը:

Ա՛յս ալ չահ մըն է վերջապէս:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՀԱՐԿՈՒ ԱՂԷՏ ՄԸ ՊԱՐԱՍԱՐԱՀԻ ՄԸ ՄԷՋ

142 ՄԵՌԵԱԼ

Շաբաթավերջը եղերական դէպքով մը աւարտեցաւ: Մեռելոցի իսկական օր մը եղաւ բազմահարիւր ընտանիքներու համար, քանի որ 142 երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ, բոլորն ալ քսան տարեկանէ վար ընդհանրապէս, զոհ դացին հրդեհի կլափներուն, քանի մը վայրկեանի մէջ:

Աղէտը տեղի ունեցաւ Կրընոպլի մօտերը գտնուող գիւղի մը մէջ՝ Սէն Լօրան տիւ Փոն, Շաբաթէն Կիրակի լուսնալիք գիչերը:

Շաբաթ գիչեր քանի մը հարիւր երիտասարդներ, երկու սեռէ, գիւղէն եւ մօտակայ վայրերէն փութացած էին տեղուոյն պարասրահը՝ հաճելի ժամանցի համար: Գիչերուան ժամը 1ի աստիճանն է, որ անակնկալ կերպով եւ ցարդ չբըշդուած պատճառներով ծայր առած է հրդեհը, որ քանի մը վայրկեանի մէջ տարածուելով հրոյ ճարակ դարձուցած է հսկայ չէնքը: Սրահին ներքին կազմածն ու յարդարարդերը, բոլորն ալ կերպընկալ նիւթերէ չինուած, անմիջապէս այրած են եւ պատճառ դարձած, որ հրդեհը տարածուի փութով:

Ահ ու սարսափի մթնոլորտ մը ստեղծուած է անմիջապէս. խելայեղ վազքով բոլորն ալ վազած են դէպի դուռները, որոնք, սակայն, փոխանակ փրկարար դեր խաղալու, փականք եղած են փախուստ տուողներուն համար: Արդարեւ, դուռներուն առջեւ է, որ ապատարարները դատած են ածխացած մարմիններուն մեծ մասը (դրան մը առջեւ աւելի քան 60 հոգի): Քննութիւնները ցոյց տուած են, որ երեք ելքեր, որոնք պէտք է բաց ըլլային վտանգի մը նախատեսութեամբ, փակուած էին կղպանքներով, իսկ կեղրոնի դուռը չինուած ըլլալով դուրսէն ներս մտնելու յարմարութեամբ (իր վրայ չուրջ–դարձ կատարող սիստեմով չին – ուած է) հնարաւորութիւն չէ տուած ներսը գտնուող երիտասարդներուն դուրս խուժել: Մնաց որ խուճապն ու իրարանցումը, ինչպէս նաեւ կրակին քանի մը վայրկեանի մէջ տարածուիլը, ծուխը որ չնչահեղձ կ'ընէ, արդելքներ էին ազատելու համար:

Հրչէջները, որոնք աղէտեալ վայրը գտնուած են չատ չուտով, ահաւոր տեսարանի մը առջեւ գտնուած են — ամէնուր ածխացած դիակներ: Անմիջապէս պարզուած են սրտաճմլիկ տեսարանները — մայրեր, հայրեր, բարեկամներ, որոնք նախ կը փորձէին ստուգել, թէ արդեօ՞ք պատահմամբ իրենց զաւակը կամ ընկերը պարասրահ չեն գտնուած: Ապա՝ դիակներու ստուգում անկարելի պայմաններու մէջ:

Ի տես ահաւոր աղէտին, պատասխանատու մարմինները անմիջապէս քննութեան մը ձեռնարկած են, որուն արդիւնքը յայտնի պիտի գառնայ յետագային: Առաջին առթիւ ճչդուեցաւ, թէ չէնքը չինուած է օրինական պայմաններու մէջ, այսինքն յատակագիծը վաւերացուած է պատկան մարմիններու կողմէ: «Վտանգի» երեք դուռներ գոյութիւն ունէին, որոնք, սակայն, փակ էին հրդեհի պահուն: Ինչո՞ւ, հարց կուտան մարմիններ: Հաւանաբար արդիլելու համար ձրի մուտքերը:

Ցամենայն դէպս քննութիւնը ցոյց պիտի տայ աղէտին պատասխանատուութեան բաժինը: Արդէն իսկ պարզ է որ սրահը չէր վայելեր ապահովութեան այն անհրաժեչտ միջոցները, որ պարտաւորիչ են եւ նոյնիսկ իր ներկայ վիճակին մէջ, բացումը չէր կրնար արտօնուիլ:

Աւելցնենք, որ այսպիսի մեծ աղէտներ պատահած են անցեալին քանի մը անգամ. վերջինը՝ 1938ին՝ Մարսէյլի «Նուվել Կալերին», որուն զոհ դացած են 103 հոգի:

ԱՒԱՐՏԱՃԱՌԵՐԻ

ԲԱՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻԻՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆՈՒՄ

Սոյն թուականի Սեպտեմբերի 19ին, Շաբաթ օրը, ժամը 12ին, հոգեւոր ճեմարանի հանդիսութեանց դահլիճում, Հայոց Հայրապետի բարձր նախագահութեամբ տեղի ունեցաւ 1969–1970 ուսումնական տարուայ հոգեւոր ճեմարանի չրջանաւարտներ Բարեչնորհ Ղազարոս Սարկ. Կիւրեղեանի, Կարապետ Սարկ. Գալստեանի եւ Վարդան Սրկ. Տէոլէքեանի աւարճառերի բանաւոր պաչտպանութիւնը եւ վկայականների յանձնումը:

Հանդիսութեանը ներկայ էին ուխտաւորաբար Մայր Աթոռում գտնուող Տանն Կիլիկիայի՝ Անթիլիասի Կաթողիկոսու – թեան միաբան Տ. Ղեւոնդ արքեպիսկոպոս Չէպպէեանը եւ Տիրայր Վրդ. Փանոսեանը:

Քննիչ յանձնաժողովի կազմում էին՝ ճեմարանի աւագ դասախօսներ Ա. Հատիտեանը, Կ. Աւետիսեանը, Պ. Շահրազեանը, Գր. Գիւլեանը եւ Ս. Անթոսեանը:

Ուսանողների ներկայացրած գրաւոր աւարտաճառերը յանձնաժողովին արդէն քննել էր եւ գրաւոր միջնորդութիւն յարուցել ճեմարանի տեսչութեանը՝ նրանց բանաւոր պաչտպանութեան թոյլտուութեան համար:

Քննիչ յանձնաժողովի անդամ Ա. Հատիտեանը ըստ էութեան խօսում է ներկայացուած աւարտաճառերի արժանիքների եւ թերութիւնների մասին:

Ա.ետնուհետեւ առանձին – առանձին խօսք է տրւում չրջանաւարտ սարկաւագներին, որոնցից իւրաքանչիւրը համառօտակի պատմում է իր կատարած աչխատանքի մասին եւ պատասխանում յանձնաժողովի անդամների հարցերին:

Բարեչնորհ Ղազարոս Սրկ. Կիւրեղեանի աւարտաճառի նիւթն էր «Տարօնի սըրբավայրերը», որը բաղկացած էր յառաջաբանից եւ երեք գլուխներից, չուրջ 60 մեքենագրուած էջ ծաւալով:

Աւարտաճառի բանաւոր պաչտպանութիւնը գնահատուեց «լաւ»:

Բարեչնորհ Կարապետ Սրկ. Գալստեանի աւարտաճառի նիւթն էր «Հայ–ռուս եկեղեցական յարաբերութիւնները», որը բաղկացած էր յառաջաբանից եւ հինգ գլուխներից, չուրջ 50 մեքենագրուած էջ ծաւալով:

Աւարտաճառի բանաւոր պաչտպանութիւնը գնահատուեց «լաւ»:

Բարեչնորհ Վարդան Սրկ. Տէոլէքեանի աւարտաճառի նիւթն էր «Յովհաննէս Երզնկացին որպէս մատենագիր եւ երաժիչտ–տեսաբան», որը բաղկացած էր յառաջաբանից եւ հօթ գլուխներից, չուրջ 60 մեքենագրուած էջ ծաւալով:

Աւարտաճառի բանաւոր պաչտպանութիւնը գնահատուեց «գերազանց»:

Հոգեւոր ճեմարանի տեսուչ Տ. Շնորհք Վրդ. Գասպարեանը չնորհաւորում է չրջանաւարտների աւարտաճառերի յաջող պաչտպանութիւնը եւ խնդրում է Հայրապետին՝ իր օրհնութիւնը տալու յանձնելով նաեւ վկայականները:

Ա.յնուհետեւ բարեչնորհ սարկաւագները հերթով մօտենում են Հայրապետին, համբուրում նրա աջը եւ ծափահարութիւնների ներքոյ, ստանում իրենց դիպլոմները:

Վերջում հայրական օրհնութեան ջերմ ու սրտառուչ խօսք է ասում Հայրապետը՝ իր բարձր գնահատութեան արժանացնելով հոգեւոր ճեմարանում կատարուած ուսումնա – դաստիարակչական աչխատանքները եւ, չնորհաւորելով չըրջանաւարտ սարկաւագներին, թելադրում է, որ այսուհետեւ էլ միչտ լինեն որքան հաւատքի ու ծառայութեան, նոյնքան եւ ուսման ու կրթութեան մչակներ, եւ իրենց երիտասարդական թարմ ուժերով կատարեն սպասը մեր եկեղեցուն եւ մեր հայրենիքին:

Հոգեւոր ճեմարանի յարկի ներքոյ 1969–1970 ուսումնական տարուայ չըրջանաւարտների դիպլոմային պաչտպանութիւնը նուիրուած հանդէսը աւարտում է հայրապետական «Պահպանիչ»ով եւ խմբովին երգուած Տէրունական աղօթքով:

ԳԵՐԱԳՈՑՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Ս. Էջմիածին

ՁԱՄԲՈՒ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

ԸՆԿ. ԱՒԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

Շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին նոր արկած մը կը պատահէր հարաւի կառուղիի այն մասին վրայ, որու բացումը կատարած էր Նախագահ Փոմփիտու Հինգչաբթի օր: Արդարեւ, 48 ժամուան մէջ երեք ծանրակչիռ արկած պատահած են նոյն տեղը:

Շաբաթ առաւօտ մշուչին կը վերաբերուի այն հսկայ քարամպզածը որ տեղի ունեցած է Պօնի մօտ: Առաջին կառք մը յանկարծակիի եկած մշուչէն, ուժեղ կերպով փորձած է կառքը կեցնել ու սահելով զարնուած է բեռնատար կառքի մը: Այսքանը բաւած է որ 20 ուրիչ կառքեր զարնուին ասոնց եւ մէկ մասն ալ կրակ առնէ: Ասոնց մէջէն էր մեր աչխատակիցը, Ֆրանսական հեռատեսիլի բեմադիր՝ Աւլէն Փափազեան, որու կառքը տեղն ու տեղը հրոյ ճարակ դարձած ըլլալով հանդերձ, ինք միայն թեթեւօրէն վիրաւորուած է: Արկածին հետեւանքով երկու մեռեալ եւ 20 վիրաւոր կար: Այս վերջիններէն, որոնց չարքին ընկ. Աւլէն Փափազեան, անմիջապէս Պօնի հիւանդանոցը փոխադրուած էին: Երկուչաբթի օր, հաստատելէ ետք թէ որեւէ կոտրուածք չկար, ընկ. Աւլէն Փափազեան Փարիզ կը փոխադրուէր, ուր պիտի խնամուի: Արագ ապաքինում կը մաղթենք մեր սիրելի Աւլէնին:

ԷՋԵՐ
Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆԻ ԿԵՍԱՆՔԷՆ

Շատ մեծ եղած է Գաբրիէլ Սունդուկեանի դերն ու ազդեցութիւնը Կովկասահայ թատերական կեանքին զարգացման եւ զօրացման մէջ, ոչ միայն իբրեւ թատերագիր, այլեւ հայ թատրոնին նուիրուած կազմակերպիչ ուժ:

Դեռ 60ական թուականներուն ազգեցիկ դէմք էր ան Կովկասի հայ թատերական կեանքի մէջ: Դերասան չէր, բայց այդ թուականներուն եւ այնուհետեւ, մինչեւ իր յառաջացած տարիքը, թատերական կեանքը կարելի չէր ըմբռնել Կովկասի եւ, յատկապէս, Թիֆլիսի մէջ, առանց «Պէպօ»ի անմահ հեղինակի դործօն մասնակցութեան:

Բազմաթիւ մեծանուն դերասաններու կարգին, Սունդուկեան ջերմօրէն կապուեցաւ նաեւ Ցովհաննէս Աբէլեանի հետ, որ, հազիւ քսանամեայ, արդէն իսկ յայտնուած էր բեմի վրայ, 1885–87 թուականներուն, իր դերասանական շնորհներով եւ ստանձնած կարեւոր դերերով: Երբ 1889ին, Բազուի մէջ մէկ տարուան յապաղումով կը տօնուէր Սունդուկեանի դրական գործունէութեան 25ամեակը, այդ առիթով հոն բեմադրուած «Պէպօ»ի մէջ Աբէլեան ստանձնեց Զիմզիմովի դերը, իսկ, դարձեալ Սունդուկեանի «Էլի մէկ զոհ» թատերախաղին մէջ՝ Միքայէլեանը: Տարիներ ետք, Աբէլեան բեմ ելաւ նաեւ Պէպոյի դերով:

Օլկա Աբէլեան, դերասանապետին կինը, այս դերին մասին հետեւեալը կը պատմէ իր յուշերուն մէջ.— «Դրամատուրգ Գաբրիէլ Նիկիտիչ Սունդուկեանը դնահատում էր Ցովհ. Աբէլեանի տաղանդը, սիրում էր նրան եւ միշտ դէպի Մուշտայիդ իր սովորական ղբօսանքը կատարելիս, ճանապարհին մտնում էր մեր տունը, երկար զրուցում էր Աբէլեանի հետ, համոզում նրան անպատճառ խաղալ Պէպօն: Աբէլեանը չատ էր ուզում խաղալ Պէպօն, բայց նրան խանգարում էր Թիֆլիսահայերի բարբառը: Ես նրան օգնում էի այդ բարբառն արտասանելիս, յուշում էի, սակայն նա դժուարանում էր տիրել այդ բարբառին: Այնուամենայնիւ նա մի քանի անդամ Պէպօ խաղաց եւ լաւ էր խաղում, բայց իսկական Թիֆլիսեցի կինոս չէր զգացուում»:

Երբ 900ական թուականներու սկիզբները թատերական կեանքը կիսակազմալոյծ վիճակի էր մատնուած Կովկասի մէջ, Սունդուկեանն էր որ աշխատեցաւ — եւ յաջողեցաւ — ելք մը գտնել այդ անիսուռնակ կացութեան: Սունդուկեան 77 տարեկան էր 1902ին, երբ, հակառակ իր ծերութեան, թատերական գործին նոյնքան ջերմօրէն կապուած կնոջ մը՝ Մարիամ Թումանեանի գործակցութեամբ, Թիֆլիսի մէջ հիմնեց «Դրամատիկական Ընկերութիւն»ը: Աբէլեան եղաւ առաջին անդամակցողներէն մէկը: Հիմնադրման առաջին տարիներէն իսկ ընկերութեան մաս կազմեցին, ի միջի այլոց, Սիրանոյշ, Օլկա Մաքսուտեան, Պ. Աբաքեան, Պետրոսեան եւ ուրիշներ:

Սունդուկեան ապրեցաւ այնքան եր – կար, որ ինք եւս մասնակցեցաւ Աբէլեանի բեմական գործունէութեան 25ամեակին: Ցորելեանը տօնուեցաւ 1907 Դեկտեմբերին, Թիֆլիսի Արտիստական թատրոնի մէջ: Սպիտակահեր Սունդուկեան (82 տարեկան՝ այդ տարին), Աբէլեանի թեւը մատած բեմ գալով, բացաւ հանդէսը եւ յորելեարին ուղղելով իր խօսքը՝ ըսաւ.

— «Ցարդեւլի բարեկամ, չնորհաւորում եմ ձեր այսօրուայ տօնախմբութիւնը եւ ի սրտէ ցանկանում եմ ձեզ ամենայն բարիք: Տայ Աստուած ձեզ երկար կեանք եւ երջանկութիւն, որպէսզի միշտ լինիք մեր հայրենի բեմի զարդը եւ պարծանքը, ինչպէս եղել էք մինչեւ այսօր»:

Այնուհետեւ, մեծանուն թատերագիրը ապրեցաւ եւս հինդ տարի եւ 1912 Մարտ 16ին (Հ. Տ.), 87 տարեկան հասակին մեռաւ Թիֆլիսի մէջ (ծնած էր 1825ին):

ԿԻՊՐՈՍ
ՀՆԱԳՈՅՆ ԴԱՐԵՐՈՒՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ծնունդով իբրեւ Երուսաղէմի Թադուհի ճանչցուող Սիպիլլի մահէն ետք, թադաւորի տիտղոսը ստացաւ անոր ամուսինը՝ Ծագումով Ֆրանսացի, բայց իշխանական ոչ մէկ հանգամանք ունեցող Կի տը Լիւզինեանը, որ կասկածելի հանգամանքի տէր մէկն էր: Թագաւորութեան պատմիչները մերժեցին ճանչնալ անոր հանգամանքը, բայց Ռիչըրտ Ա., որ իր մեծաւորն էր, նշանակեց զայն Կիպրոսի թագաւոր, 1192ին: Իրմով ալ հաստատուեցաւ Լիւզինեաններու արքայատոհմը, որ տեւեց մինչեւ 1489 (*):

Կի տը Լիւզինեան բացաւ նոր դարաշրջան մը Կիպրոսի համար: Զարկ տուաւ առեւտուրին Եւրոպայի հետ, արդիակա – նացուց Նիկոսիոյ, Ֆամակուստայի եւ Քիրենիայի ամրութիւնները, վերականգնեց Ս. Իլարիոնի եւ Պուֆավենթոյի դղեակները, չինեց կոթողական ոճով բազմաթիւ եկեղեցիներ եւ մշակեց նոր օրէնսդրութիւն: Իրեւ ապահովութեան ուժ, Սուրիայէն Կիպրոս փոխադրեց չուրջ 30 հազար կաթոլիկ Մարոնիներ, որոնք իբրեւ վճարեալ զինուոր ծառայած էին խաչակիրներու արշաւանքներու ժամանակ:

Կի կամ Գուիտոն Լիւզինեան մեռաւ հազիւ երկու տարի իշխելէ ետք եւ իրեն յաջորդեց եղբայրը՝ Ամորի, Երուսաղէմի թագաւորը, որ դարձաւ նաեւ Կիպրոսի թագաւոր:

Այնուհետեւ իրարու յաջորդեցին Լիւզինեան թագաւորները Կիպրոսի գահին վրայ: Այս արքայատոհմին ամէնէն զօրաւոր թագաւորը եղաւ Պետրոս Ա., որ թագադրուեցաւ 1358ին: Ցարձակեցաւ ան Թուրքերու վրայ եւ կրցաւ դրաւել ա – նոնց քանի մը նաւահանգիստները: Վենետիկցիներու աջակցութեամբ յարձակեցաւ նաեւ Եգիպտոսի վրայ, դրաւեց Ալեքսանդրիան, բայց չկրցաւ պահել եւ նահանջեց:

Լիւզինեան արքայատոհմին անկումը սկսաւ 1388ին, երբ թագաւոր հռչակուեցաւ Եանոս: Իրեւ փոխադարձութիւն Պետրոս Ա.ի յարձակումներուն, Եգիպտացիները մեծ ուժերով յարձակեցան Կիպրոսի վրայ, գերի բռնեցին թագաւորը, Գահիրէ տարին եւ ապա ազատ ձգեցին մեծ փրկադինի մը փոխարէն: Եանոսի դաւիչն՝ Ցովհաննէս Բ.ի «թագաւորութեամբ» ալ վերջ դուաւ Լիւզինեան արքայատոհմի չառաւիղներու շարքը: Արքայատոհմը տուաւ 14 թագաւոր, 282 տարիներու ընթացքին: Կիպրոսի այս վերջին «թագաւորը» մեռաւ 1474ին, մէկ տարեկան հասակին: Մայրը, Վենետիկեան ծագումով Կատարինէ Քոնարօ, իրեւ թագուհի իշխեց 15 տարի եւ ճնշումի ենթարկուելով, կղզին Վենետիկցիներուն յանձնեց 1489ին:

Բախտը չժպտեցաւ Վենետիկցիներուն երկար ժամանակ: Թրքական գերիշխանութիւնը հաստատուած էր ընդարձակ տարածութեանց վրայ ԺԶ. դարի կէսերուն: Թուրքերու ձեռքն էին արեւելեան Միջերկրականի եւ Պալքաններու բոլոր ծովեզերեայ երկիրներն ու Հիւսիսային Ափրիկէի ծովեզերքները: Թրքական բանակները զրաւած էին Հունգարիան, հասած էին մինչեւ Վիէննայի դռները եւ յարձակումներ կը գործէին Իտալիոյ եւ Սպանիոյ ծովեզերեայ չրջաններու վրայ:

Այս կացութեան մէջ դժուար էր Վենետիկցիներուն պաշտպանել կղզին, որ կը գտնուէր մեկուսացած վիճակի մը մէջ: Կղզիին մէջ, 1570ին, հազիւ կային Վենետիկեան 5000 կանոնաւոր զինուորներ, որոնք ի վիճակի չէին դիմագրաւելու Թրքական յարձակումի մը: Այդպէս ալ եղաւ արդէն, երբ նոյն թուականին, 50·000նոց Թրքական բանակ մը ցամաք ելաւ Լառնաքա եւ երկու ամսուան պաշարումէ մը ետք գրաւեց Նիկոսիան: Յաջորդ տարին, Թուրքերը գրաւեցին նաեւ Ֆամակուստան, եռամսեայ պաշարումէ մը ետք ու այդպէսով, 1571 Օգոստ 3ին կնքուեցաւ զինադադար, որով Կիպրոս ամբողջութեամբ յանձնուեցաւ Թուրքիոյ:

Այդ տարին իսկ, սակայն, Հոկտեմբերին, Թուրքերը ջախջախիչ պարտութիւն մը կրեցին եւ իրենց նաւատորմը չարդուխուր եղաւ Լեփանտոյի բայերը, իտալական եւ սպանական միացեալ նաւատորմիղներու յարձակումով: Հակառակ այս իրողութեան, յաղթականները դարձեալ Թուրքերուն ձգեցին Կիպրոսը, չուզելով մտնել արեւելեան նոր արկածախնդրութեան մը մէջ:

Թուրքերը կղզիին տիրանալով, Վենետիկցիներուն պարտադրեցին կարեւոր դումարի մը վճարումը իբրեւ պատերազմական հատուցում: Թուրքերուն համար Կիպրոս ամբողջ երեք դար դարձաւ հասութաբեր կալուած մը: Անտանելի էր հարկային դրութիւնը, որ կը կեղեքէր բնակչութիւնը: Արտազաղթը երկու երրորդով նուազեցուց կղզիին բնակչութիւնը: Կիպրոսի ամէնէն անկեալ եւ ողբերգական չրջանն էր ասիկա:

Երբ Սուէզի ջրանցքը բացուեցաւ 1869ին, մեծապէս աւելցաւ Մեծն Բրիտանիոյ չահագրգռութիւնը Միջերկրականի նկատմամբ: Այս պատճառով ալ հրամայական անհրաժեշտութիւն մը կատարեցաւ պարենաւորման կեդրոն մը ունենալ բրիտանական նաւատորմին համար Միջերկրականի մէջ:

Մեծն Բրիտանիա, 1875, Եգիպտոսի Խեդիւէն գնած ըլլալով ջրանցքին արժէ – թիւ եկեղեցիներ եւ մշակեց նոր օրէնսդրութիւն: Իրեւ ապահովութեան ուժ, Սուրիայէն Կիպրոս փոխադրեց չուրջ 30 հազար կաթոլիկ Մարոնիներ, որոնք իբրեւ վճարեալ զինուոր ծառայած էին խաչակիրներու արշաւանքներու ժամանակ:

Կի կամ Գուիտոն Լիւզինեան մեռաւ հազիւ երկու տարի իշխելէ ետք եւ իրեն յաջորդեց եղբայրը՝ Ամորի, Երուսաղէմի թագաւորը, որ դարձաւ նաեւ Կիպրոսի թագաւոր:

Այնուհետեւ իրարու յաջորդեցին Լիւզինեան թագաւորները Կիպրոսի գահին վրայ: Այս արքայատոհմին ամէնէն զօրաւոր թագաւորը եղաւ Պետրոս Ա., որ թագադրուեցաւ 1358ին: Ցարձակեցաւ ան Թուրքերու վրայ եւ կրցաւ դրաւել ա – նոնց քանի մը նաւահանգիստները: Վենետիկցիներու աջակցութեամբ յարձակեցաւ նաեւ Եգիպտոսի վրայ, դրաւեց Ալեքսանդրիան, բայց չկրցաւ պահել եւ նահանջեց:

Լիւզինեան արքայատոհմին անկումը սկսաւ 1388ին, երբ թագաւոր հռչակուեցաւ Եանոս: Իրեւ փոխադարձութիւն Պետրոս Ա.ի յարձակումներուն, Եգիպտացիները մեծ ուժերով յարձակեցան Կիպրոսի վրայ, գերի բռնեցին թագաւորը, Գահիրէ տարին եւ ապա ազատ ձգեցին մեծ փրկադինի մը փոխարէն: Եանոսի դաւիչն՝ Ցովհաննէս Բ.ի «թագաւորութեամբ» ալ վերջ դուաւ Լիւզինեան արքայատոհմի չառաւիղներու չարքը: Արքայատոհմը տուաւ 14 թագաւոր, 282 տարիներու ընթացքին: Կիպրոսի այս վերջին «թագաւորը» մեռաւ 1474ին, մէկ տարեկան հասակին: Մայրը, Վենետիկեան ծագումով Կատարինէ Քոնարօ, իրեւ թագուհի իշխեց 15 տարի եւ ճնշումի ենթարկուելով, կղզին Վենետիկցիներուն յանձնեց 1489ին:

Բախտը չժպտեցաւ Վենետիկցիներուն երկար ժամանակ: Թրքական գերիշխանութիւնը հաստատուած էր ընդարձակ տարածութեանց վրայ ԺԶ. դարի կէսերուն: Թուրքերու ձեռքն էին արեւելեան Միջերկրականի եւ Պալքաններու բոլոր ծովեզերեայ երկիրներն ու Հիւսիսային Ափրիկէի ծովեզերքները: Թրքական բանակները զրաւած էին Հունգարիան, հասած էին մինչեւ Վիէննայի դռները եւ յարձակումներ կը գործէին Իտալիոյ եւ Սպանիոյ ծովեզերեայ չրջաններու վրայ:

Այս կացութեան մէջ դժուար էր Վենետիկցիներուն պաշտպանել կղզին, որ կը գտնուէր մեկուսացած վիճակի մը մէջ: Կղզիին մէջ, 1570ին, հազիւ կային Վենետիկեան 5000 կանոնաւոր զինուորներ, որոնք ի վիճակի չէին դիմագրաւելու Թրքական յարձակումի մը: Այդպէս ալ եղաւ արդէն, երբ նոյն թուականին, 50·000նոց Թրքական բանակ մը ցամաք ելաւ Լառնաքա եւ երկու ամսուան պաշարումէ մը ետք գրաւեց Նիկոսիան: Յաջորդ տարին, Թուրքերը գրաւեցին նաեւ Ֆամակուստան, եռամսեայ պաշարումէ մը ետք ու այդպէսով, 1571 Օգոստ 3ին կնքուեցաւ զինադադար, որով Կիպրոս ամբողջութեամբ յանձնուեցաւ Թուրքիոյն:

Այդ տարին իսկ, սակայն, Հոկտեմբերին, Թուրքերը ջախջախիչ պարտութիւն մը կրեցին եւ իրենց նաւատորմը չարդուխուր եղաւ Լեփանտոյի բայերը, իտալական եւ սպանական միացեալ նաւատորմիղներու յարձակումով: Հակառակ այս իրողութեան, յաղթականները դարձեալ Թուրքերուն ձգեցին Կիպրոսը, չուզելով մտնել արեւելեան նոր արկածախնդրութեան մը մէջ:

Թուրքերը կղզիին տիրանալով, Վենետիկցիներուն պարտադրեցին կարեւոր դումարի մը վճարումը իբրեւ պատերազմական հատուցում: Թուրքերուն համար Կիպրոս ամբողջ երեք դար դարձաւ հասութաբեր կալուած մը: Անտանելի էր հարկային դրութիւնը, որ կը կեղեքէր բնակչութիւնը: Արտազաղթը երկու երրորդով նուազեցուց կղզիին բնակչութիւնը: Կիպրոսի ամէնէն անկեալ եւ ողբերգական չրջանն էր ասիկա:

Երբ Սուէզի ջրանցքը բացուեցաւ 1869ին, մեծապէս աւելցաւ Մեծն Բրիտանիոյ չահագրգռութիւնը Միջերկրականի նկատմամբ: Այս պատճառով ալ հրամայական անհրաժեշտութիւն մը կատարեցաւ պարենաւորման կեդրոն մը ունենալ բրիտանական նաւատորմին համար Միջերկրականի մէջ:

Մեծն Բրիտանիա, 1875, Եգիպտոսի Խեդիւէն գնած ըլլալով ջրանցքին արժէ –

(*) Մեր պատմութեան մէջ, մինչեւ վերջ «հայացուած» Լուսինեան ճանչցուացաւ այս արքայատոհմը, որուն շառաւիղներէն ոմանք իրենց հանգամանքն ալ կցեցին նաեւ «Հայաստանի թագաւոր» տիտղոսը:

Աբէլեան, որ այդ օրերուն, թատերախումբով Մոսկուա կը գտնուէր, մեծապէս ազդուեցաւ Սունդուկեանի մահը իմանալով: Իրեն համար Սունդուկեան ոչ միայն մեծ թատերագիրը եւ թատերական անկաշառ գործիչ էր, այլեւ մտերիմ, անկեղծ բարեկամ մը: Սքանչելի ծերունին բարձր բարոյականն ու անբիծ նկարագիրը, հոգեկան անհուն բաւարարութիւն կուտար Աբէլեանի, որ կը նկատէր զայն հայ թատրոնի ամրակուռ սիւներէն մէկը եւ անոր խիղճը: Աբէլեանի համար, մեր թատրոնի իրականութեան եւ պատմութեան մէջ բացառիկ տեղ կը գրաւէր Սունդուկեան, որ անմահացած էր իր բազմաթիւ թատերախաղերով, այլ մանաւանդ «Պէպօ»ով: Ու փոխադարձաբար, Սունդուկեանն ալ, Աբէլեանի մէջ կը սիրէր անոր մեծ տաղանդը, հոգեկան կօրովն ու անհատնում եռանդը, այլեւ ընկերական տաք խառնուածքը:

Ցովհաննէս Աբէլեան, Սունդուկեանի մահէն ետք ապրեցաւ 24 տարի եւս եւ 71 տարեկանին մեռաւ Երեւանի մէջ 1936 Յուլիս մկիին (ծնած էր 1865ին): Թաղուեցաւ իրմէ տարի մը առաջ մեռած Շիրվանզադէի դերեզմանին քովը:

ԹԱՏԵՐԱՍԷՐ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Բնականաբար, միայն ես կամ որ առաջին օրէն կասկածով վերաբերութիւն մը ունեցած եմ իրեն նկատմամբ: Չիմա ըսէ տեսնեմ քու պիտցածդ Շաւարշի մասին:

— Խնդիրը այնքան ծանրակչիռ է, որ չեմ ուզեր թեթեւօրէն խօսիլ, ուստի կը խնդրեմ որ մէկ քանի օր ժամանակ տաս ինծի եւ այն ատեն քու ուզած ապացոյցներովդ ամէն բան կը յայտնեմ:

— Կը խոստանա՞ս...

— Անշուշտ: Առայժմ ձեզի խորհուրդ մը կուտամ, այն է, մինչեւ մէկ քանի օր յետաձգել նշանառուքը եւ սպասել իմ տալիք տեղեկութիւններուս:

— Լաւ, կը խոստանամ այդ մասին հօրս խօսելու եւ վստահ եմ որ մեզի համամիտ կ'ըլլայ այս մասին:

Քիչ ետքը Վահան վերադարձաւ առանձին:

Բոլորովին կերպարանափոխ եղած էր: Առաուընէ ի վեր իր վրայ տիրող տխուր մելամաղձութիւնը փարատած էր բոլորովին եւ զուարթ ժպիտ մը չրթունքին վրայ, մօտեցաւ իր երկու բարեկամներուն, որոնք իսկոյն նշամարած էին անոր կրած փոփոխութիւնը:

— Տեսա՞ր թէ որքան իրաւունք ունէի քեզ ստիպելու որ միասին գաս, դոչեց Աբամ:

— Այո, չնորհակալ եւ երախտապարտ եմ քեզի... պիտցած եղիր որ այսօր ինծի ամենամեծ ծառայութիւն մը մատուցիր, ծառայութիւն մը զոր երբեք պիտի չմոռնամ:

— Հիմա թողունք այդ խօսքերը եւ պատմէ մեզի քու տեսակցութիւնդ:

— Շատ սիրալիր կերպով ընդունեցաւ զիս Ն. պէյը եւ նոյնիսկ ստիպեց որ այս իրիկուն հոս մնամ, որպէսզի կարենանք աւելի երկար տեսնուիլ:

— Կը յուսամ որ մերժեցիր, ըսաւ Աբամ, միասին եկանք, պէտք է որ միասին վերադառնանք:

— Այո, բացատրեցի որ չէի կրնար մնալ եւ ինքն ալ արդէն չատ չպնդեց, միայն թէ խոստացայ իրեն վաղը կրկին դալու:

— Ե՞րբ պիտի դան տիրելու Պոլսոյ, հարցուց Աչոտ:

— Դեռ բանակը պատրաստ չէ եղեր, բացատրեց Վահան, հազիւ հինդ–վեց օրէն ամէն բան պատրաստ պիտի ըլլայ...

— Թողունք հիմա այդ խօսքերը եւ մեր գործին նայինք, միջամտեց Աբամ, որ անհամբեր էր լսելու դինքը չհաղրդող բաները: Ն. պէյին ըսի՞ր որ դինքը փրկուելու համար մինչեւ Սելանիկ գացած ես...

— Այո, բնականաբար ամէն բան բացատրեցի:

— Նախ, ըսեմ որ քու խնդիրդ քանի մը խօսքով բացատրեցի Աչոտին, հետեւաբար ինքն ալ տեղեակ է ամէն բանի ու կրնաս ազատօրէն խօսիլ... կարծեմ չես բարկանար որ անձնական դաղանիք մը հաղորդած ըլլամ քու լաւագոյն բարեկամիդ:

— Ընդհակառակն, չատ գոհ եմ, պատասխանեց Վահան, մանաւանդ որ դաղանիք ալ չկայ մէջտեղը:

— Բայց մինչեւ հիմա խօսք մը չէիր ըրած ինծի այս մասին, դիտել տուաւ Աչոտ:

— Որովհետեւ առիթը չէր ներկայացած, պատասխանեց երիտասարդը: Այսպէս ուրեմն ամէն բան պատմեցի երկու դինուորականներուն, որոնք պատրաստակամութիւն յայտնեցին իրենց փառատյի վկայութիւններով ճշմարտութիւնը յայտնելու երբոր պէտք ըլլայ:

— Բայց կարծեմ այդ բանը պէտք է ընել անմիջապէս, առանց վայրկեան մը կորսնցնելու, ըսաւ Աբամ:

— Ճիշդ ես ալ նոյնը ըսի իրենց:

— Եւ ի՞նչ պատասխանեցին:

— Պատասխանեցին թէ անկարելի էր ատիկա Այ Սթեֆանոյի մէջ, այս յուղումնալից չրջանին, ուր ստիպուած են ամէն բոպէ իրենց պաշտօնին պարտականութիւններովը զբաղելու:

— Ուրեմն ե՞րբ տրամադրելի պիտի ըլլան:

— Երբոր աղատարար բանակը իր գործը վերջացնէ, այսինքն հաւանօրէն հինդ–վեց օրէն, պատասխանեց Վահան:

Երեք բարեկամները իրենց խօսակցութիւնը չարունակեցին բաւական երկար ատեն, յետոյ զացին ժուռ դալու գիւղին մէջ եւ յետոյ ճաշը հոն ընելէ ետքը վերադարձան Պոլիս:

Ինչպէս ըսինք Վահան չափազանց ուրախ էր իր այս անակնկալ հանդիպումին պատճառով: Երիտասարդը երկու մեծադոյն բաղձանք ունէր. նախ՝ ինքզինք արդարացնել Զարուհիի հանդէպ եւ երկրորդ՝ տիրանալ անոր սրտին:

Նոյնիսկ ևթէ չյաջողէր իր երկրորդ բաղձանքին մէջ, դարձեալ գոհ պիտի ըլլար միմիայն առաջինով եւ ասոր համար պէտք եղած վկայութիւնները դտած էր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(249 – Շար.)

ԽՆԴՈՅՔ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 80ամեակին առթիւ Հ. Յ. Դ. Իսկի «Զաւարեան» կոմիտէն, մասնակցութեամբ չրջանի կառոյց Մաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղերուն, խնջոյք մը կազմակերպած էր կիրակի, Հոկտեմբեր 18ին, Սեւբի Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի «Մ. Պէշիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ» սրահը:

Ժամանակէն առաջ մեծ բազմութիւն մը տեղ գրաւեց սրահին մէջ: Կարեւոր թիւ կը ներկայացնէին երիտասարդները:

Երեկոյթին բացումը կատարեց կազմակերպիչ մարմնին անունով ընկ. Յ. Շիրվանեան, որմէ ետք խօսք առաւ օրուան նախագահը ընկ. Հրաչ Հանտալեան:

Նախագահը նախ հաստատեց Դաշնակցութեան կենսունակութիւնը իբրեւ պատմաբանութիւն եւ կազմակերպու – թիւն. արդարեւ 80ամեայ այդ կազմակերպութեան գաղափարախօսութիւնը գործած է համապատկային ձգտում, իսկ ետրոտասարդներու մուտքով ստուարացած կազմը՝ կենսունակ:

Նախագահը ոգեկոչեց ապա Դաշնակցութեան փառապանծ գործունէութիւնը երկրի եւ արտասահմանի մէջ: Թուար – կեց դէմքեր ու դէպքեր հաստատելու համար, թէ մարտական, քաղաքական եւ յուսաւորական երբեմն ասպարէզներու մէջ բացառիկ դեր վիճակուեցաւ Դաշնակցութեան, ուր տասնամեակներու ընթացքին:

Նախագահին յաջորդեց օրուան բանախօսը՝ ընկ. Փիրայր Դատուրեան, որ, իր կարգին պատմական հայեացք մը նետեց անցեալի վրայ ցոյց տալու համար, թէ մեր ժողովուրդը օսմանեան բռնապետութենէն մինչեւ տասնեան բռնատիրութիւնը տոկացած է ահ ու սարսափի, լեղի ու դառն օրերու եւ, հակառակ եաթաղանին ու Սիպերիային՝ յուսատու քայլերով չարունակած է իր երթը պատմութեան քառուղիներու վրայ:

Գեղարուեստական բաժնին մասնակցեցան Տիկին Շ. Գալայճեան եւ Օր. Շ. Գինկեան, որոնք իրենց զմայլելի ձայնով պահու մը համար ստեղծեցին հայրենական թովիչ մթնոլորտ: Պետիկեան իր նուագախումբով եւ երգերով փայլ տը – ւաւ հանդէսին:

Եղան խմբերգներ՝ ազգային եւ յեղափոխական:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

թուղթերը, զարձաւ դլխաւոր բաժնեհատրը ջրանցքի Ընկերութեան:

1878ին Անդլիա յաջողեցաւ համաձայնութեան գալ Սուլթանին հետ, կիպրոսի օդտագործման մասին: Խոստացաւ օգնել Թուրքիոյ, արդիլելու համար ռուսական գաւառները արեւելեան նահանդներու մէջ: Ու հաւանեցաւ Թուրքիոյ վճարել տարեկան հատուցում մը, հիմ ունենալով կղզին եկամուտները: Ու այսպէս, 1878 Յուլիս 22ին, բրիտանական ուժերը գրաւեցին նախ Լառնաքան եւ ապա ամբողջ կղզին, բարձր քոմիսէր նշանակելով Սըր Կարնէթ Ուոլզլին:

Թուրքիա ձեւապէս եւ երեւութապէս կը պահէր իր վեհապետութիւնը կղզիին մէջ եւ բնակիչները կը մնային թրքահպատակ: Բրիտանական իշխանութիւնները, սակայն, գործնապէս եւ փաստօրէն դարձան կիպրոսի տէրն ու տիրականը: Մշակեցին յատուկ օրէնքներ, վերակազմեցին վարչական մեքենան, կազմեցին օրէնսդրական մարմին մը, կազմակերպեցին ապահովութեան ուժերը, հիմնեցին դատարաններ եւ ձեռնարկեցին բազմաթիւ շինութեանց: Այս ձեւով բարելաւուեցաւ նաեւ բնակիչներուն ընդհանուր վիճակը:

Բայց, երբ պայթեցաւ 1914ի Համաշխարհային պատերազմը եւ Թուրքիա, Գերմանիոյ հետ դաշնակցելով թշնամացաւ դաշնակիցներուն եւ մասնց կարգին նաեւ Մեծն Բրիտանիոյ հետ, այս վերջինը օգտուելով ստեղծուած կացութենէն, 1914ի Նոյեմբերին կցեց կղզին իր կայսրութեան: Այնուհետեւ, 1925 Մարտ 10ին, կղզին հռչակուեցաւ բրիտանական գաղութ:

Այնուհետեւ կը սկսէր կիպրոսի նոր չրջանի պատմութիւնը:

«Ա. Տ.»

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ԱՐԽԻՒ

Միքայէլ Կիւրճեանի (1879–1965) արժէքաւոր արխիւին մէկ մասը, վերջին տարիներու ընթացքին, ուղարկուած է դրականութեան եւ արուեստի թանգարան: Դժբախտաբար, գրագէտին 65 բեղնաւոր տարիներու գրական – հանրային գործունէութեան վերաբերող բոլոր նիւթերը չեն հասած երեւան, որովհետեւ անոնց մէկ մասը փճացած է տպարաններու մէջ: Փրկուած քանի մը ձեռագիր – ներուն մէջ են Տիգրան Կամսարականի հետ 1910ին Աղեքսանդրիոյ մէջ անոր գրած «Փրկանք» թատերախաղը, որ ունի քանի մը տարբերակ, «Ազգայինճին կամ մեծութիւն եւ անկում Պարոն Իգնատիոս Վարդանեանի» կատակերգութիւնը, «Հեռոսախաղ» զաւեշտին թերի ձեռագիրը, մի քանի բանաստեղծութիւններ, «Ինչպէս ծանօթացայ Թէքէեանի հետ», «Ինտրա Փըննեւի մէջ կը հանդիպի եղիա Տէմիրճիպաշեանի» յուշերը եւ այլ նիւթեր:

Առանձին հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն անոր գրառումներու 15 տետրերը եւ ծոցատետրերը, որոնց մէջ հեղինակը բազմաթիւ նշումներ կատարած է հայերէն եւ օտար լեզուով:

Մեծ արժէք կը ներկայացնեն Վ. Թէքէեանէ, Տիրան Զրաքեանէ, Ա. Զօպանեանէ, Տ. Կամսարականէ, Մ. Պարթեւեանէ, Լեւոն Մկրտիչեանէ, Ե. Օտեանէ, Յ. Սէթեանէ, Երուխանէ, Հ. Արսէն Ղաղիկեանէ, Թորգոմ Եպս. Գուշակեանէ, Յար. Ալփիարէ, Է. Գոլանճեանէ, Տ. Քէլէկեանէ, դերասան Մ. Մաքսուտեանէ, Բժ. Թիւրեաքեանէ եւ չատ ուրիշներէ գրագէտին ստացած նամակները, որոնց թիւը 500է աւելի է:

Ուշադրութեան արժանի են յատկապէս Տ. Կամսարականի, Վ. Թէքէեանի, Ինտրայի եւ Ա. Զօպանեանի նամակները: Ինտրա, որ Մ. Կիւրճեանի մտերիմներէն էր, չատ ջերմ տողեր նուիրած է իր բարեկամին, որոնք հետաքրքրական փաստեր կը պարունակեն Կիւրճեանի եւ Զրաքեանի ներաշխարհներուն եւ գործունէութեանց մասին:

Գ. Ա.

ՍԻՐՈՅ ԶՕՐԱԹԻՒՆՆ

Պելժիոյ Անվերս քաղաքին մէջ, 16րդ դարուն կ'ապրէր իր ժամանակի ամէնէն անուանի նկարիչներէն Գուիտէն Մեսխ:

Հայրը՝ զայն ղրած էր բարեկամ եր – կաթագործի մը քով, որ խոստացած էր իր արհեստը սորվեցնել անոր:

Գուիտէն արհեստը լաւ մը սորվեցաւ եւ իր անձնական աշխատանոցը բացաւ:

Օր մը, իր խանութին առջեւէն անցաւ դեղեցիկ աղջիկ մը, որ անմիջապէս սիրոյ կրակով վառեց իր սիրտը:

Գուիտէն հետեւեցաւ անոր եւ իմացաւ որ նշանուած է նկարիչի մը հետ:

Այս տեղեկութիւնը իր նախանձը գրգռեց եւ ան սկսաւ իր ազատ ժամերը նկարչութեան նուիրել:

Բաւական աշխատելէ ետք յաջողեցաւ գծել ներկայանալի Մատոնա մը (Աստուածածին), զոր հետը առնելով փութաց աղջկան հօրը մօտ: Անոր յայտնեց իր արհեստը եւ ըսաւ թէ խնդիր պէս կը սիրէր աղջիկը:

Աղջկան հայրը, հեղնանքով հարցուց.

— Ըսիր թէ երկաթագո՞ծ ես:

— Այո, բայց եթէ ուզեմ կրնամ լաւ նկարիչ մըն ալ ըլլալ, պատասխանեց երիտասարդը:

— Մինչեւ հիմա բան մը գծա՞ծ ես: Բնր տեսնեմ:

Գուիտէն անոր ցոյց տուաւ Մատոնայի նկարը, որ լաւ տպաւորութիւն գործեց աղջկան հօրը վրայ, որուան ըլլալով որ երիտասարդը ոչ մէկ տեղ նկարչութեան դաս չէր առած:

Ակռկ զատ, երիտասարդին երեւոյթը, ընթացքը եւ վարուելակերպը չատ վայելուչ եւ ազնիւ դուսւ եւ առաջին վայրկեանէն անոր համակրեցաւ: Ըսաւ թէ՝ աղջիկը իրեն պիտի տար, եթէ վեց ամիսէն աւելի լաւ նկար մը գծել կարենար:

Երիտասարդը մեկնեցաւ եւ հոդւեւին գործի փարեցաւ: Սկսաւ աշխատիլ առանց հանդիստ առնելու եւ առանց դադարի: Վեց ամիսէն պատրաստեց իսկապէս դեղեցիկ նկար մը եւ աղջկան հօրմէն ստացաւ սիրածին հետ ամուսնանալու հաւանութիւնը:

Անվերսի դերեզմանատան մէջ, մինչեւ այսօր կը մնայ տապանաքար մը, որուն վրայ գրուած է. «Սէրը նկարիչ դարձուց երկաթագործը: Այս դերեզմանին մէջ կը հանդչէ Գուիտէն Մեսխը, որ իր նկարչական տաղանդով չահեցաւ իր կինը եւ իրարու հետ երջանիկ ապրեցան մինչեւ իրենց կեանքին վերջը»:

Գաղեց Ա. Օ.

Cinquantenaire du Traité de SÈVRES

Le Cinquantenaire de la signature du Traité de Sèvres fournit aux Français d'origine arménienne l'occasion de rappeler l existence et l'acuité d'un problème arménien non résolu. C'est en effet à ce Traité que les Arméniens doivent, si ce n'est un Etat indépedant conforme à ses dispositions, du moins la reconnaissance officielle de leurs droits.

Il est peu de Français qui n'aient connu d'Arméniens dans leur vie, mais fort peu sont informés de la succession d'événements tragiques qui les poussèrent hors de leur pays. Oppression, résistance et répression, déportations et massacres généralisés organisés par le gouvernement ottoman, création et revers de la République Arménienne, constituent autant d'étapes sanglantes restées gravées dans la mémoire individuelle et collective des Français d'origine arménienne.

Cet événement historique est commémoré de DIMANCHE 8 NOVEMBRE à 16 heures, devant un auditoire averti, dans la salle de Congrès Internationaux, 120, Avenue Emile Zola, Paris (15e). Le Comité d'Honneur constitué par des personnalités du monde littéraire, religieux et politique, placé sous la présidence de Monsieur Gabriel MARCEL, de l'Institut, apporte son appui solennel à la Cause Arménienne

D'autre part, une cérémonie sous le patronage d'honneur du préfet des H. de S. et en présence de diverses personnalités aura lieu le SAMEDI 7 NOVEMBRE à 18 heures, au Musée National de Céramique (Salle du Traité), 4, Grande Rue, (92) SEVRES, lieu même où fut signé le Traité.

COMITE
POUR LA COMMEMORATION
DU CINQUANTENAIRE
DU TRAITE DE SEVRES

Paris Octobre 1970

×

Le Comité d'Honneur est composé des personnalités suivantes :

Président : M. GABRIEL MARCEL : de l'Institut

Membres (par ordre alphabétique)

S. E. Mgr G. AMADOUNI, Exarque apostolique des Arméniens de France ;

S.E. Mgr S.MANOUKIAN, Délégué Apostolique, archevêque des Arméniens de Paris ;

S. E. Mgr. RUPP, Evêque de Monaco ;

M. le Pasteur K. SISLIAN ;

×

Mlle A. ARAKELIAN, chef du Service Arménien de l'OFPRA ;

M. Raymond ARON, Professeur au Collège de France ;

Prof. N. ARPIARIAN, Directeur de la Maison des Etudiants arméniens, Fondation Marie-Nubar ;

M. le Bâtonnier Paul ARRIGHI ;

Dr. Y. ARZUMANIAN ;

M. G. AUSSERRE, Conseiller Général, Maire de Chaville ;

M. Jean BANCAL, Directeur de l'Institut Universitaire de Technologie de Paris ;

Maître Jean BAUGNIET, ancien bâtonnier de l'ordre des avocats, recteur honoraire de l'Université libre de Bruxelles ;

M. Edouard BONNEFOUS, sénateur ;

M. André BOURIN, rédacteur en chef des Nouvelles Littéraires ;

M. Jean BRAUNS, directeur de la Fondation Biermans-Lapôtre de la Cité Internationale des Université de Paris ;

M. Napoléon BULLUKIAN ;

Mme G. CAILLONNEAU, Conseillère Générale des Hauts-de-Seine ;

M. Jacques CARAT, sénateur, maire de Cachan ;

CARZOU, artiste-peintre ;

Jean-Marie CARZOU, écrivain ;

M. G. CHAMPETIER, de l'Académie des Sciences, directeur honoraire du C. N. R. S. ;

M. F. CHAVETON, vice-président du Conseil Général des Hauts-de-Seine, maire de St Cloud ;

M. Joseph COMITI, secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre, Ministre chargé de la Jeunesse, des Sports et des Loisirs ;

M. DECHARTRE, secrétaire d'Etat auprès du Ministre du Travail, de l'Emploi et de la Population ;

M. Costa DESPOTOPULOS, Professeur de Philosophie et de Droit à l'Université de Nancy ;

M. Gaston DEFFERRE, député-maire de Marseille ;

R. P. Kh. DILIZIAN, Directeur du Collège Samuel-Moorat ;

M. Mouchegh DJIERDJIAN ;

Prof. D. DUGUE, directeur de l'Institut de Statistique de l'Université de Paris;

M. Frédéric FEYDIT, Professeur à l'Ecole Nationale des langues vivantes orientales ;

M. J. FONTENEAU, maire de Clamart;

M. Joseph FRANCESCHI, Conseiller Général du Val de Marne, maire d'Alfortville ;

M. N. FRINGHIAN ;

M. Victor GARDON, écrivain ;

M. Virgil GHEORGHIU, écrivain ;

M. Alain GRIOTTERAY, député ;

M. Y. HUSSISSIAN, vice-président de l'U.G.A.B. ;

Maître E. JAKHIAN, du barreau de Bruxelles ;

Maître JANSON, avocat à la Cour de Bruxelles ;

M. Alfred KASTLER, de l'Académie des Sciences, Prix Nobel de Physique ;

M. Setrak KARIAN

M. KASPEREIT, secrétaire d'Etat auprès du Ministre de l'Industrie ;

M. V. KATCHA, écrivain ;

Maître R. LALLEMAND, avocat à la Cour de Bruxelles ;

M. G. LANGROGNET, Conseiller Général des Hauts-de-Seine ;

M. J. LECANUET, sénateur, président du P. D. M. ;

M. Maurice LEROY, membre de l'Académie Royale de Belgique, ancien Recteur de l'Université Libre de Bruxelles ;

M. Alek MANOUKIAN, Président de l'U.G.A.B. ;

M. G. MATZNEFF, écrivain ;

M. Jacques MEDECIN, député, maire de Nice ;

M. Garo MEHIAN, écrivain ;

M. Rouben MELIK, écrivain ;

M. François PERROUX, professeur au Collège de France, Directeur de l'I. E. S. A. ;

Mme Amédée PONCEAU, Présidente de l'Institut des Etudes Humanistes ;

M. PONTILLON, Conseiller Général, maire de Suresnes ;

M. Jean ROSTAND de l'Académie Française ;

M. C. ROY, écrivain ;

M. Hrand SAMUEL ;

M. W. SAROYAN, écrivain ;

M. Alain SAVARY, Secrétaire Général du Parti Socialiste ;

M. Henri SMADJA, Directeur de « Combat » ;

Maître Marc VALLE, du Barreau de Paris ;

M. Henri VERNEUIL, cinéaste ;

Maître Jules WOLF, Président de la Ligue Belge pour la Défense des Droits de l'Homme.

Maître Adrien WOLTERS, Secrétaire Général de la Ligue des Droits de l'Homme ;

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Աղքատախնամ ընկերակցութիւնը, ինչպէս ամէն տարի, հոգեհանդստեան հանդիսաւոր պատարագ կատարել կու–տայ, Կիրակի Նոյեմբեր 8ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, Մոնմորանսիի եւ Անտիլիի հանգստեան տուներու մէջ մահացող պատսպարեալներու հոգւոյն եւ ի մասնաւորի կազմակերպութեան բարե–բարուհի ՍԱԹԵՆԻԿ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆի յի–շատակին:

Կը հրաւիրուին ազգական եւ հաւատաց–եալ հասարակութիւնը:

×

ՄԱՐՍԷՅ.— Այրի Տիկին Եղսաբէթ Տէր–Վարդանեան եւ զաւակը, Վաղարշակ Տէր–Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գամէր Տէր–Վարդանեան եւ զա–ւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր–Գալուստեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տի–կին Կապի Մահիկեան եւ զաւակները հո–գեհանդստեան արարողութեան պաշտօն կը խնդրեն Կիրակի 8 Նոյեմբեր յետ պա–տարագի, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուս–նոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր, մեծ հօր, խնամիին, նորոգ հանգուցեալ ողբացեալ՝

ԺԻՐԱՅՐ ՏԷՐ–ՎԱՐԴԱՆԵԱՆի

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգող –ներուն:

ՎԱԼԱՆՍ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի եւ իր ընտանեաց վալանս այցելու–թեան առթիւ, լուսանկարուած նկարները ցուցադրելու համար, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը չարժա –նկարի երեկոյթ մը կազմակերպեց Նո –յեմբեր 7, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,45ին:

Փոլիկոնի Մեզոն տէ Թէօնի ընդարձակ սրահին մէջ: Սիրով կը հրաւիրուի Վա –լանսի Հայութիւնը անխտիր:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի ի–րիկուն ընկ. Սերոբեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» Ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ռոզ եւ Ազատաւազդ Հանըմեանի զաւակը 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի իր ծննդեան յիշատակին:

KOTCH-PARTIE

ՔՈՉԱՐԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի կողմէ:

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի ՆՈՅԵՄԲԵՐ 8ին ժամը 14ին, Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ:

DIMANCHE 8 NOVEMBRE à 15 H. 30

PALAIS DES SPORTS DE VILLEURBANNE (LYON)

GRAND COMBAT INTERNATIONAL

KECHICHIAN

CONTRE L'ITALIEN

ROMANO

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ
COMMEMORATION DU CINQUANTENAIRE DU TRAITE DE SEVRES

Le DIMANCHE 8 NOVEMBRE 1970 à 16 heures, au CENTRE PARISIEN DE CONGRES INTERNATIONAUX 120 Ave. Emile Zola, Paris (15e) (Parking)

Comité d'Honneur constitué par des personnalités du monde littéraire, religieux et politique, sous la Présidence de M. GABRIEL MARCEL, de l'Institut

La séance est placée sous la Présidence de M. HRANT SAMUELIAN

Prendront la parole :

M. Gabriel MARCEL, de l'Institut

Maître Jules WOLF, Avocat à la Cour de Bruxelles, ancien représentant de la Belgique à la Commission des Droits de l'Homme aux Nations Unies.

M. Gabriel MATZNEFF, écrivain

M. Jean-Marie CARZOU, écrivain

Maître Edouard JAKHIAN, Avocat à la Cour d'Appel de Bruxelles

ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Օլգա Վազգէնի Զախոյեան կը փնտռէ իր հայրը՝ Զախոյեան (Սիմոնեան Բազդ–եան) Վազգէն Ապետի, ծնած 1913ին Լե–նինականի մօտ՝ Դուզքեանդ գիւղը: Ծնող–քը ողջ է, ունի չորս զաւակ: Լուր ստաց–ուած է որ Լիոնի չրջանը կը գտնուի:

Գրել՝ Օլգա Զախոյեան – Պօղոսեան
Փողոց Դոդոխեան, տան թիւ 19,
Երեւան

կամ

Mme Vartabedian
9, Rue Général Leclerc
92 - Bois-Colombes

ՔՈՔԹԷԼ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի Տիկնանց Օժան–դակ Մարմնի կողմէ, Նոյեմբեր 7 Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Միութեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէը, առաջին թաղամաս:

ԾԱԽՐԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 80ամեակի տո–նակատարութիւնը ԿՈՒՐՆՈՊԻ մէջ, Նո –յեմբեր 15ին:

×

Խնճոյք – ճաշ Դաշնակցութեան 80ամ–եակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Ար–նուվիլ – Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի, Նոյեմբեր 21ին:

×

Սերաստիոյ Դարբայի Հայրենակցական Միութիւնը կը պատրաստուի Հայաստա–նէն եկած հայկական գեղեցիկ ֆիլմ մը ներկայացնել, Իսիի Ալամպրայի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր մէկին: Մանրամասնու–թիւնները յետագային:

×

Որբերու Օգն. Մարմնին պարահանդէս–ը՝ Նոյեմբեր 28ին ժամը 22ին մինչեւ առաւօտ ժարժ Ե.ի սրահը:

×

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կը պատ–րաստուի հրապարակային յարգանքի լը–սարան մը կազմակերպել 15 Նոյեմբերին, կոմիտաս Վարդապետին եւ Յովհ. Թու–մանեանի ծննդեան հարիւրամեակներուն առթիւ:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մաս–նաճիւղի տարեկան պարահանդէսը 14 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շառպոնիէռի սրահներուն մէջ:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերե –կոյթ–Պարահանդէսը 21 Մարտ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկ–նանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պա–րահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 12ին Շաբաթ գիշեր, Օթէլ Սվլանտիի սրահ–ներուն մէջ:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը իր տարե–չրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրէ Վալանսի եւ չրջակայքի գաղութները ընդհ. ժողովի, ունկնդրելու Միութեան գործունէութեան բարոյական եւ նիւթա–կան զեկուցումները:

Ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Նոյեմ–բեր 6 Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահին մէջ (6, Ռիւ Ֆավանքին):

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնա –ճիւղի հայերէնի դասընթացքները սկսած են ուսուցչուհիւթեամբ ընկերուհի Հռ. Զի–լինկիրեանի եւ տեղի կ'ունենան Միու –թեան դրասենեակին մէջ 17 Ռիւ Պլէօ ա–մէն Հինգշաբթի, երկու բաժինով. առա–ջինը առաւօտ՝ ժամը 10–12 իսկ երկրոր–դը՝ ժամը 14–16,30:

Նոր արձանագրութեանց համար դիմել նոյն օրերը՝ վերոյիշեալ ժամերուն:

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ՍԵՆԵԱԿ

Հայ ընտանիքի մօտ, տրամադրելի է սենեակ մը Փարիզի մէջ: Ամէն յարմա–րութիւն կայ տան մէջ, առանձին մէկուն կամ զոյգի մը համար:

ԱՆՁԱՄԲ դիմել «Յառաջ»ի:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք որ հասցէի որեւէ փոփոխութեան առթիւ վարչութեան յայտնեն իրենց ՀԻՆ եւ ՆՈՐ հասցէները, գրաւոր, փոփոխութենէն 3–4 օր առաջ:

Հասցէի որեւէ փոփոխութիւն չընդուն–ուիր հեռաձայնով:

ՍԱԿ՝ 5 Ֆր.:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Quelques poèmes choisis pour composer

La légende Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation EVE GRILIQUEZ
Production ROUBEN MELIK

Կ'արտասանեն

François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝

Եղիշէ Չարենց, Նարեկացի, Յովհ. Թումանեան, Վահան Տէրեան, Յովհ. Շիրազ, Սայաթ-Նովա, Յովհ. Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վահան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ «ԵՐԵԲՈՒՆԻ» 2750

ԳԻՆ 30 ՖՐ.

PRIX 30 FR

Դիմել

Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch »

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ ՁԵՌ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ՁԵՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
4
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI
4 NOVEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — 11·957

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.957

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

(Քաաեււիհինգամեակին առթիւ)

Բ.

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան գաղափարը յղացուած էր 1942ին Անգլիոյ Արտաքին Նախարարութեան կողմէ, զոր խառը նպատակ ունենալով խաղաղութեան պահպանումը աշխարհի մէջ։ Սակայն անմիջականը պատերազմի զոհերուն ազակցելու պահանջն էր։ Կազմակերպութիւնը պէտք է ընդգրկէր բոլոր երկիրները։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը ձախողած էր իր առաքելութեան մէջ — աւելի ճիշդը՝ սնանկացած էր — որովհետեւ միջազգային հանդամանք չէր ներկայացներ։ Մեծ հեղինակութիւն չունէր։

Նախագահ Ուիլսընն էր բուն հեղինակը ժրնեւի արիսպագոսին, սակայն Միացեալ Նահանգները երբեք չանդամակցեցան անոր։ Բաւականացան պարզապէս «դիտող» մը ղրկելով։ «Ամերիկեան դիտող»ը այնուհետեւ մաս կազմեց քաղաքական բառարանին։

1944 Օգոստոսի Տըմպարթըն Օքսի խորհրդաժողովէն եաք, 1945ի Յունիսին կարելի եղաւ ոտքի կանգնեցնել ՄԱԿը, որովհետեւ նոր էր վերջացած պատերազմը, զոր միասին էին չհաց դաշնակիցները, — Մեծն Բրիտանիա, Միացեալ Նահանգները, Խորհրդային Միութիւն եւ Ֆրանսա։

Շատ չանցած ծայր պիտի տային անհամաձայնութիւնները երէկի դաշնակիցներուն մէջեւ։

Անգլիա եւ Ամերիկա հանդիսաւորապէս յայտարարած էին, որ զինադադարէն եաք պիտի պարպեն զրաւեալ երկիրները։ Խորհ. Միութիւնը չհետեւեցաւ անոնց օրինակին, ընդհակառակն հետզհետէ աւելի ամրապնդեց իր դիրքերը Պալքաններու եւ Կեդրոնական Եւրոպայի մէջ, օգտուելով դաշնակիցներու հեռացումէն։ Նոյնիսկ ազդեցութեան նոր գօտիներ պիտի ապահովէր յետագային. օրինակ՝ Չեխոսլովաքիան՝ 1948 Փետրուարին։

Սթալին 1945ի Յուլիսին Փոցտամի մէջ պիտի պահանջէր Կարսն ու Արտահանը, ինչպէս նաեւ հակակշիռ՝ Վոսփորի եւ Տարտանէլի նեղուցներուն վրայ։ Ու պիտի մերժուէր։

Ուինսթըն Չըրչիլ Ֆըլթընի մէջ պիտի արտասանէր «երկաթէ վարագոյր»ի նշանաւոր ճառը։

Հակառակ յաղթանակէն անմիջապէս վերջ երեւան ելած հիմնական տարակարծութեանց՝ ՄԱԿը դրուեցաւ ամուր հիմերու վրայ։ Ու Լէյք Սըքսէսէն եաք վերջնապէս տեղաւորուեցաւ Նիւ Եորքի իր հոյակապ պալատին մէջ, ուր կը մնայ ցարդ։

ՄԱԿի բազմաճիւղ մեքենային մաս կը կազմեն վեց դլխաւոր մարմիններ, առանց հաշուելու յարակից մասնաբաժանում-ներն ու յանձնախումբերը։

Ամէնէն կարեւորն է Ընդհանուր Ժողովը, որ կը նկատուի ՄԱԿի Օրէնսդիր մարմինը եւ որուն կ'անդամակցին 127 երկիրներու ներկայացուցիչները, հաւասար իրաւունքներով։

Երկրորդ կարեւոր մարմինն է Ապահովութեան Խորհուրդը, որուն մէջ տիրապետող դեր ունին հինգ մեծ պետութիւնները՝ իրրեւ մնայուն անդամ։ Անոնք են՝

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—o—

Ֆրանսայի եւ Դաշնակցային Գերմանիոյ Արտաքին նախարարները հանդիպում մը ունեցան առջի օր, Փարիզի մէջ։ Շումանի եւ Շելի խօսակցութեան դլխաւոր նիւթը դարձաւ Պերլինի հարցը։

Այս կապակցութեամբ երկու երկիրներն ալ համաձայն են հաստատելու, թէ Պերլինի խնդրին մէջ պէտք չէ երբեք

Խ. Միութիւնը, Մ. Նահանգները, Մեծն Բրիտանիա, Ֆրանսա եւ Չինաստան (Ֆորմոզայի կառավարութիւնը)։ Խորհուրդին միւս ասոր անդամները կ'ընտրուին Ընդհանուր Ժողովին կողմէ։

Քաղաքական բոլոր կարեւոր հարցերը կը քննուին այս մարմնին կողմէ եւ կը կարգադրուին։ Անհամաձայնութեան պարագային խնդիրը կը ներկայացուի Ընդհանուր Ժողովին։ Հինդ Մեծերը վէթոյի իրաւունք ունին Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, ինչ որ մեծ դժուարութեանց դուռ կը բանայ յաճախ։ Ամէնէն աւելի Խ. Միութիւնն է, որ կ'օգտուի վէթոյի իրաւունքէն։ Առակի կարգ անցած է Մոլոտովի «ՆԻԷԹ»ը։

ՄԱԿի մաս կը կազմէ նաեւ՝ Դ) Տնտեսական եւ Ընկերային Խորհուրդը, բաղկացած 27 անդամներէ, որոնք կ'ընտրուին Ընդհ. Ժողովին կողմէ։ Եւ Դ) Խնամակալ Խորհուրդը, որուն վարիչներն են Մ. Նահանգներն ու Աւստրալիա եւ մնայուն անդամները՝ Խ. Միութիւն, Մեծն Բրիտանիա, Չինաստան եւ Ֆրանսա։

Առանց բոլորը համադրող եւ ղեկավարող մարմինն է՝ Ե) Քարտուղարութիւնը, որու վարչական մեքենան բաղկացած է 2850 հոգիէ, Ու Թանի ղեկավարութեան տակ։

ՄԱԿին կապուած է նաեւ Զ) Լահէյի Արդարութեան Միջազգային Դատարանը, բաղկացած ընտրեալ 15 անդամներէ։

Բացի այս դլխաւոր մարմիններէն, ՄԱԿին կապուած են նաեւ հետեւեալ-ները.— Աշխատանքի Միջազգային Կազմակերպութիւնը (Ժընեւ)։ Իւնէսքոն (Փարիզ), Միջազգային Հիմնադրամը (Ուաշինկթըն), Վերաշինութեան եւ բարգաւաճման միջազգ. դրամատունը (Ուաշինկթըն), Առողջապահութեան համաշխարհային կազմակերպութիւնը (Ժընեւ), Սննդառութեան եւ երկրագործութեան կազմակերպութիւնը (Հռոմ), ինչպէս նաեւ Մաքսային սակացոյցի (Ժընեւ), Հեռահաղորդակցութեան (Ժընեւ), Քաղաքային օդանաւորդութեան (Մոն-թրէալ), Ծովային նաւարկութեան (Լոնտոն), Օդերեւութաբանութեան (Ժընեւ) եւ Հիւլէական ուժի (Վիէննա) յատուկ միջազգային մարմինները։

Առանց վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ Ունիւուաուան, որ նիւթական աջակցութիւն կ'ընծայէ թերաճ երկիրներուն, մանաւանդ դաղթականներուն։ Պաղեստինի արաբ դաղթականները չուրջ քսան տարիէ ի վեր կը վայելեն այս մարմնի օժանդակութիւնը — բնակարան, դպրոց, հիւանդանոց եւայլն։ ՄԱԿի դլխաւոր անդամները — մասնաւորաբար Մ. Նահանդները — կը հայթայթեն այս մարմնին անհրաժեշտ դումարները։

Ա՛յսքան բարդ է ու ծաւալուն ՄԱԿի մեքենան։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

«տկարացնել» Զորս Մեծերու իրաւասութեան բաժինը։ Այլ խօսքով, այդ հարցը, որուն չրջապիծին մէջ կը մտնէ նոյնպէս քաղաքի ելեւմուտքի ապահովութիւնը Դաշնակցային Գերմանիոյ հետ, քննութեան պէտք է առնուի Զորսերու կողմէ։ Հարցին յստակ եւ դրաւոր կարգադրութենէն եաք է, որ երկու Գերմանիաները կրնան գործնական քայլեր առնել. աւելին՝ այդ գործնական կարգադրութիւններն եւս, իրենց կարգին, պէտք է ունենան Զորսերու համաձայնութիւնը, քանի որ անոնց վիճակուած է հսկել գործադրութեան եղանակին վրայ։

Շել եւ Շուման որոշ լաւատեսութիւն ցոյց կուտան Պերլինի հարցին մէջ. «Ոչ մէկ պատճառ ունիմ յոռետես ըլլալու... չեմ կարծեր, որ Գրոմիկօ Դաշնակցային Գերմանիա մեկնեցաւ, առանց իր մտքին մէջ ունենալու օգտակար ըլլալ Պրանտի առաքելութեան», դիտել տուաւ Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարը։

Որոշ չրջանակներու կարծիքով, Մոսկուա Պերլինի կապակցութեամբ կրնայ որոշ դիջումներ կատարել, յատկապէս, հաղորդակցութեան միջոցները բարելաւելով։ Միւս կողմէ, Պոն առանց պաշտօնապէս յայտարարելու, կրնայ ընդունիլ, որ իր քաղաքական ներկայութիւնը քաղաքին արեւմտեան մասին մէջ աստիճանաբար «նուազեցնէ»։

Երկու երկիրներու Արտաքին նախարարները քննութեան նիւթ դարձուցին նաեւ լեհ-ներման բանակցութիւնները, որոնք վերսկսան Նոյեմբեր 3ին, Վարշաւայի մէջ։ Խօսակցութեան բնոյթի եւ յայտնուած տեսակէտներու մասին Շել եւ Շուման զգաստապահ դտնուեցան, ինչ որ որոշ չափով հասկնալի է, երբ նկատի առնուի, որ Վարշաւայի մէջ Գերմանացիներն ու Լեհերը կը բանակցին այս օրերուն։

Ցամենայն դէպս Շուման բազմանք յայտնեց բանակցութեան յաջողութեան համար։ Ֆրանսա այս ուղղութեամբ պատրաստ է «օժանդակելու»։

Ինչ կը վերաբերի Եւրոպայի Ապահովութեան Խորհրդաժողովի դումարման՝ Պոն եւ Փարիզ անհրաժեշտ կը դտնեն առնոր լուրջ նախապատրաստութիւնը։

Շուման Մերձաւոր Արեւելքի հարցին կապակցութեամբ վերահաստատեց Ֆրանսայի տեսակէտը։ Փարիզ կը մնայ միշտ այն տեսակէտին, որ Եարինկի առաքելութիւնը պէտք է վերսկսի, իսկ Զորսերն ալ իրենց պարտաւորութիւններն ու պատասխանատուութիւնները ունին այս հարցին լուծման դործին մէջ։

Շել համաձայն դտնուեցաւ եւ բաժնեց Շուման ի տեսակէտը։

Ֆրանսայի եւ Դաշնակցային Գերմանիոյ Արտաքին նախարարներու հանդիպումը նկատուեցաւ ոչ միայն «դոհացուցիչ», այլեւ՝ «կարեւոր»։

Շել Փարիզէն Պոն վերադարձաւ։ Պետի մեկնի Վարշաւա։

ՍԻՆ-ԼՕՐԱՆԻ ԱՂԷՏԸ

144ի հասաւ Սէն-Լօրան տիւ Փոնի հըրդեհին զոհերու վերջնական թիւը։ Ինքնութիւնը ճշդուած մեռեալներու՝ մէջ են՝ Ժան-Փիէր Պոշեան (Սէն-Լօրանէն) 20 տարեկան եւ Սիլվէն Ծառուկեան (Կրընոպլէն) 22 տարեկան։

Քննութիւնները կը չարունակուին ճըշդելու համար պատասխանատուութիւնները, բայց պարզ է արդէն թէ ապահովութեան հարկ եղած միջոցները չէային։ Ցաւելեալ՝ ոչ հեռաձայն կայ, ոչ ջուր եւ նման տարածութեան մը համար օդնութեան երեք ելքերն ալ չեն բաւեր։ Հակասական տեղեկութիւնները կը տրուին ինչ կը վերաբերի 5-7ի բացման արտօնութեան։ Նախ ըսուեցաւ թէ չինելու արտօնութիւնը տրուած էր բայց ոչ բացման, յետոյ ըսուեցաւ թէ աղէտէն ութ օր առաջ բացման արտօնութիւն ալ տրուած էր։

Հանրապետութեան Նախագահը գիր մը ուղղած է զոհերու ընտանիքներուն։ Աշխատանքի նախարարն է՝ Ֆոնթանէ որ պիտի կարդար այդ յաւակցական տողերը յուղարկաւորութեան ընթացքին, որ կը կատարուէր Երեքշաբթի առտու։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՍԹԸՆի մէջ վախճանած է կարդի — նալ Քուչինկ, 75 տարեկանին։ Մեծ բարեկամն էր Քենըտի ընտանիքին։ Եպիս-կոպոս ձեռնադրուած էր 1939ին եւ Պիոս ԺԲ.ի կողմէ Պոսթընի արքեպիսկոպոս նշանակուած 1944ին։ Այդ պաշտօնը պիտի պահէր 24 տարի։ Կարդինալի աստիճանին բարձրացուց զինքը — 1958ին — Յովհաննէս ԻԳ. Պապը։

ԱՆՏՐԷ ԻՆՃԷԱՆ, Պրի Սիւր Մարնի մէջ սպաննուած է 15 տարեկան իր զաւակը, ապա անձնասպան եղած է։ Կը կարծուի թէ հետեւանքն է ամուսնական անհամաձայնութեան։ Ապահարդանի հաւանականութիւն կար եւ կ'ըսուի թէ հայրը որ չատ կը սիրէր իր տղան, չէր համակերպեր անկէ բաժնուելու դաղափարին։

ԱՆԳԱՐԱՑԻՆ տրուած պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, հինդ տարուան մէջ չորս միլիոն Թուրք ծնած է։ Այսպէս Թուրքերը կ'ըսեն թէ իրենց ներկայ թիւն է՝ 35 միլիոն 66 հազար 549, այսինքն 1965էն ի վեր չորս միլիոն 275 հազար 128 հոգի աւելցեր է։ Ամը՝ 2,8 առ հարիւր է եղեր ինչ որ բարձրադոյն-ներէն մին է աշխարհի։

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ ամերիկեան դեսպանատունը վերստին իրաւունք ստացած է իր երկու ներկայացուցիչները ղրկելու Երեւան, որպէսզի ասոնք Լենինականի մէջ տեսակցին երկու ամերիկացի զօրավարներուն հետ։

ՔԱՐԱՇԻՒ (Փաքիստան) օդակայանին մէջ սպաննուած է Լեհաստանի Արտաքին փոխ-Նախարարը։ Օդակայան կը գար-նուէր նաեւ լեհ նախագահը։ Բեռնատար կառք մը արընթաց արշաւած է լեհ պատուիրակութեան վրայ՝ սպաննելու համար անդամները։ Նախագահը մազապուրծ ազատած է։ Շարժավարը կանխամտածուած ձեւով գործած է իր ոճիրը, քանի որ «անկէղ համաչնավարութիւնը» բացագանչելով նետած է իր կառքը պատուիրակութեան անդամներուն վրայ։ Շարժավարը Փաքիստանցի է։ Լեհ նախագահը անմիջապէս ջնջած է իր ճամբորդութիւնը եւ Վարշաւա վերադարձած է։

ՀԵԼՍԻՆՔիի մէջ (Ֆինլանտա) վերսկսան հիւլէական զէնքերու սահմանափակման խօսակցութիւնները Մ. Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան ներկայացուցիչներու մէջեւ։ Ամերիկացիք կ'ակնկալեն, որ Մոսկուա վերջնապէս պատասխանէ իրենց առաջարկներուն։ Վիէննայի մէջ Յուլիս 27ին Ամերիկացիք երկու առաջարկ ներկայացուցած էին. 1) Սահմանափակել մէջ-ցամաքային հրթիռները իրենց այժմու քանակին մէջ, 2) Սահմանափակել «աշխարհագրական» չրջապիծի մէջ հակահրթիռային պաշտպանութիւնը, այսինքն՝ սահմանափակել Մոսկուայի եւ Ուաշինկթընի չրջապիծերու մէջ։

ԼիԲիՈՑ վարչապետը յայտարարեց, թէ օտար երկիրներէ գնուած զէնքերը «բնականաբար» պիտի օգտագործուին վրաղրաւելու համար արաբ հողերը, որոնք ներկայիս կը գտնուին Իսրայէլի տիրապետութեան տակ։ Այդ զէնքերն են՝ անգլիական հրասայլերն ու Ֆրանսական Միրաժ օդանաւերը։

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ
ԱՌԹԻՒ

—o—

ՆԱԽԱԳԱՀ ՈՒԻԼՍԸՆԻ ԻՐԱՒԱՐԱՐԱԿԱՆ ՎՃԻՌԸ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

—o—

Ա.

Դաշնակիցներու Գերագոյն Խորհուրդի դիմումին ընդառաջ երթալով, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու նախագահը, Ուտրօ Ուիլսըն, իբրեւ գերագոյն իրաւարար, Նոյեմբեր 22, 1920ին արձակեց իր վճիռը Միացեալ Հայաստանի սահմաններուն մասին, ըստ դաշնագրին: Հետեւեալը իրաւարարական այդ վճիռի բնագիրին ամբողջական թարգմանութիւնն է.—

Պարոն Նախագահ,

Գերագոյն Խորհուրդի Ապրիլ 26ի որոշումով ինծի հրաւէր ուղղած էիք իրաւարար ըլլալ Թուրքիոյ եւ նորակազմ Հայաստանի սահմանային հարցին: Այս տարի, Սեւրի դաշնագիրը ստորագրող պետութեանց ներկայացուցիչները այս պարտիւը չնորհած են ինծի, չհետեւելով նաեւ իրենց մտադրութիւնը՝ ընդունելու իմ ճշդած սահմանները եւ որեւէ պայման, որ դէպի ծով անցք պիտի տայ Հայաստանի, եւ բոլոր կարգադրութիւնները, որոնք պիտի ապահովեն սահմանակից թրքական հողերը:

Սեւրի դաշնագրի 89րդ յօդ.ի հաստատած 6ի պայմաններուն համաձայն, յօտակօրէն ճշդորոշուած է, որ սահմանային այս իրաւարարութիւնը պիտի կատարուի Էրզրումի, Վանի, Պիթլիսի եւ Տրապիզոնի վիլայէթներուն մէջ: Ինչպէս գիտակից այս հրաւէրով իմ վրայ դրուած պատասխանատուութեան, լծուեցայ այս գործին, հայ ժողովուրդի չահերուն ծառայելու բուռն փափաքով, ինչպէս նաեւ այս բազմաչարչար երկրին մէջ ապրող բոլոր բնակիչներուն, ինչ ցեղի եւ կրօնքի ալ պատկանին, ի մտի ունենալով կիրարկել ամենախիստ արդարութիւնը այս ժողովուրդներուն հանդէպ — քիւրտ, թուրք, յոյն կամ հայ — որոնք կը բնակին յարակից չրջաններուն մէջ:

Բացայայտ է, որ այս հարցի լուծման համար չորս վիլայէթներու բնակչութեան կրօնական եւ ազգագրական հանդամանքը կարելի չէր ընդունիլ իբրեւ ուղեցոյց: Ազգաբնակչութեան մը համար, որ վաղուց բազմազանդուած խառնուրդ մըն է, ազգագրական նկատումը աւելի եւս կը դժուարանայ, երբ հաչուի առնենք Հայերու եւ Յոյներու տարագրութեան եւ կոտորածներու արդիւնքը եւ ահաւոր կորուստները, որոնց ենթար – կուեցաւ մահմետական բնակչութիւնը դաղթի, բծախնդի եւ այլ հիւանդու – թիւններու հետեւանքով:

Սեւրի դաշնագրի 89րդ յօդուածով իրաւարարութեան չորս նահանգներու մէջ սահմանափակումը պարտք եւ պարտաւորութիւն կուտայ ինծի նորակազմ Հայաստանի զիջել ըստ կարելւոյն մեծ հողամաս մը, որ թէ՛ գոհացում տայ սահմանային բնական եւ տրամաբանական պահանջներուն եւ թէ Հայաստանը կազմէ աշխարհագրական եւ տնտեսական միութիւն մը: Կենսական է չմոռնալ, թէ նոր Հայաստանի պետութիւնը, որ պիտի պարփակէ ռուսական Անդրկովկասի հայկական նահանգները, իր մէջ պիտի հաւաքէ քրիստոնեայ եւ մահմետական տարրեր, հաւասար թիւով եւ այլազան ցեղերով: Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացիութիւնը պիտի բաղկանայ, աչքի առաջ ունենալով լեզու եւ կրօնք, Հայերէ զատ նաեւ Թուրքերէ, Յոյներէ, Քիւրտերէ, Ղըզըլպաշներէ, Լազերէ եւ ուրիշներէ: Հայերու, Թուրքերու, Քիւրտերու եւ Յոյներու հողային ներկայ պահանջները, իմ իրաւարարութեանս սահմաններուն մէջ, կարելի չէ միշտ ներդաշնակել: Այսպիսի պայմաններու մէջ, իմ համոզումս էր, որ առողջ մտածող կեանքի մը տեսակէտը ապագայ հայ պետութեան համար՝ պէտք էր ունենար վճռական նշանակութիւն: Հոն, ուր յստակ աշխարհագրական սահմանագիծի պահանջները կը ներէին, սահմանի բոլոր լեռնային եւ հովիտային մասերը, ուր գլխաւորաբար Հայեր եւ Քիւրտեր կը բնակին, ձգել Թուրքիոյ, բացի այն պարագայէն, երբ առեւտրական կապերը գլխաւոր, կեդրոնական քաղաքներու հետ կը պարտադրէին, որ անոնք անպայման Հայաստանի մնան: Հոն, ուր կարելի եղաւ տեղեկութիւն հաւաքել ցեղերու յարաբերութեանց եւ տեղափոխութեանց մասին, ճիգ ըրինք յարդելու այդ ցեղային խումբերու ամբողջականութիւնը եւ իրենց թափառիկ խաշնարածի չարժում – ները:

Պարսկական սահմանէն Ղոթուրի հարաւ – արեւմուտքը հայկական սահմանադիծը որոշուած է խորասուրօրա, բնական բարձր լեռնակատարներու գոտիով մը, որ կ'երկարի մինչեւ Վանայ լիճին հարաւ – արեւմուտքը Պիթլիս եւ Մուշ քաղաքները: Այս սահմանագծումով Թուրքիոյ կը մնայ Հէքքիարի սանճաքին ամբողջութիւնը, այսինքն Վանայ նահանգին կէսը եւ դրեթէ ամբողջութիւնը Սղերդի սանճաքին: Բնագրական այս պատճառը, որ կ'արդարացնէ այս որոշումը, եւեւ եւս կը զօրանայ ցեղագրական տեսակէտէն, որ Հէքքիարին եւ Սղերդը դերազանցօրէն քրտական են բնակչութեամբ եւ տնտեսական կապերով: Հայ պետութեան համար չահաբեր պիտի ըլլար, որ ընդգրկէր նաեւ Մեծ Զապ գետի հովիտը, որ մեծ մասով քիւրտ եւ ասորի բնակչութիւն ունի եւ անհրաժեշտ մաս մըն է Միջագետքի եւ Քիւրտիստանի Տիգրիս գետով ոռոգումին: Այս գլխաւոր ջուրերու հակակշիռը պէտք է վերապահուէր, որքան կարելի էր, երկու չահագրգռուած երկիրներուն՝ Միջագետքի եւ Թուրքիոյ: Այս պատճառներով Հայոց յատակնութիւնը Մեծ Զապ գետի վերին հովիտին մասին՝ կարելի չէր գոհացնել:

Արեւմտեան սահմանը կ'երկարաձգուի Պիթլիսէն եւ Մուշէն դէպի հիւսիս երդնակայի մօտերը, այսինքն Պիթլիս եւ Կարին նահանգներուն մէջէն: Ասիկա բնական աշխարհագրական պատնէշ մըն է, որ Հայաստանի կ'ընծայէ լիակատար ապահովութիւն, իսկ Թուրքիոյ կը թողու չրջան մը, որ զօրեղապէս քիւրտ է: Այս չրջանի հայ դիւղերը, ինչպէս Բդլ եւ Թեմրան, հարկադրաբար Թուրքիոյ կը ձգուի, որովհետեւ այստեղ Հայերը եկեղեցական եւ առեւտրական յարաբերու – թիւններով աւելի Խարբերդի, քան Կարինի ու Պիթլիսի հետ կապուած են: Այս որոշումը անխուսափելի հետեւանքն է Սեւրի դաշնագրին 27րդ յօդուածին, 4րդ հատուածին եւ 89րդ յօդուածին, որոնք Խարբերդ քաղաքն ու չրջանը Թուրքիոյ թողած են:

Տերսիմի հիւսիսէն անդին, սահմանադծումի բնոյթը եւ ուղղութիւնը սերտօրէն կախում ունէին Հայաստանի համար ծովային գոհացուցիչ ելք մը գտնելէն: Այս խնդիրին ճշդիւ լուծումէն կախուած էր, իմ դատողութեամբ, չորս նահանգներու բնակչութեան — Թուրք, քիւրտ, յոյն, եղիտի եւ հայ — տնտեսական ապագայ բարօրութիւնը: Նկատի առած եմ պահանջները Պոնտոսի Յոյներուն, որոնք անցեալ Մարտին յուչագիր մը ներկայացուցին Գերագոյն Խորհուրդին (Լոնտոն դումարուած), որով կը պահանջէին Ծովեզերեայ չրջանի միութեան պահպանումը եւ Ռիզէյէն մինչեւ Սինոպ տարածուող հողամասի վարչական ինքնավարութիւնը: Սեւրի դաշնագրի 89րդ յօդուածով ինծի լիազօրութիւն տուող իրաւասութեան մէջ չէր իյնար ո՛չ չրջանի անկախութեան համար յանձնարարութիւն տալ եւ ոչ ալ ինքնավարութիւն: Նմանապէս իրաւունք չէր տար ինծի դրաղելու անկախ Ճանիկի ծովեզերեայ սանճաքին հողամասով կամ Քասթամունիի նահանգով, որոնց մէջ կը տարածուէր Ցոյներու աենչցած միութիւնը եւ ինքնավարութիւնը:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՏԱՅԱՆՔ.— «Սիամանթօ եւ Խրճիջարէ», դրեց Մուրատ Մանուկեան, տպարան Սրբոց Յակոբեանց, Երուսաղէմ, 1970:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն Հոկտեմբեր 25ին, քննադատեց այն պիտոնական – ները, որոնք հարկ եղած չափով հակակրութիւն ցոյց չեն տար արեւմտեան պատիարներուն հանդէպ: Քննադատութիւնը ուղղուած է Գիտութիւններու Ակադեմիայի Լերեդեւի բնագիտութեան հիմնարկութեան պիտնականներուն:

Կեդր. Կոմիտէի քննադատութիւնը լոյս տեսաւ կուսակցութեան երկշաբաթաթերթին՝ «Պարտիինայա Ժիզն»ի մէջ: Դիտել կը տրուի նախ, թէ հիմնարկութեան տեղական կուսակցական կազմակերպութիւնը անբաւարար աչխատանք կը կատարէ գաղափարախօսական մարդի մէջ: Ապա կը հրահանգուի նախաձեռնել արչաւ մը՝ «պիտնականները մղելու համար անհաչտ դիրքի հակահամայնավար եւ վերաքննական գաղափարախօսութեանց դէմ»:

Լերեդեւի բնագիտութեան հիմնարկութիւնը, որ անուանի հաստատութիւն մըն է, կը գտնուի Մոսկուա:

Այս քննադատութիւնը կատարելով, կուսակցութիւնը կ'ուզէ ցոյց տալ, թէ պիտնականներու դործերը անքննադատելի չեն, յատկապէս գաղափարական դետնի վրայ: Ապահովաբար քննադատութիւնը առաջին առթիւ ուղղուած է հիմնարկութեան երկու մեծ դէմքերուն դէմ՝ հիւլէական հարցերու մասնագէտ Անդրէյ Սախարովի եւ Իդոր Թամի, քանի որ երկուքն ալ բազմաթիւ անդամներ արտայայտուած են ի նպաստ ներքին ուժի լայն ազատութիւններու եւ մտքերու աւելի լայն փոխանակութեան Արեւմուտքի հետ:

Խորհ. Միութեան մէջ ընդունուած է ըսել, թէ բնագէտները ընդհանրապէս վերապահ են կուսակցութեան ուղղափառ գաղափարախօսութեան հանդէպ, եւ կը պատկանին անոնց, որ չեն վախնար յայտնելու իրենց տեսակէտները:

Հրապարակուած քնադատականին մէջ, որ կը դրաւէ երկշաբաթաթերթին երկուեակէս էջերը, ոչ մէկ անուն յիչատակուած է, ինչ որ մտածել կուտայ, թէ կուսակցութիւնը չուզեր հանրային դատապարտութեան բնոյթ տալ ըստ ամենայնի: Յետ-ստալինեան չրջանին պիտնականները բաւական լայն ներիչխանութիւն մը ապահովեցին. այսպէս, Գիտութիւններու Ակադեմիայի անդամները, ինչպէս Սախարով եւ Թամ, կարդապահութեան կրնան հրաւիրուիլ միայն Ակադեմիայի կոդմէ, որուչափ իրենց արարքները ճակատային բնոյթ չունին:

Վերջին տարիներուն, կուսակցութիւնը իր դժդոհութիւնը յայտնած է գաղափարախօսութեան նկատմամբ պիտնականներուն ցոյց տուած անտարբերութեան համար, սակայն, ցարդ, ընդհանրապէս իր

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Հոդ չէ թէ Զարուհի դիս չսիրէ, կը մտածէր, բայց գոնէ դիս թշուառական մը չնկատէ:

Արամ՝ Աչոտի խորհուրդին վրայ, հարկ չէր տեսած այս վերջնոյն Շաւարշի մասին ըսածները հաղորդելու Վահանին:

— Թող ամէն բան կարգադրուի եւ յետոյ իրողութիւնը կը յայտնենք Վահանին, ըսած էր Աչոտ եւ Արամ օրինաւոր գտած էր այս կերպ վարմունքը:

Սիրքէճի հասնելով՝ Աչոտ բաժնուեցաւ իր երկու բարեկամներէն, ըսելով թէ ժամադրութիւն մը ունէր այդ կողմերը:

Արամ եւ Վահան ճամբանին չարունակեցին եւ եկան Բերա ու դագին Թոքաթեանի սրճարանը, ուր այդ օրերուն անսովոր ոգեւորութիւն մը կը տիրէր:

Հոն սեղանի մը քով նստած գտան Մարաիկ էֆէնտին ու մօտեցան իրեն:

Այս վերջինը որ մօտէն տեղեակ էր Վահանի հոգեկան տխուր վիճակին՝ զարմացաւ տեսնելով երիտասարդին ժպտուն դէմքը:

— Շատ գուարթ կը տեսնեմ ձեզ երկուքդ ալ, ըսաւ խնդալով, արդեօք մեր այս տագնապալից կացութի՞ւնն է որ այդ գուարթութիւնը կը ներչնչէ ձեզի:

— Չէ, պատասխանեց Վահան, այլ անհնկալ դէպք մը:

— Ըսէ տեսնենք, եթէ դաղտնիք մը չէ:

— Քեզի հետ դաղտնիք չունինք:

Եւ Վահան պատմեց ինչ որ անցեր էր Այ Սթեֆանոյի մէջ:

Մարտիկ էֆէնտի ինքն ալ չափազանց գոհ եղաւ այս պատմութիւնը լսելով:

— Միայն թէ, ըսաւ, կարծեմ ասոնք ուշ մնացին եւ բանը բանէն անցաւ:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես, հարցուց Վահան:

— Ըսել կ'ուզեմ որ եթէ չեմ սխալիր, Շաւարշի եւ Տիկին Զարուհիի ամուսնութիւնը որոշուած բան մըն է:

— Այդ խնդիրը չէ, պատասխանեց Վահան, ես կ'ուզեմ նախ իմ անմեղութիւնս հաստատել, ցոյց տալ թէ ես որեւէ մասնակցութիւն չեմ ունեցած Սելանիկի եդերական դէպքին մէջ եւ եթէ դեր մը խաղացած եմ՝ այն լեւոնը ազատելու համար չանքերս են, չանքեր որոնք թերեւս յաջողէին եթէ անակնկալ պատահարներ տեղի չունենային, ինչպէս որ պատմած եմ: Գալով այս ամուսնութեան, անչուչտ զոհունակութիւն չի կրնար պատճառել ինծի, բայց վերջապէս երբեք մտքովս չեմ անցներ բռնի կերպով տիկին Զարուհիի հետ ամուսնանալ: Իմ դլխաւոր նպատակս է իմ պատիւս մաքրել եւ ատիկա հիմա պիտի կրնայի ընել:

— Իսկ գալով քու ըսածիդ, միջամտեց Արամ՝ խօսքը Մարտիկ էֆէնտիի ուղղելով, կարծեմ բոլորովին ճիշդ չէ... Շաւարշ տակաւին չէ ամուսնացած քրոջս հետ:

— Բայց դեռ այս առաւօտ տեսայ Բարսեղ էֆէնտին որ ինծի ըսաւ թէ ներկայ իրարանցումներուն վերջանալուն կը սպասէ եղեր որպէսզի վերջնական կարդադրութիւնները ընէ:

— Այսինքն առնուազն չաբաթ մը, ըսաւ Արամ:

— Շաբաթ մը կամ երկու չաբաթ, այդ խնդիրը չէ եւ կարեւորութիւն չունի:

— Ընդհակառակն, մեծ կարեւորութիւն ունի այս պարագային:

— Ի՞նչպէս, հարցուց Մարտիկ էֆէնտի հետաքրքրուած:

— Մինչեւ չաբաթ մը կրնան այնպիսի բաներ պատահիլ, որոնք բոլորովին խղճի այդ ամուսնութեան համար կատարուած բանակցութիւնները:

Վահան եւ Մարտիկ էֆէնտի այս խօսքերը լսելով՝ զարմացած Արամին նայեցան:

Երիտասարդը չարունակեց.

— Այո, կրնայ ըլլալ որ չաբաթ մը եաքը Շաւարշին դիմակը վար առնուի:

— Ի՞նչ դիմակ, դոչեց Մարտիկ էֆէնտի զարմացած:

— Առ այժմ ասկէ աւելի բան մը չեմ կրնար ըսել, պատասխանեց Արամ:

— Բայց այդչափ խօսելէ եաքը՝ անկարելի է որ լռես, ըսաւ Վահան որ չափազանց հետաքրքրուած էր իր բարեկամին այս անակնկալ խօսքերէն:

— Հաւատացէք որ աւելի բան մը չեմ կրնար ըսել, կամ աւելի ճիշդը՝ աւելի բաներ չեմ դիտեր:

— Բայց այդպիսի ծանրակչիռ բան մը պիտի չըսէիր եթէ խնդիրը լուրջ չըլլար, պնդեց Վահան:

— Լաւ ուրեմն, քու բարեկամդ է որ յանձն առաւ Շաւարշի դիմակը վար առնել:

— Ո՞ր բարեկամս:

— Աչոտը, պատասխանեց Արամ:

— Եթէ Աչոտն է ըսողը, ուրեմն լուրջ է, Աչոտ թեթեւսոքն այդպիսի խօսք մը պիտի չըսէր:

— Ես ալ այնպէս կը հաւատամ, միայն թէ ինք էր որ չաբաթ մը պահմանաժամ ուղեց որոչ տեղեկութիւններ բերելու համար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(250 – Շար.)

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»ՈՒԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 17ին Պերլինի Հայ Գաղութային Միութեան վարչութիւնը հրաւիրած էր ոճնելու «Մշակոյթի Օր»ը: Այս տարի յատկացուած էր այս ոճոր — բայի սուրբ թարգմանիչներէն — յիշատակել Առաքել Դաւրիժեցիի մահուան 300ամեակը, Խրիմեան Հայրիկի ծննդեան 150 ամեակը, Հայր Ղեւոնդ Ալիշանի ծննդեան 150ամեակը եւ Գրիգոր Արծրունիի ծննդեան 125ամեակը:

Երկիւղած եւ յոտնկայս «Հայր մեր»ի ունկնդրութենէն ետք, զոր նուագեց Տիկին Շուշան Հանըմեան, յարգանքի եւ յիշատակի խօսք ըսաւ Տոքթ. Պ. Ֆրունճեան հրաւիրելով ներկաները թէյասեղանի մը եւ իբր «հոգոց» ընդունելու տուն պատրաստուած խմորեղէնները:

Տիկին Արմինէ Տէր-Մարգարեան նուագեց Մոցարտէն դասական կտոր մը:

Պ. Ֆրունճեան խօսեցաւ օրուան ծրագրին համար պատրաստած ճառ մը՝ վեր հանելով սուրբ թարգմանիչներու դերը եւ առ հասարակ հայ մշակոյթը: Թուեց ախտանները հայ մշակոյթին ծառայող – ներուն բոլոր դարերուն մէջ, եւ առաւելաբար կանգ առաւ Առաքել Դաւրիժեցիի պատմագրքին առջեւ, լայնօրէն պարզե – լով բազմակողմանի նշանակութիւնը այս գրքին եւ ցոյց տալով հաղուագիւտ օրինակը, յանձնարարեց կարդալ զայն լաւ ըմբռնելու համար Հայոց 17րդ դարու վիճակը: (Կան Դարանաղցին, Սիմէօն գալիրը, Երզնկան, Չէլէպի Քէօմիւրճեանը եւ ուրիշներ, բայց Դաւրիժեցիի պատմութիւնը իրր այդ գրողի արժանիքն ևս ունի քան լոկ ժամանակագիր): Տասնեւմէկ տարի հաւաքած եւ գրած է պատմական տեղեկութիւններ մօտ վաթսուն տարիներու, երբ Պարսկաստանի եւ Օսմանեան կայսրութիւններուն մէջեւ գրեթէ անընդհատ կռիւներ կը մղուէին Հայաստանի հողին վրայ, եւ համայնականութիւնը կը տիրապետէր: Ցիշեց մանաւանդ Շահ Աբբասի Հայերու գաղթեցումը դէպի Սպահան, ուր Դաւրիժեցիի ամէնէն յուզիչ պատմական բաժինը կը կազմէ 56 առանձնակի նիւթերու դրագրութիւններէն:

Ո՛վ չի ճանչնար Խրիմեան Հայրիկը, դուշեց բանախօսը եւ պարզեց անոր կեանքը եւ գործը համառօտակի, բայց չեչ – տելով որ նորոգող մըն էր Հայրիկը: Գտնուեցաւ նաեւ Պերլին եւ շատ պարզ է որ իր «երկաթէ շերեփի եւ հերիսայի» քարոզը իր մտքին մէջ ծնունդ առաւ այստեղ, որովհետեւ յուսահատութիւնը այստեղ զգաց մեծ հայրենասէրը: Խրիմեանի գրական վաստակը իբր առչնակ գործ, որով ժողովուրդին ուշադրութիւնը կը հրաւիրէր դէպի հայրենի հողը, ընտանիքի սէրը եւ ազգային արիութիւնը կը համագրուի իր գործին՝ իբր տպաւորութիւն Հայաստանի հողին վրայ հաստատուղ, իբր պատրիարք, իբր Պերլինի վեհաժողովի Հայոց պատուիրակութեան նախագահ եւ իբր կաթողիկոս:

Տիկին Ա. Տէր-Մարգարեան մէջ ընդմէջ կարդաց «Եկել է գարուն, սոխակը սիրուն, վարդի թուփի տակ, Հայրիկ ջան», եւ «Հայրի՛կ, հայրի՛կ, քո հայրենիք, վասպուրական մեր աշխարհ» ոտանաւորները:

Փեքը դադարէ ետք բանախօսը ծանօթացուց Հայր Ղեւոնդ Ալիշանի ուսուցչական, բանասիրական եւ բանաստեղծական գործերը: Բեզուն կեանք մը ամբողջապէս իր հայ ազգին նուիրուած: Ո՞ր մէկը յիշել իր աշակերտներէն, որոնք իրենց կարգին մեծ գործիչներ եւ գրողներ եղած են, ո՞ր մէկը յիշել իր գրական վաստակներէն, ըսաւ բանախօսը եւ կարդալէ ետք Ալիշանի չարք մը գրքերուն անունները, կարդաց «Լուսնկայն գերեզմանաց Հայոց» ծանօթ բանաստեղծութիւնը:

Ցետոյ ներչնչումով արտայայտուեցաւ իր տաճեռի արեւելահայ մեծագոյն հրապարակագիր Գրիգոր Արծրունիի մասին, պատմելով կեանքը, գործը եւ նուիրուածութիւնը հակառակ իր հայերէնը ոչ մայրենի լեզու ըլլալուն եւ հակառակ անոր որ կրնար շատ յարգի պաշտօնեայ մը ըլլալ Թիֆլիսի մէջ, ինչպէս իր հայրը Թիֆլիսի քաղաքապետ եղած էր եւ ի՛ուղէր որ իր զաւակն ալ իր ուղիով ընթանար: Արծրունի իր «Մշակ»ը հիմնելով, քանի տարի անձամբ վարեց իր թերթը մինչեւ իր մահը՝ քարոզելով քաղաքական զարգացում եւ մշակոյթի յարգանք: Արդէն Հայտելպերկի իր ուսանողական օրերէն սկսաւ աշխատակցիլ հայ թերթերու, բայց միտքը դրաւ իր հօրմէն առնալիք նիւթական միջոցները ի սպաս դնել թերթի միջոցով իր ազգին ծառայելու գործին: Գր. Արծրունին էր որ իր աշխատակիցներուն հետ խորհրդակցելով յաջորդ թիւին նիւթերը եւ խմբագրականը կ'որոշէր: Ինքն էր որ Հայոց մէջ առաջին անգամ յօդուածագիրները վարձատրել սկսաւ: Այս ճամբով դաւ տաղանդաւոր աշխատակիցներ, որոնց կարգէն են Րաֆֆին եւ Աւետիս Ահարոնեանը:

Նմոյշ մը տալու համար Արծրունիի խմբագրականներէն, Տիկին Տէր-Մարգարեան կարդաց «Ո՞նաք թէ գործ» գրուածքը, որ առնուած էր «Մշակ»ի 31 Յունուար 1877ի թիւէն:

Պետրոս Ֆրունճեան իր խօսքը վերջացուց կոչ ուղղելով հայ գիրք կարդալու, առնուազն որեւէ հայ թերթ: Ասկէ զատ միշտ ներկայ ըլլալու հայկական միութիւններու հաւաքոյթներուն, կապ պահելու համար հայ մշակոյթին հետ:

Շատ ոգեւորիչ էին նաեւ հանդէսին վերջաւորութեան փայլ տուող երկու արտասանութիւնները: «Խոստացիր, հայ աղջիկ» ոտանաւորը արտասանեց Օր. Մարի Տէմիրճեան, «Լուսաւորչի կան – թեղը» արտասանեց Պր. Մովսէս Ղարիբեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 80ԱՄԵԱԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Դաշնակցութեան 80րդ տարեդարձի ոճնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ 25 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք Աղգային Տան մեծ սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ.Ց.Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին եւ դործօն մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին եւ Սէն Մօրիսի Հ. Ց. Դ. «Վրացեան» խումբին: Ժամանակէն առաջ բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը, մեծամասնութեամբ երիտասարդներ, որոնք եկած էին իրենց յարգանքի տուրքը տալու այն յայտնի եւ անյայտ հերոսներուն, որոնք հայրենի բնաշխարհի մէջ, ազատութեան սրբազան դրօշը պարզեցին վասն Ազատութեան եւ Անկախութեան:

Ժամը 4ին ներկաները յոտնկայս երգեցին Դաշնակցութեան քայլերգը, որմէ ետք օրուան նախագահը պատշաճ ուղերձ մը կարդաց չեչտելով.— «Դաշնակցութիւնը այն հսկայ կաղնին է, որ իր արմատները շատ խորունկ ձգած է հայ ժողովուրդի սրտին մէջ. առանց ազգային առողջ գաղափարաբանութեան, առանց այս ժողովուրդի հոգեկան ապրումնեբուն, առանց ազգային իտէալի այս ժողովուրդը չի կրնար ապրիլ որպէս ազգ»:

Գեղարուեստական բաժինին իրենց մասնակցութիւնը բերին Տիկիններ Ալիս Գալուստեան (Վիէննէն), Ռ. Ունճեան, Օր. Գլըճեան, ընկերներ Թոմաս Ցակոբեան, Խաչիկ Մխսեան, Ցովհաննէս Տէր-Պետրոսեան եւ Ց. Պէրպէրեան (Լութեակ):

Օրուան բանախօս ընկ. Միսաք Միրզէ իր կուռ բանախօսութեամբ յետադարձ ակնարկ մը նետեց հայ ժողովուրդի դատավճիռին վրայ նախ քան Դաշնակցութիւնը:

«Դաշնակցութիւնը եկաւ իր մաքուր եւ ազգային առողջ գործելակերպով յեղափոխել հայ մարդու հոգին, ազգային հպարտութիւն ներշնչեց անոր. այսօր Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուրդի երեք հատուածները իմ մի ձուլեր է. ո՛չ Ռուսահայ կայ, ո՛չ Տաճկահայ եւ ոչ ալ Պարսկահայ, այլ կայ հայ ժողովուրդ: Ստեղծեց ազատ եւ անկախ հայրենիք 1918ին, Դաշնակցութիւնը ընկերվել չի դիտեր: Ան պիտի չարունակէ իր առաքելութիւնը մինչեւ որ իրականանայ բոլոր Հայերու երազը՝ միացեալ, ազատ եւ անկախ Հայաստան»: Բանախօսը իր խօսքը վերջացուց կոչ ուղղելով երիտասարդութեան, որ ինքն ալ իր կարգին պարտականութիւն ստանձնէ այս ժողովուրդին ծառայելու:

Հանդէսի պաշտօնական բաժինը վերջացած ըլլալով, սկսաւ խնջոյքի բաժինը, որ իսկապէս օրինակելի էր՝ ստեղծելով խանդավառութիւն, ազգային եւ յեղափոխական երգերով:

Խնջոյքի ընթացքին խօսք առաւ ընկեր Ցակոբ Արթինեան:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՔԻԶ ՄԸ ՆԻՒԾԱՂ

Ցիմարանոցի մը տնօրէնը, պաշտօնական հիւրեր պտըտցնելով հաստատութեան զանազան յարկաբաժինները, բացատրութիւններ կուտայ անոնց:

— Այս երիտասարդը, որ պուպրիկ մը կը չոյէ, հաստատութեան ամէնէն բարեհանդարտ հիւանդն է, կ'ըսէ երազկոտ մելամաղձոտ մէկը ցոյց տալով: Ձեռքի պուպրիկը, կը կարծէ իր սիրած աղջիկը՝ զոր չեն տուած իրեն եւ այդ պատճառով ջղային հիւանդութեան տիրացած է:

Ծանր հիւանդներու յարկաբաժնին մէջ, տնօրէնը հիւրերուն ցոյց կուտայ խառնիխուռն մազերով ու դէմքի բիրտ արտայայտութիւններով հիւանդ մը, որ չարունակ թեւերը կը շարժէ սպառնական կերպով ու կը պոռայ իր սենեկակիցներուն:

— Այս մարդն ալ այն «բախտաւորն է», որ ամուսնացած է միւս երիտասարդին սիրած աղջկան հետ:

×

Երկու բարեկամներ կը զրուցեն.

— Ի՞նչ կարծիք ունիս Ազատեանի մասին, կը հարցնէ առաջինը:

—Ապուշին մէկն է:

— Երէկ եկաւ եւ աղջկանս ձեռքը խընդրեց:

— Տեսա՞ր որ ճիշդ է ըսածս, կը յարէ երկրորդը:

×

Մէկը կ'ըսէ իր բարեկամին.

— Քեզի համար կ'ըսեն որ, անսիրտ վաչխառու մըն ես: Ճի՞շդ է:

— Բարեկամ, փոխ զրամ տուած օրս, ամէնուն համար փրկիչ եմ: Երբ զրամս ետ ուզեմ, անսիրտ վաչխառու կը դառնամ: Հասկցա՞ր:

քննադատութիւնները ուղղած էր դիտնականներու երիտասարդ տարիին: Վերջին քննադատութիւնը առաւելաբար երէց դիտնականներու ուղղուած է:

Կեղ. Կոմիտէն քննադատութեան թիրախ կ'ընէ հիմնարկութեան կուսակցական կազմակերպութիւնը: Հիմնարկութեան տնօրէնը կը թուի ըլլալ Դմիտրի Ալբերթին, որ 1964ին առացաւ Նոպելեան մրցանակ: Գիտնականը կուսակցական չէ:

Թ. Ա. Թ.

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Ո՛չ, հոգիս, պատասխանեց իշխանուհի Աննա Միխայլովնա, Աստուած չընէ որ դուն գիտնաս, թէ ինչ ծանր բան է աղբի մնալ առանց նեցուկի եւ ունենալ պատկ մը, զոր պաշտելու չափ կը սիրես: Աչքն բանի կը վարժուիս, չարունակեց ան քիչ մը հպարտութեամբ: Իմ պատս ինձ ամէն բանի վարժեցուց: Երբ կ'ուզեմ այդ բարձրաստիճան մարդոցմէ մէկուն հետ տեսնուիլ, տոմսակ մը կը գրեմ, «փրէնսէս ա իւն թէլ» կը փափաքի այսինչը տեսնել» եւ ես կառքով կ'երթամ երկու, երեք, չորս անդամ, մինչեւ որ ուզածս ձեռք բերեմ: Ինձ համար միեւնոյն բան է, ինչ կ'ուզեն թող մտածեն:

— Ի՞նչպէս եղաւ, որո՞ւ դիմեցիր, հարցուց կոմսուհին: Ահա քուկդ արդէն քիչհապահ եւ հեծելազօրաց սպայ է, իսկ Նիքոլա պարզ իւնկրի մը աստիճանով կը մնայ: Դուն որո՞ւ դիմեցիր:

— Իշխան Վասիլիյին: Ան չափազանց սիրալիր էր: Անմիջապէս ամէն բանի համաձայնեցաւ, կայսեր զեկուցեց, ըսաւ իշխանուհի Աննա Միխայլովնան հըրճուանքով, բոլորովին մոռնալով նպատակին հասնելու համար կրած բոլոր ստորնացուցումները:

— Ի՞նչպէս է իշխան Վասիլիյ, ծերացե՞ր է, հարցուց կոմսուհին, Րումեանցիվներու մեր ներկայացումներէն ի վեր տեսած չունիմ: կարծեմ բոլորովին մոռցեր է զիս, ան զիս շատ հետաքրքրած է, յիշեց կոմսուհին ժպտելով:

— Բոլորովին նոյնն է, պատասխանեց Աննա Միխայլովնա, սիրալիր և համակատար: Լէ կրանտէօր նը լիւի օճ փա քառնէ լա թէթ տիւ քու «կը ցաւիմ, որ շատ քիչ բան կրնամ ընել ձեզ, սիրելի իշխանուհի, հրամայեցէք», ըսաւ ինձ: Ոչ, ան ընտիր մարդ է, եւ աղէկ ապրդական: Սակայն դուն դիտես, Նաթալի, որքան կը սիրեմ զաւակս: Ամէն բան յանձն կ'առնեմ անոր երջանկութեան համար: Իսկ դրութիւնս այնքան դէշ է, չարունակեց Աննա Միխայլովնա ախորժութեամբ մը եւ մեղմելով ձայնը, այնքան դէշ է, որ ես այժմ սարսափելի վիճակի մէջ եմ: Այդ ձախորդ դասը ունեցածս ամբողջովին լափեց եւ առաջ ալ չերթար: Ես, կրնաս երեւակայել, իսկապէս դահեկան մը իսկ չունիմ, եւ չեմ դիտեր թէ ինչպէս պիտի կարեմ Պորիսի համար պզեստները (թաշկինակը հանեց եւ լացաւ). ինձ հինդ հարիւր ռուբլի պէտք է, իսկ ես ընդամէնը քսանեւհինդ ռուբլի – նոց թուղթ մը ունիմ: Ես այնպիսի դրութեան մը մէջ եմ որ... հիմա ամբողջ յոյսս իշխան Կերիլ Վլատիմիրովիչի բերդուխովի վրայ է: Եթէ ան ալ չուզէ օգնել իր սանիկին, չէ՞ որ Պորիսը ան է կնքած, եթէ անոր որոշ եկամուտ մը չընծանակէ, այդ պարագային ամբողջ չարչարանքս պարապը պիտի երթայ եւ ոչ մէկ կերպով անոր համապզեստները պիտի չկրնամ կարել տալ:

Կոմսուհիին աչքերը լեցուեցան, լուռ կը մտածէր:

— Ցաճախ կը մտածեմ թէ դուդ մեղք կը գործեմ, ըսաւ իշխանուհին: Սակայն յաճախ կը խորհիմ, ահա իշխան Կերիլ Վլատիմիրովիչ Բեզուխովը կ'ապրի միայնակ... այդ վիթխարի հարստութիւնը... եւ ինչո՞ւ համար կ'ապրի. անոր համար կեանքը բեռ մըն է, իսկ Պորիս դեռ նոր կը սկսի ապրիլ:

— Հաւանօրէն բան մը կը ձգէ Պորիսին, ըսաւ կոմսուհին:

— Աստուած գիտէ, սիրելիս, այդ հարուստները եւ երեւելիները սաստիկ եսասէր մարդիկ են: Բայց, յամենայն դէպս այս վայրկեանիս Պորիսի հետ պիտի երթամ անոր եւ պարզապէս ամէն բան պիտի յայտնեմ: Թող ինչ կ'ուզեն մտածեն իմ մասիս. ճիշդն ըսելով, ինձ համար այդ միեւնոյնն է. (իշխանուհին ոտքի ելաւ) այժմ ժամը երկուքն է, իսկ դուք ժամը չորսին կը ճաշէք. կը հասնիմ:

Եւ գործունեայ, ժամաւակէն օգտուիլ գիտցող մը ձեւերով, Աննա Միխայլովնա կանչել տուաւ իր տգան եւ անոր հետ մէջտեղ նախասենեակ ուղղուեցաւ:

— Մնաք բարով, հոգիս, ըսաւ ան կոմսուհիին, որ կ'ընկերանար անոր մինչեւ դուռը, յաջողութիւն մաղթէ ինձ, աւելցուց ան չչուկով մը, որպէսզի որդին չլսէ:

— Դուք իշխան Կերիլ Վլատիմիրովիչի քո՞վ կ'երթաք, սիրելիս, ըսաւ կոմսը ճաչասրահէն նախասենեակ ելլելով, եթէ անոր առողջութիւնը աղէկ է, փիէրը ճաշի հրաւիրէ: Չէ՞ որ ան մեզ մօտ եղած է, երախաներուն հետ պարեց: Անպատճառ հրաւիրեցէք, սիրելիս: Դէ, նայինք, այսօր ինչպէս պիտի դերասանուհ Դարասը: կ'ըսեն թէ Օրլով կոմսի մօտ այնպիսի ճաշ չէ եղած, ինչպիսին մերինը պիտի ըլլայ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Աղքատախնամ ընկերակցութիւնը, ինչպէս ամէն տարի, հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ կատարել կուտայ, կիրակի Նոյեմբեր 8ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, Մոնմորանսիի եւ Անթիլիի հանգստեան տուներու մէջ մահացող պատսպարեալներու հոգւոյն եւ ի մասնաւորի կազմակերպութեան բարերարուհի ՍԱՓԵՆԻԿ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ազգական եւ հաւատացեալ հասարակութիւնը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Եղսաբէթ Տէր-Վարդանեան եւ զաւակը, Վաղարշակ Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Դամէր Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գալուստեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կապի Մահիկեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան արարողութեան պաշտօն կը խնդրեն կիրակի 8 Նոյեմբեր յետ պատարագի, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամենուս նոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր, մեծ հօր, խնամիին, նորոգ հանգուցեալ ողբացեալ՝

ԺԻՐԱՅՐ ՏԷՐ-ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի դիտութիւն իր յիշատակը յարգող ներուն:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինը կը ծանուցանէ թէ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի (8 Նոյեմբեր) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իր առենադպրուհիին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԻՆԷ ԳԱԼԷՆՏԷՐԻ

ինչպէս նաեւ անոր ամուսնոյն՝

ՀԱՅԿ ԳԱԼԷՆՏԷՐԻ յիշատակին:

Ցիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

×

Հաւատքի Գարակէօզեանի նախկին Սանուց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ մեծ բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

զաւկին՝

ՀԱՈՒՐՏ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ ԱՐԱՄ եւ ՍԱՐԳԻՍ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ, ՏՈՔԹ. եւ ՏԻԿԻՆ ԴԱՒԹԵԱՆԻ եւ վարժարանի բոլոր աղբացեալ ուսուցիչներու եւ սաներու յիշատակին:

Ի դիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը իր տարեշրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջակայքի գաղութները ընդհ. ժողովի, ունկնդրելու Միութեան գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական զեկուցումները:

Ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 6 Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահին մէջ (6, Րիւ Ֆավանթին):

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան կոմիտէի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ընկ. Սերոբեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՒՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Նազար Ուզունեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Արթիւր Յովհաննէսեանէ 100ական Ֆր. իրենց սիրեցեալ զաւկին եւ քրոջ, ողբացեալ Ժագլին Աբգէեանի (Ուզունեան) մահուան տարելիցին առթիւ:

×

ԼԻՈՆ.— Կէնճեան եղբայրներ կը նուիրեն 50 Ֆր. Տէսլինի Նահատակաց Յուշարձանին, իրենց ազգականին՝ ողբացեալ Խոսրով Դարբինեանի մահուան տարելիցին առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

ՆՈՒԷՐ

Բրիսթին Սթաթեանի եւ Ժան-Նոէլ Էլիզոլուի ամուսնութեան առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.—

Տէր եւ Տիկին Քիւրքչեան (Կրընոպլէն) 100 Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Քաչանի մասնաճիւղին, 50 Ֆր. «Ցառաջ»ին, 50 Ֆր. Մշակոյթի Տան: Տէր եւ Տիկին Գալաքճեան (Կրընոպլէն) 30 Ֆր. Կապ. Խաչի Պանեէօ-Քաչանի մասնաճիւղին, 30 «Ցառաջ»ի: Տէր եւ Տիկին Ալիքեան (Կրընոպլէն) 20 Մշակոյթի Տան, 20 «Ցառաջ»ին, 20 «Հայաստան»ին: Տէր եւ Տիկին Սթաթեան 100 Ֆր. «Հայաստան»ին: (Ստանալ «Ցառաջ»էն):

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ ԴԱՒՐԱՑԻ Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնս ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, հայրենակից Միրիճան Շիրվանեանի բնակարանը: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Հասցէ՝ 65, վուա տ'Իսի, Մալաֆօֆ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 80-ԱՄԵԱԿ ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Հիմնադրութեան 80րդ տարեդարձին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբի, այս Կիրակի (Նոյեմբեր 8) ժամը 15,30ին Սէն Լուի սրահին մէջ (Սէրքըլ Քաթոլիք, Վիէն):

Կը նախագահէ ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Նոր Սերունդի կողմէ գեղչկական պար եւ գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր, որուն կը մասնակցին արտասանութիւններով Յ. Մաթոսեան, Խ. Մխքեան, Ա. Գալայճեան, Ե. Քէլէշեան, Ա. Աճէմեան, Օր. Ս. Պետրոսեան, Տիկին Ալիս Գալուստեան, Օրիորդներ Ա. Սաճեան եւ Դստիկեան (երգերով):

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը կ'ուզուի, որ կատարած ըլլայ զինուորական ծառայութիւնը: Եռանդուն եւ նախաձեռնութեան ոգի ունեցող ներկայացուցչական (ընփրէզանթա) պաշտօնի համար: Մնայուն աշխատանքի համար: Կը խնդրուի չդիմել լուրջ չըլլալու պարագային:

Հեռաձայնել՝ 899-23-66:

ՔՈՔԹԷԼ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ, Նոյեմբեր 7 Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Միութեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փաւիէր, առաջին յարկաման:

Ի պատիւ ԱՐԱՄ ՇԵԽԻԿԵԱՆի Քաղաքապետութեան կողմէ Մարսէյլի Պատուոյ Մէտալի արժանացած ըլլալուն առթիւ:

ԾԱԽԿԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի եւ իր չքախումբի Վալանս այցելութեան առթիւ, լուսանկարուած նկարները ցուցադրելու համար, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը չարժանկարի երեկոյթ մը կազմակերպեց Նոյեմբեր 7, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,45ին:

Փոլիկոնի Մեզոն տէ Թէօնի ընդարձակ սրահին մէջ: Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը անխտիր:

KOTCH-PARTIE

ՔՈՉԱՐԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի կողմէ:

Տեղի կ'ունենայ կիրակի ՆՈՅԵՄԲԵՐ 8ին ժամը 14ին, Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ
COMMEMORATION DU CINQUANTENAIRE DU TRAITE DE SEVRES

Le DIMANCHE 8 NOVEMBRE 1970 à 16 heures, au CENTRE PARISIEN DE CONGRES INTERNATIONAUX 120 Ave. Emile Zola, Paris (15e) (Parking)

Comité d'Honneur constitué par des personnalités du monde littéraire, religieux et politique, sous la Présidence de M. GABRIEL MARCEL, de l'Institut

La séance est placée sous la Présidence de M. HRANT SAMUELIAN

Prendront la parole :

M. Gabriel MARCEL, de l'Institut

Maître Jules WOLF, Avocat à la Cour de Bruxelles, ancien représentant de la Belgique à la Commission des Droits de l'Homme aux Nations Unies.

M. Gabriel MATZNEFF, écrivain

M. Jean-Marie CARZOU, écrivain

Maître Edouard JAKHIAN, Avocat à la Cour d'Appel de Bruxelles

ENTREE LIBRE

DIMANCHE 8 NOVEMBRE à 15 H. 30

PALAIS DES SPORTS DE VILLEURBANNE (LYON)

GRAND COMBAT INTERNATIONAL

KECHICHIAN

CONTRE L'ITALIEN

ROMANO

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
POUR TOUS VOS PROBLEMES
Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique
Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez
THOMLAC
est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :
SUPER - THOMLAC
Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները սկսած են ուսուցչութեամբ ընկերուհի Հռ. Զիլինկիրեանի եւ տեղի կ'ունենան Միութեան գրասենեակին մէջ 17 Ռիւ Պլէօ ամէն Հինգշաբթի, երկու բաժինով. առաջինը առաւօտ՝ ժամը 10–12 իսկ երկրորդը՝ ժամը 14–16,30:

Նոր արձանագրութեանց համար դիմել նոյն օրերը՝ վերոյիշեալ ժամերուն:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ
(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)
Գրեց՝ *ՄԻՍԱԿ ՄԻՐՋԷ*

Տպարան՝ համազգային, Պէյրութ: Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է անմիջապէս դիմել «Ցառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՑԱԼ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 80ամեակի տոնակատարութիւնը ԿՈՒՐՆՈՊԼԻ մէջ, Նոյեմբեր 15ին:

×

Ինճոյք – ճաշ Դաշնակցութեան 80ամեակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Արեւակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Արեւմտեան – Սարսէյլի Հ. Յ. Դ. վարչութեան ենթակոմիտէի, Նոյեմբեր 21ին:

×

Որբերու Օգն. Մարմնին պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 28ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ ժորժ Ե.ի սրահը:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ՆՈՅԵՄԲԵՐ JEUDI 5 NOVEMBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11·958

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.958

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

(Քաղաքական ակնարկ)

Գ·

ՄԱԿի հիմնական նպատակն է երաշխաւորել աշխարհի խաղաղութիւնը եւ արգիլել ազդամինչեան կռիւները:

Ի՞նչպէս իրականացնել այս նպատակը, երբ իր տրամադրութեան տակ չունի միջազգային զօրաւոր բանակ մը, որ ձիւղ վայրկեանին միջամտէ եւ զինուզօրութեամբ արգելք հանդիսանայ հաւանական պատերազմներու:

Քաղաքական ներկայ պայմաններուն մէջ կարելի չէ կեանքի կոչել նման ուժ մը եւ զայն դնել ՄԱԿի տրամադրութեան տակ: Ազգերու Դաշնակցութեան համար հեռաւոր երազ մը մնաց նման կարելիութիւն մը: Ու իր հիմնարկութենէն (1919) քսան տարի ետք պայթեցաւ երկրորդ աշխարհամարտը, աւելի ահաւոր ու կործանարար քան առաջինը:

ՄԱԿը աւելի բախտաւոր եղաւ: Զօրաւոր բանակ մը ստեղծելու անկարելիութեան առջեւ հնարաւոր եղաւ իրականացնել աւելի համեստ ծրագիր մը: «Կապոյտ գդակաւորներու փոքրիկ բանակն էր այդ, որ օգտակար ծառայութիւն մատոյց կիպրոսի մէջ, վերջ տալով Յոյներու եւ Թուրքերու փոխադարձ ընդհարումներուն:

Նոյնպէս Սուէզի ճակատին վրայ խաղաղութիւնը պահպանուեցաւ 1956–1967 չորիւ կապոյտ գդակաւորներու: Վեցօրեայ պատերազմը պայթեցաւ, երբ այս վերջինները հեռացան, դէմ դիմաց ռանձին ձգելով Եգիպտացիներն ու Իսրայելացիները:

Ապահովութեան Խորհուրդը, որուն ռաջ պարտականութիւնն է խաղաղութեան պահպանումը, ցարդ անզօր եղաւ գործադրելու իր տուած որոշումները, առ ի չգոյէ զինուորական պատկառազդու ուժի մը: Իրրեւ օրինակ յիշենք Պաղեստինի գաղթականներուն իրենց հայրենի բոյները վերադառնալու մասին քանիցս քուէարկուած բանաձեւերը, որոնք մեռած մնացին: Իրաւունքը զօրաւորին է: Ճաւիտեանական այս ճշմարտութիւնը կարելի չէ հերքել բանիւ եւ դրով:

ՄԱԿը եւ անոր ետեւ կանգնած հսկայ պետութիւնները տակաւին չկրցան դուրս գտնել տալ Ապահովութեան Խորհուրդի 1967 Նոյ· 22ի բանաձեւը:

Տարիներէ ի վեր կը տեւէ Վիէթնամի պատերազմը: ՄԱԿը անզօր ականատես է պարզապէս:

×

Առաջին տարիներուն մեծ թիւ մը չէին կազմեր ՄԱԿի անդամ պետութիւնները: Տարիներու ընթացքին բազմաթիւ ազգեր — մանաւանդ Ափրիկէի մէջ — անկախութեան տիրանալով մտան ազատ ազգերու ընտանիքին մէջ:

Ներկայիս 127 անկախ պետութեանց դրօշակները կը ծածանին ՄԱԿի Նիւ Եորքի պալատին առջեւ տնկուած կայմերուն վրայ: Բացակայ է հայկական եռագոյնը:

Խորհրդային Միութեան հանրապետութիւններէն ՄԱԿի անդամ են Ուկրայինան (46·800·000 բնակիչ) եւ Բելոռուսիան (8·900·000): Ա՛յս երկու երկիրներն ալ մէջն ընդլայով Խ· Միութեան բնակչութեան ընդհանուր թիւն է 241·700·000 հոգի եւ կը բռնէ երկրորդ տեղը՝ Հընդկաստանէն ետք, որ ունի 536·900·000 բնակիչ: Երրորդն է Ամերիկա (203 միլիոն, 200·000):

Միջազգային այս կազմակերպութենէն դուրս կը մնայ Չինաստանի ժողովրդական հանրապետութիւնը, որ ամէնէն բազմամարդ երկիրն է: Չինաստան աւելի շատ բնակչութիւն ունի քան ամբողջ Ափրիկէն եւ ղոյդ Ամերիկաները միասին առած: Չինացիները կը կազմեն աշխարհի բնակչութեան աւելի քան մէկ հինգերորդ մասը: Ազգայնական Չինաստան (Ֆորմոզա) ունի միայն 14 միլիոն բնակիչ:

Մակէն դուրս կը մնան նաեւ Գերմանիոյ երկու մասերը, որոնց հետ վերջնական հաշտութիւն չէ կնքուած ցարդ:

Անդամ են մանրանկար երկիրներ, որոնք մէկ միլիոնէն պակաս բնակիչ ունին, ինչպէս՝ Իսլանտա՝ 203·000 բնակիչ, Պարպատ 253·000, Կինէա՝ 300·000, Մալթա՝ 323·000, Լիւքսէնպուրկ՝ 336 հազար, Կամպիա՝ 357·000, Սուազիլանտ՝ 395·000, Կապոն՝ 480·000, Պոցվանա՝ 629·000, Կիպրոս՝ 630·000, Քուէյթ՝ 700 հազար, Կիւյանա՝ 721·000 եւ Մօրից Կղզի՝ 798·000 բնակիչ:

Այս ազատ ու անկախ երկիրներուն մէջ կան այնպիսիները, որոնց անունները երբեք չէին լսուած՝ ինչպէս Պարպատ, Սուազիլանտ, Պոցվանա, եւայլն:

Վերջերս որոշ ձգտում կայ Ժողովրդական Չինաստանը ընդունելու համար ՄԱԿի մէջ: Ֆրանսայի Արտաքին Նախարար Մօրիս Շուման 25ամեակի հանդիսութեանց առթիւ Ընդհանուր Ժողովին մէջ խօսած ճառով նման առաջարկ ներկայացուց: Սակայն շատ հաւանական չէ, որ հետեւանք տրուի առաջարկին: Համայնավար Չինաստան ժամանակին ականատես էր Հիւսիսային Քորէային, Ներկակցիս ալ կ՚օժանդակէ Հիւսիս· Վիէթնամին: Իր դէմ ուղղուած թշնամիներն են Մ· Նահանգներն ու Խ· Միութիւնը, որոնք տիրական դեր կը կատարեն ՄԱԿի մէջ:

Փաստ է, որ միջազգային այս կազմակերպութիւնը ցարդ ձախողած է իր քաղաքական առաքելութեան մէջ, չկարենալով արգիլել ազդամիջեան կռիւները եւ խուլ ականջ ձեւանալով Հայու պէս փոքր ազգերու արդարութեան պահանջներուն: Սակայն առ ի չգոյէ լաւագոյնին, օգտակար է իր գոյութիւնը տնտեսական, ընկերային եւ մշակութային մարզերու մէջ իր կատարած բարերար աշխատանքներուն համար:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՐԱՆՏԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պրանտ կը չարունակէ հետեւիլ իր արեւելեան քաղաքականութեան:

Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը խօսելով Նորվեկիոյ իր կուսակիցներուն առջեւ, յայտարարեց, թէ չեխ կառավարութիւնը չհաղորդուած է համաձայնագրի մը ստորագրութեամբ, որուն համար կը փափաքի խօսակցութիւններ ունենալ Գերմանացիներու հետ:

Փրակա իր այդ բաղձանքը փոխանցած է Պոնի:

Միւս կողմէ, Վարշաւայի մէջ, ինչպէս դրած էինք երէկ, վերսկսան լեհ–գերման բանակցութիւնները՝ երկու երկիրներու Արտաքին նախարարներու միջոցաւ: Շել, Դաշնակցային Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը Փարիզէն Պոն եւ հոնկէ Վարշաւա մեկնած էր երեքշաբթի օր:

Առաջին առթիւ նկատելի է երկու նախարարներուն ճառերը, որոնք, համաձայն քաղաքական դէտերու, «կարծր» են: Այսինքն՝ երկու երկիրներն ալ կը կրկնեն իրենց տեսակէտները հարցին զանազան երեսներուն մասին, որոնցմէ ոմանք անյարիր են իրարու հետ:

Շել յայտարարեց իր ճառի ընթացքին, թէ Գերմանիա լրջօրէն կը մտածէ բարելաւել իր յարաբերութիւնները Լեհաստանի հետ: Կ՚ըմբռնենք, եւելցուց դերմանացի նախարարը, թէ Լեհաստանի համար կարեւոր է, «հիմնական խնդիր մըն է» իր արեւմտեան սահմանի հարցը, սակայն, հարկ է ճշդել, թէ Դաշնակցային Գերմանիա միայն իր անունով կրնայ խօսիլ եւ, հետեւաբար, յանձնառու ըլլալ ճանչնալ Օտեր–Նայս սահմանագիծը: «Մեր յանձնառութիւնները չեն կրնար կանխորոշել այն որոշումը, որ կրնայ տրուիլ խաղաղութեան դաշնագրի ստորագրութեան կամ երկու Գերմանիաներու միացման ժամանակ»: Միւս կողմէ, Դաշնակիցներուն կը մնայ տակաւին վերջնական որոշումը:

Ասիկա կը նշանակէ, որ Պոնի համար Դաշնակիցները իրաւունք ունին քննելու Գերմանիոյ սահմաններու հարցը: Միւս կողմէ, գերման–լեհ համաձայնագիրը չի կրնար փոխարինել խաղաղութեան դաշնագիրը, որ դեռ չէ ստորագրուած:

Վարշաւայի համար, ինչպէս իր պատասխանին մէջ դիտել տուաւ լեհ Արտաքին նախարարը, յարաբերութիւններու կանոնաւորումը Դաշնակցային Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ պէտք է հիմնուի «գոյութիւն ունեցող իրականութիւններու ճանաչումին վրայ», այլ խօսքով՝ ճանչնալ Օտեր–Նայս սահմանագծի անփոփոխ մնալու իրողութիւնը:

Այսուհանդերձ, ինչպէս կը հաստատեն քաղաքական շրջանակները, Պոն եւ Վարշաւա տրամադիր են եւ կը բաղձան հաստատութեան եղր մը գտնել եւ բարելաւել իրենց յարաբերութիւնները: Համաձայնութեան գալու կամքը առաջնահերթ դարձած է:

ՁԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԵՐՆԱՆ ԿՐԱՎԷ, Ֆրանսական բեմի եւ շարժապատկերասի չաւադոյն դերասաններէն մին, յանկարծամահ եղաւ առջի օր, զոհ էնֆարքթիւսի մը: 65 տարեկան չկար եւ ի մօտոյ պիտի տօնուէր իր թատերական գործունէութեան 60ամեակը (5 տարեկանին սկսած է խաղալ): Աշխուժական, պարզ, բացառիկ տաղանդի տէր, Ֆերնան կրաւէ հմայիչ դերասան մըն էր, սիրուած ամբողջ աշխարհի մէջ: Հակառակ վատթարացած առողջութեան, կը շարունակէր չարաչար աշխատիլ եւ ծրագիր կազմել: Նոյեմբեր 16ին պիտի խաղար Սըկոն Սերվիսը Ազգային Ժողովրդական Թատրոնը եւ Ցունուարին ալ՝ Լը տիճէ տէ տիճօզօռը:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՑ նախագահը՝ Չաուչեսքու Պեկրատի մէջ հանդիպում մը ունեցաւ մառեչալ Թիթոյի հետ: Խօսակցութեանց նիւթերը՝ Մերճաւոր եւ Ծայրագոյն Արեւելք, Համայնավար աշխարհ:

ԱԻՍՏՐԻԱ մտադիր է դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատել Փեքինի հետ: Արտաքին նախարարը այս լիմաստով պիտի արտայայտուի Խորհրդարանին առջեւ: Աւստրիա առեւտրական կապեր հաստատած է արդէն Համայնավար Չինաստանի հետ:

ՄՈՆԹՐԻԱԼԻ գլխաւոր պողոտաներէն մէկը, որ Շարլ տը Կոլ անունը կը կրէր, վերամկրտուած է փիէր Լափորթ անուն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԵՒ ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Երկուշաբթի օրուան (Նոյեմբեր 2) իւմանիթէն լայն տեղ կուտար Հայկական Արուեստի Յուցահանդէսին «երեք հազար տարի Հայկ· քաղաքակրթութիւն» խորագրին տակ:

Ցօդուածը ստորագրած է Լիւսիէն Քիւրզի, որ երկար կը ծանրանայ Հայոց անցեալին վրայ Քրիստոսէ առաջ թէ յետոյ, իր հիացումը կը յայտնէ Հայկ· ճարտարապետութեան նկատմամբ: Կ՚անդրադառնայ Նաղաշ Ցովնաթանի եւ կարդ մը անանուններու գործերուն զորս կապրային երգը կը նկատէ կոթողային արուեստին: Իմանիթէի յօդուածագիրը բացարձակապէս չի խօսիր ներկայ Հայաստանի նկարչական արուեստին մասին, լռութիւնը հաւանարար լաւագոյն կարծիքը նկատելով:

×

Լա Կալըռի (Ա. – Լեթր–Սփեֆթաֆլ) Նոյեմբերի իր թիւին մէջ կ՚անդրադառնայ Հայկ· Արուեստի Յուցահանդէսին, Հայերը նկատելով ռաման արուեստի հնարիչները:

նով: Այս վերջինը Աչխատանքի նախարարն էր Քեպէքի նահանգին մէջ, որ սպաննուեցաւ ահաբեկիչներուն կողմէ:

Զիլիի նորընտիր նախագահը՝ Ալլենտէ, պաշտօնապէս ստանձնեց իր նոր պաշտօնը: Իր առաջին գործը եղաւ ներկայ գտնուիլ մայրաքաղաքի մայր տաճարի Թէ Տէումին: Ալլենտէ մարքսիստ է դաղափարներով:

ՍԻՆ–ԼՕՐԱՆի 144 զոհերու յուղարկաւորութիւնը սրտաճմլիկ պատկեր մը պարզած է առջի օր եւ բազմաթիւ ծնողքներ չեն կրցած դիմանալ յուզումին: Ֆոնթանէ կարդացած է Նախագահ Փոմփիտուի ցաւակցականը, ուր Նախագահը կ՚ըսէր ի մէջ այլոց·— «Թող իւրաքանչիւրը, ամէն ժամու, յարգէ իր պարտականութիւնը որպէսզի հաւաքականութիւնը իրմէ հեռացնէ նման ողբերգութիւններ:

ՄԻՍՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ երեսփոխանական եւ ծերակուտական ընտրութեանց վերջնական արդիւնքները պիտի յայտարարուէին Շորեքշաբթի իրիկուն: Արդէն պարզ էր սակայն թէ Դեմոկրատները մեծամասնութիւն են կրկին: Նիքսըն որ Հանրապետական է պիտի շարունակէ իր դէմ ունենալ դեմոկրատ Խորհրդարանը: Ջախջախիչ մեծամասնութեամբ ընտրուած է Էտ· Քենըտի:

ՓԱՐԻԶի անհատական 2000 դարմանատուներ (քլինիք) 48 ժամուան դործադուլ կ՚ընեն բողոքելու համար այն արգելքին դէմ, որ դրուած է օրականներու յաւելման վրայ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը՝ Տիկին Կոլտա Մէյր համակարծիք է որ հրադադարը, որ կը վերջանայ Նոյեմբեր 5ին, երկարաձգուի առանց պայմանի, բայց եթէ եգիպտացիք վերսկսին կռուիլ, դիմացը պատրաստ կը գտնեն Իսրայէլացիք:

ՌԻԿԱՑին մօտ 100 հրեայ ընտանիքներ դիմումնագիր մը ղրկած են Վալտէք Ռոէհի որպէսզի միջամտէ Մոսկուայի մօտ եւ Իսրայէլ վերադառնան:

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ
ԱՒԹԻԻ

—o—

ՆԱԽԱԳԱՀ ՈՒԻԼՍՐՆԻ ԻՐԱՒԱՐԱՐԱԿԱՆ ՎՃԻՌԸ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Լուծման 3 կարելի ուղիները կային իմ առջեւ.— 1) Ամբողջ սահմանադրել, որ Տրապիզոնի բովանդակ նահանգը Թուրքիոյ մնար. 2) Իր ամբողջութեամբ Հայաստանի հողամաս դառնար. 3) Նահանգին մէկ բաժինը տալ Հայաստանի եւ մնացորդը թողուլ Թուրքիոյ: Տրապիզոնի նահանգին բնակչութեան մեծամասնութիւնը անկասկած մահմեդական է, իսկ Հայերը, ըստ նախապատերազմեան դնահատութեան, անուրանալի է որ թիւով Յոյներէն պակաս էին: Ցեղաբանական այս առոյգ իրողութիւնը որոշապէս ղէմ էր եւ աննպաստ՝ Հայաստանի ապագային համար: Ես կրնայի այս հարցին նայիլ միայն նոր քաղաքական միութեան մը կարիքներուն լոյսին տակ, իբրեւ մահմեդական եւ քրիստոնեայ բնակչութեամբ խառն Հայաստանի մը եւ ոչ թէ Հայերու ազգային:

Իմ համոզումս էր հիմա աւելի ամրացած, որ Հայաստանի համար դէպի ծով ելքի մը կարզադրութիւնը այնպէս պէտք է ըլլայ, որ այսպեսութեան ամէն հնարաւորութիւն տրուի զարգանալու եւ յառաջդիմելու, եւ ան այսպէսով կարող ըլլայ վերադարձնել եւ պահպանել աշխարհի առեւտուրին համար այն օգտակար դերը, զոր իր աշխարհագրական դիրքը իրեն վստահած էր անցեալին, երբեւէ այս պատմական մեծ ճամբուն վրայ: Քաղաքակրթութիւն եւ այլասաերը բնակչութեան երջանկութիւնը կախում պիտի ունենան երկաթուղիներու չինութենէն եւ այս յետամնաց երեք նահանգներուն յաճախակի մերձեցումէն Եւրոպայի առեւտուրին եւ մշակոյթին:

Տրապիզոնի նաւահանգիստէն դէպի աբեւելք Լազիստանի ծովեզերքի երկայնքին նաւահանգիստ ծառայելու դիւրութիւններ չկան, եւ Պոնտական լեռնաշղթային բարձր ու խորտուբորտ բնութիւնը, որ Լազիստանը կարինէն կը բաժնէ, կը կղզիացնէ յետնամասը, մանաւանդ երբ երկաթուղի կառուցանելու դործնական դժուարութիւնները նկատի առնենք: Պարսկաստանէն Պայազիտ եւ Կարինի դաշտերը կարող կարաւաններու ճամբան, որ կ'անցնի Բաբերդ եւ Կիւմիշխանէ քաղաքներու մէջէն եւ դուրս կուգայ Տրապիզոն, Սեւ ծովի վրայ պատմական հնամեայ համբաւ մը ունի իբրեւ մշտապէս օգտակար ճամբայ:

Ահա ասոնք են այն նկատումները, որոնք հարկադրեցին զիս վերադառնալ իմ նախկին համոզումիս, թէ Տրապիզոն քաղաքն ու նաւահանգիստը պէտք է ըլլան Հայաստանի անբաժան մասը: Եւ որովհետեւ Խուրշուտի հովիտի ճամբան, որ կը վերջնայ Տրիպոլի քաղաքին մէջ, կը վերջնայ Տրիպոլի քաղաքին մէջ, աւելի մեծ յարմարութիւններ եւ դիւրութիւններ ունի երկաթուղիի չինութեան համար, կենսական սեպեցի այս հովիտը եւս Հայաստանին տալ, աւելցնելով դէպի արեւմուտք բաւականաչափ հողամաս մը եւս, որ կարողանայ իր պաշտպանութիւնը կազմակերպել: Անտեղեակ չեմ որ հայ պատուիրակութեանց պետերը իրենց հաճութիւնը յայտնած են հրաժարելու Սիւրմէնէէն արեւմուտք տարածուող հողամասի պահանջէն: Մահմետական այս հոծ չրջանի տիրապետութիւնը ստանձնելէ խուսափումը, որ Հայերու կողմէ ճիգ մըն է արդար ըլլալու Յոյներու եւ Թուրքերու հանդէպ, զիս այն համոզման կը բերէ, որ անոնց հետ համամիտ ըլլալ՝ պիտի նշանակէր անդարմանելի վնաս մը հասցնել Հայաստանի ապագային եւ առնոր համայն բնակչութեան:

Այս հիման վրայ, պարոն նախագահ, սահմանադծումը կատարուած է այնպէս, որ հետեւի լեռնաշղթային երկնկա քաղաքին արեւմուտքը՝ դէպի Պոնտական լեռնապարը եւ ապա Սեւ ծով, Հայաստանի մէջ առնելով Զեֆիր պէյ կոչուղ ցցուն ծովեղերքը: Կիրասոն եւ Օրտու քաղաքներու նաւահանգիստները եւ ներքնահողերը Թուրքիոյ ձգելու որոշումը թելադրուած է այն իրողութենէն, որ այդ չրջանի բնակչութիւնը մեծապէս Թուրք եւ մահմետական է եւ այս քաղաքները միակ ծովային ելքն են Սվազի նահանգին համար: Կարինի եւ Տրապիզոնի նահանգներու այն մասերը, որ սահմանադծումով Թուրքիոյ կը մնան, ունին մօտաւորապէս 12·120 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն:

Հայաստանի սահմանակից Թուրք չրջանի ապաղինման մէջ, որ լայնօրէն վերը բացատրուած է, անդործնական եւ անհարկի թուեցաւ հաստատել ապաղինման չրջան մը, որ մեծ աշխատանք, պարտաղրութիւններ եւ բարդ միջոցներ պիտի պահանջէր իր դործադրութեան համար: Բարեբախտաբար, Սեւրի դաշնադրին 177րդ յօդուածը կը հրահանդէ Թուրքիոյ բոլոր բերդերուն ապաղինումը: Դաշնադրին 159 եւ 196–200 յօդուածները կ'ընձեռեն միջոցներ եւ դիւրութիւններ, որոնք բաւարար են արդիլելու եւ խափանելու խռովութեան վտանգները, որ կրնան ստեղծուիլ սահմանին վրայ: Նախ՝ ոստիկան սպաներու մէկ մասը դաշնակից եւ չէզոք պետութեանց կողմէ պիտի հայթայթուի, եւ ապա՝ պիտի կազմուի «Միջդաշնակցային Զինուորական Մարմին» հակակշիռ եւ կազմակերպական հսկողութեան համար: Այս պայմաններուն մէջ միակ յաւելեալ միջոցները, որոնք հարկաւոր պիտի ըլլային, անոնք են, որ «Միջդաշնակցային Զինուորական Մարմինը», համաձայն դաշնադրի 200րդ յօդուածին տուած լիազօրութեան Հայաստանի սահմանակից Թուրքիոյ հողերուն վրայ դործող ոստիկանական սպաները ընտրուին, ըստ դաշնադրի 159րդ յօդուածին, չէզոք եւ դաշնակից պետութեանց ներկայացուցիչներէն, եւ որ այս սպաները «Միջդաշնակցային Զինուորական Մարմնի» տրամադրութեան տակ պարտաւոր ըլլան արդիլելու բոլոր զինուորական պատրաստութիւնները, ուղղուած Հայաստանի սահմաններուն դէմ:

Խորապէս համոզուած եմ, որ հայ դաղթականները եւ անոնց պետերը, երբ վերադառնան հայրենիք, պիտի խուսափին որեւէ վրէժխնդրական արարքէ, աշխարհին ցոյց տալով օրինակը այն բարձր բարոյական քաջութեան, որ միշտ հիմ պէտք է ծառայէ ազգային գործութեան: Ակնարկը կ'ակնկալէ Հայերէն, որ Թուրք դաղթականներուն ատեն ամէն քաջալերանք եւ աջակցութիւն վերադարձնելու պանդուխտ իրենց չրջանները՝ Տրապիզոնի, Վանի, Պիթլիսի եւ Կարինի մէջ: Նոյն պէս խորապէս համոզուած եմ, որ լաղ եւ յոյն բնակչութեանց ցոյց պիտի տրուի այնպիսի յարդալիր վերաբերում, որ դերազանցէ իրենց վարչական ազատատութիւնը: Արդէն այս տարուան Օգոստոս 10ին Հայերը ստորագրեցին փոքրամասնութեան դաշնագիր մը, որով լայն յանձնառութիւններ կը ստանձնեն ոչ-Հայ կրօնական եւ ցեղային համայնքներուն համար: Ակնկալիս վերաբերմունքն է, որ այս ժողովուրդները պիտի խոստ դործակցիլ սիրով եւ կամովին Հայերու հետ՝ նորակազմ Հայաստանի Հանրապետութեան հիմերը ամրապնդելու համար:

Ընդունեցէք իմ որոշման ամբողջական բնագիրը:

Ստորագրութիւն
ՈՒՈՒՏՐՕ ՈՒԻԼՍՐՆ
Ուաշինկթըն, Նոյեմբեր 22, 1920

ՀԵՌԱԽՕՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՓԻԼԻՊՊԵԱՆ ԿՂԶԻՆԵՐԸ

—o—

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԱՐԴՈՍ

Հեռաւոր Արեւելքի մէջ կը դանուի հազարաւոր կղզիներէ բաղկացած Հանրապետութիւն մը, որ կը կոչուի «Փիլիպպեան Կղզիներ»: Ան իր անունը առած է Փիլիպպոս Բ. Հռչակաւոր սպանցի թագաւորէն (Ժ.Զ. դար), որովհետեւ, իր անկախութենէն (1946) եւ Ամերիկեան հողատարութեան հաստատումէն (1898) առաջ, Փիլիպպեան Կղզիները դարերով եղած են սպանական գաղթավայր, եւ իրաւամբ կոչուած «Հեռաւոր Արեւելքի գոհարը»:

Փիլիպպեան Կղզիները, քրիստոնէական տեսակէտէն, իսկական գոհար մըն են, որովհետեւ Հեռաւոր Արեւելքի միակ զուտ քրիստոնեայ երկիրն են, իրենց եւրեսունեւվեց միլիոն բնակիչներով:

Փիլիպպեան Կղզիներու այսօրուան նախագահը կը կոչուի Ֆերնանտօ Մարկոս, 53 տարեկան կորովի, նախաձեռնարկ եւ փայլուն մարդ մը, եւ առենօք երեւելի փաստաբան: Եղած է դիմադրութեան հերոս, ճափոնական գրաւման ժամանակ:

Մարկոս յաջորդեց Մագսայսայ նախագահին, չհետելով 1965ի նախագահական ընտրութիւնները: Ան վերընտրուեցաւ 1969ին:

Անկախութենէն ի վեր, նախագահ Մարկոս միակ զօրաւոր ղեկավարն է, որ ի վիճակի է Փիլիպպեան Կղզիները ուղղելու դէպի քաղաքական կայունութիւն եւ տնտեսական բարգաւաճում որովհետեւ կառավարական մեծամասնութիւնը Ներակոյտէն եւ Խորհրդարանէն աւելի զօրացած, դուրս եկան վերջին ընտրութիւններուն:

ՄԵԾ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թէեւ Փիլիպպեան Կղզիները ունին չատ բազմաթիւ լուծելի հարցեր երկրին աղքատութեան եւ փոքր ծաւալին եւ բնակչութեան խտութեան պատճառաւ, սակայն նախագահ Մարկոսի ուժեղ կառավարութիւնը փայլուն յաջողութիւններ արձանագրեց եւ լայն հորիզոններ բացաւ առջեւ:

Կրթական մարզին մէջ, կառավարութիւնը յատկացուց 781 միլիոն ոսկի — ընդհանուր պիւտճէին 26 առ հարիւրը, կառուցանելով 43 հազար մեծ ու փոքր դպրոցներ, ուր կ'ուսանին ութ միլիոն Փիլիպպեան աշակերտներ (վեց միլիոն նախակրթարանի մէջ, մէկուկէս միլիոն՝ երկրորդականի մէջ եւ հինդ հարիւր հազար՝ բարձրադոյն վարժարաններու եւ համալսարաններու մէջ):

1935ին, ամերիկեան խնամատարութեան առեն, բնակչութեան կէսը անդրագէտ էր. այսօր, հակառակ անոր որ բնակչութիւնը կ'աւելնայ տարեկան մէկ միլիոնէ աւելի, անդրագէտները կը ներկայացնեն անոր քսանեւհինգ առ հարիւրը: Այս ընթացքով, երկար առեն չանցած, անդրագիտութիւնը պիտի անհետանայ երկրէն: Ամերիկացի կառավարիչ Ֆրանք Մըրֆի ըսած է. «Ոչ մէկ ժողովուրդ նման խանդավառութիւն չէ ցուցուցած ուսանելու մէջ»:

Նշելի է, որ Մարկոս յաջողած է ազգային լեզու մը ստեղծել, «Փիլիբինօ» կամ «Թակալոկ» լեզուն պարտադրելով

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Առանց որեւէ բան մը յայտնելո՞ւ:

— Ըսաւ միայն որ Շաւարշ բախտախնդրին մէկն է:

— Ատոր արդէն վստահ էի, ըսաւ Մարտիկ էֆէնտի:

— Ես ալ նմանապէս:

— Ա՛ռ այժմ համբերելէ գատ ուրիշ բնելիք չունինք, պէտք է չարաթ մը սպասենք:

— Ի՞նչ է, տեսնենք:

— Եթէ մինչեւ չարաթ մը նշանառութը կատարուի՞:

— Շատ դիւրին է խզելը, պատասխանեց Արամ, բայց ես պիտի չանամ որ նոյնիսկ այդպիսի անպատեհութիւն մըն ալ տեղի չունենայ եւ կը խնդրեմ որ դուն աչակցիս ինծի որպէսզի հայրս համոզենք մեզի հետ չարաթ մը սպասելու:

Արամ այս խօսքերը ուղղեց Մարտիկ էֆէնտիին որ պատասխանեց.

— Ես պատրաստ եմ այս մասին քեզի օգնելու, միայն թէ Բարսեղ էֆէնտին համոզելու համար պէտք է դրական փաստ մը դնել մէջտեղ:

— Մի՞թէ մեր երկուքին խօսքը բաւական չէ:

— Եւ եթէ չարաթ մը եաքը ձեր Աչոտ բարեկամը չկրնայ իր ըսածը հաստատել, այնատեն ի՞նչ երես պիտի ունենաք թէ՛ Բարսեղ էֆէնտիի եւ թէ Շաւարշի քով:

— Անիկա խնդիր չէ, պատասխանեց Արամ, եւ ես պատասխանատուութիւնը վրաս կ'առնեմ այն պարագային, ուր Աչոտ չկրնայ իր ըսածները հաստատել:

Այս խօսակցութեան հետեւեալ օրը Վահան, ինչպէս խոստացած էր, կրկին վերադարձաւ Այ Սթեֆանօ եւ այս անգամ աւելի երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ իր Թուրք բարեկամներուն հետ: Ն. պէյը իրեն ուրիշ անակնկալ մը հաղորդեց:

— Գիտե՞ս, ըսաւ, Շապանը այստեղ է:

Այս լուրը չատ զարմացուց Վահանը:

— Ի՞նչպէս, զոչեց, Շապան այստեղ է եւ ես տեղեկութիւն չունիմ:

— Այո, երէկ ձեր մեկնելէն եաքը եկաւ դիս գտաւ եւ իրեն պատմեցի քեզի հետ տեսնուիլս... չատ փափաքեցաւ քեզի տեսնել, բայց հասցէդ չէի գիտեր որ իրեն հաղորդէի: Իր հասցէն տուաւ ինծի եւ խնդրեց որ երթաս անպատճառ զինքը տեսնես:

Վահան իր բարեկամէն առաւ Շապանի հասցէն: Թերա, Մեծ փողոցի վրայ, երկրորդական պանդոկ մը իջած էր Վահանի նախկին բանտակիցը:

Երիտասարդը այնքան հետաքրքիր էր եղիպտացի բախտախնդիրը տեսնելու, որ չուտով հրաժեշտ առաւ իր բարեկամէն ու վերադարձաւ Բերա եւ խոկոյն դիմեց այն պանդոկը որուն հասցէն տուած էր Շապան:

Բարեբախտաբար զինքը հոն գտաւ: Երկու բարեկամները համբուրուեցան:

— Ի՞նչ բան ունիս այստեղ եւ ուրկէ՞ կուգաս, հարցուց Վահան:

— Մեծ գործի մը վրայ եմ, պատասխանեց Եղիպտացին զուարթութեամբ:

— Բայց նախ իմ հարցումիս պատասխանէ, ո՞ւրկէ կուգաս:

— Փարիզէն... տասը օրէ ի վեր հոս եմ:

— Եւ դիս չփնտռեցի՞ր:

— Ձմեռարիսը չէի գիտեր հոս ըլլալդ:

— Հիմա գործդ պատմէ տեսնեմ:

— Գործս չատ գաղտնի բան մըն է, պատասխանեց Շապան:

— Ի՞նչ, նոյնիսկ ինձմէ՞ գաղտնի է:

— Չէ, բայց պատուոյ խօսք պէտք է տաս, որ մէկուն մը բան պիտի չբանես:

— Գիտես որ չատախօս ու թուլբերան չեմ ես:

— Եթէ գաղտնիքը միայն իմս ըլլար, հոգ չէր, բայց խնդրի մէջ ուրիշ անձ մըն ալ կայ:

— Բայց խօսէ տեսնենք:

— Զեզի հայրենակից մը, չատ սիրուն երիտասարդ Հայ մը զոր փարիզէն ճանչցած եմ... հանած-վարած վարպետորդի մարդ մը:

— Ուրեմն դարձեալ խաբեբայական ձեռնարկութեան մը եաեւէ մարդ մը:

— Բնականաբար, ի՞նչ կ'ուզես որ ընեմ...

— Կը կարծէի որ հրաժարած ես այդ հին ասպարէզէն:

— Կ'աղաչեմ, եթէ բարոյախօսութեան դաս պիտի տաս, լաւագոյն է որ խօսքերնիս կարճ կապենք:

— Չէ, չէ, պարզ դիտողութիւն մըն էր որ ըրի, չարունակէ պատմութիւնդ: Ի՞նչ տեսակ խաղ է որ պիտի խաղաս:

— Մեր ու հարուստ վաճառական մըն է որ խաղալ պիտի բերենք... եթէ յաջողինք մեծկակ դումար մը կայ ինձի համար:

— Ո՞րչափ...

— Թերեւս մինչեւ հինգ հարիւր ոսկի... միայն թէ ամբողջ դումարը կանխիկ պիտի չկրնամ առնել:

— Այդ պէչ բան:

— Բայց խօսէ տեսնենք:

— Զեզի հայրենակիցս մը, չատ սիրուն երիտասարդ Հայ մը զոր փարիզէն ճանչցած եմ... հանած-վարած վարպետորդի մարդ մը:

— Ուրեմն դարձեալ խաբեբայական ձեռնարկութեան մը եաեւէ մարդ մը:

— Բնականաբար, ի՞նչ կ'ուզես որ ընեմ...

— Կը կարծէի որ հրաժարած ես այդ հին ասպարէզէն:

— Կ'աղաչեմ, եթէ բարոյախօսութեան դաս պիտի տաս, լաւագոյն է որ խօսքերնիս կարճ կապենք:

— Չէ, չէ, պարզ դիտողութիւն մըն էր որ ըրի, չարունակէ պատմութիւնդ: Ի՞նչ տեսակ խաղ է որ պիտի խաղաս:

— Մեր ու հարուստ վաճառական մըն է որ խաղալ պիտի բերենք... եթէ յաջողինք մեծկակ դումար մը կայ ինձի համար:

— Ո՞րչափ...

— Թերեւս մինչեւ հինգ հարիւր ոսկի... միայն թէ ամբողջ դումարը կանխիկ պիտի չկրնամ առնել:

— Այդ պէչ բան:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(251 – Շար.)

երկրին բոլոր նահանգներուն, ուր կը խօսուին 87 զանազան բարբառներ:

ՅԱՄԲԱՆԵՐԸ

Արդի պետութեան մը տարրական պահանջն է՝ զանազան ճամբաներու առատ ցանց մը: Պետութեան 7·100 կղզիներուն մէջ, Մարդոսի կառավարութիւնը չինած է, չորս տարուան մէջ, 12 հազար քիլոմեթր ասֆալտապատ ճամբաներ, այս կերպով՝ տասնեւերկու անգամ աւելի քան նախորդ նախագահին կառավարութիւնը:

Շողեկառքային մարզին մէջ, արդիւնքը նուազ աչքառու է, թէեւ 1968ին, Փիլիպպեան չոգեկառքերը փոխադրած են տասնեմէկ միլիոն ճամբորդ եւ հինգ հարիւր հազար թոն ապրանք:

Չարկ է հսկայ ճիզ մը թափել եւ ահագին դումարներ ծախսել նաւային մարզին մէջ, քանի որ երկիրը հազարաւոր կղզիներէ բազկացած է:

ՀՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ, ՀԱՆՔԵՐԸ

Փիլիպպեան կղզիներու ամէնէն զգայուն յառաջդիմութիւնը այս մարզին մէջ կատարուած է, Մարկոս նախագահի գեկավարութեան տակ, չնորհիւ «հրաչքրինձ»ի զանազան տեսակներուն:

Երեք միլիոն հեկտարի մշակութիւնը, 1967ին, ոչ միայն գոհացուցած է երկրին պահանջը, այլ նաեւ թոյլատրած է չորս հարիւր հազար թոն բրինձի արտածումը: Բրինձը երկրին գլխաւոր սնունդն է, եւ նախագահ Մարկոսի վերոյիշեալ յաջողութիւնը մեծապէս բարձրացուցած է անոր վարկը, իր քաղաքակիրներու աչքին:

Երկիրը մեծ ապագայ ունի ձկնորսութեան մարզին մէջ: 1968ին, ան արտադրած է 586 հազար թոն ձուկ, եւ կը սպասուի որ ինքնաբաւ ըլլայ 1971ին, արտադրելով 1·300·000 թոն:

Մեծ յառաջդիմութիւններ կատարուած են նաեւ հանքային մարզին մէջ (երկաթ, քրոմ, Նիքել, ոսկի, պղինձ, լուսնոսկի, եւայլն): Երկիրը ութերորդ կարգի կուղայ պղինձի եւ երկաթի համաշխարհային արտադրութեան մէջ: Ան կը յուսայ չուտով երկրորդ տեղը գրաւել — Քանատայէն յետոյ — նիքելի արտադրութեան մէջ:

Կրաքարի կարեւոր մարզին մէջ, Փիլիպպեան Կղզիները կ'արտադրեն իննսուն միլիոն պարկ, եւ կը յուսան արտադրել երկու հարիւր միլիոն պարկ, 1972ին:

ԳԺՈՒԱՐԱԼՈՑՔ ՀԱՐՑԵՐ

Բայց այս վարդագոյն նկարագրութենէն զատ, կայ նաեւ թուխ կողմը: Երկիրը ունի ծանր հարցեր, որոնք լուծումի կը սպասեն:

Առաջինն է՝ անգործութիւնը:

Տարեկան մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար ածով, Փիլիպպեան կղզիները պիտի հաշուեն չուրջ 146 միլիոն 1975ին եւ չուրջ 53 միլիոն, 1980ին:

Արդ, 1970ին երկիրը ունի տասնեւեր – կու միլիոնի մօտակի անգործներ, որոնց թիւը պիտի բարձրանայ 14,2 միլիոնի 1975ին եւ 16,8 միլիոնի 1980ին: Ամբողջովին անգործներու թիւը մէկ միլիոն է: Նշելի է, որ անգործութիւնը մէնէն աւելի կը մղէ խառնակիչ գործունէութեանց:

Երկրորդական մարզի չրջանաւարտ ուսանողներու յիսուն առ հարիւրը եւ հասմալսարանականներու երեսունհինգ առ հարիւրը անգործ կը մնայ եւ կը խորհի զպղթել դէպի ուրիշ երկիրներ:

Մեծ են աղքատութեան համեմատու – թիւնները. Մանիլլա մայրաքաղաքին մէջ (երեք միլիոն), 420 հազար անձեր կը բնակին թիթեղներու տակ:

Աղքատութիւնը առիթ կ'ըլլայ բազմաթիւ ոճիրներու գործուելուն, ինչպէս նաեւ մաքսանենգութեան «ծաղկում»ին, այս երկրին մէջ, ուր գործնականօրէն անկարելի է կատարեալ հսկողութիւն ընել, իր հազարաւոր կղզիներու բաժանման պատճառաւ:

Գիւղացիներու վիճակն ալ խեղճ է, այնպէս որ ժողովրդեան եօթանասուն առ հարիւրը տարեկան հազիւ հարիւր տոլարի մուտք մը ունի: Հարստութիւնը կեդրոնացած է ժողովուրդին 1,1 առ հարիւրին ձեռքը, ինչ որ կը յառաջացնէ ընկերային մեծ զժգոհութիւն մը:

Աղքատ դասակարգին դառը պաշտպանը «Հիւք» ահաբեկչական կազմակերպութիւնը, որ առենօք քաղաքար կռուած էր Ճափոնցիներուն դէմ:

Փիլիպպեան նախագահները կռուեցան անոր դէմ, բայց չկրցան զայն ընկճել, մինչեւ որ չառաջարկեցին ընկերային եւ հողագործային բարեփոխութիւններ: Այս ուղղութեամբ կ'աշխատի Մարկոսի կառավարութիւնը:

ԱՊԱԳԱՆ

Փիլիպպեան կղզիները ունին չափազանց դժուարալոյծ հարցեր, բայց կատարած են նաեւ յուսադրիչ նուաճումներ, որոնցմէ վերջինը չէ անօթութեան բարձումը:

Քաղաքական մարզին մէջ, ներկայ կառավարութիւնը ազգայնական հովէ մը տարուած է, ըստ հետեւեալ նշանաբանին «Փիլիպպեան Կղզիները՝ Փիլիպպեացիներուն»:

Որոշ հեռացում մը կատարուած է, Ամերիկացիներուն նկատմամբ, որոնք կը մնան երկրին պաշտպանները եւ տնտեսական խոհական նեցուկը:

Փիլիպպեան կղզիները պէտք ունին Ամերիկացիներուն, տակաւին երկար ժամանակի համար. անոնք կը տարտափին Չինաստանի մերձակայութենէն եւ զգալիչ յառաջդիմութենէն, վիճաւորական մարզին մէջ: Առանց մոռնալու «Մաղոյ Արեւուն»՝ Ճափոնի մօտալուտ ապառնա –

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Կենդանաբանութիւնը իրրեւ դիտութիւն ծաւալելու գործին մէջ կարեւոր դեր խաղաց Երեւանի համալսարանի կենդանաբանութեան ամպիոնը, ուր անուանի կեն – դանաբան Աւետիք Տէր–Պօղոսեանի ջանքերով տարիներու ընթացքին դիտնական – ներու սերունդ մը հասաւ:

1935ին (Մարտ) հիմնադրուեցաւ Հայաստանի կենսաբանութեան հիմնարկութիւնը՝ կենդանաբանութեան ճիւղով:

Առաջին տարիներուն հիմնարկութիւնը ունէր 18 աշխատակից: Այժմ ունի չուրջ հարիւր աշխատակից, որոնցմէ 48ը գրաւած է դիտական ուսումնասիրութիւններով:

Գիտնականներուն առաջին գործը եղաւ երկրին հարուստ եւ բազմազան կենդանական աշխարհի ուսումնասիրութիւնը: Ներկայիս հետազօտութիւններ կը կատարուին կենդանական աշխարհի ծագումին եւ զարգացումին համակարգը, կենդանիներուն եւ անոնց միջավայրին յարաբերութիւնները պարզելու համար, ինչպէս նաեւ վնասատուներու դէմ պայքարը ծաւալելու համար: Այս հարցերով կը զբաղին դիտական 15 հիմնարկութիւններ: Սակայն այդ աշխատանքներու կեդրոնը պէտք է նկատել կենդանաբանութեան հիմնարկութիւնը, քանի որ հոն կեդրոնացած է դիտնականներուն մեծ մասը: Թանգարանը հիմնադրուած է հայազգի Ալեքսանդր Շելկովնիկովի կողմէ:

Գիտնականները աւարտած են ողնաշար կենդանիներու ուսումնասիրութիւնը: Կարգաբանական ցուցակներու մէջ արդէն բնութագրուած են 74 տեսակ կաթնասուններ, 302 տեսակ թռչուն, 41 տեսակ երկկենցաղներ եւ 24 տեսակ ձուկ: Ջմռոնանք յիշել, որ վնասատու կրծողներու դէմ արդիւնաւէտ միջոցներ մշակուած են: Ճշդուած են Սեւանի աւազանի թռչուններու տեսակները եւ աշխատանք կը տարուի չրջանի թռչունները վերստեղծելու ուղղութեամբ:

Հայաստանի անողնաշար կենդանիներու աշխարհը չատ քիչ ուսումնասիրուած է: Այժմ կենդանաբանները այդ խմաստով կ'աշխատին:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ»Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

—o—

Վիէն (Ցառաջ).— Փարիզի ծանօթ «Բեմասիրաց» թատերախումբը, ղեկավարութեամբ Մ. Անտոնեանի եւ նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին, Վալանսէն եկաք Վիէնի քաղաքապետարանի սրահին մէջ եւս ներկայացուց «Տարօրինակ հանդուգնեան կայանը», Կիրակի, Հոկտեմբեր 25ին:

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի նախագահուհին՝ Տիկին Վ. Ռուսլկեանի բարի դալուստի քանի մը խօսքէն եկաք, ժամը 16ին, վարագոյրը բացուեցաւ դերակատարներուն եւ հանդիսատեսներուն առջեւ: Սրահը լեցուած էր խուռներամ բազմութեամբ:

Կապոյտ Խաչուհիները տենդոտ աշխատանք կատարած էին, որպէսզի թատերական ներկայացումը դանէ մեծ ժողովրդականութիւն:

Աւելորդ պիտի ըլլար խօսիլ մանրամասնօրէն խաղին եւ անոր դերակատարներուն մասին: Վերջերս բազմաթիւ առիթներով նկարագրական տողեր արձագանգրուեցան «Ցառաջ»ի սիւնակներուն մէջ: Այս անգամ եւս խաղարկութիւնը անցաւ յաջող, ինչ որ գոհացում պատճառեց հանդիսականներուն:

Յաջողութիւն կը մաղթենք «Բեմասիրաց»ի աշխատանքներուն, յիշեցնելով, թէ գաւառը եւս անմասն պէտք չէ մնայ հայ բեմի ընծայած վայելքէն:

Ուրեմն հրաւէր նոր այցելութեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

լիքը:

Նախագահ Մարկոս կը ջանայ չինել զործակցութիւն մը ստեղծել Չինաստանի եւ համայնավար երկիրներու հետ, թէեւ Համայնավար կուսակցութիւնը արգիլած է երկրին ներս:

Ապագան անորոշ է. Փիլիպպեան կառավարութիւնը, իր համեստ կարելիութիւններով, պիտի վարուի խոհեմօրէն, առանց չափազանց աճապարելու եւ «անկախութիւն» չեփորելու:

Ներքին մարզին մէջ, ան ունի հսկայ աշխատանք մը կատարելիք, իր ներքին կայունութիւնը ամրացնելու համար:

Արտաքինին մէջ ան պիտի վարուի զգուշութեամբ, չվտանգելու համար իր անկախութիւնը, ամեհի դրացիներու դիմաց:

Նախագահ Մարկոս յարմար անձն է, ուղիղ ճամբէն յառաջացնելու համար իր երկիրը:

ՎԱՐԴԱՆ ԹՒՓՒԼԵԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԺԵ.

— Մոն շէռ Պորիս, ըսաւ իշխանուհի Աննա Միխայլովնա, երբ Բոսդովներու առհասական կառքը, որուն մէջ նստած էին, անցնելով յարդ սփռուած բակը մտաւ:

Մոն շէռ Պարիս, ըսաւ մայրը դուրս հանելով ձեռքը հինգած վերարկուին տակէն եւ զաւակին ձեռքին վրայ դնելով, հաճոյակատար եւ ուշադիր եղիր: Կոմս Կերիլ Վլատիմիրովիչ ինչ որ ըլլայ քու կնքահայրդ է եւ անկէ կախում ունի քու ապագադ: Ցիշէ այս պարագան, մոն շէռ Պարիս, որքան կրնաս սիրալիր եղիր:

— Եթէ հասկնամ, որ ատկէ բան մը դուրս կուգայ, բացի ստորնացումէ...

պատասխանեց որդին պաղութեամբ: Սակայն ես խոստացայ ձեզ, հետեւաբար պիտի կատարեմ ձեր պատուէրը:

Թէպէտ դրան առջեւ կառք կեցած էր, դռնապանը տեսնելով մայրն ու որդին (որոնք իրենց մասին ապդարարել չէրսամելով ուղղակի ապակեզարդ ու արմատարդ նախասենեակը մտան) հարցուց թէ ո՞վ կ'ուզեն տեսնել, եւ տեղեկանալով որ կոմսը կ'ուզեն, ըսաւ որ նորին վսեմութիւնը այսօր աւելի դէշ է եւ ոչ ոք կ'ընդունի:

— Մենք կրնանք վերադառնալ, ըսաւ որդին Ֆրանսերէն:

— Մոն ամի, ըսաւ մայրը աղերսագին, դպչելով զաւկին ձեռքին, կարծես թէ այդ հպումը կրնար զայն հանդստացնել կամ յուզել:

Պորիս լռեց եւ թիկնոցը չհանելով, խմաստով մօրը նայեցաւ:

— Ադաւնեակս, մեղմիկ ձայնով ըսաւ Աննա Միխայլովնա, խօսքը սպասաւորին ուղղելով, պիտեմ որ կոմս Կերիլ Վլատիմիրովիչ ծանր հիւանդ է... այդ իսկ պատճառով եկած եմ... ես ապդականն եմ... ես պիտի չանհանդստացնեմ, ադաւնեակս... ես պէտք է միայն իշխան Սերգէեվիչը տեսնեմ, չէ՞ որ ան հոս է: Իմաց տուր, խնդրեմ:

Սպասաւորը ժապաւէնը վեր քաշելով հեռացաւ:

— Իշխանուհի Դրուբեցկան իր որդւոյն հետ, դոչեց ան վերէն վար վազող եւ պատուանդանէն նայող սպասաւորին, որ երկարավիզ դուլպաներ, մաշիկներ եւ Ֆրանք կը կրէր:

Մայրը յարդարեց իր դունաւոր մետաքսեայ զգեստի ծալքերը, նայեցաւ վենետիկեան հայելիին մէջ, եւ վստահութեամբ, իր ճմռթկուած կօշիկներով քալեց սանդուխի զորգերուն վրայէն դէպի վեր:

— Սիրելիս, խոստումդ յիշէ, ըսաւ որդւոյն, ձեռքի հպումով սթափեցնելով զայն:

Որդին, գլուխը կախած, հանդարտութեամբ մօրը հետեւեցաւ:

Անոնք սրահ մտան, ուրկէ դուռ մը դէպի իշխան Վասիլիյին յատկացուած սենեակը կը տանէր: Երբ մայրը զաւկին հետ սենեակին մէջտեղը հասան, դուռը ներէն մէկուն մէջ պրոնզեայ ձեռք մը երեւցաւ եւ իշխան Վասիլիյ թաւչեայ մուշտակով, չքանչանով եւ անոյշ հագուստով, ներս մտաւ դեղեցիկ սեւահեր մարդու մը հետ: Այդ անձը փեթերս պուրկի անուանի բժիշկ Լորէն էր:

— Ուրեմն այդ ճի՞շդ է, ըսաւ իշխանը:

— Իշխանս, մարդ սխալական է, պատասխանեց բժիշկը, Ֆրանսերէն չեչտով արտասանելով լատիներէն բառերը:

— Աղէկ, աղէկ:

Տեսնելով Աննա Միխայլովնան իր որդւոյն հետ, իշխան Վասիլիյ խոնարհութեամբ մը ճանապարհ դրաւ բժիշկը եւ լռութեամբ բայց հարցական երեւոյթով մը անոնց մօտեցաւ: Որդին նչմարեց թէ ինչպէս յանկարծ մօր աչքերուն մէջ ծանր վիշտ մը արտայայտուեցաւ, եւ մեղմիկ ժպտեցաւ:

— Որքա՜ն տխուր պարագաներու մէջ կը տեսնենք զիրար, իշխան... ի՞նչպէս է մեր թանկագին հիւանդը, ըսաւ ան չտեսնելու զարնելով իր վրայ ուղղուած անտարբեր, վիրաւորական հայեացքը:

Իշխան Վասիլիյ հարցականօրէն, վրանոտ նայեցաւ անոր եւ յետոյ Պորիսին: Պորիս քաղաքավարութեամբ խոնարհեցաւ: Իշխան Վասիլիյ չպատասխանելով անոր բարեւին, դարձաւ Աննա Միխայլովնային եւ անոր հարցին պատասխանեց զլխի ու չրթունքներու չարժումով մը, որ հիւանդի վիճակի ծանրութիւնը կ'արտայայտէր:

— Մի՞թէ, բացագանչեց Աննա Միխայլովնա: Ո՛հ, այդ սարսափելի է, մտածելն իսկ սարսափելի է... Այս որդիս է, աւելցուց ցոյց տալով Պորիսը, ան ինքն անձամբ ուզեց ձեզ իր չնորհակալութիւնը յայտնել:

Պորիս անգամ մը եւս քաղաքավարութեամբ խոնարհեցաւ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Աղքատախնամ ընկերակցութիւնը, ինչպէս ամէն տարի, հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ կատարել կուտայ, կիրակի Նոյեմբեր 8ին, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, Մոնմորանսիի եւ Անտիլիի հանգստեան տուներու մէջ մահացող պատսպարեալներու հոգւոյն եւ ի մասնաւորի կազմակերպութեան բարերարուհի ՍԱԹԵՆԻԿ ՑՈՎԱՆՆԵՍԵԱՆԻ յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ազգական եւ հաւատացեալ հասարակութիւնը:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Ողբերու Օգնութեան Մարմինը կը ծանուցանէ թէ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս կիրակի (8 Նոյեմբեր) Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իր առենադպրուհիին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԻՆԷ ԳԱԼԷՆՏԷՐԻ

ինչպէս նաեւ անոր ամուսնոյն՝

ՀԱՑԿ ԳԱԼԷՆՏԷՐԻ յիշատակին:

Ցիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

×

Հաւուրքս Գարակէօզեանի նախկին Սանուց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ մեծ բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

զաւկին՝

ՀԱՒՒԸՐՏ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ ԱՐԱՄ եւ ՍԱՐԳԻՍ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ, ՏՈՔԹ. եւ ՏԻԿԻՆ ԴԱՒԹԵԱՆԻ եւ վարժարանի բոլոր աղբացեալ ուսուցիչներու եւ սաներու յիշատակին:

Ի գիտութիւն աղբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

Մայր եկեղեցւոյ փոխ-դպրապետ

ԽԱՉԻԿ ՆՇԱՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, դպրաց դասուն եւ երգչախումբի խնդրանքով տեղի կ'ունենայ խառնաձայն պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, այս կիրակի 8 Նոյեմբեր:

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

×

Փարիզի Խասեան Սանուց Միութիւնը, ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ կիրակի 8 Նոյ. Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 11,30ին՝ Խասեան վարժարանի հիմնադիր՝ ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ և ՄԿՐՏԻՉ ԽԱՍԵԱՆԻ, ուսուցչական կազմին եւ անդարձ բաժնուած բոլոր Խասեանցիներու հոգիներուն ի հանդիստ, ընդ որս՝ Միութեան նորոգ հանդուցեալ առենապետուհի Տիկ. ԱՐ-ՄԻՆԷ ԳԱԼԷՆՏԷՐԻ:

Կը հրաւիրուին բոլոր հին եւ նոր Խասեանցիները յարգելու համար անոնց յիշատակը:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՁՕ-ԱՄԵԱԿ ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Հիմնադրութեան 80րդ տարեդարձին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հ. Ց. Դ. «Անի» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբի, այս կիրակի (Նոյեմբեր 8) ժամը 15,30ին Սէն Լուի սրահին մէջ (Սէրքըլը Քաթոլիկ, Վիէն):

կը նախագահէ ընկ. ՑԱԿՈԲ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

կը խօսի ընկ. ՑԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Նոր Սերունդի կողմէ գեղջկական պար եւ գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր, որուն կը մասնակցին արտասանութիւններով Ց. Մաթոսեան, Խ. Մխսի-եան, Ա. Գալայճեան, Ե. Քէլէշեան, Ա. Աճէմեան, Օր. Ս. Պետրոսեան, Տիկին Ալիս Գալուստեան, Օրիորդներ Ա. Սաճեան եւ Ռստիկեան (երգերով):

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ
COMMEMORATION DU CINQUANTENAIRE DU TRAITE DE SEVRES

Le DIMANCHE 8 NOVEMBRE 1970 à 16 heures, au CENTRE PARISIEN DE CONGRES INTERNATIONAUX 120 Ave. Emile Zola, Paris (15e) (Parking)

Comité d'Honneur constitué par des personnalités du monde littéraire, religieux et politique, sous la Présidence de M. GABRIEL MARCEL, de l'Institut

La séance est placée sous la Présidence de M. HRANT SAMUELIAN

Prendront la parole :

M. Gabriel MARCEL, de l'Institut

Maître Jules WOLF, Avocat à la Cour de Bruxelles, ancien représentant de la Belgique à la Commission des Droits de l'Homme aux Nations Unies.

M. Gabriel MATZNEFF, écrivain

M. Jean-Marie CARZOU, écrivain

Maître Edouard JAKHIAN, Avocat à la Cour d'Appel de Bruxelles

ENTREE LIBRE

Dautre part, une cérémonie sous le patronage d'honneur du préfet des H. de S. et en présence de diverses personnalités aura lieu le SAMEDI 7 NOVEMBRE à 18 heures, au Musée National de Céramique (Salle du Traité), 4, Grande Rue, (92) SEVRES, lieu même où fut signé le Traité.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Այրի Տիկին Սանոյեան (Լա Պարէն), ի նպաստ ծերանոցներուն 200 ֆ., Պ. Մէրճիմէկեան Տիգրան ողբ. Տիկ. Կալինիդ Նուրիճանեանի մահուան առթիւ 100 ֆ., Պ. Վէնսան Ապուլեան եւ Տիկ. Զէլվէ-եան 30ական, Տիկիններ Մարգարեան եւ Գըլըճեան Պէյրութէն 50: Ողբ. Տիկին Բէգմէօղլուի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Պետրոս Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Հայրապետեան (Մարսէյլ), եւ Տիկին Վիքթոր Օհաննէսեան 50ական: Իր-միրի եւ շրջաններու Հայր. Միութիւն, նորոգ հանդուցեալ հայրենակից Եղիշէ Եպիս. Սիմոնեանի մահուան առթիւ 100: Ողբ. Տիկին Վերդինիա Տիշլեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Ս. Գույումճեան եւ Պ. Յակոբ Նասիպեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Վ. Մոստիչեան եւ Պ. Աբրահամեան 20ական: Տէր եւ Տիկին Արմենակ Աճէմեան, ողբ. Տիկին Արմենուհի Սարաֆեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 100 ֆր.:

ՎԱՂԱՆՑ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի եւ իր հօրեղբօր Վալանս այցելութեան առթիւ, լուսանկարուած նկարները ցուցադրելու համար, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը յարմար նկարի երեկոյթ մը կազմակերպեց Նոյեմբեր 7, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,45ին:

Փոլիկոնի Մեզոն տէ Թէօնի ընդարձակ սրահին մէջ: Սիրով կը հրաւիրուի Վալանի Հայութիւնը անխտիր:

ՀԱՅ. ՅԱ. ՊԱ.

ԻՍԻ.— Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի Իրիկուն ընկ. Սերոբեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՑԼ— Սէն Թերոմի Հ. Ց. Դ. «Հայաստան» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ 6 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 9ին ընկեր Զորպաճեանի բնակարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի:

ՔՈՔԹԷԼ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ, Նոյեմբեր 7 Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Միութեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր, առաջին թաղամաս:

Ի պատիւ ԱՐԱՄ ՇԵԽԻԿԵԱՆի Քաղաքապետութեան կողմէ Մարսէյլի Պատուոյ Մէտալի արժանացած ըլլալուն առթիւ:

ԾԱԽԿԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ մասնաճիւղին
Շաբաթ, Նոյեմբեր 14, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
CASINO DE CHARBONNIERES
Մրցում լաւագոյն ղեկտաւորուած զոյգերու
Կ'երդէ ԱԼԻՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ (ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ)
JACKY MAILLEREY et son Ensemble
COTILLONS ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐ.
Տեղերը ապահովել կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ

KOTCH-PARTIE

ՔՈՉԱՐԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի կողմէ:

Տեղի կ'ունենայ կիրակի ՆՈԵՄԲԵՐ 8ին ժամը 14ին, Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ ԴԱՒՐԱՑԻ Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնս ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, հայրենակից Միրիճան Շիրվանեանի բնակարանը: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Հասցէ՝ 65, վուա տ'ինի, Մալաքօֆ:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը իր տարեշրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջակայքի գաղութները ընդհ. ժողովի, ունկնդրելու Միութեան գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական զեկուցումները:

Ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 6 Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահին մէջ (6, Ռիւ Ֆավանթին):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՑԱՒ

Հ. Ց. Դաշնակցութեան 80ամեակի տոնակատարութիւնը ԿՈՒՆՈՊԼԻ մէջ, Նոյեմբեր 15ին:

×

ԽՆՃոյք – ճաշ Դաշնակցութեան 80ամեակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Արնուվիլ – Սարսէլի Հ. Ց. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, Նոյեմբեր 21ին:

×

Որբերու Օգն. Մարմնին պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 28ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ ժորժ Ե.ի սրահը:

×

Խասեան Սանուց Միութեան ընկերակցական երեկոյթը կիրակի 13 Դեկտեմբեր ժամը 15–19: Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն եւ զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «Կտակն էր նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՑԿԱՁՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 ֆր
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք-Որուս (Տարօնի չրջանի պատմութիւն)	15 ֆր.
(Վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)	
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր չրջակաները, Պէյրութ, Թղթակազմ	15 ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԳԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԶՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս վարդապետի բոլոր երկերը	

ՁՈՒԼ ՄԹԵՐՔ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35 Tél. : 326-88-65

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան Տար· 90 փր· Վեցամսեայ 50 փր

Արտասահման Տար· 115 փր· Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 6 ՆՈՅԵՄԲԵՐ VENDREDI 6 NOVEMBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11·959

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.959

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՆԱԽԱՊԱՅՄԱՆԸ

Մէկ կողմ ձգենք քաղաքականութիւնը եւ իր լուծելի կամ անլուծելի հանդոյցները, որոնք դրեթէ անկարելի — ու անժամանակ — կը դարձնեն մեր դեգերումները Տիրոջը այդիին մէջ։

Գոհ մը հեռանանք այդ «հանդոյց»ներէն ու հարցնենք մենք մեզի եւ մեզի պէս միամիտներուն ալ.— ո՞րն է կամ որո՞նք են գրական ստեղծագործութեան պայմանները։

Չենք ուրանար, որ ամէն գրող չափով մը հարկատու է իր դարաշրջանին, երկրին, ցեղային ակունքին եւ նիւթական ու հոգեկան այն պայմաններուն, որոնց մէջ կ'ապրի ու կը ստեղծագործէ։

Սակայն ասոնցմէ ո՞րն է նախապայմանը, ըսել կ'ուզենք՝ գերազրական պայմանը, որ կարենայ իշխել միւս բոլոր պայմաններուն վրայ։

Ենթադրենք, թէ երկու հոգի կ'ապրին ու կը ստեղծագործեն բոլորովին նման պայմաններու մէջ, — դարաշրջան, երկիր, ցեղային ակունք, նիւթական ու հոգեկան կլիմայ, եւայլն։ Այս երկու հոգին կրնա՞ն նմանիլ իրարու՝ կեանքով, գործով, արժէքով ու արժանիքներով։

Ո՛չ, — պիտի ըսենք մենք. — ոչ միայն չեն կրնար նմանիլ իրարու, այլեւ պէտք չ'նմանին թէ՛ իրրեւ անձ, թէ՛ իրրեւ գրող։ Աբիւստօ կ'ըսէր, թէ Աստուած կը ստեղծէ արուեստագէտը եւ ստեղծելէ ետք կը կոտրէ կաղապարը։

Երբեք պատահած չէ, որ նոյն կաղապարով մարդիկ եւ նոյն ճախարակէն քաշուած արուեստագէտներ ստեղծած ըլլայ երկնաւոր Տէրը։

Կան, որ բոլոր պայմաններուն մէջ դեռահասութիւնը կուտան հայրենի հողին։

Հողը, կ'ըսեն, առաջին միջօրէականն է արուեստագէտին համար։ Եւ կը դառնին, թէ երկրորդ միջօրէականը հայրենի ժողովուրդն է։

Ուրիշներ երրորդ միջօրէական մը կ'աւելցնեն այս երկուքին վրայ եւ ստեղծագործելու ազատութիւն կը կոչեն զայն։

Եթէ ճիշդ ըլլար առաջին ենթադրութիւնը, հայրենի հողին վրայ եւ հայրենի ժողովուրդին հետ ապրող գրագէտը պիտի դասէինք թիւ մէկ, իսկ այդ հողէն ու ժողովուրդէն դուրս կամ հեռու գրագէտը թիւ երկու պարունակին մէջ։

Դի՛ր ձեզ, եթէ ճիշդ ըլլար երկրորդ ենթադրութիւնը, ազատութեան մէջ ըստեղծագործող ոեւէ բանաստեղծ, վիպասան, երաժիշտ կամ նկարիչ պիտի դառնար, ըլլար թիւ մէկ արուեստագէտը, բոլոր միւսները ձգելով երկրորդ կամ երրորդ դծի վրայ։

Ծանօթ են, — ծանօթ պէտք է ըլլան — հաւատարմութեան չրջանին տիրող անհանդուրժելի կարգերն ու պայմանները։ Բայց գրեթէ կրօնական համատիրութեան այդ պայմաններուն մէջ ապրեցան ու ստեղծագործեցին համաշխարհի մեծագոյն արուեստագէտներէն Սերվանտէս, Տա Վինչի, Միքել Անճելօ, Ռաֆայել եւ բազում ուրիշներ։

Միջնադարեան Ֆրանսան տուաւ Ռաբլեն, Մոլիէր, Քոռնէյլ, մինչ յեղափոխական Ֆրանսան ռազմաչունչ հրապարակագիրներ եւ Ռոպէսպիէռ միայն կրցաւ ծագ։

Պարսկական խաւար լուծին տակ ապրող Քանաքեռը Աբովեան մը տուաւ, փայլուկը՝ Րաֆֆի, Նոր Նախիջեւանը՝ Նալբանտեան։

Այս կը նշանակէ, որ արտաքին պայմանները գերակշռութիւն մը չունին ներքին պայմաններուն վրայ (արտաքին պայմաններ են հողը, ժողովուրդը, ազատութիւնը)։

Ո՞վ ստեղծեց, օրինակ, Պետրոս Դուրեանը. արտաքին պայմաննե՞րը, ո՛չ, այլ ներքի՛ն պայմանները։

Դարձեա՛լ, ո՞վ ստեղծեց Սմբատ Բիւրատը. արտաքին պայմաննե՞րը, ո՛չ, այլ ներքին պայմանները։

Դառն ու դժնի պայմաններու մէջ ապրող Եղիչէ Չարենցը առաջ էր իր ժամանակէն եւ վեր էր իր ժամանակակիցնե՛րէն ալ. ինչո՞ւ, որովհետեւ հպատակ էր ոչ թէ արտաքին, այլ ներքին պայմաններու։

Դառարկ խօսք է այն առարկութիւնը, թէ որովհետեւ մեծ քննադատներ չու՛նինք, ուստի նաեւ չենք կրցած — եւ չենք կրնար — մեծ բանաստեղծներ կամ մեծ գրագէտներ ունենալ։ Քննադատը, կ'ը՛սեն առարկողները, ուղեցոյցն է կամ ուղենիշը, ճամբայ բացողը, ուսուցանողը, մարդարէն։

Սակայն մի մոռնանք, որ Ցոյները ոսկեդար ստեղծեցին, առանց ասպարէզով մէկ հատիկ քննադատ ունենալու։ Միակ քննադատը Ապեղէսը սրբագրող կօշկակարն էր թերեւս, որ սայթաքեցաւ, երբ փորձեց կօշիկէն վեր ելլել...

Հայկական ոսկեդարը նոյնպէս քննադատ չունէր, բայց Սահակ եւ Մեսրոպ տուաւ, Խորենացի եւ Եղիչէ տուաւ։

Հայրենիքը կամ հայրենի հողը չէ ուրեմն, որ գրագէտ կը ստեղծէ, բայց անկասկած գրագէտն է, որ հայրենիք կը ստեղծէ կամ —հայրենիքի գաղափարով կ'ոգեւորէ ժողովուրդը։

Չենք ուրանար հողին դերը։ Հողը կը զօրացնէ մեզ, բայց չի կրնար մեր չունեցածը տալ մեզի, ինչպէս չի կրնար մեր ձեռքէն առնել մեր ունեցածը։

Վերստին կը հարցնենք. — Ի՞նչն է, ո՞րն է գրական ստեղծագործութեան նախապայմանը։

Այս հարցումին ուրիշ ատեն պատասխանած ենք, հիմա ալ կը պատասխանենք առանց վարանումի. — նախապայմանը տաղանդն է, գլխագիր ՏԱՂԱՆԴԸ։

Տաղանդը բոլոր միջօրէականներուն դումարն է, նոյնիսկ բազմապատկութիւնն է։

«Վիթխարի պոէտ»ը՝ Եղիչէ Չարենց կրցաւ յաղթահարել բոլոր «եթէ»ները, որովհետեւ ունէր հիմնականը — տաղանդը։

Միւսները, — քանաքեռցին, վայա-ջուկցին, նոր նախիջեւանցին, — նոյնպէս ունէին այս հիմնակաը, զոր նախապայման կոչեցինք։

Արտաքին որեւէ պայման, որքան ալ զօրաւոր ըլլայ, չի կրնար անտաղանդ գրողը տաղանդաւոր դարձնել, իսկ տաղանդաւորը՝ անտաղանդ։

Տաղանդաւոր գրողը ինք կը ստեղծէ պայմանները, մինչ անտաղանդը պայմաններուն ենթակայ է ու հպատակ։

Տաղանդաւոր գրողը պէտք չունի ոեւէ ղեկիչի կամ ուղեցոյցի, քննադատի եւ ուսուցանողի, ինչպէս Պերիկլէսի դարը, ինչպէս մեր Հինգերորդ դարը պէտք չունեցան... կօշկակարի։

Մեր դարը, իր նկարագրով իսկ, գրականութեան դարը չէ, դիւութեան դարն է։ Ու մինչ դիւութիւնը ուսանելի է եւ ուսուցանելի, գրականութիւնը ո՛չ ուսանելի է, ո՛չ ուսուցանելի ինչպէս է ոեւէ։

Մարդոց պէս՝ ժողովուրդներն ալ իրենց ոեւէ ունին։ Կան ժողովուրդներ, որոնք կ'ապրին մեռնելու համար։ Կան ուրիշներ ալ, որոնք կը մեռնին ապրելու համար։

Մենք վերջիններէն ենք։

Նոյնպէս, կան ժողովուրդներ, որոնք հող ունին, բայց տաղանդ չունին։ Կան ուրիշներ ալ, որոնք տաղանդ ունին, բայց հող չունին։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԿ-Ի ԲԱՆԱՁԵՒԸ

ՄԱԿի Ընդհ. Ժողովը բանաձեւի մը քուէարկութեամբ վերջ դրաւ Մերճաւոր Արեւելքի հարցի քննութեան։

Առաջին առթիւ երեք ամսով կ'երկարատձնուի չրջանի ժամանակամիջոցը, որ, ինչպէս յայտնի է, կը լրանար Նոյեմբեր 5ին, կէս դիչերին։ Ի դէպ, հրադադարը հաստատուած էր երեք ամիս առաջ, Օգոստոս 7ին, երբ երկու կողմերն ալ ընդունեցան Ռոճըրսի ծրագիրը բանակցութիւններու մասին։

ՄԱԿի բանաձեւը, որ ներկայացուեցաւ այսպէս կոչուած Ափրիկէ – Ասիա երկիրներու կողմէ, կը նախատեսէ նաեւ բանակցութեանց վերսկսումը Եարինկի առաքելութեան չրջագիծին մէջ։ Միւս կողմէ պարտականութիւն կը յանձնէ ընդհանուր քարտուղարին՝ Ու Թանի, որ երկու ամսուան ժամանակամիջոցի մէջ տեղեկագրութիւն մը ներկայացնէ Ազգերու Խորհուրդին, խօսակցութեանց ընթացքի մասին։

Վերոյիչեալ բանաձեւին ի նպաստ քուէարկեց ՄԱԿի անդամ երկիրներու երկու երրորդը, որու չարքին նաեւ Ֆրանսա, որ կարդ մը փոփոխութիւններ մտցուցած էր բանաձեւի նախագիծին մէջ։

Իսրայէլ եւ Մ. Նահանգներ դէմ քուէարկեցին։

Աւելցնենք, որ Լատին Ամերիկեան բանաձեւ մը, որուն իր համաձայնութիւնը տուած էր Մ. Նահանգներ, 45ի դէմ 49 ձայնով մերժուեցաւ։

Քաղաքական չրջանակները համաձայն են հաստատելու, թէ ՄԱԿի որոշումը որեւէ փոփոխութիւն կամ բարելաւում պիտի չստեղծէ ներկայ կացութեան մէջ։ Արդարեւ, Գահիրէ եւ Թել Ավիվ կը մնան միշտ իրենց տեսակէտներուն վրայ, ինչ որ կը նշանակէ, թէ մէկ կողմէ պիտի չարունակուի իսրայէլեան գրաւումը արաբ հողերու եւ, միւս կողմէ, Սամ-3 հրթիռներու հաստատումը Սուէզի ճակատին վրայ։

Անչուշտ «չահ» մը կը նկատուի հրադադարի երկարաձգման կարգադրութիւնը, քանի որ քանի մը ամիս եւս հրանօթները կը լռեն Ջրանցքի երկու եզերքներուն վրայ։

Եգիպտոսի Արտաքին նախարարը ան միջապէս ընդունեցաւ հրադադարի երկարաձգման որոշումը։ Թել Ավիվ, իր կարգին, պիտի ընդունի։

Քաղաքական չրջանակներու համոզումով երկու կողմերն ալ կը փափաքին չարունակել ներկայ կացութիւնը։ Արաբ աչխարհը ներքին պատճառներ ունի. այսպէս՝ Եգիպտոսի նոր ղեկավարները պէտք է «ամրապնդեն» իրենց դիրքը։ Սուրիա իր ղեկավար կուսակցութեան՝ Պաասի ներքին տարակարծութիւններուն ականատես կ'ըլլայ, քանի որ Հանրապետութեան նախագահին հրաժարումէն ի վեր ցարդ չէ յաջողած նչանակել նոր նախագահ մը։ Իրաք եւ Ցորդանան եւս իրենց իւրայատուկ դժուարութիւնները ունին։

Վերջիններուն մաս կը կազմենք մենք ալ, պիտի ըսէինք, եթէ չունենայինք այս պատառ մը հողը, ուր կ'ապրի ու կը ստեղծագործէ մեր «փոքրիկ հօտը»։

Երանի՛ այն ժողովուրդներուն, որոնք լայնածաւալ տաղանդ ունին եւ լայնածաւալ հող...։

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ առջի օր իրենց պաչտօնակատարէն կախակայեց Սէն – Լօրանի քաղաքապետը եւ իզէռի նահանգապետարանի ընդհ. քարտուղարը իբրեւ պատասխանատու Սէն–Լօրանի պարասը – րահին տրուած արտօնութիւններուն։ Քաղաքապետին համախոհ տարրերը կը բողոքեն այս որոչումին դէմ, ըսելով թէ «Թուրքի գլուխ» մը կը փնտռուէր։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ խորհրդարանական ընտրութիւնները մեծ փոփոխութիւն մը չբերին։ Ներկայացուցչական ժողովին մէջ ներկայիս կան 254 դեմոկրատ (նախապէս 246) եւ 181 հանրապետական (179), Վերակոյսին մէջ՝ 54 դեմոկրատ (57) եւ 44 հանրապետական (43)։ Նիքսըն գոհունակութիւն յայտնեց բայց նոր Խորհրդարանը նոյն պատկերը կը պարզէ դրեթէ։

ՈՒԱՇԻՆԿԹընի Սպիտակ Տան բանբերը դժգոհութիւն յայտնեց որովհետեւ երկու ամերիկացի զօրավարներու վերադարձը կը ձգձգուի, երբ «պարզ է, որ սխալմամբ անունք անցած են սահմանը»։ Ուաչինկթընը, համաձայն բանբերին, կը նախատեսէ «հակադարձութեան» դիմել, եթէ Մոսկուա թոյլ չտայ զօրավարներուն վերադարձը։ Զօրավարները միչտ Հայաստան կը գտնուին։

ԶՕՐՍ ՄԵԾԵՐԸ վերսկսան իրենց խօսակցութիւնները Պերլինի հարցին չուրջ։ Պաչտօնական հաղորդագրութիւն մը «կարդ մը կէտերու չուրջ արձանագրած յաջողութեան» մասին կը խօսի։ Հաղորդագրութեան մէջ մատնանչուած չեն այդ կէտերը։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Հանրապետութեան Նախագահը Ափրիկէ պիտի այցելէ յառաջիկայ տարի՝ Փետրուար 3–15։ Այցելութեան երկիրներն են Սենեգալ, Քոթ տ'Իվուար, Քամերուն եւ Կապոն։

ԻՏԱԼԻԱ չատ հաւանաբար ի մօտոյ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատէ Համայնավար Չինաստանի հետ։ Համաձայն «Իլ Մեսաճերօ» թերթին՝ պաչտօնական զեկոյցին համար բանաձեւումի քանի մը կէտեր մնացած են քննելի։

ՊԱՊԸ Արեւելեան Ասիա եւ Աւստրալիա պիտի այցելէ Նոյեմբեր 26էն Դեկտ. 5։ Այս առթիւ յայտարարեց.— «Մեր մօտակայ ճամբորդութիւնը զուտ առաքելական բնոյթ պիտի ունենայ եւ ուրեմն՝ կրօնական եւ հոգեկան։ Այս ճամբորդութիւնը ուրեմն ոչ զրօսաչրջիկու-թիւն է ոչ ալ որեւէ քաղաքական նպատակ ունի։

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆի կառավարութիւնը մերժեց նորոգել կարմիր Խաչի միջազգային կոմիտէին Ցունաստանի գործունէութեան վերաբերեալ համաձայնագիրը, որ կը լրանար Նոյեմբեր 3ին։

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Վերջին օրերուն խմբագրատուն այցելեցին.

Պէյրութի «Գասպար Իփէկեան» թատերախումբի ղեկավար Պ. Ժորժ Սարգիսեան, որ թատերախումբին դատծ յաջողութենէն ետք Հիւս. Ամերիկա, այս անգամ կը մեկնի Հարաւ. Ամերիկա, ինչպէս Տիկին Զեփիւռ Շանթ, Տիկին Միւնասեան եւ Պ. Յակոբ Իսկենտէրեան, որ կ'ընկերանայ խումբին։

Պ. կարօ Թաշճեան, Պէյրութէն,

Պ. Տիրան Ոսկերիչեան, Ամմանէն,

Պ. Ռուբէն Յովհաննիսեան, Թէհրանէն,

Պ. Արշաւիր Յովսէփեան, Պէյրութէն։

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ
ԱՌԹԻՒ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՕՐ

ԽՄԲ.— Այս նկարագրութիւնը լոյս տեսած է Փարիզի «Վերածնունդ» շաբաթաթերթի 1920, Օգոստոս 21ի թիւին մէջ, Մ. Ղ. ստորագրութեամբ: Գրութեան հեղինակը է Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան բարտուղար Միսաք Ղազարեան, որ ներկայ գրուեցաւ Սեւրի Դաշնագրի ստորագրութեան արարողութեան:

1920 Օգոստոսի 10ն է այդ:

Ինչպէս բնութեան այնպէս էլ ժողովուրդների պատմութեան մէջ կան երեւոյթներ, որոնք մնում են սպասողական եւ ծածուկ վիճակում պատմական որոշ շրջանի համար եւ մի գիշերիկ օր երեւան գալիս որպէսզի ինչպէս չատ չատերի զարմանքն ու հիացմունքը՝ այնպէս էլ չատերի հեռաւոր ժամանակներից ըսպասած իղձերը իրականացնելու համար:

Վերջին կարգին է պատկանում հայ ժողովուրդը, որի համար 1920 Օգոստոսի 10ը կը համարուի նրա տարեգրութեան, մասնաւորապէս ազատագրական ու յետոխական պատմութեան բնականոն զարգացման արդիւնքը:

Համաշխարհային պատերազմը թէեւ երկու տարուց ի վեր վերջացած՝ սակայն նրա հաշուեյարդարութեան ձեւական մասը, այն է՝ դաշնագրութիւնների ստորագրութիւնը այսօր է միայն վերջանում:

Այս վերջին արարողութիւնը թէեւ յայտարարուած «Թուրք դաշնագիր» ստորագրութեան անուան տակ, սակայն ներկայացնում էր 7 տարբեր դաշնագրեր, որոնց ստորագրութիւնով փակւում էր դաշնագրերի շարանը եւ որոնցից երկուսը միայն ուղղակի առընչութիւն ունէին մեր դատի հետ:

Առաջինը Թուրք եւ դաշնակից պետութիւնների միջեւ կնքուելիք դաշնագիրն էր, որով Թուրքիան ճանաչում էր Միացեալ Հայաստանը որպէս անկախ պետութիւն, իսկ երկրորդով, որ ծանօթ է «փոքրամասնութիւնների իրաւունքները» անուան տակ, Դաշնակիցները պարտաւորում են Հայաստանին ճանաչելու իր երկրի հողամասերում փոքրամասնութիւն կազմող ժողովուրդների իրաւունքները:

Մեր նպատակից դուրս է այստեղ խորհրդածութիւններ անել մէկ կամ միւս դաշնագրի էութեան մասին: Կ'ուզէի որպէս ակնառու տալ պարզապէս այդ պատմական օրուայ արարողութեան նըշանակարդրութիւնը:

Հայաստանի Հանր. Փարիզի Պատուիրակութիւնը Խաղաղութեան Վեհաժողովից առաջին անգամ 5ի եւ վերջին ու վեցերորդ անգամուայ համար Երեքշաբթի ամսիս 10ի ժամը 1ին յայտարարուած է սառնում, որ՝ Թրքական դաշնագրի ստորագրութիւնը տեղի կ'ունենայ նոյն օրը ժամը 4ին Սեւրի Մանիւֆաքթիւրի պատուոյ դահլիճին մէջ եւ որ ամսիս 5ի համար ուղարկուած հրաւիրատոմսերը վաւերական են այդ օրուայ համար:

Նոյն օրը ժամը 3,30ին ինքնաշարժ երկու կառքեր Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան չէնքից ուղեւորւում էին դէպի Սեւր, տանելով Պատուիրակութեան նախագահ Պր. Ահարոնեանը եւ իր հետեւորդները:

Ժամը 3,45ին կառքերը կանգ են առնում Սեւրի պալատը տանող ծառուղիի առջեւ, ուր կարդադիր յանձնախմբի քննիչը մօտենալով թնդրում է տոմսերը ցոյց տալ, ապա կառքերը անցնելով պալատի կենտրոնական մուտքը ծառուղիով, ուր պահպանում է հետեւակ զօրքը, կանգ են առնում պալատի պատուոյ բակի կենտրոնական մուտքում, ուր կատարւում է տոմսերի երկրորդ կոնտրոլը եւ առաջին հիւրընկալը մեզ ուղեկցում է մինչեւ պատուոյ սրահի մուտքը: Այն տեղ կատարւում է հրաւիրատոմսերի վերջին քննութիւնը եւ դահլիճի պատուոյ հիւրընկալը նախ առաջնորդում է Պ. Ահարոնեանը իրեն յատկացուած յատուկ օթեակը, իսկ նրա հետեւորդները պատուիրակութեան յատկացուած, — թիւով 7 — տեղերում:

Դաշնագրի ստորագրութեան համար տրամադրուած է չէնքի կենտրոնական դահլիճը, որը կրում է «Պատուոյ Դահլիճ» անունը եւ որի կենտրոնում տեղաւորուած են չքեղ սեղաններ: Ժապաւէնիքով կնքուած ստորագրուելիք դաշնագիրները կարգով դասաւորուած են այդ սեղանների վրայ, որոնցից մէկի վրայ դրուած է 1914ին Գերմանիոյ կայսեր կողմից Սեւրի գործարանին պատուիրած կաղամարը, որը պատերազմի յայտարարութիւնով մնում է գործարանի սեփականութիւնը մինչեւ այսօր:

Դահլիճի մէջ տեղաւորուած է պայտաձեւ խոշոր սեղանը, յատկացուած ստորագրող պետութիւնների մօտ 60 լիազօրներին:

Դահլիճի մուտքի աջ եւ ձախ կողմերը յատկացուած են խորհրդաժողովին կից պատուիրակութեանց: Հայ Պատուիրակութեանը յատկացուած էր մուտքի ձախ կողմի առաջին կարգերը:

Դահլիճի աջ եւ ձախ կողմերից ձգուում են երկու երկարաձեւ սրահներ յատկացուած հրաւիրեալներին, իսկ նրանց աջ եւ ձախ կողմերում սեղմուած են մամուլի ներկայացուցիչներ ու լուսանկարիչներ: Կենտրոնում ոտքի վրայ են պատուոյ հիւրընկալները եւ խաղաղութեան խորհրդաժողովի քարտուղարութեան անդամները, որոնց պաշտօնն է հետեւել դաշնագրերի ստորագրութեան կանոնաւորման:

Ժամը 4ն է: Բոլոր լիազօրները արդէն ներկայ են եւ դրաւել են իրենց պաշտօնական օթեակները, իսկ հրաւիրեալները, տեղի փոքրութեան պատճառով, սեղմուած են կենտրոնական դահլիճի աջ եւ ձախ սրահներում:

Պայտաձեւ սեղանի կենտրոնում տեղ է բռնել Խաղաղութեան Վեհաժողովի եւ Ֆրանսական նախարարների խորհրդի նախագահ Պ. Միլլերան, ունենալով իր աջ եւ ձախ կողմերին Ֆրանս. Ֆինանսների նախարար Պ. Ֆրանսուա Մարշալ եւ դեսպանական խորհրդի նախագահ Պ. Ժիւլ Գամպոն, ապա անգլիական, իտալական եւ ճապոնական լիազօրները: Պայտաձեւ սեղանի աջ մասի կենտրոնում տեղ է բռնել յունական լիազօր եւ վարչապետ Պ. Վենիզելոս, ունենալով իր կողքին Փարիզի դեսպան Պ. Ամոս Ռոմանոս եւ ռումանական լիազօրները: Պ. Վենիզելոսի դէմ յանդիման եւ սեղանի ձախ կողմում տեղաւորուած է Հայաստանի լիազօր եւ Պատուիրակութեան նախագահ Պ. Ահարոնեան ունենալով իր աջ եւ ձախ կողմերում պելժիական եւ լեհական լիազօրները:

Ժամը ճիշդ 4ին, մի պարզ եւ ուժեղ ձայն դահլիճի կենտրոնական մուտքից յայտարարում է՝ «Օսմանեան կայսրութեան Պր.ք լիազօրներ», որոնք են՝ Զօր. Համտի փաշա, Թէֆիք փաշա եւ Ռէշիտ Հալիլ պէյ պաշտօնական սեւ հագուստներով, սպիտակ ձեռնոց եւ դլուխները կարմիր բասակով (ֆէս) ծածկուած հետեւում են իրենց ներմուծող պարոնին: Ամբողջ սրահը, ըստ սովորութեան, ոտքի է կանգնում ի յարդանս պարտուած-ների: Պատուոյ հիւրընկալը նրանց ընդունում եւ առաջնորդում է իրենց յատկացուած օթեակները, Պ. Պ. Վենիզելոս եւ Ամոս Ռոմանոսի աջ կողքին: Ներքանք թէեւ աչխատում են ծածկել իրենց յուզմունքը, սակայն նրանց դէմքի արտայայտութիւնը պարզապէս դաւաճանում է իրենց, մասնաւորապէս Հալիլ պէյին, որի խոշոր դէմքը դիմակը առանձնապէս նպաստած է դրան:

Պ. Միլլերանը յայտարարում է նիստը բացուած: Կարճ խօսքերով վստահեցնում Օսմանեան լիազօրներին թէ դաշնագրի բնագիրը, որ քիչ յետոյ պիտի ստորագրեն, համապատասխանում է Դաշնակիցների կողմից իրենց տրուած օրինակին:

Ապա Զօր. Համտի հրաւիրում է իր պաշտօնակիցների հետ ստորագրելու դաշնագիրը: Պատուոյ հիւրընկալը ուղեկցում է նրան դէպի դաշնագրի կենտրոնական սեղանը, որին գլխիկոր եւ լուռ հետեւում են իր պաշտօնակիցները: Կարգաւ ստորագրում են Օսմանեան կայսրութեան անունից, նախ՝ Թուրք եւ դաշնակից պետութիւնների մէջ կնքուած դաշնագիրը, ապա ինչպէս բոլոր լիազօրները, յոյն-իտալական համաձայնագիրը եւ վերջապէս Փոքր-Ասիոյ դաշնակիցների մէջ բաժանուած տնտեսական շրջանների աղղեցութեան համաձայնութիւնը, եւ վերադառնում իրենց տեղերը: Ապա կարգը գալիս է դաշնակիցներին: Անգլիոյ կողմից ստորագրում է Սըր Ճորճ Գրէհամ, Ֆրանսիայից՝ Պ. Պ. Միլլերան, Ֆրանսուա Մարշալ եւ Ժիւլ Գամպոն, Իտալիոյ՝ Պ. Բոնէն Լոնգարը: Ճափոնի՝ Պ. Մացուի: Հերթը գալիս է յոյն լիազօրներին՝ Պ. Պ. Վենիզելոս եւ Ամոս Ռոմանոս ժպտադէմ մօտենում են դաշնագրին եւ ստորագրում իրենց հայրենակիցների կողմից այդ արարողութեան նուիրուած ոսկի գրիչով, որը կը յանձնուի պետական թանգարանին:

Հայաստանի Հանրապետութեան անունից պատուոյ հիւրընկալը հրաւիրում է Պատուիրակութեան նախագահ Պ. Ահարոնեանը ստորագրելու հետեւեալ երեք դաշնագրերը:

Ա) Դաշնակից եւ Թուրք պետութեանց մէջ եղած դաշնագիրը Միացեալ Հայաստանի անկախ պետութեան ճանաչման առթիւ:

Բ) Միացեալ Հայաստանի հողամասերի վրայ ապրող եւ փոքրամասնութիւն կազմող ժողովուրդների իրաւունքների առթիւ, եւ

Գ) Վկայելու համար Եուզո-Սլաւ եւ Հիճազի կառավարութեանց լիազօրների բացակայութիւն եւ ձեռնպահութիւնը Թրքական դաշնագիրը ստորագրելու համար:

Պ. Ահարոնեանը իր ոսկէ գրչով դաշնագիրը ստորագրելուց յետոյ հաղիւ վերադարձած իր օթեակը, Պ. Վենիզելոս ուրախ եւ ժպտադէմ իր օթեակից շնորհաւորական օդային ողջոյններ է ուղղում իրեն եւ ձեռքը թօթուելու նշաններ անում, որին փոխարինում է Պ. Ահարոնեանը:

Հերթով չարունակում են ստորագրել Պելժիա, Ռումանիա եւ Լեհաստանի լիազօրները, եւայլն:

Ստորագրութիւնների չարանը վերջանալով, երբ բոլոր լիազօրները իրենց տեղերը գրաւում են, Պր. Միլլեան կրկին ոտքի ելնելով յայտարարում է նիստը փակուած:

Անմիջապէս օսմանեան լիազօրները վեր ելնելով հետեւում են իրենց ուղեկցին, սրահից դուրս ելնելով:

Օրուայ բոլէի ամենահետաքրքիր լիազօրները Պ. Պ. Վենիզելոս եւ Ահարոնեանն են: Լիազօրների մեծ մասը շրջապատում է նրանց եւ թօթվում նրանց ձեռքը շնորհաւորական եւ բարեմաղթութեան խօսքեր ուղղելով նրանց եւ իրենց ժողովուրդին:

Պ. Վենիզելոս չտապում է դէպի Պ. Ահարոնեանը եւ մաերիմ ու բարեմաղթ թօթվում նրա ձեռքը եւ ասում. «Ձեղնից եւ ձեր ժողովրդից յետոյ ես եւ մեր ժողովուրդն է որ ուրախանում ու հրճւում են այս մեծ օրուան համար: Այսօրուայ դաշնագիրը նախ ձեր ու ապա մերն է»: Պ. Ահարոնեան շնորհակալագրաւ ձեռնասպանները եւ անոնցմէ մին կ'ուզեմ ծախու առնել եւ սակարկութեան մէջ եմ Շաւարշի հետ: Ան տասը հազար ոսկի կը պահանջէ, ես ութ հազար ոսկի կուտամ, բայց ի վերջոյ յոյս կայ թէ պիտի համաձայնինք: Շաւարշ խնդիրը կը բանայ իր անկրցուին եւ կը խնդրէ որ ինք ալ գործին մէջ համեմատ որպէսզի չուտով համաձայնութեան գանք: Մեսաին կ'երթանք վաճառականին գրասենեակը, ադարակին յատակագիծը մէջտեղ կը դընենք. Շաւարշ կը կարդայ իր հօրմէն ընդունած նամակները, ես աւելի տալ չեմ ուզեր: Շաւարշ փոխանակ իմ ուղած ադարակս տալու, ուրիշ մը կ'առաջարկէ, ես կ'ընդդիմանամ, վերջապէս վաճառականը կը միջամտէ եւ սակարկութիւնը կը լմնցնենք ինը հազար ոսկիի, որուն առաջին կանխավճարին համար, երկու ամիսէն վճարելի 2500 ոսկինոց մուրհակ մը կուտամ Շաւարշին:

Եւ բոլոր այս երեւակայական առուծախը պիտի ընենք պարզապէս վստահութիւն ներշնչելու համար վաճառականին: Որովհետեւ մարդը երբոր տեսնէ թէ իր փեսացուն տասը հազար ոսկի արժող ադարակները եւ անոնցմէ մին կ'ուզեմ ծախու առնել եւ սակարկութեան մէջ եմ Շաւարշի հետ: Ան տասը հազար ոսկի կը պահանջէ, ես ութ հազար ոսկի կուտամ, բայց ի վերջոյ յոյս կայ թէ պիտի համաձայնինք: Շաւարշ խնդիրը կը բանայ իր անկրցուին եւ կը խնդրէ որ ինք ալ գործին մէջ համեմատ որպէսզի չուտով համաձայնութեան գանք: Մեսաին կ'երթանք վաճառականին գրասենեակը, ադարակին յատակագիծը մէջտեղ կը դընենք. Շաւարշ կը կարդայ իր հօրմէն ընդունած նամակները, ես աւելի տալ չեմ ուզեր: Շաւարշ փոխանակ իմ ուղած ադարակս տալու, ուրիշ մը կ'առաջարկէ, ես կ'ընդդիմանամ, վերջապէս վաճառականը կը միջամտէ եւ սակարկութիւնը կը լմնցնենք ինը հազար ոսկիի, որուն առաջին կանխավճարին համար, երկու ամիսէն վճարելի 2500 ոսկինոց մուրհակ մը կուտամ Շաւարշին:

Եւ բոլոր այս երեւակայական առուծախը պիտի ընենք պարզապէս վստահութիւն ներշնչելու համար վաճառականին: Որովհետեւ մարդը երբոր տեսնէ թէ իր փեսացուն տասը հազար ոսկի արժող ադարակները ունի, բնականաբար պիտի չվարանի իր աղջիկը տալու:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(252 – Շար.)

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Վնաս չունի, կը սպասենք, բաւ է որ դործը յաջողի ու ընկերս հարստանայ, անկէ եաքը ինծի համար հաստատ եկամուտ մը պատրաստած կ'ըլլամ, ըսաւ եգիպտացին հէք դէմքով մը:

— Նախ սա ընկերոջդ անունը ըսէ:

— Ապահով եմ որ չես ճանչնար... որովհետեւ դուն այդ տեսակ մարդոց հետ յարաբերութիւն չունիս... դուն միայն պարկեշտ ու պատուաւոր մարդոց հետ կը տեսնուիս:

— Մի՞թէ հեղնօրէն կ'ըսես այդ խօսքը, հարցուց Վահան:

— Քաւ լիցի, ճշմարտութիւնը կ'ըսեմ:

— Ինչ որ ալ ըլլայ՝ ըսէ տեսնենք սա ընկերոջդ անունը:

— Շաւարշ...

Վահան ցնցում մը ունեցաւ, բայց անմիջապէս զսպեց ինքզինքը:

— Այդ անունով մարդ չեմ ճանչնար բնաւ, ըսաւ:

— Վատահ էի ատոր:

— Ի՞նչ կ'ընէ այդ երիտասարդը:

— Ներկայիս ոչինչ, պատասխանեց Շապան միայն պաղարիւնով:

— Եւ այդ առթի՞ւ յարաբերութիւն հաստատած ես հետը:

— Բնականաբար:

— Ահա զուարճալի պատմութիւն մը, ըսաւ Վահան խնդալով, թէեւ այդ տեսակ խնդիրները դիս չատ չեն հետաքրքրեր:

— Բայց ամէնէն զուարճալին տակաւին չպատմեցի, շարունակեց եգիպտացի բախտախնդիրը:

— Ասոնք ուրեմն:

— Այդ Շաւարշը, որ ինչպէս ըսի՝ հանճար-վարածին մէկն է, քանի մը ամիսէ ի վեր Պոլիս կը դտնուի եւ այստեղ յաջողեր է հարուստ ընտանիքի մը վստահութիւնը գրաւել ու հիմա այդ ընտանիքի մէկ աղջկանը հետ ամուսնանալու վրայ է, մեծկակ դրամօժիտով մը:

— Բայց այդ ամէնուն մէջ դուն ի՞նչ դեր ունիս, հարցուց Վահան:

—Իմ դերս դեռ նոր պիտի սկսի:

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ այդ դերը... բայց նախ սա հարուստ ընտանիքին անունը յայտնէ:

—Ատիկա դաղտնիք է:

— Նոյնիսկ ինծի՞ համար:

— Իրաւ է, մոռցայ որ քեզի համար դաղտնիք չունիմ, միայն թէ ուրիշի չհաղորդես:

— Հաւատա որ լսածներս մէկ ականջէս պիտի մտնեն ու միւսէն դուրս ելլեն:

— Լաւ ուրեմն, խնդիրը վաճառական Բարսեղ էֆէնտիի մէկ աղջկան վրան է... Այդպէս մէկը ճանչնա՞ս:

— Չէ, պատասխանեց Վահան, մականունը ի՞նչ է:

— Մականունը տակաւին չյայտնեց:

— Հիմա ըսէ տեսնենք թէ քու դերդ ի՞նչ պիտի ըլլայ այս կնճռոտ խնդրին մէջ:

— Կ'երեւայ որ այդ վաճառականը կ'ուզէ եղեր իր փեսացուին նիւթական կացութեան մասին որոշ տեղեկութիւններ ունենալ: Որովհետեւ Շաւարշ իբրեւ բախտախնդիր խարեբայ մը չէ ներկայացած բնականաբար Բարսեղ էֆէնտիին տունը, այլ ճշմարիտ ճէնթլմէն մը, իբրեւ հարուստի մը զաւակ, որ մեծամեծ ստացուածքներ ունի... ես իբրեւ իր այդ մեծամեծ ստացուածքներուն կենդանի վկան պիտի ներկայանամ վաճառականին:

— Տեղեակ չըլլալով այդ տեսակ դործողութիւններու, չեմ հասկնար թէ ի՛նչ կերպով պիտի կատարես քու պաշտօնդ:

— Բացատրեմ քեզի: Ես մեծահարուստ եգիպտացի մըն եմ եւ Շաւարշի բարեկամը, այցելած եմ իր հօրը ունեցած ադարակները եւ անոնցմէ մին կ'ուզեմ ծախու առնել եւ սակարկութեան մէջ եմ Շաւարշի հետ: Ան տասը հազար ոսկի կը պահանջէ, ես ութ հազար ոսկի կուտամ, բայց ի վերջոյ յոյս կայ թէ պիտի համաձայնինք: Շաւարշ խնդիրը կը բանայ իր անկրցուին եւ կը խնդրէ որ ինք ալ գործին մէջ համեմատ որպէսզի չուտով համաձայնութեան գանք: Մեսաին կ'երթանք վաճառականին գրասենեակը, ադարակին յատակագիծը մէջտեղ կը դընենք. Շաւարշ կը կարդայ իր հօրմէն ընդունած նամակները, ես աւելի տալ չեմ ուզեր: Շաւարշ փոխանակ իմ ուղած ադարակս տալու, ուրիշ մը կ'առաջարկէ, ես կ'ընդդիմանամ, վերջապէս վաճառականը կը միջամտէ եւ սակարկութիւնը կը լմնցնենք ինը հազար ոսկիի, որուն առաջին կանխավճարին համար, երկու ամիսէն վճարելի 2500 ոսկինոց մուրհակ մը կուտամ Շաւարշին:

Եւ բոլոր այս երեւակայական առուծախը պիտի ընենք պարզապէս վստահութիւն ներշնչելու համար վաճառականին: Որովհետեւ մարդը երբոր տեսնէ թէ իր փեսացուն տասը հազար ոսկի արժող ադարակները ունի, բնականաբար պիտի չվարանի իր աղջիկը տալու:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(252 – Շար.)

ՆՈՐ ԱԽՈՅԵԱՆ ՄԸ՝ ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Կոփամարտի 1970–71 եղանակի զանգը հնչած էր արդէն ժամանակէ մը ի վեր. բայց, երթը իր հունին մէջ մտաւ անցեալ շաբթ, երբ այնքան սպասուած վերամուտը սկսաւ Քասիուս Քլէյ – Ճերի Քաուի հանդիպումով, որու ընթացքին Քասիուս ցոյց տուաւ իր անվիճելի կա – րողութիւնը:

Ծանօթ է բոլորին այն արգելքը, որ տրուած էր իրեն պատիժ մօտաւորապէս 40 ամիսներէ ի վեր, ի հետեւանք իր հակոյութեան ամերիկեան օրէնքներուն. Քլէյ մերժած էր կատարել իր պինուորական պարտականութիւնը:

Հիմ ունենալով իր նոր դաղափարնե – րը՝ բոլորովին հեռացած էր իր նախկին կեանքէն. փոխած էր նոյնիսկ իր անու – նը՝ ինքզինք մկրտելով Մոհամմէտ Ալի, երբ անդամակցած էր «Սեւ Մուսլիմ» ա – ղանդին:

Բայց տոլարի երկիրը միւս երկիրներէ աւելի արագ կը չարժի — դրամ եւ ժա – մանակ: Կանաչ Թուղթին կախարդիչ դոյ – նը թոյլ կուտայ քանի մը... զոհողու – թիւններ կատարել:

Եւ, ամերիկեան նահանգ մը, «աչք գո – ցելով» Քասիուսի օրինազանցութեան վը – րայ, արտօնեց անոր մրցում մը ունենալ Աթլանթա քաղաքին մէջ:

Եւ աշխարհի դրեթէ բոլոր երկիրներն ալ հետեւեցան Մոհամմէտ Ալիի կուփ – մարտի հանդիպումին, պատկերասփիւռի միջոցաւ: Նոյնիսկ Խորհ. Հանրապետու – թիւնները առաջին անդամ ըլլալով հե – տեւեցան խաղին:

Ինչո՞ւ այսքան աղմուկ պարզ կուփա – մարտի մը չուրջ: Պէտք չէ մոռնալ, որ մամուլը լայնօրէն արձագանգ հանդիսա – ցաւ այս մասին, ինչպէս նաեւ ձայն – պատկերասփիւռը: Ամերիկեան կազմա – կերպութիւնները լաւապէս ըմբռնած են «փիւլլիսիթի»ին հրէշային ուժը, որով շահագործեցին զայն իրենց դործակալնե – րուն միջոցով:

Իրողութիւն է, թէ մարդիկ կը սիրեն քիչ մը երազել. հոդեբանները չատ լաւ կը բացատրեն այս երեւոյթը: Մարդիկ պահ մը կը մոռնան Վիէթնամն ու Միջին Արեւելքը, կը մոռնան երիտասարդական աղմկաբարբութիւնները, ինչպէս նաեւ ի – րենց առօրեայ դժուարութիւնները:

Տարօրինակ թուի թերեւս ոմանց համար եթէ ըսենք, թէ «ռինկ»ը տեսակ մը պատկեր է խաղաղութեան, անդորրու – թեան, դոնէ կարճ ժամանակի մը համար:

Այժմ մօտենանք բուն հարցին, քննենք հանդիպումին թեքնիք կողմը: Քասիուս Քլէյ (պահենք իր իսկական անունը), եր – կար բացակայութենէ մը եաք — երեքու – կէս տարի — ցոյց տուաւ, թէ կարելի չէ նկատի չունենալ դինքը: Միայն լուրջ կուփամարտիկներ կրնան այդպէս յաջո – ղել, իսկ ինք լուրջ է, քանի որ ընդու – նած է պատկանիլ «Սեւ Մուսլիմ» աղան – դին՝ հնազանդելով անոնց խիստ հրա – հանգներուն:

Քասիուս Քլէյ, ուրեմն, ըստ իր սովո – րութեան խաղը սկսաւ հակառակորդին չորս կողմը... «պարելով» եւ իր ձախ բազուկը երկարելով՝ հարուածել ձէրի Քաուի դէմքը, ինչպէս ցլամարտիկը կը խաղայ ցուլին հետ, Սպանիոյ մէջ:

Իր զարմանալի արագաշարժութիւնը եւ սրունքներու խաղը՝ միացած հաստատ թեքնիքին, չուտով արդիւնաւէտ ըլլալու ճամբան գտան:

Մրցումը 15 ռաունտի վրայ յայտարար – ուած էր, հետեւաբար, Քլէյի դերն էր հետապնդել «կռիւ»էն, իսկ իր հակառակոր – դին դերն էր անոր վրայ քալել անդադար, մօտէն հարուածելու համար: Քլէյ լաւ դիտէր, թէ կրնայ յաղթել եթէ հետեւէն խաղայ միայն:

Իրաւարարը երրորդ ռաունտէն ետք դադրեցուց խաղը, քանի որ ձէրի Քաուի յօնքը պատռած էր: Դատաւորը չատ ճիշդ վարուեցաւ: Արդարեւ, Քասիուս Քլէյ չատ աւելի բարձր էր իր հակառա – կորդէն եւ վտանգաւոր պիտի ըլլար այս վերջնոյն համար, եթէ անհետաձգ մըր – ցումը չարունակուէր:

Անշուշտ այս երեք ռաունտները կարճ տեւեցին: Խաղը բաւական եղաւ հաստա – տելու, որ Քլէյ տաղանդաւոր քաջամար – տիկ մնացած է իր բոլոր առանձնայատ – կութիւններով, հակառակ իր երկար բա – ցակայութեան:

Ոմանք ըսին, թէ Քասիուս Քլէյի բ – ռունցքին ուժը թուլցած է, որովհետեւ չէ յաջողած իր հակառակորդը նոք–աութ ընել:

Սխալ է այդ տեսակէտը: Ահա թէ ին – չո՛ւ:

Արդեօք պատահա՞ծ է ձեղի, որ ծանր բեռ մը չարժէք կամ ինքնաշարժ մը հրէք՝ ձեր կառքին տեղ բանալու համար: Ձեմ կարծեր, թէ այդ ընելու ժամանակ բե – ռին կամ կառքին չուրջը կը «պարէք», կը խորհիմ, թէ ինծի պէս ձեր ոտքերուն վրայ լաւ մը կը «նստիք», որպէսզի ուժ առնէք: Այս է բռունցքի ուժին գաղտ – նիքներէն մէկը. Քասիուս չատ ապա – ցուցանած է, որ ունի իր բռունցքներուն մէջ չարդանք պատճառող ուժ:

Հիմա որ իր վերամուտը չաջողու – թեամբ պսակուեցաւ, ան պիտի չարու – նակէ իր արշաւը տիրանալու համար աշ – խարհի ախոյենութեան տիտղոսին, որ ներկայիս կը պատկանի սեւամորթ Ամե – րիկացիի մը՝ Ճօ Ֆրազիէրի, ծանր քաշի ախոյեան: Անկէ առաջ հաւանաբար մրցի Արժանթինցի Օսքար Պոնավենայի դէմ:

Քլէյ բաւական հնարամիտ է իր նպա – տակին հասնելու համար: Եւ կրկին դրա – մավաճառները հրապարակ պիտի ելլեն պարարտանալու համար տոլարներով:

Բայց Թողունք Նոր Աչխարհը իր յա – տուկ սովորութիւններով եւ վերադառ – նանք մեր Հին Եւրոպային: Ու խօսինք Ժաք (Ռուբէն) Քէչիչեանի մասին:

Կը յիչէք, թէ անցնող եղանակին լա – ւագոյն արդիւնքները ձեռք ձգեց Փալէ տէ Սիորի մէջ, Փարիզ:

Իր վերջին երկու մրցումները, որոնք յաղթանակով պսակուեցան կրկին, ամե – րիկացի մասնագէտ լրագրողներու ու – շադրութիւնը դրաւեցին: Այսպէս անոնք իր ծանրութեան դասին մէջ (69,853 քի – լոյէ 72,574 քիլօ) զայն հինգերորդ նչա – նակեցին, աշխարհի մէջ:

Ինչ որ չատ փայլուն յաջողութիւն մըն է:

Առ այժմ անոր նպատակն է դառնալ Ֆրանսայի ախոյեան, ապա՝ տիրանալ Եւրոպայի տիտղոսին:

Մինչեւ այդ մրցումներու կարգադրու – թիւնը Քէչիչեան քանի մը հանդիպում – ներ պիտի ունենայ:

Կիրակի, Նոյեմբեր 8ին, պիտի մրցի իտալացի առաջնակարգ կռիւամարտիկի մը դէմ Լիոնի մօտերը դտնուող Վիլէօր – պանի մարզական պալատին մէջ: Իտա – լացի կռիւամարտիկին անունն է Ռոմանօ:

Ցոյս ունինք, որ Քէչիչեան յաջողու – թիւն մը եւս պիտի կարողանայ արձա – նագրել՝ նոր եղանակի իր առաջին մըր – ցումին մէջ:

Ամէն ինչ կարելի է, երբ կամք եւ հա – ւատք ունենանք: Ժան Ժօրէս կ'ըսէր՝ «Ամէն ինչ դժուար է, բայց ապագան կը պատկանի լաւատեսներուն»:

Բարի յաջողութիւն, Ռուբէն:

ԺԱՊ ՀԱՑԲԱՊԵՏԵԱՆ

ԲՈՒՐԳԵՐԸ ԵՒ ՍՓԻՆՔՍԸ

Մինչեւ երեք հազարամեակ մը առաջ կառուցուած ուխտանի չափ բուրգեր կան Ապու Ռոաչէն մինչեւ Ֆայում տարածու – թեան վրայ եւ հարիւրի չափ ալ՝ Նու – բիոյ մէջ: Ամէնէն կարեւորներն են կի – ղէի երեք բուրգերը՝ Խուֆուս կամ Խէօփս, Շէֆրէ եւ Մեկերինոս, որոնցմէ առաջինը մեծագոյնն է (ունի 137 մեթր բարձրութիւն — 227 մեթր կողէն չափ – ուած) եւ կը նկատուի աչխարհի եօթը Հրաչալիքներէն մէկը: Ասոնք չինուած են փարաւոններու 4րդ արքայատոհմի ժամանակ: Ապուղիրի բուրգերը կը պատ – կանին 5րդ արքայատոհմի թագաւորնե – րուն, իսկ Սքքարայինները, որոնց մեծ – եակներուն մէջ կան չատ կարեւոր կրօ – նական արձանագրութիւններ, կը պատ – կանին 6րդ արքայատոհմին: Տախուրի եւ Ֆայումի բուրգերը կուգան 12րդ արքա – յատոհմի ժամանակներէն:

Բազմաթիւ առասպելներ հիւսուած են բուրգերու մասին: Ցիչատակուած են ա – նոնք Հերոդոտի, Ստրաբոնի, Փլինի եւ այլոց երկերուն մէջ: Բիւզանդացի հե – ղինակները ընդունած են հրէական մեկ – նութիւնը, որու համաձայն, Կիզէի բուր – դերը, Յովսէփի ցորենի ամբարներն էին, իսլամ խալիֆաներն ու Եգիպտոսի սուլ – թաններն ալ հաւատացած են դանձերու գոյութեան բուրգերու մէջ եւ դեռ 9րդ դարուն, կարեւոր աչխատանքներ տար – ուած են, դանոնք երեւան հանելու հա – մար: Նորագոյն ժամանակներուն տըր – ուած են չատ յաճախ տարօրինակ այլ մեկնութիւններ բուրգերու սահմանման մասին: Ըսուած է, օրինակի համար, որ անոնք կը ծառայէին իբրեւ դիտարան եւ նոյնիսկ իբրեւ ամբարտակ անապատի աւազներուն դէմ... Ցետագային, սա – կայն, ընդունուած է՝ բուրգերու չափե – րուն եւ դիրքերուն վրայ հիմնուած այն դիտական անվիճելի եղրակացութիւնը, թէ բուրգերը արքայական դամբարան – ներ են: Կարգ մը բուրգերու մէջ մինչեւ այսօր կը դտնուին դագաղներ: Փարա – ւոնները չինել տալով այս բուրգերը, ուզած են որ իրենց մեծութեան համա – պատասխան ըլլան այն յուչարձանները, որոնց մէջ ի պահ պիտի դրուէին իրենց անչնչացած մարմինները:

Սփինքսը փարաւոններու ստեղծագոր – ծութիւնն է եւ կը խորհրդանչէր Հարմա – խիս աստուածը, որ իր կարգին խորհուր – դանիչն էր լուսատարած արեւին: Ասոր իսկ կը ցոլացնէր փարաւոնին համատա – րած ուժը եւ այն բոլոր բարիքները, զոր ան կ'ընծայէ Եգիպտոսի: Սփինքսները ընդհանրապէս կը զետեղուին մեհեաննե – րու մուտքերուն վրայ եւ աւելի փոքրերը՝ մեհեաններու մէջ: Տեսքով՝ իրենց թա – թերուն վրայ պառկած առիւծներ են, մարդու դլուխով: Եգիպտոսի մեծագոյն սփինքսը Կիզէի անապատինն է. ունի 20 մեթր բարձրութիւն եւ 73 մեթր երկա – րութիւն, բայց տեղ–տեղ մաչած է, չղի – մանալով դարերու աւերումներուն:

Անապատի աւազամրրիկները, դարերու ընթացքին չատ մեծ մասով ծածկած են սփինքսը աւազակոյտերով, որոնք քանիցս մաք – րուած են: Վերջին մաքրութիւնը կա – տարած է Պարէդ անունով եգիպտացէտ մը, որ երեւան հանած է սփինքսի թա – թերը: Այն ատեն հաստատուած է, որ հռոմէական տիրապետութեան չրջանին չատ կոչտ նորոգութեանց ենթարկուած են անոնք եւ կորսնցուցած են իրենց սկզբնական նրբութիւնները:

X

լութեան եւ ղազմունքի չերմ խօսքեր է արտասանում Պ. Վենիզելոսի յաջողու – թեանց համար: Ամէն կողմից լսում են դովեստի խօսքեր Պ. Վենիզելոսի քաղա – քական յաղթութեան եւ յաջողութեանց համար եւ վստահեցնում, որ օրուայ դաչնակիրը քաղաքական մեծ մարդու հանճարի եւ ժրաջան աչխատութեան արդիւնքն է:

Ժամը հինդուկէսն է, մինչդեռ լիա – ղօրների մի մասը հրաժեչտի խօսքեր է փոխանակում միմեանց, միւս մասը քաչ – ւում է պատուասիրուելու սրահներում եւ հիւրընկալուելու զովացուցիչ ըմպելի – ներով:

Մ. Ղ.

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Հաւատացէք, իչխան, մօր սիրտը երբեք պիտի չմոռնայ ձեր ըրած ապէ – կութիւնը:

— Ուրախ եմ որ կարողացայ ձեզ որեւէ հաճելի բան ընել, սիրելի Աննա Միխայ – լովնա, ըսաւ իչխան Վասիլիյ, ուղղելով օձիքը եւ չարժումներու ու ձայնին մէջ, հոս Մոսկուայի մէջ, աւելի լրջութիւն ու վեհութիւն դնելով քան Փեթերսպուր – կի մէջ Աննա Փաւլովնայի երեկոյթին:

— Ջանա ծառայել հառնդով եւ եղիր արժանաւոր, աւելցուց ան խստօրէն դառ – նալով Պորիսին: Ուրախ եմ... դուք հոս արձակուրդո՞վ էք, դանդաղութեամբ ա – ւելցուց ան առն անտարբերութեամբ:

— Հրամանի կը սպասեմ, ձերդ վսե – մութիւն, որպէսզի ճամբայ ելլեմ ըստ նոր կարգադրութեան, պատասխանեց Պորիս, չվշտանալով իչխանին խիստ վե – րաբերումէն եւ խօսակցութեան բռնուե – լու փափաք չցուցնելով, բայց այնպիսի հանդարտ եւ յարդալիր չեչտով մը, որ իչխանը սուր կերպով անոր նայեցաւ:

— Դուք ձեր մօր հե՞տ կ'ապրիք:

— Ես Ռոստով կոմսի քով կը բնակիմ, ըսաւ Պորիս, աւելցնելով կրկին «ձերդ վսեմութիւն»:

— Այդ նոյն Իլիա Ռոստովն է, որ ա – մուսնացաւ Նաթալի Շինչինի հետ, ըսաւ Աննա Միխայլովնա:

— Կը ճանչնամ, կը ճանչնամ, ըսաւ իչխան Վասիլիյ իր միօրինակ ձայնով, երբեք չեմ կրնար ըմբռնել, թէ ինչպէս Նաթալիա ամուսնացաւ այդ աղտոտ ար – ջին հետ: Կատարեալ ծաղրելի ապուչին մէկն է: Ասիկէ զատ խաղամոլ է, այդ – պէս կ'ըսեն:

— Սակայն բարի մարդ է, իչխանս, նկատեց Աննա Միխայլովնա յուղիչ ժպի – տով, կարծես թէ ինք եւս համաձայն ըլլար կոմս Ռոստովի այդ կերպ պնահատ – ման, սակայն կը խնդրէր խնայել խեղճ ծերունիին: Ի՞նչ կ'ըսեն բժիչկները հար – ցուց իչխանուհին, քիչ մը լռելով եւ լա – ցուցականաց դէմքին վրայ նորէն մեծ վիչտ արտայայտելով:

— Քիչ յոյս կայ, ըսաւ իչխանը:

— Իսկ ես չափազանց կը փափաքէի անդամ մը եւս հօրեղբօրս երախտապի – տութիւնս յայտնել ինձ եւ Պորիսի հան – դէպ ցոյց տուած բարիքներուն համար: Այս անոր սանն է, աւելցուց այնպիսի թոնով մը, իբրեւ թէ այս յայտնութիւնը մեծ ուրախութիւն պիտի պատճառէր իչ – խանին:

Իչխան Վասիլիյ մտածեց ու խոժոռե – ցաւ. Աննա Միխայլովնա հասկցաւ որ ան իրեն Բեզուխով կոմսի կտակի նկատմամբ մրցակից մը նկատելով կը տրտմի, չտա – պեց հանդստացնել զայն:

— Եթէ չըլլար իմ անկեղծ սէրս ու անձնուիրութիւնս դէպի հօրեղբայրս ը – սաւ ան, առանձնապէս վստահ եւ անհոդ չեչտով մը արտասանելով այդ բառերը, ես կը ճանչնամ անոր բնաւորութիւնը, ազնիւ ու չիտակ, սակայն չէ որ միայն իչխանուհիներն են անոր քովը... անոնք դեռ երիտասարդ են... դլուխը թեքեց եւ չչուխով աւելցուց, իր վերջին պարտքը կատարե՞ց, իչխան: Ի՞նչպէս թանկագին են այս վերջին վայրկեանները: Զի՞ որ սարսափելի բան է, անհրաժեչտ է նա – խապատրաստել, եթէ այդպէս ծանր է վիճակը: Մենք՝ կ'ինար, իչխան, (թե – թեւ մը ժպտեցաւ) աղէկ դիտենք այդ բաները յայտնելուն ձեւը, անհրաժեչտ է զայն տեսնել, որքան ալ որ ծանր ըլլայ ինձ համար:

Իչխանը ըստ երեւոյթին հասկցաւ անոր միտքը եւ հասկցաւ նոյնպէս, ինչպէս եւ Աննէթի երեկոյթին, որ Աննա Միխայ – լովնայէն ազատիլը դժուար է:

— Կրնայ վնասել այդ տեսակցութիւնը, սիրելի Աննա Միխայլովնա, ըսաւ ան, սպասենք մինչեւ երեկոյ, բժիչկները տաղնապ կը սպասեն:

— Սակայն այսպիսի պարագաներու մէջ սպասել չըլլար, իչխան, խորհեցէք անդամ մը, խնդիրը անոր հոգւոյն վրայ է: Ո՛հ, այդ սարսափելի է, քրիստոնեայի պարտականութիւնը...

Ներսի սենեակներէն մէկուն դուռը բացուեցաւ եւ ներս մտաւ կոմսի՝ իչխա – նուհիի ազգականներէն մէկը մոայլ եւ սառն դէմքով, զարմանալի անհամաչափ մարմնով:

Իչխան Վասիլիյ հարցուց անոր.

— Հը՛, ի՞նչպէս է:

— Մի չտ նոյնն է: Այս ի՞նչ ազմուկ կը հանէք... ըսաւ իչխանուհին, նայելով Աննա Միխայլովնային, ինչպէս անծա – նօթի մը:

— Ո՛հ, սիրելիս, չէի ճանչնար ձեզ, ըսաւ զուարթ ժպիտով մը Աննա Միխայ – լովնա մեղմիկ մօտենալով կոմսի ազգա – կանուհիին: Ես ձեզի օգնելու եկայ, ո՞վ դիտէ որչափ կը տանջուիք, աւելցուց ան կարեկցարար աչքերը դոցելով:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Աղքատախնամ ընկերակցութիւնը, ինչպէս ամէն տարի, հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ կատարել կու-տայ, Կիրակի Նոյեմբեր 8ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, Մոնմորանսիի եւ Անտիլիի հանգստեան տուներու մէջ մահացող պատսպարեալներու հոգւոյն եւ ի մասնաւորի կազմակերպութեան բարե-բարուհի ՍԱԹԵՆԻԿ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ յի-շատակին:

Կը հրաւիրուին ազգական եւ հաւատաց-եալ հասարակութիւնը:

×

Փարիզի Խաչեան Սանուց Միութիւնը, ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու-տայ Կիրակի 8 Նոյ. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 11,30ին՝ Խաչեան վարժարանի հիմնա-դիր՝ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ և ՄԿՐՏԻՉ ԽՍԱԵԱՆի, ուսուցչական կազմին եւ անդարձ բաժ-նուած բոլոր Խաչեանցիներու հոգիներուն ի հանդիստ, ընդ որս՝ Միութեան նորոգ հանգուցեալ առենապետուհի Տիկ. ԱՐ-ՄԻՆԷ ԳԱԼԷՆՏԷՐԻ:

Կը հրաւիրուին բոլոր հին եւ նոր Խա-եանցիները յարգելու համար անոնց յի-շատակը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սօֆի Ասլանեան եւ զա-ւակները իրենց չնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ներկայ եղան Շաւիլի Հայոց եկեղեցին

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ կատարուած արարողու-թեան:

Նաեւ չնորհակալութիւն բոլոր անոնց որոնք հեռագրով կամ նամակով ցաւակ-ցութիւն յայտնեցին:

×

Մարզարեան եղբարք՝ Կարապետ, Խա-չատուր, Գրիգոր, ընտանեօք իրենց խո-րին չնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր ազգականներուն, հայրենակիցնե-րուն, Մալաթիոյ Կրթասիրացին եւ բա-րեկամներուն ու բոլոր անոնց, որոնք մասնակից եղան իրենց սիրելի մօր եւ մեծ մօր՝

ՀԱՑԿԱՆՈՑՇ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

խոր սուգին, անճամբ, ծաղիկով, նա-մակով եւ հեռագրով:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ.Մ.Ը.Մ. - ԱՐԾԻՒ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՌԷՆԱԼԻ սրահին մէջ

Այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ:

Նուագախումբ

Կի ՄԱԹԼՈՆԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւ-ղը չնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Թոմասեանէ իրենց մօր՝ Սիրանոյշ Խաչիկեանի մահուան տարեդարձին առթիւ: Նաեւ 100 Ֆր. այ-րի Տիկին Գեղանոյշ Եաղըճեանէ իր ա-մուսնոյն մահուան Բ. տարեդարձին առ-թիւ: 100 Ֆր. Պ. Յակոբ Քէօլէեանէ իր քեռայրին Կարապետ Եաղըճեանի մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ:

×

Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը չնորհակալու-թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Տէր եւ Տիկին Տալաքլուխեան իրենց թոռնիկ Ժաքի ընդ Միշէլ Ֆէրարի ա-մուսնութեան ուրախ առիթով 100 Ֆր. Ժան եւ Լոռա Արծրունիի մահուան Շրդ տարելիցի հոգեհանգիստին առթիւ այրի Տիկ. Արծրունի 100 Ֆր., Արուսեակ Թա-զաքեանի քառասունքի հոգեհանգիստին Տէր եւ Տիկին Պօղոս Ահարոնեան 100, Տէր եւ Տիկ. Սուրէն Տէր-Գէորգեան ի-րենց աղջկան հիւանդութենէ ապաքին-ման առթիւ 50, Նազելի Փափազեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկ. Ա. Հոլո-փիկեան 50, Ոմն 30, Մինասեան ընտա-նիք, Արապաճեան ընտանիք, Պոտիկեան ընտանիք, Խ. Նալպանդեան, Տէր եւ Տի-կին Ա. Խաչիկեան 20ական, Տիկ. Ն. Վարդերեսեան 15, Արեւալոյս Պօյաճեանի թաղման առթիւ Յակոբ Արզումանեան 20 Ֆրանք:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի ի-րիկուն ընկ. Սերոբեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» խումբի ժողովը այս Ուր-բաթ 6 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 9ին ընկեր Զորպաճեանի բնակարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւո-րիչ է:

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայրե-նակցական Միութեան կեդր. վարչու-թիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Աստղիկ Հրաչեանի, Տէր եւ Տիկին Ֆերտի Հրաչեանի եւ զա-ւակներուն, Տէր եւ Տիկին Տաւուեանի եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկին Կարապետեա-նի, Պ. Յովհաննէս Հրաչեանի եւ զաւակ-ներուն, Տէր եւ Տիկին Փօլատեանի, Տէր եւ Տիկին Վարդան Պանտիկեանի եւ զա-ւակներուն, ինչպէս նաեւ Խորէն Տէր-Նազարէթեանի եւ համայն ընտանիք-ներուն

Ողբացեալ ԱՐՇԱԻԻՐ ՀՐԱՉԵԱՆի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Շաւիլէն այրի Տիկին Լիւսի Օհանեան, ողբացեալ Ժիրայր Տէր-Վարդանեանի մահուան քառասունքին առթիւ կը նուի-րէ յիսուն Ֆր. Կապոյտ Խաչի կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Ողբացեալ Գարեգին Ասլանեանի մահ-ուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի «Հա-յաստան» թերթին կը նուիրեն՝ Փարիզէն Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պօյաճեան 20 Ֆր, Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աբէլեան 10 Ֆր. եւ Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Օ-հանեան 20 Ֆր.: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ
COMMEMORATION DU CINQUANTENAIRE DU TRAITE DE SEVRES

Le DIMANCHE 8 NOVEMBRE 1970 à 16 heures, au CENTRE PARISIEN DE CONGRES INTERNATIONAUX 120 Ave. Emile Zola, Paris (15e) (Parking)

Comité d'Honneur constitué par des personnalités du monde littéraire, religieux et politique, sous la Présidence de M. GABRIEL MARCEL, de l'Institut
La séance est placée sous la Présidence de M. HRANT SAMUELIAN qui prononcera l'allocution d'ouverture

Prendront la parole :

M. Gabriel MARCEL, de l'Institut

Maître Jules WOLF, Avocat à la Cour de Bruxelles, ancien représentant de la Belgique à la Commission des Droits de l'Homme aux Nations Unies.

M. Gabriel MATZNEFF, écrivain

M. Jean-Marie CARZOU, écrivain

Maître Edouard JAKHIAN, Avocat à la Cour d'Appel de Bruxelles

ENTREE LIBRE

Dautre part, une cérémonie sous le patronage d'honneur du préfet des H. de S. et en présence de diverses personnalités aura lieu le SAMEDI 7 NOVEMBRE à 18 heures, au Musée National de Céramique (Salle du Traité), 4, Grande Rue, (92) SEVRES, lieu même où fut signé le Traité.

Prendront la parole :

Dr. CHARLES ODIC, Maire de Sèvres
Me ARMEN BARSEGHIAN
Prof. NOUBAR ARPIARIAN

ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժա-մը 2,30ին: Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բա-ժինով, Փետրուար 28ին, Անիէռի քաղա-քապետարանի չքեղ թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ՆՈՒԷՐ

Երուանդ Զարդարեանի մահուան առ-թիւ Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Վարուժան Օհանեան 40 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Խասպանեան ընտանիք՝ 10 Ֆր.:

ՎԱՐԱԴԱՑ Ս. ԽԱՉ — ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ

ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խա-չի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հա-ւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի չուրջ, Դեկտ. 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը: Հասցէ՝ 1. Փլաս Օթէլ տը Վիլ: Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 80-ԱՄԵԱԿ ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Հիմնադրութեան 80րդ տարեդարձին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէի, մասնակցու-թեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբի, այս Կիրակի (Նոյեմբեր 8) ժա-մը 15,30ին Սէն Լուի սրահին մէջ (Սէրքլը Քաթոլիք, Վիէն):

Կը նախագահէ ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Նոր Սերունդի կողմէ գեղջկական պար եւ գեղարուեստական պատշաճ յայտա-գիր, որուն կը մասնակցին արտասանու-թիւններով Յ. Մաթոսեան, Խ. Մխի-թեան, Ա. Գալայճեան, Ե. Քէլէշեան, Ա. Աճէմեան, Օր. Ս. Պետրոսեան, Տիկին Ալիս Գալուստեան, Օրիորդներ Ա. Սա-ճեան եւ Ռստիկեան (երգերով):

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ
(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ *ՄԻՍԱԿ ՄԻՐՋԷ*

Տպարան՝ համազգային, Պէյրութ, Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ, հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է անճամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

Մարսէյլի մէջ՝ Թիւթիւնճեանի
4, Ռիւ Փարմանթիէ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպութեամբ Ֆ. ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ մասնաճիւղին
Շաբաթ, Նոյեմբեր 14, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
CASINO DE CHARBONNIERES
Մրցում լաւագոյն զգեստաւորուած զոյգերու
Կ'երգէ ԱԼԻՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ (ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ)
JACKY MAILLEREY et son Ensemble
COTILLONS ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐ.
Տեղերը ապահովել Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի:

ՔՈՔԹԷԼ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի Տիկնանց Օժան-դակ Մարմնի կողմէ, Նոյեմբեր 7 Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Միութեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր, առաջին թաղամաս:

Ի պատիւ ԱՐԱՄ ՇԵԽԻԿԵԱՆի Քաղա-քապետութեան կողմէ Մարսէյլի Պատ-ուոյ Մէտալի արժանացած ըլլալուն առ-թիւ:

ԾԱՒՓԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱ

Խնճոյք – ճաշ Դաշնակցութեան 80ամ-եակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Ար-նուվիլ – Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, Նոյեմբեր 21ին:

×

Խաչեան Սանուց Միութեան ընկերա-համակրական ցերեկոյթը Կիրակի 13 Դեկտեմբեր ժամը 15–19: Մանրամասնու-թիւնները յետագային:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

KOTCH-PARTIE

ՔՈՋԱՐԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի կողմէ:

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի ՆՈՅԵՄԲԵՐ 8ին ժամը 14ին, Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ ԴԱՒՐԱՑԻ Հայրենակցա-կան Միութեան վարչութիւնս ընդհ. ժո-ղովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, հայրենակից Միրիճան Շիրվանեանի բնա-կարանը: Բոլորին ներկայութիւնը ան-հրաժեշտ է: Հասցէ՝ 65, Վուա տ'Իսի, Մալաքօֆ:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը իր տարե-շրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջակայքի գաղութները ընդհ. ժողովի, ունկնդրելու Միութեան գործունէութեան բարոյական եւ նիւթա-կան զեկուցումները:

Ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Նոյեմ-բեր 6 Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահին մէջ (6, Ռիւ Ֆավանթին):

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ՇԱԲԱԹ
7
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI
7 NOVEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11·960 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.960

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱԻԱՏՈՅ ՀԱՆԳԱՆԱԿ

(Սեւրի յիսնամեակին առթիւ)

Երբ վարպետը կ'իջնէր առաջին աշխարհամարտի վերջին արարին վրայ, զարհուրելի էր տեսարանը, որ կը պարզուէր մեր աչքերուն առջեւ։

Թրքահայաստանը դարձած էր արեան ծով։ Շէն ու բարգաւաճ աւաններ ու գիւղեր հիմնայատակ քանդուած։ Հայու – քեան կէսը ջարդուած։ Վերապրողները արմատախիլ իրենց դարաւոր հայրենի տուներէն՝ անկարելին կը փորձէին նոր բոյն կազմելու համար աւերակներու վրայ, ապրելու, տոկալու, յարատեւելու անկուն կամքով զրահուած։

Սակայն պահ մը կը մոռնայինք մեր տուգը եւ կը սրբէինք մեր աչքերուն արցունքը, տեսնելով մեր դարաւոր թշնամին, որ չարաչար պարտուած բոլոր ճակատներու վրայ, ծունկի էր եկած յաղթական դաշնակիցներուն առջեւ, դատապարտուած քաւելու իր ահաւոր ոճիրը։

Մեր հոգիները հպարտութեամբ կը լեցուէին՝ իմանալով, որ անկախ Հայաստան մը կեանքի կոչուեր էր սահմանին մէս կողմը։ Իրականացեր էր Հայուն զարաւոր երազը։

Հրաչք մըն էր գործուեր Արարատեան դաշտին վրայ։ Սարդարապատի հրաչքը։

Ցաւոկն հայրենիք մըն էր կերտուեր։

Աւերակներու եւ համաճարակներու, արեան ու արցունքի մէջէն կը ծաղկէր ու կը բարգաւաճէր Հայաստան, լայն բացած դուռները իր բոլոր զաւակներուն առջեւ, առանց հաւատաքննութեան։

Հայաստանի Հանրապետութիւնը պաշտօնապէս կը ճանչցուէր աշխարհի Մեծերէն։

Ու 1920 Օգոստոս 10ին, անկախ Հայաստանի ներկայացուցիչը Սեւրի մէջ, յաղթական մեծ դաշնակիցներու հետ կողք կողքի նստած, հաւասարազօր իրաւունքով, դաշնագիր կը ստորագրէր։

Սուլթանի կառավարութեան լիազօրները, ո՛չ միայն հանդիսաւորապէս կը ճանչնային Հայաստանը իբրեւ անկախ պետութիւն, այլ նաեւ կ'ընդունէին, որ Վանի, Պիթլիսի, Էրզրումի եւ Տրապիզոնի որոշ մասերը կը պատկանին Հայերուն եւ պէտք է միացուին նորաստեղծ պետութեան։

Սեւրի դաշնագիրը նուիրագործումն է անկախ եւ միացեալ Հայաստանի զաղափարականին։

Արեւմտեան Հայկական Պերլինի մէջ վեհաժողովին ներկայացուցեր էր Թուղթէ չեքիով։

Աւետիս Ահարոնեան Սեւրի մէջ հաւատութեան Խորհրդաժողովին կը ներկայանար երկաթէ չերեփով։

Միայն նահատակները չէինք տուած աշխարհամարտին։ Մեր քաջարի զաւակները Կովկասի, Գերմանիոյ եւ Պաղեստինի ճակատներուն վրայ իրենց սուրբ արիւնն էին զոհած յանուն արդարութեան ու ազատութեան։

Արժանացեր էինք « փոքրիկ դաշնակից» փաղաքշական ածականին։

Սեւրի դաշնագիրը չահեր էինք մեր արիւնով։

Կառչած ենք անոր ազդովին՝ իբրեւ հիմնաքարը մեր քաղաքական — մանաւանդ հոգային — պահանջներուն։

Ցիսնամեակին առթիւ անգամ մը եւս կը յայտարարենք ի լուր աշխարհի թէ Սեւրի դաշնագիրը միջազգային մուրհակ մըն է, վաւերաթուղթը մեր անկորնչելի իրաւունքներուն։

Չ'նք հրաժարիր այդ անժամանցելի պարտամուրհակէն, որ անպայման պէտք է հաւուցուի։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԸ ՄՆԱՆ

ԹՈՒՐՔԸ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱՒ

Քաղաքական աշխարհի համար խոկան – կան անակնկալ մը եղաւ Մոսկուայի ո– րոշումը դատի քաշելու երկու ամերիկացի զօրավարները եւ, ընդհակառակն, ազատ արձակելը այն Թուրք սպան, որ ամերիկացի զինուորականներուն հետ կը գտնուէր Ի–8 օդանաւին մէջ, որ, ինչ – պէս ծանօթ է, Լենինական վայրէջք կատարած էր Հոկտեմբեր 20ին։

Ամերիկացի զօրավարները կ'ամբաս – տանուին, համաձայն Ֆրանս Փրէսի Անդարայի թղթակիցին, «խորհրդային սահմաններու բռնաբարումի» համար։

Թուրք սպան՝ գնդապետ Տինլի արդէն իսկ ազատ արձակուած է եւ Թուրքիա կը վերադառնայ։ Թուրքիոյ վարչապետը՝ Սիւլէյման Տէմիրէլ ինք անձամբ հաղորդեց լուրը մամուլի թղթակիցնե – րուն, դիտել տալով, թէ կարեւոր հանդիպում մը ունեցած է Անդարայի խոր – հրդային դեսպանին հետ։ Այս վերջինը յայտարարած է Թուրք վարչապետին, թէ գնդապետը ցարդ կը պահուէր «լոկ իբրեւ վկայ»։

Թուրք սպան ազատ արձակուած է, ո– րովհետեւ, ինչպէս կը ճշդեն լաւատեղեակ աղբիւրները, կը գտնուէր օտար օդանաւի մը մէջ (ամերիկեան) եւ, հետեւաբար, պատասխանատու չի կրնար նկատուիլ օդային բռնաբարումին համար։

Ցայսօր կը կարծուէր թէ ճիշդ հակառակը պիտի պատահէր, այսինքն, խորհրդային իշխանութիւնները եւ պիտի վերադարձնէին ամերիկացի երկու զօրավարները, որպէսզի չբարդանայ խորհրդային – Ամերիկա յարաբերութիւնները։ Ինչ կը վերաբերի Թուրք սպային, որ զօրավարներուն հետ կը գտնուէր Լենինական, ի պահ պիտի դրուէր, որպէսզի օդանաւերծուի իբրեւ փոխանակութեան «դրամ» այն երկու խորհրդային քաղաքացիներուն հետ, որոնք Անթոնով–24 օդանաւով փախուստ տուին Խորհ· Միութենէն։

Մոսկուա կը պահանջէր այս վերջիններուն յանձնումը իրեն, իսկ Անդարա բացարձակապէս կը մերժէր։

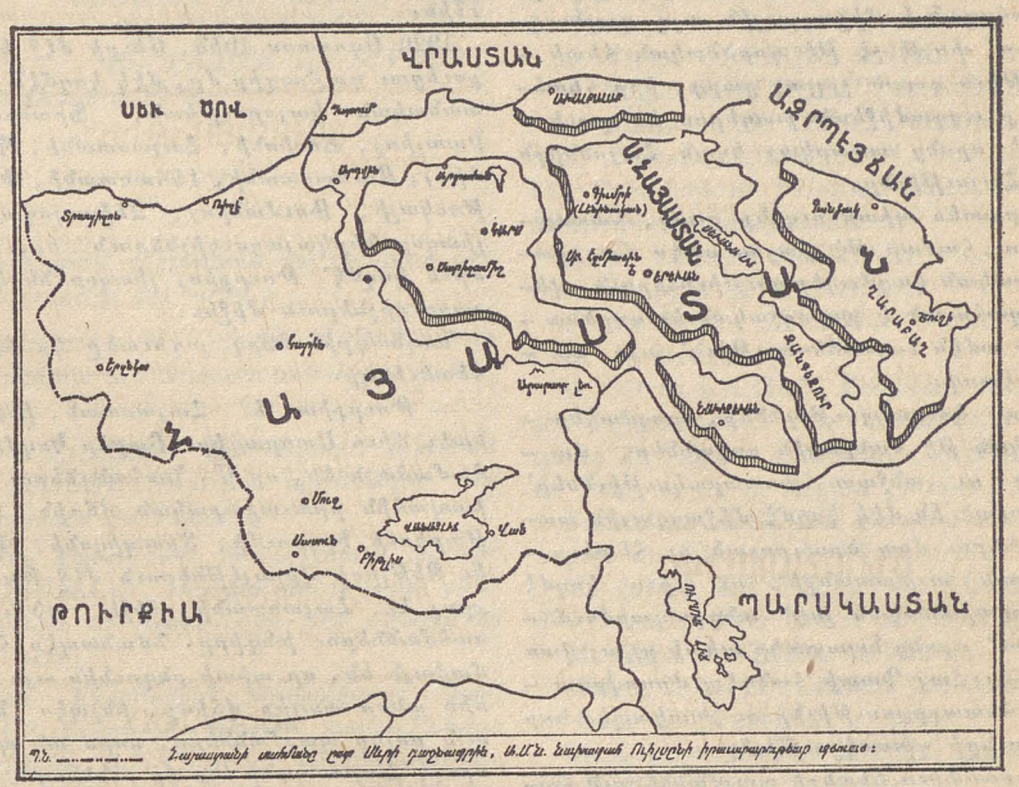
Քաղաքական շրջանակները համաձայն են հաստատելու, թէ Մոսկուա Թուրք սպան ետ կը վերադարձնէ, որպէսզի իր յարաբերութիւնները Անդարայի հետ չխանգարուին։ Խորհ· Միութիւնը վեր – ջին տարիներուն մեծ ճիգ եւ ջանք թափեց, որպէսզի բարի դրացնութիւն մը հաստատուի իր եւ Թուրքիոյ միջեւ։ Մոսկուա նոյնիսկ անտեսապէս կարեւոր օժանդակութիւն ցոյց տուաւ Թուրքիոյ։ Արդ, ներկայիս չուզեր բարդացնել կացութիւնը, անշուշտ, քաղաքական իւրայատուկ նպատակներով։

Նոյն շրջանակներու մեկնաբանութեան, ամերիկացի զինուորականներու դատապարտութիւնը պատճառ կրնայ դառնալ, որ Ուաշինկթըն, ի խնդիր իր երկու զօրավարներու ազատ արձակման, ճնշում բանեցնէ Անդարայի վրայ, որպէսզի այս վերջինը խորհրդային իշխանութիւններուն վերադարձնէ երկու լիթուանացի օդահէնները։

Ուաշինկթըն, որ դեռ առջի օր խիստ ոճ մը գործածեց զօրավարներու հարցին մէջ, կը նախատեսէ ճնշում բանեցնել Մոսկուայի վրայ, յատկապէս հիւլէական զէնքերու սահմանափակման խօսակցութիւններու ընթացքին, որոնք տեղի կ'ունենան ներկայիս Հելսինքիի մէջ, Ֆինլանտա։

Ամերիկեան աղբիւրներու համաձայն, ամերիկացի զօրավարները «երկար եւ խոր հարցաքննման» կ'ենթարկուին, մանաւորապէս Թուրքիոյ ամերիկեան կայաններու մասին։

Աւելցնենք, որ զօրավարները մինչ կը դտնուին Լենինական, Հայաստանի երկրորդ քաղաքը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՒԻԼՍՐՆԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՎ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՆԹԷՌԻ համալսարանի չուրջ չարք մը միջադէպեր պատահեցան առջի օր։ Իրաւաբանութեան ճիւղի տօչինը եւ կարգ մը դասատուներ յարձակումի ենթարկուեցան մաոյականներու եւ անիշխանականներու կողմէ։

ՍԷն–ԼՕՐԱՆի պարասարահի ողբերգութենէն ետք, բազմաթիւ պարասարահներ փակեցին իրենց դուռները ապահովութեան համար։

ԻՏԱԼԻԱ ճանչցաւ համայնավար Չի – նաստանը Փարիզի մէջ կատարուած բանակցութիւններէ ետք, որոնք համաձայնագրի մը կնքումին յանգած են։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիա բացարձակապէս մերժեց ընդունիլ, որ Զորս Մեծերը իրաւասութիւններ ունին Պերլինի վրայ։ Ասիկա բոլորովին անյարիր է Խորհ· Միութեան, Մ· Նահանգներու, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի տեսակէտներուն հետ։ Այս դիրքորոշումը, որ խմբագրականի ձեւով լոյս տեսաւ «Նոյս Տոյչլանտ»ի մէջ, կը նկատուի դժգոհութիւն մը Խորհ· Միութեան դէմ, որ կ'ուզէ բանակցիլ արեւմտեան դաշնակիցներու հետ, Պերլինի հարցի չուրջ։

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝

ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ

Cérémonies : **Samedi et Dimanche**

Cinquantenaire du Traité de Sèvres

Մանրամասնութիւնները Դ· Էջ

Voir détails en page 4

ՀԱԽԱՔԱԿԱՆ ՈՒԺՈՎ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՁՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՆՇԵՂ ՈՒՂԵՑՈՑՑ ՄԵԶԻ)

Սեւրի դաշնագրին յիսնամեակն է (10 Օգոստոս 1920 – 10 Օգոստոս 1970)։

Եւ ակնկալելի է, անշուշտ, որ տարածիւռ Հայութիւնը անդամ մը եւս անդրադառնայ ազգային եւ քաղաքական այն պատմական իրագործումին՝ զոր կը խորհրդանշէ միջազգային այդ դաշնագիրը, փոյթ չէ թէ գործնական հետեւանք ազդամիջեան խաղերու եւ դաւերու՝ որոնց առարկայ եղան Հայրենիքն ու Հայութիւնը։

Իրատես պիտի ուզենք ըլլալ, հաստատելու համար թէ բացառապէս հայ քաղաքական կազմակերպութիւններուն վերապահուած է քարոզչական եւ գործնական կան ամէն նախաձեռնութիւն՝ այս տեսակէտով։

Հայ կուսակցութիւններ, կազմակերպական թէ հանրային օրգաններ, մամուլ ու անջատ հրատարակութիւններ՝ կոչուած են մէկ կողմէ միջազգային ատեաններու մօտ ծրագրուած ու հետեւողական աշխատանքի, ու միւս կողմէ պարզաբանական լայն անդրադարձումներու՝ որոնց նպատակը պիտի ըլլայ վառ պահել Հայ Դատի հանդէպ ժողովրդային հետաքրքրութիւնը ու յատկապէս նոր սերունդի դիտակցութիւնը։

Տարասփիւռ կեանքի պայմաններուն հաղորդ ունէ հայ մարդ չանդիտանար, թէ Հայ Դատով ըմբռնելի ճիղերը ամէն առենէ աւելի «կղզիացած» են. կը ծանրանան ուսերուն վրայ հայ քաղաքական կազմակերպութիւններու, եւ հրապուրիչ ոչինչ ունին անթիւ այն միութիւններուն կամ խմբաւորումներուն համար՝ որոնք զանազան ոլորտներու մէջ լծուած են մասնակի այլ փորձարկութեան, — մշակութային ըլլան անոնք թէ կրթական, մարզական թէ երիտասարդական։

Անցնող յիսուն տարիները ցոյց տուին, թէ հայ քաղաքական դատի հետապնդումը դումը ամէնէն տաժանելի ու ծանր աշխատանքն է Հայկական Սփիւռքի մէջ։ Տեւական պրկումի, նիւթական անհամեմատօրէն լայն միջոցներու, ազգային եւ քաղաքական խոր ճանաչումի կարօտ ճիգ մը, երբ նկատի ունենանք մանաւանդ որ Հայրենիքը, իր կամքէն անկախ, գործնական որեւէ նպաստ չի կրնար ընծայել ամբողջական Հայութեան իրաւունքներու արծարծումին եւ բոլոր այն նախաձեռնութեանց՝ որոնք կը միտին գործնական հետեւութիւն տալ անիրաւուած ժողովուրդի մը արդար պահանջներուն։

Բացառութեան չի կարօտիր միջազգային կացութեան աննպաստ համայնապատկերը, Հայ Դատի հետապնդումին տեսակէտով։

Նկատի ունինք յատկապէս այն իրողութիւնը, որ Միացեալ Նահանգներ թէ Խորհրդային Միութիւն՝ Թուրքիոյ ընձեռած թէ համաշխարհային հարցերու ճամբով իրենց քաղաքականութեան մէջ անժամանակ կը դասանին քննութիւնը Դատի մը որ, փոյթ չէ թէ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան ուխտագրի առաջադրանքներուն դծով արդար եւ անյետաձգելի... խոտոր կը համեմատի սակայն օրուան հաշիւներուն ու դիւանագիտական նկատումներու հետ։

Միամիտ չենք, յիսուն տարիներու անտեսումին եւ յամառ ուրացումներու «սառը» հալած տեսնելու համար մէկ օրէն միւսը։ Ընդհակառակն, պատճառներ ունինք համոզուելու համար, թէ, տուեալ պայմաններու մէջ, այսօր ու վա՛ղն ալ թերեւս, պիտի չարունակուին ներքին խաղերն ու դաւերը՝ խափանելու համար Հայ Դատի քննութեան բոլոր ճիղերն ու նախաձեռնութիւնները։

Եւ սակայն, ինչպէս երէկ՝ նաեւ այսօր ու վաղը, առարկայական տուեալներն ու տուր հակառակութիւնները պատճառ պիտի չնկատենք դիմաթափութեան ու յուսալքումի։

Հոս, ա՛յս կէտին մէջ է որ հայ կուսակցութիւններու եւ հայ քաղաքական մտքի մտածողութիւնը կը տարբերի անհատ հայ մարդոց ու յատկապէս ապաքաղաքականացած կարգ մը տարրերու դատումի կերպերէն։

Դժուարութիւններն ու լուրջ խոչընդոտները հիմնական որեւէ արդելք չեն կրնար նկատուիլ դասալքութեան՝ երբ Հայկական Դատն է խնդրոյ առարկայ եւ հայ քաղաքական կազմակերպութիւնն է որու գոյութեան իրաւունքն իսկ է անշեղ եւ անյուսահատ հետապնդումը համազգային մեր իրաւունքներուն։

Փոյթ չէ՛ թէ տասնամեակներու հիասթափութիւնը հողեկան բեկում եւ ազգային նահանջ ստեղծած ըլլայ որոշ մարդոց մէջ։ Քաղաքական մտածողութենէ պարպած ըլլայ չատերու միտքը։ Մղած ըլլայ անհատապաշտութեան եւ անտարբերութեան։ Մտրակած ըլլայ ոմանց ինքնագոհութիւնն ու եսասիրութիւնը։

Հայ կուսակցութիւններու քաղաքական առաքելութիւնը չի կրնար ազդուիլ բացասական այս երեւոյթներէն։ Ընդհակառա՛կն։ — Քաղաքական մեր դատը յաւերժել ճիգերու եւ յատկապէս միասնական ու հաւաքական ուժի ստեղծումին ճամբայ կը հարթէ՝ հայրենիքի թէ տարասփիւռ Հայութեան այն անխախտ համոզումին թելադրանքով, որ միակամ եւ միասնական աշխատանքի առջեւ փուլ կրնան գալ բոլոր թումբերը։

Սեւրի դաշնագրին յիսնամեակը, արդարեւ, մեզի ծանօթ ազգային եւ միջազգային պայմաններուն մէջ, կոչ մըն է՝ մէկտեղելու անջատ եւ առանձնակի ամէն փորձ։

Պատմական դաշնագրի յիսուներորդ տարեդարձը անշուշտ բարոյական պարտաւորութեան տակ կը դնէ մեզ՝ վերլուծին պարզաբանելու հայ ժամանակակից կեանքի ազգային եւ քաղաքական անցուդարձերը ու մանաւանդ ցայտուն դարձնելու միջազգային տարողութիւնը Սեւրի վաւերագրին։ Սակայն եթէ վճռած ենք իրաւունքներու գիտակցութենէն անդին նոր քայլեր առնել՝ դէպի գործնական նախաձեռնութիւն եւ համակարգուած աշխատանք, պարտաւոր ենք նախ իրագործելու «հաւաքական ուժի» հանդանակը։

Դառն փորձառութիւններու ենթարկուեցանք անցեալի մէջ, հաւաքական այդ ուժի բացակայութեան հետեւանքով։ Թշնամին օգտուեցաւ արուեստական մեր վէճերէն, անխմաստ եւ անօգուտ մեր պայքարներէն, ու մանաւանդ՝ զիրար խաչաձեւող ու հակընդդէմ նախաձեռնութիւններէն։

Պահն է, հետեւաբար, պատմական ճշմարտութիւնները անշեղ ուղեցոյց դարձնելու եւ Հայ Դատի հետապնդումը հաստատելու անանձնական եւ անկիրք սկզբունքներու վրայ — համազգային շահերու ընդհանրական ճգտումին վրայ։

Եթէ հարկ է որ երկրորդական կէտերու մէջ փոխադարձ զիջումներու յանձնառութեամբ մը դլուխ-դլխի տան քաղաքական մեր կազմակերպութիւնները՝ ինչո՞ւ չէ։ Հիմնականը՝ հայրենիքն է։ կենսականը՝ Հայութիւնը։

Հայ քաղաքական դատի անխաթար ըմբռնումը միակ դրաւականն է դէպի անտեսումը մասնակի խնդիրներու, ու դէպի հաւաքական հետապնդումը՝ Սեւրով նըւիրագործուած պատմական մեր իրաւունքներուն։

Մ. ԹՒՐԼԻԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ

Դաշնակից Պետութեանց Գերագոյն Խորհուրդը, Սան Ռէմոյի ժողովին մէջ, 1920 Ապրիլ 26ին, Մ. Նահանգներու նախագահին հրաւէր ուղղեց իրաւարական վճիռ մը տալու՝ Էրզրումի, Տրապիզոնի, Վանի եւ Պիթլիսի վիլայէթներու միջեւ ճշդուելիք Թուրք – հայկական սահմաններու մասին։

Նախագահ Ուիլսըն պաշտօնապէս ընդունեցաւ այդ հրաւէրը 1920 Մայիս 17ին։

1920 Օգոստոս 10ին, Սեւրի մէջ կընքուեցաւ դաշնագիր մը, մէկ կողմէն բրիտանական կայսրութեան, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Ճափոնի, Հայաստանի, Պելժիոյ, Յունաստանի, Լեհաստանի, Փորթուկալի, Ռումանիոյ, Չեխոսլովաքիոյ լիազօր ներկայացուցիչներուն եւ, միւս կողմէ՝ Թուրքիոյ լիազօր ներկայացուցիչներուն միջեւ։

Դաշնագրին 89րդ յօդուածը կը ճշդէր հետեւեալը.

— Թուրքիա եւ Հայաստան, ինչպէս նաեւ միւս Մտորագիր Բարձր Կողմերը, համաձայն են, որ Մ. Նահանգներու նախագահին իրաւարարական վճռին են – Թարկուի Էրզրումի, Տրապիզոնի, Վանի եւ Պիթլիսի վիլայէթներուն մէջ Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ գծուելիք սահմաններու խնդիրը. նմանապէս համաձայն են, որ պիտի ընդունին այս մասին անոր տալիք վճիռը, ինչպէս նաեւ այն բոլոր պայմանները, զորս ան պիտի որոշէ Հայաստանի ելք մը ունենալու մասին ծովու վրայ, եւ վերոյիշեալ սահմանագիծին մերձակից Թրքական հողերու որեւէ մէկ մասին մէջ կատարուելիք ապաքինաթափման վերաբերեալ»։

1920 Հոկտեմբեր 18ին, Հաշտութեան Համաժողովի Ընդհ. Քարտուղարութիւնը, Դաշնակից Պետութեանց հրահանգին համաձայն, նախագահ Ուիլսընի փոխանցեց, Ամերիկայի Փարիզի դեսպանին միջոցաւ, Դաշնագրին մէկ պաշտօնական օրինակը, եւ նախագահին ուշադրութիւնը հրաւիրեց վերոյիշեալ 89րդ յօդուածին վրայ։

Ուիլսընեան սահմաններով Արեւմտեան Հայաստանի մաս կը կազմէին Վանի նահանգն Վանի սանճաքը, Բաղէշի (Պիթլիս) նահանգին՝ Բաղէշ եւ Մուշի սանճաքները, Էրզրումի նահանգը գրեթէ ամբողջութեամբ. Էրզրումի, Հին Պայազիտի եւ Երզնկայի սանճաքները, Տրապիզոնի սանճաքին եւ Կիւմիւշհանէի արեւելեան մասերը։

Սահմանը կը սկսի Սեւ ծովու վրայ, գտնուող Տրապիզոնէն, մօտ մէկ ժամ արեւմուտքէն՝ Բլաթանա պզտիկ քաղաքէն, մէջը կ'առնէ Տրապիզոնը եւ կը շարունակէ դէպի հարաւ արեւելք, մէջը կ'առնէ Երզնկա քաղաքը, կ'անցնի Տերսիմի լեռներու հիւսիսէն եւ հարաւ–արեւելք ծռելով՝ մէջը կ'առնէ Մշոյ դաշտը եւ Սասունի մեծ մասը։ Հոս իր հարաւային սահմանն է Տաւրոսի շղթան, ուրկէ վանայ լիճի արեւելքէն կը դիմէ դէպի հիւսիս, Մասիս, Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ ներկայ սահմանագլուխը։

Ուիլսընեան սահմաններուն մէջ կը մտնէին.—

1) ՎԱՆԻ ՉՐՋԱՆԷՆ 20·000 քառ. քլմ. հող (ամբողջ տարածութիւնը՝ 39·300 քառ. քլմ. էր)։ 2) ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՉՐՋԱՆԷՆ 40·000 քառ. քլմ. (ամբողջ տարածութիւնը՝ 49·700)։ 3) ԲԱՂԷՇԻ (ՊԻԹԼԻՍ) ՉՐՋԱՆԷՆ 15·000 (ամբողջը՝ 27·100)։ 4) ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՉՐՋԱՆԷՆ 15·000 (ամբողջը՝ 32·700)։ Գումար՝ 90·000 քառ. քլմ֊ով։

Արեւմտեան Հայաստան իր մէջ կ'առնէր Վանայ լիճը ամբողջութեամբ, Արածանի եւ Արեւմտեան Եփրատ վերին եւ միջին հովիտները, Ճորոխի վերին եւ միջին հովիտը։

1920ին, այսինքն երբ կը մտորագրուէր Սեւրի Դաշնագիրը, Հայաստանի Հանրապետութեան ընդհ. տարածութիւնն էր 71·330 քառ. քլմ.։ Այս մասին հետեւեալը արձանագրուած է «Խորհրդային Հայաստանի աշխարհագրութիւն» դիրքին 61րդ էջին մէջ (հրտ. Երեւան, 1967ին)։

« 1918 Մայիս 28ին Հայաստանի մէջ հաստատուեցաւ Հայկական Հանրապետութիւն՝ Երեւան մայրաքաղաքով։ Հանրապետութեան կազմի մէջ կը մտնէին Երեւանի նահանգն ամբողջութեամբ, Կարսի նահանգէն՝ Կարսի եւ Կաղզուանի գաւառներն ամբողջութեամբ, Արտահանի եւ Օլթիի գաւառներուն մեծ մասը, Գանձակի նահանգէն՝ Զանգեզուրի գաւառն ամբողջութեամբ եւ Ղազախի գաւառին լեռնային մասը (Իջեւանի շրջանը), Թիֆլիսի նահանգէն՝ Լոռու գաւառին ենթակայ Պորչալուի գաւառակը։ Այս սահմաններուն մէջ Հայաստանի տարածութիւնը կը կազմէր մօտ 70·000 քառ. քլմ., մէկուկէս միլիոն ազգաբնակչութեամբ»։

Որով, բացի Արեւելեան Հայաստանէն կամ Հայաստանի Հանրապետութենէն, որ ունէր 71·330 քառ. քլմ. տարածութիւն, Ուիլսընի իրաւարարութեամբ Արեւմտեան Հայաստանէն հայ ժողովուրդին կը վերադարձուէր 90·000 քառ. քլմ֊ով հողամաս, ընդհանուր տարածութիւնը հասցնելով 161·330 քառ. քլմ.։

Խորհ. Հայաստանի այժմու սահմանները հաստատուեցան, համաձայն Մոսկուայի Թուրք – խորհրդային դաշնագրի (1921 Մարտ 16) տրամադրութիւններուն, կարսի խորհրդաժողովին մէջ, որ դումարուեցաւ 1921 Սեպտեմբեր 26էն 1921 Հոկտեմբեր 13։

Համաձայնագիրը կնքուեցաւ Հայաստանի, Ադրբեջանի եւ Վրաստանի կենտր. խորհրդային հանրապետութեանց եւ Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովի կառավարութեան միջեւ, խորհ. յիւսիսոմասնակցութեամբ։

Դաշնագրի 4րդ յօդուածը կը ճշդէր Թուրք – խորհրդային սահմանագիծը հետեւեալ ձեւով.— Թուրքիոյ արեւելեան սահմանը կ'որոշուի այն գծով, որ կը սկսի Սեւ ծովի եղերքը գտնուող Սարմի դիւղի մօտ, կ'անցնի Խեփս – Մթառը, այդ սահմանը յետոյ կը հետեւի Արտահանի եւ կարսի սանճաքներու նախկին վարչական սահմաններուն, Ջայ (Արփա) եւ Արաքս գետերու հովիտներով մինչեւ ներքին կարսայ գետաբերանը»։

Հինգերորդ յօդուածով Նախիջեւանի ՀԽՍՀ կը դառնար ինքնավար հողամաս՝ Ադրբեջանի հովանաւորութեան տակ։

Կարսի խորհրդաժողովին Խորհ. Ռուսիոյ ներկայացուցիչն էր՝ եակով Գասիոյ նեցկի, Խորհ. Վրաստանի՝ Շալվա Էջվիայի եւ Ալեքսանար Սվանիձէ, Խորհ. Ադրբեջանի՝ Շախտախտինսկի, Խորհ. Հայաստանի՝ Ասքանազ Մռաւեան եւ Պողոս Մակինցեան, իսկ Թուրքիոյ՝ Քեազիմ Գարապէքիր։

Այս ձեւով Խորհ. Հայաստանին դուրս կը մնան 1920ին Հայաստանի Հանրապետութեան մաս կազմող կարգ մը գաւառներ՝ 39·360 քառ. քլմ. տարածութեամբ։ Ասոնք.

1) ՍՈՒՐՄԱԼՈՒ գաւառ՝ 3650 քառ. քլմ. 2) ՇԱՐՈՒՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ՝ 5·600, 3) ԱԽԱԼՔԱԼԱՔ՝ 2800, 4) ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂ՝ 10·000, 5) ԿԱՐՍ՝ 5800, 6) ԿԱՂԶՈՒԱՆ՝ 4450, 7) ԱՐՏԱՀԱՆ՝ 4000, 8) ՕԼԹԻ՝ 3·000 քառ. քլմ.։

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՇԱՀԱԳՐԳՌՈՂ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐԸ

Յօդուած 88.— Թուրքիա կը յայտարարէ, թէ ինք կը ճանչնայ Հայաստանը իբր ազատ եւ անկախ պետութիւն մը, ինչպէս ըրած էին ասկէ առաջ դաշնակից պետութիւնները։

Յօդուած 89.— Թուրքիա եւ Հայաստան, ինչպէս նաեւ միւս պայմանադիր բարձր կողմերը կը հաւանին Ամերիկայի նախագահին իրաւարարութեան յանձնել Էրզրումի, Վանի եւ Պիթլիսի նահանգներուն մէջ Թուրքիոյ եւ Հայաստանի սահմանին որոշման խնդիրը եւ ընդունիլ նախագահի որոշումով Հայաստանի ծով իջնելուն եւ վերոյիշեալ սահմանին յարակից բոլոր օսմանեան հողերուն զինուորական չէզոքացման մասին պատրաստուած բոլոր տրամադրութիւնները։

Յօդուած 90.— Երբ 89րդ յօդուածին համաձայն սահմանը որոշուելով, յիշեալ նահանգներու հողերէն ամբողջ մէկ մասը Հայաստանի փոխանցուի, Թուրքիա այժմէն կը յայտնէ, թէ որոշման թուականէն սկսեալ կը հրաժարի իր բոլոր իրաւունքներէն փոխանցուած այդ հողամասին վրայ։

Ներկայ դաշնագրին այն տրամադրութիւնները, որ գործադրելի են Թուրքիոյէն անջատուելիք հողերուն համար, այժմէն գործադրելի պիտի ըլլան վերյիշեալ հողամասին համար։

Հայաստանի վեհապետութեան տակ դրուած հողերուն պատճառով, Թուրքիոյ պարտքէն իր (Հայաստանի) յանձն առնելիք մասին, ինչպէս նաեւ օգտագործելիք իրաւունքներուն համեմատութիւնն ու հանգամանքը պիտի ճշդուին ներկայ դաշնագրին 8րդ մասին (ելեւմտական մասնակցութեամբ)։

Դաշնագրի 4րդ յօդուածը կը ճշդէր Թուրք – խորհրդային սահմանագիծը հետեւեալ ձեւով.— Թուրքիոյ արեւելեան սահմանը կ'որոշուի այն գծով, որ կը սկսի Սեւ ծովի եղերքը գտնուող Սարմի դիւղի մօտ, կ'անցնի Խեփս – Մթառը, այդ սահմանը յետոյ կը հետեւի Արտահանի եւ կարսի սանճաքներու նախկին վարչական սահմաններուն, Ջայ (Արփա) եւ Արաքս գետերու հովիտներով մինչեւ ներքին կարսայ գետաբերանը»։

Հինգերորդ յօդուածով Նախիջեւանի ՀԽՍՀ կը դառնար ինքնավար հողամաս՝ Ադրբեջանի հովանաւորութեան տակ։

Կարսի խորհրդաժողովին Խորհ. Ռուսիոյ ներկայացուցիչն էր՝ եակով Գասիոյ նեցկի, Խորհ. Վրաստանի՝ Շալվա Էջվիայի եւ Ալեքսանար Սվանիձէ, Խորհ. Ադրբեջանի՝ Շախտախտինսկի, Խորհ. Հայաստանի՝ Ասքանազ Մռաւեան եւ Պողոս Մակինցեան, իսկ Թուրքիոյ՝ Քեազիմ Գարապէքիր։

Այս ձեւով Խորհ. Հայաստանին դուրս կը մնան 1920ին Հայաստանի Հանրապետութեան մաս կազմող կարգ մը գաւառներ՝ 39·360 քառ. քլմ. տարածութեամբ։ Ասոնք.

1) ՍՈՒՐՄԱԼՈՒ գաւառ՝ 3650 քառ. քլմ. 2) ՇԱՐՈՒՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ՝ 5·600, 3) ԱԽԱԼՔԱԼԱՔ՝ 2800, 4) ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂ՝ 10·000, 5) ԿԱՐՍ՝ 5800, 6) ԿԱՂԶՈՒԱՆ՝ 4450, 7) ԱՐՏԱՀԱՆ՝ 4000, 8) ՕԼԹԻ՝ 3·000 քառ. քլմ.։

արամադրութիւնները) 241 եւ 244 յօդուածներուն համաձայն:

Ի վերջոյ, ի հարկին կնքուելիք պայմանագիրները պիտի լուծեն այն բոլոր խնդիրները, որ ներկայ դաշնագրով չեն յարդուած եւ յիշեալ հողերուն թողման հետեւանքով կրնան առաջ գալ:

Յօդուած 91.— 89րդ յօդուածին մէջ յիշուած հողերէն մէկ մասը, երբ Հայաստանի թողուի, տրուած որոշման համաձայն Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ սահմանը տեղւոյն վրայ դնելու համար՝ նոյն 89րդ յօդուածով նախատեսուած ըոլոմէն սկսեալ երեք ամսուան ընթացքին պիտի կազմուի սահմանագծման յանձնաժողով մը, որուն կազմութեան եղանակը պիտի որոշուի:

Յօդուած 92.— Հայաստանի սահմանները Ադրպէյճանի եւ Վրաստանի հետ պիտի որոշուին չհապրդռուող կառավարութեանց կողմէ հաւաքական համաձայնութեամբ մը:

Եթէ որեւէ կերպով, չհապրդռուող տէրութիւնները, 89րդ յօդուածին յիշած որոշումը տրուած պահուն, չյայտնին հաւաքական համաձայնութեամբ մը ի բնոյ սահմանները որոշել, այն ատեն այդ սահմանը դաշնակից գլխաւոր պետութեանց կողմէ պիտի որոշուի: Այս սահմանը տեղի վրայ գծելու իրաւասութիւնն ալ անոնց կը պատկանի:

Յօդուած 93.— Հայաստան կ'ընդունի եւ կը հաւանի դործադրել գլխաւոր դաշնակից տէրութեանց հետ կնքելիք պայմանագրի մը մէջ տրուելիք այն տրամադրութիւնները, զորս անհրաժեշտ պիտի նկատեն նոյն տէրութիւնները, պաշտպանելու համար Հայաստանի մէջ ցեղային, լեզուական եւ կրօնական տեսակէտով մեծամասնութեամբ տարբեր եղող ժողովուրդին շահերը:

Նոյնպէս Հայաստան կը հաւանի գլխաւոր դաշնակից տէրութեանց հետ կնքելիք պայմանագրի մը մէջ դրուելիք այն տրամադրութեանց, զորս անոնք անհրաժեշտ կը նկատեն փոխադրութեանց ազատութիւնով եւ ուրիշ ազդերու առեւտրական հաւասարութեան համար:

ՌԱՄԿԱՎԱՐ ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԸՄԲՌՆՈՒՄԸ

—o—

«Կար եւ կայ հայկական հանրապետութեան անժխտելի դոյութիւնը, որ մաս կը կազմէ, ուզենք կամ ոչ, Խորհրդային Միութեան: Հայկական հարցին ըմբռնումը պիտի հիմնուի այս իրականութեան վրայ:

«... Մեր հայրենիքը 300 հազար քառ. քլմ. տարածութիւն ունի, որուն 270 հազարը մեր ձեռքը չէ: Հայկական Հարց ըսելով պիտի հասկնանք այս 270 հազարին ստիճանական ազատագրումը: Բոլորէն նոյն ատեն հող պահանջելը ոչ քաղաքական իմաստութիւն է, ոչ ալ հնարաւոր է: Մենք հող ունինք պահանջելիք Իրանէն (Խոյ, Սալմաստ), եւ ունինք հողային ներքին հարց մը, որ երբեք մեր ուշադրութենէն չի վրիպիր: Մեզի համար լուծելի հարց է եւ հրատապ Նախիջեւանի, Ղարաբաղի, նոյնիսկ Գանձակի եւ Ախալքալաքի հարցը: Այս հողերը այսպէս կոչուած եղբայրական ժողովուրդներու ձեռքն են, եւ անոնք այնքան ամուր կերպով այս հողերուն վրայ նստեր են, որքան Թիւնամի Թուրքը: Մենք այս ըրաւումն ալ բռնագրաւում կը նկատենք առանց այլեւայլի: Այս հողերն ալ պէտք է վերադարձուին մեր ժողովուրդին, ու եթէ կարելի է՝ աւելի՛ շատ քան Թուրքիոյ հողերը:

«Ուրեմն Հայկական Հարց ըսելով մենք կը հասկնանք մեր ըրացի ժողովուրդներուն կողմէ բռնագրաւուած հողերու ազատագրումը, անոնց միացումը ներկայ Հայկական Հանրապետութեան եւ դոյացումը նոր պետութեան մը, ուր մեր ժողովուրդը կարենայ հանդիստ ու ազատ ապրիլ եւ ստեղծել իր քաղաքակրթութիւնը»:

Գ. Ա.ՀԱՐՈՆԵԱՆ 1968

Cinquantenaire du Traité de SÈVRES

Le Cinquantenaire de la signature du Traité de Sèvres fournit aux Français d'origine arménienne l'occasion de rappeler l existence et l'acuité d'un problème arménien non résolu. C'est en effet à ce Traité que les Arméniens doivent, si ce n'est un Etat indépedant conforme à ses dispositions, du moins la reconnaissance officielle de leurs droits.

Il est peu de Français qui n'aient connu d'Arméniens dans leur vie, mais fort peu sont informés de la succession d'événements tragiques qui les poussèrent hors de leur pays. Oppression, résistance et répression, déportations et massacres généralisés organisés par le gouvernement ottoman, création et revers de la République Arménienne, constituent autant d'étapes sanglantes restées gravées dans la mémoire individuelle et collective des Français d'origine arménienne.

Cet événement historique est commémoré de DIMANCHE 8 NOVEMBRE à 16 heures, devant un auditoire averti, dans la salle de Congrès Internationaux, 120, Avenue Emile Zola, Paris (15e). Le Comité d'Honneur constitué par des personnalités du monde littéraire, religieux et politique, placé sous la présidence de Monsieur Gabriel MARCEL, de l'Institut, apporte son appui solennel à la Cause Arménienne

D'autre part, une cérémonie sous le patronage d'honneur du préfet des H. de S. et en présence de diverses personnalités aura lieu le SAMEDI 7 NOVEMBRE à 18 heures, au Musée National de Céramique (Salle du Traité), 4, Grande Rue, (92) SEVRES, lieu même où fut signé le Traité.

COMITE
POUR LA COMMEMORATION
DU CINQUANTENAIRE
DU TRAITE DE SEVRES

Paris Octobre 1970

×

Le Comité d'Honneur est composé des personnalités suivantes :

Président : M. Gabriel MARCEL, de l'Académie des Sciences morales et politiques ;

Son Excellence Monseigneur Garabed AMADOUNI, Exarque apostolique des Arméniens de France ;

Son Excellence Monseigneur Séropé MANOUKIAN, Délégué apostolique pour l'Europe et Archevêque des Arméniens de Paris ;

Son Excellence Monseigneur Jean RUPP, Evêque de Monaco, ancien Evêque auxiliaire du Cardinal Archevêque de Paris, Ordinaire des Orientaux de France;

Le Révérend Karékin SISLIAN, Pasteur des Arméniens de Paris ;

×

Mlle Astrik ARAKELIAN, Chef du Service arménien de l'Office français de Protection des Réfugiés et Apatrides ;

M. Raymond ARON, Membre de l'Institut, Professeur au Collège de France ;

Professeur Noubar ARPIARIAN, Directeur de la Fondation Marie-Noubar, Administrateur à la Cité internationale des Universités de Paris ;

M. le Bâtonnier Paul ARRIGHI ;

Dr. Yervant ARZUMANIAN ;

M. Gabriel AUSSERRE, Conseiller général des Hauts de Seine, Maire de Chaville ;

M. Jean BANCAL, Directeur de l'Institut Universitaire de Technologie de Paris ;

Maître Jean BAUGNIET, ancien bâtonnier de l'ordre des avocats, recteur honoraire de l'Université libre de Bruxelles ;

M. Edouard BONNEFOUS, sénateur ;

M. André BOURIN, rédacteur en chef des Nouvelles Littéraires ;

M. Jean BRAUNS, directeur de la Fondation Biermans-Lapôtre de la Cité Internationale des Universités de Paris ;

M. Napoléon BULLUKIAN ;

Mme Geneviève CAILLONNEAU, Conseillère générale des Hauts de Seine.

Maître Roger CANONICA, Bâtonnier de l'Ordre des Avocats de Genève ;

M. Jacques CARAT, sénateur, maire de Cachan ;

CARZOU, artiste-peintre ;

Jean-Marie CARZOU, écrivain ;

M. Georges CHAMPETIER, de l'Académie des Sciences, Directeur honoraire du Centre National de la Recherche scientifique ;

M. Francis CHAVETON, Vice-Président du Conseil général des Hauts de Seine, Maire de Saint-Cloud ;

M. Joseph COMITI, secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre, Ministre chargé de la Jeunesse, des Sports et des Loisirs ;

M. Philippe DECHARTRE, Secrétaire d'Etat auprès du Ministre du Travail, de l'Emploi et de la Population ;

M. Gaston DEFFERRE, député-maire de Marseille ;

M. Costa DESPOTOPULOS, Professeur de Philosophie et de Droit à l'Université de Nancy ;

R. P. Khorène DILIZIAN, Directeur du Collège arménien Samuel Moorat ;

M. Mouchegh DJIERDJIAN, Industriel

Professeur Daniel DUGUE, Directeur de l'Institut de Statistique de l'Université de Paris ;

M. Frédéric FEYDIT, Professeur d'Arménien au Centre universitaire des Langues orientales vivantes ;

M. Jean FONTENEAU, Maire de Clamart ;

M. Joseph FRANCESCHI, Conseiller Général du Val de Marne, maire d'Alfortville ;

M. Nourhan FRINGHIAN, Industriel, Président Fondateur du Musée arménien de Paris ;

M. Victor GARDON, écrivain ;

M. Virgil GHEORGHIU, écrivain ;

M. Alain GRIOTTERAY, député ;

M. Yervant HUSSISSIAN, Industriel, Vice-Président de l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance ;

Maître Edouard JAKHIAN, Avocat à la Cour d'Appel de Bruxelles ;

Maître Emile JANSON, Avocat à la Cour de Bruxelles ;

M. Sétrak KARIAN, Président du Conseil d'Arministration de l'Association Cultuelle de l'Eglise apostolique arménienne de Paris et de la Région parisienne ;

Gabriel KASPEREIT, Secrétaire d'Etat auprès du Ministre de l'Industrie ;

M. Alfred KASTLER, de l'Académie des Sciences, Prix Nobel de Physique ;

M. Vahé KATCHA, écrivain ;

Maître Roger LALLEMAND, Avocat à la Cour de Bruxelles ;

M. Georges LANGROGNET, Conseiller général des Hauts de Seine ;

M. Jean LECANUET, Sénateur, Maire de Rouen, Président du Centre Démocrate ;

M. Maurice LEROY, membre de l'Académie Royale de Belgique, ancien Recteur de l'Université Libre de Bruxelles ;

M. Alek MANOUKIAN, Président de l'U.G.A.B. ;

M. Gabriel MATZNEFF, écrivain et publiciste ;

M. Jacques MEDECIN, député, maire de Nice ;

M. Garo MEHIAN, écrivain ;

M. Rouben MELIK, écrivain ;

Dr. Charles ODIC, Maire de Sèvres ;

M. François PERROUX, Professeur au Collège de France, Directeur de l'Institut de Science économique appliquée ;

Maître Charles PHILIPOSSIAN, Président de l'Union Arménienne de Suisse ;

Mme Michelle AMEDEE - PONCEAU, Présidente de l'Institut international d'Etudes Humanistes ;

M. Robert PONTILLON, Conseiller général des Hauts de Seine, Maire de Suresnes.

M. Jean ROCHE, de l'Académie des Sciences, Délégué général aux Relations universitaires internationales, Recteur honoraire de l'Université de Paris ;

M. Jean ROSTAND de l'Académie Française ;

M. Claude ROY, Ecrivain et Publiciste;

M. Hrand SAMUELIAN, Homme de Lettres ;

M. William SAROYAN, Ecrivain ;

M. Alain SAVARY, Secrétaire Général du Parti Socialiste ;

M. Henri SMADJA, Directeur de « Combat » ;

Maître Marc VALLE, du Barreau de Paris ;

M. Henri VERNEUIL, cinéaste ;

Maître Jules WOLF, Président de la Ligue Belge pour la Défense des Droits de l'Homme.

Maître Adrien WOLTERS, Secrétaire Général de la Ligue Belge des Droits de l'Homme ;

COMITE D'ORGANISATION

MM : Noubar ARPIARIAN
Emile ASLANIAN
Armen BARSEGHIAN
Hovig EGHIAZARIAN
Jiraïr ENEZIAN
Haïg ESSABALIAN
Arlen PAPAZIAN
Krikor PAPAZIAN
Lévone TER-MINASSIAN
Waïk TER-MINASSIAN

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

—o—

Սեւրի դաշնագիրը, ստորագրուած 1920ի Օգոստոս 10ին, կը հանդիսանայ մեր իրաւունքներուն միջազգային ու պաշտօնական ճանաչումը. անիկա մեր ձեռքը դանուող անուրանալի կալուածագրութիւնն է, որուն վրայ կրնանք խարսխել մեր ներկայ քարոզչութիւնն ու պահանջները: Սեւրի դաշնագիրը ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹ է մեր ձեռքին մէջ՝ Ուիլսընեան Սահմաններու կամ ազգային Հողերու մասին: Ճիշդ է, Սեւրի դաշնագիրը իր ստորագրումէն չուրջ երեք տարի ետք, 1923 Յուլիս 24ին, Լոզանի դաշնագրով չեղեալ հռչակուած եղաւ ինքնաբերաբար, ջնջուած եղաւ. կարելի է ըսել, թէ ինչ կը վերաբերի միջազգային դիւանագիտութեան կամ քաղաքականութեան, Լոզանը դարձաւ Սեւրի վերեզմանը, ուր ի միջի այլոց թաղուեցաւ մեր արեւմտահայ հողային դաւը, ուր սրբուեցան «Ուիլսընեան սահմանները», ուր դիծ քաշուեցաւ նորա-ստեղծ Հայաստանի արեւմտեան քարտէսին վրայ: Սակայն, Լոզանը մեր իրաւունքներուն ուրացումը չէ, խնդրոյ առարկայ հողերու հայկականութեան ժխտումը չէ, այլ պարզապէս թրքական «կատարուած իրողութեան» մը ճանաչումն է, յաղթական քեմալականներու բռնապրաւումներուն մասին միջազգային արձանագրութիւն մըն է: Մեր իրաւունքը, սեփականութեան մեր փաստաթուղթը չէ հերքուած, այլ կը մնայ ի զօրու, կը մնայ անհերքելի եւ անուրանալի:

Ռամկավար ազատականները պէյրութի մէջ մասնաւոր հանդիսութեամբ արդէն իսկ նչեցին այդ դաշնագրին չորս-նամեակը:

Սեւրի մէջ հայկական յաջողութիւնը որքան կը պարտինք Հայաստանի Հանրապետութեան (որ կը պարունակէր ժողովրդական կամ ամբողջական ներկայացուցիչ ալ), նոյնքան, եթէ ոչ աւելի, կը պարտինք Հայ Ազգ. Պատուիրակութեան (որուն մէջ կար դաշնակցական ներկայացուցիչ ալ), եւ դաշնագրին տակ ստորագրութիւնը դնելու հրաւիրուած էր, բայց Ա. Ահարոնեան նէն, Պօղոս Նուպար փաշան եւս, — թէեւ վերջին պահուն չվրակնացաւ այդ նախատեսութիւնը: Սեւրի մէջ մեր յաջողութիւնը համահայկական ճիգերու արդիւնք է:

«ՋԱՐԹՕՆՔ»

ՏԷՐ եւ Տիկին Շառլ Խիւտավերտեան եւ զաւակները, ՏԷՐ եւ Տիկին Անարէ Խիւտավերտեան եւ զաւակները, ՏԷՐ եւ Տիկին Միքայէլեան եւ զաւակները, ՏԷՐ եւ Տիկին Վահան Սապունճեան եւ զաւակները, ՏԷՐ եւ Տիկին Արամ Սապունճեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, քրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ԷԼԻԶԱՊԷԹ ԽԻՒՏԱՎԵՐՏԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 5ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երկուշաբթի առաւօտ, Նոյեմբեր 9, ժամը 10,30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մոնթրէօյի նոր գերեզմանատունը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի:

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ — ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ
ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ. ՋԱՓԱՐԵԱՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ
մասնաճիւղին կողմէ

15 Նոյեմբեր կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին Քաղաքապետարանի սրահը Ռիւ Վոլթէր

«ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՑԱՆԸ»

Բեմադրութեամբ
Բեմասիրաց Թատերախումբին

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը կ'ուզուի, որ կատարած ըլլայ զինուորական ծառայութիւնը: Ընտանդուն եւ նախաձեռնութեան ոգի ունեցող ներկայացուցչական (ռըփրէզանթան) պաշտօնի համար: Մնայուն աշխատանքի համար: Կը խնդրուի չդիմել լուրջ չըլլալու պարագային:

Հեռաձայնել՝ 899-23-66:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱՔ

Ննճոյք – ճաշ Դաշնակցութեան 80ամեակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Արնուվիլ – Սարսէլի Հ. Յ. Դ. վարդան ենթակոմիտէի, Նոյեմբեր 21ին:

×

Խայեան Սանուց Միութեան ընկերա – համակրական ցերեկոյթը կիրակի 13 Դեկտեմբեր ժամը 15–19: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

«ՀԱՑ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ»ը կը կազմակերպէ իր երկրորդ «ԿԱԼԱ» զեղարուեստական ցերեկոյթը Դեկտեմբեր 13ին, ժամը 14,30ին, «Էքոլ Նորմալ»ի Քորթօ սրահին մէջ, 114 պիս, Պուլվար Մալզերպ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Առնուվիլի Կարմիր Խաչի մասնաճիւղը յետաձգած է Նոյեմբեր 8ին կազմակերպած Թատերական պարանոցիկ ցերեկոյթը, չխաչաձեւելու համար նոյն օրուան Սեւրի դաշնագրի յիսնամեակի առթիւ կատարուելիք հանդիսութիւնները Փարիզի մէջ:

×

Որբերու Օգն. Մարմնին պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 28ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ ժորժ Ե.ի սրահը:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ
COMMEMORATION DU CINQUANTENAIRE DU TRAITE DE SEVRES

Le DIMANCHE 8 NOVEMBRE 1970 à 16 heures, au CENTRE PARISIEN DE CONGRES INTERNATIONAUX 120 Ave. Emile Zola, Paris (15e) (Parking)

Comité d'Honneur constitué par des personnalités du monde littéraire, religieux et politique, sous la Présidence de M. GABRIEL MARCEL, de l'Institut
La séance est placée sous la Présidence de M. HRANT SAMUELIAN qui prononcera l'allocution d'ouverture

Prendront la parole :

M. Gabriel MARCEL, de l'Institut
Maître Jules WOLF, Avocat à la Cour de Bruxelles, ancien représentant de la Belgique à la Commission des Droits de l'Homme aux Nations Unies.
M. Gabriel MATZNEFF, écrivain
M. Jean-Marie CARZOU, écrivain
Maître Edouard JAKHIAN, Avocat à la Cour d'Appel de Bruxelles

ENTREE LIBRE

Dautre part, une cérémonie sous le patronage d'honneur du préfet des H. de S. et en présence de diverses personnalités aura lieu le SAMEDI 7 NOVEMBRE à 18 heures, au Musée National de Céramique (Salle du Traité), 4, Grande Rue, (92) SEVRES, lieu même où fut signé le Traité.

Prendront la parole :

Dr. CHARLES ODIC, Maire de Sèvres
Me ARMEN BARSEGHIAN
Prof. NOUBAR ARPIARIAN

ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին: Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը:

ՄԱՐՍԷՅԼ
Հ.Մ.Ը.Մ. - ԱՐԾԻՒ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՌԻՒԱԼԻ սրահին մէջ

Այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ:

Նուագախումբ
ԿԻ ՄԱՔՍՈՆԻ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Փետրուար 28ին, Անիէռի քաղաքապետարանի չքեղ թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յայտնուին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ ԴԱՒՐԱՑԻ Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնս ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, հայրենակից Միրիճան Շիրվանեանի բնակարանը: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Հասցէ՝ 65, վուա տ'Իսի, Մալաքօֆ:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի չուրջ, Դեկտ. 6ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը: Հասցէ՝ 1. Փլաս Օթէլ տը Վիլ:

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները:

ՔՈՔԹԷԼ

Կազմակերպած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ, Նոյեմբեր 7 Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Միութեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր, առաջին թաղամաս:

Ի պատիւ ԱՐԱՄ ՇԵԽԻԿԵԱՆի Քաղաքապետութեան կողմէ Մարսէյլի Պատուոյ Մէտալի արժանացած ըլլալուն առթիւ:

ԾԱԽՔԵՐՈՒ ՄԱՄՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԱՒՍՏՐԻԱ
ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ. 21 Թրէն տէ Ւէժով կառ. տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3 նոյն կայարանէն:

ՊՐԻՒՔի մէջ (Զել ամ Զէի մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր: Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիւժ, փաթինաժ, եւայլն:

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով միասին:

Մասնակցութիւն 485 ֆր. բոլոր ծախքերը մէջը:

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

Զել Ամ Զէ, Սալցպուրկի մէջ ձմեռնային մարզական հրաշալի կայան մը, գեղեցիկ լիճի մը եղերքը, պաշտպանուած սաստիկ յուրտերէն բարձր լեռներուն շնորհիւ: Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, փոլիքլինիք երեկոյթներ եւայլն:

Մասնակցութիւն՝ 525 ֆր.:

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան գինը (Բ. կարդով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ՀՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. ԿԱՊՈՑ ԽԱՉի ԼԻՈՆԻ մասնաճիւղին
Շաբաթ, Նոյեմբեր 14, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
CASINO DE CHARBONNIERES
Մրցում լաւագոյն զգեստաւորուած զոյգերու
Կ'ԵՐԳԷ ԱԼԻՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ (ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ)
JACKY MAILLEREY et son Ensemble
COTILLONS ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐ.
Տեղերը ապահովել կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ

MELIK AMIRAYAN
PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphoner au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ
(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)
Գրեց՝ *ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ*

Տպարան՝ համազգային, Պէյրութ Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ, հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ» կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

Մարսէյլի մէջ՝ Թիւթէլեանի
4, Ռիւ Փարմանթիէ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ԿԻՐԱԿԻ
8
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
8 NOVEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11961 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.961

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Սան Սթեֆանոյէն ու Պերլինէն (1878) մինչեւ Սարդարապատ (1918) Հայկական Հարցը պարզապէս Թրքահայաստանի բարենորոգումներու ծրագիրը էր երէկ:

Աղդային թէ միջազգային դեռնի վրայ մեր բոլոր ձեռնարկները կը ձգտէին այդ չատ համեստ — սակայն կենսական — ծրագրի իրագործման:

Պատութիւն չունէինք: Մեր անկախութիւնը կորսնցնելէ ետք դարձեր էինք կրօնական համայնք: Մեր ազգային ու քաղաքական բոլոր գործերը վեդրոնացեր էին պատրիարքներու եւ կաթողիկոսնե-րու ձեռքին մէջ:

Աւելի հին ժամանակներուն հայ ազգի ազատագրութեան մասին մտածեր էին մեր կարգ մը կաթողիկոսները, — Սահակ Գ. Սալմաստեցի (1545–1567), Մինաս Ե. Սալմաստեցի (1567–1576) եւ Յակոբ Ա. Սեբաստացի (1567–1576) եւ Յակոբ Դ. Ջուղայեցի (1655–1680), որոնց ձեռնարկներուն մասին առիթ էինք ունեցեր խօսելու վերջերս այս սիւնակներուն մէջ:

Յիշենք նաեւ Ներսէս Ե. Աշտարակեցին (1843–1857), որ երբ Թիֆլիզի առաջնորդ էր, հայ կամաւորներու գլուխն անցած զործնապէս մասնակցած էր ռուս-եւպարսիկ եւ ռուս-եւթուրք կռիւներուն՝ 1826–1828, այն յոյսով որ Հայաստան պիտի ազատագրուէր: Իր ծննդեան երկհարիւրամեակը տօնուեցաւ Սեպտ. 27ին Էջմիածնի մէջ:

1878ին Պոլսոյ պատրիարք Ներսէս Վարժապետեանն է, որ նախաձեռնարկ կ'ըլլար Հայկական Դատ հետապնդելու: Նախ ինք անձամբ կ'երթար Սան Սթեֆանո եւ կը ներկայանար մեծ-դուքս Նիկոլա Նիկոլայեւիչի: Ցետոյ ինք է, որ Պերլին կը ղրկէր պատուիրակութիւն մը նախագահութեամբ նախկին պատրիարք Խրիմեան Հայրիկի:

1912–13ի պալքանեան պատերազմի վերջդային, երբ կրկին օրակարգի հարց էր դարձած Թուրքիոյ անդամահատումը, Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գէորգ Ե. Սուրէնեան կեանքի կը կոչէր Ազգային Պատուիրակութիւն մը Փարիզի մէջ՝ նահութեամբ Պօղոս Նուպար փաշայի, պարտականութիւն յանձնելով անոր հետապնդել հայկական նահանջներու բարենորոգումներու հարցը՝ երաշխաւորվեց մեծ պետութեանց մօտ:

Նոյն թուականին Պոլսոյ մէջ Զաւէն պատրիարք պաշտօն կը յանձնէր Քաղաքական Ժողովին, որ նոյն նպատակով դիմումներ կատարէ երաշխաւոր պետութեանց Պոլսոյ դեսպաններուն մօտ:

Մինչ մէկ կողմէ մեր կրօնապետները դիւանագիտական ճամբով ձեռնարկներ կը կատարէին պետութեանց մօտ, միւս կողմէ անցեալ դարու ուժաւոնական թըւականներէն սկսեալ կը կազմակերպուէին յեղափոխական կուսակցութիւնները, զինու ղօրութեամբ պարտադրելու համար նոյ ղօրութեամբ պարտադրելու համար նոյն ղօրութեամբ պարտադրելու համար արիւնարբու Աբտիւլ Համիտը, որ դարձադրի Պերլինի դաշնադրով խոստացուած բարենորոգումները:

Ուրեմն թէ՛ կաթողիկոսներուն և պատրիարքներուն եւ թէ յեղափոխական կազմակերպութեանց համար Հայկական Հարց կը նշանակէր Բարենորոգում:

1908ի Օսմանեան Սահմանադրութիւնը որոշ յոյսեր ներշնչած էր հայկական նահանջներու վիճակը բարւոքելու համար: Սակայն հարստահարութիւնները չէին դադրեր, ընդհակառակն աւելի կը սաստկանային:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ - ՄՈՍԿՈՒԱ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Յարաբերութիւններու լարուածութիւն մը նշմարելի է Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի միջեւ, երկու ամերիկացի զօրավարներու խնդրին կապակցութեամբ:

Ամերիկեան կառավարութեան բանբերը՝ Ճոն Քինկ, յայտարարեց, թէ Ամերիկա ոչ մէկ պաշտօնական անճնաւորութիւն պիտի ղրկէ Մոսկուա ներկայ դտնուելու Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան տարեդարձի հանդիսութեանց: Միւս կողմէ, ի փոխադարձութիւն ամերիկացի լրագրողի մը արտաքսման Խորհ. Միութենէն, ամերիկեան իշխանութիւններու որոշումով ռուս թղթակից մը կ'արտաքսուի Մ. Նահանգներէն:

Ուաշինկթընը կրկին հաղորդեց Մոսկուայի, որ չարդարանար երկու զօրավարներու ազատ արձակման ձգձգումը, քանի որ, համաձայն Ուաշինկթընի, թիւրիմացութեամբ է որ օդանաւը անցած է խորհրդային սահմանը:

Թուրք սպան մինչեւ Շաբաթ օր դեռ Հայաստան կը դտնուէր: Ինչպէս դրած էինք երէկ, Թուրքիոյ վարչապետը մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտարարած էր, թէ գնդապետ Ճէվատ Տէնլի ետ կը վերադառնայ «մէկ երկու օրէն»: Ամերիկացի Ֆրանս Փրէսի Անդարայի թղթակիցը կը հաղորդէր միեւնոյն ատեն, թէ Մոսկուա որոշած է դատի կանչել երկու զօրավարները, ինչ որ զարմանք պատճառած էր քաղաքական աշխարհին:

Որոշ լուրերու համաձայն այժմ կ'ըսուի, թէ հաւանաբար ետ վերադառնան նաեւ զօրավարները:

Ցամենայն դէպս անորոշութիւն կը տիրէ այս մասին, քանի որ Մոսկուա կը չարունակէ լուռ մնալ իր մտադրութիւններու մասին:

Ամերիկեան դեսպանատունը անգամ մը եւս դիմում կատարեց խորհրդային իշխանութիւններուն, որպէսզի թոյլ տրուի իր պաշտօնատարներու Հայաստան երթալ եւ տեսնուիլ զօրավարներուն հետ: Այս երրորդ դիմումը մերժուեցաւ:

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 53րդ տարեդարձին առթիւ, քաղաքական կացութեան մասին ընդհանուր ակնարկ մը նետեց Միխայիլ Սուսլով, անդամ Պոլիտբիւրոյի եւ տեսաբան կուսակցական հարցերու: Սուսլով մասնաւորապէս անդրադարձաւ չին-խորհրդային յարաբերութիւններուն դիտել տալով, թէ Խորհ. Միութիւնը ճիգ կը թափէ կանոնաւորել յարաբերութիւնները Չինաստանի հետ, «որպէսզի զարդանայ բարեկամութիւնը չին մեծ ժողովուրդին հետ»:

Սուսլով ընդունեցաւ, որ փեքինի խոսակցութիւնները «դիւրին չեն», սակայն կը յուսայ, որ ի վերջոյ լուծում մը կրնայ պիտի ըլլայ դտնել. «լուծում մը, որ համապատասխանէ երկու երկիրներու շահերուն»:

Միւս կողմէ Հելսինքիի մէջ կը չարունակուին խորհրդային-ամերիկեան խոսակցութիւնները հիւլէական զէնքերու սահմանափակման չուրջ: Երկու կողմերու ներկայացուցիչները տուին իրենց կարծիքը խոսակցութեան արդիւնքի մասին: Մէկի համար հանդիպումը «չինաբար» բնոյթ ստացած է, իսկ Սեմիոնով «լաւատես է»:

ԱՆՐԻ ԺԱՆՍՈՆԻ ՄԱՀԸ

Մեծ կորուստ մը եւս: Անրի Ժանսոնի մահով Ֆրանսա կը կորսնցնէ իր վերջին մեծ փալեմիսթը: Արդարեւ Ժանսոն սուբ, կծու, խայթող դրիչ մը ունէր եւ աւելի քան 45 տարի զայն գործածեց ամենայն ազատութեամբ: Ոչ ոքի կը խնայէր, բարեկամ ըլլար թէ ոչ և բոլորին յիշողութեանց մէջ պիտի մնան Քանառ Անշէնէի (ուր նաեւ Հիւկէթ էքս-Միքրօ կը ստորագրէր) եւ Օռռոի իր քրոնիքները: Շատեր այլեւս հանդիստ պիտի քնանան, մինչ այն մահը կրնար զինաթափ ընել զինքը եւ ըրաւ:

70 տարեկան էր եւ կ'ապրէր Հոնֆլէօրի մօտ (Նորմանտի) ուր եւ պիտի թաղուի Երեքշաբթի օր: Ինչպէս չատեր վերջերս, ինք ալ զոհ դնաց սրտին:

Հանրածանօթ էր նաեւ իրրեւ զրուցաղիր եւ բազմաթիւ խօսքեր չեն մոռցուիր տարիներու ընթացքին ինչպէս Աւլէթիի նշանաւոր «Ա՜թմոսֆէ՛ռ, աթմոսֆէ՛ռ, աթմոսֆէ՛ռի գլուխ ունիմ»:

Զայնը, որ կը լռէ, պիտի պակսի բոլոր անոնց որոնք կը սիրէին սրամտութիւնը եւ ազատ արտայայտութիւնը:

ԱՆՈՒՄ ՄԸ ՏՈՒՆՈՎ

ՖՈՐՄՈԶԱ խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Իտալիոյ հետ, որ, ինչպէս դրած էինք, ճանչցաւ փեքինի կառավարութիւնը: Վիէննա եւ Պրիւսէլ եւս կը մտածեն դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատել Համայնավար Չինաստանի հետ:

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ անտիպ յուշերը լոյս պիտի տեսնեն առանձին դիրքով մը Միացեալ Նահանգներու մէջ: «Լայֆ» պարբերաթերթը առանձին հատուածներ պիտի ներկայացնէ կրեմլինի նախկին առաջնորդին յուշերէն: Հատորին խորագիրն է՝ «Ցիշատակներ Խրուշչեւէ»: Ֆրանսայի մէջ՝ Ֆրանս-Սուաըն է որ պիտի սկսի անոնց հրատարակութիւնը:

ՔԱՄՊՈՃԻ մէջ Խմեր ուժերն ու Հարաւ. Վիէթնամի կոկատները ընդհանուր յարձակման անցան, «մաքրագործելու համար Հիւս. Վիէթնամցիներու «ապաստարանները»:

Օ ՐԸ Օ ՐԻՆ

ՎԵՐՋԱՊԷՍ ՄԵՐ ՏՈՒՆԷՆ ԴՈՒՐՍ ԵԼԱՆՔ

Սեւրի դաշնագրի յիսնամեակի տօնական կատարութիւնները բացառիկ երեւոյթ մը ստացած են Փարիզի մէջ, երբ անշուշտ բացառիկ ածականը իմաստ եւ արժէք պահած է հայկ. իրականութեան մէջ, ուր ամէն հաւաքոյթ առնուազն բացառիկ է, երբ ոչ... անհնախընթաց:

Շաբաթ եւ կիրակի, տարիներէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, կազմակերպիչ Յանձնախումբը կրցած է ի մի հաւաքել օտար այնպիսի անձնաւորութիւններ, որոնք փառն ու պատիւն են իրենց հայրենիքին: Կազմուած է Պատուոյ Յանձնախումբ մը, որ սովորականէն բոլորովին տարբեր բնոյթ ունի:

Այս անձնաւորութեանց ներկայութիւնը Պատուոյ Յանձնախումբին մէջ, կը փաստէ նաեւ թէ օտարները մեզմով կը զբաղին, չեն անգիտանար Հայ Դատի գոյութիւնը եւ եթէ մինչեւ հիմա մեզմէ հեռու մնացած են, յանցաւորը մենք եղած ենք:

Դիւրին չէր անշուշտ նման ձեռնարկի մը տալ նման տարողութիւն: Այս աշխատանքին համար մասնաւոր գնահատանքի արժանի է կազմակերպիչ Յանձնախումբը, որ ամիսներէ ի վեր միտք, սիրտ եւ ժամանակ մաշեցուց, ընթացիկ ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ կանգ առաւ, յանգելու համար այս արժանավայել եզրակացութեան:

Շատ ըսած ենք, կրկնենք: Ցիսուն եւ աւելի տարիներէ ի վեր կը մնանք մութին մէջ, Լոյս Քաղաքին պորտին վրայ: Մենք կը լսենք մեր ճառերը, մենք կուլանք մեր նահատակները ու կ'ողբանք մեր կորսուած հողերը:

Ժամանակն է վերջապէս, որ դուրս գլնենք մեր պատեանէն, մեր տունէն, ինչ մը աշխարհ տեսնենք, որպէսզի աշխարհն ալ մեզ չանտեսէ:

Այս բարձրաստիճան օտար անձնաւորութիւնները առանց վարանումի տուին իրենց համաձայնութիւնը, ինչպէս ըրին հայ անձնաւորութիւններ, կրօնական թէ աշխարհական: Բացակաները անոնք են որոնք չուզեցին իսկ տեղ տալ հանդիսութեանց ազդին իրենց թերթին մէջ: Այս ճոյն բացակաները են, որոնք համերաշխութեան բարոզներ կը կարդան վաղ առաւօտէն մինչեւ կէս գիշեր, բայց «բարձր դիւանագիտութիւն» կը խաղան այնպիսի հարցի մը շուրջ, որու դէմ չի կրնար ըլլալ ոչ մէկ Հայ, եթէ անշուշտ նախ Հայ է, ապա միայն կառավարական:

Գնահատելի այս ձեռնարկը պէտք չէ սակայն վերջ գտնէ կիրակի իրիկուն: Այլ խօսքով պէտք չէ որ գոհանանք հանդէսներով եւ հոգեշահ խօսքերով, պէտք է շարունակել աշխատանքները, որպէսզի կիրակի իրիկուան հաւաքոյթը վերջակէտ մը չըլլայ, այլ՝ նախադաս մը:

Այս գործին է որ պէտք է լծուի կազմակերպիչ Յանձնախումբը, միշտ Հայ Դատին մօտ պահելով, իրենց մասնակցութիւնը բերած օտար անձնաւորութիւններէն գոնէ մէկ մասը:

« Շնորհակալութիւն եւ ցտեսութիւն » մը պէտք չէ ըլլայ այս բոլոր զոհողութեանց պսակումը, քանի որ վերջապէս մեր տունէն դուրս ելանք:

ՇԱՀԷՆ

ԳԱՆԱՏԱ

Ա.

Երբ առաջին անգամ Գանատա կը մըտնէք, զարմանքը մեծ է։ Ձեր ձեռքը ունեցած դրամը «տոլար» է, Միացեալ Նահանգներու ձեւով. ամէն տեղ կը տեսնէք Անգլիոյ թագուհիին նկարը, Քեպէքի նահանգին մէջ Ֆրանսերէն լեզուն կը լսէք հին չեչոտով եւ ոճով, անգլիական նահանգներու մէջ ամերիկեան չեչոտով անգլերէն լեզուն կը տիրէ։ Շատ անգամ Ֆրանսական Մոնթրէալի մէջ ալ խառնուրդ լեզու մը կէս մը անգլերէն, կէս մը Ֆրանսերէն, մանաւանդ պաշտօնեա – ներուն եւ գործաւորներուն մօտ։ Շատ անգամ ալ այն տպաւորութիւնը ունիք որ Ֆրանսերէնը պարզ թարգմանութիւն մըն է անգլերէնի, մանաւանդ Մոնթրէալ։

×

Գանատան 21 միլիոն բնակիչ ունի։ Երկիր մը որ նոյնքան ընդարձակ է որքան Միացեալ Նահանգները։ 1945էն ի վեր մեծ բազմութեամբ գաղթականներ կը հաստատուին Գանատա մանաւանդ կեդրոնական Եւրոպայէն։

21 Միլիոն ժողովուրդին 7 միլիոնը Ֆրանսախօս է, մնացեալը՝ անգլիախօս։ Նոր եկող գաղթականները, ո՛ւր որ ալ հաստատուին կը նախընտրեն անգլերէն խօսքը նոյնիսկ Ֆրանսական մասին մէջ, Ֆրանսայէն գաղթողները հազուագիւտ են։

Այսպէս է Մոնթրէալի բնակչութիւնը, որ չափազանց մեծամասնութեամբ Ֆրանսախօս ըլլալով, անգլիախօսները օր ըստ օրէ տեղ կ՚առնեն, ըլլայ գաղթողները, ըլլայ պաշտօնական կամ ընկերային անգլիախօս հաստատութիւնները։

Ա.ՅՍՕՐՈՒԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

1963էն ի վեր Ֆրանսախօս երկրամասը (Քեպէքի նահանգը մասնաւորապէս) տեսակ մը քաղաքական եւ մշակութային վերածնունդ մը ունեցաւ։ Սկսան արտայայտութիւններ եւ պահանջներ ինքնուրոյն կեանքի մը համար։ Կազմուեցան նոր կուսակցութիւններ որոնք խաղաղ եւ իրաւական պայմաններով, կը ձգտին կատարեալ անկախութիւն ստանալ Քեպէքի համար։

Մասնակի «թերորիստ» ցոյցերն ալ սկսան երիտասարդներու կողմէ, ուսանողներն ալ իրենց բնական աշխոյժով կ՚արտայայտուէին ինքնավար Քեպէքի համար։

Օթաուայի կեդրոնական կառավարութիւնը չատ դանդաղութեամբ եւ անտարբերութեամբ սկսաւ լրջօրէն զբաղիլ այս վիճակով։ Քեպէքի կառավարութիւնը միայն « բարելաւութիւններ » եւ անտեսական յառաջադիմութիւններ կ՚առաջարկէր, իսկ երկրին մեծնողորտը օր ըստ օրէ աւելի ծանր եւ մտահոգիչ կը դառնար։

Իսկ նոր ստեղծուած կուսակցութիւնը, յամբօրէն, խաղաղութեան մէջ կը կազմակերպուէր, անջատելու օրինական կերպով Ֆրանսական Գանատան անկլօ-սաքսոն Գանատայէն։ Եւ կը սկսէին մեծ կամ պղտիկ խռովութիւնները։

1967ի զօրաւոր տոքի Կոլի այցելութիւնը որ իր «կեցցէ՛ ազատ Քեպէք»ով, մեծ զարմանք, խանդավառութիւն կամ բարկութիւն ստեղծեց, աւելի քաջալերանք բերաւ անջատողական մտայնութեան։

Ճաշորդ երեսփոխանական ընտրութիւնները, իրենց անարդար ձեւով մեծ բան չփոխեցին, բայց հիմա կայ կուսակցութիւն մը որուն նպատակն է՝ հիմնուելով միայն իր ուժին եւ ձգտելով մեծամասնութեան Քեպէքի Երեսփոխանական ժողովին մէջ հասնիլ իր նպատակին, անկախ Քեպէքը հիմնելով։

Եւ չարունակական ցոյցերը, օր ըստ օրէ աւելի աղմկոտ, եւ անցեալ ամսուն քաղաքական սարսափելի ոճիրը իր գագաթնակէտին հասցուց երկրին քաղաքական չփոթութիւնը եւ անհանդարտութիւնը։

Այս է կացութիւնը չորս դար տեւած գոյութենէ մը վերջ, Գանատայի Ֆրանսախօս ժողովուրդին։

Զանազան կարճ կերպով յիշել Գանատայի պատմութիւնը։

ԿԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

1535ին Ֆրանսացի ծաք Գարթիէն էր որ առաջին անգամ ոտք կոխեց Գանատա եւ գետաւ զայն։ Բայց 17րդ դարէն սկսեալ միայն, Շամբլէնի առաջնորդութեամբ, Ֆրանսացիք գաղթավայրի վերածեցին իրենց գտած երկիրը։ Շամբլէն հիմնեց Քեպէք քաղաքը 1608ին, զոր կոչեց «Նոր Ֆրանսա»։ Ֆրանսայի հրջաններէն (Բուաթու, Պէրրի, Նորմանտի) հազարաւոր բնակիչներ գաղթեցին եւ հաստատեցան, մասնաւորաբար Քեպէքի շրջանը, մաս մըն ալ աւելի հիւսիս եւ Խաղաղական ովկիանոսի շրջանը։ Բայց այդ շրջանին, Ֆրանսայի թագաւորին եւ կառավարութեան հոգերը շատ էին։ «Եօթը տարուան պատերազմը» Եւրոպայի մէջ ջլատած էր Ֆրանսական բանակին ուժերը, եւ Լուի 15րդ անտեսեց եւ չքեց Ֆրանսական Գանատան։ Անգլիական բանակը սկսաւ պատերազմը, Ֆրանսացիք մեծ քաջութեամբ դիմադրեցին ամիսներ, բայց զօրավար Մոնքալմի մահով պատերազմի դաշտին վրայ 1763էն սկսեալ ամբողջ Գանատան ինկաւ անգլիական իշխանութեան տակ։

Անգլիական սիրապետութիւնը ոչ մեղմ էր, ոչ ալ անոյշ։ Անարդարութիւնները եւ հալածանքները անպակաս եղան Քրանսացի ժողովուրդին հանդէպ։ Բայց չնորհիւ իր դիմադրութեան եւ կաթոլիկ եկեղեցիին եւ իր կրօնաւորներուն, ժողովուրդը ոչ միայն պահեց իր ինքնուրոյն ղէմքը, լեզուն եւ Ֆրանսական մշակոյթը, այլեւ աճեցաւ բնակչութեամբ եւ դաղթած վաթսուն հազար ժողովուրդը այսօր հասած է եօթը միլիոնի։

Ցիշենք նաեւ 1812ի պատերազմը՝ Գանատա Միացեալ Նահանգներու դէմ, որմէ վերջ հետզհետէ կազմուեցաւ տեսակ մը «փետերասիոն» եւ 1867ին Գանատա մտաւ բրիտանական կայսրութեան մէջ։

Այս «փետերասիոն»ի կեդրոնական կառավարութեան մայրաքաղաքն է Օթաուա քաղաքը։ « Ընդհանուր կառավարիչ » մը կը ներկայացնէ Անգլիոյ թագաւորը (ներկայիս թագուհին)։

Երկու համաշխարհային պատերազմներու ընթացքին Գանատա մասնակցեցաւ կարեւոր բանակներով, եւ հազարաւոր զոհերով։ Ներկայիս Գանատայի կապերը չատ աւելի թոյլ են Անգլիոյ հետ։ Մաս կազմելով հանդերձ բրիտանական « Համագործակցութեան », հետզհետէ աւելի ինքնուրոյն կը դառնայ։ Քանի մը տարի առաջ փոխեց նաեւ իր պետական դրօշակը, ջնջելով անկիւնի « Իւնիոն Ճէք »ը։

«ՔԵՊԷՔՑԻ ԵՆՔ, ՈՉ ԹԷ ՖՐԱՆՍԱՑԻ»

Ըլլայ անցեալին, ըլլայ ներկայիս, բացի զօրավար տը Կոլի «պատմական» ելոյթէն, Ֆրանսական բոլոր կառավարութիւնները ալ երբեք չեն ուզած միջամտել կամ քաջալերել ներկայ հոսանքները։ Հակառակ ստեղծուած չատ մը մըթնոլորտի, Քեպէքը Գանատայի մէջ կը ներկայացնէ «Ֆրանսական իրողութիւնը» Ֆրանսական ներկայ կառավարութիւնը թէ՛ պաշտօնապէս եւ թէ անպաշտօն քաղաքական տեսակէտով կը մնայ չէզոք։ Մեծ սխալ մը պիտի ըլլայ կարծելով որ Քեպէքի ժողովուրդը բացառիկ Ֆրանսացիք է։ Ան ինքզինքը կը նկատէ Քեպէքցի եւ ոչ թէ Ֆրանսացի։ Կը սիրէ իր անգլիական լեզուն եւ Ֆրանսական մշակոյթը բայց ոչ աւելին։

Ֆրանսայի կառավարութիւնը արդէն տարիէ ի վեր բարելաւած է իր յարաբերութիւնները Գանատայի կեդրոնական կառավարութեան հետ։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱԹԱԲԷԿ ԽՆԿՈՅԵԱՆ

(1870–1935)

ԽՄԲ.— Ծննդեան հարիւրամեակն է Աթաբեկ Խնկոյեանի, որ շարունակած է Ղազարոս Աղայեանի եւ Յովհաննէս Թումանեանի գործը — մանկական գրականութիւնը։ Ասպարէզով եղած է ուսուցիչ, երկար ժամանակ (1888–1924)։ Գրած է մանկական բանաստեղծութիւններ, առակներ, հէքեաթներ եւ պատմուածքներ։ Օգտագործած է հայ ժողովրդական բանահիւսութիւնը, ինչ որ բարերար եղած է իր ստեղծագործութիւններուն համար։ Հայ գրականութեան մէջ ինքնուրոյն տեղ մը կը գրաւէ յատկապէս իբրեւ առակագիր։

Ծնած է 1870ին, պատմական Շիրակ գաւառի, այժմ Սպիտակի շրջան, Ղարաքոյա գիւղը, որ ներկայիս կը կոչուի իր անունով՝ Խնկոյեան։ Նախրապանի զաւակ՝ նախնական ուսումը կը ստանայ գիւղի տիրացուին մօտ, ապա կը յաճախէ Ալեքսանդրապոլի նախակրթարանն ու բաղաքային դպրոցը։ Կ՚աւարտէ 1888ին։ Իր առաջին գիրքը լոյս կը տեսնէ 1890ին «Բանաստեղծական փորձեր» խորագրով։ Կ՚աշխատակցի այնուհետեւ Թիֆլիսի մանկական ամսաթերթերուն՝ «Ադրիւր»ի եւ «Հասկեր»ի, ապա՝ 1923–էն 1930՝ Երեւանի «Մանկական» թերթին։

Կը մեռնի 1935 Հոկտ. 6ին։

Ստորեւ իր մանկական հէքեաթներէն մին։

ՈՍԿԷ ԻԼԻԿԸ

Կար, չկար, մի կին կար։ Իր կինն ունէր երկու աղջիկ, մինը դեղեցիկ բայց ծոյլ, միւսը տգեղ, բայց չատ աշխատասէր։

Մայրը դեղեցիկ աղջկանը չատ էր սիրում։

Տգեղ աղջկան միշտ բուրդ էր մանել տալիս։ Մի անգամ էլ ջրհորի գլխին կանգնած ժամանակ թելը կտրուեց ու իլիկն ընկաւ ջուրը։

Գլխին տալով եկաւ մօրը պատմեց, թէ իլիկս ընկաւ ջրհորը։

Մայրը՝ թէ։

— Ա՛յ աղճիկ, ոչ է՛ս, ոչ է՛ն, պէտք է գնաս իլիկը բերես, եթէ ոչ ձեռքիցս պրծնողը չես։

Աղջիկը չէր իմանում ինչ անի. տխուր-տրտում եկաւ ջրհորի մօտ, կռացաւ նայեց վերեւից, մին էլ գլխի վրայ ընկաւ ջրհորը։

Որ ուշքի եկաւ, աչքերը բաց արաւ, տեսաւ մի սիրուն, գեղեցիկ մարգագետին։ Արեւ-արեւագալ, ճաճանչ, կանաչ, ծառ ու ծաղիկ, վարդ ու մեխակ, սուսան սմբուլ ու շահ-բլբուլ, մի խօսքով, ես քիչը կ՚ասեմ, դու չատը հասկացիր։

Աղջիկն ուրախացաւ ու էդ մարգագետնով գնաց, գնաց, հասաւ մի հացով լիքը թոնրի։ Թոնրի միջից հացերը ձէն էին տալիս.

— Վառուեցինք, էրուեցինք, աղջիկ, հանիր մեզ թոնրից, ազատիր։

Աղջիկը կռացաւ եւ հացերը թոնրի կողերից պոկեց, հանեց, փռեց, սառեցրեց, իրար վրայ դարսեց ու գնաց։

Գնաց, գնաց, հասաւ մի խնձորի ծառի։ Խնձորենին հիւանդի պէս տնքում էր ու կանչում.

— Մեռայ, մեռայ, ծանր է բեռս, չատ են խնձորներս, ափսոս են ճղներս, թափ տուր, թափահարիր, շաղ տուր, շաղահարիր ինձ։

Աղջիկը լսեց, խղճաց խնձորենուն, շաղահարեց ծառը, խնձորները մի տեղ հաւաքեց ու գնաց։

Գնաց, գնաց, էս անգամ հասաւ մի տան։ Ներս մտաւ, տեսաւ մի ծեր կին հիւանդ պառկած է։

— Աղջիկս, դու բարով եկար, իմ տէրքի, իմ դլխի վրայ եկար, ես անորդի մէրիկ եմ, տէր չունեմ, տիրական չունեմ, հիւանդ եմ. պահիր, պահպանիր ինձ, մինչեւ լաւանամ։

Աղջիկը մնաց հիւանդի մօտ, պահեց-պահպանեց նրան, հուլս տարաւ, խնամեց, ջուր դրեց՝ լողացրեց, քրտնացրեց, ոտի հանեց։

Երբ պառաւը լաւացաւ, ոտի կանգնեց, աղջիկն ասաւ.

— Նանի, դէ լինէ իրաւունք տուր դնամ ... դնամ իլիկս ման դամ, դոնեմ, դնամ տուն, գործս մնաց, մեր տանը կարօտել եմ։

— Լաւ, աղջիկս, լաւ ես անում, որ քո հօրական տունը սիրում ես։ Գնանք քո իլիկը դտնենք։

Ձեռք-ձեռքի տուին ու գնացին։

Գնացին, գնացին հասան մի փակ դրան։ Պառաւն ասաւ.

— Բախտի դռնակ, բարեւ, բարեւ, բացուր, մաղի ոսկէ անձրեւ, էս աղջկան դեղեցկացրու եւ մազերը ոսկի դարձրու։ Չանասէր է էս բալիկը, ոսկի դարձրու եւ իլիկը։

Խօսէս որ ասաւ, դուռը բացուեց, նրանից մէկ ոսկի անձրեւ տեղաց։ Աղջիկը ոսկին հաւաքեց, գրպանները լցրեց, իլիկն էլ առաւ։

*Ետ դարձաւ, եկաւ պառաւի տունը։ Պառաւը ասաւ.

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐ ԵՒ ԴԱՒԱՃԱՆՈՂ

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ

Վիլսոնէին սպասողաց շտաբը, յիշատակելի է, իսկ չունէր ամենևին ինչ ընելիք։ Ընտ ՄԻԱՍԻՆ ձեռնդեղը տարաւ։ Ան ամենևին ալ ադամանդեայ ըլլալու չէր հաւատար։ Ան ինքնին ալ ոսկի չէր, եւ հետեւաբար ոչ մէկ արժէք ունէր։ Ուրեմն ինչո՞ւ համար զայն իր գրպանը դրած էր։

— Պարո՛ն, ըսաւ ան որ դէմ առ դէմ կեցած էր Վիլսոնին, ես կը կարծեմ թէ ձեր ամբողջ ուշադրութիւնը պէտք է դարձնէք Ֆէյրֆըքսի վրայ։

— Ճիշդ է, ըսաւ Վիլսոն։ Ես ալ այդ կը մտածեմ։ Իմ ոտքերս կը ցաւին, որովհետեւ ամբողջ օրը ոտքի վրայ եղած եմ։ Ես կ՚ուզեմ որ ան ինքը գայ ինծի մօտ։

Ապա, դառնալով ոստիկանին, որ ձեռնդեղը կը պահէր, ըսաւ։

— Ընկե՛ր ոստիկան, դուն ինծի կը ծառայես, հապա՛ տուր այդ դեղը ինծի։ Ես ալ այդ կը խմեմ։ Ես ալ կ՚ուզեմ որ ան ինքը գայ ինծի մօտ։

Ոստիկանը ձեռնդեղը տուաւ անոր։ Վիլսոն ձեռնդեղը առաւ, ապա ըսաւ։

— Ես ալ կ՚ուզեմ որ ան ինքը գայ ինծի մօտ։ Ես ալ կ՚ուզեմ որ ան ինքը գայ ինծի մօտ։ Ես ալ կ՚ուզեմ որ ան ինքը գայ ինծի մօտ։

Ան ձեռնդեղը խմեց։

Ոստիկանը, որ ան որդիդրմ,

Տէր եւ Տիկին Շառլ Խիւտավերտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անորէ Խիւտավերտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միքայէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահան Սապունճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Սապունճեան եւ զաւակները իրենց պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, քրոջ, հօրաքրոջ եւ աղգականին՝

ԱՃՐԻ ՏԻԿԻՆ
ԷԼԻԶԱՊԷԹ ԽԻՒՏԱՎԵՐՏԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 5ին։

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երկուշաբթի առաւօտ, Նոյեմբեր 9, ժամը 10,30ին Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մոնթրէօյի նոր գերեզմանատունը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ ընկատել։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԿԱՊՈՑ ԽԱԶԻ

մասնաճիւղին կողմէ

15 Նոյեմբեր կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին Քաղաքապետարանի սրահը

Ռիւ Վոլթէր

«ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԴՍՏԵԱՆ ԿԱՑԱՆԸ»

Բեմադրութեամբ
Բեմասիրաց Թատերախումբին

ՕԾԽՈՒ Է

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տարիքի եւ առողջական պատճառներով, ծախու է փա-տը-փորք մը քաղաքին կեդրոնը եւ չուկային մօտ, երկու փողոցներու անկիւնը։

25 տարիէ մասնագիտացած ըլլալով արեւելեան աննդեղէններու վաճառման մէջ, իր տեսակին միակ ծանօթ խանութն է արեւելքցի, ափրիկեցի եւ նաեւ տեղացի յաճախորդներու լայն շրջանակի մը։

Գին՝ 80·000 ֆրանք
Դիմել՝

APKARIAN
2, Rue Bayard — 38 - Grenoble
Tél. : 44-57-82

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ *ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ*

Տպարան՝ համազգային, Պէյրութ։ Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ։

Գին 15 ֆրանք

կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

Մարսէյլի մէջ՝ Թիւթիւնճեանի
4, Ռիւ Փարմանթիէ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ
Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱԶԻ ՇՐՋ. ՎԱՐԶՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան Զորեքշաբթի օրերը ժամը 19էն սկսեալ։

Պաշտի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիրը մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան։

Սրճանագրութեան համար դիմել երեքշաբթի ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ։

ՎԱՂԱՆՍ

Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը երախտագիտութեամբ, եկեղեցւոյ ծառայող հոգեւորականներու եւ աշխարհականներու անթառամ յիշատակին, որոշած է ամէն տարի Նոյեմբեր 15 (ամսուան երրորդ կիրակիին), որ կը զուգադիպի Վաղանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ օծման, արժանավայել ձեւով մատուցանել քառաձայն պատարագ եւ հոգեհանգիստ անոնց յիշատակին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ ՆԱՀԱՆԴԱՑԻՆ Մուրատ Ուսումնասիրաց Փարիզի կեդր. Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Շաբաթ երեկոյեան (14 Նոյեմբեր) ժամը ճիշդ 20,30ին հայրենակից Տէր եւ Տիկին Ղազար Դանիէլեանի բնակարանը, 41 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի լէ Մուլինօ։ Օրակարգ՝ 24 Հոկտեմբերի ժողովին օրակարգի չարունակութիւն։

ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին։ Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը։

ՄԱՐՍԷՅԼ
Հ.Մ.Ը.Մ. - ԱՐԾԻԻ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՌԷՎԱԼԻ սրահին մէջ
Այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ։
Նուագախումբ
ԿԻ ՄԱՔՔՈՆԻ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի չուրջ, Դեկտ. 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը։ Հասցէ՝ 1· Փլաս Օթէլ տը Վիլ։

Կը հրաւիրուին ընկերք – ընկերուհիները եւ համակիրները։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. ԿԱՊՈՑ ԽԱԶԻ ԼԻՈՆԻ մասնաճիւղին
Շաբաթ, Նոյեմբեր 14, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
CASINO DE CHARBONNIERES
Մրցում լաւագոյն զգեստաւորուած զոյգերու
Կ'երգէ ԱԼԻՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ (ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ)
JACKY MAILLEREY et son Ensemble
COTILLONS ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐ.
Տեղերը ապահովել կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը կ'ուզուի, որ կատարած ըլլայ զինուորական ծառայութիւնը։ Ընտանեղուն եւ նախաձեռնութեան ոգի ունեցող ներկայացուցչական (ռըփրէզանթան) պաշտօնի համար։ Մնայուն աշխատանքի համար։ Կը խնդրուի չդիմել լուրջ չըլլալու պարագային։

Հեռաձայնել՝ 899-23-66։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱՔ

Խնճոյք – ճաշ Դաշնակցութեան 80ամեակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Արնուվիլ – Սարսէլի Հ. Ց. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի, Նոյեմբեր 21ին։

×

Էսայեան Սանուց Միութեան ընկերա-համակրական ցերեկոյթը Կիրակի 13 Դեկտեմբեր ժամը 15–19։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

«ՀԱՑ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ»ը կը կազմակերպէ իր երկրորդ «ԿԱԼԱ» գեղարուեստական ցերեկոյթը Դեկտեմբեր 13ին, ժամը 14,30ին, «Էքոլ Նորմալ»ի Քորթօ սրահին մէջ, 114 պիս, Պուլվար Մալգերպ։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

×

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութիւնը կը պատրաստուի Հայաստանէն եկած հայկական գեղեցիկ ֆիլմ մը ներկայացնել, Իսիի Ալամպրայի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր մէկին։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին։

×

Հայ կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ-պարահանդէսը 21 Մարտ։

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 12ին Շաբաթ գիշեր, Օթէլ Սփլանտիտի սրահներուն մէջ։

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ երեկոյեան, Պրոնի օդակայանին մէջ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԱՒՍՏՐԻԱ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻԻ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ. 21 Թրէն տէ Ռէժով կառ տը լ'Էսթէն, վերադարձ Ցունուար 3 նոյն կայարանէն։

ՊՐԻՒՔ մէջ (Զել ամ Զէի մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր։ Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիժ, փաքթիաժ, եւայլն։

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով միասին։

Մասնակցութիւն 485 ֆր. բոլոր ծախքերը մէջը։

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։

ԶԵԼ ԱՄ ԶԷ, Սալցպուրկի մէջ ձմեռնային մարզական հրաշալի կայան մը, գեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած սաստիկ ցուրտերէն բարձր լեռներուն շնորհիւ։ Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, փոլխորիֆ երեկոյթներ եւայլն։

Մասնակցութիւն՝ 525 ֆր.։

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան դինը (ֆ. կարգով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՍ. ՁԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատասխանատու

Quelques poèmes choisis pour composer

La légende Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation EVE GRILIQUEZ
Production ROUBEN MELIK

Կ'արտասանեն

François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝

Եղիշէ Զարեենց, Նարեկացի, Յովհ. Թումանեան, Վահան Տէրեան, Յովհ. Շիրազ, Սայաթ-Նովա, Յովհ. Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վահան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ 2750 ԵՐԵԲՈՒՆԻ

ԳԻՆ 30 ՖՐ.

PRIX 30 FR

Դիմել

Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch »

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ԼԱՒԱԳՈՑՆ ՆՈՒԷՐԸ ԶՈՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ՁԵՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան Տար· 90 ֆր· Վեցամսեայ 50 ֆր

Արտասահման Տար· 115 ֆր· Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MARDI 10 NOVEMBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11·962 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.962

ՍԵՒԻՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՍԵՒԻՐԻ ՄԷՋ՝ Ի ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՆ

ԾԵՐԱԿՈՅՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀ Ա. ՓՈՀԵՐԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՄԵԾԱՇՈՒԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ի ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱՆՁՆԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

ԿԱՊՐԻԷԼ ՄԱՐՍԷԼԻ

Սևրի Ցիսնամեակի հանդիսութիւններու շրջը բացուեցաւ Շաբաթ երեկոյ, Սեւրի Ցախճապակիներու թանգարանին մէջ, ուր յիսուն տարի առաջ, 1920 Օգոստոս 10ին, ստորագրուած էր Հայաստանի հողային պատմական իրաւունքները ճանչցող եւ հաստատող բախտորոշ դաշնագիրը։

Թանգարանի դլխաւոր մուտքին, օրական պաշտօնական հանդամանքը ճշդելու համար, կը ծածանէր Ֆրանսական դրօշը, իսկ ոստիկաններ կարգ ու կանոնին կը հսկէին դուրսը՝ շրջափակին մէջ։

Երեկոյթին ներկայ գտնուեցան Ֆրանսացի եւ հայ պաշտօնական անձնաւորութիւններ, ինչպէս նաեւ կարեւոր թիւով ներկաներ եւ, յատկապէս, երիտասարդներ։

Ֆրանսացի պաշտօնական անձնաւորութիւններու կարգին կը գտնուէր Ծերակոյտի նախագահը՝ Ալէն Փոհեր։ Ներկայ էին նոյնպէս Իվլինի ծերակուտական՝ խուաար Պոնֆուս, Շաւիլի, Սեւրի, Մէօխան Քլօտ Լապէ, Շաւիլի, Սեւրի, Մէօտոնի եւ շրջակայ վայրերու քաղաքապետական Խորհուրդի անդամները, Սեւրի Ցախճապակիի թանգարանի տնօրէնը, Փարիզի Գինուորական Ֆաքիւլթէի տուայինը՝ Փրոֆ. Փիէր Պըլէ, Փրոֆ. Սիմբրիւնէք, Փրոֆ. Փիէր Մարթըլօ, Փրոֆ. Խուաարտօ Ռոկարտօ, տնօրէնը Փարիզի ուսանողներու փորթուկալեան տան, իշխան Սիսովաթ Խաբօ, Քամպոճի ներկայացուցիչը Իւնեսքոյի մօտ, Իրանի Ուսանողական Տան տնօրէնուհին՝ Տիկին Թուրան Աալամ, զրագէտ Վիրկիլ Կէօրկիւ, Փրոֆ. Ճէյտի, իսկ հայերէն Մխիթարեան հայրերը բարձր դասարանի ուսանողութեամբ, պատուելի Գ. Սիսլեան եւ ուրիշներ։

Ժամը ճիշդ վեցին, Սեւրի քաղաքապետը Շարլ Օռիք խօսք առնելով, յայտարարեց մասնաւորաբար թէ ուրախ է որ իր պաշտօնի բերումով եւ յաջորդելով Սեւրի քաղաքապետներուն, ներկայ կ'ըլլայ Սեւրի Դաշնագրի յիսնամեակի արարողութեան, հոն ուր ստորագրուած էր պատմական դաշնագիրը։

Քաղաքապետէն ետք խօսք առաւ Փրոֆ. Նուպար Արփիարեան, որ շնորհակալութիւն յայտնեց քաղաքապետին, եւ բոլոր ներկայ պաշտօնական անձնաւորութենէն, ապա ծանրացաւ օրուան հանդիսութեան մասնաւոր իմաստին եւ տարողութեան վրայ (ճառը կը հրատարակենք առանձին)։

Մէթր Արմէն Բարսեղեան վերջին պահուն պարտաւորուեցաւ կրճատել իր ելոյթը (ամբողջութիւնը կը հրատարակենք յետագային) վերլուծելով համաձայնագրին՝ Թալաաթի, որ իր տեղն ունի դործներէն։ Եթէ Սեւրի Դաշնագրին դլխաւոր պատմադրութիւնները եւ անոր իրաւաբանական տարողութիւնը։ Իր ելոյթին վերջին մասին մէջ, Պ. Արմէն Բարսեղեան ուղեց մասնաւորաբար արդիակա-

նացնել Հայկ. Դատի իրաւական տուեալները, հաստատելով որ Լոզանի Դաշնագիրը յապաղումի ենթարկեց անոր կարդադրութիւնը, առանց սակայն կարենալ զայն ձախողութեան մատնելու։

Շաբաթ ցերեկ Ֆրանսական ձայնասփիւռը եւ նոյն իրիկուն Ֆրանսական Հեռատեսիլի Ա. կայանը անդրադարձան Շաբաթ օրուան հանդիսութեանց եւ յայտարարեցին Կիրակի օրուան հանդիսութիւնը։

×

Կիրակի օր, հոծ բազմութիւն մը լեցուցած էր Միջազդային Համագումարներու սրահը։ Ներկաներու մէջ յիշենք Գերպ. Կարապետ Ամատունի եւ Վերապատուելի Սիսլեան, Մխիթարեան հայրեր, կուսակցութեանց եւ միութեանց ներկայացուցիչներ, ինչպէս նաեւ Ֆրանսացի բազմաթիւ անձնաւորութիւններ քաղաքական, դիւանագիտական եւ համալսարանական շրջանակներէ։ Ցիշենք Տիկին Ամեէ Փոնսօ, Մէթր Քանոնիքա, փաստաբանապետ Ժընեւի Փաստաբանական կամաւին, Անրի Սմաճա (Քոմպայի տնօրէն), զրագէտ՝ Վիրկիլ Կեորկիւ, Տիւկէ, Վիճակագրութեան հիմնարկիւթեան տնօրէն, Շաւիլի, Քլամարի եւ այլ տեղական արուարձաններու քաղաքապետները, նկարիչ Գառզու, Ռուբէն Մելիք, Վահէ Քաչա, Տօքթ. Քէյ Հոլոուէյ, Փրոֆ. Ճէյտի, Փրոֆ. Փիզօ, Փրոֆ. Քոմպ, Փրոֆ. Պըլլօ, իշխան Սիսովաթ (Քամպոճի դեսպան Իւնեսքոյի մօտ), Փրոֆ. Սեռան, Փրոֆ. Մառթըլօ, Փրոֆ. Տիաղ, Փրոֆ. Սիսթրունք, Հարիւրապետ Լառանկօ, փոխ-Ծովակալ Ժ. Անրի, Սիմոն, Քանթօ, եւայլն, եւայլն։

Հանդիսութեան բացումը կատարեց Պ. Հրանտ Սամուէլեան որ հակիրճ պատմականն ընելէ ետք Հայկ. Դատին, ծանրացաւ Սեւրի Դաշնագրի առաւելաբար Հայոց վերաբերեալ յօդուածներուն վրայ, որոնք կը ճանչնային հայ ժողովուրդի իրաւունքները եւ Հայաստանի ազատութիւնն ու անկախութիւնը։

Պ. Կապրիէլ Մարսէլ, Ֆրանսայի մեծադոյն դէմքերէն իրրեւ քրիստոնեայ փիլիսոփայ, յայտարարեց թէ հակառակ որ ոչ իրաւագէտ է, ոչ ալ պատմաբան, չէ վարանած սակայն ընդունելու այս հանդիսութեան նախագահութիւնը, վասնզի մարդկութիւնը միշտ կը պահէ իր վրդովմունքը ի տես Հայկ. ջարդերու։ Եւ թուրք կառավարութիւնը ոչ միայն դղջում չյայտնեց, այլ արձան մը բարձրացուց պատմութեան մեծագոյն ոճրադործներէն՝ Թալաաթի, որ իր տեղն ունի Հիթլերի կողքին։ Եթէ Սեւրի Դաշնադիրը չէ դործադրուած այդ չի նշանակեր չէ դործադրուած այդ չի նշանակեր թէ պէտք է անտեսուի, ատիկա արդարութեան դէմ ոճիր մըն է եւ տեւական

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կարմիր հրապարակի աւանդական տօնդանդքը, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 53րդ տարեդարձին առթիւ, տեղի ունեցած է ցուրտ օդին։ Բաղդատմամբ անցեալ տարուան, աննկատելի փոփոխութիւն տեսնուած է ցուցադրուած զէնքերու մէջ՝ Սամ-2 եւ Սամ-3 հակօդային հրթիռներ, ՍՍ-9 միջցամաքային հրթիռ եւայլն։

Տօղանդքին մասնակցած են վեց հազար զինուոր։

Պաշտօնական հիւրերու մաս չեն կազմած ամերիկացի անձնաւորութիւնները։ Ինչպէս դրած էինք արդարեւ, Ուաշինկթըն որոշած էր պայքոթի ենթարկել տօնդանդքը իրրեւ բողոք երկու ամերիկացի զօրավարներու արդելափակման։

Այս վերջինները կը գտնուին մինչ Լենինական, Հայաստան։

Խորհրդային իշխանութիւնները, իրենց կարգին, չեն արտօնած ամերիկացի պաշտօնատարներու այցը զօրավարներուն։

Տօղանդքի աւանդական ճառը արտասանած է մառեչալ Գրեչկօ, որ խստիւ քննադատած է «դաղթատիրութիւնը», որուն «արթուն կը հսկէ Խորհ. Միութիւնը»։

Կարելի չէ անտեսել, դիտել տուած է իր ճառի ընթացքին մառեչալը, որ յարձակողական ուժերը կը չարունակեն զինարշաւը, եւ այսօրուան միջազդային բախումներու հեղինակները այդ դաղթատէրերն են։

Փեքին «սրտագին ողջոյնները» յղեց Մոսկուայի, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ։ Ողջոյնի խօսքին մէջ ըսուած է, թէ չին ժողովուրդը հաստատապէս համոզուած է, որ խորհրդային ժողովուրդը, դաստիարակուելով Լենինի եւ Ստալինի ձեռքին տակ, արժանի ժառանգորդը պիտի դառնայ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Փեպիքի մէջ ձերբակալուած է սպանուած նախարար՝ Լափորթի առեւանդիչներէն մին։ 19 տարեկան ուսանող մըն է որ կը յայտնէ թէ չէ մասնակցած ոճրին, բայց իր մեղսակիցներէն երեքին անունները տուած է։

ԽՐՈՒՇՁԵԻԻ կինը յայտարարած է թէ իր ամուսնոյն վերադրուած յուշերը (որ լոյս պիտի տեսնեն Ամերիկա եւ Ֆրանսա) կեղծ են եւ թէ խեղկատակութիւն մըն է։ Թայմ-Լայֆի բաները կ'ըսէ սակայն թէ ամէն երաշխաւորութիւն ունին թէ կեղծ չէ։

ՄՈՇԷ ՏԱՅԵԱՆ յայտարարած է որ Եարինկի բանակցութիւնները պէտք է վերսկսին անպայման։ Միւս կողմէ սակայն Ճորդանանի նոր վարչապետը ըսած է. «Ճորդանանը պիտի վերածենք պատեհնեան քոմանտոներու արձակման կայանի մը»։

ՀԷՍԻ (Գերմանիա) տեղական ընտրութիւններուն մէջ Ազատականները զդալի յառաջդիմութիւն մը արձանադրեցին ամբարձնդելով կառավարութեան համախմբումը։ Քրիստոնեայ-Դեմոկրատներն ալ 13 առ հարիւր կը յառաջդիմեն 1966ի բաղդատմամբ եւ բոլորովին կը ջնջեն Էն-Փէ-Տէն որ ձայներու 2 առ հարիւրով չի կրնար ներկայացուցիչ ունենալ։

ՓՆՈՄ-ՓԷՆի մէկ սինեմային մէջ ձեռնամարբեր պայթած են եւ 22 հոգի մեռած է, 29 հոգի ալ վիրաւորուած։

ՀԱՑԼԷ ՍԵԼԱՍԻԷ Հռոմ հասած է, ամբարձնդելու համար Իտալիոյ եւ Եթովպիոյ բարեկամութիւնը։

բռնաբարում մը։

Մարդկային Իրաւանց Լիկայի պետ – ժիական պատուիրակութեան նախագահ՝ փաստաբան Ժ. Վոլֆ չատ ձեռնհասօրէն վերլուծեց Հայոց դէմ եղած բոլոր անարդարութիւնները, առաւելաբար ծանրանալով Սեւրի Դաշնագրի 230րդ յօդուածին վրայ, որ կը նախատեսէր ցեղասպանութեան ոճիրին դատաւարութիւնը։ Երեք դլխաւոր պատճառ դտաւ Հայոց ջարդերուն.— Ա) Այն իրողութիւնը որ Թուրքը չէր կրնար հանդուրժել Հայոց զարդացման եւ քաղաքակրթութեան մակարդակին։ Բ) Կրօնական անհանդուրժողութիւնը եւ Գ) Փանթուրանիզմի ազդայնամոլ քաղաքականութիւնը։

Ցաջորդաբար դրաւոր խիստ չահեկան ճառեր արտասանեցին Ժան-Մարի Գառդու, Կապրիէլ Մացնէֆ եւ Մէթր Է. Ժախեան։ Այս երեք ճառերն ալ պիտի հրատարակենք յետագային իրրեւ նիւթ պատմութեան համար, չեչտելէ ետք անոնց բացառիկ տարողութիւնը։

Հանդիսութեան վերջաւորութեան Փրոֆեսէօր Նուպար Արփիարեան կարդաց համակրական դիրեր կարդ մը անձնաւորութիւններէ, որոնք չէին կրցած ներկայ դտնուիլ ինչպէս Գերապայծառ Ժան Ռիւֆ, նախկին նախարար Խուաար Տէփրէօ, Տիկին Լուիզ Վայս, Ալֆրէտ Քասթկէր (որ, սակայն կը հասնէր վերջին պահուն), Գիտութեան Համալսարանի նախկին տօյէն Զամանակի եւ Փրոֆ. Ֆ. Փեռու։

Պ. Նուպար Արփիարեան կը կարդար նաեւ հայ ուսանողներու ղրկած բանաձեւը, ուր ուսանողները դժդոհութիւն կը յայտնէին նման ոդեկոչումի դէմ, եւ հրաւէր կը կարդային, որպէսզի ճառերու տեղ դործ տեսնուի։

Պ. Կապրիէլ Մարսէլ փակելէ առաջ հանդիսութիւնը, կ'անդրադառնար այս բանաձեւին, չեչտելով թէ նման ոդեկոչումներ ապարդիւն չեն եւ հարց կուտար թէ ի՞նչ կը հասկնան ուսանողները «ղործի անցնելու» մասին խօսելով, յուսալով որ Քեպէքի մէջ եղածները չեն ծառայեր իրրեւ օրինակ։

Ներկայ հասարակութիւնը միաձայնութեամբ կը վաւերացնէր նախագահութեան կարդացած բանաձեւը «Ուղերձ Ազդերուն», որ կը ղրկուէր Սեւրի Դաշնադիրը ստորագրող պետութեանց եւ Միացեալ Ազդերու անդամ պետութեանց։ Այս բանաձեւին ընդդիմը կը հրատարակենք մեր վաղուան թիւով։

Նշեանք թէ այս հանդիսութիւնը իսկապէս բացառիկ էր իր տեսակին մէջ եւ եւրոպական մակարդակի վրայ կը դասուէր իր մեծաչուք եւ լուրջ բնոյթով։ Մասնաւոր դնահատանքի արժանի է Կազմակերպիչ Ցանձնախումբը որ կրցած էր, ի դին նիւթական եւ բարոյական մեծ զոհողութեանց, յաջող ելքի մը հասցնել նման ոդեկոչում մը, որ օրինակ կրնայ ծառայել։ Դեռ առիթը կ'ունենանք աւելի մանրամասնօրէն խօսելու այս մասին։

×

Սեւրի եւ Փարիզի հանդիսութիւններէն ետք, Կազմակերպիչ Ցանձնախումբը ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր, որ թոյլ տուաւ աւելի մտերիմ շրջանակի մէջ մտքերու փոխանակութիւններ ունենալ եւ պատուել հիւր անձնաւորութիւնները։

ԳԱՆԱՏԱ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՅՍ ՎԻՃԱԿԸ

Կեդրոնական կառավարութեան կողմէ անցեալին անտեսուած են Քեպէքի տնտեսական պահանջները: Քեպէք հարուստ նահանգ մըն է, լեցուն մետաղի հանքերով, այսուհանդերձ, տնտեսական յառաջդիմութիւնը միշտ շատ դանդաղ եղած է հոն եւ Քեպէք լքուած է իր մեկուսացած վիճակին:

Հակառակ անոր որ Գանատայի սահմանադրութիւնը կը ճշդէ, թէ «երկկեզուեան» պետութիւն մըն է, եւ Ֆրանսական ու անգլօ-սաքսոն համայնքներուն իրաւունքները հաւասար են, երկրին մէջ միշտ նախապատուութիւնը տրուած է անգլիախօսին՝ բարձր պաշտօնեայ, մասնաղէտ թէ գործաւոր: Մոնթրէալ, որ Քեպէքի մայրաքաղաքն է, անգլիական տարրերը հետզհետէ կը հաստատուին եւ իրենց ձեռքը կ'առնեն շատ մը տնտեսական կարեւոր հաստատութիւններ, եւ անգլիախօսներու ազդեցութիւնը հետզհետէ աւելի կը հաստատուի ընկերային եւ տնտեսական ձեռնարկներու մէջ:

Շատ քիչ ժամանակէ ի վեր է, որ կեդրոնական կառավարութիւնը ստիպուեր ցոյ ուշադրութիւն դարձնել Քեպէքի ներկայ դոյալիճակին վրայ:

Ի հարկէ ծայրայեղ, փոքրիկ յեղափոխական կազմակերպութիւնները մեծ պէս կը քաջալերուին միջազգային «յեղափոխական» կառավարութիւններու կողմէ, որոնք կը ջանան չահագործել ստեղծուած դժուարին կացութիւնը ի նպաստ իրենց նպատակներուն:

Սակայն վերջին անարդարանալի ոճիրը, եւ միւս «թերրորիստ» գործունէութիւնները պատճառ եղան որ կառավարութիւնը շատ խիստ միջոցներ ձեռք առնէ, եւ ժողովուրդին մէկ մասն ալ ազդուած ստեղծուած անտանելի վիճակէն, շատ աւելի համբերող դարձաւ իր «անկախութեան» տենչանքին հանդէպ: Բայց վերջնական նպատակը միշտ կեն-դանի է շատերուն մտքին մէջ:

ԱՊԱԳԱՆ

Քեպէքի ներկայ կառավարութիւնը կ'ընդունի թէ պէտք է բարեփոխութիւններ ըլլան, եւ կը պնդէ թէ արդէն սկսած են անոնք:

Անկախութեան ձգտող կուսակցութիւնը եւ իրեն համախոհ ժողովուրդը չէ հրաժարած չարունակելէ իր պայքարը օրէնքին տրամադրած սահմաններուն մէջ, եւ կը յուսայ խաղաղ ճամբով հասնիլ իր վերջնական նպատակին: Բայց երբ իրենց հարց կը տրուի թէ բաժնուելով դանատական «Ֆետերասիոն»էն չեն կրնար ապրիլ անկախ ,եւ կամ պիտի իյնան ամբողջովին Միացեալ Նահանգներու ազդեցութեան տակ, եւ կամ պիտի դառնան յետամնաց երկիր մը, մէկ պատասխան միայն ունին.

— Նախ անկախութիւն, մնացեալը կը տեսնենք յետագային...

Ամբողջ Գանատան ունի միեւնոյն հոդերը: Մէկ կողմէն Միացեալ Նահանգներու հուժկու տնտեսական ազդեցութիւնը եւ ստեղծուած կապերը, միւս կողմէն Անգլ. Հասարակապետութեան (Գոմմընուէլթ) մասնակցութիւնը եւ անոր ստեղծած պարտաւորութիւնները օր ըստ օրէ անլուծելի խնդիրներու կը վերածուին: Իսկ Քեպէք արթնցած իր երկար տարիներու անտարբերը վիճակէն, ներկայիս կ'ուզէ չահիլ կորսուած տարիները, դարձած է անհամբեր եւ իր կարելին պիտի ընէ վերջնական լուծում մը գտնելու եւ հաստնելու համար ինքնուրոյն քաղաքական եւ տնտեսական կեանքի մը:

Բայց բարդ է ամբողջ Հիւսիսային Ամերիկայի տնտեսական եւ քաղաքական վիճակը, եւ ի'նչ տեսակ անկախութիւն կարելի է նախատեսել ներկայ համաշխարհային կացութեան մէջ:

ԻՍԿ ՀԱՅ ԳԱՂՈ՞ՒԹԸ

Գանատայի հայկական գաղութը նոր կայ դարու սկիզբէն իսկ գոյութիւն ունի:

Համաշխարհային առաջին պատերազմէն առաջ չատեր գաղթեցին մանաւանդ Մուշի, Պիթլիսի չրջանէն եւ հաստատուեցան անգլիախօս Գանատա, մանաւանդ Օնթարիօ նահանգը՝ Համիլթըն, Սան Գաթարինա, Թորոնթօ, մաս մըն ալ դացին մինչեւ Խաղաղական Ովկիանոս ափերը, Վանքուվըր քաղաքը: Բոլորն ալ դոհացուցիչ դիրքերու հասած են. ունին ազգային գործունէութիւն, մշակութային եւ երիտասարդական միութիւններ: Ազգային ոգին շատ վառ է, անպակաս է նաեւ իրերօդնութեան փափաքը:

Քեպէքի Ֆրանսական երկրամասին մէջ Հայերը շատ քիչ էին մինչեւ վերջին տասը տարիներուն, հազիւ երկու հարիւրի մօտ, որոնց բոլորն ալ հաստատուած էին Մոնթրէալ մայրաքաղաքը:

Բայց տասնեակ մը տարիներէ ի վեր Թուրքիայէն, Սուրիայէն, Լիբանանէն եւ Եգիպտոսէն շատ մը հայրենակիցներ գաղթեցին եւ հաստատուեցան Քեպէքի մայրաքաղաքը՝ Մոնթրէալ:

Հոն ալ շատ գործունեայ հայկական գաղութ մը ունինք, բոլորն ալ յարդ եւ պատիւ կը վայելեն տեղական իշխանութիւններէն:

Կազմուած են երիտասարդական, մարզական, սկաուտական եւ մշակութային միութիւններ. բոլորն ալ խանդավառ են եւ եռանդուն:

Գաղութին ոգին են Բաստրմաճեան եղբայրները որոնք երկար տարիներէ ի վեր հաստատուած են Մոնթրէալ: Օգնած են բոլորին, եւ կը ծառայեն հայ գաղութին մեծ նուիրումով: Շնորհիւ իրենց, ոչ մէկ հայ անպաչտպան չէ մնացած:

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԵՍՏՈՒՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌՕՐԵԱՅԷՆ

ԿԱԶԻ ԵՒ ՋԵՌՈՒՑՈՒՄԻ ՀԱՐՑԵՐ

Էլեկտրականութիւնը գլխաւոր զարկե – րակը դարձած է արդի ընկերութեան ընթացիկ կեանքին: Այժմ մարդոց առօր – եան կարելի չէ պատկերացնել առանց ե – լեկտրուժի չօշափելի ներկայութեան, ո – րու պատճառով, գրեթէ բոլոր երկիր – ներն ալ, մեծ թէ փոքր, յառաջադէմ թէ թերաճ, կը փորձեն զարկ տալ էլեկտրու – ժի արտադրութեան:

Ծանօթ իրողութիւն է, որ արդի Հա – յաստանը աղքատ է այսպէս կոչուած վառելանիւթերու աղբիւրներով՝ ածուխ, բնական կազ, քարիւղ եւայլն: Մինչեւ տասնամեակ մը առաջ էլեկտրուժի արտադրութեան գլխաւոր աղբիւրները կը կազմէին լեռնային սակաւաջուր, բայց արագահոս գետերը: Սակայն, Հայաստանի գետերու ընծայած հնարաւորութիւնները, դժբախտաբար, սահմանափակ են, եւ հակառակ այն փաստին, որ Ջուրի հնարաւոր աղբիւրներու մօտաւորապէս 40 առ հարիւրը կ'օգտագործուի էլեկտրուժի արտադրութեան համար, Հայաստան իր տնտեսական, արդիւնաբերական եւ ճարտարարուեստական զարգացման համար չի կրնար բաւարարուիլ լոկ այդ աղբիւրներով:

Այս իրողութիւնը ակներեւ դարձաւ վերջին տասնամեակին: Արդարեւ հաստատուեցաւ, որ գետերու միջոցաւ էլեկտրուժի արտադրութեան կարելիութիւնները չափէն աւելի անբաւարար են արտադրողական ուժերու յետզետէ զարգացումը ապահովելու համար: Եւ ասիկա հակառակ անոր, որ Որոտան եւ Դեբեդ գետերու վրայ դեռ կարելի է կառուցանել երկու մեծ «Ջրվէժ»:

Սեւանի Ջուրը խնայողաբար գործածելու հարկադրանքն ալ, իր կարգին, աւելի եւս բարդացուց հարցը: Ահա թէ ինչո՛ւ անհրաժեշտ նկատուեցաւ էլեկտրուժի նոր աղբիւրներու յայտնաբերումն ու օգտագործումը: Այսպէս է, որ որոշուեցաւ օգտուիլ բնական կազի այն աղբիւրներէն, որոնք առատ են Հայաստանի դրացի երկիրներուն մէջ, յատկապէս Ադրբեջան:

Ասիկա իր առաջին արդիւնաւէտ լուծումը գտաւ 1960 Փետրուարին, երբ աւարտեցաւ Ղարադաղ – Աղստաֆ – Երեւան կազուղիի շինութիւնը, որուն յաջորդեցին կազով աշխատող էլեկտրակայաններու հաստատումը Երեւանի, Հրազդանի, Կիրովականի մէջ:

Արդէն 1965ին Ջերմային կայաններու էլեկտրուժը չատ աւելի բարձր էր երկրին Ջրաէլեկտրակայաններու արտադրա – ծէն:

Ներկայիս մէկուկէս միլիոն բնակիչու – թիւն ապահովուած է կազով. այսպէս՝ 302·000 բնակարան, 180 արդիւնաբերական ձեռնարկութիւն, 23 քաղաք, 28 աւան եւ 739 գիւղ (գիւղերու մէջ ընդհանրապէս հեղուկ կազ):

Մինչեւ տարեվերջ կազ ունեցող բնակարաններու թիւը կը նախատեսուի բարձրացնել 314·000ի, ինչ որ 55 տոկոսը պիտի կազմէ բնակարաններու ընդհանուր թիւին: Մանրամասնելով աւելցնենք, որ այդ թիւին 190·000ը կ'ունենայ հեղուկ եւ 124·000ը՝ բնական կազ:

Վառելիքի հաշուին կազի սպառումը այս տարի պիտի կազմէ 40 տոկոս:

Միւս կողմէ, որպէսզի կարելի ըլլայ ձմրան ամիսներուն անհրաժեշտ քանակութեամբ կազ հայթայթել երկրին եւ, մասնաւորապէս, Իրանէն 4 միլիառ խորանարդ մեթր բնական կազ ընդունիլ (*), յառաջիկայ տարի պիտի հաստատուի, Ղազախ – Երեւան կազամուղի գիծին զուգահեռ, Ղազախ – Իջեւան եւ Սեւան – Ջրաբեր կազուղիները, 95 քլմ. երկարութեամբ:

Երեւանի կեդրոնական ջեռուցման կայանները եւ ջերմային ցանցը, թեթիֆիքացած աստիճանին եւ հարկ եղած թիւով մասնագէտ անձնակազմի մը պակասին հետեւանքով չափազանց թոյլ ձեւով կ'օգտագործուի տարիներէ ի վեր: Քննութիւն մը ցոյց տուած է, թէ կեդրոնական ջեռուցումի վառարաններուն դէշ օգտագործման պատճառով, կազը «կ'այրի» 0,86ի փոխարէն 0,6 տոկոսով: Այսինքն, համաձայն մասնագէտներու հաշիւին, կը նշանակէ, որ ծախսուած կազին մօտ 30 տոկոսը թերի այրած վիճակի մէջ դուրս կուգայ ծխնելոյզներէն, ինչ որ նիւթական մեծ վնաս կը պատճառէ հաստատութիւններուն:

Պատկան մարմիններու (Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդը) որոշումով 1967էն սկսեալ կեդրոնական ջեռուցման կայանները պէտք է բանեցին ինքնաչխատ սարքերով, սակայն մինչեւ հիմա, այնինքն ճշդուած ժամանակավիճակէն չորս տարի ետք, դեռ ոչ մէկ կայան նման սարքաւորում ունի: Աւելին՝ այն քանի մը ինքնաչխատ կայանները, որ դոյութիւն ունէին, թեթիֆ պատճառներով դործածութենէ դուրս դրուած են:

« Երեւաննախագիծ » հիմնարկութեան կազմած նախագիծին համաձայն, Երեւան ընդհանուր ձեւով պէտք է ջերմամատակարարուի 14 մեծ ջերմային կեդրոններով եւ վառարանատուներով, իսկ Լենինեան չրջանի բնակելի թաղամասը՝ ջերմաէլեկտրակայանով: Այս ընդհանուր ծրագրէն միայն մէկ կայանն է, որ ոչ լրիւ տարողութեամբ այժմ կ'աշխատի:

Տաք Ջուրի մատակարարման գործը եւս դանդաղ կ'ընթանայ եւ ցայսօր բարւոք լուծում չէ գտած:

«Եքսպլոմեխ գործկոմի բնակարանային տնտեսութեան վարչութեան ջերմատակարարման ձեռնարկութեան դիրեկտոր» Գ. Գիւլխասեանի համաձայն, իրաց այս վիճակին պատճառները են նախ մասնագէտ ուժերու պակասը, երկրորդ՝ ջերմատակարարման ցանցերու անկատարութիւնը, երրորդ՝ ջերմատակարարման ցանցերու անկատարութիւնը, չորրորդ՝ ջերմատակարարման ցանցերու անկատարութիւնը, հինգերորդ՝ ջերմատակարարման ցանցերու անկատարութիւնը, վեցերորդ՝ ջերմատակարարման ցանցերու անկատարութիւնը, եւ վերջապէս՝ ջերմատակարարման ցանցերու անկատարութիւնը:

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Կամաց – կամաց, ամայի փողոցներու մէջ, հայավաճառներ ու կաթնավաճառներ երեւցան որոնք արագ-արագ կ'անցնէին, առանց կանդ առնելու իրենց սովորական յաճախորդներու տուներու դըռան առջեւ:

— Ձենք պիտեր ինչ կ'անցնի, Բանկալթիի կողմերը կուիւ կայ, ոչ ոքի կը թողուն մօտենալու:

Վահան ինքն ալ առաջիններէն մէկը եղած էր հրացանաձգութեան աղմուկէն արթնցող: Իսկոյն վար ցատկած էր անկողնէն, հապճեպով հագուած ու դուրս ելած սենեակէն:

Շիտակ ճամբան, կողմնակի փողոցներէն մէկուն մէջ, Կալաթա Սրայի ու ձարմաք Գարուի միջեւ, իտալահպատակ տանտիրոջ մը բնակարանին մէջ, փողոցին վրայ, մեծվակ սենեակ մը վարձած էր: Ինք ալ նախ դէպի պատուհանը դիմեց, Ջանաց դրացիներէն բան մը լսանալու: Բայց տեսնելով որ կարելի չէր որոշ տեղեկութիւն մը ստանալ, ուզեց փողոց ելլել:

Տանտէրը Ջանաց զինքը արդիլել՝ ըսելով որ Թերեւս վտանգաւոր էր փողոց ելլելը:

— Ձէ, պնդեց Վահան, այս անորոշութեան մէջ չեմ կրնար մնալ, պէտք է երթամ տեղն ի տեղոջ ամէն բան իմանամ:

— Բայց սպասեցէք քիչ մը եւ այն ատեն ստոյգ լուր մը կրնանք առնել:

Հակառակ այս խոհեմ խորհուրդին Վահան փողոց ելաւ եւ ուղղուեցաւ դէպի Շիտակ ճամբան:

Քանի կը յառաջանար՝ հրազէնի ձայները այնքան կը մօտենային:

— Բայց, մտածեց, կուիւը կարծես մեզի չատ մօտ է:

Մեծ փողոցին վրայ հազիւ մէկ քանի ցանցատ անցորդներ կը տեսնուէին, որոնց ամէնքն ալ Թաքսիմի կողմէն կուգային աճապարանքով ու դէպի վար կ'երթային:

Երիտասարդը հակառակ ուղղութիւն մը բռնեց, բայց հազիւ թէ Օհան Ոսկեբերան փողոցին անկիւնը հասած էր, կապոյտ համազգեստ հագած խումբ մը որսորդներ զինքը կեցուցին:

— Ետ դարձիր, դոչեց իրենց մին:

— Ինչո՞ւ, հարցուց Վահան:

— Ետ դարձիր, պոռաց զինուորը առանց բացատրութիւն տալու:

Վահան տեսաւ որ Թաքսիմի հրապարակը զօրքերով լեցուած էր, որոնք անընդհատ հրացան կ'արձակէին դէպի Թաքսիմի զօրանոցը:

Վահան հասկցաւ որ իրաւունէ անկարելի էր առաջ երթալ եւ ետ դարձաւ:

Հետզհետէ բազմութիւնը կը չատնար, Կալաթա Սարայի չուրջ գտնուող սրճարանները կը լեցուէին: Երիտասարդը ինքն ալ սրճարան մը մտաւ: Ամէն մարդ ոտքի վրայ կեցած, ոգեւորութեամբ կը խօսակցէր:

Վահան ականջ դրաւ խօսողներուն:

— Արշալոյսին մօտ, կը պատմէր մէկը, Շիշլիի կողմէն սելանիկցի զինուորներ սկսան գալ եւ իսկոյն Թաշ Քչլան ու Թաքսիմի զօրանոցը պաշարեցին եւ ահա զօրանոցներուն մէջէն հրացանաձգութիւնը սկսաւ ահռելի կերպով:

Քիչ ետքը բանկալթիի զինուորական վարժարանէն թնդանօթաձգութիւնը սկսաւ, որուն յաջորդեցին Մաքսիմ թնդանօթները որոնք վայրկեանաբար դետեղուած էին Թաքսիմի մարզարանը. եւ այդ կողմերը կը գտնուէի, հազիւ կրցայ փախչիլ:

Ուրիշներ նմանօրինակ բաներ կը պատմէին: Վահան յանկարծ տեսաւ որ Շաւարշ ներս կը մտնէր սրճարանէն: Իր հակառակորդին տեսքը զինքը ցնցեց, բայց չուտով ինքզինքը զսպեց եւ զայն չտեսնելու զարկաւ: Սակայն միւսը նշմարած էր զինքը եւ ուղղակի իր քով կուգար:

Վահան ստիպուեցաւ բարեւել:

— Սարսափելի բան, գոչեց Շաւարշ, սարսափելի բան:

— Ի՞նչ կայ որ...

— Սելանիկի բանակը ամէն կողմէ մըտած է Պոլիս, բայց այստեղի զօրքերը կ'ընդդիմանան ամէն կողմ:

— Լաւ, յետո՞յ...

— Եթէ կուիւը չարունակուի, ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը, չարունակեց Շաւարշ միշտ վրդոված կերպարանքով մը:

— Չեմ գիտեր թէ ինչ պիտի ըլլայ եւ չատ ալ չեմ հետաքրքրուիր ատով:

— Զարմանալի բան... ես, ընդհակառակն, կը փափաքէի որ խնդիրը առանց կնճռոտելու լմննար ու քաղաքը հանդարտէր:

— Անշուշտ օր մը այդ ալ կ'ըլլայ:

— Բայց որչափ չուտ հանդարտութիւնը տիրէ այնքան լաւ պիտի ըլլայ...

Վահան չպատասխանեց, բայց միտքը չարունակեց իր խօսքը:

— Այո, որովհետեւ այս հանդարտութենէն կախում իմ վիճակս:

— Չեմ հասկնար թէ ինչ ըսել կ'ուզէք, ըսաւ Վահան:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(254 – Շար.)

ԴԱՍԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՊԵՏՆԵՐ

ԿԱՐԼ ՄԱՐԻԱ ՓՈՆ ՎԷՊԷՐ

(1786–1826)

Իբրեւ «երաժշտութեան Լորա Պայրընը» ճանչցուեցաւ այս անուանի արուեստագէտը, որ եղած է նաեւ ժամանակակիցը անգլիացի բանաստեղծին: Այնպիսի չքեղ շնորհք ունէին իր ներշնչումները եւ բանաստեղծական այնպիսի քնքոյշ խորք՝ իր կարգ մը օփերաները մանաւանդ, որ բոլորովին ճիշդ է այս բնորոշումը:

Վէպէր ծնած է Օլթին, Վիէննայի մօտերը: Հինգ սերունդներով կը համրուին երաժիշտները իր ընտանիքին մէջ: Հայրը լաւ կը նուագէր ջութակ, վիոլա եւ թաւջութակ, իսկ մայրը երգչուհի էր: Վէպէր ծնաւ կաղ եւ մարմնով վտիտ: Հայրը մղեց զայն դէպի արուեստներու աշխարհը եւ արձնգուց անոր մէջ բուռն սէր մը երաժշտութեան, նկարչութեան եւ վիմագրութեան հանդէպ: Իր տաղանդը սակայն կեդրոնացաւ երաժշտութեան վրայ եւ յայտնուեցաւ ան իբրեւ արժէքաւոր նուագահար եւ դաշնաւորող: Եւ այնուհետեւ նուիրուեցաւ միայն երաժշտութեան:

Երիտասարդ տարիքին եղաւ թափառաշրջիկ մը: Հազիւ 18 տարեկան՝ վարեց ան Պրեսլաուի թատրոնի նուագախումբը: Ապա անցաւ Վիւրթեմպէրկ: Իբրեւ դաշնակահար այցելեց Պերլին: Ժամա նակ մը մնաց Փրակա, ուր երեք տարի եղաւ տեղւոյն դերմանական օփերային երաժշտական ղեկավարը: Մեծ հռչակ ապահովեց եւ 1816ին հրաւիրուեցաւ Տրէզդէն, ուր ստանձնեց Արքայական Օփերային ղեկավարութիւնը: Այստեղ է, որ ներկայացուեցաւ առաջին անգամ իր «Ֆրայշուց» օփերան մեծ յաջողութեամբ, այնուհետեւ «Փրեցիոզա»ն եւ «Եւրիանդէ»ն: Լոնտոնէն եղած ապսպրանքի մը վրայ սկսաւ դրել «Օպերօն» օփերան, բայց յաճախ ընդհատեց զայն, որովհետեւ թոքախտէ վարակուեցաւ: Ի վերջոյ յաջողեցաւ աւարտել եւ հիւանդ վիճակով մեկնեցաւ Լոնտոն, ղեկավարելու համար իր այս նոր գործին բեմադրութիւնը: Օփերան գտաւ լայն ընդունելութիւն, բայց Վէպէր հիւանդացաւ եւ մեռաւ Լոնտոնի մէջ, 40 տարեկանին: Մարմինը փոխադրեցին Տրէզդէն եւ հոն ալ թաղեցին: Ամուսնացած էր 1817ին, նշանաւոր երգչուհի Գաբոլին Պրանտի հետ:

Վէպէր, թուականի կարգով առաջինն է ու թերեւս մեծագոյնը դերման երաժշտագէտներուն մէջ, իբրեւ վիպասաններու դպրոցին ներկայացուցիչը: Հարազատ դիմագիծով դերմանական իր օփերաները հեղինակելու համար ներ – չնչուած է ան դերման ժողովրդական հէքեաթներէ եւ իր երաժշտութեան տը – ւած է բանաստեղծական խորք ու ղրոչմ, որմէ, յետագային, մեծապէս ազդուեցաւ Ռիխարդ Վակներ: Այս տեսակէտով, Վէպէր կը նկատուի Վակների վարպետը:

Մենտելսընի նման, Վէպէրն ալ բազմաշնորհ երաժշտագէտ էր եւ ունէր դասական նուագելու, նուագախումբեր ղեկավարելու, երաժշտական հրաչալիքներ ստեղծագործելու եւ երաժշտութեան մասին ուսումնասիրուած յօդուածներով հրապարակ գալու յատկութիւնները:

Օփերաներէն զատ յօրինած է քոնչեր – թօներ, սոնատներ, երկու համանուագ – ներ, բազմաթիւ ժողովրդական երգեր, ռազմերգներ, ցայտերգներ, խմբերգներ եւայլն: Նշանաւոր են իր Գերմանանքը, Սկովտականքը եւ մանաւանդ «Վալսի հրաւէր»ը:

Հանճարեղ երաժշտագէտը վայելած է չատ մեծ ժողովրդականութիւն, իր ապրած բոլոր վայրերուն մէջ:

ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐ

ՊՈՂՎՐՏԻՔ

ԳՐԻԳՈՐ ՎՐԴ. ԽԱԶԵՐԵԱՆ

Աչնանային այս տխրադէմ օրերուն, հեռաւոր Մարոքի մայրաքաղաքէն՝ Ռապաթ, ցաւալի գուժ մը — Յակէրեան Վրդ. յանկարծամահ եղած է, սրտի կաթուածէ:

Ողբացեալը Անթիլիասի որբերէն էր: Որբերու ամէնէն որբը, վասնզի իր ծերաստանէն մինակ ինքն էր որ ողջ մնացած էր:

Գաղթականութեան հետ որբերու կարաւան մըն ալ Ֆրանսա փոխադրուեցաւ, որպէսզի դիւղերու մէջ որբեր տեղաւորուին եւ աշխատին:

Գրիգոր այդ որբերէն էր: Տարիներ Ֆրանսական գիւղի մը մէջ աշխատելէ ետք, չտակալով ծանր գործին կը փութայ հասատասուիլ Սէն Շամոն:

1931ին էր, որ ողբացեալը կը հետաքրքրուի հայ մանուկներու դաստիարակութեամբ: Յանդգնաւատ եւ ուշիմ՝ տարիներ չարունակ իր անձնական միջոցներով վարեց չաբաթական «դպրոց»ը, ուր տասնեակ մը փոքրեր մեր լեզուին ծանօթացան:

Երբ կարդինալ Աղաճանեան 1938ին ի'այցելէ Սէն Շամոն, ան է որ ամբողջ դաղութը ոտքի կը հանէ ի պատիւ մեծ հոգեւորականին:

Տարիներ չարքաշ կեանք վարեց՝ սեւ աշխատանք կատարելով: Այնուամենայնիւ միշտ օգտակար կ'ըլլար բոլորին:

Պատերազմի աւարտին որոշ ժամանակով կը հեռանայ Սէն Շամոնէն: Վերադարձին իր վրայ կը կրէր վարդապետի սքեմ — այլեւս նոր կոչում ունէր, այսուհանդերձ, հակառակ օտար կրօնականի սքեմին, միշտ հետաքրքրուեցաւ իր աղգակիցներու կեանքով:

Ժամանակ մը Պորտոյի մէջ օգտակար հանդիսացաւ տեղւոյն աղգային ձեռնարկներուն, ապա՝ մեկնեցաւ Մարոք: Այս ամառ կարճ շրջանի մը համար այցելեց Սէն Շամոն: Բաղձանքն էր յառաջիկայ տարի Հայաստան այցելել:

ՍՍՌՕ

×

ԵՐՈՒԱՆԴ ՁԱՐԴԱՐԵԱՆ

Հոկտեմբեր 29ին հոդին յանձնեցինք Երուանդ Զարդարեանը, որ իր փոքր տարիքին ենթարկուած էր Թրքական հալածանքին: Կորսնցնելով իր ծնողքը՝ մնացած էր որբ:

Ողբացեալը երկար տարիներ ապրեցաւ Օտտօ Գապիւսէլի թաղը (Մարսէյլ), ուր բոլոր թաղեցիներու կողմէ սիրուեցաւ եւ յարդուեցաւ չնորհիւ իր վեհանձն եւ ազնիւ նկարագրին:

Ողբացեալը մինչեւ իր մահը մնաց անձնանուէր հայ՝ դիտակցելով իր պարտաւորութիւններն ու պարտականութիւնները հանդէպ ժողովուրդին, Հայութեան: Այսպէս է, որ ան նախաձեռնարկ եղաւ Պուլ. Օտտոյի եկեղեցիի ծրագրին իրագործման, որուն համար նուիրուեցաւ բարոյապէս եւ նիւթապէս:

Գաղութին հոգերը միշտ առանցքը կազմեցին իր մտահոգութիւններուն եւ առօրեայ մտածումներուն: Հոգիով ու սրտով կը զբաղէր ազգային գործերով եւ որպէսզի իր տան «չունչ»ն ալ հայացնէր՝ առանձնատունը մկրտած էր «Երեւան»:

Ողբացեալին յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Պօմոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ: Դամբանականներ խօսեցան Պօմոնի եւ Պուլ. Օտտոյի վարդապետն ու քահանան, ընկ. Կ. Ճանիկեան, Կապոյտ Յաչի կողմէ Տիկին Արաքսի եւ ուրիշներ:

Ողբացեալին տարիներու երազը իրագործուած էր իր մահէն քանի մը ամիս առաջ, երբ հակառակ տկարակազմ վիճակին մեկնած էր Հայաստան իբրեւ այցելու:

Մ. ԽԱԶՈՑԵԱՆ

×

ԱՐՇԱԻԻՐ ՀՐԱՉԵԱՆ

Նոյեմբեր 2ին հոգին յանձնեցինք Վանեցի աչքառու ընտանիքի մը վերջին շառաւիղը՝ Արշաւիր Հրաչեան:

Ողբացեալը իր դործօն մասնակցութիւնը բերած էր 1915ի Վանի հերոսամարտին, որ տեւեց չորս մկ ամիս:

Ռուս կառավարութեան նենդ քաղաքականութեան հետեւանքով Վասպուրականցիները քանի մը անդամ լքեցին իրենց ծննդավայրը. Հրաչեան եօթն անդամ դինուորական խումբով վերադարձաւ եւ կռիւ՝ հոնկէ հարկադրաբար հեռանալէ ետք ամէն անդամ:

Ողբացեալը խակական առումով հայրենասէր մըն էր, զոհաբերող եւ նուիրեալ:

Այդ օրերուն մաս կը կազմէ Վանեան Բ. դունդին, որու դեկավարն էր Զարուխեան: Կը մասնակցի Բարդղեան լեռնաշղթայի կռուին, որու ընթացքին կը նահատակուին 84 քաջեր, որոնց չարքին նաեւ իր եղբայրը՝ Մկրտիչ:

Ա. Հրաչեան կը մասնակցի նաեւ Սարդարապատի ճակատամարտին:

Ճետագային ընտանեօք կը հաստատուի Կրասնոդար, ապա Ռումանիա եւ, վերջապէս, Մարսէյլ:

Համեստ նկարագրի տէր եւ աշխատասէր՝ միշտ մասնակցեցաւ Վասպուրականի հայրենակցականի աշխատանքներուն:

Եղաւ հոգաբարձու Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ:

Սիրելի Արշաւիր, Վարդի բարձունքէն, Աստուած բերդէն փունջ մը անթառամ ծաղիկ շիրմիդ վրայ:

ՅՈՎ. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

րոդ՝ նախագծումներու դանդաղումը եւ, վերջապէս, անհրաժեշտ սարքերու թիւոտ անբաւարար մատակարարումը: Մնաց որ, չեռուցման ցանցերը քեմնիք գետնի վրայ մակարդակով ցած են («Սովետ. Հայաստան», Սեպտեմբեր 16):

Մեծ թիւ կը ներկայացնեն այն քաղաքացիները, որ ապօրինի ձեւով կ'օգտուին ջեռուցումի եւ տակ ջրամատակարարումի ցանցէն՝ խախտելով դոյութիւն ունեցող օրէնքները: Առ ի տեղեկութիւն աւելցնենք, որ ջեռուցման վարձքի գինները կը տարբերին չրջանէ չրջան՝ 25էն մինչեւ 80 կոպէկ:

Ժ. Մ.

(*) Հոկտեմբերի վերջն էր, որ Իրանի Աստառա շրջանին մէջ բացումը կատարուեցաւ այս կազդուրիչին, որուն երկարութիւնն է 1200 քիլոմեթր: Հարաւային Իրանէն Թեհրան եւ ապա մինչեւ խորհրդային սահման երկարող կազմուղը տարեկան մօտաւորապէս 10 միլիառ խորանարդ մեթր կազ պիտի հայթայթէ Անդրկովկասի երկիրներուն: Հայաստանի բաժինը կը թուի ըլլալ 4 միլիառ խորանարդ մեթր:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Սիրոյ բոյնն է սիրտը: Երբ անկէ թռի թռչունը ետ չի դառնար այլեւս:

ՍԱԱՏԻ

Իմաստունը մեզի օգտակար կ'ըլլայ անով, որ զաղափար մը կուտայ մեր անտահման տգիտութեան մասին:

ԼԱՄԸՆԷ

Զանճրացուցիչ բոլոր մարդերէն ամէնէն քիչ ձանձրացուցիչները անոնք են, որ լուռ կը մնան:

ԹՈԼՍԹՕՑ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱԶԻՆ

— Ուրեմն ես սենեակս կ'երթամ: Երբ կարելի ըլլայ, դուք ինձ կը տեղեկացնէք: Փիէր դուրս ելաւ եւ անոր ետեւէն ծին տնեցող քրոջ հնչիւնն, բայց ոչ բարձր ծիծաղը լսուեցաւ:

Յաջորդ օրը իշխան Վասիլիյ եկաւ եւ փոքր կոմսի տունը իջաւ: Փիէրը կանչեց եւ ըսաւ.

— Սիրելիս, եթէ դուք հոս ալ փե – թերսպուրկի կեանքը չարունակէք, ձեր վախճանը շատ դէշ կ'ըլլայ, ուրիշ ըսելիք չունիմ ձեզի. կոմսը սաստիկ, սաստիկ հիւանդ է: Պէտք չէ որ դինքը տեսնես:

Այդ օրուընէ Փիէրը այլեւս չէին անհանգստացներ եւ ան ամբողջ օրը վերը իր սենեակը կ'անցընէր միս–մինակ:

Երբ Պորիս անոր սենեակը մտաւ, Փիէր սենեակին մէջ կը պտրտէր, երբեմն անկիւններուն քով կը կենար, սպառնալի չարժումներ կ'ընէր դէպի պատը, կարծես սուրով անտեսանելի հակառակորդ մը կը խոցէր եւ խստօրէն ակնոցներու վրայէն նայելով նորէն պտըտիլ կը սկսէր, անորոշ բառեր կ'արտասանէր, ուսերը կը թօթուէր եւ բազուկները կը պարզէր:

— Անդլիոյ բանը վերջացած է, ըսաւ ան, դէմքը խոժոռելով եւ մատը կէտի մը ուղղելով, Բիւդ, որպէս հայրենիքի եւ ժողովրդական իրաւունքի դաւաճան, կը դատապարտուի...

Ան վերջացուցած չէր դեռ Բիւդի դաւաճանութիւնը, ինքզինքը Նափոլէոնի տեղը դնելճիրը, որ հերոսներով արդէն Փա–րը–Քալէի դժուար անցքը կտրելով Լոնտոնը գրաւեր էր, երբ յանկարծ ներս մտնող երիտասարդ, բարեկազմ եւ դեղեցիկ սպան տեսաւ: Փիէր Պորիսէն բաժնուած էր տասնեւչորս տարեկան հատակէն եւ բացարձակապէս չէր յիշեր զայն. սակայն իրեն յատուկ արագ եւ ուրախ չարժումով մը բռնեց անոր ձեռքը եւ բարեկամաբար ժպտեցաւ:

— Դուք կը յիշէ՞ք զիս, հանդարտութեամբ եւ համճլի ժպիտով մը հարցուց Պորիս, ես մայրիկիս հետ կոմսին եկայ, կարծեմ ան հիւանդ է:

— Այո, երեւի հիւանդ է, պատասխանեց Փիէր աշխատելով ճանչնալ երիտասարդը:

Պորիս ղգաց, որ Փիէր չճանչցաւ զինք, բայց ծանօթացնելու հարկ չտեսաւ եւ ամենափոքր չփոթութիւն մը իսկ չվրնդով, ճիշդ անոր աչքերուն մէջ նայեցաւ:

— Ռոստով կոմսը ձեզ այսօր ճաշի կը հրաւիրէ, ըսաւ ան բաւական երկար եւ Փիէրին համար անյարմար լռութենէ մը ետքը:

— Հա՛, կոմս Ռոստո՛վը, ուրախութեամբ բացագանչեց Փիէր, ուրեմն դուք անոր տղան էք, Իլիան, երեւակայեցէք, ես առաջին անգամէն չճանչցայ ձեզ: Կը յիշէ՞ք ինչպէս մենք Վորոբիէվ լեռը կը բարձրանայինք Տ. Ժաքոթի հետ... շատոնգուան բան է:

— Կը սխալիք, առանց արտօրալու, համարձակ եւ քիչ մը ծաղրական ժպիտով մը ընդհատեց Պորիս: Ես Պորիսն եմ, Աննա Միխայլոնա Դրուբեցկա իշխանուհիի որդին: Ռոստով կոմսի անունը Իլիա է, իսկ զաւկինը՝ Նիքոլայ: Իսկ ես Տ. Ժաքոթ երբեք չեմ ճանչնար:

Փիէր թափահարեց ձեռքերն ու դլուխը, կարծես վրան մոծակներ կամ մեղուներ թափեր էին:

— Ա՛հ, ամէն ինչ խառնեցի: Մոսկուա այնքան շատ ազգականներ ունիմ որ: Դուք Պորիսն էք... այո: Ա՛յ մենք ձեղ կը համճաձայնինք: Ըսէք խնդրեմ, ի՞նչ կարծիք ունիք Պուլոնեան արշաւանքին վրայ: Անդլիացիք նեղը կ'իյնան եթէ Նափոլէոն նեղուցը անցնի: Իմ կարծիքով այդ արշաւանքը շատ հնարաւոր բան է: Եթէ Վիլլինեվը դղրդյ չմնայ:

Պորիս տեղեկութիւն չունէր Պուլոնեան արշաւանքին մասին. ան լրագիր չէր կարդար եւ առաջին անդամը ըլլալով կը լսէր Վիլլինեվի անունը:

— Մենք հոս, Մոսկուայի մէջ, աւելի շատ հաճկերոյթներով ու բամբասանքներով զբաղած ենք, քան քաղաքական նուիթեամբ, ըսաւ ան իր հանդարտ, ծաղրական թոնով. ես այդ մասին բան մը չեմ դիտեր եւ չեմ խորհած, Մոսկուան բացառապէս բամբասանքներով է զբաղած, չարունակեց ան, ա՛յ, հիմա ձեր եւ կոմսին վրայ կը խօսին:

Փիէր ժպտեցաւ իր բարի ժպիտովը, կարծես երկիւղ կը կրէր իր խօսակցին համար, չըլլայ որ ան յանկարծ այնպիսի բան մը ըսէ որ եռքը առիթուն ղղջալ: Սակայն Պորիս չափազանց պարզ, մեկին կը խօսէր, չիտակ Փիէրի աչքերուն մէջ նայելով:

— Մոսկուա բամբասանքէն զատ ուրիշ զբաղում չկայ, հիմա ամէնքը կը խորհին, թէ կոմսը որո՞ւ պիտի ձգէ իր հարստութիւնը, թէպէտ շատ կարելի է, ան մեզմէ շատ ապրի, բան մը որ ամբողջ հոգւովս կը փափաքիմ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբը — եռաւագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 ֆր., ուսանողներու կէս գին
Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924-38-54

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
եռսիբրուած

ԿՈՄԻՏԱՍԻ
ԵՒ ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿՆԵՐՈՒՆ

Հովանաւորութեամբ վահան վրդ. Թոփալեանի, *կազմակերպութեամբ* Վիէնի Հայ Ազգային Միութեան: *Տեղի կ'ունենայ կիրակի* 15 Նոյեմբեր *ժամը* 15,30ին

Վիէնի քաղաքապետարանի սրահը
կը նախագահէ ՏՈՒՔ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ
Ատենապետ Ս. Էջմիէնի Ազգ. Միութեան

կը խօսին ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ, *Կոմիտաս վարդապետի մասին եւ* Պր. Հ. ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ՝ *Յովհ. Թումանեանի մասին*

Խօսնակ Պր. Ժորժ Մաս (Լիոնէն)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Կը մասնակցին արտասանութիւններով՝ Պ. Էմ. Թաչճեան, Օրիորդներ Արսինէ Կարապետեան, Էլիզապէթ Քէլէչեան, Արաքսի Ամէմեան, Տիկ. Ալիս Գալուստեան, Մարի Կարապետեան (Տէսինէն), Պ. Գաբրիէլ Զելէպեան (երգերով): *Պարեր եւ խմբերգներ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ* Պ. Մխիթար Թորոսեանի:

Մուտքը ազատ է
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ ՆԱՀԱՆԳԱՑԻՆ Մուրատ Ռաւմնասիրաց Փարիզի կեդր. Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Շաբաթ երեկոյեան (14 Նոյեմբեր) ժամը ճիշդ 20,30ին հայրենակից Տէր եւ Տիկին Ղազար Դանիէլեանի բնակարանը, 41 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի լէ Մուլինօ: Օրակարգ՝ 24 Հոկտեմբերի ժողովին օրակարգի չարունակութիւն:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաչանի մասնաճիւղին ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյեան (Նոյ. 11) ժամը 9ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը 6, Ռիւ Շառլ-Միշէլ, Պանեէօ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գազանճեանէ 20 ֆր. այրի Տիկին Մարիկա Պօյաճեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Տեսչութիւնը խորին չնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Արամ Շէխիկեանի 50 ֆր. նուիրատուութիւնը որպէս փոխան ծաղկեպակի Ներսէս Զաքարեանի մահուան առիթով:

ՎԱՂԱՆՍ

Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը երախտագիտութեամբ, եկեղեցւոյ ծառայող հոգեւորականներու եւ աշխարհականներու անթառամ յիշատակին, որոշած է ամէն տարի Նոյեմբեր 15 (ամսուան երրորդ կիրակին), որ կը զուգադիպի Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ օծման, արժանապատիւ եւ հոգեհանդիստ անոնց յիշատակին:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպութեամբ Ֆ. ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ մասնաճիւղին
Շաբաթ, Նոյեմբեր 14, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
CASINO DE CHARBONNIERES
Մրցում լաւագոյն զգեստաւորուած զոյգերու
Կ'երգէ ԱԼԻՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ (ԱԼՕՒՆԵԱՆ)
JACKY MAILLEREY et son Ensemble
COTILLONS ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐ.
Տեղերը ապահովել Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի չուրջ, Դեկտ. 6ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը: Հասցէ՝ 1. Փլաս Օթէլ տը Վիլ:

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ
մասնաճիւղին կողմէ
15 Նոյեմբեր կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին Քաղաքապետարանի սրահը
Ռիւ Վոլթէր

«ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՑԱՆԸ»

Բեմադրութեամբ
Բեմասէրաց Թատերախումբին

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԱԻՍՏՐԻԱ
ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻԻ
Zell Am See

Մեկնում Դեկտ. 21 Թրէն տէ ևէժով կառ տը լ'Էսթէն, վերադարձ Ցունուար 3 նոյն կայարանէն:

ՊՐԻՒՔ մէջ (Զել ամ Զէի մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր: Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիւժ, փաթինաժ, եւայլն:

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով մխասին:

Մասնակցութիւն 485 ֆր. բոլոր ծախքերը մէջը:

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

ԶԵԼ ԱՄ ԶԷ, Սալցպուրկի մէջ ձմեռնային մարզական հրաշալի կայան մը, զեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած սաստիկ ցուրտերէն բարձր լեռներուն շնորհիւ: Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, փոլիքորիֆ երեկոյթներ եւայլն:

Մասնակցութիւն՝ 525 ֆր.:

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան գինը (Բ. կարգով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՁԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատասխանատու

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՄԱՐՍԷՅԼ
Հ.Մ.Ը.Մ. - ԱՐԾԻՒ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՌԷՒԱԼԻ սրահին մէջ
Այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ:

Նուագախումբ
կի ՄԱԹԻՈՆԻ

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ
ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ
(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)
Գրեց՝ *ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ*

Տպարան՝ համազգային, Պէյրութ:
Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

կարելի է անմիջապէս դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

Մարսէյլի մէջ՝ Թիւթէլեանի
4, Ռիւ Փարմանթիէ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք որ հասցէի որեւէ փոփոխութեան առթիւ վարչութեան յայտնեն իրենց ՀԻՆ եւ ՆՈՐ հասցէները, գրաւոր, փոփոխութենէն 3-4 օր առաջ:

Հասցէի որեւէ փոփոխութիւն չընդունուիր հեռաձայնով:

ՍԱԿ՝ 5 ֆր.:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ
ԱՐԱՄԸ
(մահուան յիսնամեակին առթիւ)
Հրատարակութիւն
Հ. Ց. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Լաթակազմ, 550 էջ
կարելի է ԱՆՁԱՄԲ դիմել «Յառաջ»ի
ԳԻՆ՝ 25 ՖՐԱՆՔ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին: Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱՔ

Խնճոյք – ճաշ Դաշնակցութեան 80ամեակին առթիւ, նախաճեռնութեամբ Ալնուվիլ – Սարսէլի Հ. Ց. Դ. վարդան Ենթակոմիտէի, Նոյեմբեր 21ին:

×

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է այցելութիւն մը Մոնմորանսիի Ծերանոցին Դեկտ. 6ին, ղեկավարուհուստական բաժինով: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տիկին Սրապեանի 626-42-48, Տօնիկեանի 642-62-45, Յովսէփեանի 642-99-01:

Օթոքարը կը մեկնի ժամը 13,30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն: Գինն 10 ֆր.:

×

Իսիի Կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշը Փեւրուար 20ին:

×

Էսայեան Սանուց Միութեան ընկերակամակրական ցերեկոյթը կիրակի 13 Դեկտեմբեր ժամը 15-19: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

«ՀԱՑ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ»ը կը կազմակերպէ իր երկրորդ «ԿԱԼԱ» զեղարուեստական ցերեկոյթը Դեկտեմբեր 13ին, ժամը 14,30ին, «Էքոլ Նորմալ»ի Քորթօ սրահին մէջ, 114 պիս, Պուլվար Մալզերպ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութիւնը կը պատրաստուի Հայաստանէն եկած հայկական զեղեցիկ ֆիլմ մը ներկայացնել, Իսիի Ալամպրայի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր մեկին: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փեւրուար 21ին:

×

Հայ կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ-պարահանդէսը 21 Մարտ:

ՅԱՌԱՋԸՆԹԱՑ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան	Տար· 90 փր·	Վեցամսեայ 50 փր	
Արտասահման	Տար· 115 փր·	Հատը	0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI
11 NOVEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11·963 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.963

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉ ԲԵՐԱՒ, Ի՞ՆՉ ՏԱՐԱՒ

Ռուսական յեղափոխութիւն…

Ա՛յս էր մեր սպասածը, երբ Զեխով, Անդրեյեւ եւ մանաւանդ Մաքսիմ Կորքի կ՚ուսումնասիրէինք ու կը թարգմանէինք սուլթանախնամ Ստամպոլի մէջ…

Ցաւախ ձեռագիրները կը թոյնէինք իզմիր, ուր աւելի թոյլատու էին գրաքննութեան պայմանները, չնորհիւ հայ պաշտօնեայի մը:

Մեծ ժողովուրդի մը երկունքն էր որ կ՚ապրէր «Մրրկահասը»: Եւ տեսակ մը կիրք դարձած էր ամէն շաբթու նոր քարգմանութիւն մը ճարել ռուսական գրականութենէն:

Մինչեւ անգամ ձեռնարկներ կը փոր – ձէինք, ռուսերէն սորվելու համար:

Կ՚ուզէինք բուն իսկ աղբիւրէն, բնա – գրէն ըմպել նոր ժամանակներու յեղա – փոխական չունչը: Տառապանքէն անբա – նացած ժողովուրդի մը տաղանդաւոր զաւակներուն փոթորկաձայն պոռթկու – մը: Անոնց խմաստութեան ինչպէս ար – ուեստին խորութիւնը:

Եւ ահա պատկերը, երեսուն տարի վերջը: Շարժանկար մը, որ դլխու պտոյտ կը պատճառէ իր հակասութիւններով եւ հակադրութիւններով: Իր դղրդաձին եւ լեռներով:

Ժխտել 1917ի Հոկտեմբերեան (Ն· Տ· նոյ· 7) յեղափոխութեան դրական արդիւնքները՝ պիտի նշանակէր չըմբռնել ժամանակակից խմորումներուն եւ խլըրտումներուն խմաստը:

Ակնծութիւն՝ արեւմտեան Եւրոպա – յին մինչեւ Միջին Արեւելք: Աւլանտեա – նի լուսացնցուղ ափերէն մինչեւ Ծայր· Արեւելքի խաւարակուռ չամբուռները: Մորերկրեայ փոթորիկ մը, պարբերա – կան ցնցումներով:

Տարիներով քարոզուած զաղափարնե – րը, ցանուած սերմերն են որ ձեւ ու մար – մին կ՚առնեն այս կամ այն ուղղութեամբ: Երբեմն յուչիկ–յուչիկ, բնաչքութեան օրէնքով: Երբեմն չառաչալից: Քար քա – րի վրայ չձգելով:

Ռուսական յեղափոխութեան ճամբան չատոնց հարթուած էր 1905ի եւ 1917 փե – տրուարի չարժումներով:

Բայց, բոլշեւիկները կրցան օգտագոր – ծել իրենց հակառակորդներուն ձախո – ղանքները: Եւ այսօր ամէն առաքինու – թիւն կը վերագրեն իրենց վարիչներուն հանճարին եւ կազմակերպութեան ուժին:

Այսպէս կամ այնպէս, ահռելի փլուզում մըն էր որ տեղի ունեցաւ ցարական Ռու – սաստանի մէջ:

Աթոռէ կարգուսարք մը փլաւ հիմնա – յատակ, վերէն վար, իր տեղը տալու համար ամէհի ուժի մը, որ իր կարդին պիտի վերածուէր մենաիրութեան: Լուծ մը ամենակալ եւ ամենակուլ: Աննախըն – թաց՝ ազդերու պատմութեան մէջ: Հա – մաիրութիւն, որ երեսուն տարի վերջն ալ՝ կը պահէ ահռելաբաւիլ նոյն մե – քոնները, պահպանելու համար իր դո – լութիւնը:

Լենինակուտակ հատորներ հրատարակ – ուած են եւ դեռ կրնան հրատարակուիլ, պարզելու համար այս նորօրինակ իշխա – նութեան չարն ու բարին:

Երբ կ՚ըսենք՝ ի՞նչ բերաւ, ի՞նչ տա – րաւ, — հանդոյց մը քակելու փորձ չէ որ կը կատարենք:

Դէմ դիմաց դնել ժխտականն ու բա – ցասականը, կը նշանակէ խրել ակադե – մական մարզանքներու մէջ:

Ամէն պարադայի տակ, բուն ռուս ժո – ղովուրդին ողիէն բխած յեղափոխութի – ւնը չէ որ կը փառաբանուի այսօր: Ոչ ալ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՋՕՐԱՎԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՆ

Ուաշինկթընէն կը հաղորդեն, թէ երե – կու ամերիկացի զօրավարները՝ Խոուըրտ Շերէր եւ Քլօտ Մքքուաըի, որոնք Հոկ – տեմբեր 21էն ի վեր Հայաստան կը դըտ – նուէին, երբ իրենց օդանաւը անցաւ Թուրք – խորհրդային սահմանագլուխը, ետ պիտի վերադառնան:

Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպանն է, Անատոլի Տոբրինին, որ հեռաձայնած է Արտաքին Նախարար Ու· Ռոճըրսի՝ տեղեկացնելու համար անոր, թէ երկու զօրավարները «ազատ պիտի ձդուին եւ իրաւունք պիտի ունենան մեկնելու Խոր – հրդային Միութենէն»:

Ամերիկեան կառավարական չրջանակ – ներու համաձայն, ամերիկեան օդանաւն ու զայն վարող օդանաւորդն եւս իրա – ւունք կը ստանան մեկնելու Լենինական – կէն:

Ինչ կը վերաբերի Թուրք դնդապետին, որ զօրավարներուն հետ կը դտնուէր, երբ օդանաւը կ՚անցնէր խորհրդային սահ – մանը, արդէն իսկ վերադարձած է Թուր – քիա: Խորհրդային իշխանութիւնները Թուրքերուն յանձնած են դնդապետը Քը – ըլլաք քաղաքի սահմանագլուխին մօտ: Այս վերջինը Անդարա մեկնած է անմի – ջապէս:

Երկու զօրավարներու եւ Թուրք դնդա – պետին ազատ արձակումով վերջ կը դտնէ կարեւոր հարց մը, որ երեք չաբաթէ ի վեր լարուած կացութիւն մը ստեղծած էր Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի միջեւ:

Ուաշինկթընն վերջին օրերուն խոստա – ցուցած էր իր դիրքը «անհարկի ձգձը – դումներուն համար» եւ, նոյնիսկ, պոյ – կոթ ենթարկած էր Հոկտեմբերեան յե – ղափոխութեան տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած պաշտօնական տողանց – քը, կարմիր Հրապարակի վրայ:

Զօրավարներուն եւ Թուրք դնդապետին ազատ արձակման կապակցութեամբ ոչ մէկ յիշատակութիւն կը կատարուի խոր – քըղդային երկու օդահէններու մասին: Նախապէս կը կարծուէր, թէ «փոխա – նակութիւն» մը տեղի ունենայ, մինչդեռ այժմ փոխանակութեան մը մասին չի խոսուիր:

Մոսկուա, ապահովաբար, չէ ուզած բարդացնել իր յարաբերութիւնները Մ· Նահանգներու եւ Թուրքիոյ հետ:

7 Նոյեմբեր 1948 Շ·

ՉՕՐ. ՏԸ ԿՕԼ ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 10ին միայն կը հաղորդուէր, որ երկուշաբթի իրիկուն Պուասըրիի իր բնակարանին մէջ, յան – կարծամահ եղած է Զօր· տը Կօլ, նախ – կին նախադահ Ֆրանսայի Հանրապետու – թեան: Տը Կօլ ժամը 19էն 20ի ընթացքին է որ մեռած է, իր բազկաթոռին մէջ երբ հեռատեսիլ կը դիտէր:

Գնդապետ էր միայն, երբ 1940ին կ՚անցնէր Լոնտոն, ուր չնորհիւ Ճունիս 18ի իր կոչին պիտի անցնէր պատմու – թեան: 1945ին կը վարէր ազատադրուած Ֆրանսայի առաժամայ դահլիճը, ապա կը քաչուէր քաղաքական կեանքէն մինչեւ 1958ի Մայիսեան օրերը, երբ Ալժէի դին – ուորական պետական հարուածէն ետք, Սալանի հրաւէրով կը վերադառնար իշ – խանութեան դլուխ, նախ իբրեւ նախա – բարապետ ապա, Հանրապետութեան նա – խադահ, որ ըստ 1958ի Սեպտեմբերին մչակուած Սահմանադրութեան, կը ստա – նար գործադիրի իրաւասութիւնները:

Ծնած էր 1890ին, Լիլ, եւ քանի մը օ – րէն պիտի ոտնէր իր 80ամեակը: Երեք – չաբթի օր, նախաբարաց բացառիկ Խոր – հուրդ մը կը գումարուէր թէեւ տը Կօլ կտակով կը մերժէ ազգ· յուղարկաւորու – թիւն եւ միայն պարզ արարողութիւն մը կ՚ուզէ Քոլոմպէյի մէջ:

Վերջերս լոյս կը տեսնէր «Ցոյսի յու – շերը» եւ ներկայիս կ՚աշխատէր անոնց Բ· հատորին վրայ:

Մեր յաջորդ թիւերով աւելի երկար կը խօսինք իր կեանքին եւ գործին մա – սին:

ADRESSE AUX NATIONS

Une nombreuse Assemblée, réunie le 8 Novembre 1970 au Centre Parisien des Congrès Internationaux sous la présidence de M. Gabriel MARCEL, de l'Académie des Sciences Morales et Politiques, entouré de personnalités internationales marquantes du monde religieux, diplomatique, politique, universitaire, juridique, littéraire, artistique et industriel ;

Rappelle avec solennité et fermeté à toutes les Nations du monde et plus spécialement aux Hautes Parties Contractantes du Traité de Sèvres les engagements pris à l'égard du peuple arménien durant la première guerre mondiale par les Alliés, puis lors de la Conférence de la Paix tenue à Paris en 1919 et enfin par le Traité signé à Sèvres le 10 Août 1920 ;

Entend qu'aucun effort ne soit épargné pour que ce peuple reçoive enfin réparation de l'incommensurable dommage qu'il a subi du fait des déportations et du génocide perpétrés à son encontre et que lui soient restitués les territoires qui sont les siens depuis des millénaires, tels qu'ils sont délimités par la sentence arbitrale du Président Woodrow Wilson rendue en conformité des principes énoncés par le Pacte de la Société des Nations ;

Affirme qu'en rendant justice au peuple arménien les Nations auront franchi une étape de plus vers l'instauration d'un ordre international plus conforme aux Droits de l'Homme, d'où seront bannies les violations de la dignité des peuples et la primauté de la Force sur le Droit, sources de conflits internationaux renouvelés, et qu'ainsi elles auront contribué à asseoir de façon durable la Paix dans le monde.

Ֆիկարօ երեքշաբթի առաւօտ, Գ· Էջի Ա· սիւնակին տակը, քանի մը տո – ղով արձադանդ կը հանդիսանար վերյիչեալ ուղերձին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍ, Սուտան եւ Լիբիա որոչե – ցին համադաչնակցութիւն մը հաստատել իրենց երկիրներուն միջեւ, որպէսզի ղէմ դնեն «զաղթատիրութեան եւ սիոնակա – նութեան» վտանդին: Համադաչնակցու – թիւն մը կազմելու որոշումը առած են երեք երկիրներու նախադահները Գահի – րէի մէջ: Ծրադիրը իրադործելու պայ – մաններու եւ միջոցներու մասին խորհըր – դակցութիւններ տեղի պիտի ունենան մասնաւոր յանձնախումբերու եւ կոմի – տէներու մէջ:

ՓՐԱԿԱ որոչեց դատի քաչել այն բոլոր Զեխերը, որ Զեխոսլովաքիոյ վրայ կա – տարուած խորհրդային յարձակումին առ – թիւ Զուիցերիա ապաստանած են: Ա – նոնց թիւը 10·000ի կը հասնի:

ԵՊՈՎՊԻՈՑ կայսրը՝ Հայլէ Սելասիէ այցելած է Պապին: Տեսակցութիւնը տե – ւած է կէս ժամ:

ԻՐԱՆՑԻ վեց ոճրագործներ ատիպեցին իրանեան օդանաւի մը չեղել իր ճամբան մինչեւ Պաղտատ: Թեհրան ասոնց վերա – դարձը պահանջեց Իրաքի իշխանութիւն – ներէն:

ՎԱՐՇԱՒԱՑԻ մէջ կը չարունակուին լեհ–գերման խոսակցութիւնները: Բա – նակցութիւնները դժուարութեանց կը բախին յատկապէս Օտեր–Նայս սահմա – նագիծի հարցին կապակցութեամբ:

ՅՈՐՀՐԴԱՑԻՆ Արտաքին նախարարը՝ Գրոմիկօ Իտալիա մեկնեցաւ պաշտօնա – կան այցելութեան: Գրոմիկօ այս առթիւ հանդիպում մը պիտի ունենայ Պապին հետ:

ՋԻՆԱԴԱԴԱՐի առքիւ «Ցառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ: Մեր յաջորդ թիւը՝ Նո – յեմբեր 13, Ուրբաթ:

ԶՐՈՅՑ՝ ԱՆԴՐԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Սովորաբար, ինչպէս դիտենք, մարդ մի անգամ է ծնւում եւ մի անգամ մեռնում:

Բայց ահա երազում... այս քանի անգամ է, որ մեռնում եմ...

Եւ այսպէս, անցեալ օրը ես մեռայ:

Այս անգամ անդրաշխարհի սահմանա-դլխում ինձ հանդիպեցին տեղական թզթթակիցները: Ցանկարծակիի եկայ:

— Ներեցէք, դուք...

— Մենք հրեշտակապետական, առաքելական աստիճաններ ունենք, — պատասխանեց նրանցից մէկը, — բայց ըզբաղւում ենք լրագրութեամբ. ասացէք, խնդրեմ, ի՞նչպէս էք զգում ձեզ, ի՞նչպէս մեռաք...

ԵՍ.— Բարեյաջող: Շնորհակալութիւն բժիշկներին:

ԹՂԹԱԿԻՑ.— «Երկիր — Անդրաշխարհ» երթուղին ի՞նչպէս գտաք:

ԵՍ.— Սքանչելի. մի թերութիւն ունի. շարժումը միակողմանի է: Ես մնալ չի կարելի:

ԹՂԹԱԿԻՑ.— (Համլէտաւարի) Ո՛չ, ո՛չ, այստեղից չի վերադարձել դեռ ոչ մի ճամբորդ: Բայց դրա փոխարէն շատ են մեզ մօտ այնպիսիները, որոնք չնայած այստեղ են գրանցուած, բայց փաստօրէն ապրում են երկրի վրայ: Եթէ չեմ սխալւում, նրանք կոչւում են ԱՆՄԱՀՆԵՐ: Վերցրէք թէկուզ Կոմիտասին, Թումանեանին, նրանք աւելի երկրի վրայ են ապրում, քան (հեգնաձիգով) ԱՆՄԱՀՆԵ՞Ր... ի՛նչպէս չէ, եթէ մարդը մահացաւ՝ ուրեմն մահացաւ, էլ «անմահ» ո՞րն է:

ԵՍ.— Այո, բայց նրանց գործերը...

ԹՂԹԱԿԻՑ.— (Ընդհատելով) Նրանց գործերը նոյնպէս փոխադրւում են այստեղ, նայւում են, վերանայւում, արդարները գրանցւում են դրախտում, մնացածը՝ դժոխք: Երկնային հաստատութիւնները ու գրատեսչութիւնները աշխատում են անվթար, իսկ դուք...: Շատերին դուք արձաններ էք կանդնեցրել եւ, ընդհակառակն, չատերին դուք խանգել էք, անարդել եւ նետել մոռացութեան դեռը, այն ինչ մեզ մօտ նրանք դժոխային քաղաքացիներ են...: Այսպէս աշխատել չի կարելի: Ի՞նչ նորութիւններ կան Երեւանի գրական աշխարհում:

ԵՍ.— Ջանազանութիւն: Գրողները գրում են, քննադատները...: Քննադատները չեն քննադատում:

ԹՂԹԱԿԻՑ.— Ինչո՞ւ:

ԵՍ.— Գանում են, որ այդպէս աւելի լաւ է առողջութեան համար:

ԹՂԹԱԿԻՑ.— Կիրովականում ի՞նչ աղմուկ է:

ԵՍ.— Սռանձնապէս ոչինչ: Հիմնադրուեց Հայաստանի գրողների միութեան Կիրովականի մասնաճիւղը: Մասնաճիւղը չուտով կը ստանայ աւտոմեքենայ, դրամեքենայ, քարտուղարուհի՝ զանգի կոճակով եւ գրականութեան զարգացման համար խիստ անհրաժեշտ նման բաներ:

ԹՂԹԱԿԻՑ.— Ի՞նչ գրութեան մէջ են արձակն ու չափածոն:

ԵՍ.— Լաւ: Առաջատարը մնում է բանաստեղծութիւնը: Կան նաեւ հիանալի արձակագիրներ. բայց...: Վերջերս լոյս տեսան Շիրազի, Սահեանի, Հր. Յով-հաննիսեանի, Էմինի գիրքերը: Չէ, դեռ հաց ու պանիր պիտի ուտի մեր արձակը, չափածոյին հասնելու համար:

ԹՂԹԱԿԻՑ.— Մալագեց, պոեզիա...

ԵՍ.— Նոյն կարծիքին եմ եւ ես: Առաջաւոր բանաստեղծներից Գէորգ Էմինը միրուք թողեց եւ պիտի ասել, որ դա մեծապէս ազդեց հէնց իր պոեզիայի վրայ: Լրջացաւ, խորացաւ: Եթէ ես էլի մի անգամ առիթ ունենամ խառնուելու պոեզիայի գործերին, ապա ամենայն լրջութեամբ խորհուրդ պիտի տամ մի քանի պոէտների, որ միրուք թողնեն...:

ԹՂԹԱԿԻՑ.— Արձակագիրների մէջ միրուք երեւա՞ց...:

ԵՍ.— Ո՛չ, բայց լաւ արձակագիրներ, թէկուզ անմիրուք՝ կան: Նրանք զժուարութեամբ են մտնում գրականութեան դիրկը, սակայն ի վերջոյ մտնում են:

ԹՂԹԱԿԻՑ.— Հետաքրքիր է:

ԵՍ.— Շատ հետաքրքիր: Նրանք իրենց վէպերում պատմական բերդեր են կառուցում: Մէջը լցնում են հայ ռազմիկներ, յետոյ թշնամու զօրքը բերում են, շրջապատում բերդը եւ կռիւն սկսում է: Մի սպանուած Հայի դէմ՝ տասը ոսոխի դլուխ է թռչում ու վէպը թէժանում է: Ցետոյ հայ սակաւաթիւ դինուորները դուրս են գալիս բերդից, յարձակւում թշնամական բանակի վրայ եւ ոչնչացնում նրանց մինչեւ վերջին մարդը... Նման վէպերը սպառւում են ժամերի ընթացքում...:

ԹՂԹԱԿԻՑ.— Օ-լա-լա...

ԵՍ.— Օ-լա-լա եւ մի բան էլ աւելի: Ժողովուրդին հաց պէտք է տալ, — ասում են որոշ «հայթուխները», — թէկուզ դա լինի սեւ...: Ու տալիս են: Սեւ հա՞ց: Ոչ: Սեւ հաց յիշեցնող ինչ որ բան, որը կոչւում է ոչ այլ ինչ՝ «հայրենասիրական վէպ»: Ըստ էութեան այստեղ ոչ հայրենիք կայ, ոչ վէպ: Կայ միայն զրոյ կոչւելու, գիրք տպելու յայղողութեամբ պատկուած մարմաջ... Դեմիրճեանին պիտի հանդիպե՞մ:

ԹՂԹԱԿԻՑ.— Նայած...

ԵՍ.— Ի՞նչ նայած: Ես ուզում եմ անպայման տեսնել նրան եւ ասել մի քանի խօսք. «Վարդանանք» գրեց եւ չգրեց, թէ ի՞նչպէս գրեց, ի՞նչպէս գրեց, ի՞նչպէս պէտք է գրել եւ ի՞նչպէս գրուեց այդ հիանալի վէպը, որպէսզի նորերը սովրեն, թէ ինչպէս պէտք է գրել հայրենասիրական պատմավէպ:

ԹՂԹԱԿԻՑ.— Նորարարութեան մասին ի՞նչ կ'ասէիք...

ԵՍ.— Ի՞նչ կարող եմ ասել: Դա մի ճանապարհ է, որը վերջ ի վերջոյ տանում է մինչեւ Գրիգոր Նարեկացին: Այո՛, այո՛, պարզւում է որ Նարեկացին ամենամեծ նորարարն է եղել եւ ինքը ոչ մի տեղեկութիւն չի ունեցել այդ մասին:

ԹՂԹԱԿԻՑ.— Այն ժամանակ դիտական քննադատութիւն չի եղել:

ԵՍ.— Գիտական քննադատութիւն եղած տեղը Նարեկացի՞ կը լինի... Չէ, չի լինի... Ի դէպ, Չարենցին պիտի հանդիպե՞մ:

ԹՂԹԱԿԻՑ.— (Երեսը դարձնելով դէպի հարաւ) Այ, տեսնում էք, այս ամբողջ աշխարհամասը դրախտի հայկական սեկտորն է: Ահա, ահա քո Չարենցը: Քո — վիճը՝ Միասք Մեծարենցն է, դուրս են եկել զբօսանքի: Բայց դու ի՞նչ գործ ունես Չարենցի հետ: Չարենցը սուրբ է...

Այնտեղ էր, որ զարթնեցի:

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԱՀԱՐԻ

ԿԵՑՈՒԱԾՔ

Եթէ նոր սերունդին կարեւոր մէկ մասը կը մնայ անտարբեր ազդային մեր արժէքներուն հանդէպ, հակառակ միութեան մը դրօշին ներքեւ գործելուն, պատճառը այն է, որ տեղ-տեղ պահանջուած հակակչիռը չի պահուիր անոր վրայ:

Ամէն մարմին ունի իր ծրագիրը, արդիւնք՝ դաղափարականութեան մը կամ առաջադրութեան մը, զոր կեանքի մէջ իրականութիւն դարձնելու նպատակով կազմած է:

Երիտասարդական, Պատանեկան, Մշակութային եւ այլ միութիւններու մաս կազմող անդամներու, — երիտասարդ ըլլան թէ տարեց, — բացատրուած է այս բոլորը:

Աւելին. անոնց բոլորին տրամադրուած է տպագրուած կանոնադիր — ծրագիր մը, ուր կան իրենց ընելիքները:

Այսուհանդերձ, կը տեսնուին դէպքեր պատյտ պատճառող չեղումներ ամէն տեղ:

Այսպէս. միութիւններէ չատերուն ծրագրին մէջ դրուած է, թէ պէտք է կազմակերպուին դասախօսութիւններ հայ լեզուի, մշակոյթի, պատմութեան եւ այլ մտաւորական հարցերու շուրջ, որոնց պէտք է ներկայ ըլլան անդամները:

Բայց երբ վարիչ մարմինը կը կազմէ նման դասախօսութիւններու չարք մը, դուք չէք տեսներ միութեան անդամները այդ դասախօսութեանատեն:

Զենք խօսիր հայերէնը ուրացողներու մասին:

Կը ճանչնանք միութիւններ, որոնց ծրագիրը-կանոնադիրը կ'ըսէ թէ միութեան ժողովներու լեզուն եւ արձանագրութիւնները պէտք է ըլլան հայերէնով, բայց երբ իրարու մօտ կուգան անոր անդամները, տեղ մը կը խօսին անգլերէն, ուրիշ տեղ մը՝ սպաներէն եւ այլուր՝ ֆրանսերէն:

Այս վիրաւորիչ կեցուածքին առթիւ ձեր վրդովումը կը մնայ ձայն բարբառոյ յանապատի, որովհետեւ դուք ոչ մէկ հանդամանք ունիք կանոնապրէ կատարուած աններելի չեղումը յիշեցնելու:

Շատ մը միութիւններու տարեկան հրապարակային ձեռնարկները հեռու են կրթիչ եւ տոհմիկ բնոյթ կրելէ: Պարդինարբուք, արտառոց զուարճութիւններ եւ մակերեսային զեղումներ կը դրաւեն ձեռնարկներու մեծագոյն մասը. հայկականութիւն բուրող՝ ոչի՛նչ:

Իր առեն մը, որ հրապարակային ձեռնարկներուն, հայրենակցական միութեանց՝ հերոսամարտներու կամ համազգային արժէքով դէպքի մը տարեդարձը պանծացնելու առթիւ, յայտարերին մէջ պատուոյ իրենց տեղը կ'ունենային հայկական երգեր, մենապարեր, խմբապարեր, արտասանութիւն, եւայլն: Կարծես հնութեանց կարգը անցած են անոնք: Հիմա, նման հաւաքոյթներու առանցքը ճաշերն են եւ եւրոպական պարերը:

Օրուան տօնակատարութեան մասին հարեւանցի անդրադարձումն իսկ տպաւորելի կը թուի:

Երիտասարդութիւնը չդիւրորիր անոնցմով:

Չենք խորհիր, թէ հայկական որեւէ միութիւն կամ կազմակերպութիւն համաձայնած ըլլայ, որ իր հովանիին տակ կազմուած երիտասարդական կամ պատանեկան միութիւն մը ազատ ըլլայ սեփական սրահներու մէջ օտար լեզու խօսելու, զրէ իր անդամներուն օտար լեզուով խմբագրուած հրաւիրագիրներ ու հրամցնէ անոնց դարձեալ օտար լեզուով յայտագիրը՝ հրապարակային ձեռնարկի մը առթիւ:

Բայց կարծես սիրաշահելու համար հայկականութիւնը ուրացող պատանեկան ոեւէ երիտասարդ, դարձած ենք դիմդող, թոյլ տուած ենք, որ անոնք ունենան լուրջ չեղումներ, մխայն թէ՝ մղնան կապուած մեր միութեան, երեւութապէս:

Զանոնք դաստիարակելու, անոնցմէ միայր Հայեր պատրաստելու գործին մէջ եղած ենք թոյլ:

Կ'ըսեն, թէ բողոքականութիւնը եւ կաթոլիկութիւնը մեր մէջ հող գտան, որովհետեւ ոչ-լուսաւորչական քարոզիչներ գորեն, հազուստ, դրամ եւայլն տալով աղքատ Հայերու, դանոնք չահեցան իրենց կողմը:

Ներկայիս, մենք երիտասարդներու կուտանք մեր սրահները, մեր թերթերը, մեր ձրի ներբողները, մեր բեմերն ու քիչ մը ամէն բան, ունենալու համար զանոնք մեզի հետ, վաղուան մեր նուաճումներուն ի խնդիր:

Գոնէ երկսեռ անոնց հանդիսատեսները

(255 – Շար.)

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՈՒՆԵՐ

(Վէպ)

— Այո, չէք հասկնար, որովհետեւ տեղեկութիւն չունիք թէ տիկին Զարուհիի հետ ամուսնանալու ծրագիրը մը ունիմ... կ'երեւայ որ չէք իմացեր, թէեւ այս բանը զարմանալի կը թուի ինծի, քանի որ, եթէ չեմ սխալիր, սերտ բարեկամներ էք Պ. Արամին հետ:

— Գիտեմ որ այդպիսի բան մը կայ, պատասխանեց Վահան:

— Արդ, վերջնական կարգադրութիւնները պիտի ընէինք այս օրերս եւ ահա ներկայ իրարանցումները ծագեցան եւ Բարսեղ էֆէնտի ուզեց զործը յետաձգել մինչեւ որ ամէն բան կարդի մտնէ:

— Բայց այդ ամուսնութիւնը ի՞նչ կապակցութիւն ունի քաղաքական կացութեան հետ:

— Ճիշդ ես ալ այդ կ'ուզեմ հասկնալ: Ի զուր ջանացի համոզել Բարսեղ էֆէնտին որ այս չարժումները կարեւորութիւն չունին եւ թէ մենք մեր գործը կըրնանք տեսնել: Անպատճառ պնդեց որ քանի մը օր սպասենք եւ ի վերջոյ ես ալ հաւանեցայ խորհելով թէ մինչեւ չարաթ մը կացութիւնը կը պարզուի: Բայց ահա հիմա կը վախնամ որ խնդիրը երկարի, եթէ Սելանիկի բանակը չկրնայ անմիջապէս քարափին տիրել:

— Ի՞նչ վնաս կայ ասոր մէջ, չէ՞ք կրնար քիչ մը սպասել:

— Անշուշտ կրնամ սպասել եթէ կարդ մը պարադաներ ինծ չտիպեն անմիջապէս որոշում տալու:

— Ի՞նչ են արդեօք այդ պարադաները:

— Զուտ անձնական խնդիրներ...

— Ուրեմն չեմ տիպեր որ ինծի բացատրէք:

Եւ Վահան խօսակցութիւնը լրացած նկատելով հեռանալու չարժում մը ըրաւ:

— Կը խնդրեմ, ըսաւ Շաւարշ, ուրիշ բան մըն ալ պիտի ըսեմ:

— Խօսեցէք:

— Գիտեմ որ դուք մտերիմ բարեկամներ էք Բարսեղ էֆէնտիենց հետ, մանաւանդ իր զաւկին՝ Արամ էֆէնտիին հետ:

— Այնպէս է, հաստատեց Վահան:

— Ճիշդ տիկին զիտնալով ձեզմէ ծառայութիւն մը պիտի խնդրեմ, քանի որ դիպուածը մեզ իրար հանդիպացուց այս առտու:

— Ի՞նչ ծառայութիւն կը սպասէք ինձմէ:

— Պարզապէս Բարսեղ էֆէնտին տեսնել եւ իրմէ խնդրել որ այլեւս վերջ տայ այս ձգձգումներուն:

— Եւ ձեր միութիւնը վտանգնե՞լ:

— Այո... թէեւ ձեզի հետ սերտ բարեկամութիւն չունիմ, բայց կարծեմ այսպիսի փոքրիկ ծառայութիւն մը մերժելու պատճառ մը չունիք:

Շաւարշի առաջարկութիւնը թէեւ չատ տարօրինակ երեւցաւ Վահանին եւ առանց անդամ մտքէն անցուց խնդրոյն մերժել իրեն առաջարկուած պաշտօնը, այսուհանդերձ ուզեց քիչ մը աւելի խօսակցիլ իր հակառակորդը:

— Գիտէք որ չատ փափուկ գործ մը կ'առաջարկէք ինծի:

— Բարեկամներ իրարու այսպիսի ծառայութիւնները կը մատուցանեն, պատասխանեց Շաւարշ:

— Անշուշտ, ըսաւ Վահան, բայց վերջապէս մենք այնքան մտերիմ բարեկամներ չենք իրարու հետ եւ յետոյ լաւ մը չկրցայ ըմբռնել թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ իմ միջամտութիւնս:

— Ամէնս բացատրեմ ձեզի եւ ըսեմ թէ ինչ կը սպասեմ ձեր բարեացակամութենէն: Բարսեղ էֆէնտին կը գանգէ եւ կ'ըսէ. «Շաւարշը որ ձեր աղջկան ձեռքը խնդրած եւ այս մասին ձեր հաւանութիւնը առած է, ինչպէս նաեւ տիկին Զարուհին, կը փափաքի որ անմիջապէս վերջնականօրէն խնդիրը կարգադրուի»:

— Բայց ի՞նչ կը հասկնաք «խնդիրը վերջնականօրէն կարգադրուի» ըսելով:

— Մէկ քանի նիւթական խնդիրներ կան առկախ մնացած, անոնց կ'ակնարկեմ:

— Լաւ, հիմա հասկցայ, պատասխանեց Վահան, եւ եթէ Բարսեղ էֆէնտի մերժէ իմ առաջարկս՝ ըսէ որ պէտք է տակաւին սպասել, ի՞նչ պիտի ընեմ այն առեն:

— Այն առեն իրեն պիտի ղրացնէք թէ՝ դործը եթէ աւելի ձգձգուի՝ կրնայ բոլորովին չուրը իյնալ:

— Այսինքն կերպով մը սպառնալի՞ք պիտի ընեմ իրեն:

— Սպառնալիքը բուն բառը չէ, պատասխանեց Շաւարշ, միայն իրեն ցոյց պիտի տաք, թէ ձգձգումի պատճառ մը չկայ եւ միեւնոյն առեն պիտի աշխատիք դինքը համոզելու... բուն այդ ծառայութիւնը կը սպասեմ ձեզմէ, խնդիրը վերջացնել եւ միեւնոյն առեն ղրացնել իրեն որ առիկա լաւ առիթ մըն է զոր պէտք չէ ձեռքէ փախցնել:

— Բայց Բարսեղ էֆէնտին համոզելու համար՝ նախ պէտք է ես համոզուած ըլլամ ըսածիս, պատասխանեց Վահան:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ոտնագնդակի խումբը վեցերորդ անգամ ըլլալով ափրացաւ Ասլի Շահլա բաժակին, պարտութեան մատնելէ ետք Լիբանանի զօրաւորագոյն խումբերէն Անասրը 1–3 կէտով։ Հ. Մ. Ը. Մ. անգամ մը եւս հաստատեց, թէ կը մնայ երկրին զօրաւորագոյն խումբը ոտնագնդակի մէջ։

ՀՈԼԱՆՏԱՑի միջազգային երգահան – դէսի 17րդ փառատօնին առաջնութիւն չահած է Սոնա Ղազարեան, Լիբանանէն։ Փառատօնին մասնակցած են 100 երգիչ եւ 17 երգչուհի այլ եւ այլ երկիրներէ։

Նիւ ՃԸրՋիի (Մ. Նահանգներ) եւ Սէն Քլեր Շուրի (Գանատա) մէջ Հոկտեմբեր 25ին տօնուած է Հ. Ց. Դաշնակցութեան 80ամեակը եւ Սեւրի դաշնագրի 50ամեակը։ Նիւ Ճըրզիի հանդիսութեան նախագահած է ընկ. Ա.Շիրակեան, իսկ բանախօսած են ընկերները Շ. Ցարուքիւնեան եւ Գ. Տօնապետեան։ Սէն Քլեր Շուրի հանդիսութեան նախագահած է Տ. Թէրզեան, իսկ բանախօսած է Ց. Սրապեան։

ԿԵՆԴԱՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԸ

—o—

Շունն ու կատուն մեծ տեղ կը գրաւեն Ֆրանսացիներու առօրեայ կեանքին մէջ։ Արդարեւ, այսօր վեց միլիոն շուն եւ մօտաւորապէս եօթը միլիոն կատու կայ ընտանիքներու մօտ։ Դեռ չենք խօսիր դեղճանիկներու, թութակներու եւ այլ կենդանիներու եւ թռչուններու մասին, որոնք, իրենց կարգին, կարեւոր թիւ մը կը ներկայացնեն։ Անշուշտ կան բազմաթիւ ընկերութիւններ, միութիւններ եւ ակումբներ, որոնք կը պաշտպանեն եւ կը տարածեն ընտանի կենդանիները, կան նաեւ անոնց ապահովութեան մասին օրէնքներ, սակայն թէ՛ ընտանի եւ թէ վայրենի կենդանիները այժմ չափէն աւելի վտանգուած են, մարդոց պատճառով։

Այո՛, մարդն է կենդանական աշխարհի թշնամին։ Ճիշդ է, բնականաբար, որ մարդիկ կը պաշտպանեն եւ կ'ապահովեն ընտանի կենդանիներու յարատեւումը, սակայն, տասնամեակներէ ի վեր մարդ էակը կը քանդէ կանոնաւոր կերպով կանաչ տարածութիւնները, որպէսզի տեղ բացուի իր բնակութեան եւ գինքը ապրեցնող ճարտարարուեստին։ Այս իրողութիւնը ծանր անհաւասարակշռութիւն մը կը առեղծէ այսպէս կոչուած բնութեան օրէնքներուն մէջ։

Այսօր, կենդանական աշխարհի պատկանող 400 տեսակ էակներ անհետանալու վտանգին ենթարկուած են։

Հաստատուած իրողութիւն է, որ մարդկային կեանքի անբաժան ընկերն է կենդանին, որ բնութեան կապող աղեակ մը կը հադիսանայ անկասկած։ Կանաչ տարածութիւններու քանդումը եւ կենդանական աշխարհի նօսրացումը վտանգող երեւոյթներ են նաեւ մարդոց համար, քանի որ անոնց կեանքին մէջ «պարապ» մը կը առեղծուի։

Ահա թէ ինչո՛ւ պէտք է պաշտպանել բնութիւնն ու կենդանական աշխարհը։

Ֆ.

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹի ՏՈՒՆ

—o—

Արդէն քանի մը ամիսներու իրողութիւն դարձած է Մարսիլիոյ Հայ Մշակոյթի Տան գոյութիւնը։

Առեներն այս նոյն մամուլով տրուած էր ընդհանուր պատկեր մը այս հսկայ չէնքին՝ իր անմշակ վիճակին մէջ։ Այսօր կը գործէ կեդրոնական Ցանճնախումբ մը որ հետեւելով ծրագրուած աշխատանքի մը, հասած է որոշ հանդրուանի։

Ցանճնախումբը ունի գործունէութեան երկու դաշտեր՝ նիւթական ծանր մաս – հոգեւոր մը եւ Տան կառուցման դասաւորումները։ Թէպէտ հանրութեան սեփականութիւն դարձած է Մշակոյթի Տան գումարը, եւ սակայն հարկ է որ բովանդակ Ֆրանսայի Հայութիւնը աւելի մօտէն հետաքրքրուի այս յանդուգն ձեռնարկով։

Տարիներու երազն էր, 4–5 տասնեակ տարիներու լռելեայն տենչը գաղութի մը, որ հետզհետէ, պահելով հանդերձ իր ազգային դիմագիծը, կը սահի անդադար դէպի այն ահաւոր խառնարանը, մանաւանդ երիտասարդութիւնը որ ծնած, սնած եւ ողողուած ըլլալով Ֆրանսական հարուստ եւ բարձր մշակոյթով՝ անկարող է վերծանել այս բնական հոլովոյթին։ Երիտասարդութիւնը ազգի մը, մանաւանդ ցիրուցան ժողովուրդի մը գերադոյն անմիջական եւ ապագայ ուժն է։ Եթէ կը փափաքինք տեւականացնել այս գաղութին ազգային դիմագիծը, հարկ է առաջին հերթին առիթ տալ երիտասարդութեան մօտենալու, ներչնչուելու եւ հաղորդուելու իր ազգային գարաւոր արժէքներուն հետ։ Այն առեն առաջին քարը դրած կ'ըլլանք յուսադրիչ եւ լուսաւոր ապագայի մը։ Այս բնորոշման է որ կը համապատասխանէ Հայ Մշակոյթի Տունը։ Այս առողջ եւ ուղղիչ մեկնարանութեամբ իւրաքանչիւր Հայ պարտաւոր է իր մասնակցութիւնը բերել, իր քարը տեղաւորել այս չէնքին մէջ, որպէսզի ան դառնայ կենդանի պատկերը, յաւերժացնէ դիւթիչ փեթակը բեղուն հայ կեանքի մը։

Հայ Մշակոյթի Տունը պիտի ըլլայ ժամադրավայրը, ժողովատեղին բոլոր կազմակերպութիւններուն ու շարժումներուն։ Հոն պիտի ըլլան յատուկ դրասենեակները, խաղի սրահներ, ընթերցասրահ, դրադարան, արճճարան, հիւրանոց, թատերասրահ, ճաշկերոյթի սրահ, բնակարան եւ այլ անհրաժեշտ կողմնակի յարմարութիւններ։ Այս ամբողջը ծայր աստիճան ներկայանալի եւ արդի ճարտարապետութեամբ։

Այս է ծրագիրը կեդրոնական Ցանճնախումբին, որուն համար արդէն աշխատանքի լծուած են զոյգ ճարտարապետներ եւ յատակագիծը եւ նախաձեռը պիտի դառնան բովանդակ գաղութին սեփականութիւնը։ Կեդրոնական Ցանճնախումբը պիտի դիմէ, իւրաքանչիւր Հայու, եւ արժանապատուութեան եւ ազգային զգացումներուն եւ պարտականութեան ու պատասխանատուութեան դիտակցութեան, որպէսզի նիւթական անհրաժեշտ կարեւոր գումարը գոյանայ ու Մարսիլիոյ Հայ Մշակոյթի Տունը դառնայ փառքն ու պարծանքը բովանդակ Հայութեան։

Հայե՛ր, ահաւասիկ, այս աւերուն վրայ մեր վահանը ազգադիմացման նեւերուն դէմ։ Օգտուելով մեր պատմութենէն, չմոռնանք որ այդ վահանը ըլլայ պողպատէ որպէսզի ոչ տարիները, ոչ հուրը եւ ոչ ալ սուրը դան այլայլել իր հպարտ ճակատը։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՒԿԻԹի ՍՆՆԴԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

—o—

Հաւկիթը սննդական մեծ արժէք ներկայացնող ուտելիք է, մանաւանդ դեղնուցը։ Անիկա կը պարունակէ Ա. Պ. Տ. կենսանիւթերը, նաեւ բնասպիտակային նիւթ մը, որուն քայքայումը կը յանգի փոսփորային նիւթի մը, որուն միացած է նաեւ երկաթ, ինչ որ կը կազմէ սաղմնային Էմոկլոպինը։

Դեղնուցը կը պարունակէ մեծ քանակութեամբ ճարպային նիւթ՝ փոսփորացեալ ճարպի կերպին տակ։

Հաւկիթի պարունակած բնասպիտները ու ճարպերը զինք կը դարձնեն կարեւոր սնունդ մը, որուն ուժական արժէքը այն է, ինչ որ հաշիւները ցոյց տուած են. այսինքն՝ 65 կրամ կշռող երկու հաւկիթ կը համապատասխանեն 321 կրամ կաթի կամ 175 կրամ ուղեղի եւ կամ 166 կրամ խորովածի։

Իր պարունակած երկաթի, փոսփորի եւ այլ կենսանիւթերու հարստութեամբ՝ հաւկիթը կը դառնայ չատ արժէքաւոր սնունդ մը՝ չարախտութեան, անարիւնութեան եւ ոսկրային ախարութեանց պարագաներուն։

Հաւկիթի հանդէպ անհանդուրժողութիւնը յաճախ չափազանցուած է հանրային կարծիքին համար։

Շատ հազուագիւտ, քան իրականութեան մէջ, անիկա գոյութիւն ունի այսպէս, ինչպէս գոյութիւն ունին զերզգայնութեան պարագաները։ Սակայն, «հաւկիթը, որ լրբ թէ կը վնասէ լեարդին», հէքեաթ մըն է, որ չի դիմանար լուրջ քննութեան։

ժառայէին առհմիկ ամուսնացածներու թիւը չատցնելու. այդ ալ խնդրական է, դժբախտաբար։

Նման միութեանց մաս կազմող եւ խառն ամուսնութիւններով բոյն չինող – ներ համրանք չունին։

Կը կարծենք, որ ժամանակ է միայն – եալ ճակատով կեցուածք ցոյց տալու։

Եթէ ձեւի համար է անոնց անդամակցութիւնը կամ պարզապէս օգտագործելու համար մեր ակումբները, սրահները, թերթերը, եւայլն, բայց սրտանց ուրիշ տեղ են, վնտռեցէք որակեալ ու հաւատարիմ նուիրուածներ միայն, փոյթ չէ, սակաւաթիւ, որոնք սակայն կրնան դառնալ տիպար Հայեր։

Ստանիճադանճի կարիք չունի Սփիւռքը հարթիչ ղլանը ուղենք թէ ոչ, պիտի կատարէ իր աւերիչ դերը։ Ստուերնե – րու եռեւէ երթալէ աւելի՝ երթանք ցեղին կապուած ընարեալներու եռեւէ ու ծրագիր – կանոնադրով Հայութեան որեւէ միութեան կապուած նորերէն պահանջենք յարգանք այդ ծրագիրներուն հանդէպ։

Ստութիւն չէ ասիկա, այլ սերունդը անայլայլ ոգիով ու սրտցաւօրէն առաջ – նորդելու նախանձախնդրութիւն։ Փոր – ձենք մեր իրաւունքը արժեցնել, այս անգամ, անչուշտ, հայրաբար, մեծի վայել դաստիարակչական կեցուածքով։ Ցորդոր, խրատ, սրտցաւ բացատրու – թիւն ու չիումաններ կրնան ունենալ իրենց դերը։

ՎԱՐԴԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Պուէնոս Այրէս

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Այո, այս բոլորը չափազանց ճնշիչ են, վրայ բերաւ Փիէր, չափազանց ճնշիչ։ Փիէր միշտ կը վախնար որ չըլլայ թէ երիտասարդ անձը իրեն անյարմար խօսակցութիւն մը սկսի։

— Իսկ դուք պիտի խորհիք, ըսաւ Պորիս թեթեւակի կարմրելով, բայց ձայնը եւ դիրքը չփոխելով, դուք պիտի խորհիք, որ ամէնքն ալ կոմսէն բան մը փրցնելու եռեւէ են։

— Հէնց այդպէս է, անցաւ Փիէրի մրքին։

— Իսկ ես ճիշդ այն կ'ուզեմ ըսել ձեզ, որպէսզի ամէն թիւրիմացութենէ վերծ մնանք, դուք կը սխալիք եթէ դիս եւ մայրս այդ մարդոց կարգը կը դասէք։ Մենք չատ ազքատ ենք, բայց գոնէ ես իմ մասին կրնամ ըսել որ այն պատճառով իսկ, որ ձեր հայրը հարուստ է, դիս անոր ազգականը չեմ նկատեր։ Ոչ ես, ոչ մայրս երբեք բան մը պիտի չխնդրենք եւ բան մը չենք ընդունիր անկէ։

Փիէր երկար ատեն բան մը չհասկցաւ, բայց երբ կռահեց, ցասկեց բազմոցին վրայէն իրեն յատուկ արագութեամբ եւ անճարպկիկութեամբ բռնեց անոր ձեռքը եւ Պորիսէն աւելի կարմրելով սկսաւ խօսիլ վշտախառն ամօթով։

— Ա՛յ քեզ տարօրինակութիւն, միթէ՞ ես... եւ ով կրնայ մտածել... ես աղէկ պիտեմ...

Սակայն Պորիս կրկին ընդհատեց զայն։

— Ուրախ եմ, որ ամէն բան ըսի, դուք ձեզ անհաճելի է, ներեցէք։ ըսաւ ան հանդստացնելով Փիէրը փոխանակ անոր կողմէն հանդստացուցիչ խօսքեր լսելու։ Բայց ես յուսով եմ որ չվիրաւորեցի ձեզ։ Ես ամէն բան չիմ–չիտակ ըսելու սկըզբունքը ունիմ... ի՞նչ պատասխան կուտաք։ Կ'ընդունի՞ք Ռոստովներու ճաշի հրաւէրը։

Պորիս վրայէն նեռեւով ծանր պարտականութիւն մը եւ ազատելով նեղ դրութենէն, սիրալիր եւ հեզահամբոյր դարձաւ։

— Ոչ, լսէ, ըսաւ Փիէր հանդստանալով, դուք զարմանալի մարդ էք։ Այն ինչ որ դուք այս վայրկեանիս ըսիք, չա՛տ չատ զեղեցիկ բան է, պարզ է որ դուք դիս չէք ճանչնար։ Մենք չատոնց իրար չենք տեսած... մանկութենէս... դուք կրնաք իմ մասին խորհիլ... ես կ'ըմբռնեմ ձեզ, չատ աղէկ կ'ըմբռնեմ։ Ես այդ քաջութիւնը չէի ունենար, բայց այդ ազնիւ է։ Չափազանց ուրախ եմ ձեզ հետ ծանօթանալուս համար։ Տարօրինակ բան, աւելցուց ան լռելով եւ ժպտելով, ո՞վ գիտէ ինչ տեսակ մարդու տեղ դրիք դիս (խնդաց) է՛հ, ինչ եւ իցէ, աւելի աղէկ ծանօթանանք իրարու հետ, խնդրեմ, սեղմեց Պորիսի ձեռքը։ Գիտէ՞ք, ես դեռ կոմսը չեմ տեսած։ Ձիս չկանչեց... ես կը ցաւիմ անոր վրայ, իրրեւ մարդ... սակայն ճա՞ն ինչ։

— Եւ դուք կը կարծէք, որ Նափոլէոն պիտի յաջողի՞ Փա տը Քալէն անցնիլ։

Փիէր հասկցաւ, որ Պորիս խօսակցութիւնը փոխել կ'ուզէ, համաձայնեցաւ անոր հետ եւ սկսաւ Պուլոնեան արշաւանքին օդուտներն ու վնասները պարզաբանել։

Սպասաւորը եկաւ Պորիսը կանչելու։ Իշխանուհին կը մեկնէր։ Փիէր խոստացաւ ճաշին ներկայ գտնուիլ, որպէսզի աւելի մտերմանայ Պորիսին հետ, պինդ սեղմեց անոր ձեռքը ակնոցին տակէն քաղցրօրէն անոր նայելով։

Պորիսի հեռանալէն ետքը Փիէր դեռ երկար կը չրջէր սենեակին մէջ, այլեւս անհետեւոյթ թշնամին սուրովը չէր խոցեր եւ կը ժպտէր մտածելով համակրելի, խելացի եւ հաստատակամ երիտասարդ եւ վիճակախից մարդոց, Փիէր անառիթ խանդաղատանք մը կը զգար դէպի Պորիսը եւ միտքը դրաւ անոր հետ մտերմանալ։

Իշխան Վասիլիյ ճամբայ կը դնէր իշխանուհին։ Իշխանուհին թաչիինակը աչքերուն բռնած էր ու կուլար։

— Սարսափելի՛ է, սարսափելի, կ'ըսէր ան, սակայն որքան ալ ծանր ըլլայ ինձ համար, ես կը կատարեմ պարտականութիւնս։ Ես դիչերելու կուգամ։ Կարելի չէ զայն այդպէս ձգել։ Չեմ ըմբռներ թէ ինչո՞ւ իշխանուհիները այդպէս կը դանդաղին։ Գուցէ Աստուած օգնէ ինձ զայն նախապատրաստելու միջոց մը դտնել... Մնաք բարով իշխան, Աստուած թող օգնէ ձեզ։

— Երթաք բարով, մա պոն, պատասխանեց իշխան Վասիլիյ։

— Ո՛հ, սարսափելի վիճակի մէջ է, ըսաւ մայրը որդւոյն, երբ կառք նստան, դրեթէ մարդ չի ճանչնար։

— Ի՞նչպէս է անոր վերաբերմունքը դէպի Փիէրը, հարցուց որդին։

— Ամէն բան կտակը կը պարզէ, անկէ կախուած է նաեւ մեր բախտը...

— Սակայն դուք ի՞նչ բանի վրայ յենելով կը կարծէք թէ բան մը պիտի ձգէ մեզ։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

Այրի Տիկին Գրիգոր Հոտոյեան, Տէր եւ Տիկին Ժօզէֆ Հոտոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Պօյաճեան եւ զաւակները, Տիկին Անահիտ Կիւլէն եւ զաւակները, Օր. Արաքսի Հոտոյեան խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՀՈՏՈՅԵԱՆԻ

յանկարծական մահը որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 8ին, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ ընտանեկան մտերմական չրջանակի մէջ (Նոյեմբեր 11ի զինադադարի տարեդարձին պատճառով) երեքշաբթի օր ժամը 14,30ին Մորսանի մէջ: Յետադային քառասունքի հոգեհանգստեան պաշտօն մը պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Հասցէ՝— 9, Allée du Նավառ, Մորսան Սիւր Օրժ:

« ՅԱՌԱՋ »՝— Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին ընտանիքին:

ԼՈՆՏՈՆ՝— Պ. Արմենակ Քէշիշեան եւ զաւակները, Տիկին Արտէմ Թէլֆէրեան եւ զաւակը (Պրիւսէլ), Տէր եւ Տիկին Կ. Զարդարեան եւ աղջիկը (Գերմանիա), Տիկին Մարի Օհանեան (Քլամար), Տիկին Ռոզ Քէշիշեան եւ զաւակները (Աթէնք), Տիկին Սուլթանիկ Տաւրեան եւ աղջիկները (Պոլիս), Պ. Մկրտիչ Քէշիշեան եւ զաւակները (Աղեքսանդրիա), Պ. Տիգրան Քէշիշեան (Երեւան), Տիկին Վերժին Քէշիշեան եւ զաւակները (Քանատա), Տէր եւ Տիկին Արամ Քէշիշեան եւ աղջիկը (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկի Հայկ Քէշիշեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Կ. Գալուստեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Մաթէոս Քէշիշեան եւ զաւակները (Սոֆիա), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սէֆէրեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Օր. Անահիտ Գալփաքեան (Պէյրութ), ինչպէս նաեւ Քէշիշեան, Օհանեան, Տաւրեան, Սարաֆեան, Պէյլէրեան, Թրենց-Մարդարեան, Գալֆաք-ճեան, Թէլֆէրեան, Քէհեայեան, Լարոք, կեռէն ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, աղգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՆՈՒՒԷՐ ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 13ին եւ թաղումը կատարուեցաւ Հոկտ. 19ին Լոնտոն, մարմինը ամփոփուելով իր ընտանեկան դամբարանը:

Հասցէ՝— Քէշիշեան, 65 Ինվերնըս Թերաս, Լոնտոն տըպլիու 2:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Եր-ուանդ Տէր-Կոմսեան ընտանիքէն, իրենց սիրեցեալ եղբօր եւ հօրեղբօր (ատամնաբոյժ) Բարգէն Տէր-Կոմսեանի մահուան վեցերորդ տարելիցին առթիւ 20 Ֆր. ի նպաստ ղպրոցին:

×

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Եղուարդ Սարաֆեան 500 Ֆր. իր կնոջ՝ ողբ. Արմենուհի Սարաֆեանի կսկծալի մահուան առթիւ: Մէթր Եդուարդ Քըլըճեան եւ կինը 100, Տէր եւ Տիկին Փափազեան եւ Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան 100ական, (Պուէնոս Այրէս) Տէր եւ Տիկին Հերմոն Քըլըճեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Քըլըճեան եւ Տէր եւ Տիկին Հրանդ Սէտէֆ 50ական, փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Տիկին Արմենուհի Սարաֆեանի մահուան առթիւ: Տիկին Արաքսի Խան-ճեան 100 եւ Տէր եւ Տիկին Մխիթարատ Ալթունեան 50 Ֆր. ողբ. Տիկին Վերդինիա Տիշլեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի: Մարսէյլի մայր եկեղեցւոյ միջոցաւ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները Սէն Ռաֆայէլի ծերանոցին ի նպաստ ողբ. Տիկին Աղաւնի Աբրահամ-եան-Զէքմէմեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ժան Մելքոնեան 100: Ողբ. Ներսէս Զաքարեանի մահուան առթիւ, Փալամուտեան ընտանիք 50, Ողբ. Նազելի Փափազեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Վարժապետեան 50, Տիկին Ֆիլիկ եւ Զարուհի Սալլապաշեան 20, Անանիկ Փափազեան 20 Ֆրանք:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին Ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճըշդապահ ըլլալ եւ ներկայանալ անդամատոմարով:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը կուգայ իր բոլոր անդամներով խորին ցաւակցութիւնները յայտնել Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Սամուրգաչեանի եւ իր բոլոր պարագաներուն,

ԱՆՏՐԻ ԻՆՃԻԵԱՆԻ եւ զաւկին եղերական մահերուն առթիւ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ՝— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն իր սրտագին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Երուանդ Մարաշլեանի, կնոջ եւ աղջիկներուն, եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն իրենց զաւկին՝ ՍԵԴՐԱԿի մահուան տխուր առթիւ (զոհ Սէն Լօրան տու Փոնի հրդեհին):

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻԻՆ
նուիրուած
ԿՈՄԻՏԱՍԻ
ԵՒ ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿՆԵՐՈՒՆ

Հովանաւորութեամբ Վահան Վրդ. Թօփալեանի, կազմակերպութեամբ Վիէնի Հայ Ազգային Միութեան: Տեղի կ'ունենայ Կիրակի 15 Նոյեմբեր ժամը 15,30ին Վիէնի Քաղաքապետարանի սրահը

Կը նախագահէ ՏՈՔԹ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ Ատենապետ Ս. Էջմիէնի Ազգ. Միութեան

Կը խօսին ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ, Կոմիտաս վարդապետի մասին եւ Պր. Հ. ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ՝ Յովհ. Թումանեանի մասին

Յօդնակ Պր. Ժորժ Մաս (Լիոնէն)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Կը մասնակցին արտասանութիւններով՝ Պ. Էմ. Թաչճեան, Օրիորդներ Արսինէ Կարապետեան, Էլիզապէթ Քէլէչեան, Արաքսի Ամէմեան, Տիկ. Ալիս Գալուստեան, Մարի Կարապետեան (Տէսինէն), Պ. Գաբրիէլ Զելէպեան (երգերով):

Պարեր եւ խմբերգներ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Մխիթար Թորոսեանի:

Մուտքը ազատ է

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԱՒՍՏՐԻԱ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Zell Am See

Մեկնումը Դեկտ. 21 Թրէճ տէ ևէժով կառ տը լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3 նոյն կայարանէն:

ՊՐԻՒՔի մէջ (Զել ամ Զէի մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր: Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիւժ, փաթինաժ, եւայլն:

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով միասին:

Մասնակցութիւն 485 Ֆր. բոլոր ծախքերը մէջը:

Կանխավճար՝ 100 Ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

Զել ամ Զէ, Սալցպուրկի մէջ ձմեռնային մարզական հրաշալի կայան մը, գեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած սաստիկ ցուրտերէն բարձր լեռներուն շնորհիւ: Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, փոլիտրիֆ երեկոյթներ եւայլն:

Մասնակցութիւն՝ 525 Ֆր.:

Կանխավճար՝ 100 Ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան գինը (Բ. կարգով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է.Տ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբը — նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 ֆր., ուսանողներու կէս գին
Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924-38-54

ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին: Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ մասնաճիւղին

Շաբաթ, Նոյեմբեր 14, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

CASINO DE CHARBONNIERES

Մրցում լաւագոյն ղեհստաւորուած զոյգերու

Կ'երդէ ԱԼԻՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ (ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ)

JACKY MAILLEREY et son Ensemble

COTILLONS — ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐ.

Տեղերը ապահովել կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ

ՎԱԼԱՆՍ

Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը երախտագիտութեամբ, եկեղեցւոյ ծառայող հոգեւորականներու եւ աշխարհականներու անթառամ յիշատակին, որոշած է ամէն տարի Նոյեմբեր 15 (ամսուան երրորդ կիրակին), որ կը զուգադիպի Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ օծման, արժանավայել ձեւով մատուցանել քառաձայն պատարագ եւ հոգեհանգիստ անոնց յիշատակին:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի չուրջ, Դեկտ. 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը: Հասցէ՝ 1· Փլաս Օթէլ տը Վիլ:

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ ՆԱՀԱՆԳԱՑԻՆ Մուրատ Ուսումնասիրաց Փարիզի կեդր. Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Շաբաթ երեկոյեան (14 Նոյեմբեր) ժամը ճիշդ 20,30ին հայրենակից Տէր եւ Տիկին Ղազար Դանիէլեանի բնակարանը, 41 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի լէ Մուլինօ: Օրակարգ՝ 24 Հոկտեմբերի ժողովին օրակարգի չարունակութիւն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱ

Խնճոյք – ճաշ Դաշնակցութեան 80ամեակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Արնուվիլ – Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան Հնչակեան կոմիտէի, Նոյեմբեր 21ին:

×

Իսիի Կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշը Փետրուար 20ին:

×

Հայ կարմիր Խաչի տարեկան ծերեկոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ:

ԱՒՏՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ
մասնաճիւղին կողմէ

15 Նոյեմբեր Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին Քաղաքապետարանի սրահը Ռիւ Վոլթէր

«ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՑԱՆԸ»

Բեմադրութեամբ
Բեմասիրաց Թատերախումբին

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը կ'ուզուի, որ կատարած ըլլայ զինուորական ծառայութիւնը: Ռանդուն եւ նախաձեռնութեան ոգի ունեցող ներկայացուցչական (ռըփրէզան-թան) պաշտօնի համար: Մնայուն աշխատանքի համար: Կը խնդրուի չզիմել լուրջ չըլլալու պարագային:

Հեռաձայնել՝ 899-23-66:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ
13
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI
13 NOVEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11·964 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 46e ANNÉE — N° 11.964

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՆԻՔՍԸՆ, ՊՈԴԳՈՐՆԻ ԵՒ ԱՅԼ ՊԵՏԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆԵՑԻՆ

ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ՆՈՒԹՐԸ ՏԱՄԻ ԵՒ ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Զօր· տը Կոլի յանկարծական մահը, որ, ինչպէս հաղորդած էինք մեր Զորեքշաբթի թիւով, տեղի ունեցած էր Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 19,30ին, իր բնակարանին մէջ, խոր սուգի մատնեց ամբողջ Ֆրանսան:

Աւելին՝ ընդհանուր յուզում յառաջ բերաւ ամէնուր, բոլոր երկիրներու մէջ: Այսպէս է, որ Ֆրանսայի նախկին նախագահին մահուան դուժը առնելէ ետք հաղարաւոր ցաւակցական հեռագիրներ սկսան տեղալ Փարիզ եւ Քոլոմպէյ-լէ-մէօ-Էգլիզ, Ֆրանսայի եւ աշխարհի բոլոր ծայրերէն: Բոլոր մայրաքաղաքներն ալ, անխտիր, իրենց երկրին ցաւակցական զգացումը փոխանցեցին Ֆրանսայի կառավարութեան եւ Տիկին տը Կոլլի: Միջազգային մամուլը քանի մը օրէ ի վեր լայնօրէն կ'անդրադառնայ Ֆրանսայի այդ մեծ զաւկին անձին եւ գործին: Ֆրանսացի եւ օտար դէմքեր իրենց դրուատանքի խօսքերը կ'ուղղեն, իսկ ճայն-պատկերափնտրները բացառիկ յայտագիրներ կը յատկացնեն տը Կոլլի նուիրուած:

ՄԱԿ իր վերջին նիստին մասնաւոր յարգանք մատուցանեց զօրավարին, իսկ բազմաթիւ երկիրներ, ինչպէս Ռումանիա, Պրազիլ, Չիլի, Վենեզուելա, Եգիպտոս, Ֆրանսախօս աֆրիկեան պետութիւններ եւ ուրիշներ ազգային սուգի օրեր հռչակեցին: Այլ երկիրներ՝ ի յարգանս զօրավարին իրենց դրօշները պարզեցին կիսով բարձր: Նոյնիսկ համայնավար Չինաստան, իր սովորութիւններէն չեղելով չինական դրօշը փեքինի մէջ պարզեց կիսով բարձր: Մաօ, ընկերակցութեամբ փոխ-նախագահին, ծաղկեպսակ մը զետեղեց փեքինի Ֆրանսական դեսպանատան մէջ, Զօր· տը Կոլլի նկարին առջեւ: Արաբ երկիրներու ճայնափնտրները օրուան ընթացքին կը յիշեն զինն իրենց ունկնդիրներուն, թէ «կոր - ընդունինք մեր լաւագոյն բարեկամը»:

Երեքշաբթի օր, Նախարարաց Խորհուրդի արտակարգ նիստ մը գումարուեցաւ, որու ընթացքին որոշուեցաւ ազգային սուգի օր հռչակել Նոյեմբեր 12, Հինգշաբթի օրը: Համաճայն այդ որոշումին, Հինգշաբթի օր բոլոր պետական հաստատութիւններու վրայ Ֆրանսական դրօշը կը պարզուէր կիսով բարձր, ի նշան սուգի: Միեւնոյն առեն փակ կը մնային բոլոր պետական եւ վարչական հաստատութիւնները, դպրոցներ, քաղաքապետարաններ, փարիզի սակարանը, թատրոններն ու շարժանկարի սրահները եւն.: Հացի թերթերէ, ոչ մէկ ցրուում կը կատարուէր նամակներու եւ ծրարներու, թղթատարներու կողմէ:

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը՝ Ժորժ Փոմպիտու, Նախարարաց Խորհուրդի երեքշաբթի օրուան բացառիկ նիստէն ետք, Ֆրանսայի ժողովուրդին ուղղուած պատգամ մը արտասանեց·

— Ֆրանսուհիներ, Ֆրանսացիներ,

Զօր· տը Կոլ մեռաւ:

Այրի է Ֆրանսան:

1940ին տը Կոլ ազատեց Ֆրանսայի պատիւը, 1944ին զայն առաջնորդեց դէպի Ազատագրում եւ Ցաղթանակ, իսկ 1968ին մեզ զերծ պահեց քաղաքացիական կռիւներէ: Այժմու Ֆրանսայի պարզուեց անոր հաստատութիւնները, անոր անկախութիւնը, անոր տեղը աշխարհի մէջ:

Հայրենիքի այս սուգի պահուն, խոնարհինք Տիկին տը Կոլլի, անոր զաւակ - ներուն եւ թոռներուն ցաւին առջեւ:

Եւ թո՛ղ տը Կոլ յաւերժաբար ապրի ազգային ոգիին մէջ»:

Համաճայն Զօր· տը Կոլլի կտակին, որ գրուած է 1952 Յունուար 12ին, թաղումը տեղի կ'ունենար Քոլոմպէյ-լէ-մէօ-Էգլիզի մէջ, Հինգշաբթի օր, առանց մեծ չուքի: Արդարեւ, տը Կոլ կը ճչդէր իր կտակին մէջ, թէ կ'ուզէ հանդչիլ իր աղջկան գերեզմանին մօտ, հո՛ն ուր օր մը իր կինն ալ պիտի դայ հանդչիլ: Ամէն ինչ չափէն աւելի պարզ, «չեմ ուզեր ազգային թաղում, ո՛չ մէկ նախագահ, նախարար կամ այլ անձնաւորութիւն... ո՛չ մէկ ճառ պէտք է արտասանուի եկեղեցիին մէջ թէ այլուր»: Ահա՛ զօրավարին բաղձանքը:

Նախագահ Փոմպիտու եւ նախարարապետը՝ Շապան Տելմաս ոչ - պաշտօնական այցելութիւն մը կատարին օր մը առաջ Քոլոմպէյ-լէ-մէօ-Էգլիզ: Այս վերջինն - րէն առաջ Քոլոմպէյ կը մեկնէին Ազգային Պաշտպանութեան նախարարը՝ Տըզրէ եւ քանի մը այլ պետական դէմքեր:

Երեքշաբթիէն սկսեալ Լորէնի այդ փոքրիկ գիւղը ուխտատեղի կը դառնար հազարաւորներու համար, որոնք փոխադրական զանազան միջոցներով կը փութային հոն, որպէսզի իրենց վերջին յարգանքը մատուցանեն Ֆրանսայի մեծ զաւկին: Մինչեւ Հինգշաբթի առաւօտ աւելի քան տասը հազար ուխտաւորներ արդէն Քոլոմպէյ ժամանած էին: Թաղումին կրնար անոնց թիւը հարիւր հազարի բարձրանալ: Իշխանութիւնները յատուկ միջոցներ ձեռք առած էին դիւրացնելու համար ճամբորդներու երթուղարձը:

Հինգշաբթի ժամը 15ին, երբ գիւղին փոքր եկեղեցիին մէջ զօրավարին յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ֆրանսայի բոլոր եկեղեցիներու զանգակները կը զողանջեն:

Կառավարութեան կարգադրութեամբ կրօնական յատուկ այլ պարզ արարողութիւն մը տեղի կ'ունենար Փարիզի Նոթրը Տամ տաճարին մէջ, Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 11ին:

Նոթրը Տամի արարողութեան փութացած էին ներկայ գտնուիլ մօտ հարիւր երկիրներու առաջնորդներ, պետական բարձրաստիճան դէմքեր, որոնց չարքին հետեւեալները·— Նախագահ Նիքսըն, Պոդգորնի, Հոլանտայի թագուհին, Անգլիոյ գահաժառանգը՝ կալէսի իշխանը, ինչպէս նաեւ վարչապետը Հիթ, Յորդանանի եւ Պելժիոյ թագաւորները, եթովպիոյ կայսրը՝ Հայլէ Սելասիէ, Իրանի Շահը, Դաշնակցային Գերմանիոյ, Իտալիոյ, Իսրայէլի, Լիբանանի եւ այլ երկիրներու նախագահները, Թուրքիոյ, եգիպտոսի եւ ուրիշ երկիրներու վարչապետները, ափրիկեան երկիրներու առաջնորդներ եւ դեռ բազմաթիւ ուրիշներ: Ֆրանսայի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ եւս կրօնական արարողութիւններ տեղի կ'ունենային: Այլ երկիրներու եկեղեցիներու մէջ եւս:

Հինգշաբթի կէսօրէ ետք, օտար պետական դէմքերն ու առաջնորդները, որոնց չարքին Նիքսըն եւ Պոդգորնի, կ'ընդունուէին Նախագահ Փոմպիտուի կողմէ: Այս առթիւ աւելցնենք, որ ոստիկանական հսկողութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք կ'առնուէին օդակայաններու եւ փարիզի կեդրոնը, նկատի առնելով օտար առաջնորդներու փարիզ ժամանումը:

Այս տարուան Նոյեմբեր 11ը, այսինքն Ցաղթանակի օրը, տը Կոլլի մահով տարբեր նկարագիր ստացաւ: Ֆրանսա եւ, անկասկած, բոլոր երկիրներն ալ սուգ եւ տրամութիւն զգացին: Նախագահ Փոմպիտու ծաղկեպսակներ զետեղեց Անծոա - նօթ Զինուորի գերեզմանին եւ Բլեման - սոյի արձանին առջեւ: Նախագահին կ'ընկերանային նախարարապետը, Ծերակոյտի եւ Ազգային Ժողովի նախագահները, կառավարութեան անդամներն ու ուրիշ անձնաւորութիւններ:

Տը Կոլլի մահուան առթիւ միջազգային մամուլն ու ձայն - պատկերատփիւնները երկար անդրադարձան Յունիս 18ի կոչին հեղինակին կեանքին եւ գործին: Այսպէս, ափրիկեան պետութիւններու մամուլին համաձայն, տը Կոլ կը մնայ «Պրազավիլի մարդը», այն որ ափրիկեան բազմաթիւ պետութիւններու անկախութիւն չընորհեց: Արեւելեան Եւրոպայի երկիր - ներու եւ Խորհ· Միութեան համար ան կը նկատուի «Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ կամուրջ հաստատող» դիւանագէտ: Պոնի համար տը Կոլ «Ֆրանք-եւերման բարեկամութիւնը կնքեց»: Մ· Նահանգներուն համար տը Կոլլի անհետացումը կորուստ մըն է ոչ միայն Ֆրանսայի ազգին, այլեւ ամբողջ մարդկութեան համար:

Աւելցնենք, որ Ֆրանսայի մէջ 38 տարիէ ի վեր Ազգային Սուգ չէր հռչակուած: Վերջին անգամ սուգ հռչակուած էր նախագահ Փօլ Տումէրի մահուան առթիւ:

Պատկան իշխանութեանց կարգադրութեամբ, Հինգշաբթի դիշեր՝ ժամը 19,30էն մինչեւ 23, հսկում կը կատարուէր Ցաղթական կամարին տակ, նախկին ռազմիկներու կողմէ:

Որոշ աղբիւրներու համաձայն, Նիքսըն եւ Պոդգորնի, օգտուելով իրենց Փարիզ ժամանումէն, յատուկ հանդիպում մը պիտի ունենան լրարու հետ, տեսակ մը խորհրդային - ամերիկեան «վեհաժողով» մը:

Նման հանդիպումներ ունեցած են իրենց նախընթացը: Այսպէս, նախագահ Քենըտիի յուղարկաւորութեան առթիւ Ճոնսըն եւ Ա· Միկոյեան երկար տեսակցած էին եւ խօսած երկու երկիրները շահադրդռող հարցերու մասին:

× Զանազան քաղաքապետարաններ, Ֆրանսա եւ այլուր, կը մտադրեն հրապարակներ եւ փողոցներ մկրտել «Տը Կոլլ» անունով: Փարիզի մէջ կը մտածուի զօրավարին անունը տալ Փլաս տը լ'Էթուալի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ երկու զօրավարները, որոնք Հայաստան կը գտնուէին Հոկտեմբեր 21էն ի վեր, Թուրք - խորհրդային սահմանը անցան Զորեքշաբթի օր, Նոյեմբեր 11ին: Լենինական գտնուող Թուրք սպան նախապէս Թուրքիա վերադարձած էր արդէն: Թուրքիա Խորհ· Միութեան պիտի վերադարձնէ երկու օդահէն ուսանողներու փոքր օդանաւը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ գիտնականները դէպի Լուսին արձակեցին Լունա-17 այերանաւը: Առաքելութիւնը, ըստ սովորութեան, չէ ճշդուած:

ԻՏԱԼԻԱ մերժեց ընդունիլ խորհրդային Արտաքին Նախարարին առաջարկը՝ Եւրոպայի Ապահովութեան Խորհրդաժողովի գումարման մասին: Առաջարկը մերժեցին Իտալիոյ վարչապետն ու Արտաքին Նախարարը: Ժողովրդային ցոյցեր տեղի ունեցան Հռոմի մէջ, Գրոմկոյի դէմ:

ՀՆԴԻԿ ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ կալկաթայի մէջ գաղտնի կազմակերպուած մաօական բջիջը: Այս վերջինները կը յարձակին զրադարաններու, դպրոցներու վրայ՝ իբրեւ «քաղքենի մշակոյթի» տարածիչներ: Ռասլինտրանաթ Թակօրը որակած են «քաղքենի մշակոյթի ներկայացուցիչ»:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ երկու զրագէտներ՝ Ամալրիկ եւ Ուբոզկօ, դատի քաշուեցան «հակախորհրդային քարոզչութեան» համար: Ամալրիկ եւ Ուբոզկօ մերժեցին պատասխանել իրենց ուղղուած հարցումներուն, դատավարութիւնը նկատելով «անօրինական»:

ՔՈՄՊՈՃԻ մէջ կռիւները սաստկացած են: Հարաւ· Վիէթնամի եւ Խմերի ուժերը բուռն յարձակման անցած են «տեղահան» ընելու համար Հիւս· Վիէթնամի արձակողները: կարդ մը ապաստարաններ:

ՀՈՆԿ-ՔՈՆԿի բացերը Նոյեմբեր մկկէն ի վեր 38 դիակներ գտնուած են խեղդամահ վիճակի մէջ: Բոլորն ալ երիտասարդներ են, որոնք լողալով փորձած են փախչիլ Չինաստանէն:

ՔԵՊԷՔԻ մէջ կը չարունակուին փնտրտուքները անզլիացի դիւանագէտին, որ առեւանգուած էր Քեպէքի Ազատագրական Ճակատի կողմէ: Նահանգի կառավարութիւնը խնդրեց Դաշնակցային կառավարութենէն՝ ամսուան մը համար եւս պահպանել բանակը տեղւոյն վրայ:

ՉԻԼԻի ազգայնացուց 24 անհատական դրամատուներ:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ Ուխտի «Խորհրդարան»ը որոշեց զօրացնել իր ուժերը «Եւրոպայի ապահովութեան համար»: Խորհ· Միութիւնը հսկայ ուժեր կեդրոնացուցած է Արեւելեան Եւրոպայի մէջ, դիտել կուտան Ուխտի անդամ երկիրներու ներկայացուցիչները:

ՀԱՐԱՒ· ՎԻԷԹՆԱՄԻ փոխ-նախագահը՝ Զօր· Քի, Մ· Նահանգներ կ'այցելէ չարաթաւերջին: Վեց հազար Հարաւ· Վիէթնամցի զինուորներ հեռացան Քամպոճէն: Այդ ուժերուն ներկայութիւնը այլեւս անհրաժեշտ չէ, կը ճշդէ Սայկոն:

ՆԵՓԱԼԻ «Նոր Չինաստան» գործակալութեան անդամներէն լրագրող մը, Մ· Նահանգներու դեսպանատունը ապաստանեցաւ: Փեքին բողոքեց Նեփալի եւ Հնդկաստանի դէմ՝ «հակաչին» քարոզչութեան համար:

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ

ԽՄԲ.— Ստորեւ Փրոֆ. Նուպար Արփիարեանի ճառը, արտասանուած Նոյեմբեր 7ին, Սեւրի Դաշնագրի ստորագրութեան սրահին մէջ.—

Monsieur le Président du Sénat,
Monsieur le Préfet, représentant le Gouvernement,
Votre Altesse Royale,
Excellences,
Monsieur le Député,
Monsieur le Sénateur,
Messieurs les Conseillers généreux,
Messieurs les Maires,
Mesdames, Mesdemoiselles, Messieurs,
Chers Collègues et Amis,

Je voudrais tout d'abord, Monsieur le Président du Sénat, vous dire combien nous avons été touchés, mon ami Grégoire PAPAZIAN et moi-même, de l'accueil si simple et si cordial que vous nous avez réservé et de votre promesse spontanée de venir parmi nous aujourd'hui. La présence dans cette Assemblée d'un personnage d'un rang aussi considérable de la République confère à notre commémoration un lustre incomparable et je vous en exprime notre très profonde gratitude.

Toutes les causes justes ont votre appui actif et chaleureux, Monsieur le Président, vous nous l'avez dit, et quelle cause est plus juste que la cause arménienne ? Votre participation à cette cérémonie est une réponse.

Votre allocution, Monsieur le Maire, nous a été droit au cœur, par la personnalité de celui qui l'a prononcée comme par le cadre choisi où nous nous trouvons. Comment ne pas être ému, en effet, dans ce sanctuaire de la céramique, au milieu de ces productions raffinées d'un art traditionnel et toujours renouvelé, au point que le mot « Sèvres » est devenu synonyme de « porcelaine » et de « finesse », lorsque l'on pense que dans cette Salle même, à l'aide d'une écritoire et d'un encrier fameux, victime des bombardements de la dernière guerre, fut signé il y a un demi siècle le Traité qui devait consacrer la libération et l'indépendance de tant de peuples d'Orient ? Or vous êtes, cher Docteur Odic, le premier magistrat de cette cité de Sèvres qui tient au cœur des Arméniens ; vous avez l'estime et l'affection de vos administrés, pour lesquels vous ne ménagez pas votre dévouement. L'Arménien, de par sa nature, a toujours été bon citoyen et n'a guère donné de tracas à l'administration de ses hôtes. Il m'est agréable de constater que vos Sévriens d'adoption, comme tous les citoyens d'origine arménienne de votre département, en ont une fois de plus apporté la preuve, puisque nous avons aussi le plaisir et l'honneur de voir parmi nous Monsieur Claude LABBE, député des Hauts de Seine. Et je crois bien qu'il en est de même pour les Arméniens des départements voisins, comme le montre la présence ce soir de Monsieur Edouard BONNEFOUS, sénateur des Yvelines et de nombreux Conseillers généraux et Maires de la région parisienne.

Pourquoi commémorer aujourd'hui le cinquantenaire du Traité de Sèvres ? Après avoir soulevé tant d'immenses espoirs, ne les a-t-il pas terriblement déçus, puisqu'il n'a jamais été exécuté ? Mon ami Maître Barseghian analysera tout à l'heure le contenu juridique de ce traité et les causes de son inexécution.

Je ne suis pas un juriste, je suis simplement un universitaire scientifique et humaniste, c'est-à-dire un homme de bonne volonté, et c'est de ce point de vue naïf, comme disent les mathématiciens, que j'aborderai la question, et que je dirai, bonnement, qu'il n'est jamais trop tard pour réparer une injustice criante, que les crimes contre l'humanité ne bénéficient pas de la prescription, et que Talaat ne gagnera pas son pari. Qui diable est Talaat, pourraient se demander certains ? Talaat Pacha fut ce ministre de l'Intérieur turc qui dans le silence de son cabinet de travail trouva en 1915 une solution de sa manière pour résoudre le problème arménien, car l'Arménie gênait ses visées pantouraniennes. C'est lui qui mit au point dans ses moindre détails l'exécution du premier génocide organisé du vingtième siècle, le génocide modèle, dont devait s'inspirer Hitler 25 ans plus tard, et qui coûta au peuple arménien 1.500.000 victimes.

D'après Talaat, cette hécatombe nécessaire devait résoudre définitivement le problème arménien et dans cinquante ans personne ne parlerait plus des Arméniens.

Cinquante ans et plus ont passé, Mesdames et Messieurs, et que voyons-nous ?

Une minuscule république arménienne rescapée resplendit d'un vif éclat au firmament scientique et artistique. Erévan accueille des Congrès Internationaux brillants de Mathématiques, d'Astronomie, de Physique, et fournit à l'univers des savants de stature mondiale, l'astronome Victor Hambartzoumian, les physiciens cosmiques Alikanian, le biologiste Sissakian, qui fût président de la Conférence générale de l'UNESCO ; le monde entier joue la musique d'Aram Khatchadourian.

Et que dire de la Diaspora, où se sont épanouis des talents de toute sorte que je ne citerai pas aujourd'hui faute de temps?

Je me bornerai à constater la permanence et la vitalité du peuple arménien, génération après génération, malgré les génocides ; et voici la génération montante, les jeunes écoliers du Collège arménien Samuel Moorat des pères Mékhitaristes de Sèvres conduits par leur supérieur le R. P. Khoren Dilizian, que je me plais à saluer respectueusement. Je ne saurais oublier que j'ai moi-même enseigné les mathématiques il y a 25 ans dans ce Collège, juste avant de passer ma thèse, et c'est une raison de plus pour moi de porter Sèvres dans mon cœur. Auprès de la toute jeune génération, voici celle des étudiants d'origine arménienne venus de tous les coins du monde sucer le lait de l'Alma Mater du vieux Paris, malgré les bouleversements.

La traditions continue, la France reste la France, son flambeau attire toujours les jeunes Arméniens de tous les pays et c'est un honneur pour moi que de diriger la Maison des Etudiants Arméniens en cette Cité Internationale des Universités de Paris, Cité Universitaire unique au monde dans son genre, puisqu'elle est fondée sur le principe fédéraliste.

Et comment expliquer ici que nous, Français d'origine arménienne, n'ayons pas oublié nos lointains ancêtre d'Arménie dans ce qui fut d'abord notre terre d'asile et qui est maintenant notre patrie ? Car c'est un fait ; on peut être à la fois bons Français et nous sommes fiers de l'être, et bon Arméniens, nous ne nous en cachons pas. Il n'y a pas d'incompatibilité. La fraternité franco-arménienne s'est affirmée de façon éclatante depuis des Croisades et au grand jamais, dans toute l'histoire, les peuples arménien et français n'ont été ennemis et n'ont combattu l'une contre l'autre. Ils ont au contraire été toujours alliés et ont toujours senti les problèmes de la même façon, avec la même sensibilité. C'est un bonheur pour nous, Arméniens de France, de n'avoir pas de choix déchirant à faire.

Voilà, Mesdames et Messieurs, les pensées que m'inspire ce beau Salon du Musée National de Céramique dans cette ville de Sèvres dont le nom concrétise les espoirs du peuple arménien dispersé aux quatre coins du monde.

Et je vais maintenant céder la place au juriste éminent Armen Barseghian qui situera le problème dans son contexte historique et juridique.

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

—o—

ՈՒՂԵՐՁՆԵՐ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք քղքակցութեան մէջ, ստորեւ կը հրատարակենք Սեւրի Դաշնագրի յիսնամեակի հանդիսութեան դիւանին ղրկուած ուղերձները, կարգ մը անձնաւորութեանց կողմէ, որոնք չէին կրցած ներկայ ըլլալ:

ADRESSE DE SON EXCELLENCE
MGR. JEAN RUPP
Evêque de Monaco
Ancien Evêque auxiliaire du Cardinal Archevêque de Paris, Ordinaire des Orientaux de France

Alors que les années 60 vers leur fin et 70 rappellent les traités si malheureux signés, voici un demi siècle, dans les environs de Paris, surtout ceux de Saint Germain avec l'Autriche et de Trianon avec la Hongrie, nations toutes deux spoliées d'immenses territoires et d'une large partie de leur population, pour ne rien dire d'hostilités artificiellement crées entre peuples frères, une lumière brille, celle du Traité de Sèvres rendant partiellement justice à l'héroïque peuple arménien.

Hélas, ce ne fut qu'un éclair dans un ciel noir. La force prime le droit habituellement en ce bas monde.

Mais les causes les plus saintes et les plus justes ne sont jamais entièrement perdues car Dieu veille. Je ne puis qu'en appeler à sa Justice et à sa Miséricorde en m'associant aux souffrances et aux espérances du grand peuple arménien.

×

ADRESSE
de M. EDOUARD DEPREUX
Ancien Ministre

Socialiste, aux côtés de mon ami Jean Longuet qui fut d'ailleurs secrétaire de rédaction de la Revue « Pro-Armenia », j'ai vivement combattu les traités de Versailles, et autres lieux circonvoisins, qui, contrairement aux promesses faites aux anciens combattants, n'ont pas su asseoir la paix sur des bases solides.

Du moins certaines clauses de ces traités devaient-elles être marquées d'une pierre blanche, comme le retour de l'Alsace et de la Lorraine à la France, et la reconnaissance solennelle de l'indépendance de l'Arménie, si chère au cœur de mes amis Jean Jaurès, Anatole France, Francis de Pressensé, Quillard et tant d'autres.

Il va sans dire que je célèbrerai, avec

ԵՍ ԴՐՍԵՁԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:

— Ըսել կ'ուզեմ թէ պէտք է համոզուած ըլլամ որ ձեր ամուսնական առաջարկութիւնը իրաւունէ լաւ առիթ մըն է որ պէտք չէ ձեռքէ վախցնել:

— Այս մասին կը կասկածի՞ք:

— Այսինքն ձեզ այնքան հարեւանցի կերպով կը ճանչնամ որ չեմ կրնար ձեր մասին վճռական կերպով խօսիլ:

— Ուրեմն կը մերժէք առաջարկս:

— Ցաւ ի սիրտ կը մերժեմ:

Նոյն միջոցին նորեկներ մտած էին սրճարան եւ պատահածներուն մասին մանրամասնութիւններ կը պատմէին:

Պաշարիչ բանակը յաղթականօրէն կը յառաջանար: Պոլսոյ բոլոր թաղերն ալ սելանիկեան բանակին իշխանութեան տակ կը գտնուէին, չատ մը պահականոցներ արդէն իսկ անձնատուր եղած էին: Միայն Թաշ Քչլան ու Թաքսիմի զօրանոցն էին որոնք տակաւին կը դիմադրէին:

— Բայց դիմադրութիւնը երկար պիտի չտեւէ, հաստատեց այդ նորեկներէն մին: Երկու զօրանոցներն ալ սեղմօրէն պաշարուած են եւ թնդանօթի պիտի բզուին՝ եթէ անմիջապէս անձնատուր չըլլան:

Այս լուրերը ուրախութեամբ համակեցին Շաւարշը:

— Եթէ ազատարար բանակը յաղթա – նակէ, դոչեց, վաղը արդէն հանդարտութիւնը պիտի տիրէ քաղաքին մէջ:

— Կը տեսնէք որ անհամբեր ըլլալու պատճառ մը չունիք, դիտել տուաւ Վահան:

Եւ իր ունեցած տեսակցութիւնը չափէն աւելի երկարած համարելով դուրս ելաւ սրճարանէն:

— Ինչ աներես մարդ, կը մտածէր Վահան ինքն իր՛մէն, ինչպէս կը համարձակի այսպիսի առաջարկութիւն մը ընել ինծի:

Մէկ քանի ժամ փողոցները թափառելէետքը, դնաց ճաշելու եւ յետոյ Պոլսոյ կողմը անցաւ կացութեան մասին աւելի որոշ տեղեկութիւն մը առնելու համար:

Ամբողջ քաղաքին մէջ ընդհանուր ուրախութիւն մը կը տիրէր: Ազատարար բանակին մուտքը խանդավառութեամբ ողջունած էին ամէնքն ալ եւ ամէնուն սիրտը հանդարտած էր այլեւս:

Առտուան ահ ու դողին յաջորդած էր զուարթութիւն մը եւ բոլոր ժողովուրդը, այր ու կին, փողոցները լեցուած, օրուան մեծ դէպքին վրայ կը խօսէին:

Վահան բաւական պտըտելէ ետքը վերադարձաւ Բերա, իրիկուան դէմ:

Առաջին ծանօթը որ դէմը ելաւ Արամն էր:

— Ազէկ որ հանդիպեցայ քեզի, դոչեց Վահան, նորութիւններ ունիմ պատմելիք:

— Որո՞ւ մասին:

— Շաւարշին:

— Ի՞նչ կայ տեսնենք:

— Այս առտու իրեն հանդիպեցայ եւ տարօրինակ առաջարկութիւն մը ըրաւ ինծի:

— Պատմէ տեսնենք:

Վահան իր բարեկամին հաղորդեց Շաւարշի ամբողջ ըսածները:

— Բայց այդ մարդը իրաւունէ անտանելի կը դառնայ, ըսաւ Արամ սրտմտած, եւ գաւալին այն է որ հայրս այժմ բոլորովին տրամադիր է նշանտուքը կատարելու:

— Ի՞նչպէս, հարցուց Վահան:

— Այո, որովհետեւ Շաւարշ կրցեր է իր նիւթական կարողութեան մասին ապացոյցներ տալ:

— Կրցա՞ր հասկնալ թէ ինչ են եղեր այդ ապացոյցները:

— Ճշմարիտը չատ չհետաքրքրուեցայ, միայն սաչափը պիտեմ որ այս օրերս ութ–տաս հազար ոսկի արժող հօրենական ալարակ մը ծախելու վրայ է եղեր եւ հայրս ալ պիտի միջամտէ գործին:

Վահան թեթեւ մը ժպտեցաւ իր բարեկամին այս խօսքերը լսելով:

— Բայց դուն ինչո՞ւ անդորձ կը մնաս, դոչեց Արամ, նոյնիսկ մեր տունը անպատուհաս չես կոխեր... քու այս ընթացքդ բոլորովին անբացատրելի է... ո՞ւր մնացին Աչոտին յայտարարութիւնները:

— Աչոտ դեռ երեւան չելաւ, պատասխանեց Վահան, բայց յուսահատելու բան չկայ... վստահ եղիր որ երբ վայրկեանը հասնի ամէն բան երեւան պիտի ելլէ:

— Բայց վայրկեանը հասած է արդէն:

— Ոչ տակաւին, ըսաւ Վահան վճռաբար:

Այս տեսակցութենէն քանի մը օր ետքը, 14 Ապրիլ, Երեքշաբթի օրը, թնդանօթի հարիւր մէկ հարուածներ մայրաքաղաքի բնակիչներուն կ'աւետէին Ապտիւլ Համիտի անկումը եւ սուլթան Ռեշատի գահը բարձրանալը:

Ազատարար բանակը վերջապէս իր դարձը կատարած էր, արագ ու վճռական կերպով ու հիմա հանդարտութիւնը տիրած էր ամէն կողմ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(256 – Շար.)

ferveur, l'anniversaire du jour où la République arménienne a été reconnue et où le droit des Arméniens à vivre libres sur leurs territoires ancestraux a été proclamé.

Pourquoi faut-il que les grandes puissances qui ont donné leurs signatures au Traité de Sèvres n'aient pas exigé son application? La route de Sèvres à Lausanne est hélas bien longue. En flétrissant les impérialismes — tous les impérialismes — je veux affirmer le droit imprescriptible des Arméniens à être maîtres de leur destin. J'ai toujours considéré leur combat comme le mien.

×

A MR. GABRIEL MARCEL

Mon cher Président et ami,

Une fois de plus, je vous trouve à la tête d'une magnifique cause humaine et je vous en félicite.

Je connais l'histoire pathétique du peuple arménien. Son courage, sa ténacité, son intelligence, ses vertus morales lui ont permis de traverser des millénaires d'épreuves. Pour lui, je vous adresse tous mes vœux, notamment à ses intellectuels, à ses artistes, à ses représentants sociaux. Ils gardent l'estime et l'admiration de tous.

Votre
LOUISE WEISS

×

ADRESSE
du Professeur ALFRED KASTLER
de l'Académie des Sciences
Prix Nobel
Novembre 1970

A l'occasion du cinquantenaire du Traité de Sèvres qui a consacré l'indépendance de l'Arménie après les terribles épreuves qu'elle a connues,

je voudrais m'associer à tous ceux qui célèbrent cet événement en disant mon admiration pour le peuple arménien qui a donné au monde une de ses plus anciennes civilisations, qui a fondé un foyer d'art et de culture d'un grand rayonnement et qui donne aux peuples du monde l'exemple du courage et de l'ardeur au travail.

×

ADRESSE
du Professeur MARC ZAMANSKY
Doyen Honoraire
de la Faculté des Sciences de Paris
à Mr. N. ARPIARIAN

Absent par le corps, je suis présent par l'esprit dans votre Assemblée et je vous prie, mon cher ami, de lui exprimer ma chaleureuse sympathie pour la Cause Arménienne et mon souhait pour que justice soit enfin rendue aux légitimes revendications du peuple arménien, sur la base des principes du Pacte de la Société des Nations et de la Charte des Nations Unies.

×

MESSAGE
de Monsieur FRANÇOIS PERROUX
Professeur au Collège de Fance
Directeur de l'Institut de Science
Economique Appliquée
à Mr. N. ARPIARIAN

Le Professeur François Perroux m'a chargé d'exprimer à l'Assemblée son regret de n'être pas dans cette salle aujourd'hui, car il n'a pu se dégager d'un voyage hors de Paris, mais il participe à cette commémoration de façon effective, car il nous donnera une étude de quelques pages à paraître dans les Comptes-Rendus de cette Cérémonie.

×

... կը խնդրեմ Փրոֆ. Նուպար Աբփիարեանի փոխանցել լաւագոյն բարեմաղթութիւններս ազգային օրհնակատարութեան համար, որ կը կատարուի Սեւրի Դաշնագրի յիսնամեակին առթիւ: Կը ցաւիմ, որ ներկայ պիտի չկրնամ գտնուիլ: Սըրտանդուինք այն իրողութենէն, որ իրբեւ ժողովուրդ, իրրեւ ազգ թէեւ կորսընցուցած ենք, կորսնցուցած եւ վերստին կորսնցուցած, բայց այնուամենայնիւ երբ կը նայինք աշխարհին կը տեսնենք, որ յաղթանակած ենք, յաղթականներէն ենք (եթէ թոյլ կը տրուի ինծի տարաղները գործածել այսքան պարզացուած ձեւով), եւ յաղթականները պարտուածներն են: Վստահ եմ, թէ կը հասկնաք ինչ ըսել կ'ուզեմ: Այս ձեւի տօնակատարութիւն – ները կը հաստատեն այս փաստը: Եթէ երբեք իրապէս կորսնցուցած ըլլայինք, պիտի յանձն չառնէինք յիշել նմանօրի – նակ ձեւով:

Յաջողութիւն, բարի ճակատագիր եւ երջանկութիւն ու առողջութիւն հայ ժո – ղովուրդին ամենուրեք:

ՈՒԻԼԵԼՄ ՍԱՐՈՑԵԱՆ
(Թարգմանուած անգլերէնէ)

ՍՏԱՑՄԱՆՔ.— Պատմութիւն հայ դրա – կանութեան (սկիզբէն մինչեւ ԺԹ. դար, ԺԹ. դարու կէսերէն մինչեւ մեր օրերը) Ա. եւ Բ. հատոր մէկ հատորով, դրեց՝ Յովհաննէս Գազանճեան, հրատարակու – թիւն Հայկ Սէրէնկիւլեան դրական մըր – ցանակի թիւ 2: Տպարան Կաթողիկոսու – թիւն Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ 1970:

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

«ԱՆՈՑՇ» ՕՓԵՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մօտ վեց ամիսներ առաջ, Մարսէյլի օփերային մէջ, առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուէր հայ դեղարուեստի դլուխ դործոցներէն «Ա – նոյշ» օփերան, դործ՝ Ց. Թումանեանի եւ երաժշտութիւն Ա. Տիդրանեանի:

Մայիսի այդ օրերուն խանդավառու – թիւնը մեծ էր ամբողջ դաղութին մէջ, եւ հակառակ երեք յաջորդական ներկա – յացումներու, բազմաթիւ անձեր՝ հայ թէ օտար, տեղ չդտնուելուն պատճառաւ դրկուեցան: Կազմակերպիչ յանձնախում – բը դոհացում տալու համար բոլոր անոնց որոնք չվայելեցին աչքերու եւ ականջնե – րու այդ բացառիկ վայելքը, ծրագրած է, առայժմ Մարսէյլիոյ համար, երկու նոր ներկայացումներ 1971 Մայիս ամսուան ընթացքին: Առեղին, հակառակ մեր ան – չափ խանդավառութեան, չեչտած էինք քանի մը թերութիւններ յատկապէս ձայ – նական դետնի վրայ եւ որոշ կարեւոր մեկնութիւններ բաւական տկար դուրս եկած էին: Կազմակերպիչ վարչութիւնը քանի մը փոփոխութիւններ պիտի բերէ դերակատարներուն մէջ հասնելու համար դէպի կատարեալը:

Ահաւասիկ կրկնակի յանդգնութիւն վարչութեան կողմէ, երբ դիտենք թէ ա – նոր նիւթական հաչուեկչիռը լայնօրէն արդէն բացասական է: Անոյշ օփերայի կազմակերպիչ յանձնախումբի վարչու – թիւնը ջերմ փափաքը ունի, ոչ թէ միայն Մարսիլիոյ մէջ դարձեալ ներկայացնե – լու, այլ հրամցնելու նաեւ Փարիզ եւ Լիոն քաղաքներուն: Այս ուղղութեամբ անհրաժեշտ է որ նուիրեալ աղդայիները դեղարուեստի եւ երաժշտութեան ծանօթ, խանդավառուին այս դործով ու իրենց կարդին նախաձեռնեն: Ափսոս պիտի ըլ – լայ եթէ նման հսկայ աշխատանք մը չչահադործուի աւելի լայնօրէն եւ ափսոս պիտի ըլլայ բոլոր անոնց որոնք առիթը չունեցան, կամ առիթը չստեղծուեցաւ որպէսզի ապրէին այդ դեղեցիկ ժամերն ու վայրկեանները:

Անոյշ օփերայի կազմակերպութիւնը ու մանաւանդ անոր յաջողութիւնը բաց – ուիկ հանդրուան մը եղաւ արտասահմանի հայ կեանքէն ներս: Ան սքանչելի ապա – գոյցը եղաւ որ կարելի է դուրս դալ սո – վորական ներկայացումներէն ու մրցիլ միջազդային այլ օփերաներու հետ: Նման աննախընթաց աշխատանք եւ յաջողու – թիւն մը պէտք չէ որ մնայ առանց վա – ղորդայնի: Վարչութիւնը, դիտակից ան – խուսափելի դժուարութիւններուն, պատ – րաստ է դարձեալ լծուիլ դործի, յուսա – լով որ այս անդամ արձադանգ պիտի դտնէ միւս հայաշատ կեդրոններուն մէջ: Գնահատելի որոշում մըն է որ պատիւ կը բերէ ոչ թէ միայն բոլոր անոնց որ եղան հոգին այս ձեռնարկին, այլ անկէ անդին մանաւանդ պատիւ կը բերէ հայ մշա – կոյթին:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

×

«Անոյշ օփերայի» կազմակերպիչ յանձ – նախումբի վարչական դրամական հաչ – ուեկչիռը Մարսիլիոյ մէջ տրուած երեք ներկայացումներէն յետոյ կը ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը.—

Ընդհանուր ելք՝ 198 հազար 481 ֆր. 80
Ընդհանուր մուտք՝ 145 հազար 260 ֆր.
դոյացած հետեւեալ ձեւով.—
Նուիրատուութիւններ՝ 44 հազար 884
Տոմսակներէ եւ յայտագրերէ դոյա – ցած՝ 95 հազար, 915
Զանազան՝ չորս հազար 461
Բաց՝ 53 հազար 221.80
(Նուիրատուներու յանկը տեսնել Դ. էջ)

ԳԻՏԷ՞Ք ԹԷ...

— *Գիտէ՞ք թէ Մանուկ Աբեղեանի դըլ – խաւոր դործերն են.— «Հայոց լեզուի տեսութիւն», «Հին դուսանական ժողո – վըրդական երգեր», «Հայոց լեզուի տա – ղաչափութիւնը», «Սասմայ Ծռեր», «Հա – յոց հին դրականութեան պատմութիւնը» Ա. եւ Բ. հատոր (վերջինը կիսաւարտ):*

«Սասունցի Դաւիթ» ժողովրդական մեծ վէպի հաւաքման, ուսումնասիրութեան եւ հրատարակութեան դործին մէջ Աբեղ – եան կատարեց մեծ դեր:

— *Գիտէք թէ Եդիպտոսի մայրաքաղա – քը՝ Գահիրէ, հիմնուած է հազարամեակ մը առաջ, 970էն ետք, երբ Ֆաթիմի խա – լիֆաները դրաւեցին Եդիպտոսը: Գահի – րէի Միջնաբերդը կառուցուած է 1176ին, Էյուպեան խալիֆայութեան հիմնադիր Սալահէտտինի կողմէ: Մայրաքաղաքին տեղը, սակայն, ընտրած էր դեռ 641ին, Մեմֆիսի յաղթական արաբ զօրավարը՝ Ամրուն, որ հոն հաստատած էր իր զո – րակայանը եւ կառուցած էր իր մզկիթը: Բայց 970էն ետք կոչուած է Էլ Գահիրա (Յաղթականը): Տեղացիները Գահիրէն կը կոչեն նաեւ Մասր, ինչպէս նոյն անու – նով կը կոչեն Եդիպտոսը:*

— *Գիտէ՞ք թէ Ալեքսանդրիան հիմ – նուած է Ք. Ա. 332ին, Մեծն Ալեքսանդրի կողմէ, իբրեւ յունական նաւային խա – րիսխ եւ քաղաքական կեդրոն: Դարերով եղած է յոյն – հռոմէական աշխարհի երկ – րորդ մեծադոյն քաղաքը, Փթոլէմէացինե – րու տիրապետութեան չրջանին մանա – ւանդ: Դարձած է թատերավայրը մեծ կռիւներու: Յուլիոս Կեսար դրաւած է դայն Ք. Ա. 64ին, իսկ Օքթաւիոս անկէ 16 տարի ետք: Արաբական դրաւում՝ 640ին, երկար պաշարումէ մը ետք: Օս – մանցիներու դրաւում՝ 1517ին: Նափո – լէոն քաղաքը կը դրաւէ 1798ին, իսկ Անդ – լիացիք՝ 1882ին:*

«ԾԱՌԱՉ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Ո՛հ, սիրելիս, ան այնքան հարուստ է, իսկ մենք աղքատ:

— Է՛հ, ի՞նչ ընենք, այդ դեռ բաւարար պատճառ չէ, մայրիկ:

— Ո՛հ, Աստուած իմ, Աստուած իմ, ինչպէս ծանր է վիճակը, բացագանչեց մայրը:

ԺԱ.

Երբ Աննա Միխայլովնա որդւոյն հետ իջան կելլել Վլատիմիրովիչ Փեդուխո – վին դնաց, Ռոստով կոմսուհին երկար տուն մինակ նստեցաւ, Թաչկինակը աչ – քերուն դրած: Վերջապէս դանդակը զար – կաւ:

— Այս ի՞նչ բան է սիրելիս, ըսաւ ան բարկացոտ ձայնով յապաղող աղջկան, ծառայել չէ՞ք փափաքիր, ի՞նչ է, այդ պարապային ես ձեզ ուրիչ տեղ կը դրա – նեմ: Իր բարեկամուհիին վիշտը եւ վի – բաւորիչ աղքատութիւնը չատ պէշ աղդեր էր կոմսուհիին տրամադրութեանը վրայ, որ միշտ կ'արտայայտուէր սենեկապա – նուհիին տուած «սիրելի» եւ «դուք» մակ – դիրներով:

— Ցանցաւոր եմ, ըսաւ սենեկապա – նուհին:

— Կոմսին ըսէք, որ հոս դայ:

Կոմսը դլորելով կնոջը մօտեցաւ, ըստ սովորականին քիչ մը յանցապարտ երե – ւոյթով:

— Հը՛, կոմսուհիս, սալամբիներէն ինչպիսի՛ սօքէ ο մատէռ դուրս պիտի տան, սիրելիս: Համը արդէն նայեցայ: Զուր տեղը հազար րուբլի չտուի Տարա – սի համար, կ'արժէ: Նստաւ կնոջը քով, ձեռքերը ծունկերուն վրայ դրաւ եւ ալե – ւոր մազերը խառնեց:

— Ի՞նչ կը հրամայէք, կոմսուհիս:

— Ահա թէ ինչ, սիրելիս, այդ ի՞նչ է քսուեր հոս, ըսաւ ան ցուցունելով բաճ – կոնակը, երեւի խորխոխ է, աւելցուց ժպտելով: Ահա թէ ինչ կոմս, ինձ տուակ պէտք է: Կոմսուհիին դէմքը տխրութիւն մը առաց:

— Ա՛հ, կոմսուհիս...

Կոմսը չփոթեցաւ, ուղեց քսակը հանել:

— Շատ հարկաւոր է, կոմս, հինդ հա – րիւր ռուբլի պէտք է:

Եւ հանելով պաղիատէ թաչկինակը սրբեց ամուսնոյն բաճկոնակը:

— Այս վայրկեանիս, այս վայրկեանիս:

— Է՛յ, ո՞վ կայ հոդ, դոչեց այնպիսի ձայնով մը, որով կը դոչեն միայն ա – նոնք, որ վստահ են թէ կանչուած մարդը լեղապատառ պիտի վազէ պատուէրը լսե – լու: Կանչեցէք Միդենկան:

Միդենկան՝ կոմսի տունը կրթուած, եւ այժմ անոր ամբողջ տնտեսութիւնը վարող աղնուականը, թեթեւ քայլերով սենեակ մտաւ:

— Ահա թէ ինչ, սիրելիս, ըսաւ կոմսը ներս մտնող երիտասարդ մարդուն, դնա՛ եւ ինձ... (քիչ մը խորհեցաւ) 700 ռուբ – լի բեր, այո, սակայն նայէ որ անցեալ անդամուան պէս պատռուած, աղտոտ բաներ չբերես, այլ աղէկներէն ըլլան, կոմսուհիին համար է:

— Այո, Միդենկա, խնդրեմ մաքուր ըլլան, ըսաւ կոմսուհին վշտագին հառա – չելով:

— Զերդ վսեմութիւն, ե՞րբ կը հրա – մայէք որ բերեմ, ըսաւ Միդենկան, բա – րեհաճեցէք տեղեկանալ, որ... սակայն բարեհաճեցէք անհանդիստ չըլլալ, աւել – ցուց ան նշմարելով կոմսի ծանր ու յա – ճախակի շնչառութիւնը, որ սաստիկ պա – րոյթի աղդանշաններն էին: Ես մոռցեր էի... ա՛յս վայրկեանիս կ'ուղէք որ բե – րեմ:

— Այո, այո, հիմա անմիջապէս բեր եւ կոմսուհին յանձնէ:

— Ոսկի է, ոսկի այդ Միդենկան, ա – ւելցուց կոմսը ժպտելով երբ Միդենկան աներեւութացաւ: Անոր համար անհնարին բան չկայ: Չամբերել չեմ կրնար. ամէն բան կարելի է, անհնարին բան չկայ:

— Ո՛հ, դրամ, կոմս, դրամ, որքան վիշտ ու տանջանք կայ աշխարհիս վրայ դրամին երեսէն, ըսաւ կոմսուհին, իսկ ես դրամի պէտքութիւն չատ ունիմ:

— Դուք, կոմսուհիս, յայտնի չսայլող էք, ըսաւ կոմսը եւ համբուրելով կնոջ ձեռքը, առանձնասենեակը քաչուեցաւ:

Երբ Աննա Միխայլովնա Բեզուխովին վերադարձաւ կոմսուհիին քով, սեղանին վրայ արդէն դրուած էին թղթադրամներ – ը, ամէնքն ալ նոր եւ ծածկուած էին թաչկինակով մը: Աննա Միխայլովնա կոմսուհիին ալեհոծումը նշմարեց:

— Հը՛, ի՞նչ կայ սիրելիս, հարցուց կոմսուհին:

— Ո՛հ, ինչ սոսկալի վիճակի մէջ է ան, դայն ճանչնալն իսկ դժուար է, այն աս – տիճան պէշ է, վայրկեան մը միայն քովը կեցայ: Երկու խօսք անդամ չկրցայ ըսել:

— Աննէթ, ի սէր Աստուծոյ, մի մեր – ժեր, ըսաւ յանկարծ կոմսուհին կարմրե – լով, որ այնքան օտարոտի էր անոր թոր – չոմած նիհար եւ վսեմ դէմքին, թաչկի – նակին տակէն դրամները հանեց:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

Այրի Տիկին Սաթենիկ Մալխասեան, Տէր եւ Տիկին Աղաճանեան, Տէր եւ Տիկին Մեծպաքեան, այրի Տիկին Զարեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Զ. Դանիէլեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ա–մուսնոյն, սանին, զարմիկին, քեռայրին՝

ՊՕՂՈՍ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահը որ տեղի ունեցաւ Պիէթրի հիւանդանոցին մէջ, կիրակի 8 Նոյեմբեր 1970։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ 13 Նոյեմբեր ժամը ճիշդ 14,30ին Սիմֆիթիէր ու Պանէէօ–Քոմիւնալ, Ռիւ Կերլանտ, Պանէէօ։ Փորթ տ'Օռլէանէն առնել 128 թիւ օթոպիւսը եւ իջնել Ռիւ Ֆոռւատ։

Մասնաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ»։ – Մեր ցաւակցութիւնները

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տէր եւ Տիկին Աւետիս Մելքոնեան ի յիշատակ իրենց տարաբախտ աղջկան եւ փեսային՝ Լորային ու Ժան Արծրունիի, Մարսէյլի Ս. Սահակ–Մեսրոպ մայր ե–կեղեցիին նուիրած են ոսկեզօծ եւ ա–կունքներով զարդարուած սկիհ մը, ա–նոնց մահուան եօթներորդ տարելիցին հո–գեհանգստեան առիթով։

Նոյնպէս Տիկինները Զարուհի Մարկոս – եան երկու հատ խոչոր քիլիմ նուիրած են եկեղեցիին։

Եկեղեցւոյ վարչութիւնը խորին շնոր – հակալութիւնները կը յայտնէ նուիրատու–ներուն։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Ա–չի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հա–ւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի չուրջ, Դեկտ. 6ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը։ Հասցէ՝ 1· Փլաս Օթէլ տը Վիլ։

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Աստղիկ Հը–րաչեան, Տէր եւ Տիկին Թերտի Հրաչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Տա–ւուտեան եւ զաւակը, , Տէր եւ Տիկ· Ժան Կարապետեան, Պ· Յովհաննէս Հրաչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փօլատ – եան, Տէր եւ Տիկին Վարդան Պանտիկ – եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գա–բրիէլեան եւ եղբարք Հրաչեանները (Փարիզ) չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր կազմակերպութեանց, հայրենակց· միու–թեանց եւ այն բոլոր բարեկամներուն եւ հայրենակիցներուն, որոնք իրենց հեռա–դիրներով, նամակներով եւ նուիրատուու–թիւններով վշտակից եղան իրենց մեծ սուգին՝

Ողբ· ԱՐՇԱԻԻՐ ՀՐԱՉԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Աննիկ Պաղըճեան եւ աղջիկը Արմե – նուհի, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Արշակ Պաղըճեանի մահուան չորրորդ տարե – լիցին առթիւ, նաեւ իրենց տագերուն եւ հօրեղբայրներուն՝ Աւետուրին եւ Կա–րապետ Պաղըճեաններու յիշատակին 30 Ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան։

(Տառնալ «Յառաջ»էն)։

×

Ողբացեալ Գարեգին Արսլանեանի մահ–ուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Շա – ւիլի Կապոյտ Աչի մասնաճիւղին կը նուիրեն՝ այրի Տիկին Սրբուհի Տէր–Գա–լուստեան 30 Ֆր·, այրի Տիկին Մարի Տէր–Գալուստեան 20 Ֆրանք։

ԱՅՑ ՀԱՆԴՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Իսիի Կապոյտ Աչի մասնաճիւղը կազ–մակերպած է այցելութիւն մը Մոնմո – րանսիի ծերանոցին Դեկտ· 6ին, գեղար – ուեստական բաժինով։ Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տի–կին Սրապեանի 626–42–48, Տօնիկեանի 642·62·45, Յովսէփեանի 642–99–01։

Օթոքառը կը մեկնի ժամը 13,30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն։ Գին 10 Ֆր·։

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լոնտոնէն ընկ. Յովհ· Զալըգեան 10 անգլ· կը նուիրէ «Յառաջ»ին ընկ· Աւլէն Փափազեանի կառքի արկածէն ազատ – լուն առթիւ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Մարկրիթ Կրասիլնիկօֆ կը խօսի

ՈՒՐԱՐՏՈՒԻ

մասին, Չորեքշաբթի ժամը 20,45ին, Միւզէ տէ զ'Ամ Տէքորաթիֆ, 109 Ռիւ տը Ռիվոլի։

Հ. Ց. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ· Ց· Դ· Ս· Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին Յանօթ հաւաքավայրը։ Կը խնդրուի ճըշ–դապահ ըլլալ եւ ներկայանալ անդամա–տետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ· Ց· Դ· Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ· անդամական ժո – ղովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ։ Բոլորը ըն – կերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբը — եռագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 ՖՐ·, ուսանողներու կէս գին
Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924–38–54

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ ՆԱՀԱՆԳԱՑԻՆ Մուրատ Ուսումնասիրաց Փարիզի կեդր. վարչու–թիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր ան–դամները Շաբաթ երեկոյեան (14 Նոյեմ–բեր) ժամը ճիշդ 20,30ին հայրենակից Տէր եւ Տիկին Ղազար Դանիէլեանի բնա–կարանը, 41 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի լէ Մուլինօ։ Օրակարգ՝ 24 Հոկտեմբերի ժողովին օրակարգի չարունակութիւն։

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
նուիրուած

ԿՈՄԻՏԱՍԻ
ԵՒ ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿՆԵՐՈՒՆ

Հովանաւորութեամբ Վահան Վրդ· Թո–փալեանի, կազմակերպութեամբ Վիէնի Հայ Ազգային Միութեան։ Տեղի կ'ունե–նայ կիրակի 15 Նոյեմբեր ժամը 15,30ին Վիէնի Քաղաքապետարանի սրահը

կը նախագահէ ՏՈՒԲ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ Ատենապետ Ս· Էջմիէնի Ազգ· Միութեան

կը խօսին ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ· ԹՕՓԱԼԵԱՆ, Կոմիտաս վարդապետի մասին եւ Պր· Հ· ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ՝ Յովհ· Թումանեանի մասին

Խօսնակ Պր· Ժորժ Մաս (Լիոնէն)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին։ Կը մասնակցին արտասանութիւններով՝ Պ· Էմ· Թաչճեան, Օրիորդները Արսինէ Կարապետեան, Էլիզապէթ Քէլէչեան, Ա–րաքսի Աճէմեան, Տիկ· Ալիս Գալուստ – եան, Մարի Կարապետեան (Տէսինէն), Պ· Գաբրիէլ Զելէպեան (երգերով)։

Պարեր եւ խմբերգները Հ· Ց· Դ· Նոր Սե–րունդի «Սեւան» խումբի կողմէ, դեկա–վարութեամբ Պ· Միհրան Թորոսեանի։

Մուտքը ազատ է
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ

մասնաճիւղին կողմէ

15 Նոյեմբեր կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին Քաղաքապետարանի սրահը Ռիւ Վոլթեր

«ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՅԴՍՏԵԱՆ ԿԱՑԱՆԸ»

Բեմադրութեամբ
Բեմասիրաց Թատերախումբին

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆ· ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ մասնաճիւղին
Շաբաթ, Նոյեմբեր 14, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
CASINO DE CHARBONNIERES
Մրցում լաւագոյն զգեստաւորուած զոյգերու
Կ'երգէ ԱԼԻՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ (ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ)
JACKY MAILLEREY et son Ensemble
COTILLONS ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐ

Տեղերը ապահովել կապոյտ Աչի անդամուհիներուն մօտ

ՎԱՂԱՆՑ

Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Հոգա – բարձութիւնը երախտագիտութեամբ, ե–կեղեցւոյ ծառայող հոգեւորականներու եւ աշխարհականներու անթառամ յի – շատակին, որոշած է ամէն տարի Նո – յեմբեր 15 (ամսուան երրորդ կիրակիին), որ կը զուգադիպի Վալանսի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ օծման, արժա – նավայել ձեւով մատուցանել քառաձայն պատարագ եւ հոգեհանգիստ անոնց յի – շատակին։

ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժա–մը 2,30ին։ Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը։

ԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱ

Խնճոյք – ճաշ Դաշնակցութեան 80ամ–եակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Ա–նուվիլ – Սարսէլի Հ· Ց· Դ· Վարդան ենթակոմիտէի, Նոյեմբեր 21ին։

×

Իսիի Կապոյտ Աչի տարեկան ճաշը Փետրուար 20ին։

×

Հայ Կարմիր Աչի տարեկան ցերեկ–կոյթ–Պարահանդէսը 21 Մարտ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Quelques poèmes choisis

pour composer

La légende Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation EVE GRILIQUEZ
Production ROUBEN MELIK

Կ'արտասանեն

François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝

Եղիշէ Չարենց, Նարեկացի, Յովհ· Թումանեան, Վահան Տէրեան, Յովհ· Շիրազ, Սայաթ Նովա, Յովհ· Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վահան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 2750

ԳԻՆ 30 ՖՐ·

PRIX 30 FR

Դիմել

Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch »

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ ՁՈՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ՁԵՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան Տար· 90 ֆր· Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար· 115 ֆր· Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ
14
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI
14 NOVEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11·965

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.965

ՍՈՒԳԻ ԵՒ ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՕՐ

ՓՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՁՕՐ. ՏԸ ԿՕԼԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ

ՔՈԼՈՄՊԷ՝ ՍԻՐՏԸ ՓՐԱՆՍԱՅԻ
ՓԱՐԻԶ՝ ՍԻՐՏԸ ԱՇԽԱՐՀԻ

Քոլոմպէ-լէ-տէօ-Էգլիզ եւ Փարիզ։ Հինգշաբթի օր առաջինը դարձած էր Ֆրանսայի սիրտը, իսկ երկրորդը՝ աշխարհի։

Արդարեւ բացառիկ չուքով տեղի ունեցան յուղարկաւորութիւնն ու կրօնական արարողութիւնը դիւղին փոքր եկեղեցին եւ Նոթր Տամի մէջ։ Երկու պատրաններուն ալ միշտ պահպանուեցաւ պարզունակ նկարագիրը մը, ինչպէս փափաքած էր տը Կօլ իր կտակով։

Հինգշաբթի առաւօտ կարգով Նոթր Տամ կը հասնէին մօտաւորապէս հարիւր երկիրներու, աշխարհի բոլոր կողմերէն, առաջնորդները։ Միջազգային մամուլն ու ձայն - պատկերասփիւռները դիտել կուտան, թէ չատ հազուադէպ պարագաներու մէջ այսքան մեծ եւ պատկառելի թիւով անձնաւորութիւններ մէկտեղուած են վայրի մը մէջ։ Կայսրեր, թագաւորներ, նախագահներ եւ ասոնց կողքին վարչապետներ եւ նախարարներ։ Պաշտօնական հիւրերու ցանկը սիւնակներ կը զբաւէ տեղական մամուլի էջերուն մէջ։ Մեր ընթերցողները ներկայացուցած էինք ոմանք, գլխաւորները։

Ժամը 11ի մօտերը Նոթր Տամ կը հասնէր նախարարապետը՝ Շաբան Տելմաս, որուն քիչ ետք կը յաջորդէր Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը՝ Ժորժ Փոմպիտու, որ տաճարի սեմին ընդունելով Կարդինալ Մարթիի կողմէ, կ'առաջնորդուէր իր պատուոյ տեղը։

Կրօնական արարողութիւնը կ'ըլլար պարզ, այլ տպաւորիչ։ Տաճարին մէջ կը գտնուին այդ պահուն լինը հազար անձեր, որոնցմէ 1500ը՝ պաշտօնական հրաւիրեալներ։

Փարիզի ժողովուրդը — չատեր նաեւ պատանիներէ — առաւօտ կանուխ խռնուած էր Նոթր Տամի հրապարակն ու շրջակայ փողոցները՝ տաճար մուտք գործելու մրցածումով։ Սակայն հազիւ դռները բացուած՝ արդէն լեցուած էր եկեղեցին։ Կիներ, երախաներ, ծերեր, այրեր, ամէն դասէ եւ տարիքէ, բոլորն ալ ժամերով ոտքի կը փորձեն դուրսէն հետեւիլ արարողութեան եւ այս ձեւով իրենց վերջին յարգանքը մատուցանել մեծ Ֆրանսացիին։ Պաշտօնական մարմիններու հաշուով՝ Հինգշաբթի առաւօտ Նոթր Տամի շուրջը հաւաքուած էր 70·000 հոգի։ Շատեր ուժաթափ եղան ցուրտէ եւ յոգնութենէ։

Կրօնական արարողութենէն ետք օտար հիւրերը մէկ առ մէկ կ'առաջնորդուին իրենց ինքնաշարժները։ Մեծերու տոնակ մը, շքեղ եւ եզակի, կը զբեն լրագրողները ի տես օտար դէմքերու կանոնաւոր մեկնումին մայր տաճարէն, յաջորդական կարգով։

Նոյն օրը կէսօրէ ետք ժամը 15ին, յուղարկաւորութիւնն ու թաղումը կը կատարուէր Զօր. տը Կօլի, Քոլոմպէ-լէ-տէօ-Էգլիզի մէջ։

Հոս եւս հսկայ բազմութիւն մը հաւաքուած է։ Գրած էինք երէկ, թէ երեքշաբթի օրէն սկսեալ հարիւրաւոր, հա - զարաւոր Ֆրանսացիներ եւ, նոյնիսկ, օտարականներ, Քոլոմպէ կը հասնէին։ Հինգշաբթի օր արդէն ներկաներու թիւը կը հասնէր տասնեակ հազարներու, որոնց վրայ պէտք է աւելցնել, անշուշտ, դիւղին 352 բնակիչները։

Հակառակ այս հսկայածաւալ բազմութեան, որուն չարքը կ'ներկարէր քիլոմեթրներով, պատկառելի լռութիւն կը տիրէր, եւ յուղարկաւորութիւնն ու թաղումը, եկեղեցին եւ գերեզմանատունը, կատարուեցան համեստ, անշուք եւ պարզ ձեւով։ Տը Կօլի վերջին բաղձանքը իրականացաւ, կը հաւատան լրագրողները։

Ժամը 15ի մօտերը զինուորական կառք մը դուրս կ'ելլէ Լա Պուասըրիէն, տը Կօլի բնակարանէն։ Կառքին վրայ, Ֆրանսական Եռագոյնի տակ կը դնուի զօրավարին դագաղը։ Կառքը դանդաղ կը յառաջանայ դիւղին փողոցներէն մինչեւ եկեղեցի, ուր ուսամբարձ վար կ'առնուի դագաղը եւ կ'առաջնորդուի մինչեւ խորքը։ Հոն են զօրավարին այրին, զաւակը, թոռները, ընտանիքին անդամները, ինչպէս նաեւ Անտրէ Մալրօ, Խակար Ֆօր, Մեսմէր, Փիէրֆիթ եւ քանի մը մտերիմներ, որոնք զօրավարին առաջին դինակիցները եղած են պատերազմի օրերուն։

Կրօնական համեստ արարողութենէն ետք զօրավարին դագաղը կ'առաջնորդուի դարձեալ դէպի դերեզմանատուն։

Ժողովուրդը մինչեւ ուշ դիշեր կը տոնդանգ լուռ դերեզմանին առջեւ։ Ամէնուր ծաղիկներ։

Հինգ հարիւր հոգի կը խնամուին կարմիր Խաչի բժիշկներու եւ հիւանդապահներու կողմէ։ Ցողնութիւնն ու ցուրտ օդը նուազումներու պատճառ կը դառնան։

Փարիզի Քաղաքապետարանի Խորհուրդի նախագահին հրաւէրին ընդառաջելով, հարիւր հազարաւոր Փարիզցիներ եւ այլ քաղաքներէ եկած Ֆրանսացիներ, Շան դ'Էլիզէի ամբողջ երկայնքին մինչեւ Յաղթական կամարէն կամ քալեցին, Հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 18ին սկսեալ։ Մարդկային ալիք մըն էր, որ հակառակ տեղատարափ անձրեւին, յամրաքայլ կը յառաջանար դէպի Էթուալ, դետեղելու համար փոքր կամ մեծ ծաղկեփունջ մը Անծանօթ Զինուորի դերեզմանին չուրջը։ Տողանցքին ներկայ էին նախկին ռազմիկներու բոլոր համախմբումները իրենց դրօշներով, ինչպէս նաեւ նախարարներ եւ պետական դէմքեր։

Համաձայն ոստիկանութեան, նուազադոյնը 180·000 անձ մաս կազմած է այս անպաշտօն տողանցքին, որ կը խորհրդանշէր Զօր. տը Կօլի 1944ի վերադարձը Փարիզ, քաղաքին ազատագրման առթիւ։ Արդարեւ տը Կօլ Յաղթական կամարէն իջած էր մինչեւ Շան դ'Էլիզէի ծայրը՝ քալելով։

Աւելցնենք, որ չատերու հաշուով քառորդ միլիոն եղած է Շան դ'Էլիզէ դըտնուողներու թիւը։

Ժամը 15ին Ֆրանսայի եկեղեցիներուն մէջ եւս կրօնական արարողութիւններ կը կատարուէին, մինչ անդին կը ղօղանջէին եկեղեցիներու զանգերը։

Օտար երկիրներու մէջ աւուր պատշաճի յարդանքի արտայայտութիւններ եղան։

Հինգշաբթի ամբողջ կէսօրէ ետք էլիզէ այցելած են օտար պետական դէմքերն ու առաջնորդները։ Առաջին առթիւ Փոմփիտու ընդունեցաւ ութ երկիրներու առաջնորդներ, որոնց չարքին Նիքսըն եւ Պոդգորնի։ Ընդունելութիւնները, բացի այս վերջին երկուքէն, ընդհանրապէս փրոթոքոլի բնոյթ ունեցած են։ Բացառութիւն կազմեցին Նիքսընի եւ Պոդգորնիի այցելութիւնները, քանի որ Ֆըրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը խօսակցութիւններ ունեցաւ անոնց հետ։

Առաջին տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Նախագահ Նիքսընի հետ, որուն կ'ընկերանար Փարիզի ամերիկեան դեսպանն ու Նախագահին խորհրդատուն՝ Քիսինճէր։ Տեսակցութիւնը տեւեց երեք քառորդ ժամ։ Թէեւ չճշդուեցաւ տեսակցութեան ընթացքին տեղի ունեցած խօսակցութիւններուն բնոյթը, այսուհանդերձ պարզ է, որ երկու նախագահներն ալ հարեւանցի ակնարկ մը նետած են միջազգային հարցերու վրայ։

Նախագահին տեսակցութիւնը Պոդգորնիի հետ տեւեց քսան վայրկեան։ Այս տեսակցութեան առթիւ Պոդգորնի յայտարարեց, թէ խօսակցութեանց նիւթ դարձած են խորհրդային - Ֆրանսական հարցերը։ «Սկսինք դործակցութեան Մոսկուայի համաձայնագիրը»։

Ինչպէս կ'ակնկալուէր, նախագահ Նիքսըն եւ Պոդգորնի քսան վայրկեանի հանդիպում մը ունեցան իրարու հետ էլիզէի մէջ, ընդունելութեան մը ընթացքին։ Լատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, այդ խօսակցութիւնը պաշտօնական բնոյթ չէ կրած, այլ խօսք եղած է կարգ մը հարցերու չուրջ ընդհանրապէս։

Ֆրանսայի Նախագահը ընդունեցաւ նաեւ Իտալիոյ նախագահն ու վարչապետը, Հոլանտայի թագուհին, Անգլիոյ վարչապետը, Դաշնակցային Գերմանիոյ նախագահը, Ափրիկեան երկիրներու առաջնորդներ եւ դեռ ուրիշներ։

Նախարարապետը, իր կարգին, տեսակցութիւններ եւ խօսակցութիւններ ունեցաւ Մարոքի, Եգիպտոսի, Թունուզի եւ քանի մը այլ երկիրներու վարչապետներու հետ։

× Նոթր Տամի եւ Քոլոմպէի կրօնական արարողութիւնն ու յուղարկաւորութիւնը հեռատիւռեցան, պատկերաստիւռներու միջոցաւ, քսանեւհինգ երկիրներու մէջ։ Երեք հարիւր միլիոն անձեր, Արեւմտեան Արեւելեան Եւրոպայէն մինչեւ Հիւս. Ամերիկա եւ, նոյնիսկ, Ճափոն, հետեւեցան արարողութեանց։

× Փարիզի հանրակառքերը ժամը 12ին մէկ վայրկեանի համար դադրեցուցին իրենց դնացքները, ի յարգանք տը Կօլի։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԵՒ ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Լ'Ենք-ամփիյ հանդէսը իր Նոյեմբերի թիւին տասը էջերը յատկացուցած է հայկական արուեստի մեկնաբանութեան եւ պատմական ծանօթութիւններուն, « Հայ արուեստը Ուրարտուէն մինչեւ մեր օրերը » ցուցահանդէսին առթիւ։

Ճարտարապետ Էմ. Իւթիւճեան «Հայ - յաստանի զարմիկներուն դանձը» խորագրին տակ հպանցիկ ակնարկ մը կը նետէ անցեալի հայ արժէքներուն վրայ, միշտ տեսլադաշտ ունենալով արդի Հայաստանի հողին վրայ յայտնաբերուած պատմական յուշարձանները՝ Արզնի, Շէնգաւիթ, Արին-Բերդ եւայլն։ Կը խօսի հայ ճարտարապետութեան, խաչքարերու եւ ձեռագրական արուեստի առանձնայատկութիւններուն մասին, հասնելու համար մինչեւ ԺԸ. դարու կերպընկալ արուեստն ու նկարչութիւնը։

Նկարներու ճոխ թիւ մը, որոնցմէ մէկքանին գունաւոր, աւելի ցայտուն կը դարձնեն հայկական արուեստին դեղեցկութիւններն ու առանձնայատկութիւնները։

Էմ. Իւթիւճեանի դրութիւնը իր սեղմ դիծերով ծանօթագրական բնոյթ ունի։

Լը Նուվել Օպսերվաթէօրի վերջին թիւին մէջ (Նոյեմբեր 9), «Բիւզանդիոնի սեմին» խորագրին տակ, կը ներկայացուին հայկական յուշարձանները ու արուեստի գործերը, պատմական ծանօթութիւններով։ Ցօդուածագիրը դրաւատալից տողեր կը նուիրէ պրոնզէ դարու իրերուն, հայկ. ճարտարապետութեան, քանդակագործութեան մասին։

Չափազանցուած պիտի ըլլար ըսել, կը դրէ քննադատը, թէ հայկ. արուեստը Միջին Դարու իր արժէքին վրայ մնաց արդի ժամանակներուն։ ԺԵ. դարու կրօնական նկարչութիւնը հետաքրքրական է, սակայն զարդարանքի իրերը, անօթները, հիւսուածեղէնները բաւական դաւառական թրքութիւն մը կը յիշեցնեն եւ դրդերն ալ աչքի չեն զարներ իրենց օրակով։

Ինչ կը վերաբերի ժամանակակից նկարչութեան եւ քանդակագործութեան, աւելի լաւ է չխօսիլ անոնց մասին, կը դրէ քննադատը, աւելցնելով, որ իրապէս անհասկնալի է, թէ արուեստի ի՞նչ ըմբռնումներով անհրաժեշտութիւն տեսնուած է զանոնք փոխադրելու հոս։ Քննադատին բնորոշումով անոնք ցցուն միջակութիւններ են։ Քննադատը կ'եզրակացնէ իր դատումը ըսելով, թէ պէտք է մտածութեան մատնել զանոնք, եթէ չենք ուզեր քննադատել։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ երկու դրագէտներ՝ Ամալրիք եւ Լեւ Ուրզկօ, որոնք ամբաստանուած էին «հակախորհրդային» քարոզչութեան յանցանքով, երեքական տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցան արդելակայաններու մէջ։ Դատաւարութիւնը տեղի ունեցաւ Մոսկուայէն 900 մղոն հեռու գտնուող քաղաքի մը մէջ — Սվերդլովսկ։

ԵԳԻպՏՈՍի նախագահը՝ Էլ Սատաթ յայտարարեց, թէ օգտուեցանք զինադադարէն՝ զօրացնելու համար մեր դիրքերը։

Զիլի որոշեց վերահաստատել իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Քուպայի հետ, որոնք խզուած էին 1964էն ի վեր։

ՀԱՄԱՊԱՐՓԱԿ ՍԻՐՏԸ

(Ա. Խահակեանի ծննդեան 95ամեակի առթիւ)

Հայ ժողովրդի փոթորկալի պատմու – թեան ամէնից ողբերգական եւ հերոսա– կան ժամանակաշրջանը՝ Ժ. դարի 90ա– կան թուականները եւ Ի. դարի առաջին երկու տասնամեակները, յատկանշւում են նաեւ մեր ազգային մշակոյթի՝ գրա– կանութեան եւ արուեստի բուռն զար – գացմամբ: Յատկապէս այդ տարիներին, կեանքի եւ մահու անօրինակ ու անհա – ւասար զօռեմարտում ժողովրդի ստեղ – ծագործական հանճարը հասաւ բարձր լարուածութեան: Դա դաժան դարերի փորձութիւնների բովով անցած մեր ժո– ղովրդի ապրելու եւ յարատեւելու ան– պարտելի կամքի դրսեւորումն էր:

Այդ ժամանակաշրջանում են ստեղծա – գործել եւ իրենց սքանչելի դլուխ գոր – ծոցներով հայ հոգեւոր մշակոյթի գան– ձարանը հարստացրել Շիրվանզադէն ու Թումանեանը, Կոմիտասն ու Վարդգէս Սուրէնեանցը, Վարուժանն ու Սիաման– թօն, Աբեղեանն ու Թորամանեանը, Ա– բելեանն ու Թադեւոսեանը, նաեւ Խա– հակեանը:

Տարաբախտաբար, նրանցից ոչ բոլորին բախտ վիճակուեց տեսնելու հայոց ժո – ղովրդի վերածնունդը եւ նոր եռանդով ու աւիւնով ստեղծագործելու հայրենի – քում:

Օտար անհիւրընկալ ափերում երկար– ամեայ տանջալի դեգերումներից յետոյ հայրենի եղերք վերադարձաւ Խահակ – եանը:

Մեծ բանաստեղծի վերադարձը տրա – մաբանական ու անհրաժեշտ հետեւու – թիւնն էր՝ իր արմատներով ժողովրդի աշխարհազդացողութեան ու կենսահայե– ցողութեան հետ կապուած նրա ստեղ – ծագործութեան, նրա իմաստուն կեանքի: «Ի՛նչպէս չվերադառնայի իմ բազմաչար– չար հայրենիքը, գրել է Վարպետը, վե– րածնուած հիմա, հոգով–սրտով դուր – դուրուած այն նուիրական հողը, ուր կան այնքա՜ն քաղցր ձայներ, հին–հին դարե– րից եկած, հարազատների ձայները, նա– հատակների ձայները, հերոսների ձայ – ները: Ուր կան մաերիմ դէմքեր, քնարա– կան դաշտեր, վիպական լեռներ, մայրե– նի բարբառ, ժողովրդական երգի արտա– քին մթնոլորտ, վերջապէս հայ ժողո – վուրդը՝ աշխատասէր եւ արդար, Հա – յաստանի պատկառելի ժայռերից ծնուած, քարից հաց հանող եւ քարից հրաշքներ կերտող հայ ժողովուրդը»:

Իր երազանքների «լոյս–հանդրուա – նում»՝ հայրենի հողի վրայ, իմաստու– թեան եւ փառքի կատարին հասած բա– նաստեղծը քանիցս, տարբեր առիթնե – րով, յետադարձ հայեացքով չափել է իր դիտակցական – գրական կեանքի վաթ – սունամեայ ճանապարհը եւ կատարել ընդհանրացումները, եզրայանգումները: Դրանք նրա խոստովանութիւններն են, որ հմայում են իրենց սրտաբուխ ան – կեղծութեամբ, ճշմարտութեամբ, իմաս– տութեամբ եւ օգնում են աւելի խոր ըն– կալելու, հասկանալու ու մեկնաբանելու բանաստեղծի հոգին, նրա ստեղծագոր – ծութիւնները, կեանքը:

Եւ ամէն անգամ, երբ թերթում, վեր– ընթերցում ենք նրա քնարական երգերը՝ առաջին տպագրուած բանաստեղծութիւ– նից («Ծաղիկ էի նորաբողբոջ...») մին– չեւ վերջինը («Ա՛խ, ինչքա՜ն, ինչքա՜ն կ'ուզէի լինել...») մեր հոգու աչքերի առջեւ յառնում է Խահակեանի կերպարն իր ամբողջ հմայքով ու մեծութեամբ:

Նախ տեսնում ենք ժողովրդական եր– գիչների եւ կառուցող վարպետների հայ– րենիքում՝ Շիրակում ծնուած, քնքոյշ, ղգայուն սրտով, վառ երեւակայութեամբ եւ բանաստեղծական աւիւնով օժտուած պատանուն, որ Մանթաշի «երազ հով– տում» խոր զմայլանքով եւ զեղչկուհի – ների պարերն ու երգերը, դուսանների խաղերն ու տաղերը, փորձառուա, խօս– քաչէն ծերերի իմաստուն զրոյցներն ու առակները, դիպուկ, հիւմըրով լի ա– ռածներն ու թեւաւոր խօսքերը... Այդ օրերից է նա մտերմանում ժողովրդի հետ, իր հոգում կուտակում բանարուես– տի գոհարները, որ պիտի դառնային նրա ստեղծագործական տարերքը:

Հայոց պատմութեան ուսուցումը պա– տանի Խահակեանն սկսում է ոչ այնքան դասագրքերով, որքան պատմական–ճար– տարապետական այն սքանչելի յուշար – ձաններով, որոնցով հարուստ է Շիրակի դաշտը: Մրենի ու Երերոյքի զեղաքան – դակ կամարների տակ է նա խաղացել, եւ նրա մանկական զրնգուն ճիչ ու կան– չին արձագանգ են տուել Անիի պարիսպ– ները...

Իր կեանքի այդ նուիրական օրերն ու պահերը Վարպետը յիշել է դուրդուրան– քով. « ... Հայկական անցեալ փառա – ւոր մշակոյթի այս վայրում՝ Շիրակումն են հիւսել իմ չքեղ երազները՝ նրա զմ– րուխտ Մանթաշում, Ալաղեզի ադա – մանդէ կատարի վրայ, բիւրեղ աղբիւր – ների զրնգոցի մէջ, Արփաչայի ափերում ... Անիի ներչնչող պարիսպների եւ ա– րիւծաբաշ բուրգերի տակ: Շիրակումն է իմ հոգին խոյացել արդար հպարտու – թեամբ ի տես մեր նախնիքների կերտած այդ զարմանալի դեղեցիկ եւ ներդաշնակ ճարտարապետութեան, յուշարձանների, որոնք թէեւ կիսաւեր, բայց այնուամե – նայնիւ հզօր էին, ինչպէս հզօր է ոտքի վրայ մեռնող ռազմիկը...»:

Սակայն հայկական դառն իրականու – թիւնը, ճնշող ծանրութեամբ, յաճախա– կի արթնացրել է նրան վիպապաշտ եր– գանքներից, ազգային ճնշումը նա զգում է դեռ մանկութիւնից, երբ փակւում են հայկական դպրոցները, նա տեսնում է համատարած աղքատութիւն՝ երբեմնի հայգառատ Շիրակում: Առաջին սէրը դառնում է խորազգաց պատանու առաջին վիշտը եւ ներշնչում հոգեմորմոք երգեր·

Ցաւած սիրտս երգեր հիւսեց,
Երգեց ամուշ ու տխուր,
Վիշտըս հալուեց, արցունք հոսեց,
Վճիտ, ինչպէս ջինջ աղբիւր...

Հաղիւ տասնութամեայ՝ Խահակեանը մեկնում է Վիէննա, ապա Լայպցիկ՝ ու– սումը չարունակելու: Սիրամերժ պատա– նին իր ամբողջ եռանդն ու աւիւնը նուի– րում է դիտութեանը· ուսանողական տա– րիների (1893–1895) տետրերը, որոնց է– ջերում կատարած դրառումները, դրա – դարանին ներկայացրած պահանջադրերն ու դրացանկերը պարզում են ուսանող – բանաստեղծի հարցասիրութեան եւ հե – տաքրքրութիւնների լայնածիր սահման – ները, համաչխարհային դրականութեան դլուխ դործոցները, դիւցազնավէպերը, դասական եւ նոր փիլիսոփայութեան ներ– կայացուցիչների երկերը, կրօնների պատմութիւն, բնաղիտութիւն, մարդա – բանութիւն, աղդագրութիւն, ժողովրդա– կան բանահիւսութիւն: Նա քաղուածքներ ու դրառումներ է կատարել Արիստոտէլից ու Պղատոնից, Քանտից ու Հեկելից, Մարքսից ու Էնկելսից, Ֆոյերպախից ու Պեպելից, Շոփենհաուերից ու Նիցչէից, Լոմպրոզոյից ու Վունդտից: Միշտ չէ, որ 18–20ամեայ երիտասարդը կարողանում է ճիշդ կողմնորոշուել փիլիսոփայական իրարամերժ ուղղութիւնների նկատմամբ: Նա դեռ որոնումների չրջանում է: Իա – կանը երիտասարդ բանաստեղծի մտքի համարձակ ու բարձր խոյանքներն են, որ հիացում են պատճառում:

Միաժամանակ նա չարունակում է հիւ– սել իր քնարական երգերը՝ մնալով միշտ հաւատարիմ ժողովրդի աչխարհազդա – ցողութեանն ու կենսահայեցողութեանը, իր լաւագոյն ստեղծագործութիւններով բնաւ տուրք չտալով ժամանակի նորաձեւ տրամադրութիւններին:

Անպատասխան սիրոյ վէրքը դեռ մը – խում էր, երբ այդ տարիներին (1894–1895) տեղի են ունենում Սասունի կոտո– րածները: Անձնական վիշտը վերածւում է համազդային վշտի, եւ բանաստեղծի երգերը դառնում են առաւել թախծալի ու ողբանուագ: Դեռ ուսանող՝ Խահակ– եանը ներդրաււում է ազգային – ազա – տագրական չարժման ոլորտը:

Ուսման ընթացքը չաւարտած՝ վերա – դառնում է հայրենիք եւ այստեղ ձերբա– կալւում (1896): Մէկամեայ բանտարկու– թիւնից ազատուելով, տպագրութեան է պատրաստում իր բանաստեղծութիւնների անդրանիկ ժողովածուն, որ լոյս է տես– նում 1898ին: Դա մի վտիտ գրքոյկ էր՝ «Երգեր ու վէրքեր», որ մի նոր, հմայիչ էջ բացեց հայ քնարերդութեան պատ – մութեան մէջ եւ երիտասարդ բանաս– տեղծին բերեց համազդային ճանաչում ու փառք:

Այդ գրքոյկով սկսւում է Խահակեանի դրական մեծ ճանապարհը: Այնուհետեւ եւս դրեց նոր, նոյնքան արտադրաւ եւ հոգեպարար երգեր, դիւցազնավէպեր, պատմուածքներ, հրաչակերտեց «Աբու Լալա Մահարի» պոէմը, որը նրա անունը դուրս բերեց հայ դրականութեան սահ – մանների:

Շարունակելով եւ զարգացնելով հայ դասական դրականութեան աւանդոյթնե– րը, Խահակեանն այն հարստացրեց հա– մամարդկային, փիլիսոփայական դաղա – փարներով յագեցած երկերով: Նա սքան– չելիօրէն համադրեց ազգայինն ու համա– մարդկայինը: Խահակեանի ստեղծագոր– ծութեան այդ չատ էական առանձնա – յատկութիւնները դեղեցիկ կերպով ձե – ւակերպել է նրա հոգեկից ընկերը՝ Դե– միրճեանը· « ... Նա ժողովրդին տեսաւ համաչխարհային վշտի տուայտանքների, տիեզերական տարածութիւնների պրիզ – մայի միջով, իմաստաւորուած մեծ փի– լիսոփայական նչանակութեամբ եւ խո – րութեամբ: Նա համամարդկայնացրեց հայ ժողովուրդը, հանեց նրան նեղ, ազ– դագրական – տեղական չրջանակներից, բարձրացրեց նրա համամարդկային ար– ժէքն ու նչանակութիւնը»:

Խահակեանի հմայքը եւ մեծութիւնը նրա ստեղծագործութեան խորապէս մարդկային բովանդակութեան մէջ է: Նա սիրոյ երգիչ է, բայց ոչ միայն անձ– նական սիրոյ կամ հայրենիքի սիրոյ, այլեւ համամարդկային, համապարփակ սիրոյ երգիչ: Պատահական չէ, որ նրա քնարական երգերում այնքան յաճախ հո– լովւում է «սիրտը»: Աչխարհի չարն ու բարին անցնում են նրա սրտի միջից, բեկւում, արտացոլւում այստեղ, դառ – նում «երգ ու վէրք»:

Բանաստեղծի սիրտը որքան խորն է խոցւում, տառապում, տուայտում իր ժողովրդի ճակատագրի համար, այնքան աւելի դառնում է ղգայուն ու կարեկից բոլոր տառապող մարդկանց նկատմամբ.

..Եւ ծով արցունքներն անծայր աչխարհի
Ամէն խորշերից, ամէն սրտերից
Կաթիլ ու կաթիլ հաւաքւում, գալիս,
Թափւում են վըշտոտ, խոցուած սրտիս
մէջ...

Խահակեան – արուեստագէտն ու մր– տածողն աչխարհը, կեանքն ընկալում է իրենց ամբողջութեան մէջ, առանց աչ– խարհագրական սահմանափակումների, նա ստեղծագործական ներչնչումներ է ստացել ռուս, վրացի, ադրբէջանցի, քիւրտ, օս, Ֆրանսացի, իտալացի, չինա– ցի, հնդիկ, արաբ, հրեայ, յոյն, պարկ ժողովուրդների կեանքից, դրականութի– նից եւ ժողովրդական բանարուեստից· ստեղծել է այդ ժողովուրդների պատ – կանող մարդկանց կերպարները՝ նրանց ազգային առանձնայատկութիւններով, ո– գով ու ոճով:

Դրանով Խահակեանի ստեղծագործու – թիւնը ձեռք է բերել համամարդկային արժէք ու նչանակութիւն:

Ս. ԻՆՃԻԿԵԱՆ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Այս ուրախալի դէպքերէն երկու օր առաջ, Վահան առաուն կանուխ տակա – ւին իր սենեակը կը գտնուէր, երբ յան– կարծ սենեակէն ներս մտաւ Աբրամ, խոռ– ված դէմքով մը:

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ ունիս, հարցուց կարնեցի երիտասարդը իր բարեկամին յուզուած վիճակը տեսնելով:

— Այսօր, գոչեց Աբրամ, ամէն բան պիտի լմննայ: Շաւարշ հօրս դրասենեա– կը պիտի գայ ու գործը պիտի աւարտի:

— Ժամը քանի՞ն պիտի գայ, հարցուց Վահան հանդարտութեամբ:

— Կէսօրէն առաջ:

— Ուրեմն տակաւին ժամանակ ունինք:

— Բայց ի՞նչ պիտի ընես:

Վահան փոխանակ այս հարցումին պա– տասխանելու, ըսաւ·

— Ջանա որ դուն ալ դրասենեակը գտնուիս:

— Շատ լաւ:

— Ուրեմն կը վստահեցնեմ որ չատ հետաքրքիր տեսարանի մը ներկայ պիտի ըլլաս:

— Բացատրէ տեսնենք ըլլալիքը:

— Չէ, ներէ որ բան մըն ալ չըսեմ... միայն սա դիտցիր որ Շաւարշ չատ ան– հաճոյ կացութեան մը պիտի մատնուի:

— Ես ալ այդ կը փափաքիմ:

— Ուրեմն լուռ պիտի հասնիս փա– փաքիդ:

— Սակայն քիչ մը լուսաբանէ դիս:

— Կ'աղաչեմ մի ստիպեր, որովհետեւ բան մըն ալ չեմ ուզեր ըսել առայժմ. լաւագոյն է որ յետոյ ինքդ տեսնես ամէն բան:

— Ինչպէս որ կ'ուզես, պատասխանեց Աբրամ, դիտեմ որ երբ միտքդ բան մը դրած ես անկարելի է որ անոր հակառակը գործես, ուրեմն այսպէս, կէսօրէն առաջ քեզի կը սպասեմ հօրս դրասենեակը:

— Ժամադրութիւնը քանիի՞ն է:

— Կարծեմ երեքին հոն պիտի գտնուին:

— Ուրեմն ես ալ չորսին մօտերը կու– գամ:

Երկու բարեկամները ուրախութեամբ իրարու ձեռք սեղմեցին ու Աբրամ մեկնե– ցաւ Վահանի քովէն:

Արդարեւ ժամը երեքին մօտերը Շա – ւարշ ու Շապան ներկայացան Բարսեղ էֆէնտիի դրասենեակը: Վաճառականը ի– րենց կը սպասէր Աբրամին ու Մարտիկ էֆէնտիին հետ: Այս վերջինը դիպուածով եկած էր բարեկամը տեսնելու եւ բար – եղ էֆէնտի ստիպուած էր հոն մնալ:

Շաւարշ յաղթականօրէն ներս մտաւ սենեակէն ներս եւ իր բարեկամը ներկա– յացուց:

— Շապան էֆէնտի Մալլումֆ, ըսաւ, դահիրեցի ազնուական ընտանիքի մը զա– ւակը:

Ներկաները յարդանքով ողջունեցին դինքը եւ Բարսեղ էֆէնտի հրաւիրեց հիւրը որ նստի:

Սովորական բարեւուքէ ետքը, Շա– ւարշ բացատրեց իրենց այցելութեան չարժառիթը:

Շապան որ մեծահարուստ եդիպտացի մըն էր, միլիոնատէր մը՝ իր խօսքերուն նայելով, կը փափաքէր մէկ քանի հողեր դնել Թուրքիոյ մէջ եւ մասնաւորաբար Անատոլուի կողմերը: Ասոր համար յատ– կապէս ճամբորդած էր Փոքր Ասիոյ մէջ եւ հիւր եղած էր Շաւարշի հօրը Ա. քա– ղաքին մէջ, Շաւարշ որ փարիզէն կը ճանչնար Շապանը զայն յատկապէս յանձ– նարարած էր իր հօր, որ փայլուն ըն – դունելութիւն մը ըրած էր եդիպտացիին եւ անոր ցոյց տուած էր իր ստացուածք– ները: Շապան փափաք յայտնած էր դնե– լու Շաւարշի հօր ազարակներէն մին Պո– լիս գալէն յետոյ, եւ այս մասին բա – նակցութեան մտած էր իր բարեկամին հետ: Սակարկութեան մասին կարելի ե– ղած չէր համաձայնութիւն գոյացնել եւ հիմա Շաւարշ կը խնդրէր Բարսեղ էֆէն– տիէն, որ միջնորդէր եւ խնդիրը վեր – ջացնէր:

Բոլոր ատոնք Շաւարշ նախապէս պատ– մած էր արդէն Բարսեղ էֆէնտիին եւ հի– մա ալ ցած ձայնով նոյն բացատրութիւ– նը կուտար միւսներուն:

— Խնդիրը մեծ բան մը չէ, կ'ըսեմ, երկու հազար ոսկիի տարբերութեան մը վրայ է, ինք տրամադիր է ութ հազար ոսկի տալու, հայրս ալ թերեւս հատնի այդ գնով ծախելու, բայց կ'ուզեմ քիչ մը աւելի փրցնել... կը հասկնա՞ք... ի– րեն համար քանի մը հազար ոսկին կա– րեւորութիւն չունի, բայց վերջապէս մե– զի համար բան մըն է:

Այս բացատրութիւններէն ետքը, Բար– սեղ էֆէնտի խօսք առաւ եւ ջանաց հա– մոզել Եդիպտացին որպէսզի փոքրիկ տարբերութեան մը համար խնդիրը չյա – րուցանէն: Ազարակը մեծ ապագայ ու– նէր եւ քանի մը տարիէն թերեւս արժէքը կրկնապատկուէր: Երկաթուղին հատնո– րէն այդ տեղերուն մօտէն պիտի անցնէր, եւայլն, եւայլն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(257 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՓՐՈՖ. Յ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Երկարատեւ եւ ծանր հիւանդութենէ ետք մեռած է Փրոֆ. Յովհաննէս Մամիկոնեան, որ վարիչն էր Երեւանի համալսարանի արեւագահմանեան ըրականու – թեան ամբիոնի:

Ողբացեալ փրոֆեսէօրը ծնած էր Ղա – րաքլիսա (այժմ Կիրովական) 1907ին: փոքր տարիքին կորնցուցած էր իր ծը – նողքը: Ծննդավայրի նախակրթարանը աւարտելէ ետք ընդունուած է միջնա – կարգ դպրոց: Աւարտած է 1928ին: Տարի մը Լեռնային Ղարաբաղի մէջ ուսուցչու – թիւն ընելէ ետք Յ. Մամիկոնեան կ'ըն – դունուի Երեւանի համալսարանի լեզուի եւ ըրականութեան ֆաքիւլթէին: Յետա – գային կը մեկնի Լենինկրատ՝ արուեստա – գիտութեան հիմնարկութիւն: 1933ին կը վերադառնայ Երեւան, ուր դասախօս կը կարգուի Երեւանի համալսարանի դրա – կանութեան տեսութեան, հին դրակա – նութեան եւ եւրոպական դրականութեան ճիւղերու:

փրոֆեսէօրին գրչին կը պատկանին հայ – եւրոպական դրականութեան կա – րեւոր հարցերուն նուիրուած կարգ մը արժէքաւոր ուսումնասիրութիւններ, ո – րոնցմէ յատկապէս յիշատակութեան ար – ժանի են «Հիւմբրը եւ երգիծանքը Հոֆ – մանի ստեղծագործութիւններում», «Ա – ռաստահմանի դրականութիւն (Վերածնուն – դի շրջան)», «Մարդը եւ նրա կերպարը դրականութեան մէջ », որու համար ան ստացաւ բանասիրական դիտութիւն – ներու վարպետի դիտական աստիճան:

փրոֆեսէօրին Թաղումը կատարուած է Նոյեմբեր 3ին:

ՀԱՅ ՖԻԼՀԱՐՄՈՆԻԻ ՆՈՐ ՅԱՋՏԱԳԻՐԸ

Հայֆիլհարմոնիի մեծ դահլիճը իր դուռները բացած է երկու ամսուան յա – պաղումով: Նոյեմբեր 3ին, 4ին եւ 5ին ասոր ունեցած են երգեհոնային երաժշ – տութեան երեկոներ, որոնց մասնակցած են երգչուհիներ Գոհար Գասպարեան, Լուսինէ Զաքարեան, երգեհոնահար Վա – հագն Սահակեան, Հայաստանի պե – տական համանուագախումբը՝ դիմաւո – րութեամբ Արամ Քաչատուրեանի:

երկու ամսուան յապաղումի պատճառը երգեհոնի մը դետեղումն էր, որ ամիս – ներու աշխատանք խլած է: Այդ երգեհո – նը, որ Չեխոսլովաքիայէն բերուած է, ժամանակակից ամենամեծ նուագարան – ներէն է, երկրորդը Յորհ. Միութեան մէջ :Առաջինը կը գտնուի Մոսկուա, Չայկովսկի դահլիճը: Երգեհոնի բար – ձրութիւնը իննուկէս մեթր է, լայնու – թիւնը՝ 13,5: Ան ունի 5·472 փող, որոնց – մէ ամէնէն փոքրը 7,8 միլիմեթր է, իսկ ամէնէն մեծը 5 մեթր բարձրութիւն ունի:

Եռօրեայ նուագահանդէսներու ընթաց – քին ներկայացուած են Ա. Խաչատուր – եանի, Գ. համանուագը, գրուած նուա – դախումբի, երգեհոնի եւ չելիօներու հա – մար, Պախի, Հենտէլի, Շուպերթի, կո – միտասի, Եկմալեանի, Նարեկացիի, Պեր – սելթի, Մասկանեի ստեղծագործութիւն – ները, Լա. Միրզոյեանի «Տօնական նա – խերգանքը», Տիգրան Մանսուրեանի քոն – չերթօն՝ երգեհոնի եւ նուագախումբի համար:

Նոյեմբերին Յորհ. Միութեան դպնա – զան վայրերէն արուեստագէտներ իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն դանազան նուագահանդէսներու եւ երգահանդէսնե – րու: Պիտի հնչեն հետեւեալ գործերը.— Ալ. Սպենդիարեանի «Երեք արմաւենի»ն, Ա. Տէր–Ղեւոնդեանի «Աղթամար»ը, Աչ. Սաթեանի «Աբարատեան դաշտի երգե – ր»ը, Էդ. Յովհաննիսեանի, Ալ. Ա֊ֆեմ – եանի, Է. Աբիսաակեանի համանուագ – նները, Ալ. Ցարուբիւնեանի «Ասք հայրե – նիքի մասին» երգ – համանուագը, Ղ. Սարեանի «Հայաստան» համանուագ բնա – պատկերը, Ա. Բաբաջանեանի քոնչերթօն թաւջութակի եւ նուագախումբի համար, Գ. Եղիազարեանի բեմասարի Սուիթը, Ճ. Գէորգեանի «Ծնօք մարդու մասին» քանթաթը և այլ ստեղծագործութիւններ:

Դեկտեմբերին ըստ արժանւոյն պիտի յիշատակուի Պեթհովէնի ծննդեան 200 – ամեակը: Յաջորդաբար պիտի նուագուին մեծ երաժշտագէտին բոլոր ինը համա – նուագները եւ քոնչերթօները:

«ՆԱՅԻՐԻ–3»

«Նայիրի–3» էլեկտրոնիք հաշուական մեքենան մեծ յաջողութիւն ձեռք ձգեց: Առաջարկուեցաւ՝ սկսիլ մեծաքանակ ար – տադրութեան:

Հաշուական մեքենաները երիք սերունդ անցած են: Առաջին ընտանիքին համար, որուն ներկայացուցիչն է նաեւ «Արա – գած»ը, հիմ ծառայած են ռատիօլամբե – րը: Ոչորս ծաւալի եւ մեծադումար ծախ – քերու պայմաններուն մէջ, բաւականա – չափ փոքր էին մեքենային ընձեռած հնա – րաւորութիւնները: Ասոնց փոխարինելու եկան «Հրազդան»ը իր երեք եւ ապա «Նայիրի»ն իր երկու չարքերով: Ասոնք կը բանին կիսահաղորդիչ տարրերով, որ թոյլ կուտայ նոյն ծաւալի պայմաննե – րուն մէջ ապահովել աւելի լայն հնարա – ւորութիւններ:

Հայաստանի երկրաչափներն ու չինող – ները, նորագոյն թեքնիքի զարգացման համընթաց քայլերով, յաջողութեամբ ստեղծեցին նաեւ երրորդ սերունդի էլեկ – տրոնիք հաշուիչ մեքենան: Աթիկա ար – դէն լայն հնարաւորութիւններ ունեցող մեքենայ է, որ կրնայ օգտագործուիլ դի – տահետազօտական հիմնարկներու, ու – սումնական հաստատութիւններու, տար – րալուծարաններու միջին ծաւալի դիտա – կան եւ երկրաչափական խնդիրներու լուծման համար: Նոր մեքենային առաջին օրինակները ղրկուած են Յորհ. Միու – թեան հիմնարկութիւններուն:

«Նայիրի–3» հաշուական մեքենան իր ծաւալով վեց–եօթը անգամ փոքր է նա – խորդ ընտանիքին պատկանող ներկայա – ցուցիչներէն: Մէկ երկվայրկեանի մէջ կրնայ կատարել 10–12 հազար գործողու – թիւն եւ օժտուած է ինքնագործ ծրա – գրաւորման հնարաւորութիւններով:

«Նայիրի–3»ը բազմալեզու մեքենայ է այն իմաստով, որ անոր մէջ կարելի է օգտագործել նաեւ այլ մեքենաներու հա – մար տարիներու ընթացքին ստեղծուած մաթեմաթիկ ծրագիրները:

Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՏՈՒՆ–ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Ա.Ետիք Իսահակեանի տունը, ուր ապ – րած էր բանաստեղծը իր կեանքին վեր – ջին տասնամեակը, թանգարանի է վե – րածուած ինը սրահներով: Բանաստեղ – ծին աշխատասենեակը, ընդունարանը եւ ննջարանը կը մնան անփոփոխ, իսկ մը – նացեալ վեց սրահները, որոնցմէ չորսը նորակառոյց են, յատկացուած են ցու – ցադրութեան: Հոն կան աւելի քան 5000 ձեռագիրներ, նկարներ, փաստաթուղ – թեր եւ անձնական իրեր:

Երկրորդ սրահը կ'ընդգրկէ Իսահակ – եանի կեանքը եւ գրական գործունէու – թիւնը՝ 1895էն մինչեւ 1900: 1896ին կը ձերբակալուի ռուս կառավարութեան կողմէ եւ տարի մը կը մնայ բանտ Երե – ւանի մէջ: 1898 Յունուարին կը հրատա – րակուի անոր բանաստեղծութիւններու «Երգեր ու վէրքեր» խորագիրը կրող անդրանիկ հատորը:

Բանաստեղծին կեանքին եւ գործու – նէութեան 1900–1912 թուականները կը պատկերացնեն երրորդ սրահին բաղմա – թիւ ցուցոնները:

Չորրորդ սրահը կ'ընդգրկէ Իսահակ – եանի 1913–1945 թուականները:

Յետպատերազմեան շրջանը պատկե – րացուած է հինգերորդ սրահին մէջ, իսկ վեցերորդին մէջ՝ բանաստեղծին վերջին երկու տարիները (1955–1957):

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

× Հոկտեմբերին 820 մեթր երկարու – թեամբ փապուղի փորուած է Արփի–Սե – ան ջրատարի դիծին վրայ: Ջրատարին ընդհանուր երկարութիւնը այժմ հասած է 25·788 մեթրի:

× Հրազդանի մէջ աւարտեցաւ չինու – թիւնը կրաղիւսի գործարանին, որուն տարեկան արտադրութիւնը 600·000 թոն է: Լրիւ կարողութեամբ աշխատելու պա – րագային տարեկան արտադրութիւնը կրնայ հասնիլ 1,5 միլիոն թոն կրաղիւ – սի:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ Հայ Գոյերու ամէնօր – եայ վարժարանի աշակերտութեան թիւն է 85, հինգ դասարաններով: Վարժարանը օժտուած է մանկավարժական եւ արդիա – կան նորագոյն յարմարութիւններով: Նոյեմբեր 2ին վարժարան այցելած են Հ. Օ. Մ.ի քարտուղարուհին՝ ընկերուհի Գ. Թէօլէօլեան եւ Հայ Կրթական Հիմ – նարկութեան քարտուղար ընկ. Բ. Կոան – եան:

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ մէջ Նոյեմբեր 1ին տե – ղի ունեցած է Հ. Օ. Մ.ի 60ամեակի շքեղ տօնակատարութիւնը: Ընդհանուր խան – դավառութեան մէջ ներկաները միութեան նուիրած են 10·000 տոլար:

ԱՅՆՃԱՐԻ մէջ 106 տարեկանին մեռած է Մուսա Տաղի քառասուն օրերը վառա – վկերտող հերոսներէն՝ Մարտիրոս Ձան – սիղեան (Գալէմտէր): Ծնած էր Ճէպել Մուսայի Եօղուն–Օլուզ դիւղը, 1864ին: Երիտասարդ տարիները անցուցած էր վայրի բնութեան մէջ: Հերոսամարտի օ – րերուն լիուլի կատարած էր իր պարտա – կանութիւնները, որու չնորհիւ Մուսա Տաղի դիւցազնամարտի պատմութեան մէջ դրաւած է իր տեղը արժանաւորներու չարքին:

ԳԻՏԷ՞Ք ԹԷ...

—o—

— Գիտէ՞ք թէ հին վաւերաթուղթերու համաձայն, ԺԹ.–ԺԱ. դարերուն, Հայերը կարեւոր դիրք դրաւած են Սուրիոյ մէջ: Հայկական դրչութեան եւ մանրանկար – չութեան մեծ կեդրոն մը գարձած էր Հալէպ վեց դար առաջ: Հայ կրօնաւոր – ներ, ԺԹ. դարէն սկսեալ նշանաւոր հան – դիսացած են մագաղաթի եւ թուղթի վրայ ձեռագիրներ ընդօրինակելու, զանոնք ծաղկազարդելու եւ մանրանկարելու ար – ուեստին մէջ: Ցիշատակութեան արժանի է 1355ին Հալէպի մէջ Յովհաննէս Գրիչէ ընդօրինակած մաղաղաթեայ Աւետարա – նը, որ ներկայիս կը գտնուի Երուսաղէմի վանքը: Կ'ըսուի, թէ ԺԷ. դարու սկիզբը Հալէպի Ս. Քառասնից Մանկանց եկե – ղեցւոյ շրջափակի դասատան մէջ չուրջ հարիւր միաբաններ կ'աշխատին մագա – ղաթ եւ թուղթ յղկելու, ձեռագիր ընդօ – րինակելու, լուսանցքները ծաղիկներով եւ մանրանկարներով զեղազարդելու գոր – ծին վրայ: Հոն գրուած ձեռագիրները դարերու ընթացքին ցրուած են զանազան տեղեր:

— Գիտէ՞ք թէ 1923 Մարտ 11ին Հայ – կական Եռադոյնը կը գետեղուի Էնվալիտի թանգարանը, մէկ աղգերու գրօշներու կողքին:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Աննա Միխայլովնա անմիջապէս կռա – հաց եւ թեկուեցաւ որպէսզի ձեւի մը բե – րելով դրկէ կոմսուհին:

— Ահա իմ կողմէս Պորիսի համազգես – տին դրամը:

Աննա Միխայլովնա արդէն դրկեր էր զայն ու կուլար: Կոմսուհին եւս կուլար: Անոնք կուլային, որովհետեւ բարեկամ – ներ էին, որովհետեւ բարի էին, որովհե – տեւ անոնք՝ մանկութեան ընկերուհիներ էին, զրաված են այսպիսի կամ, սոսկին բանով՝ դրամով, որովհետեւ անոնց ե – րիտասարդութիւնը սահեր ու անցեր էր ... եւ անոնց արցունքները այնքան հա – ճելի, ախորժելի էին...

—o—

ԺԸ.

Կոմսուհի Ռոստով իր աղջիկներուն եւ բարմաթիւ հիւրերուն հետ հիւրասենեա – կը կը դտնուէր: Կոմսը հիւրերը կ'ա – ռաջնորդէր իր առանձնասենեակը եւ ա – նոնց ուշադրութեան կը յանձնէր թրքա – կան որսորդական փողերու հաւաքածոն. երբեմն դուրս կ'ելլէր ու կը հարցնէր, «չեկա՞ւ դեռ»: Մարիա Դմիտրիէվա Ախ – րոսիմին կը սպասէին, որ հասարակու – թեան յայտնի էր իր թէոիպլը տրակոն անունով: Համբաւաւոր ոչ հարստու – թեամբ եւ ոչ ալ հասարակական բարձր դիրքով, այլ ուղղամտութեամբ եւ պարզ վարուելակերպով: Մարիա Դմիտրիէվնան կը ճանչնային թէ՛ կայսերական ընտա – նիքը, թէ ամբողջ Մոսկուան եւ ամբողջ փեթերսպուրկը, երկու քաղաքներն ալ զարմանալով անոր վրայ, դաղտագողի կը խնդային անոր կոպտութեանց վրայ, անոր մասին առակներ կը պատմէին, բայց եւ այնպէս ամէնքն ալ առանց բա – ցառութեան կը յարգէին զայն եւ վախ – նային անկէ:

Կոմսի ծխալից առանձնարանին մէջ խօսակցութիւնը կը դառնար պատերազմի շուրջ, որ զօրաժողովի հրովարտակով մը յայտարարուեր էր, Հրովարտակը դեռ ոչ ոք կարդացած էր, սակայն ամէնքն ալ տեղեակ էին անոր լոյս տեսնելուն: Կոմ – սը նստած էր բազկաթոռին վրայ երկու ծխող եւ խօսակցող հարեւաններուն մէջ – տեղը, ինք ոչ կը ծխէր եւ ոչ ալ կը խո – սէր, ղլուխը մէկ այս կողմ, մէկ այն կողմ ծռելով, նկատելի բաւականու – թեամբ կը նայէր ծխողներուն եւ կը լսէր իր հարեւաններուն խօսակցութիւնը, ո – րուն ծայր տուողը ինքն էր: Խօսողնե – րէն մէկը քաղաքացի մըն էր կնճռոտ, մաղձոտ եւ ածիլուած նիհար դէմքով անձ մը, արդէն տարիքն առած սակայն հագուած էր ամենավերջին նորաձեւու – թեան համաձայն, ծալապատիկ նստած էր բազկաթոռին վրայ տնեցիի մը երե – ւոյթով. բերնին մէկ անկիւնը խօթելով սաթեայ ծխամորճը ադահութեամբ ներս կը քաշէր մուխը եւ կը խոժոռէր դէմքը: Այդ ծերուկը ամուրի Շինչինն էր, կոմսին հօրեղբօրորդին, չար, խայթող լեզուի մը տէր:

Ան, ըստ երեւոյթին դիջաներ էր մինչեւ իր խօսակցին աստիճանին: Մուսը, թարմ, վարդերես թիկնապահ դնդի սպայ մըն էր, անթերի մաքրութեամբ, պնդո – րէն կոճկուած եւ վայելչօրէն սանրուր – ուած, բռնած էր ծխամորճը բերանին մէջտեղը եւ վարդագոյն չրթներով թե – թեւակի կը ծծէր մուխը, եւ ոլոր մոլոր դուրս կը հանէր սիրուն բերնէն: Սա այն յիւնապետ Պէրկն էր, սէմէոնովեան դունդին սպան, որուն հետ Պորիս բանակ պիտի երթար եւ որու նկատմամբ Նաթա – շա Վերայի ակնարկեր էր զայն անոր փեսացու անուանելով. կոմսը նստած էր անոնց մէջտեղը եւ ուշադիր կը լսէր: Կոմսին համար էն հաճելի զբաղումը, պատերազմի թղթախաղէն ետքը, ունկնդրելն էր մանաւանդ երբ յաջողէր երկու չա – տախօսներ իրար պատահեցնել:

— Հը՛, ինչպէս սիրելի, մոն քոէ հո – ռեպալը Ալֆոնս Կարլըչ, ըսաւ Շինչին, խնդալով եւ իրարու կցելով (այդ էր ա – նոր խօսակցութեան առանձնայատկու – թիւնը) ռուսական էն ժողովրդական ար – տայայտութիւնները եւ նուրբ, ընտրուած ֆրանսական ոճաբանութիւնները: Վու ֆոնիթ վու փէռ տէ ռանք սիւր լ'էքթա, վաչտէն եկամո՞ւտ մը ձեռք բերել կ'ու – զէք:

— Ոչ, փէօար Նիկոլայիչ, ես միայն պարզել կ'ուզեմ, որ հեծելազօրքի մէջ օգուտը չատ աւելի քիչ է քան հետեւակի մէջ, ա՛յ, հիմա երեւակայեցէք: Փէօար Նիկոլայիչ, իմ դրութիւնը... Պէրկ միչա չափազանց մեկին, հանգիստ եւ քաղա – քավարի կը խօսէր՝ անոր խօսակցութիւ – նը միչա իր անձին վրայ կը դառնար. ան հանդարտութեամբ կը լսէր, երբ որեւէ ուրիչ՝ իր անձին հետ անմիջական առըն – չութիւն չունեցող բանի մը վրայ խո – սէին: Եւ կրնար այդպէս լուռ մնալ ամ – բողջ ժամեր, առանց խօսակցութեան խառնուելու: Բայց հէնց որ խօսակցու – թիւնը իր անձին վերաբերէր, ան կը սկը – սէր խօսիլ ընդարձակօրէն եւ նկատելի հաճոյքով:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբը — ներագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 ֆր., ուսանողներու կէս գին
Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924-38-54

ՄԵԾԱՐԱՆՑԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
ներկայացած

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԵՒ ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿՆԵՐՈՒՆ

Հովանաւորութեամբ վահան վրդ. Թոփալեանի, *կազմակերպութեամբ* Վիէննի *Հայ Ազգային Միութեան: Տեղի կ'ունենայ կիրակի* 15 *Նոյեմբեր ժամը* 15,30*ին*
Վիէննի Քաղաքապետարանի սրահը
Կը նախագահէ ՏՕՔԹ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ
Ատենապետ Ս. Էջմիէնի Ազգ. Միութեան
Կը խօսին ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ, *Կոմիտաս վարդապետի մասին եւ* Պր. Հ. ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ՝ *Ցովհ. Թումանեանի մասին*
Ժողնակ Պր. Ժորժ Մաս (Լիոնէն)
Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Կը մասնակցին արտասանութիւններով՝ Պ. Էմ. Թաշճեան, Օրիորդներ Արսինէ Կարապետեան, Էլիզապէթ Քէչէչեան, Արաքսի Ամէմեան, Տիկ. Ալիս Գալուստեան, Մարի Կարապետեան (Տէսինէն), Պ. Գաբրիէլ Զելէպեան (երգերով):
Պարեր եւ խմբերգներ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբի կողմէ, դեկավարութեամբ Պ. Միհրան Թորոսեանի:

Մուտքը ազատ է
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ
մասնաճիւղին կողմէ
15 Նոյեմբեր կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին Քաղաքապետարանի սրահը Ռիւ Վոլթէր

«ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳԻՍՏԵԱՆ ԿԱՑԱՆԸ»

Բեմադրութեամբ
Բեմասիրաց Թատերախումբին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱ

Ինճոյք – Ճաշ Դաշնակցութեան 80ամեակին առթիւ, նախաճեռնութեամբ Արնուվիլ – Սարսէլի Հ. Ց. Դ. Վարդան Եղբակոմիտէի, Նոյեմբեր 21ին:

×

Իսկի կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշը Փետրուար 20ին:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերեկոյթ–Պարահանդէսը 21 Մարտ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Արարչի ճակատամարտի աւանդական փառատօնին հանդիսութիւնը կիրակի 29 Նոյեմբերին, կազմակերպուած Ֆրանս. բանակի նախկին Հայ կամ. եւ Ռազմիկներու Բարեկ. Միութեան կեդր. Վարչութեան կողմէ:

×

Էսայեան Սանուց Միութեան ընկերակցական ցերեկոյթը կիրակի 13 Դեկտեմբեր ժամը 15–19: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
Մարկրիթ Կրասիլնիկօֆ կը խօսի

ՈՒՐԱՐՏՈՒԻ

մասին, Հոկտեմբեր ամսու 20,45ին, Միւզէ տէ գ'Ար Տէքորաթիֆ, 109 Ռիւ տը Ռիվոլի:

ԱՅՑ ՀԱՆԴՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է այցելութիւն մը Մոնմորանսիի Ծերանոցին Դեկտ. 6ին, գեղարուեստական բաժինով: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տիկին Սրապեանի 626-42-48, Տօնիկեանի 642-62-45, Ցովսէփեանի 642-99-01:

Օթոքարը կը մեկնի ժամը 13,30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն: Դին 10 Ֆր.:

ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին: Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները:

Ողբացեալ Տիկին Եղիսաբէթ Զաքար – եանի հոգեհանգիստին առթիւ Զաքարեան Ցովհաննէս 50 Ֆր., Կիւլեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տիկին Աննիկ Կիւլեան 20, Ոմն Տիկին մը 5: Ողբացեալ Թերզիպաշեան Ներսէսի հոգեհանգիստին առթիւ՝ Թերզիպաշեան Ալպէրթ ընտանիք 20, Տիկ. Հայկուհի Թերզիպաշեան 10, Տիկին Նեկտար Մանասեան 10 Ֆրանք:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հրաչեան եղբայրները իրենց հօրեղբօր՝ Արշաւիր Հրաչեաւի մահուան առթիւ 100 Ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին եւ 100 Ֆր. Մոնմորանսիի Ծերանոցին:
(Տառնալ «Յառաջ»էն):

Հ. Ց. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Քրխոտափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Ա.Հարոնեան ակումբին մէջ: Բոլոր կերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ:

ԽՆԶՈՑՔ ԵՒ ՃԱՇ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խրնջոյքը Դեկտեմբեր 6ին կիրակի ժամը 14ին, Ֆապըրկուլ Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ: Հայկ եւ եւրոպական պարեր: Գեղարուեստական բաժին:

Արձանագրուիլ Նոյեմբեր 25էն առաջ, Նշան Նաճարեանի մօտ՝ Քամփանեը Ռոզըէ Լէփէն տէ Պասթիւռ, Սէնթ Անթուան:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպութեամբ Ֆ. ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ մասնաճիւղին
Շաբաթ, Նոյեմբեր 14, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
CASINO DE CHARBONNIERES

Մրցում լաւագոյն զգեստաւորուած զոյգերու
Կ'երգէ ԱԼԻՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ (ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ)
JACKY MAILLEREY et son Ensemble
COTILLONS
ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐ.

Տեղերը ապահովել Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵՒԱՍՏԻՈՑ ՆԱՀԱՆԳԱՑԻՆ Մուրատ Ուսումնասիրաց Փարիզի Կեդր. Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Շաբաթ երեկոյեան (14 Նոյեմբեր) ժամը ճիշդ 20,30ին հայրենակից Տէր եւ Տիկին Ղազար Դանիէլեանի բնակարանը, 41 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի լէ Մուլինօ: Օրակարգ՝ 24 Հոկտեմբերի ժողովին օրակարգի շարունակութիւն:

ՎԱԼԱՆՍ

Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը երախտագիտութեամբ, եկեղեցւոյ ծառայող հոգեւորականներու եւ աշխարհականներու անթառամ յիշատակին, որոշած է ամէն տարի Նոյեմբեր 15 (ամսուան երրորդ կիրակին), որ կը զուգադիպի Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ օծման, արժանավայել ձեւով մատուցանել քառաձայն պատարագ եւ հոգեհանգիստ անոնց յիշատակին:

MELIK AMIRAYAN
PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphoner au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

Quelques poèmes choisis
pour composer

La légende Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation EVE GRILIQUEZ
Production ROUBEN MELIK

K'արտասանեն

François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝

Եղիշէ Զարենց, Նարեկացի, Ցովհ. Թումանեան, Վահան Տէրեան, Ցովհ. Շիրազ, Սայաթ-Նովա, Ցովհ. Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վահան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ "ԷՐԵԲՈՒՆԻ" 2750

ԳԻՆ 30 ՖՐ.

PRIX 30 FR

Դիմել

Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch »

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ԼԱՒԱԳՈՑՆ ՆՈՒԷՐԸ ՁՈՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ՁԵՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Ֆոլմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի շուրջ, Դեկտ. 6ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը: Հասցէ՝ 1. Փլաս Օթէլ տը Վիլ: Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ
(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)
Գրեց՝ *ՄԻՍԱԿ ՄԻՐՋԷ*

Տպարան՝ համազգային, պէյրութ, Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ, հատոր մը, 280 էջ:
Գին 15 ֆրանք
Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ» կամ՝ հեղինակին՝
Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e
Մարսէյլի մէջ՝ Թիւթէլեանի
4, Ռիւ Փարմանթիէ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան	Տար· 90 փր·	Վեցամսեայ 50 փր	
Արտասահման	Տար· 115 փր·	Հատը	0,50

ԿԻՐԱԿԻ
15
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
15 NOVEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11·966

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.966

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇԱՐԼ ՏԸ ԿՕԼ

(1890–1970)

Ա·

Զօրավար տը Կօլլ մահով բացառիկ դէմք մըն է, որ կ'անհետանայ: Դէմք մը, որ ոչ միայն իր ղրոշմը դրաւ Ֆրանսայի ժամանակակից պատմութեան վրայ, այլ եւ համաշխարհային հռչակ չահեցաւ:

Իր անակնկալ ու յանկարծական կոտորածը կ'ողբան բացի այս երկրի զաւակներէն, այն բոլոր ազգերն ու ցեղերը, որոնք տակաւին երկկ ենթակայ զաղթականութեան, անկախութեան տիրացան ընորհիւ իր ազատամիտ ու իրատես քաղաքականութեան:

Նոյեմբեր 12ին, իր յուղարկաւորութեան օրը, Նոթր Տամի մէջ ներկայ էին կայսրեր (Եթովպիոյ եւ Իրանի), թագաւորներ, Հանրապետութեան նախագահներ, վարչապետներ եւ աւելի քան ութսուն երկիրներու պետական պատասխանատու վարիչներ:

Այս պարագան ղրաւական մըն է իր վայելած համաշխարհային հեղինակութեան:

Իր համբաւը չատոնց ղլած անցած էր Ֆրանսայի սահմանները: Իր հմայքը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ անհամեմատօրէն բարձրացան, երբ անկախ դարձաւ Ալժերիա ու երբ արաբեւիսրայելեան վէճին առթիւ իր համակրութիւնը հակեցաւ Արաբներուն կողմը: Իր մահուան առթիւ Ղահիրէի կառավարութիւնը եօթը օր սուգ յայտարարեց երկրին մէջ: Լիբանան նոյնպէս սգաց իր անկախութեան մեծ պաշտպանը՝ երեք օր սուգ պահելով: Նոյնը ըրին Ցորդանան, Իրաք եւ ափրիկեան երկիրները:

Եւրոպայի մէջ եւս, Պելժիայէն, Իտալիայէն, Գերմանիայէն մինչեւ Ե· Միութիւն, Ամերիկայի մէջ Միացեալ Նահանգներէն մինչեւ Քանատա, նաեւ ամբողջ Լատինական Ամերիկան ողբացին Ֆրանսայի ազատարարին անդարմանելի կորուստը:

Բարձակոմանի էին իր յատկութիւնները ու բազմազան իր մատուցած ծառայութիւնները իր հայրենիքին:

Պատմական դեր մըն էր վերապահուած իրեն Ֆրանսայի նոր պատմութեան ճակատագրական ու բախտորոշ մէկ վայրկեանին:

Երկրորդ աշխարհամարտը բախտաւոր պիտի չըլլար այս երկրին համար: 1939ի Սեպտեմբերէն մինչեւ 1940ի Մայիսը կատարեալ հանդարտութիւն կը տիրէր դերմանական ճակատին վրայ: «Տարօրինակ պատերազմ»ի չրջան մը պիտի ապրէր Ֆրանսա՝ շուրջ ութ ամիս:

Հիթլէր 1939 Օգոստոս 23ին Մոթալինի հետ համաձայնած էր Լեհաստանը բաժնելու համար Գերմանիոյ եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ:

Արեւելքէն թիկունքը ապահովելէ եւ Լեհաստանի հաշիւը մաքրելէ վերջ, դերմանական բանակները ուղղուեցան դէպի արեւմուտք եւ դիւրութեամբ գրաւեցին Նորվեկիան, յետոյ՝ հետզհետէ Հոլլանտան ու Պելժիան 1940ի գարնան: Յունիս 14ին մտան Փարիզ: Ու երկու օր վերջ Քեռէյլ Փէթէնի կառավարութիւնը պարտաւորեցաւ զինադադար կնքել Յոթական Գերմանիոյ հետ: Զինադադար, որ համազօր էր անձնատուութեան:

Տը Կօլլ, որ Յունիս 6ին վարչապետ Փօլ Ռէյնոյի կողմէ Ազգային Պաշտպանութեան եւ Պատերազմական փոխ–նախարար էր նշանակուած՝ ըմբոստացած՝ անցաւ Լոնտոն, ուակիյ Յունիս 18ին ուղղեց իր պատմական դարձած Պատգամը Ֆրանսացիներուն՝ չարունակելու կռիւը Գերմաններուն դէմ՝ Անգլիոյ կողքին:

Այս պատգամը իրեն չնորհեց «Յունիս 18ի մարդը» տիտղոսը:

×

Փոթորկալից կեանք մը վերապահուած էր համեստ կրթական մչակի մը՝ Հանրի տը Կօլլի այս զաւկին, որ բախտին բերումով յիշատակելի դեր մը պիտի կատարէր մեր օրերու պատմութեան մէջ:

Շարլ տը Կօլ ծնած էր Լիլլ, 1890 Նոյեմբեր 22ին: Երիտասարդ տարիքէն հակում ունենալով զինուորական ասպարէզի, մտած էր Սէն Սիրի վարժարանը, որուն չրջանը 1912ին աւարտելով նչանակուած էր ծառայելու հետեւակազօրայ 33րդ զօրագունդին մէջ, որուն հրամանատարն էր զնդապետ Ֆիլիպ Փէթէն:

Մասնակցած էր առաջին աշխարհամարտին իբրեւ հարիւրապետ: Վիրաւորուած էր երեք անգամ եւ 1916ին դերի ինկած Տուօմոնի մէջ, Վէրտէօնի ճակատը: Հինգ անգամ փախուստի անյաջող փորձեր կատարելէ ետք արդելափակուած էր Ինկոլշթատի ամրոցը, ուր գրեց իր առաջին գիրքը, «Թշնամիին անհամաձայնութիւնը», որ լոյս տեսաւ 1924ին:

1918 Նոյ· 11ի Զինադադարէն վերջ կցորդ նչանակուելով զօրավար Հալթէրի, լեհական բանակին մէջ կռուեցաւ Խորհրդային Միութեան դէմ:

1921ին զինուորական պատմութեան դասախօս Սէն Սիրի: Պահ մը սպայակոյտի անդամ Հէնհոսեան բանակին, 1925ին պաշտօն կը ստանձնէ Պատերազմական Գերագոյն Խորհուրդի փոխ–նախագահ մարեչալ Փէթէնի մօտ: 1927էն 1928 Հրամանատար 19րդ հետեւակ որսորդական վաշտին Թրէվի մէջ, 1929էն 1931 մաս կը կազմէ հոգատարութեան ենթակայ Լիբանանի Ֆրանս· սպայակոյտին: Պէյրութի մէջ երեք տարուան ընթացքին բազմաթիւ ծանօթութիւններ կը ստեղծէ: Վերադարձին՝ 1931ին կը հրատարակէ «Մերմաւոր Արեւելքի զինուորներու պատմութիւնը»:

1932էն մինչեւ 1938 լոյս կ'ընծայէ քանի մը ուրիշ գրքեր Ֆրանսական բանակի եւ ռազմավարական տեսութեանց մասին: Իրատես ու հեռատես՝ մասնաւորաբար չեչտը կը դնէ զրահապատ հրասայլերու վրայ, իբրեւ լաւագոյն զէնքը նոր ժամանակներու պատերազմական դործողութեանց համար: Մեծ արձագանգ չեն գտներ իր թելադրութիւնները՝ զրահապատ զօրաբաժին մը կազմելու մասին:

1937ին զնդապետ նչանակուելով կը ստանձնէ հրասայլերու 507րդ զօրագունդին հրամանատարութիւնը: Կը մասնակցի երկրորդ աշխարհամարտին: 1940 Մայիս 15ին զրահապատ հրասայլի չորրորդ զօրաբաժնի զլուխն անցած կը կռուի Գերմաններուն դէմ: Մայիս 17ին Մոնքորնէի, Մայիս 28ին Ապվիլի մէջ իր ցոյց տուած կորովի դիմադրութեան ի վարձատրութիւն կը ստանայ զօրավարի աստիճան:

1940 Յունիսի պարտութենէն եաք, որ կօլ կ'առաջարկէ, որ կառավարութիւնը հեռանայ Ֆրանսայէն եւ դուրսէն չարունակէ պատերազմը Գերմանիոյ դէմ:

Ո՛չ ոք կը լսէ զինքը:

Զինադադարը կը կնքուի Յունիս 16ին:

Յունիս 18ին տը Կօլ Լոնտոնի ձայնասփիւռէն կ'ուղղէ իր ծանօթ պատգամը Ֆրանսայի հայրենասէրներուն:

Այստեղ կը վերջանայ իր կեանքին առաջին մասը:

Տարադրութեան մէջ զործունէութեան նոր ու լայն ասպարէզ մը կը բացուի իր առջեւ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅԱՐԳԱՆՔԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ԷԹՈՒԱԼԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ ԱՅՍՈՒՀԵՏԵՒ ԿԸ ԿՈՉՈՒԻ ՇԱՐԼ ՏԸ ԿՕԼ

Յարդանքի արտայայտութիւնները կը չարունակուէին մինչեւ Շաբաթավերջ:

Յուղարկաւորութեան յաջորդ օրն իսկ Քոլոմպէ–լէ–տէօ–Էկլիզ զացին յաջորդաբար Իրանի Շահը, մարեչալ Զուկով, Սաալինկրատի յաղթականը, Ափրիկեան երկիրներու առաջնորդները հաւաքարար եւ դեռ ուրիշներ: Բոլորն ալ խոնարհեցան Զօր· տը Կօլի դերեզմանին առջեւ, ապա իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին Տիկին տը Կօլի եւ Փիլիփ տը Կօլի:

Փարիզի Քաղաքապետական Խորհուրդը միաձայնութեամբ որոշեց Զօր· տը Կօլի անունով կոչել այսուհետեւ, մայրաքաղաքի նչանաւոր հրապարակներէն մէկը՝ Էթուալ: Այդ անունը կրող Մեթրոյի կայարաններն ու գիծերը եւս նոր անունով կը մկրտուին:

Նախարարաց Խորհուրդի վերջին նիստին, Նախագահ Փոմպիտու անդրադառնալով Զօր· տը Կօլի յիշատակին կատարուած ձեռնարկներուն, դիտել տուաւ, թէ անոնք տեղի ունեցան « վեհութեամբ եւ սրտայոյզ » ձեւով: « Ազգային միասնականութեան այս արտայայտութիւնը, աւելցուց Նախագահը, կուզար Զօր· տը Կօլի յիշատակէն: Երկար գործունէութեան մը հետեւութիւնն է այս· պէտք է դաս ըլլայ ապագայի համար »:

Նոյեմբեր 22ին, զօրավարին ծննդեան օրը, բոլոր նախարարներն ալ Քոլոմպէ պիտի այցելեն:

ԱԼԺԵՐԻԱ ՏՈՂՈՎ

Ալժերիա. ազգայնացուց քարիւղի ամերիկեան երկու ընկերութիւններ:

Քոլոմպիի մէջ հինգ հարիւր անձ մեռած կամ անհետացած է զօրաւոր հեղեղներու հետեւանքով:

Զինամատնի Մակի անդամակցութեան հարցը կրկին օրակարգի նիւթ դարձաւ: Ալժերիոյ ներկայացուցիչը պահանջեց Համայնավար Զինաստանի անդամակցութիւնը ՄԱԿի, իսկ Մ· Նահանգներու ներկայացուցիչը դիտել տուաւ, թէ կարելի չէ ընդունիլ փեքինի անդամակցութեան պայմանը — վտարել ուրիշ անդամ մը: Խօսքը Ազգայնական Զինաստանի մասին է: Այս յայտարարութիւնը ենթադրել կուտայ, թէ Ուաչինկթըն տրամադիր է ընդունելու երկու Զինաստաններու ներկայութեան սկզբունքը ՄԱԿի մէջ:

Սուրիոյ Պաշտպանութեան նախարարը՝ Զօր· Հաֆիզ Ասատ, պետական հարուած մը կազմակերպած է: Հսկողութեան տակ առնուած են նախագահն ու կարգ մը նախարարներ: Եղած են նաեւ ձերբակալութիւններ: Զօրավարը դէմ էր «կարծրը» քաղաքականութեան եւ կ'ուզէր ընդունիլ Ռոճըրսի ծրագիրը եւ որոշ զատութիւն մտցնել ներքին կեանքին մէջ:

Արժանթինի մէջ զործադուլի դիմեցին ճարտարարուեստի եւ կարգ մը այլ ճիւղերու բանուորները, հակառակ կառավարական արգելքին: Եղան բախտներ, որոնց ընթացքին սպաննուեցաւ քանի մը հարիւր ձեր:

Խորհրդային անուանի թաւջութակահարը՝ Ռոստրոպովիչ, խորհրդային չորս թերթերու ուղղուած բաց Նամակով մը պաշտպանեց Սոլիժենիցինը, քննադատելով իշխանութիւնները, որոնք մերժած են թոյլ տալ զրադէտին՝ ստանալ Նոպէլեան մրցանակը: Բաց Նամակը չէ հրատարակուած խորհրդային մամուլի մէջ· զայն ձեռք ձգած են Մոսկուայի արեւմտեան թղթակիցները:

ՊԵԼԺԻԱ. դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատեց Ալպանիոյ հետ:

ԹՈՒՐՔԻԱ. պիտի զատէ երկու խորհրդային օդահիւանները, որոնք Անթոնով–24 օդանաւով փախուստ տուին Ե· Միութենէն:

ԿՈՒԱԹԵՄԱԼԱՅԻ մէջ պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ: Վերջին չաբաթներուն մահափորձեր արձանագրուած էին:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԽՄԲ·— Աթաթիւրքի մահուան 32րդ տարեդարձի յիշատակութեան առթիւ կրոհուներ եւ ցոյցեր տեղի ունեցան Անգարայի եւ Իսթանպուլի մէջ:

Երբ թափօրը Ցուչադամբան կ'երթար, երիտասարդներու բազմութիւն մը ցոյցեր ըրաւ Անգարա, Գըզլ այի հրապարակին վրայ, ժամը ճիշդ ինը հինգ անցած: Երիտասարդները բռնած էին հսկայ վերտառութիւն մը, որուն վրայ զրուած էր· — Իշխանութիւնը անպիտութեան մէջ է, նոյնիսկ կը դաւէ: Ոստիկանները, որոնք յարդանքի լռութիւն կը պահէին, ստիպուեցան կէս թողուլ այս արտայայտութիւնը, ցուցարար երիտասարդներուն վրայ յարձակեցան եւ անոնց ձեռքէն առին վերտառութիւնը:

Հազարաւոր անձեր մասնակցեցան նաեւ «Մուսթաֆա Քէմալ գնացքին»: Ցուցարարներու բազմութիւնը Սէնթօի չէնքին առջեւ ուզեց պատռել ամերիկեան դրօշը, եւ բախում մը ունեցաւ զինուորներէ հետ: Երիտասարդները ուզեցին չէնքէն ներս մտնել, այնատեն զինուորները իրենց հրացանի բուներով հարուածեցին զանոնք, եւ անոնց ձեռքերէն առին ամերիկեան եւ անգլիական դրօշները, որոնք պատռեցան այս պայքարին մէջ:

Գիշերը նոր դէպքեր պատահեցան եւ ցուցարարներու տարբեր խումբ մը Մոլթոֆեան պայթուցիկ մը նետեց Փանամերիքչին դրասենեակին վրայ, որուն ապակիները կոտրեցան:

ՊՈԼՍՈՑ ՄԷՋ

Անախորժ միջադէպեր պատահեցան նաեւ քաղաքիս մէջ, Աթաթիւրքի մահուան տարելիցին առթիւ: Համալսարանի պարտէզին մէջ, Կուսակալը եւ Քաղաքապետը պսակներ դրած էին Աթաթիւրքի Ցուչարձանին վրայ: Ուսանողներ բզկտեցին պսակները եւ Պագրքէօյի լիսէի ընթացաւարտներու Միութենէն վեց հոգի յանցանքի վրայ ձերբակալուեցան, երբ դեկուցագիր մը կը բաժնէին:

Թեքնիք համալսարանէն աւելի քան երկու հազար հոգի իրենց վերաեսուչին եւ դասախօսներուն հետ բողոքի դնացք մը կազմակերպեցին մինչեւ Թաքսիմ, ուր պսակ մը եւ վերտառութիւն մը ձգեցին Ցուչարձանին վրայ:

Թերթերու ուղղուած Բաց Նամակով մը պաշտպանեց Սոլիժենիցինը, քննադատելով իշխանութիւնները, որոնք մերժած են թոյլ տալ զրադէտին՝ ստանալ Նոպէլեան մրցանակը: Բաց Նամակը չէ հրատարակուած խորհրդային մամուլի մէջ· զայն ձեռք ձգած են Մոսկուայի արեւմտեան թղթակիցները:

ՊԵԼԺԻԱ. դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատեց Ալպանիոյ հետ:

ԹՈՒՐՔԻԱ. պիտի զատէ երկու խորհրդային օդահիւանները, որոնք Անթոնով–24 օդանաւով փախուստ տուին Ե· Միութենէն:

ԿՈՒԱԹԵՄԱԼԱՅԻ մէջ պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ: Վերջին չաբաթներուն մահափորձեր արձանագրուած էին:

ԿԸ ՍՊԱՍԵՆՔ ՄԵՍԻԱՅԻՆ...

Մեր չրջանը ո՛չ միայն աղքատ չէ բանաստեղծներով, այլեւ կրնանք ըսել թէ ակնկալուածէն աւելի հարուստ է եթէ ոչ որակով, քանակով գոնէ: Հարիւր յիսուն եւ աւելի քերթողներ, — մեծ ու փոքր, երիտասարդ թէ տարեց, տիտղոսաւոր կամ անտիտղոս, — կը չարունակեն մուսաներուն դարպասը ընել անձանձիր:

Սակայն ո՞րն է բանաստեղծը որ իշխէ միւսներուն վրայ եւ զոր իրաւունք ունենայինք համարելու ընտրեալը կամ բացառութիւնը:

Իր սերունդին միակ բանաստեղծն էր, օրինակ, Սկիւտարի հանճարեղ պատանին՝ Պետրոս Դուրեան: Փիչ մը աւելի արուեստագէտ, մօտաւորապէս նոյն ճախարակէն քաշուած էր միւս տաղանդաւոր պատանին՝ Միսաք Մեծարենց: Վարուժան, Սիամանթօ, Թէքէեան բացառութիւններ չէին, ընտրեալներ էին:

Մեր օրերու բանաստեղծութիւնը եւ բանաստեղծները այս կամ այն ձեւով, այս կամ այն չափով կը զոհացնեն մեզ, բայց չեն հիացներ, մանաւանդ չեն լիացներ: Պիտի ըսենք նաեւ, որ մեր բանաստեղծութեան կը պակսի զգացական լայնալիր յուզումը, ինչպէս նաեւ իմացական յուզումը: Կը պակսի նոյնպէս յանդգնութիւնը, վերապաց թռիչքը, նորութիւնը, տաք ու համակող չունչը, ինքնատպութիւնը, որոնց գումարը կրնանք կոչել ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ:

Կը հաւատանք սակայն, որ մեր դարաշրջանի բանաստեղծը պիտի գայ օր մը անկասկած, հոս կամ հոն, ներսը կամ դուրսը, աշխարհի մէջ տեղ մը վերջապէս: Ու թերեւս հետը բերէ Դուրեանէ բան մը, Մեծարենցէն բան մը, Վարուժանէն, Սիամանթոյէն, Թէքէեանէն, Ինտրայէն ու Զարենցէն բան մը: Թերեւս նոյնիսկ բան մը Քուչակէն ու Սայաթ Նովայէն, առանց անշուշտ նմանելու ասոնցմէ մէկուն կամ միւսին: Գալիք այս բանաստեղծին անունը չենք գիտեր, բայց այժմէն գոյն կրնանք կոչել ԻՄՑԱՌՈՒԹԻՒՆԸ:

Արիոստօ կ'ըսէր իրաւամբ, թէ Աստուած արուեստագէտը կը ստեղծէ եւ կապարը կը կոտրէ: Այս կը նշանակէ, որ արուեստագէտները կը ծնին, չեն պատրաստուիր: Ի՞նչ էին, իրրեւ պատրաստութիւն, Դուրեանը, Մեծարենցը կամ Զարենցը: Գրեթէ ոչինչ: Բայց արուեստագէտ ծնած էին կամ, ինչպէս ըսինք արդէն, քաշուած էին Աստուծոյ ճախարակէն:

Կեանքը հիմա խաղաղ մակընթացութիւն մը չէ, այլ քիչ մը աւելի է, քան ծովափնեայ փոթորիկը: Այս փոթորիկին մէջէն պիտի քալեցնենք մեր նաւը՝ դրեթէ առանց առագաստի, դրեթէ առանց կողմնացոյցի:

Արդի բանաստեղծութիւնը նկարագիր կը փոխէ: Փակուած է կամ փակուելու վրայ է քերթողական արուեստին նախընթաց չրջանը: Կազմուելու վրայ է նորը Մայակովսկին, Փօլ Էլիւարը պիտի ըլլան — պիտի ըլլան — վաղուան բանաստեղծները:

Որոշ չափով բանաստեղծութիւն կայ այսօր մեր վէպին մէջ, ինչպէս կար երէկ ալ: Կը թուի, թէ ինչ որ կորսնցուցինք բանաստեղծութեան մէջ, պիտի կրնանք վերաշահիլ վէպին ու պատմուածքին մէջ: Բայց ինչ որ կարելի եղաւ իրագործել 1900էն եաք, յաղթանակ մը չէ դեռ: Զօհրապէն, Երուխանէն, տիկին Եսայեանէն եաք, պէտք կ'ըլլայ հասնիլ Շահան Շահնուրին, որպէսզի մեր վէպը նոր հանդրուան մը արձանագրէ, նորութիւն մը ըլլայ ձեւով ու խորքով:

«Ցեղային» հանդրուան մը չէ անշուշտ ասիկա, այլ պարզապէս «դրական» հանդրուան մըն է, զոր կրցաւ նուաճել իր սերունդին ամէնէն յատկանշական չնորհներով օժտուած երիտասարդ դրողը 1929ին:

Ամէն դրականութեան մէջ ժողովուրդ դէն մասնիկ մը կայ միշտ, երբեմն՝ չեշտ, երբեմն՝ անչեշտ: Կը ձգտինք աւելիին, աւելի կատարեալին, բայց չենք ուրանար մեզի տրուածն ալ, որ հանում մը չէ, թէ իսկ բազմապատկութիւն մըն ալ չըլլայ: Շահան Շահնուր իր սերունդին վէպը տուաւ դրեթէ, եթէ չկրցաւ իր ժողովուրդին վէպը տալ ամբողջու-թեամբ: Բայց ինչ որ տուաւ, մեծ բան մըն էր անկասկած:

Ռուբէն Զարդարեանէն եաք, պէտք է հասնիլ Շաւարշ Նարդունիին, որպէսզի մեր հէքեաթը գտնէ իր զուգահեռադիծը: Անտեսուած, լքուած սեռ մը եղաւ հէքեաթը մեր նոր դրականութեան մէջ, հակառակ այն հարուստ ժառանգութեան, զոր մեր ժողովուրդը, դաւառը, պատմութիւնը կտակեցին մեզի իբրեւ «անուշ հրիտակ» (յիշենք Գարեգին Եպիս. Սըրուանձտեանցը):

Հիմա դրեթէ «ոչ ոքի պատկանող հողամաս» մը դարձած է հէքեաթը մեր մէջ: Սակայն կրնայինք ազգային դիւցազներգութիւն մը ստեղծել մեզի «հրիտակուած» թանկագին ժառանգութենէն:

Մեր կեանքին սգաւոր որբեւայրին է հիմա թատրոնը, թէ՛ իրրեւ բեմ եւ թէ մանաւանդ դրական ստեղծագործութիւն: Շիրվանզադէէն եւ Շանթէն եաք, ուրիշ հաստատուն համբաւ մը չտուաւ մեզի թատերական մեր դրականութիւնը: Համակրելի փորձեր ըրին Օշական, Իփէկեան, Եղիա Գասպարեան եւ ուրիշներ: Բայց տիրապետող չեն ո՛չ իրենց ներքին, ոչ ալ արտաքին արժանիքներուն դիմաց: Ստիպուած ենք մեր բեմը սնուցանել օտարին նպաստուղ եւ մեզմէ դուրս փնտռել ինչ որ «թերի եւ անընդունելի» է մեր մէջ:

Կը մնայ դեռ քննադատութիւնը:

Լաւագոյն պարագային՝ դրական քրոնիկ է մեզի տրուածը գրական քննադատութիւն անունին տակ:

Երկու վաւերական քննադատներ, Նիկոլ Աղբալեան եւ Յակոբ Օշական, իրենց ողջութեան իսկ լքեցին ասպարէզը, ուր դրեթէ տիրական էր իրենց խօսքը: Մէկը թաղուեցաւ բանասիրութեան մէջ, միւսը՝ դրական պատմութեան, որ բուն քննադատութիւնը չէ: Իսկ հիմա արդէն լռած են ընդմիշտ (1947էն ի վեր), մեր անպատասպար յիշողութեան մէջ դրեթէ ամանձին ձգելով մեզ:

Աղբալեան՝ իր հանդարտ վերլուծումով, Օշական՝ իր լայն հայեացքով, զիբար փոխարինող ուժեր չէին, այլ զիբար լրացնող ուժեր էին: Կեանքի մէջ դեմոկրատ դրականութեան մէջ արիստոկրատ, Աղբալեան նրբախոյզ միտք մըն էր: Հին մեհենական մըն էր Օշական, որ մեր «արուեստ քննադատութեան» բերաւ նոր մեթոտ ու նոր չափանիշեր:

Աղբալեան տրամաբանութեան մարդ էր, Օշական՝ տրամադրութեան: Աղբալեան կը համոզէր, Օշական «կը հրամայ նադրէր»: Աղբալեանի մէջ դերակչիռ էր խորամիտ կեդրոնացումը, Օշականի մէջ՝ յանդգնութիւնը: Մէկուն մէջ հանրային դիծը զուգահեռ կ'ընթանար դրականութեան հետ, միւսին մէջ դրականութիւնը առանձինն ու բարձրավիզ կը քալէր: Մէկը արժէքներ կը յայտնաբերէր, միւսը արժանիքներ կը ճշդէր: Մէկը երկրախոյղի աչք ունէր, միւսը՝ հողեխոյղի: Նիկոլ Աղբալեան կը տարակուսէր ու կ'որոնէր, Յակոբ Օշական կը հաստատէր կամ կը ժխտէր: Աղբալեան դաստ կը պահէր մեզ, Օշական՝ արթուն:

Քննադատութիւնը հիմա, մեր օրերուն, աւելի շատ մեկնութիւն է կամ «բացատրեալ ընթերցանութիւն», քան արուեստի սահմանադրութիւն:

Պոտլէր, — թերեւս ամէնէն նուրբ արուեստագէտը իր ժամանակին, քննադատութենէն կը պահանջէր ըլլալ կրքոտ ու կողմնակալ: Գաղջ հաշտարար, միջինին միայն հեռամուտ մարդիկ չեն կրնար քննադատ ըլլալ: Կրնան բանաստէր ըլլալ:

Նոյն տարրականն արուեստագէտը, Շառլ Պոտլէր, կ'ըսէր նաեւ. «Քննադատութիւնը պէտք է, որ քաղաքականութիւն ընէ, բայց միաժամանակ հորիզոն բանայ»:

Հիմա մեր քննադատութիւնը դրեթէ միայն քաղաքականութիւն կ'ընէ, բայց դրեթէ հորիզոն չի բանար: Իսկ մենք պէտք ունինք հորիզոն բացող քննադատութեան եւ քաղաքականութիւն չընող քննադատներու:

Առանձնաշնորհեալ սերունդներ չկան. բայց սերունդներուն մէջ առանձնաշնորհեալ դէմքեր կան: Ամէն սերունդ ունի իր ցորենն ու չարդը: Ցարդը կ'երթայ, — ցորենը կը մնայ: Եւ կը մնայ առանց պէտք ունենալու մեր դովեստին կամ պարսաւին:

Քրիստոնեայ աչխարհը դարերէ ի վեր կը սպասէ Մեսիայի գալստեան: Մենք եւս կը սպասենք բանաստեղծ մեսիային, վիպադիր մեսիային, թատերագիր մեսիային, քննադատ մեսիային: Պիտի գա՞ն, պիտի չգա՞ն, ե՞րբ պիտի գան, ուրկէ՞ պիտի գան մենք չենք գիտեր:

Պիտի գիտնան մեզմէ եաքինները...

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՊՈՒԼԿԱՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՅԾՔԱՐԷՆ ԿՐԱԿ

Սոկրատ, հին օրերու մեծ եւ արդարասէր լմաստասէրը, օր մը, իր աշակերտներուն եւ այլոց բազմութեան հետ, կը սպասէր Ասիայէն գալիք նաւերուն, փիրէայի մէջ: Քաղաքացիները խումբ խումբ կը դիմէին նաւահանգիստ, ուր ուրիշներ հաւաքուած էին արդէն:

Երբ նաւերը հասան ու խարիսխ նետեցին, ճամբորդները սկսան ցամաք ելլել:

Անոնց մէջ կար օտարական մը, որ առաջին անգամ ըլլալով ոտք կը դնէր յունական հողի վրայ: Դառնալով իր չուքը խոնուած բազմութեան, իր ծառայութիւնը կ'առաջարկէ ան վճարումի փոխարէն: Կ'ըսէ թէ ի վիճակի է դուշակելու ամէն մէկուն նկարագիրը եւ նախատեսելու անոր ապագան:

Սոկրատի աշակերտները զայն կը դնեն խաբերայի տեղ, որուն նմանները յաճախ կ'երեւային Աթէնքի մէջ: Ու կ'որոշեն դիմակազերծ ընել այս օտարականն ալ: Անոնք կը խնդրեն եկուորը չրջապատող քաղաքացիներէն, որպէսզի լռեն եւ չարտասանեն Սոկրատի անունը: Յետոյ, օտարականը բերելով փիլիսոփային մօտ, կը հարցնեն անոր.

— Կրնա՞ս դուշակել այս մարդուն նկարագիրը:

— Կրնա՛մ եւ շատ դիւրութեամբ:

— Ուրեմն դուշակէ, ահա քեզի դրամ ուղածիդ չափ:

Օտարականը կը նայի Սոկրատի դէմքին, առանց դիտնալու թէ ո՞վ է ան: Ապա կը դնէ ձեռքին դիծերը եւ խօսքը իմաստունին ուղղելով կը հարցնէ.

— Թոյլ պիտի տա՞ս, որ ամէն ինչ ըսեմ:

— Սիրո՛վ:

— Ստիպուած եմ սակայն ըսել, թէ խօսքերս հաճելի չըլլան, զուցէ աւելի լաւ կ'ըլլայ որ չխօսիմ:

Աշակերտները, մտածելով թէ խաբեբան ի՛նչ ըսելը չի պիտեր, կը սկսին փսփսալ.

— Նայեցէք սա խաբերային, դուշակութիւններ ընելու տեղ կը փորձէ վախցնել:

— Համաձա՞յն ես, կը հարցնէ նորէն Սոկրատ:

— Համաձայն եմ, պատասխանեց Սոկրատ, միայն թող ներուի ինծի ըսել ճշմարտութիւնը:

— Ինչպէս կ'ուզես, ըսաւ

օտարականը Սոկրատին։

— Ինչպե՛ս, կրնաս ամէն ինչ ըսել, կը պատասխանէ Սոկրատ հանդարտու-թեամբ։

— Ուրեմն մտիկ ըրէ, մտիկ ըրէք դուք ալ, կ'ըսէ օտարականը, դառնալով Սոկրատի աշակերտներուն։ Այս մարդը կոչտ եւ ցած բնաւորութեամբ էակ մըն է։ Անոր սիրտը նման է դոց կաթսայի մը, որուն մասրին, անասնական կիրքերը։ Ան...

Բառնութիւնը կը սկսի խնդալ ի լուր այս որակումներուն, իսկ Սոկրատի աշակերտները խիստ չեչոտով մը կ'ընդմիջեն օտարականին խօսքերը։

— Բաւական է, բաւական է, կ'ըսէն անոնք, մենք պիտէինք որ խարեբայ մըն ես դուն, բայց չէինք կրնար ենթադրել, որ անամօթութիւնդ մինչեւ այս տեղերը կրնար հասնիլ։ Վերջապէս, դիտե՞ս թէ որու ուղղուած են այս խօսքերդ։

— Ձեմ դիտեր եւ պարտաւոր ալ չեմ դիտնալու, կը պատասխանէ օտարականը։ Ես չեմ խոստացած անուններ դուշակել եւ դուք արդէն խնդրեցիք ինձմէ զուշակել այս մարդուն նկարագիրը եւ ոչ թէ անունը։

— Բայց այս մարդը Սոկրատն է, ի-մաստո՛ւն Սոկրատը, կը բացագանչեն աշակերտները զայրալից։ Հասկցա՞ր, տըխմար, առախօս...

— Լռեցէ՛ք եւ մի վիրաւորէք այս մարդը, կը մէջտեղ Սոկրատ հանդարտու-թեամբ։ Շիտակ կը խօսի ան։ Եւ ըսաւ ճշմարտութիւնը, դառն ճշմարտութիւնը։

— Ինչպէս, բացագանչեցին աշակերտները, չհարենալով հաչոտիլ եղածին հետ։ Վարպե՛տ, դուն եւ անոր խօսքե-րը... բայց մենք կը ճանչնանք քեզ, կը տեսնենք կեանքդ, մտիկ կ'ընենք վարդապետութիւններդ։ Սոկրատը անասնական կիրքերով եռացող կաթսա՞յ... դուն կատակ կ'ընես, ո՛վ իմաստուն ուսուցիչ...

— Ախո՛ն, կատակ չեմ ըներ, կ'ըսէ Սոկրատ գլուխը չարժելով։ Դուք չիտակ էք, բայց չիտակ է այս օտարականն ալ ... դուք դիտէք դիս այնպէս, ինչպէս ես ստեղծեր եմ ինքզինքս եւ կ'ուզեմ որ ինծի նմանիք դուք ալ։ Օտարականը սա-կայն կը բնորոշէ զիս այնպէս, ինչպէս ես ծնած եմ։

Դուք կը տեսնէք արձանը, զոր ես եմ կերտեր, իսկ ան կ'ըսէ էութիւնը այն նիւթին, որով ես ձեւակերտեր եմ անձս։

Դուք կը տեսնէք իմաստութեան ծա-ղիկները, զորս ես քաղեցի, իսկ ան կը խօսի այն աղբի մասին, ուրկէ ծիլ արձակեցին գեղեցկութիւնն ու քաղցրութիւնը ծառերուս։

Կը բարկանաք դուք իմաստուն օտա-րականին, բայց ես սրտանց եւ խորապէս ընդհակառակ եմ անոր։ Իր խօսքերը ինծի համար ոչ վիրաւորանք են, ոչ ալ ստո-նութիւն, այլ փառք ու պատիւ, իսկ ձե-ղի համար ալ, ո՛վ իմ սիրելի բարեկամ-ներս, լաւ դաս մը։

Մենք բոլորս երբ կը ծնինք, մեզի հետ

ՖՐԱՆՑ ՓԵԹԸՐ ՇՈՒՊԵՐԹ

(1797–1828)

Շուպերթ ծնած է Լիխթենթալ, Վիէն-նայի մօտերը։ Մեռած է ժանտատենդէ, Վիէննայի մէջ։ Զաւակն էր երաժշտասէր ուսուցիչի մը եւ չատ փոքր տարիքէն ե-րեւան բերած է արտասովոր տաղանդ մը երաժշտութեան մէջ։ Ու դարձեալ, փոքր տարիքէն սորված է դաշնակ, երգեհոն, ջութակ, ինչպէս նաեւ երգել եւ ձայնա-դրել։

Իր առաջին երգերը Շուպերթ յօրինեց 14 տարեկանին եւ յետագային այնպէս զարգացուց երաժշտական այս ճիւղը, որ այնուհետեւ նկատուեցաւ ան դերման ար-դիական Լիտի անդերազանցելի վարպե-տը։ Պարզունակ գեղեցկութեամբ քեր-թուածներու վրայ, Շուպերթ յօրինած է

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

— Քաղաքավարութիւնը դրամի պէս է։ Պէտք է գործածել զայն հարստանալու համար։

— Հին յանցանք մը ներելով, նոր մը արտօնած կ'ըլլաս։

— Յոռեզոյնին պատրաստուէ, իսկ լա-ւագոյնին սպասէ։

— Տիրացումը մահացումն է տենչան-քին։

— Իրաւունք ունեցողն է զօրաւորը։ Եւ ով որ իրաւունքով զօրաւոր է, կ'ար-համարհէ բռնութիւնը։

— Երբ խնդիրը չահու վրայ է, կովերն անգամ արծիւներ կը դառնան։

— Զղջումը կաղ պատգամաբեր մըն է, որ միշտ ուշ կը հասնի, այսինքն երբ ա-մէն ինչ վերջ գտած է։

×

Իր սիրած մէկուն վրայ կասկածիլը զայն կորսնցնելէն աւելի ցաւալի է։ — Կարճատես բաժանումները կը բացատ-րեն սէրը, մինչ երկար տեւողները կը մարեն զայն։ — Ժամանակին հետ սէրը կ'անցնի եւ սիրոյն հետ ժամանակը։ — Հաւատքոյներու եւ պարահանդէսներու մէջ չորս տեսակ մարդիկ կան՝ սիրա-հարածներ, փառասէրներ, հետաքրքիր-ներ եւ... ապուշներ։ Ամէնէն երջանիկ-ները այս վերջիններն են։ — Վատահու-թիւն պէտք չէ ունենաք կնոջ մը, որ իր բուն տարիքը կ'ըսէ ձեզի։ Աւելի ըսելու ընդունակ կին մը կրնայ ամէն բան ընել։ — Սիրային առաջին հանդիպումը կը նմանի գարնան առաջին օրուան. մարդ բնաւ չի խորհիր գալիք ձմրան մասին։ — Կարդ մը կիներու աչքերը այնքան չատ խոստումներ կուտան, որ դժուար է ա-նոնց ամէնուն իրականացումը։

ՆԿԱՐԻԶ Ա. ՇԱՊԱՆԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

Նոյեմբեր 18ին, Օթէլ տէ Վանթի թիւ 6 սրահին մէջ, օրուան մը ցուցադրու-թենէ ետք (Նոյեմբեր 17), աճուրդի պի-տի դրուին մեր լաւագոյն ծովանկարիչ-ներէն Արսէն Շապանեանի եւ անոր զա-կինի՝ Հմայեակի (Հրան Շապան անունով ծանօթ) երեք հարիւրէ աւելի ստեղծա-գործութիւնները — ծովանկարներ, բնա-նկարներ եւայլն։

Ուրախալի պիտի ըլլար, եթէ հայ ար-ժէքներու մէկտեղումով զբաղող միու-թիւններ կամ ազգայիններ հաւաքաբար գնէին նկարիչներուն լաւագոյն գործե-րը, զանոնք յետագային Հայաստանի պե-տական պատկերասրահին նուիրելու հա-մար։ Այս ձեւով ազգային պարտակա-տար նուիրատու մը իրագործած պիտի ըլլան։

Միջազգային արժէքով չնորհալի հայ նկարիչներու գործեր կը պակսին երե-ւանի թանգարանին մէջ։

Հ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐ

ԿՐԵԿՈՐ ՓԵԹՐՈՎ

ծառերուս։ Կը բարկանաք դուք իմաստուն օտա-րականին, բայց ես սրտանց եւ խորապէս ընդհակառակ եմ անոր։ Իր խօսքերը ինծի համար ոչ վիրաւորանք են, ոչ ալ ստո-նութիւն, այլ փառք ու պատիւ, իսկ ձե-ղի համար ալ, ո՛վ իմ սիրելի բարեկամ-ներս, լաւ դաս մը։

Մենք բոլորս երբ կը ծնինք, մեզի հետ կը բերենք կոչտ, կատաղի եւ չատ յա-ճախ ցածորակ կիրքեր։ Մեր պարտակա-նութիւնն է ոչ թէ հաչոտիլ անոնց հետ, այլ սաստել եւ զսպել զանոնք ու ծառա-յեցնել իմաստութեան եւ բարձր նպա-տակներու։

Պարզ կայծքարէն կայծեր ու կրակ կը հանենք մենք։ Աղտոտ աղբէն կը հանենք ցորեն, խաղող, վարդեր եւ անուշահամ պտուղներ։ Ահա թէ ո՛ւր է կեանքին ի-մաստութիւնը։ Մարդուն բարձրութիւնը հոն է, որ կարենայ աղտոտ ու կոչտ կիր-քերու կաթսայէն հանել ուժն ու ստեղ-ծիչը բոլոր բարիքներուն»։

Եւ Սոկրատ կը վերջացնէ իր խօսքը, ըսելով օտարականին.

— Շնորհակալ եմ, իմաստուն օտարա-կան։ Դուն ընտիր դաս մը տուիր ինծի։ Տասնեակ տարիներէ ի վեր կը ջանամ ես խելօքցնել իմ մէջի գազանը եւ կը տես-նեմ, որ տասնեակ սերունդներ, տաս-նեակ տարիներով պէտք է նոյնը կատա-րեն... Աշխատանքը մեծ է, ժամանակը՝ կարճ, օրերը կը թռչին. մէկ ժամ իսկ պէտք չէ կորսնցնենք առանց աշխատե-լու, առանց ուժի եւ միշտ պէտք է քա-լենք դէպի մաքուր մարդկութեան մը իտէալը...

Բաժնուելով օտարականէն, Սոկրատ ճամբայ կ'ելնայ դէպի Աթէնք, բացատրե-լով իր աշակերտներուն, թէ ինչպէս պէտք է փնտռել մարդը մեր մէջ, մարդը մար-դուն մէջ...։

ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐ

երգեր այնպիսի մոթիվներով, ուր երե-ւան կուգայ իր հանճարին եւ իր անհա-տական նկարագրին խորունկ տրամու-թիւնը։ Այս երգերուն մէջ համաչափ հա-յին հռչակ ունին իր Սերենատը, Թըմ-բրին, Սպասումը, Երիտասարդ աղջկան դանդատը, Լճի վրան, Բացակային եր-գը, Գարունը, Հառաչանքը, Մայրապե-տը, Կարմրախայտը, Թոկկէնպուրկի աս-պետը եւ ուրիշներ։

Աւելի դասական միւս գործերէն համ-բաւաւոր են անոր ութ համանուագները, որոնց կարգին 8ο մաժէօրի համանուագը (1828), Սի մինէօրի անաւարտ եւ չատ դեղեցիկ համանուագը, Գերմանական պարերը, Վեց պատարագներ, Իգ. Սաղ-մոսը, այլ հոգեւոր երգեր, Լարաւոր քառեակի յատուկ նուագ, դաշնակի հա-մար սոնատներ եւ այլ կտորներ, որոնց կարգին վալսեր ու տակաւին խմբերգ-ներ, տաղեր, օփերաներ եւայլն։ Իր մա-հէն ետք այս վերջիններէն բեմադրուած են քանի մը հատը միայն, բայց բոլորին համբաւքը կը հասնի 15ի (երկուքը անա-ւարտ)։ Ցիչենք իր օփերաներէն Թրու-պատուրը, Սալամանքին բարեկամները, Ֆերնանտօն, Երկուտրեակ եղբայրները, Գէչ ընտանիքը եւայլն։

Դաշնակի համար յօրինած իր բազմա-թիւ կտորներէն ոմանք, ինչպէս երաժըշ-տական պահերը, կամ Վալսերը, մանա-ւանդ իր Ազնիւ եւ զգայուն վալսերը ծա-ռայած են իբրեւ օրինակ եւ չաճախ ի-րացուած են ուրիշ երաժշտագէտներու կողմէ, յետագային։

Իր կեանքի 31 տարիներու կարճ ժա-մանակամիջոցին եւ 18 տարիներու ըն-թացքին, Շուպերթի յօրինած մեծ ու փոքր կտորներու թիւը 1200էն աւելի է։ Տասնամեայ տարիքին իսկ իր ուսուցիչ-ները Ռուէիսքա և Զալչկերի զմայլած են իր տաղանդին։ Աչխարհահռչակ երաժիշտ-ներու կարգին, Շուպերթ մէկն է այն քիչերէն, որոնք ունեցած են երաժշտու-թեան մեծապէս բնական եւ էապէս խո-րունկ ու ինքնարուխ կոչումը, դեռ ման-կական տարիքին։

Շուպերթ ապրած է նիւթական չատ նեղ պայմաններու մէջ եւ 14 տարեկանէն մինչեւ 17, ստիպուած է թուաբանութեան եւ դերմաններէնի դասեր տալ հօրը պաշ-տօնավարած վարժարանին մէջ։ Իր հե-ղինակութիւնները եկամուտ մը չէին ա-պահովեր իրեն եւ ինչ որ կը չահէր՝ կը ծախէր անմիջապէս։ Իր բարեկամները կը պաշտէին զինքը եւ կ'օգնէին իրեն։ Կը զրէր եւ կը յօրինէր ամէն օր եւ օր-ուան որեւէ պահուն, որեւէ տեղ։ Գործ-նական մարդ չէր կեանքի մէջ եւ չատ անհոգ ու անուշադիր էր իր առողջու-թեան։ Այնպէս որ, երբ ժանտախտէ վա-րակուեցաւ, չկրցաւ տակալ։ Գրեթէ միչտ ապրեցաւ Վիէննա եւ հոն ալ փակեց իր աչքերը։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Երեւակայեցէք վիճակս Պէտրոս Նի-կոլայեվիչ, եթէ ես հեծելազօրքի մէջ պտնուէի երկու հարիւրէն աւելի պիտի չտանայի, մինչեւ իսկ յիսնապետի աս-պիճանով. իսկ հիմա երկու հարիւր երե-սուն կը տառնամ, բաւ ան ուրախ եւ հա-ճելի ժպիտով, նայելով Շինչինին եւ կոմ-սին, կարծելով թէ իր յաջողութիւնը ա-մէնը կը չահագրգռէ։

— Առկէ զատ, Պէտրո Նիկոլայիչ, հե-ծելազօրքէն դուրս դալուս պատճառնե-րէն մէկն ալ, չարունակեց Պէրկը, հե-տեւակի մէջ արձակուրդներուս չատու-թիւնն է։ Առկէ զատ, դուք ինքնիրեննիդ դատեցէք, ի՞նչպէս կրնամ 230 ռուբլիով բաւականանալ։ Բայց ես մէկ մասը կը խնայեմ, եւ դեռ հօրս ալ կը ղրկեմ, չա-

րունակեց ան արձակելով ծուխի դուլայ մը։

— Լա պալանս ի է... Գերմանացին հատատպլխին վրայ կ'աղայ ցորենը, Ռոմ տի լը փրովէրպ, ըսաւ Շինչին, ծխամոր-ճը բերնին մէկ անկիւնէն միւսը տեղա-փոխելով, եւ աչք ըրաւ կոմսին։ Կոմսը ծիւ ծիւ խնդաց։ Միւս հիւրերը, տես-քա քահ խնդաց։ Միայն հիւրերը, տես-նելով որ Շինչին խօսակցութեան բըռ-ներ է, մօտեցան լսելու։ Պէրկ անտե-սելով հեղնական ժպիտներն ու չաուերու անտարբերութիւնը, չարունակեց պատ-մել թէ ինչպէս հետեւակի մէջ փոխա-դրուելով, սահիճան մը չահած է իր ըն-կերներուն վրայ, թէ ինչպէս պատերազ-մի ժամանակ կրնայ վաչտին հրամանա-տարը սպանուիլ եւ վաչտին մէջ ամե-նաւագը մնալով, չատ դիւրութեամբ կըր-նայ վաչտին հրամանատարը կարդուիլ, եւ թէ ինչպէս ամբողջ վաչտը կը սիրէ զինքը եւ թէ ինչպէս հայրիկը դոհ է իր-մէ։ Պէրկ, այս բոլորը պատմելով կը հրճուէր եւ կարծես կ'անդիտանար, որ ուրիշները եւս կրնան իրենց սեփական կարծիքները ունենալ։ Բայց բոլորը, ինչ որ չահերն ունենալ։ Բայց բոլորը, ինչ որ կը պատմէր, այնքան քաղաքավարի ու վայելուչ էին եւ անոր երիտասարդական եռանդութիւնը այնքան ակնյայտնի էր, որ ունկնդիրները ակամայ կը ներէին ա-նոր այդ պակասութիւնը։

— Էհ, սիրելիս, դուք թէ՛ հետեւակի թէ հեծելազօրքի մէջ, ամէն տեղ կը յա-ռաջդիմէք, ասիկա կը նախազուչակեմ, ըսաւ Շինչին, զարնելով անոր ուսին եւ ոտքերը բազկաթոռէն վար առնելով։

Պէրկ ուրախ ժպտեցաւ։ Կոմսը անկաւ հիւրանոց անոր հետեւեցան հիւրերը։

Հացկերոյթին նախընթացող այն վայր-կեանն էր, երբ հաւաքուած հիւրերը եր-կար խօսակցութեան չէն բռնուիր որով-հետեւ ամէն վայրկեան կրնան ճաշի հրա-ւիրուիլ, սակայն լռել ալ չէն կրնար, ո-րովհետեւ այդ պարագային ալ կրնան ենթադրել թէ անհամբեր ճաշի կը սպա-սեն։ Հիւրընկալները երբեմն ակնարկներ կը նետեն դէպի դուռը եւ հայեացքներ կը փոխանակեն իրարու հետ։ Հիւրերը այդ հայեացքներէն կը ջանան կռահել թէ որո՞ւ կամ ի՞նչ բանի կը սպասեն, ու-չացողը պատկառելի ազգակա՞ն մըն է, թէ դեռ չհասած կերակուր մը։

Փիէր ճիշդ ճաշէն առաջ եկաւ եւ ան-ճարակ կերպով նստաւ հիւրասենեակին մէջտեղը, առաջին պատահած բազկաթո-ռին վրայ, կտրելով անցման ճանապար-հը։ Կոմսուհին ուղեց անոր հետ խօսակ-ցութեան բռնուիլ, սակայն ան ակնոցնե-րուն մէջէն անմեղութեամբ չուրջը կը դիտէր, կարծես մէկը կը փնտռէր, եւ կոմսուհիին հարցումներուն կը պատաս-խանէր կարճ ու կտրուկ։ Ճնշուած վի-ճակի մը մէջ էր։ Ներկաներուն մեծա-մասնութիւնը տեղեակ ըլլալով արջին պատմութեան, հետաքրքրութեամբ կը

դիտէին այդ հսկայ, դէր եւ հանդարտ մարդը զարմանալով թէ ինչպէս այդպի-սի հեղաբարոյ եւ ամչկոտ անձ մը քա-ղաքակրթի դվնուն այդպիսի խաղ խա-ղացեր էր։

— Դուք մօտե՞ս եկաք, հարցուց կոմ-սուհին։

— Այո, տիկին, պատասխանեց ան կոմ-սուհիին նայելով։

— Դուք դեռ ամուսնա՞ չեսա՞ք։

— Ոչ տիկին, յարեց եւ ժպտեցաւ բո-լորովին անտեղի կերպով։

— Դուք, կարծեմ մօտերս Փարի՞զ էիք, ըստ իս չատ հետաքրքիր պիտի ըլլայ։

— Շատ հետաքրքիր է։

Կոմսուհին ակնարկ մը փոխանակեց Աննա Միխայլովնայի հետ. Աննա Մի-խայլովնա հասկցաւ որ իրմէ կը խնդրուի այս երիտասարդ անձը զբաղեցնել եւ ա-նոր քով նստելով սկսաւ հօրը վրայ խո-սիլ։ Սակայն ինչպէս կոմսուհիին, այն-պէս Աննա Միխայլովնայի կը պատաս-խանէր լակ բառով մը։ Հիւրերը ամէնքն ալ իրարմով զբաղած էին։ «Լէ Ռագու-մովսկի... Սա էքէ շարման... վու զ'էք պիէն պոն... լա ֆոնթէս Ամիրախին...» կը լսուէր չորս կողմէն։ Կոմսուհին ոտ-քի ելաւ եւ դահլիճ գնաց։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՅ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները իր զպրոցին համար.

Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Բլթոյեան, ապաքինման առթիւ 20, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Զոպոյեան իրենց մօր մահուան առթիւ 30, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Իօքսիւզեան (նուէր) 30, Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Մուրատեան, ապաքինման առթիւ 50, Տէր եւ Տիկին Հայիք Լուսարեւեան իրենց հարսին մահուան առթիւ 10, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Գումրուեան 27,50, նուէր. Բեմասիրացի ներկայացման առթիւ:

ՀՐԱՒԷՐ ԺՈՂՈՎԻ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 8ին Ռեժան սրճարանին վերնայարկը, Մեթրօ Գառէ: Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբը — ճուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 ֆր., ուսանողներու կէս գին
Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924-38-54

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Յովհաննէս Հիւսիկեանի եւ իր պարագաններուն, իրենց մօր, մեծ մօր եւ աղգականին՝ ողբացեալ Տիկին Թուրունտա Հիւսիկեանի մահուան տըխուր առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի բոլոր ընկերուհիները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Երուանդ Մարաշլեանի (Զարուկեան) եւ ընտանեկան պարագաններուն, իրենց սիրեցեալ զաւկին Սեդրակ Մարաշլեանի արկածալի մահուան առթիւ, քառնեւերկու տարեկան:

ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին: Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը:

ԱՆՈՑՇԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

53221,80 ֆր.ի բացը փոխառութեան ձեւով փակած են երկու բարերարներ: Վարչութեան դանձապահը Պ. Արշամ Պապայեան, հանրութեան տրամադրութեան տակ է, տալու համար որեւիցէ մանրամասնութիւններ նիւթականի շուրջ:

Վարչութիւնը հրապարակաւ իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք իրենց բարոյական թէ նիւթական աջակցութեամբ սատարեցին սոյն ծրագրի յաջող իրագործման:

Նուիրատուներու ցանկը (Այբուբենի կարգով եւ մաս առ մաս).

Աղդարեան Զարեհ (Մարսէյլ) 200 ֆր., Աղնաուրեան (Մարսէյլ) 250, Ասելլիքեան (Մարսէյլ) 200, Գասպարեան Ժորժ (Մարսէյլ) 200, Գասպարեան Իվ (Մարսէյլ) 200, Գէրճենկեան (Ռոման) 200, Գէորգեան Ժորժ (Մարսէյլ) 200, Գիւրճեան (Ֆիրմինի) 500, Գիւլհա Զաւէն (Սէն Էթիէն) 200, Գումուրեան եղբայրներ (Մարսէյլ) 500 եւ պարախումբի բոլոր կօչիկները, Դայեան (Վալանս) 100, Դաւիթեան Գրիգոր (Մարսէյլ) 500, Դաւիթեան եղբայրներ (Մարսէյլ) 250, Դաւիթեան (Վալանս) 150, Ենորգեան Արման (Մարսէյլ) 300, Էքսերժեան Սուրէն (Մարսէյլ) 200 ֆր.:

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Կ. Փօլատեան փոխան ծաղկեպսակի Մարսէյլի Մշակոյթի Տան կը նուիրեն 50 ֆր., Թիրայր Տէր-Վարդանեանի մահուան առթիւ, 50 ֆր՝ Երուանդ Զարդարեանի մահուան առթիւ եւ 50 ֆր. Արշաւիր Հրաչեանի մահուան առթիւ:

×

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Սահակ Կէնճեան 20 ֆր. կը նուիրեն ընկ. Խաչատուր Սողիկեանի կսկծալի մահուան առթիւ՝ «Յառաջ»ի, փոխան ծաղկեպսակի:

ԾԱԽՈՒ Է

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տարիքի եւ առողջական պատճառներով, ծախու է Փա–տը–փորք մը քաղաքին կեդրոնը եւ չուկային մօտ, երկու փողոցներու անկիւնը:

25 տարիէ մասնագիտացած ըլլալով արեւելեան սննդեղէններու վաճառման մէջ, իր տեսակին մէկ ծանօթ խանութն է արեւելքցի, ափրիկեցի եւ նաեւ տեղացի յաճախորդներու լայն շրջանակի մը:

Գինն՝ 80·000 ֆրանք
Դիմել՝

APKARIAN
2, Rue Bayard — 38 - Grenoble
Tél. : 44-57-82

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ
մասնաճիւղին կողմէ

15 Նոյեմբեր կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին Գաղաֆապետարանի սրահը
Ռիւ Վոլթէր

«ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՑԱՆՔ»

Բեմադրութեամբ
Բեմասիրաց Թատերախումբին

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերավոլեյպոլական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի չուրջ, Դեկտ. 6ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը: Հասցէ՝ 1· Փլաս Օթէլ տը Վիլ: Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիներ եւ համակիրներ:

ԱՅՑ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է այցելութիւն մը Մոնմորանսիի ծերանոցին Դեկտ. 6ին, գեղարուեստական բաժինով: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տիկին Սրապեանի 626-42-48, Տօնիկեանի 642·62·45, Յովսէփեանի 642-99-01:

Օթոքառը կը մեկնի ժամը 13,30ին. Փլաս Լէոն Պլումէն: Գինն 10 ֆր.:

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՈՒՐԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20, ԺԱՄԸ 21ԻՆ, ՍԱԼ ՍԷՆ–ԺՈՐԺԻ ՄԷՋ
Նախաձեռնութեամբ Հայ Դատի Մարսէյլի Յանձնախումբին

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. Վարչութեան,

Շաբաթ Նոյեմբեր 21, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ ՄԷՋ

ԽՆԴՈՑՔ ԵՒ ՁԱՇ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խնջոյքը Դեկտեմբեր 6ին Կիրակի ժամը 14ին, Ֆապրըկուլ Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ: Հայկ եւ եւրոպական պարեր: Գեղարուեստական բաժին:

Արձանագրուիլ Նոյեմբեր 25էն առաջ, նշան Նաճարեանի մօտ՝ Քամփանեը Ռոզըռէ Լէփէն տէ Պասթիա, Սէնթ անթուան:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարկրիթ Կրասիլնիկօֆ կը խօսի

ՈՒՐԱՐՏՈՒԻ

մասին, Շորեքշաբթի ժամը 20,45ին, Միւղէ տէ զ'Աւռ Տէքորաթիֆ, 109 Ռիւ տը Ռիվոլի:

ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԱՒՍՏՐԻԱ
ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻԻ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ. 21 Թրէն տէ Նէժով կառ տը լ'Էսթէն, վերադարձ Ցունուար 3 նոյն կայարանէն:

ՊՐԻՒՔի մէջ (Զել ամ Զէի մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր: Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիւժ, փաթինաժ, եւայլն:

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով միասին:

Մասնակցութիւն 485 ֆր. բոլոր ծախքերը մէջը:

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

Զել ամ Զէ, Սալցպուրկի մէջ ճմեռնային մարզական հրաշալի կայան մը, գեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած աստիճ ցուրտերէն բարձր լեռներուն շրջանորհիւ: Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, փոլֆլորիիմ երեկոյթներ եւայլն:

Մասնակցութիւն՝ 525 ֆր.:

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան գինը (բ. կարգով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
Ե.Տ. ՁԻԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Quelques poèmes choisis
pour composer

La légende Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation EVE GRILIQUEZ
Production ROUBEN MELIK

Կ'արտասանեն

François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝

Եղիշէ Զարենց, Նարեկացի, Յովհ. Թումանեան, Վահան Տէրեան, Յովհ. Շիրազ, Սայաթ-Նովա, Յովհ. Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վահան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ «ԷՐԵԲՈՒՆԻ» 2750

ԳԻՆ 30 ՖՐ.

PRIX 30 FR

Դիմել

Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch »

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ ՁՈՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ՁԵՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան	Տար· 90 փր·	Վեցամսեայ 50 փր	
Արտասահման	Տար· 115 փր·	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
17
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI
17 NOVEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11·967

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.967

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇԱՐԼ ՏԸ ԿՕԼ

(1890–1970)

—○—

Բ·

1940 Յունիս 18ի ճառն է, որ առաջին անգամ աշխարհին ծանօթացուց մինչեւ այդ օրը հասարակութեան անծանօթ ֆրանսացի զինուորականը:

Ուինսթըն Չըրչիլ, որ անխորտակելի կամքով եւ հաստատ հաւատքով վճռած էր մինակը չարունակել պատերազմը՝ ի դին անհուն զոհողութեանց, չարժման մէջ դնելով Բրիտանական Կայսրութեան բոլոր կարելիութիւնները, մեծ ուրախութեամբ ողջունեց զԸ Կօլի Լոնտոն ժամանումը: Թեւ ու թիկունք հանդիսացաւ անոր: Քաջալերեց իր ձեռնարկները եւ ամէն դիւրութիւն ընծայեց՝ որպէսզի յայն համեմատութիւններ ստանայ Ազատ Ֆրանսայի դիմադրական չարժումը:

Մառեչալ Փէթէնի քաղաքականութեան հակառակորդ Ֆրանսացի հայրենասէր – ներ, որոնք չէին ընդունիր պարտութիւնը, զանազան զարտուղի միջոցներով Լոնտոն զացին ու միացան զօրավարին: Տը Կօլ զարձաւ խորհրդանշանը Ֆրանսայի ազատագրութեան եւ անկախութեան:

Անգլիական կառավարութիւնը անոր տրամադրութեան տակ դրաւ իր ճայնափնիւռի կայանը՝ Պի· Պի· Սի·ն, ուսկից չարունակ Ֆրանսերէն լեզուով հայրենասիրական կոչեր կ'ուղղուէին, ծածկի – մասն հրահանգներ կը տրուէին եւ ստոյգ տեղեկութիւններ կը հաղորդուէին պատերազմական գործողութեանց մասին:

Դիմադրական չարժումը դանդաղ, բայց աստիճանական կերպով պիտի կազմակերպուէր Ֆրանսայի մէջ:

Սակայն տը Կօլի գլխաւոր նպատակն էր ազատագրական չարժումին մասնակից զարձնել դաղթավայրերու Ֆրանսական ուժերը:

Սեւ կէտ մը՝ անգլոֆրանսական դործակցութեան պատմութեան մէջ: 1940 Յուլիս 8ին բրիտանական նաւատորմը կը յարձակէր Ֆրանսական տորմիղին վրայ, որ խարսխած էր Մէրս–էլ–Քէպիրի առջեւ: Անգլիացիները իբրեւ թէ կը խորտակէին Ֆրանսական մարտանաւերը, որպէսզի արդիլեն անոնց միացումը Գերմանիոյ: Պաշտօնական այս բացատրութիւնը չէր զոհացներ Ֆրանսացիները: Սակայն հակառակ առաջ եկած ընդհանուր զայրոյթին, տը Կօլ կ'որոշէ դործակցիլ Անգլիացիներուն հետ, մինչեւ վերջ:

Զօրավարը կոչ կ'ուղղէ հիւսիսային Աֆրիկէի եւ Սուրիոյ Ֆրանսական ուժերու հրամանատարներուն, որոնք չէն պատասխաներ: Սակայն քանի մը ամսուան մէջ կը միանան դաղթավայրերին Նուվէլ'ղ Էպրիտ, Քամերուն, Քոնկօ, Չատ, Ուպանկի, Կապոն, Փոլինէզի, Նիղկական դաղութը, եւայլն:

1940 Յուլիսի վերջերը Ազատ Ֆրանսան ճօթը հազար հողի միայն ունէր իր կողքին: 1942ի ամառը տասնապատկուեցաւ այս թիւը՝ հասնելով ճօթանասուն հազարի: Լիբիոյ եւ Եթովպիոյ մէջ Ֆրանսական ուժերը դործակցեցան անգլիական հրամաններուն հետ՝ ընդդէմ Իտալացիներուն:

1940 Հոկտեմբերին տը Կօլ կազմեց «Կայսրութեան Պաշտպանութեան Խորհուրդ»ը: Հոկտ· 27ին Պրաձաւիլի մէջ խօսեցաւ նշանաւոր ճառ մը: Յայտնեց թէ այլեւս իսկական կառավարութիւն չկայ Ֆրանսայի մէջ: Վիշիի կառավարութիւնը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵԾ ԱՂԷՏ ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

—○—

300 ՀԱԶԱՐ ՄԵՌՆԱԼ,
ՄԻԼԻՈՆԷ ԱՒԵԼԻ ԱՆԱՊԱՏՍԱՆ

Ահարկու ծովամրրիկ մը աւերներ զործեց արեւելեան Փաքիստանի ծովափնեայ չրջաններուն մէջ:

Ծովամրրիկը, որ բացառիկ ուժգնութիւն եւ տարողութիւն ունէր, քանի մը ժամուան մէջ ամէն ինչ արմատախիլ ըրաւ իր ճամբուն վրայ — հիւղակներ եւ տուներ քար ու քանդ, ծառեր արմատախիլ, ամբարտակներ քանդուած, կեն – դանիներն ու մարդիկ խեղդամահ եւայլն:

Ահաւոր պատկեր մըն է, որ կը պարզուի այս աղէտին ի տես, որ կը նկատուի ամէնէն բուռն ցայսօր եղածներէն: Մասնաւորապէս, երբ նկատի առնուի, որ Փաքիստանի այդ չրջադիծին մէջ — Պենկալի ծոցը եւ Գանդէսի գետաբերանը — չափազանց խիտ բնակչութիւն ունեցող վայր մըն է: Մնաց որ երկու հազարէ աւելի կղզիներ եւ կղզեակներ տարած – ուած են ափերուն մօտ:

Կիրակի երեկոյ մեռածներու թիւը նըւազադոյնը 16·000 ցոյց կը տրուէր, իսկ աղէտեալներունը՝ առնուազն քանի մը հարիւր հազար: Սակայն պաշտօնական մարմինները Երկուչաբթի օր դիտել կուտային, թէ մեռածներու եւ անհետացողներու թիւը պէտք է կրկնապատկել, եռապատկել, ինչ որ կը նշանակէ նուազադոյնը 50·000: Դժբախտաբար այս թիւն ալ ճշդրիտ չի նկատուիր եւ կը հաստատուէր թէ 300 հազար մեռեալ կայ:

Արդարեւ, փոթորիկը ժամական երկու հարիւր քիլոմեթր արադութեամբ մինչեւ երկրին խորերը փչած է՝ ամէն ինչ աւերելով: Միւս կողմէ, մինչեւ 20 մեթր վեր խոյացող ծովու ալիքներ ջրամոյն

հակասահմանադրական է եւ խաղալիք մը թշնամիներուն ձեռքը՝ ընդդէմ երկրի պատիւին ու չահերուն: Անհրաժեշտ է ուրեմն, որ նոր իշխանութիւն մը ստանձնէ Ֆրանսայի պատերազմական ճիգը դեկավարելու գործը: Ու աւելցուց·

« Դէպքերը իմծի կը պարտադրեն այս նուիրական պարտականութիւնը: Պիտի չվարանիմ ստանձնելու զայն յանուն Ֆրանսայի ու միայն զայն պաշտպանելու համար: Հանդիսաւորապէս յանձն կ'առնեմ իմ գործերուս հաշիւը տալ ֆրանսական ժողովուրդի ներկայացուցիչներուն, անմիջապէս որ կարելի ըլլայ զանոնք ընշանակել ազատօրէն »:

1942ի եւ 1943ի ընթացքին զօրավարը կը յաջողի իրականացնել Ֆրանսական կայսրութեան միասնականութիւնը:

Մինչ այդ, դիմադրական չարժումը կը սկսի զարդանալ Ֆրանսայի մէջ: 1942 Յունուար մէկին անկարդելով դաղտնի Ֆրանսա կ'ինչնէ Ժան Մուլէն, իբրեւ լիազօր ներկայացուցիչ տը Կօլի՝ կազմակերպելու համար դիմադրական ցանցը: Ու կը յաջողի իր առաքելութեան մէջ: Կը հիմնէ Դիմադրականներու Ազգային Խորհուրդը: 1943ին կը ձերբակալուի եւ ծանր չարչարանքներու կ'ենթարկուի: Գերմանիա փոխադրուելու ճամբուն վրայ կը մեռնի: 1965ին նահատակուած այս հերոսին մարմինը փոխադրուեցաւ Փանթէոնը:

Զօրավարին կեանքի նոր հանդրուանը չատ աւելի փոթորկալից պիտի ըլլար:

ՀՐԱՆՏ ՄԱՐՏՈՒՆԻ

ըրած են երկու հազարի մօտ կղզիներ եւ կղզեակները, որոնք բոլորն ալ, առանց բացառութեան, մարդաբնակ էին: Կըղզեակներ կան, որ, ինչպէս կը նկարագրուին պաշտօնական մարմինները, պարզապէս անտեսանելի դարձած են ծովու ջուրերու խուժումին հետեւանքով:

Վերջին լուրերը 300 հարիւր հազարի կը բարձրացնեն մեռեալներու եւ անհետացածներու թիւը: Ասիկա եւս վերջնական եւ ստոյգ կարելի չէ նկատել, քանի որ ճայնափնիւռներն ու հեռագրական գործակալութիւնները ժամէ ժամ կը բարձրացնէին զոհերու թիւը: Դեռ ասոնց մէջ նկատի չեն առնուիր անպատսպար մնացածներու թիւը, որ մէկ միլիոնէն աւելի կը նկատուի:

Ուրբաթ օրուան ծովամրրիկը երեք միլիոն բնակչութեան համար իսկական պատուհաս մը եղաւ: Արդարեւ, աղէտին ենթարկուած չրջանը, ինչպէս ճշդեցինք, չատ խիտ բնակչութիւն ունեցող չրջան մըն է, տեսակ մը ասիական դիւղերու մանրանկարը:

Այժմ նիւթական վնասներու մասին դեռ խօսք չըլլար: Այսուհանդերձ պարզ է, որ այս դեհնի վրայ եւս արեւելեան Փաքիստան աննախընթաց աղէտի մը կ'ենթարկուի: Հաւանաբար հազարաւոր անասուններ քշուած են ծովէն եւ մրրիկէն, դիւղեր եւ աւաններ ջնջուած քարտէսէն, բրինձի լայնատարած դաշտեր ողողուած եւ, վերջապէս, կղզիներ, որոնք ջրամոյն եղած են: Մասնագէտնե – րու կարծիքով, դաշտերը յետագային անդործածելի պիտի դառնան, քանի որ անոնք մեծ քանակութեամբ աղ ծծած են ծովու ջուրերուն հետեւանքով:

Իշխանութիւնները, որոնք արագ մի – ջոցներ ձեռք առին օդնութեան փութալու համար աղէտեալներուն, կը վախնան սովէ եւ հիւանդութեանց համաճարակ – ներէ, որոնք կրնան տարածուիլ փութով: Շրջաններ եւ վայրեր կան, կը հաստատեն իշխանութիւնները, ուր ողջ մնացողներու թիւը մեռեալներէն չատ աւելի նուազ է· միայն մէկ վայրի մը մէջ 8000 դիակ դտնուած է, որոնք թաղուած են հասարակաց փոսերու մէջ:

Օժանդակութիւնն ալ կը դանդաղի, հակառակ ձեռք առնուած միջոցներուն: Արդարեւ, քանդուած են օդակայան, փորք նաւահանդիստներ, ճամբաներ, կամուրջներ եւ հաղորդակցութեանց այլ միջոցներ: Մնաց որ Փաքիստան չունի այլ կարդ մը պետութիւններու թէքնիք միջոցները՝ դործը արագացնելու համար:

Աւելցնենք, որ Փաքիստան կազմուեցաւ 1947ին եւ բաժնուած է երկու անջատ մասերու՝ Արեւելեան եւ Արեւմտեան: Առաջինին տարածութիւնն է 141 հազար քառ· քիլոմեթր, իսկ բնակչութեան թիւը 65էն 70 միլիոն: Երկրորդինը՝ 803·000 քառ· քիլոմեթր եւ 55էն 60 միլիոն բնակչութիւն:

Աղէտին ենթարկուեցաւ Արեւելեան Փաքիստան:

ՏԸ ԿՕԼԻ ՄԱՀԷՆ ԵՏՔ

ՎԵՐԱՊԱՀՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՄԻՋԱԴԵՊԵՐ

Նախկին նախարար՝ Անթիէ առջի օր կազմած է «Էթուալի Հրապարակի Պաշտպանութեան Կոմիտէ» մը, որու նպատակը կը պարզուի իր անունովն իսկ: Արդարեւ, յուզումի պահու տրուած այս որոշումը բաւական վերապահութիւններու կը բախի: Ֆրանսայի եւ Փարիզի ժողովուրդը աւանդութեամբ վարժուած է Էթուալի անունին եւ յարդանքի թեւա – յում չէ Զօր· տը Կօլի յիշատակին նկատմամբ դանել թէ կարելի էր ուրիշ հրապարակ մը մկրտել իր անունով: Այս ո – րոշումին դէմ են նաեւ կարդ մը նախարարներ եւ «ազատագրութեան ընկերները» այլ նկատումով: Երբ սովորութիւն եղած է աւելի քան հարիւր տարի Էթուալ անունով ճանչնալ այդ հրապարակը, չատ հաւանական է որ սովորութիւնը չարուներ – նակուի, ինչպէս ցարդ կ'ըլլայ Փորթ Տօֆինի համար, հակառակ անոր որ ան ալ մկրտուած է մառեչալ Տըլաթր Տը Թասինեիի անունով:

Ծանր միջադէպ մը պատահած է վալ տ'Ուազի նահանգին մէջ, Կուսէնվիլի եկեղեցին, որուն քահանաները ոչ միայն մերժած են պատարագ մատուցանել տը Կօլի յիշատակին, այլեւ մահազանգ հընչեցնել:

Ժ· Ժ· Սերվան–Շրայպէր յայտարարութեամբ մը չեչտած է·— ոչ մէկ օրինակ դիտեմ, մեր չրջանին, այն օրէն երբ Ֆրանսա եւ Եւրոպա չափահաս երկիրներ են, որ ժողովուրդ մը արդար յարդանք մատուցանելով մեծ մարդու մը, այսքան չափազանցութեամբ ընէ:

Կարդ մը վայրերու մէջ ալ Պասթիէն–Թիէրիի անունը յիչուած է, ցոյցերու ընթացքին: Պասթիէն–Թիէրի այն երիտասարդն էր զոր տը Կօլ դնդակահարել տուած էր, իր դէմ եղած մահափորձին առթին:

× Կիրակի օր ուխտի այցելութիւնները չարունակուեցան Քոլոմպէ, ուր դնաց նաեւ Ամենակորաս պատրիարքի ներկայացուցիչը:

ՍՈՒՐԻՈՅ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԸ

Սուրիոյ պետական հարուածը անակընկալ մը չեղաւ սուրիական հարցերու ծանօթ դէտերու համար: Արդարեւ, ինչպէս հաղորդած էինք մեր Կիրակի օրուան թիւով, Սուրիոյ Պաշտպանութեան նախարարը՝ Զօր· Համֆեզ Ասասատ, առանց որեւէ ընդդիմութեան հանդիպելու, զինուորական պետական հարուած մը կազմակերպեց՝ ձեռք առնելով իշխանութիւնը:

Լուրջ տարակարծութիւններ ստեղծուած էին երկիրը կառավարող Պաասի կուսակցութեան մէջ: Մասնաւորաբար կուսակցութեան այսպէս կոչուած քաղաքացի տարրերուն եւ զօրավարին միջեւ:

Զօր· Ճետիտ, որ «կարծր»երու դրօչակիրն է, կը պաշտպանէ արար հողերը կռիւով ազատագրելու սկզբունքը: Ինքն էր, որ Յորդանան – պաղեստինեան կռիւներու ժամանակ հրամայեց սուրիական ուժերու օդնութեան փութալ արձակադէններուն: Զօր· Ասասատ, որ կը հրամայէր օդուժին՝ մերժեց ապահովել օդային պաշտպանութիւնը:

Ստեղծուած տարակարծութիւններու հետեւանքով Սուրիոյ նախագահը հրաժարեցաւ եւ հարկ տեսնուեցաւ արտակարգ համագումարի մը կազմակերպումը:

Պաասի վերջին համագումարին ճերիտ եւ իր ընկերները յաջողեցան մեծամասնութիւն մը դոյացնել իրենց տեսակէտներուն չուրջ: Փոքրամասնութեան մէջ մնացած զօրավարը իր իշխանութիւնը հաստատեց պետական անակնկալ հարուածով: Այժմ կը փորձէ կազմել նոր կառավարութիւն:

Քաղաքական դէտերու համոզումով զօրավարին ընդդիմադիրները դեռ կրնան չրջել կացութիւնը, քանի որ պետական եւ կուսակցական մեքենային մէջ ամուր է իրենց դիրքը, մինչդեռ Զօր· Ասասատ չատ թոյլ հեղինակութիւն ունի եւ համախոհ՝ առանց չարքերուն մէջ:

Բանակը ընդհանրապէս զօրավարին կողքին է:

Զօր· Համֆիզ էլ Ասասատ ծնած է 1928ին Լաթաքիոյ չրջանը: Համախոհ է արաբ–իսրայելեան հարցին խաղաղ լուծման, ինչպէս նաեւ մերձեցման Յորդանանի եւ Իրաքի հետ: Միւս կողմէ, կ'ուզէ պատուիրներ հաստատել երկրին ներսը – սութեան մէջ:

ԱՇՈՒՆ

Դպրոցականի օրերէն մնացած յուշե – րուս համաձայն, չարաղրութեան դասի ամէնէն շատ չարչարուած, մաշուած, քամուած նիւթերը տարուոյն չորս եղա – նակներուն նուիրուածներն էին: Երբ հա – յերէնի ուսուցիչը չարաղրութեան նիւթ չնշանակէր, ու ըսէր, թէ «դրեցէք ձեզի հաճելի ու դիւրին թուացող օրեւէ նիւթի մասին», թէ՛ կ'ուրախանայինք եւ թէ կը չփոթէինք մի քիչ:

Ի՞նչ գրել, ի՞նչ բանի մասին գրել, որ լաւ ըլլայ, լաւ նիշ ստանանք:

Ու երբ յաջորդ դասը դար, եւ ուսու – ցիչը տետրակները հաւաքելով տուն տա – նէր կարմիր մելանով սրբագրելու, նիշ տալու՝ եւ մեզի վերադարձնելու համար, էթէ հաշուէինք, նիւթերուն կէսը առ – նուած կ'ըլլար տարուոյն եղանակներէն:

Ահա տիպիկ խորագիրները.

ԳԱՐՈՒՆ

Գարուն է: Ձիւները հալիլ սկսած են ու տաք հովեր կը փչեն...

ԱՄԱՌ

Ամառ է, դպրոցները փակուեցան, ի՛նչ երջանկութիւն...

ԱՇՈՒՆ

Աշուն է· երկինքէն գաղթող թռչուննե – րու կարաւանները կ'անցնին:

ԶՄԵՌ

Ձմեռ է: Ձիւնը կ'իջնէ հանդարտ, մեծ ու թաց փաթիլներով...:

Կարծեմ, 3–4 տարբեր առիթներով, այդ բաներուն մասին ես ալ եմ գրած: Ահա այսօր ալ կը գրեմ. մէկ ալ, ո՞վ գիտէ, գամէք կ'ըլլա՞յ այդ բանն ընելու... Ձի – սուն–վաթսուն տարի ետ երթալու եւ չա – բաղրութեան դաս գրելու... Այս անգամ ալ, դաս գրողի պատրանքով, կը նստիմ սեղանիս առջեւ ու կը գրեմ խորագիրս «ԱՇՈՒՆ»: Գիտեմ, թէ ուսուցիչս չէ, որ պիտի սրբագրէ գրածս, այլ խմբագրի մը կարմիր կամ կապոյտ մատիտը, որ պա – տահական վրէպներ պիտի որոնէ տողե – րուս մէջ: Նիշ պիտի չտայ ինծի, բայց ձեռագիրս պիտի ղրկէ գրաշարին՝ որ, ա – ռաջին կամ չորրորդ էջին վրայ, չարէ:

Աշուն է: Մեր պարտէզին մէջ, տարի – ներ առաջ, տնկուած սերկեւիլի ծառը այս տարի լաւ պտղաւորուեցաւ ու ես, թեւերս սոթամած, սիրտս ուրախութեամբ լի, — պզտիկ բան չէ մեծ քաղաքի մը մէջ պտուղ հասցնելը — բերքահաւաքի ելայ:

Դեղին, քիչ մը ծուռումուռ պտուղները մեծ խնամքով — որպէսզի չբծաւորեմ — ժողվեցի՝ ու մէկ մեծ մասը մեզի պա – հելէ ետք, մնացեալը մեր հայ դրացի – ներուն բաժնեցի:

— Ա՛, սերկեւի՞լ բերիր մեզի, ուրկէ դասը:

— Ուրկէ դասն ի՞նչ ըսել է... Մեր պարտէզի՛ն, է՛ս հասցուցի:

Մեր խոհանոցէն անուշ հոտեր, եւի – ուղղ պտուղի ու քաղցր չաքարի բուրում – ներ յորդեցան, ու մաղ–մաղ կրակին վը – րայ եփուղ սերկեւիլին դեղնորակ գոյնը ծիրանիի ու չաղանակի խառնուրդ երան – գի մը փոխուեցաւ:

Այնատեն տիկինը ըսաւ, թէ «եփեցաւ» ու օճախին տակ վառուող կաղի կտուցը փակեց:

— Պահեստի շիշերուն բերանը կնքելու համար դնա՛ դիմացէն մոմ առ, ըսաւ:

Հնազանդեցայ: Բերի մոմը՝ ու լեցուած ու կնքուած շիշերը, պաղելէ ետք, տա – րինք վար՝ դարակներուն վրայ չարուած ծիրանի, ելակի ու բալի անուշներ պա – րունակող ուրիշ շիշերու քով չարելու:

Ձմեռը, փոխն ի փոխ, պիտի ուտենք զանոնք: Երբեմն, երբ քամին ոռնայ դուրսը, երբ ձիւնը թաց ապտակներ զար – նէ ապակեփեղկերուս ու ներս դալ ուզէ, ես պիտի նստիմ նախաճաշի սեղանիս առ – ջեւ ու սուրճիս բուրումը ծծելով՝ կա – րադուած հատ հատ հացի չերտի մը վրայ պիտի տարածեմ այդ անուշներէն մէկն ու մէկը ու մտածեմ տաք օրերու մասին, դարնան, ամառուան ու նոյնիսկ աշնան մասին: Այն ատեն բան մը պիտի աւել – նայ երջանկութեանս բաժակին վրայ. որովհետեւ, դիտեմ, փորը կուշտ ու կըր – նակը տաք ըլլալը կէս երջանկութիւն կը նշանակէ ինքնին:

Այդ ո՞վ է, որ կը մեղադրէ դիս աչ – խարհիկ, նիւթական բաներու կապուած ըլլալու մեղքով, ո՞վ է...

Բայց ես մոլորեցայ: Աշունը նկարա – դրելու համար ճամբայ ելայ ու կը դրեմ ձմրան մասին:

Դեռ ձմեռ չէ, դուրսը, նոյնիսկ մեր քաղաքէն նշմարելի լեռներու կատարին ձիւն չէ իջած, բայց երբեմն հովին մէջէն ձիւնի հոտ կուգայ. մեր ոսկորներն ալ կը հաստատեն այդ բանը. «ձիւնը ճամբան է, կուգա՛յ»: Ժամը հինգին ար – դէն արեւը մարը մտնելու վրայ է ու կի – սամութ: Ամառը, մինչեւ ժամը ինը, լոյս էր. ի՛նչ լաւ էր... Կը նստէինք պարտէ – զը ու բարեկամներու տերեւներուն ծնծղան ունկնդրելով սուրճ կը խմէինք: Կայծո – ռիկները դիշերը կտրտելով մասերու կը բաժնէին. ու ես, մատս երկինք ուղղած քովիններուս ցոյց կուտայի ճիշդ մեր գլխուն վրայ չողացող Մեծ Արջը: Հիմա իր տեղը չէ, ո՞ւր է գացած...

Դիշերները երկարիլ են սկսած, էթէ այդպէս ըլլալ կը թուի: Այդ մասին դեռ չեմ հարցուցած օրացոյցին, չեմ հար – ցուցած, թէ Գիշերահաւասարը եկա՞ւ, թէ դեռ պիտի գայ:

Ժամանակ մը ի վեր, արեւմուտքի պահուն, երկնքէն դաղթող թռչուններու կարաւաններ կ'անցնին: Կողքի չրջուած լատինական Վ տառին կը նմանի իրենց ծիսուն չարքը: Գիշերը կամ վաղ լուսա – բացին անցնողները չեմ տեսած, բայց երբ մեր տան դիմաց սողոսկող պողոտա – յէն բեռնատարները ու բազում աղմկալի կառքեր չեն անցներ, անկողնիս մէջ պառկած տեղէս կը լսեմ դաղթը առաջ – նորդողին՝ կամ ետ մնացածի մը կանչը:

Ու կը յուզուիմ: Ո՞ւր կ'երթան: Գա – ցած տեղերնին պիտի գտնե՞ն իրենց նախ – կին բոյնը... Ո՞ր ծովերու չառաչին պի – տի ունկնդրեն ու ո՞ր եղէգնուտին կամ չամբերուն ապահովութեան ապաստանին պիտի: Գիտե՞ն, թէ մարդիկ չար են՝ ու եղէգնուտներուն մէջ՝ դարանակալ մար – դու գնդա՞կ կայ...

Աջջի դիշեր, մշուշ ալ չկա՛ր, ի՞նչպէս եղաւ՝ չեմ դիտեր, դաղթող հարիւրաւոր ծիծեռնակներ մութին մէջ զարնուեր էին էմփայր Սթէյթի չէնքին, ու փչրուած թեւերով թափուեր վար: Սիրտս արիւ – նեցաւ իրենց համար: Նոյն օրը, Հոկ – տեմբերի անամպ ու խորունկ երկնքին վրայ հիւսիսէն հարաւ ուղղուած ծիսուն երկու բազեր տեսայ. ուշադրութիւնս լարեցի՝ ու լսեցի հեռաւոր մրմունջի մը նման իրենց խօսակցութիւնը:

Բազերը, կիներու նման չատախօս են, խորհեցայ. բայց իրրեւ իր գործը դիտ – ցող մարդ, այս մտածումս չբաժնեցի տիկնոջս հետ:

Երբ կէսօրէ ետք դուրս կ'ելնեմ դաչ – տերուն մէջ քիչ մը թափառելու համար, ալ հեռադրալարերուն վրայ ժողով դու – մարող թռչնազդիներու չեմ հանդիպիր. հրապարակը ճնճղուկներուն, աղռաւնե – րուն, յոպոպին ու ցախսարիկին է մնա – ցած: Վստահ եմ, մաքերնուն կը խնդան դացողներուն վրայ:

Աչունը իր ամբարները լեցուցած՝ քնա – նալու կը պատրաստուի: Ծառերուն կէ – սէն աւելի արդէն մերկացած են ու իրենց ճիւղերուն մէջէն երկինքի կապոյտը կա – րելի է տեսնել:

Արեւուն ջերմութիւնը ա՛լ հաճելի է ուսերուս վրայ. իրականութեան մէջ, թափառելու համար դուրս ելլելէ առաջ, ուշադիր կ'ըլլամ, որ հագածս մութ գոյ – նի հաղուստ ըլլայ, մութ գոյնի վրայ, որ ծծէ արեւուն օրհնեալ ջերմութիւնը ու գոյն փոխանցէ մարմնիս:

Առաջ, թափառումներուս ընթացքին, լորեր կը տեսնէի, կարմրալանջերու կը հանդիպէի, արտոյտներն ըսես՝ թիւ չու – նէի՛ն: Հիմա, արտերուն մէջ խրտուի – լակն է, որ կը տեսնեմ: Դղումները հո՛ն ձգուած են, որ եղիամին — որ առատո – րէն կ'իջնէ առաւօտները — տակ քաղցրա – նան, մեղր հաւաքեն:

Աջջի դիշեր, առտուան դէմ մեր տա – նիքին վրայ կասկածելի աղմուկ մը լսե – լով՝ վեր բարձրացայ: Գրեթէ լուսաբաց էր. արեւելքը սկսած էր դունատիլ. եր – կինքը պարզ էր, խորո՛ւնկ, խորո՛ւնկ... Աստղերը չատ էին, հպիւ դունատիլ սկը – սած. Մեծ Արջը, որուն ուր ըլլալէն լուր չունէի ամառուընէ ի վեր, վարը, չատ վարը, հիւսիսային հորիզոնին վրայ էր:

Ատուած իմ, աստղե՞րն ալ ձմրան դէմ դէպի հիւսիս կ'երթան...

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

Ց. Գ.— Այս գրութիւնը վերջացուցած էի ու կը պատրաստուէի ծրարին մէջ դնել՝ Թղթատարին յանձնելու համար, երբ Մերիլէնտ նահանգը բնակող բարե – կամէ մը նամակ ստացայ: Կը դանգա – տէր, թէ տերեւաթափ է ու ինչ չուա – րած, թէ ի՞նչպէս գլուխ պիտի ելլէ իր տունը չրջապատող մեծ ծառերուն տե – րեւներուն հետ: Ատ ալ չուարելու բան է՞ր... Նստեցայ ու հետեւեալ նամակը դրեցի իրեն.

Սիրելի Մ...

Մեր դրացիներուն մէջ մէկ պարսկա – հայ կայ ու մէկ պարտիղակցի: Պարսկա – հայը, չորս տարի է ինչ, կը բնակի մեր դիւղը, ու ոչ մէկ օր, ոչ գամ մը դամած է տեղ մը, ոչ ալ՝ աւել մը զարկած մաք – րութեան համար: Միւսը, մի՛ւս ծայրա – յեղութիւնն է, քիչ կը մնայ, որ ծառե – րուն տակ ափը բաց սպասէ, որ վար ին – կած տերեւները, դեռ դետին չհասած, բռնէ: Օր մը, երբ վերջինը, նորէն մաք – րութիւն կ'ընէր դժգոհելով քիչ մը, պարսկահայը կը լսէ ու անոր մօտենալով կ'ըսէ.

— Մինաս ախպէր, ի՞նչ ես դժգոհում:

— Գամին ո՛չ միայն իմ ծառերուս տե – րեւները կը թափէ վար, այլեւ ուրիշնե – րու ծառերուն տերեւները հաւաքելով կը բերէ իմ դրան առջեւ, — կ'ըսէ Մինաս:

— Է, կ'արժէ՞ էդ բանի համար սիրտ մաշեցնել... Մի ուրիշ գամի ալ կ'առնէ կը տանի՛...

Գրեցի այս պատմութիւնը Մերիլէնտ բնակող բարեկամիս ու տակն ալ աւել – ցուցի.

— Բան մը սորվեցա՞ր այս պատմու – թենէն...

Ինձացի մարդ է: Հաւանաբար սորվե – ցաւ:

Ա. Հ.

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

—o—

Ամերիկուհիները իրենց ամուսիններէն կը պահանջեն այնքան բաներ, որքան Անգլուհիները կը պահանջեն միայն ի – րենց ծառաներէն:

ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈՄ

×

Ամերիկացիք աւելի չատ միջոցներ ու – նին իրենց ժամանակը չկորսնցնելու եւ աշխարհի ուեւէ մէկ ժողովուրդէն աւելի քիչ ժամանակ ունին տրամադրելի:

Տ. ՔԱԼՏՈՒԻԼ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Նոյն միջոցին վաճառականը Ն. պէյը կը հրաւիրէր թիկնաթոռի մը մէջ բազ – մելու եւ սպասաւորին սուրճ կ'ապսպրէր:

Շաւարշ ոտքի ելաւ եւ Շապանի դառ – նալով որ ցած ձայնով խօսակցութիւնը կը չարունակէր, ըսաւ.

— Գործերնիս լմնցաւ, էթէ կը հաճիք մեկնինք եւ մեր բարեկամներուն տեսակ – ցութեան արդելք չըլլանք:

Միեւնոյն տեն Բարսեղ էֆէնտիին դառնալով կ'աւելցնէր.

— Իրիկուան դէմ առանձին կուգամ եւ մեր գործը կը կարգադրենք հանդարտ դիմով:

Բայց ահա յանկարծ Վահանի ձայնը լսուեցաւ.

— Կը խնդրեմ, Շաւարշ էֆէնտի, որ բարեհաճիք հոս մնալ քիչ մը ժամանակ եւս:

— Բայց կը վախնամ որ ձեզ անհան – դիստ կ'ընեմ, կմկմաց այս վերջինը:

— Ընդհակառակն, ձեր ներկայութիւ – նը անհրաժեշտ է այստեղ, ըսաւ Վահան վճռական չեշտով մը:

Այս խօսքերը լսելով՝ Շաւարշ զարմա – ցած դէմք մը առաւ:

— Չեմ հասկնար թէ ինչ ըսել կ'ուզէք, պատասխանեց, բայց ինչ որ է, քանի որ իմ ներկայութիւնս հարկաւոր է, ես կը մնամ: Բայց դոնէ մեր Շապան էֆէնտի բարեկամին չսոխպեենք մնալու, քանի որ ինք մէկ քանի կարեւոր գործեր ունի:

— Մերինին չափ իր ներկայութիւնն ալ անհրաժեշտ է:

— Բայց... կմկմաց Շաւարշ:

— Ասկէ զատ, չարունակեց Վահան, Շապան էֆէնտի, ինչպէս ըսի, իմ մտե – րիմ բարեկամս է եւ երբեք դժգոհութիւն պիտի չյարուցանէ հոս մնալու:

Եւ երիտասարդը եղիպտացիին դառ – նալով թուրքերէն լեզուով իր ըսածները կրկնեց:

— Անչուչո, անչուչո, հասատատեց Վա – հանի նախկին բանտապետը:

— Լաւ, ձեր ուզածին պէս թող ըլլայ, ըսաւ Շաւարշ համակերպելով եւ թիկ – նաթոռի մը մէջ նստաւ:

Միւս ներկաներն ալ նստած էին, միայն Վահան ոտքի վրայ կը մնար:

Արդէն այս բոլոր անցուդարձերէն չա – փազանց չհաղրդռուած, անհամբեր կը սպասէր իր բարեկամին յայտնութիւննե – րուն:

Վահան սակայն չսպասցուց. դրաստ – դանին մէջտեղ եկաւ եւ խօսքը Բարսեղ էֆէնտիին ուղղելով, ըսաւ թուրքերէն լեզուով.

— Բարեբախտաբար ճիշդ ժամանակին հասանք ձեզ ազատելու խարեբայութենէ մը, որուն միամտօրէն զոհ պիտի երթա – յիք...

— Ի՞նչպէս, զոչեց վաճառականը զար – մացած:

— Այս երկու մարդիկը, չարունակեց Վահան, մատնանիշ ընելով Շաւարշն ու Շապանը, միացած են քեզ խաբելու, քեզ կողոպտելու համար, կամ աւելի ճիշդ այս Շաւարշ էֆէնտին խաղը յաջողցնե – լու համար դիմած է Շապանի որ իր ա – ջակցութիւնը չնորհէ այս աղտոտ դոր – ծին:

— Պատիւ կը պահանջեմ, պոռաց Շա – ւարշ ոտքի ելլելով, ի՞նչ ըսել կ'ուզէք ձեր այս խօսքերով:

— Հանդարտեցէք եւ դիս մտիկ ըրէք, ըսաւ Վահան հանդարտութեամբ, եւ էթէ ըսածներս չկրնամ ապացուցանել, այն ատեն թող հոս ներկայ գտնուողները դիս դատապարտեն:

Շաւարշ բարկութենէն դողդոջ նըս – տաւ իր աթոռին վրայ, մինչ Շապան պղարիւն, գրեթէ անտարբեր դէմքով մը կը հետեւէր տեղի ունեցած տեսարա – նին, կարծես թէ ինք որեւէ մասնակցու – թիւն ունեցած չըլլար բոլոր այս դէպքե – րուն մէջ:

Վահան միշտ Բարսեղ էֆէնտիին դառ – նալով չարունակեց.

— Քիչ մը առաջ այստեղ աղարակի մը սակարկութեամբ զբաղեցա՞ք:

— Այո, պատասխանեց վաճառականը:

— Աղարակ մը որ Շաւարշ էֆէնտիի կը պատկանի եւ որ Շապան էֆէնտի ձա – խու առնել կ'ուզէ:

— Ճիշդ է, ըսաւ Բարսեղ էֆէնտի:

— Եւ որ կարծեմ մօտաւորապէս տասը հազար ոսկիի խնդիր մըն է:

— Այդ ալ ճիշդ է, հաստատեց վաճա – կանը:

— Սրդ, չարունակեց Վահան, բոլոր այս սակարկութիւնները կատակերգու – թիւն մըն են պարզապէս ձեզ խաբելու եւ ձեզի հաւատացնելու համար թէ Շա – ւարշ էֆէնտին մեծ կարողութեան տէր մէկն է:

— Կատակերգութի՞ւն, հարցուց վա – ճառականը որ չափազանց յուզուած էր այս անակնկալ յայտնութենէն:

— Այո, չարունակեց Վահան, որովհե – տեւ ոչ Շաւարշ էֆէնտին ծախելիք ա – դարակ ունի եւ ոչ ալ մեր Շապան բա – րեկամը ազարակ ծախու առնելու դրամ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(259 – Շար.)

ՀԷՔԹՈՌ ՊԵՐԼԻՈԶԻ ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ ՇԻՐԻՄԸ

(1803–1869)

—o—

Նոյեմբերը թախծոտ ամիս է, մեւ – նյն ատեն բանաստեղծական տեսակ մը հմայելի պատկեր ունի:

Այս մթնոլորտը աւելի շեշտակի կը դառնայ երբ կը մտնես գերեզմանոցէ մը ներս:

Առաւելապէս Մոնմարթրի գերեզմանատունը, ուր կը հանդչին այնքան ակա – նաւոր մարդիկ, ռոմանթիք չրջանի պատկանող, մինչեւ Գամբետիազարդ Տիկինը:

Գլխաւոր ծառուղիի մը կողքին՝ եր – կուշաբթի օր բացումը կատարուեցաւ Հէքթոռ Պերլիոզի շիրիմին. ամբողջու – թեամբ սեւ ընտիր քարէ, մէջտեղը իր փորագրուած նկարով, որուն շինութիւնը ծրագրուած էր երաժիշտին մահուան հա – րիւրամեակին առթիւ, հիացողներու կա – տարած նուիրատուութիւններով:

Դադաղը անխոտոխ մնացած է եղեր 1869ի փոխադրութենէն ի վեր:

Այս հանդիսաւոր արարողութեան ներ – կայ էին քաղաքապետը, նախարար, ինչ – պէս նաեւ բազմաթիւ երաժիշտներ եւ առ հասարակ մշակոյթի աշխարհէն ա – կանաւոր անձինք, ընդ որս չատ համեստ մարդիկ:

Մօսեցան ճառեր, որոնք վեր հանե – ցին այս մեծանուն երաժիշտին բերած նպաստը Ֆրանսական դպրոցին, ընդհա – նուր կերպով զայն նկատեցին Ֆրանսայի ամենամեծ երաժիշտը, անչուշտ ռոման – թիք չրջանի:

Արարողութեան ամէնէն յուզիչ մասը վերջաւորութիւնն էր, երբ խօսք տրուե – ցաւ Պերլիոզի թոռան զաւկին, որ կրօ – նաւոր մըն է եղեր:

Այս վերջինը փոքր պատմական վեր – լուծումներէ եւ աղօթք մը արտասանեց եւ չիրմի բացման այս հանդէսը վեր – ջացաւ Հայր Մերով, զոր բարձրաձայն արտասանեցին ներկաները, մեծ երկիւ – ղածութեամբ:

Պատկառելի ծաղկեպսակներ դրկուած էին պետական կազմակերպութիւններու, ինչպէս նաեւ երաժիշտ – հեղինակներու ընկերակցութեան կողմէ:

Փոթորկալից կեանք մը ապրած է Պեր – լիոզ: Իր վայելած փառքի օրերուն առըն – թեր՝ շատ ալ դժբախտ երաժիշտ մը ե – ղած է:

Իրիկուն էր, եւ մութը կոխեց:

Տերեւաթափ ծառերը գերեզմանատան՝ իրենց ողջոյնը կը դրկէին Պերլիոզի շի – րիմին, թեթեւ անձրեւի մը ընկերակցու – թեամբ:

Ա. Պ.

ՋԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

80ԱՄԵԱԿԸ ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

—o—

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 80ամեակին առթիւ կազմակերպուած հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Նոյեմբեր 8ին, Սէն Լուի սրահը, որ ծայրէ ծայր լեց – ուած էր խուռներամ բազմութեամբ՝ ե – րէց թէ երիտասարդ:

Հանդիսութիւնը նախաձեռնած էր Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն, որուն իր լայն օժանդակութիւնը բերած էր չրջանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբը:

Բացման խօսքը արտասանեց օրուան նախագահը՝ Յակոբ Պետրոսեան, որմէ ետք Նոր Սերնդականները յաջորդաբար երդեցին «Մշակ բանուոր»ն ու «Ցառագ նահատակ»ը:

Գործադրուեցաւ զեղարուեստական խը – նամուած բաժին մը, կազմուած մեներգ – ներէ, արտասանութիւններէ եւ խմբական պարերէ:

Այսպէս մեներգեցին Տիկին Ա. Գա – լուստեան, Օր. Օր. Ա. Սանճեան, Ե. Ռուիկեան, արտասանեցին Ֆ. Մխոեան, Յ. Մաթոսեան, Ա. Գալայճեան, Օր. Ե. Քէլէչեան եւ Ա. Աճէմեան, իսկ Նոր Սե – րունդի կողմէ յաջորդաբար ներկայաց – ուեցան ժողովրդական զեղչկական պա – րեր:

Օրուան բանախօսը՝ ընկ. Յակոբ Ար – թինեան յիչեցուց, թէ Դաշնակցութեան հիմնադրութիւնը պատմական անհրա – ժեշտութիւն մըն էր, քանի որ կը ձգտէր պաչտպանել իր ժողովուրդին իրաւունք – ները, որոնք բռնաբարուած էին դարերէ ի վեր: Դաշնակցութիւնը այնուհետեւ բաժնեց հայ ժողովուրդին ճակատագիրը միչտ դտնուելով անոր կողքին, լաւ եւ դժբախտ օրերուն հաւատարիմ:

Ցիչեց Դաշնակցութեան դերը հայ ա – զատագրական պայքարի պատմութեան մէջ, որուն փառապսակը կազմեցին Արա – բատեան դաչտի հերոսամարտները եւ Հայաստանի անկախութեան եւ հայ պե – տականութեան հաստատումը Արաքսի ա – փերուն:

Թուելէ ետք Դաշնակցութեան կարեւոր դործերը արտասահմանի մէջ եւս, հա – յապահպանման եւ Հայ Դատի հետա – պնդման զոյգ ճակատներուն վրայ, դի – տել տուաւ, թէ Դաշնակցութեան Օրուան իմաստն է փառաւորել անցեալի մարտիկ – ներուն նուիրումն ու սխրագործութիւնը, ինչպէս նաեւ վերանորոգել Հայութեան ու հայրենիքի ծառայելու դաշնակցակա – նի ուխտը, որ կը մնայ մի՛չտ, 80 տարի – ներէ ի վեր, նուիրական աfթը իւրաքան – չիւր դաշնակցականի:

ՅԱԿՈԲ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՐՔԵՐ

—o—

«Հին Հայաստանի ապակին»:— Այս դրքոյկը, որ կազմուած է ցուցակագրա – կան սկզբունքով, կը ներկայացնէ 150 առարկայ, մեծ մասը ապակիէ չինուած:

Տրուած է իւրաքանչիւր իրին նկարա – գիրը, յիշատակուած է յայտնաբերուած վայրը, կարելիութեան սահմաններու մէջ ճշդուած են պատրաստութեան վայրն ու թուականը եւայլն:

Ցառաջաբանին մէջ համառօտ դիծերով բացատրուած է ապակիին յայտնագործ – ման եւ անոր զարգացման պատմութիւնը մինչեւ Դ. դարը, Ք. ե.: Քննութեան առնուած է Հայաստանի մէջ դտնուած հին չրջանի ապակին, անոր առանձնա – յատկութիւնները, պատրաստութեան եւ մշակութեան եղանակները: Կը պարզուի, որ իր արտադրութեան թեքնիխով, մը – չակման ձեւերով, զարդերու եւ դոյներու բազմազանութեամբ Հայաստանի ապա – կեղէնը կը կազմէ հին դարաչրջանի ա – պակեղէնին անբաժան մասը եւ մեծ կա – րեւորութիւն կը ներկայացնէ այդ չրը – ջանի ապակեղէնին ուսումնասիրութեան համար:

Գիրքը զրուած է հայերէն, ռուսերէն եւ անգլերէն: Խմբագիրն է Բ. Առաքել – եան: Տպաքանակը՝ 2000:

«Ուշ բրոզէ դարեաւ բնակավայրեր եւ դամբարանադաշտեր»:— Վերջին հա – րիւրամեակի ընթացքին Հայաստանի մէջ յայտնաբերուած են հնադիտական յու – չարձաններ, որոնք կը պատկանին նախ – նադարեան համայնական հասարակու – թեան ժամանակաչրջանին: Ասոնք եղակի աղբիւրներ են մեր երկրի հին մչակոյթի, պատմութեան, կենցաղի, ընկերային կեանքի ուսումնասիրութեան համար:

Այդ յուչարձաններուն մէջ իրենց այ – լազանութեամբ եւ հարստութեամբ իւ – րայատուկ տեղ կը գրաւեն անագապղին – ձի (պրոնզ) ժամանակաչրջանի (Ք. Ա. 13րդ–10րդ դարեր) հնաւայրերը, որոնց ուսումնասիրութեան նուիրուած է «Հա – յաստանի հնագիտական յուչարձանները» մատենաչարին Բ. պրակը: Ան կ'ընդդրկէ Ք. Ա. 10րդ դարու ուշ–անագապղինձի դարու բնակավայրերուն ընդհանուր նը – կարագրութիւնը, թուագրումը եւ բնու – թագրումը: Կը ներկայացուի այդ օրերու ընդհանուր պատկերը: Պրակը ունի ռու – սերէն եւ անգլերէն ամփոփումներ եւ հա – րուստ նկարազարդում: Գիրքը խմբա – գրած է Բ. Առաքելեան: Տպաքանակը՝ 1500:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՑՐԷՍ ժամանած է Նո – յեմբեր 8ին, Պէյրութի Համազգայինի «Գ. Իփէկեան» թատերախումբը, որուն ի պատիւ պաչտօնական ընդունելութիւն մը կազմակերպած է տեղւոյն Լիբանանի դեսպանը: Թատերախումբը ներկայաց – ուած է արժանթինեան պատկերասփիւ – ռէն, իբրեւ թատերական առաջնակարդ խումբ: Առաջին ներկայացումը եղած է Կիրակի, Նոյեմբեր 8ին, քաղաքի մեծա – գոյն թատերասրահներէն մէկուն մէջ: Առաջին թատերախաղը՝ Բաֆֆիի «Ոսկի աքաղաղ»ն է եղած, որ յաջորդաբար պի – տի բեմադրուի քանի մը անդամ: Ներ – կայացումներու յայտագրին մաս կը կազ – մեն՝ Գլօտ Մանէի «Օազար»ը եւ Լեւոն Շանթի «Ինկած բերդի իչխանուհին»: Իւ – րաքանչիւր թատերախաղը պիտի բեմա – դրուի չորս անդամ:

ԳԱՀԻՐԷի մէջ Նոյեմբեր մէկին մեռած է չրջանի մեր վեթերան ընկերներէն Ա – ղեքսանդր (Սաչա) Մարդարեան: Ողբացեալ ընկերը ծնած էր Գանճակ, 1891ին: 1911ին կը հետեւի Պեդերբուրգի իրաւա – բանական համալսարանի դասընթացքնե – րուն: Աւարտելէ ետք կը վերադառնայ Թիֆլիս: Երիտասարդ՝ իր մասնակցու – թիւնը կը բերէ 1918ի բախտորոչ կռիւ – ներուն, իսկ Հայաստանի Հանրապետու – թեան օրով կը նուիրուի հայրենիքի վե – րակառուցման պատասխանատու եւ դըժ – ուարին գործին, Ալեքսանդրապոլի մէջ: 1925էն ի վեր հաստատուած էր Եդիպ – տոս, նախ Աղեքսանդրիա, ապա՝ Գահի – րէ: Վարած է հանրային – կուսակցական կարեւոր պաչտօններ:

ՍԻՆԹ ՔԹՐԻՆՋԻ մէջ, Քանատա, յանկարծամահ եղած է Մոնթրէալի Հ. Յ. Դ. «Միհրան Փափազեան» կոմիտէի առենապետը՝ ընկ. Զօհրապ Փարմաք – սըզեան: Ողբացեալ ընկերը տարիներ չա – բունակ կուսակցական պատասխանատու պաչտօններ վարած է Եդիպտոսի եւ Քա – նատայի մէջ, անձնուիրութեամբ եւ ջերմ հաւատքով:

ՄԱՍԳԻԻղի Ազգ. դերեզմանատունը, որ Վոսփորի առկախ կամուրջին շինու – թեան պատճառով ապասեփականացման սպիտի ենթարկուէր, հանրային սեփակա – նութիւն դարձած է կրկին: Խոսգիւղ կը դտնուին անուանի ամիրաներու, հոգե – ւորականներու եւ մտաւորականներու դամբարանները:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Մարիա Տիմիդրիէվնա՞, լսուեցաւ դահլիճէն անոր ձայնը:

— Նոյն ինքն, պատասխանեց կանացի կոչտ ձայն մը եւ հիւրասրահ մտաւ Մա – րիա Տիմիդրիէվնան:

Բոլոր օրիորդները, մինչեւ իսկ տիկին – ները, բացառութեամբ ամենատարիքոտ – նները, ոտքի ելան: Մարիա Տիմիդրիէվնա չէմքին վրայ կեցաւ եւ իր մարմնեղ կա – ռուածքին բարձրութենէն վեր բռնելով լիանամեայ, սպիտակագանգուր գլուխը, հիւրերը կը դիտէր եւ հպատակին լայն թեւերը կը չարժէր: Մարիա Տիմիդրիէվ – նա միչտ ռուսերէն կը խօսէր:

— Թանկագին Նաթաչաները, կը չնոր – հաւորեմ, ըսաւ ան իր բարձր, բամբ ձայնով, դո՞ւն ինչ ջուրի վրայ ես, ծեր պուհս, ուղղեց իր ձեռքը համբուրող կոմսին, երեւի Մոսկուան ձանձրանալի է, որսկան չուները արձակելու տեղ չկայ. է՛ ճարն ինչ, սիրելիս, ա՛յ տես ինչպէս կը մեծնան այս թռչնիկները (ե – րախաները ցուցունելով) ուղես չուղես վեսացու պիտի փնտռես:

— Է՛հ, ի՞նչպէս ես կազակս (Մարիա Տիմիդրիէվնա՝ կազակ կ'անուանէր Նա – թաչան), ըսաւ ան չոյելով Նաթաչան, որ աներկիւղ եւ ուրախ բռներ էր անոր ձեռքը. դիտեմ ինչ կրակ ու բոց աղջիկ ես, կը սիրեմ:

Խոշոր բազկապայուսակէն հանեց յա – կինթեայ օղեր եւ տալով ուրախութենէն չիկնող եւ ալեկոծուող Նաթաչային, ան – միջապէս փիէրին դարձաւ:

— Է՛, է՛հ, սիրելիս, հոս եկուր տես – նեմ, ըսաւ ան չինծու մեղմիկ ու բարակ ձայնով, եկուր նայինք, սիրելիս...

Սպասնապին թեւերը վեր քաչեց. Փիէր մօտեցաւ ակնոցներուն տակէն միամտօ – րէն զայն դիտելով:

— Մօտեցի՛ր, մօտեցի՛ր սիրելիս, ես հօրդ ալ անգամ մը ճչմարտութիւնը ե – րեսին տուեր եմ, իսկ քեզ Աստուած ալ կը հրամայէ:

Լռեց, ամէնքն ալ լռեցին ըլլալիքին սպասելով եւ դգալով որ այս լոկ նախա – բան մըն է:

— Աղէ՛կ, ըսելիք չունիմ սքանչելի տը – ղայ ես. հայրը անկողին ինկած է, ինչ զուարճութիւններու եւեւէն է. քաղաքա – պահը արջին կռնակը կը հեծցնէ: Ամօթ է, սիրելիս, ամօթ է: Աւելի աղէկ կ'ընէիր պատերազմի երթայիր: Ապա դարձաւ եւ ձեռք տուաւ կոմսին, որ հաղիւ կը զըս – պէր ծիծաղը:

— Է՛, ի՞նչ կայ, երեւի ճաշի ատեն է, յարեց Մարիա Տիմիդրիէվնա:

Անջեւէն կ'երթային կոմսը Մարիա Տի – միդրիէվնայի հետ, անոնց կը հետեւէր կոմսուհին, ուղեկցելով հեծելազօրայ դնդապետին, որուն առանձին կարեւո – րութիւն մը կ'ընծայուէր, որովհետեւ Նիքոլա անոր հետ մէկտեղ պիտի հաս – նէր գունդին: Աննա Միխայլովնա Շե – չինի հետ էր. Պէրկ Վերայի ձեռքը բռնեց: Խնդուն ժիւլի Կարագինան Նիքոլայի հետ կ'երթար. անոնց կը հետեւէին ուրիշ զոյ – գեր՝ դահլիճին ամբողջ երկայնքով ձըգ – ուած. իսկ ամէնէն վերջը մէկ մէկ երա – խաները, դաստիարակներն ու դաստիա – րակուհիները:

Սպասաւորները եւս առաջ կը չարժէին, աթոռները կը դղրդային, խմբային նը – ւագը կը հնչէր. հիւրերը տեղաւորուե – ցան: Կոմսին անային նուագախումբին ձայնը փոխանակուեցաւ դանակի, պա – տառաքաղի, հիւրերու խօսակցութեան սպասաւորներու յուչիկ քայլերուն ձայ – նով:

Սեղանին մէկ դլուխը նստած էր կոմ – սուհին, աջ կողմը Մարիա Տիմիդրիէվ – նա, ձախ կողմը Աննա Միխայլովնա եւ ուրիշ հիւրեր: Երկար սեղանին մէկ կողմը հասակաւոր երիտասարդութիւնն էր տեղ բռնած. Վերան Պէրկի՝ փիէր Պո – րիսի քով: Սեղանին միւս կողմը բռնած էին երախաները, դաստիարակները, դաստիարակուհիները: Կոմսը բիւրեղեայ սրուակներու եւ պղպեղաթաղ մատուցա – րաններու եռեւէն ու մէջերէն կը դիտէր կնոջը եւ անոր կապտագոյն ժապաւէնա – զարդ դլխադիրը եւ եռանդագին դինի կը լեցնէր հարեւաններուն, իր բաժակը եւս չմոռնալով: Կոմսուհին եւս չթեր – նալով իր տանտիրուհիի պարտականու – թեանց մէջ արքայախնձորներուն եռե – ւէն կը դիտէր ամուսինը, եւ անոր կը թուէր որ կոմսին ճաղատը իր կարմրու – թեամբ յատակ կեպով կ'որոշուի անոր ճերմակ մազերէն:

Կանանց մասէն լսելի էր միահաւասար փսփսոց մը. այր մարդոց մասէն ձայները հեղղհեղուկ կը բարձրանային, մանա – ւանդ հեծելազօրքի դնդապետինը, որ ա – ւելի ու աւելի կարմրակերով այնքան չատ կերաւ ու խմեց, որ կոմսը զայն իբրեւ օրինակ կը ծառայեցնէր միւս հիւրերուն համար:

Պէրկ քնքոյշ ժպիտով մը Վերայի հետ կը խօսէր այն մասին, թէ սէրը ոչ թէ երկրային այլ երկնային զգացում մըն է:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

ՇԱԻԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք· եկեղ· Վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ գումարները եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն·

Հայկ Կուրտիկեանի մահուան առթիւ, փ· Ծղկ·ի Մարսիլիայէն Տէր եւ Տիկին Մինաս Պօղոսեան 30 ֆր·, Մարսիլիայէն Տէր եւ Տիկին Մէշդուդեան 30, Փարիզէն Տէր եւ Տիկ· Գահվէճեան 30, այրի Տիկ· Տէյիրմէնճեան 50 ֆր· եկեղեցիին Տիկին Պօյաճեան 30 Աղք·ին Շաքէ Ապըլեանի (ծնեալ Ուզունեան) մահուան Ա. տարելիցին առթիւ՝ Տիկ· Ա· Օհաննէսեան 200 եկեղ· եւ 100 Աղք·ին։ Պր· Ճնկտրեան 100 եկեղ·, այրի Տիկ· Մ· Օհաննէսեան 100 եկեղ·, Ոմն 100 եկեղ· եւ 100 Աղք·ին, Ոմն 100 եկեղ· Ոմն 100 եկեղ· Պր· Քիթապճեան 50 եկեղ·, Տիկին Ա· Օհաննէսեան զեղեցիկ չահ մը աւելի քան 2000 ֆր· արժողութեամբ։ Հայկ Մարզարեանի մահուան առթիւ Ոմն 10 եկեղ·, Ս· Սողիկեանի մահուան առթիւ Պ· Մ· Գէորգեան 10 դալրոցին, Պ· Շահպարոնեանց 10 դալրոցին, այրի Տիկին Ս· Տէրմանեանի մահուան առթիւ Պ· Մ· Սէրէթճեան 10 եկեղ· Ոմն 20 Աղք·ին, Խոսրով Դարբինեանի մահուան առթիւ Տիկ· Թաւչանճեան 50 Աղք· Տան նոր չէնքի չինութեան, Տէր եւ Տիկ· Դ· Թոմմասեան, Ղեւոնդ Աղապալեանի յիշատակին 50 Աղք·ին, Տէր եւ Տիկ· Նահապետեան 30 եկեղ· 20 Աղք·ին, այրի Տիկին Ճարութիւնեան 10 եկեղ·ին։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Մարկրիթ Կրասիլնիկօֆ կը խօսի

ՈՒՐԱՐՏՈՒԻ

մասին, Զորեքշաբթի ժամը 20,45ին, Միւզէ տէ ղ'Ար Տէքորաթիֆ, 109 Ռիւ տը Ռիվոլի։

ԱՆՈՑԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Էօրիեդեան Ֆրանսուա (Մարսէյլ) 250 ֆր·, Էօքսիւզեան (Մարսէյլ) 50, Բժշկ· Թաղոյեան Արմէն (Մարսէյլ) 250, Փիրօ Ռընէ (Մարսէյլ) 250, Լոժիէ Ալպան (Մարսէյլ) 250, Կարապետեան Սերժ 680, Կիւլպէնկեան Հաստատութիւն (Լիոն) 500 տոլար, Կօչկարեան (Վիէն) 50 ֆր·, Հալաճեան Ժան (Մարսէյլ) 200, Հաճեան (Տրակինեան) 250, Հրաչեան Օ· (Մարսէյլ) 100, Ղազարեան Մանուկ (Մարսէյլ) 100, Ճէվաէրճեան (Սիւյս) 200, Ճերանեան Նչան (Վալանս) 200, Ճերանեան Սարգիս (Վալանս) 500, Ճերանեան Միչէլ (Վալանս) 200։

(Շար·)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Կուրպէտեան փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆր· կը նուիրեն Պանեէօ-Քաչանի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին՝ Պօղոս Մալխասեանի մահուան առթիւ։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբը — ճուազախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 ֆր·, ուսանողներու կէս գին
Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924-38-54

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻԻՆ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ Քաչանի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր ընկերուհի Տիկին Մալխասեանի՝ իր ամուսնոյն Պօղոս Մալխասեանի մահուան առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները 21 Նոյեմբեր Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն, որ ներկայ գտնուին այս կարեւոր ժողովին։

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

NUIT DU FOOT

ՍԷՆԹ ԷՔԻԷՆԻ ՄԷՋ
Le Flore, Parc des Expositions

Կիրակի, Նոյեմբեր 22, ժամը 21էն մինչեւ լոյս պիչեր, կազմակերպութեամբ Սէնթ Էթիէնի Հայկական

Մարզական Միութեան
Նուագախումբ՝ ԿԱՐԻ ՊԵՊԵՐԵԱՆ
Կ'երգէ՝ ԱԼԻՍ ԱԼՈՒՆԵԱՆ
Հայկական երգեր եւ պարեր

Պիւֆէ

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՈՒՐԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20, ԺԱՄԸ 21ԻՆ, ՍԱԼ ՍԷՆ-ԺՈՐԺԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Դատի Մարսէյլի Յանձնախումբին

ՇԻՐԻՄԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ողբացեալ

ՏԻԿԻՆ ԻՍԿՈՒՀԻ ՔԱՐՄԷՆ (Աւագեանի) մտերիմ բարեկամուհիները չիրիմի այցելութիւն մը կատարած են Ուրբաթ (20 Նոյեմբեր) Նուվօ Սիմբէթէր-ը-Նէօյի, իր մահուան տարելիցին առթիւ։

Ժամադրութիւն Ուրբաթ առաւօտ ժան կուժոնի եկեղեցիին բակը, ժամը 9,30, ուրկէ մեկնում ղերեզմանատուն, վար-դապետի մը առաջնորդութեամբ։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ· Վարչութեան,

Շաբաթ Նոյեմբեր 21, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ՍԻՓԼԱՆՏԻՏԻ ՄԷՋ

ՀՐԱՒԷՐ ԺՈՂՈՎԻ

Իզմիրի եւ չրջաններու Հայրենակցական Միութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 8ին Ռեժան սրճարանին վերնայարկը, Մեթրօ Գաէ։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։

ԱՅՑ ՀԱՆԴՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է այցելութիւն մը Մոնմորանսիի Ծերանոցին Դեկտ· 6ին, զեղարուեստական բաժինով։ Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տիկին Սրապեանի 626-42-48, Տօնիկեանի 642·62·45, Յովսէփեանի 642-99-01։

Օթոքառը կը մեկնի ժամը 13,30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն։ Դին 10 ֆր·։

ԽՆԶՈՑՔ ԵՒ ՃԱՇ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խրնջոյքը Դեկտեմբեր 6ին կիրակի ժամը 14ին, Ֆապըրկուլ Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ։ Հայկ եւ եւրոպական պարեր։ Գեղարուեստական բաժին։

Արձանագրուիլ Նոյեմբեր 25էն առաջ, Նչան Նաճարեանի մօտ՝ Քամփանները Ռոզըէ Լէփէն տէ Պասթիւտ, Սէնթ անթուան։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի չուրջ, Դեկտ· 6ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը։ Հասցէ՝ 1· Փլաս Օթէլ տը Վիլ։

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին։ Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը։

Quelques poèmes choisis
pour composer

La légende Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation EVE GRILIQUEZ
Production ROUBEN MELIK

Կ'արտասանեն

François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝

Եղիշէ Չարենց, Նարեկացի, Ցովհ· Թումանեան, Վահան Տէրեան, Ցովհ· Շիրազ, Սայաթ-Նովա, Ցովհ· Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վահան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ 2750 ԵՐԵՒՈՒՆԻ

ԳԻՆ 30 ՖՐ·

PRIX 30 FR

Դիմել

Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch » .

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ԼԱՒԱԳՈՑՆ ՆՈՒԷՐԸ ԶՈՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ԶԵՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԱՒՍՏՐԻԱ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՒՏԻՒ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ· 21 Թրէն տէ ևէժով կառ տը լ'Էսթէն, վերադարձ Ցունուար 3 նոյն կայարանէն։

ՊՐԻՒՔ մէջ (Զել ամ Զէի մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր։ Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիւժ, փաթինաժ, եւայլն։

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով միասին։

Մասնակցութիւն 485 ֆր· բոլոր ծախքերը մէջը։

Կանխավճար՝ 100 ֆր·, մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։

ԶԵԼ ԱՄ ԶԷ, Սալցպուրկի մէջ ձմեռնային մարզական հրաշալի կայան մը, գեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած աստիճ ցուրտերէն բարձր լեռներուն շնորհիւ։ Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, փոլիքոլիճ երեկոյթներ եւայլն։

Մասնակցութիւն՝ 525 ֆր·։

Կանխավճար՝ 100 ֆր·, մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան գինը (ֆ· կարգով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
Է· Տ· ՃԷՔԻՐԵԱՆ
Ընդհ· Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
18
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI
18 NOVEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11·968 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.968

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇԱՐԼ ՏԸ ԿՕԼ

(1890–1970)

—o—

Գ·

Պատերազմը հետզհետէ համաչխարհային հանդամանք կը ստանար։

1941 Յունիս 22ին Գերմանները կը յարձակէին Խորհրդային Միութեան վրայ, առանց պատերազմ յայտարարելու։

Նոյն տարուան Դեկտեմբեր 7ին Ճապոնցիները Փերլ Հարպըրի մէջ կը փճացնէին ամերիկեան նաւատորմիղը։ Աշխարհ կը բռնկէր մէկ ծայրէն միւսը։ Ծայրագոյն Արեւմուտքէն մինչեւ Ծայրագոյն Արեւելք։ Պալթիկ ծովէն մինչեւ Հիւսիսային Ծովու եւ Մանչի ափերը, հարաւէն մինչեւ Միջերկրականի ափրիկեան եզերքները, Եգիպտոսի սահմաններէն մինչեւ Լիբիա, ուր կը տիրէին Իտալացիները։

1942ին Գերմանները՝ Զօր· Ռոմէլի հրամանատարութեան տակ՝ կը փորձէին Լիբիոյ կողմէն դրաւել Եգիպտոսը։

Մոնթկոմէրի էլ–Ալամէյնի առջեւ կը կասեցնէր հիմլերեան ուժերու յառաջացումը։

Դաշնակիցները 1942 Նոյ· 8ին զինուոր ցամաք կը հանէին Հիւսիսային Ափրիկէ։ Անտեսելով տը Կօլը, Ամերիկացիք կը գործակցէին Ծովակալ Տարլանի եւ զօ – րավար Ժիրոյի հետ, որոնք Վիշիի կառավարութիւնը կը ներկայացնէին Ազ – ժերիոյ մէջ։ Նոյն օրերուն դաշնակիցները կը դրաւէին Մառոկասքարը՝ առանց Ազատ Ֆրանսայի ուժերու մասնակցու – թեան։ Տը Կօլ բարձր պահելով իր հեղինակութիւնը՝ Ամերիկացիներէն պահան – ջեց ընտրութիւն կատարել Ազատ Ֆրանսայի եւ Վիշիի միջեւ։

1942 Յունիս 1–11 Զօր· Քէօնիկի դին – ուրներուն հերոսական դիմադրութիւնը Պիր Հաքէմի ճակատին վրայ՝ բարձրա – ցուց տը Կօլի հեղինակութիւնը։ Յուլիս 9ին Ամերիկացիք զօրավարին ուղղուած յուշագրով մը պաշտօնապէս ճանչցան Ֆրանսայի Ազգային Կոմիտէին հեղինա – կութիւնը իրեն միացող զինուորական ուժերուն եւ հողամասերուն վրայ։

1942ի վերջաւորութեան Սուրիա, Լի – բանան եւ Մառոկասքար եւս յարեցան տը Կօլի։

Ծովակալ Տարլան Ալժէի մէջ սպան – նուեցաւ 1942 Դեկտ· 24ին։ 1943 Յուն – ուար 22ին Քազապլանքայի մէջ հանդի – պում ունեցան Ռուզվելթ, Ջըրչիլ, Ժիրօ եւ տը Կօլ։ Զօրավարին անհամաձայնու – թիւնները Ժիրոյի եւ Ամերիկացիներուն հետ չարունակուեցան մինչեւ 1944 Ապ – րիլ, երբ Ժիրօ քաշուեցաւ ընդհանուր հրամատարի պաշտօնէն։ Լաւագոյնս պաշտպանելու համար Ֆրանսայի չահերը դաշնակիցներուն առջեւ, 1944 Յունիս 3ին « Ազգային Ազատագրութեան Ֆրանսա – կան Կոմիտէ »ն առաւ « Հանրապետու – թեան առժամեայ Կառավարութիւն » տիտղոսը։ Տը Կօլ դարձաւ Հանրապե – տական կառավարութեան նախագահը։ Հաստատուած էր Ալժերիոյ մէջ։

Այնուհետեւ դէպքերը պիտի դահավի – ժէին։ 1944 Յունիս 6ին դաշնակից բա – նակները ցամաք կ'ելլէին Նորմանտիի ա – փերը եւ յաղթական կ'արշաւէին դէպի Փարիզ։ Գերմանական ուժերը բուռն դիմադրութիւն ցոյց տալով կը նահան – ջէին։ Տը Կօլ Յունիս 14ին Նորմանտիոյ դրաւեալ հողերուն մարզպան կը նշանակէ Ֆրանսուա Քուլէն։ Ռուզվելթ Ուաշինկ – թըն կը հրաւիրէ զօրավարը։ Յունիս 14ին

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՕԼԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Անցեալ Հինգշաբթի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին ամբողջ օրը բաց մնացած էր Զօր· տը Կօլի մահուան առթիւ եւ ժամը 11ին (Նոթր Տամի արարողութեան ժա – մը) եւ 3ին (Քոլոմպէյի յուղարկաւորու – թիւն) մահաղանգը հնչած է։ Հաւատաց – եալները ամբողջ օրը եկած ու աղօթած են տը Կօլի յիշատակին։

Նաթր Տամի արարողութեան ներկայ եղած են ներկայացուցչական անձնաւո – րութեանց կարգին՝ Գիւտ Ծ· Վարդա – պետ Նազդաչեան եւ Պ· Սեդրակ Քար – եան։

Կաթող· Պատուիրակ Սերովբէ Արք· Մանուկեան ցաւակցական հեռագիր մը ղրկած է Տիկին տը Կօլի։

Եկեղեցւոյ վարչութիւնը որոշած է նաեւ հոգեհանգստեան մասնաւոր պա – տարագ մատուցանել, որու թուականը կը հաղորդենք յետագային։

×

Հանրապետութեան նախկին Նախագահ Շառլ տը Կօլի մահուան առթիւ Ֆրան – սայի Հայոց Առաքելական Եկեղեցիի կա – րապետ Եպիսկ· Ամատունի ցաւակցական դիր մը ուղղած է Տիկին տը Կօլի, յայտ – նելով նաեւ թէ հոգեհանգստեան պաշ – տօն պիտի կատարուի Ս· Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, Նոյեմբեր 29ին։

Ամատունի Եպիսկ· նաեւ ցաւակցական դիր մը ուղղած է Նախագահ Փոմպիտուի յանուն Հայ Կաթողիկէ եւ արեւելեան Կա – թողիկէ համայնքներուն։

Երկուշաբթի իրիկուն, Լը Մոնտ ար – ձագանգ կը հանդիսանար այս լուրին, ցաւակցական արտայայտութեան էջին մէջ, յայտնելով թէ Գերպ· Ամատունի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարէ Նոյեմբեր 29ին

Անգլիա, Օդոստոսի սկիզբը Մ· Նահանգ – ները կը ճանչնան տը Կօլի առժամեայ կառավարութիւնը։

1944 Օգոստոս 18ին զօրավարը Պայէօ, որ ազատագրուած էր։ Օգոստոս 23ին կը տեղաւորուի Րանպուէյեի դղեակը։ Զօր· Լըքլէրի զօրաբանակը կը յառաջա – նար դէպի Փարիզ, ամերիկեան բանակին հետ։ Օգոստոս 25ին տը Կօլ յաղթական մուտք կը գործէ Փարիզ։

Ցաղթանակը մեծապէս աւելցուցած էր իր հմայքն ու հեղինակութիւնը։ Զօրա – վարը դարձած էր օրուան մարդը, ծայր աստիճան ժողովրդական։ Անվիճելի ղե – կավարը ազատագրուած Ֆրանսայի։ Պա – տերազմը կը չարունակուէր տակաւին Ֆրանսայի արեւելեան նահանգներուն եւ Ալզաս Լորէնի մէջ։

Իրրեւ առժամեայ կառավարութեան նախագահ, տը Կօլ 1944 Սեպտ· 2ին դու – մարեց առաջին նախարարական Խոր – հուրդը։ Սեպտ· 9ին կազմուեցաւ նոր կառավարութիւնը։ Սեպտ· 12ին Շայեոյի սրահին մէջ ուժ հազար հոգիի ներկա – յութեան ճառ խօսելով յայտարարեց, որ պատերազմը լրանալէն անմիջապէս ետք, երբ դերինները տուն վերադառնան, ժո – ղովրդական քուէարկութեամբ բոլոր Ֆր – րանսացիներն ու Ֆրանսուհիները պիտի ընտրեն Ազգային Սահմանադիր Ժողովը։

Այս ճառով քուէի իրաւունք կուտար կիներուն։

1944 Դեկտ· 2ին զօրավարը կ'այցելէ Մոսկուա եւ դաշինք մը կը կնքէ Խորհ· Միութեան հետ։

ՀԱՆՑԱՄԱՐՕՒԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

—o—

Քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը կրկին կեդրոնացաւ Մերձաւոր Արեւելքի վրայ, երբ ամերիկեան «Թայմ» շաբա – թաթերթը արձագանգ եղաւ զաղտնի հանդիպումներու եւ խօսակցութիւններու շուրջ մը, որոնք տեղի ունեցած են Հիւ – սէյն Թագաւորի եւ Ալլոնի միջեւ։ Այս վերջինը Իսրայէլի փոխ–վարչապետն է։

Համաձայն ամերիկեան շաբաթաթեր – թին, Հիւսէյն եւ Ալլոն սահմանագլուխին վրայ, զաղտնի վայրի մը մէջ շաբաթ – ներէ ի վեր տասնեակ մը հանդիպումներ ունեցած են՝ համաձայնութեան եզր մը գտնելու համար երկու երկիրներու մի – ջեւ։ Յորդանանի Թագաւորը տրամադիր է իր իշխանութեան ներքեւ որոշ ինքնա – վարութիւն մը չնորհելու Պաղեստինի, միւս կողմէ առայժմ չի կրնար տառնձին հաշտութիւն մը կնքել Թել Ավիվի հետ։

Ինչպէս կ'ակնկալուէր, երկու կողմերն ալ անմիջապէս հերքեցին լուրը, զայն որակելով չինծու։ Ցամենայն դէպս, ինչպէս դիտել կուտան քաղաքական շըր – ջանակները, Թել Ավիվ եւ Ամման առան – ձին պատճառներ ունին զաղտնի պահե – լու իրենց բանակցութիւնը։ Թել Ավիվ չուզեր նեղ կացութեան մատնել Յորդա – նանի Թագաւորը, իսկ այս վերջինն ալ կըզգուշանայ առիթ ստեղծելէ, որ իր դէմ խաչակրութիւն մը կազմակերպուի, յատկապէս Պաղեստինցիներու կողմէ։ Արդէն, առջի օր, բուռն կռիւներ տեղի ունեցան յորդանանեան ուժերու եւ պա – ղեստինցի արձակամէտներու միջեւ, Իր – պիտի շրջանին մէջ։ 12 հոգի սպաննուե – ցան, յիսունի մօտ ալ վիրաւորներ ար – ձանագրուեցան։

Իսրայէլի վարչապետը կարեւոր ճառ մը արտասանեց Քնեսէթի (Խորհրդարան) մէջ։ Տիկին Կոլտա Մէյր նախ բուռն արտայայտութիւններ ունեցաւ խորհըր – դային իշխանութեանց դէմ, որոնք կը պատրաստուին դատի քաշել 35 ծագումով հրեայ խորհրդային քաղաքացիները, ո – րոնք օդանաւով Լենինկրատէն փախուստ տալու փորձ մը նախատեսած էին։ Տի – կին Մէյր անդրադարձաւ նաեւ Յորդա – նանի եւ Սուրիոյ ներքին կացութիւննե – րուն։ «Ամմանի փողոցներուն մէջ խաղա – ղութիւն չի կրնար տիրել, եթէ խաղա – ղութիւն չտիրէ սահմանին վրայ»։ Ասիկա կը նկատուի լուռ աղդարարութիւն մը, ուղղուած Ամմանի, որպէսզի թոյլ չտայ Պաղեստինցիներու ազատ գործել սահ – մանի երկայնքին։

Իսրայէլի վարչապետը դաղջ արտայայ – տութիւններ ունեցաւ եդիպտացի նոր ղե – կավարութեան հանդէպ, ինչպէս նաեւ Յորդանանի, ինչ որ մատնել կուտայ, թէ Թել Ավիվ կը փափաքի խօսակցու – թիւններ ունենալ երկու մայրաքաղաք – ներուն հետ առանձին։ Իսրայէլ պատ – րաստ է նաեւ վերսկսելու Եարինկի խօ – սակցութիւնները, եթէ «համապատաս – խան պայմաններ առեղծուին»։ Ասիկա կը նկատուի յետքայլ մը անցիլոդ դիրքէն։ Ցամենայն դէպս «բաց դուռ» մը կը ձըզ – ուի, ինչպէս դիտել կուտան դէտերը։

Դամասկոսի եւ Հալէպի մէջ ցոյցեր տեղի ունեցան նոր իշխանութեան դէմ։ Զօր· Ասատ դեռ չէ կազմած նոր կա – ռավարութիւնը։ Նախկինը՝ պաշտօնապէս հրաժարեցաւ։

Զօր· Ասատ ազատ արձակեց նախկին կառավարութեան կարգ մը անդամները, բացի իր գլխաւոր հակառակորդէն (Զօր· Ճեհիտ)։ Քաղաքական շրջանակներու կարծիքով Սուրիոյ նոր ղեկավարը պի – տի փորձէ զանազան հատուածներու պատկանող տարրեր մտցնել նոր կառա – վարութեան մէջ։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ

—o—

Մեր նախորդ հաղորդագրութեամբ ի – մացաք թէ Կիլիկեան Կաթողիկոսարանը ի լոյս ընծայեց, անցեալ տարի, Նար – դունիի «Յաւուն Մեսրոբ Մաշտոցի» Բ· հատորը որ, զրեթէ պատրաստ, տպա – րան պիտի մեկնէր, երբ դեռ ողջ էր հե – ղինակը։

Անթիլիաս պիտի հրատարակէ, յաջոր – դաբար, Նարդունիի «Կապոյտ գիշերը», չափածոյ քերթուածներու փունջ մը, գրուած՝ ամբողջական կեանքի մը չորս շրջաններուն, — պատանեկութիւն, երի – տասարդութիւն, չափահասութիւն ու ծե – րութիւն, եւ ապա, Հատընտիր մը որ պիտի բովանդակէ Նարդունիի լաւագոյն դրական գոհարները։

Ընդհանրապէս, ընդունուած է թէ Նարդունի արձակագիր մըն է գերազան – ցապէս, ու մեծագոյններէն մին վստա – հաբար, եւ եթէ բանաստեղծ է ան, ար – ձակի բանաստեղծն է մանաւանդ։ Ող – բացեալ գրագէտը պատրաստած եւ որո – շած էր հրատարակել իր քերթուածները։ Արժէքի կամ որակի հարց նկատի չու – նէր։ Մամուլով կամ գրքով, հարկ էր հանրային սեփականութիւն դարձնել բա – նաւոր կամ գրաւոր ամէն մտածում։ Ա – ռաջին օրինակը տուած էր Արշակ Զո – պանեան, — Արեւմտահայ գրողներու երբեմնի նահապետը։ Նարդունի կը դնա – հատէր իր երէցին սկզբունքը եւ հաւա – տարմութեամբ կը գործադրէր զայն։ Մենք եւս, մեր կարգին, հաւատարիմ իր կամքին՝ հանրութեան պիտի յանձնենք իր «Կապոյտ գիշերը»։

Կ'ըսուի եւ կը հաստատուի թէ՝ մեծա – նուն գրագէտը թէպէտ հանրածանօթ, չէ կարգացուած եւ իսկութեամբը չէ ճանչցուած ամենուրեք։ Հետեւաբար, յոյժ կարեւոր եւ չահեկան պէտքի մը անյետաձգելի գոհացումը կը հանդիսա – նայ «Հատընտիրը»։

Վերոյիշեալ երկու դրքերուն տպագրա – կան ծախքերը փակելէ ետքը, մնացեալ դումարը պիտի յատկացուի գրական մըր – ցանակի մը, հաշտ՝ Նարդունիի նախա – սիրութեանց եւ կամքին հետ։ Ու հաս – տատպէս համոզուած ենք թէ՝ Նարդու – նիի անունով հիմնուած այդպիսի գրա – կան մրցանակ մը՝ լաւագոյնս ծառայել պիտի նշանակէ իր յիշատակին եւ ուխ – տին։

ՀԱՇՈՒԵՏՈՒԹՒՆ

ԸՆԴՀ· ՄՈՒՏՔ (գոյացած նուիրատուու – թիւններէ եւ « Ցառաջ »ի մօտ եղած ու յանձնախումբին յանձնուած 25 Սեպտ· 1968ին — Նարդունիի դումարէն)

22·670 ֆր·

ԵԼՔ

Մեսրոպ Մաշտոցի տպագրու – թեան եւ յարակից ծախքեր	3·300 ֆր·
Առաքման ծախքեր	185 ֆր
Պատրաստ դումար	19·185 ֆր·

Նախագահ՝ ԱՐՇԱԻԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ
Քարտուղար՝ ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
Գանձապահ՝ ՆՈՒՊԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
Նոյեմբեր 1970

ՈՂՋ ՀԱՑԱՍՏԱՆԸ

Այս խորագրին տակ, Քոմպա երկու էջ նուիրած էր Երեքշաբթի օր։ Կ'անդրա – դառնանք առանձին։

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ՍԻՍ

ՄԻՋԻՆ ԴԱՐՈՒ ՀԱՅԿ. ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

Ա.

Ծ. Խ.— Հայ մատենագիտութեան մէջ անծանօթ անուն մը չէ Վիկտոր Լանկլուա։ Մեծ պատմաբան էր ան, արժէքաւոր արեւելագէտ մը, որուն կը պարտիէք, ի միջի այլոց, բազմաթիւ հայ մատենագիրներու գործերուն ֆրանսերէն թարգմանութիւնը, ինչպէս նաեւ այլ հատորներ՝ ուսումնասիրուած կիլիկիոյ հայ դրամագիտութեան եւ եւրոպայի զանազան մատենադարաններուն մէջ ցրուումը կիլիկեան շրջանի վկայութեանց, թագաւորական հրովարտակներուն, եւայլն։

1852 թուին, Վիկտոր Լանկլուա ֆրանսական պետութեան կողմէ պարտակալուած կը ստանայ մեկնելու կիլիկիա եւ ուսումնասիրելու հայկական կիլիկիան։ Իր առաքելութիւնը լրիւ մէկ տարուան շրջան մը կ'ընդգրկէ (1852–53)։ Արդիւնքը կ'ըլլայ ի մասնաւորի մեծադիր հատոր մը՝ «ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ Ի ԿԻԼԻԿԻԱ», որ հրատարակուած է 1861ին։

Ստորեւ, Մեծի Տաճն կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան երիտասարդ միաբաններէն Մեսրոպ Վրդ. Աշճեանի թարգմանութեամբ կը հրատարակենք Լանկլուայի գրքին երկու հատուածները։ Առաջինը՝ էջ 125–129, պատմութիւնն է իր այցելութեան՝ Սիս քաղաք, ու կը նկարագրէ Սսոյ վանքին մէջ անցուցած իր օրերը։

Երկրորդը՝ էջ 380–411, կը ներկայացնէ Սսոյ ընդհանուր վիճակը, Թուրքիոյ շրջանի աւերակները, Սսոյ կաթողիկոսը, պալատը, գերեզմանները, մատենադարանը ու գանձերը։

Այս թարգմանութիւնը լոյս մըն է միջնադարու հայկական մայրաքաղաք Սսոյ երբեմնի կացութեան վրայ։ Այսօր՝ կիլիկեան այդ արծուեբոյնը յո՛ւշ մըն է միայն, Գոզան գազան անունին տակ անյայտութեան դատապարտուած։

×

ՍԻՍ ՔԱՂԱՔԸ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՍԱՐԱՆԸ

Տաւրոսեան լեռնաշղթային մաս կազմող ժայռակուռ լերան մը կողին կառուցուած է Սիս քաղաքը։ Ունի չուրջ 600 բնակիչ, հայ եւ թիւրքմէն, որոնք ցրուած են հարիւրեակ մը տուներու մէջ։

Սիսը՝ Աստանայի փաշայութեան ենթակայ է. բայց իրականութեան մէջ Գոզան օղլուներու բացարձակ կալուածն է։ Գոզան օղլուները թիւրքմէններու ամէնէն զօրաւոր եւ անկախ մէկ ցեղն են։

Բաւական ընդարձակ վանքը բնակարանն է Կիլիկիոյ կաթողիկոսին, որ թոյլ կերպով կ'իշխէ Գաւրամանի, Հիւսիսային Սուրիոյ եւ Կիպրոսի հաւատացեալներուն վրայ։ Վանքի եկեղեցին նոր է։ Կառուցուած է Կիլիկիոյ հայ թագաւորներու պալատին քարերով։ Վանքն ու վանքապատկան շէնքերը շրջապատուած են պարիսպներով։

Երբ Սիս հասայ, կաթողիկոսին ղրկեցի իմ տրամադրութեանս տակ դնուղ փերմաններն ու յանձնարարագիրները։ Կաթողիկոսը փութաց երկու վանական ղրկելու ինծի, ջերմ ասպնջականութեան հրաւէրով։

Երբ ժամադրութեանս պահը հասաւ, դիս առաջնորդեցին կամարակապ ընդարձակ սրահ մը՝ որ լոյսը կը ստանար ձեղունին վրայ բացուող պատուհաններէ։

Մի քայլ Բ. կաթողիկոս ծալապատիկ նստած էր տիւանի մը վրայ. իր չուրջ՝ վարդապետներ եւ եպիսկոպոսներ։

Մորչմոներով ակօսուած դեղեցիկ դէմքի մը ունէր ծերունին։ Թուխ էր եւ ժուժկալ՝ վարպետի մը պատառին վերհութեամբը։ Գլխանոցը (վեղարը) գորշ կապոյտ էր։ Սեւ ու երկար պարեգօտ մը կը կրէր, որուն կիսամաշ մուշտակը եզերատեւ զործածութիւն մը կը մատնէր։

Խոնարհեցայ կաթողիկոսին առջեւ։ Իր օրհնութիւնը տուաւ եւ իր կողքին նըստեցուց դիս։ Խօսեցանք Փրանսայի մասին, Լուի-Փիլիփ թագաւորի մասին, որուն անկման լուրը չէր հասած իրեն։ Ցիլեց թագաւորին իրեն ընծայած օժանդակութիւնը։

Երկարօրէն պարզեց վանքի նիւթական անճոռնի վիճակը, նպատակաւ մը՝ որ չէր վրիպեր ուշադրութենէս։ Դառնօրէն անդրադարձաւ թիւրքմէն պէյերու պատճառած նեղութեանց։ Էջմիածնայ կաթողիկոսին մասին խօսելով, զայն «բռնադրաւիչ» եւ «հերձուածող» որակեց եւ ըսաւ բաներ, զորս չեմ ուզեր յիշել այստեղ։

Երկու ժամուան ունկնդրութեան լրումին, համբուրեցի Նորին Սրբութեան աջը եւ հրաժեշտ առի իրմէ։

Ապա, վարդապետները դիս տարին ինծի յատկացուած սենեակը։

Մեծ սրահ մըն էր սենեակս։ Պատերուն վրայ ամէն լեզուով արձանագրութիւններ կային. Թրքերէն, արաբերէն, հայերէն, յունարէն, իտալերէն եւ ֆրանսերէն։ Հոն հանդիպեցայ նաեւ Շ. Թէքսիէի անուան։ 1836 թուին Սիսէն էր անցեր ու քանի մը տող արձանագրութիւն էր թողած պատի մը վրայ...

Հայաստանի հին մայրաքաղաքին մէջ բնակութեան նպատակն էր քննել Լուսինեան ուիրապետութեան հետքերը, ուսումնասիրել ձեռագրերը, վանական արխիւները, եւ վերջապէս կաթողիկոսին միջոցաւ դիւրութեամբ մուտք դործել Զէյթունի եւ Հաճընոյ անկախ Հայոց մէջ։

Կաթողիկոսը տրամադիր չէր ինծի ցոյց տալու իր մատենադարանը, եւ չատ դժուարութիւն կրեցի՝ մինչեւ որ կրցայ ձեռագրերը աչքէ անցընել։ Գալով արխիւներուն, անկարելի եղաւ բան մը դտնել։ Կաթողիկոսը չարունակ կը կըրկնէր թէ «նման բան չունինք»։

Ընկերակիցս՝ Պաթրոս, որ մինչ այդ քններ էր չրջակայքը եւ հասկցեր թէ կաթողիկոսը բարեացակամ չէր ինծի հանդէպ, դիչերանց եկաւ եւ դիս արթընցուց, ըսելով որ «Եկեղեցւոյ նեղբեւ պետնայարկ մը կայ, ուր, ըստ վարդապետի մը, լեցուած են թուղթեր եւ թանկագին իրեր»։ Յայտնեց նաեւ, թէ կըըցած է դաղտնի անցք մը դտնել դէպի նեղբնայարկ առաջնորդող։

Անմիջապէս պատրաստուեցայ։ Մեղի հետ պարան մըն ալ առնելով, ղղոյչ կերպով դացինք ցոյց տրուած տեղը։ Կափարիչը չատ նեղ էր։ Նայեցայ ընկերակցիս՝ որ հսկայակազմ էր։ Զգացի թէ ինծի պիտի վիճակէր վտանգաւոր այդ էջքին առաջնութեան պատիւը։

Պաթրոս մէջքիս կապեց պարանը եւ օգնեց, որ սահիմ մուտք բացուածքէն ներս։ Դժոխք էր կարծես։ Ահաւոր էր եւ անտանելի՝ հոն տարածուած հոտը։ Ցիշեցի Տանդէի խօսքերը.

Ինծի համար կ'երթաք ցաւագին բաղաքին մէջ,
Ինծի համար կ'երթաք յաւերժական տառապանքին,
Ինծի համար կ'երթաք կորսուած մարդոց մէջ,
Ձեր ետին կը թողուք ամէն յոյս, դուք՝ որ հո՛ն կը մտնէք...

Հազիւ ոտքս դետին դպած էր, երբ անհամար ղղիկներ սկսան թռչկոտիլ դլխուս չուրջ, անճոռնի կռինչներ արձակելով։ Այս բոլորը արդելք չեղան, սակայն, որ, լապտերը ձեռքիս, խուզարկութեան սկսիմ։

Սարսա՛փ...

Փոխանակ թուղթի եւ ձեռագրի, տեսայ քով-քովի չարուած վեց դադաղներ, որոնց մէջ զանազան չրջաններու պատկանող մեռելներ կային, ահարկու վիճակի մը մէջ։ Հոս-հոն ալ՝ ցրուած ոսկորներ։

Մօտեցայ բացուածքին եւ մեղսակցիս պատմեցի դժդոհութեանս պատճառը։ Օդնեց, եւ փութով դուրս ելանք մեռելական վիհէն։

Յաջորդ առաւօտ, վարդապետները ըսին ինծի — արդէն պիտի՛ — որ եկեղեցւոյ նեղբեւ կը թաղուէին Սսոյ կաթողիկոսները եւ վանքի եպիսկոպոսները։

Պատրոս, որ չերմ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտար առաքելութեանս նկատմամբ, ուղեց աղուոր դաս մը տալ այն վարդապետին՝ որ այս խաղը խաղացեր էր մեր դլխուն։ Արկիլեցի, վախնալով որ պատրիարքը կ'իմանայ նաեւ մեր դիտումները Բարսեղ էֆէնտիի դրասենեակին մէջ, նախապէս ծրագրուած բան մը կ'երեւայ ինծի, բայց ամէն պարագայի թոյլ պիտի չտամ որ այսպէս չարունակէք դիս նախատել եւ ձեր ամէնէն հաչիւ պիտի պահանջեմ առայժմ մնաք բարով։

Եւ Շաւարչ առանց ներկաները բարեւելու եկաւ առաջացաւ դէպի դուռ։ Յայտնի կ'երեւար, որ այդ կերպով կ'ուղէր օձիքը ազատել եւ ինքզինքը փրկել անել կացութենէ մը, սակայն Վահան կեցուց։

— *Կը խնդրեմ որ քիչ մըն ալ համբերես, դոչեց։*

— *Ոչ, պատասխանեց միւսը, չեմ կըրնար հանդուրժել այս տեսարանին։*

— *Կեցէք որպէսզի խնդիրը լաւ մը լուսաբանուի եւ հասկցուի թէ ով որու դէմ ծուղակ լարած է, ըսաւ Վահան։*

— *Չեմ կրնար կենալ տեղ մը որ դիս կը համարձակին նախատել, դոչեց Շաւարչ ձայնը բարձրացնելով, եւ կը դարմանամ որ Բարսեղ էֆէնտին լուռ հանդիսատես կ'ըլլայ որ իր հիւրը ասանկ նախատինքներու ենթարկուի։*

Վաճառականը սոխակացաւ մի քամել։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(260 – Շար.)

ԱՐՁԷՔԱՒՈՐ ՆՈՐ ՄԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Հայաստան» հրատարակչականը վերջերս լոյս ընծայեց Փրոֆ. Մ. Մկրեանի չափազանց հետաքրքրական ու արժէքաւոր մենադրութիւնը՝ նուիրուած քերթողահայր Մորենացիի։

Մ. Խորենացին ոչ միայն հայ, այլեւ համաչխարհային պատմա – դեղարուեստական դրականութեան դագաթներէն է, որոնց մասին դրեթէ անկարելի է ամբողջական եւ վերջնական խօսք ըսել։ Դեռ ժ.Ի. դարէն սկսեալ Մորենացիի անձին եւ անոր պատմութեան վերաբերեալ կարդ մը հարցեր եւ առեղծուածներ դարձած են բազմաթիւ հայ եւ օտար դիտնականներու հետաքրքրութեան եւ ուսումնասիրութեան առարկան։ Գրուած են հարիւրի հասնող աչխատութիւններ եւ ուսումնասիրութիւններ, որոնք, սակայն, Մորենացիին պատմութիւնը քննած են ընդհանրապէս տգրիւ բազմատեսակ տեսակէտով, առաւելաբար հրապարակ հանելով դուտ քննասիրական հարցեր։ Սակայն Մորենացիի պատմութիւնը իր ժամանակաչրջանի մեծ, ընկերային – քաղաքական արժէք ունեցող գործերէն է, պարագայ մը, որ հրամայական կը դարձնէ մեծ չափով ուչադրութիւն դարձնել նաեւ այդ անգնահատելի կոթողին դադափարական բովանդակութեան եւ պատմահօր աչխարհայեացքին ու դիտական ըմբռնումներուն վրայ։ Այս տեսակէտով է, ահա, արժէքաւոր Փրոֆ. Մ. Մկրեանի փորձը։

Պատմահօր աչխարհահայեացքը հայ – չերային արչաւանքին մասին ու չեմ յաջողիք ընդօրինակել ձեռագրեր եւ յիչատակարանները։

Օր մը, երբ Սիս քաղաքին մէջ կը պատրաստի չուկային մէջ, հանդիպեցայ 12 տարեկան մանչուկ մը, որ իրեն համար չատ խոչոր փէս մը կը կրէր։ Փէսը փամփուչտի մը ծակը կը կրէր։

Ինծի ընկերացող վարդապետը ցոյց տուաւ մանչուկը եւ ըսաւ՝ թէ երկու տարի առաջ Թիւրքմէնները սպաննած են անոր հայրը, եւ թէ պէտք է որ այդ փէսը դլխուն վրայ պահէ, մինչեւ այն օրը՝ երբ պիտի կարենայ դաչունահարել իր հօր սպաննիչը։

— *Ձեր մօտ, ուրեմն, վրէժը կը պահուի՞...*

— *Արեան օրէնքն է, պատասխանեց վարդապետը։ Ակն ընդ ական, ատամն ընդ ատաման...*

Սիսի մէջ դործերս կարգի դրի եւ չնորհակալութիւն յայտնելէ յետոյ կաթողիկոսին՝ մեկնեցայ Զէյթուն։

քենասիրական եւ մարդասիրական եղած է:

Մենաղրութեան մէջ բաւարար խորութեամբ քննուած են Խորենացիի պատմութեան գեղարուեստական արժանիք – ները, բացայայտուած են անոր պատկերները, բայց այդ առանձնայատուկ դիծերը, ինչպէս նաեւ Խորենացի – Սահակ Բագրատունի հակադրութիւնը՝ իբրեւ օրէնս հակադիր ճաշակներու արտայայտութիւն: Խորենացիի պատմութեան գրական – գեղարուեստական արժանիքները, հեղինակին տեսակէտով, կապուած են նաեւ այդ պատմութեան մէջ առատ կերպով օգտագործուած ժողովրդական բանահիւսութեան տարրերուն հետ: Մ. Մկրեան իրաւամբ կը պնդէ, որ Ե. դարու մեր պատմագիրներու գործերը «ոչ թէ եկեղեցական, այլ միանդամայն աշխարհիկ-քաղաքական գրականութեան առնեայատուն երկեր էին»:

Խորենացիի պատմութեան կապակցութեամբ Մ. Մկրեան կը յայտնէ կարեւոր եւ ըստ ամենայնի ճիշդ տեսակէտ մը: Ծանօթ է, որ Ե. դարու, ինչպէս նաեւ միջնադարու մեր պատմագիրները իրենց պատմութիւնները հիմնականին մէջ գրած են նախարարական տոհմի մը անդամին հրամանով կամ պատուէրով: Պատմագիրներն ամանք նոյնիսկ իրենց պատմութիւնը խորագրած են տուեալ նախարարական տան անունով (Հ. Մամիկոնեան, Թովմա Արծրունի, Ստ. Օրբել – եան), նպատակ ունենալով գրել այդ տոհմին պատմութիւնը: Սակայն թէ՛ անոնք եւ թէ մանաւանդ պատմահայրը, որ, ինչպէս յայտնի է, գրած է Բագրատունի իշխանին պատուէրով, երբեք տոհմապիրներ չեն եղած: Դէմ դնելով աւատապետական տուներու չահերուն եւ դասակարգային նեղ սահմաններուն, անոնք կարողացած են, ինչպէս կը նկատէ Մ. Մկրեան, «վեր բարձրանալ փէոդալական նութեան որոշ սահմանափակութիւնից ու հայրենիքի պաշտպանութեան մեծ գաղափարից մղուած, կանգնել ամբողջ երկրի, ժողովրդի ու պետութեան չահերի դիրքերում»: Մ. Խորենացին այդ տեսակէտէն ամէնէն ակնառուն է, քանի որ իր մտածանը անուանած է «Հայոց պատմութիւն» եւ իր մեծ հայրենասիրու – թեամբ եւ պետական անկախութեան հասնելու իր վառ իղձերով չատ աւելի բարձր աստիճանի մը վրայ կը դանուէր, քաղաքամարտ աղնուական բոլոր խաւե – րուն:

Մ. Մկրեան իր մենագրութեան մէջ առանձին տեղ յատկացուցած է այն մեծ աղբիւրին, որ գոյութիւն ունի Խորենացիի պատմութեան եւ հայ ժողովուրդի բանահիւսութեան միջեւ: Հեղինակը քննած է Խորենացիին վերաբերումը հեթանո – սութեան շրջանի ժողովրդական դիցա – բանութեան եւ ընդհանրապէս ժողովրդական բանահիւսութեան նկատմամբ: Ապրուշա, մենք մեր պատմագիրներէն ամէնէն աւելի անոր պարտական ենք հնա –

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻՉԱՆԻ

ՍՊԱՆԴԱՆՈՑԻ ԾԱՂԻԿԸ

Գասպար քեռու կովերից մէկը՝ Ծա – ղիկը, սաերջ էր մնացել:

— Այ կնիկ, մի օր նա դիմեց կնոջը, որին անցիք Հերիքնազ տատի էին կանչում, ամէն ինչ պատրաստիր, վաղը Ծաղիկին քաղաք են տանելու: Պիտի ծախեմ ու Թոռանս համար մի լաւ դաշնամուր առնեմ, ժամանակն է:

Գասպար բիձու խօսքը թաղաւորում էր տան մէջ: Միւս օրը վաղ նրանք կովն առաջնեցին արած, բռնեցին քաղաքի ճամբան:

... Սպանդանոցում Հերիքնազ տատին չուզեց տեսնել իր սիրած կովի ողբերգական վախճանը՝ մնաց դրսում: Քիչ անց նա իր հետ բերած պարկի մէջ դրեց կովի գլուխը, ընչափողը, սպիտակ թոքերը... բայց, այ քեզ զարմանք, սեւ թոքերն ու սիրտը չկային:

— Ո՞ւր են կովիս թոքերն ու սիրտը, Գասպար, կամացուկ չընջաց Հերիքնազը:

Գասպարը փնտռեց՝ չգտաւ եւ ըստ իր սովորութեան սրախօսեց.

— Ձլինի, թէ մեր կովն անսիրտ է եղել, հը՞, Հերիքնազ:

— Չէ, վա՛յ, ինչ ես ասում, Գասպար ջան, Ծաղիկը լաւ սիրտ ունէր, չե՞ս յիշում, ոնց էր նա իր բալասան ձագին լիզում:

Երկար որոնումներից յետոյ Գասպարը թոքն ու սիրտը դուրս բերեց սպանդանոցի մը անկիւնում՝ չուռ տուած դոյլի տակից եւ ուզում էր դցել պարկը, երբ տեղի աշխատողներից մէկը, արիւնոտ կացինը ձեռքին, մօտեցաւ Գասպարին ու զայրացկոտ թոնով ասաց.

— Ի՞նչ ես անում, դա սպանդանոցի բժիշկինն է:

— Ի՞նչն է բժշկինը, զարմացած հարցրեց Գասպարը:

— Այդ սիրտն ու թոքերը:

— Շփոթում էք, սա իմ կովինն է՝ Ծաղիկինը:

— Ես քեզ ասում եմ տեղը դիր, այս անգամ դռռաց կացինով մարդը, «Ծա – ղիկինն է», մեր բժիշկն էլ մեր սպանդանոցի ծաղիկն է, հասկացիր:

Ներս մտաւ բժիշկը: Նա իր բախտ վըճռող թանաքոտ կնիքը ձեռքի մէջ պտըտցնելով, շրջեց սպանդանոցի երկայնքով, կնքեց մորթած անասուններին, ապա մօտենալով Գասպարին, մի այնպիսի սեւեռուն հայեացք ձգեց նրա վրայ, որը բառերով արտայայտած նշանակում էր. «Հը, հիմա ոնց ես որ չկնքեմ»: Գասպարը հասկացաւ այդ: Նա պատրաստ էր ասելու. «Մի նեղանա, բժիշկ, ես իմ սիրտն էլ կը տամ, միայն կնքիր»: Կընքուեց...

Այդ ժամանակ մէկ ուրիշ դանակաւոր մօտեցաւ Գասպարին ու յայտնեց, որ կովի կաշին չատ անորակ կաշի է:

— Ինչո՞ւ է անորակ, զարմացաւ ծեծրունին:

— Դա նորը մասնագիտութիւն է. ինչ բացատրեմ, դու չես հասկանայ: Կարճ ասած որակ չունի, եղրակացրեց դանակաւորը:

Գասպարն ուզում էր ասել՝ իսկ ձեր երեսի կաշին որակ ունի՞ բայց ձայն չհանեց, միայն ալ ձեռքը թափ տուեց ու դարձաւ կնոջը.

— Ես սրանց հախից կը գամ, սպա – սիր...

Միւս օրն առաւօտեան Գասպարը չուկայի լապտրատորիայումն էր: Սպիտակ խալաթներով կանանցից մէկին արագ քայլերով մօտեցաւ կախուած մսերին ու առանց ուշադրութիւն դարձնելու Գասպարի վրայ, մի երկու քիլոգրամի չափ կտրեց Ծաղիկի փափուկ մսից ու գցելով գամբիւղի մէջ, տարաւ:

— Ընկերուհի, իսկ փո՞ղը, նրա եաե – ւից ձայնեց ալեհերը:

— Փո՞ղը... վաղը... ասաց խալաթով կինը:

— Ախր, ձեզ չեմ ճանաչում, ո՞վ էք դուք, ապասէք...

— Ինչ կատակասէր մարդ էք երեւում, ափսոս, որ ժամանակ չունեմ կատակելու:

— Ի՞նչ կատակ, ընկերուհի, առաջին անգամն եմ ձեզ տեսնում, փո՛ղը... անկեղծ խոստովանեց Գասպարը, ապա դառնալով կնոջը, հարցրեց. Հերիքնազ, դու ճանաչո՞ւմ ես սրան:

Հերիքնազը ուսերը վեր քաշելով, զբլուխը բացասաբար շարժեց:

— Դէ որ չէք ճանաչում, եկէք, կը ծանօթանանք, ասաց խալաթով կինն ու չարունակեց քայլել:

Ամուսինները զնացին նրա եաեւից: Պարզուեց, որ նա լապրատորիայի աշխատող է:

— Եթէ կ'ուզէք՝ այսքան միսը դեռ չատ քիչ է անալիզները լրիւ կատարելու համար, բացատրում էր խալաթով կինը, բացի այդ, ես կարող եմ չեղեալ յայտարարել սպանդանոցի բժշկի կնիքը: Բա՞: — Ուրեմն ձեղնից ոչ թէ պիտի փող պահանջենք, այլ մենք պէտք է տանք, այդպէս չէ՞, ծիծաղելով ասաց Գասպարն ու կնոջ թեւից քաշելով, դուրս եկան:

Կշռելուց յետոյ միսն ուղարկուեց մսավաճառին, որը չուռ ու մուռ տուեց մսերը, ծանր ու թեթեւ արեց ու դարձաւ Գասպարին:

— Էս օդորմածիկ կովին կոպտոն չա՞տ ես կերցրել:

— Շա՛տ...

— Ա՛հա... դրանից է, էլի...

— «Էլին» ի՞նչ է:

— Շատ ոսկորոտ է, չատ, կեղծ ցաւակցելով ասաց մսավաճառն ու գլուխը չարժեց:

— Ի՞նչ ես խօսում, այ մարդ, բա միսն առանց ոսկորի կը լինի՞:

— Էդ խօսքերը յաճախորդի համար են, մի չոայլիր: Դէ տուր տեսնեմ, ի՞նչ ես տալիս կովիդ ոսկորները սաղացնելու համար, ասաց մսավաճառն ու ձեռքը պարզեց:

— Սպասիր, քեզ էլ պիտի վարձ տա՞մ, մէկ օրուայ մէջ տասներորդ անգամ զարմացաւ Գասպարը:

— Դու դիտես, թէ չատս՝ 30 քիլօ ոսկոր կը տամ չալակդ: Մսավաճառը դանակը զործի դրեց:

— Լաւ, ուզածդ ի՞նչ է, հարցրեց Գասպարը:

— Երեք քիլօ միս ու տասը ռուբլի ոչինչ դումար:

— Երեք քիլօ միս ու տասը ռուբլի՞, կրկնեց Գասպարը, դէ ասա կովս տամ ձեզ ու պրծնեմ, էլի:

Մսավաճառը չպատասխանեց: Նա ամէն օրուայ պէս չատ հանգիստ հազաւ արնոտ խալաթն ու սկսեց իր «զործը»:

Գիւղում Գասպարը չատերին պատմեց իր զլխին եկածը, բայց բոլորն էլ միաբերան նրան նոյն բանն էին ասում ու ծիծաղում.

— Դա լինչ նորութիւն է, Գասպար բիձա, լաւ է, որ զոնէ ոսկորն ու կաշին քեզ բաժին է հասել:

Նրանք ծիծաղում էին, իսկ Գասպարը մտքում հաշիւ էր անում, թէ քանի կով պիտի վաճառի, Թոռանը դաշնամուր զնելու համար:

Պ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

«Ոզեի»

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Պօրիս իր նոր բարեկամ Փիէրին ներկայ եղող հիւրերուն անուններն կը յայտնէր, եւ զիմացը նստած Նաթաչային հետ հայեացքներ կը փոխանակէր: Փիէր քիչ կը խօսէր կը դիտէր նոր դէմքերը եւ չատ կ'ուտէր: Սկսելով երկու տեսակ ապուրներէն, որոնցմէ ընտրեց ա լա թորթիւ խորտիկներէն մինչեւ սալամբինները (կաքաւ) ան ոչ մէկ տեսակէն հրաժարեցաւ եւ ոչ ալ զինիներու որեւէ տեսակը մերժեց, երբ աղնուականը սրբիչով փաթթուած սրուակէն դալտնաբար կը լեցնէր արտասանելով «Դրէյ–Մաէրա» կամ «ունդարական» կամ «ըէյնվէյն»: Փիէր կոմսին մենաղիրը կրող չորս բիւրեղեայ դաւաթներէն առաջին պատահածը վերցուցած կ'ըմպէր մեծ հաճոյքով: Նաթաչան, որ անոր ղէմն էր նստած, Պօրիսը կը դիտէր չորս այնպիսի հայեացքով մը, որով կը նային առ հասարակ տասներեքամեայ աղջիկները տղու մը վրայ, որու հետ հէնց քիչ մը առաջ առաջին անգամ համբուրուեր են եւ կը սիրեն զայն: Նաթաչայի այդ հայեացքը երբեմն փիէրին կ'ուղղէր, եւ ան այդ զուարճալի եւ կուն աղջկան հայեացքին ազդեցութեան տակ ինք ևս խնդալ կ'ուզէր, ինչո՞ւ համար, չէր դիտեր: Նիքոլա Սոնիայէն հեռու էր նստած, Ժիւլի Կարագինի քովը եւ նորէն ակամայ ծիծաղով մը բանի մը վրայ կը խօսէր անոր հետ: Սոնիա կը ժպտէր, բայց խանդէն լինքզինքը կ'ուտէր, մերթ կը դունատուէր, մերթ կը կարմրնար եւ ամէն ջանք ի գործ կը դնէր լսելու Նիքոլայի եւ Ժիւլի խօսակցութիւնը: Դասախարակուհին անհանգստութիւնը եւրոպական վէրածնութեան շրջանի զրականութեան համար»: Եւ իրօք, երբ կ'ուսումնասիրենք Ժ. դարու կարզ մը պատմագիրներու գործերը (Դրասխանակերտցի, Թովմա եւ Ասող – նուն Արծրունիներ), կը տեսնենք, որ անոնք աղդուած են յատկապէս Խորենացիէն եւ Եղիշէէն:

Մենաղրութիւնը կը վերջանայ յաւելուածով մը, որ կը վերաբերի հայ ազգին կազմաւորման եւ զրաւոր խօսքին ծագման քննութեամբ: Բայց ասոնք արդէն առանձին նիւթ պիտի կազմեն փրոֆ. Մկրեանի հրատարակելիք նոր դիրքին՝ «Հայ հին զրականութեան պատմութեան» էջերուն մէջ:

Հ. ԲԱԼԱՃԻՆԵԱՆ

պոյն շրջանի հայ բանահիւսութեան կարզ մը արժէքաւոր մասունքներու պահպանութիւնը:

Մ. Մկրեան ցայտուն զարձուցած է նաեւ Մ. Խորենացիի ազդեցութիւնը Ղազար Փարպեցիէն (Ե. դար) մինչեւ Մ. Նալբանտեան եւ Ե. Զարենց: Ուշադրաւ է հեղինակին այն միտքը, թէ հայկական վերածնունդի շրջանին Ե. դարու հայ պատմագիրները, մասնաւորապէս Մ. Խորենացին, որոշ առումով «նոյն նշանակութիւնն ունեցան զրականութեան զարգացման համար, ինչ անթիկ զրականութիւնը եւրոպական վէրածնութեան շրջանի զրականութեան համար»: Եւ իրօք, երբ կ'ուսումնասիրենք Ժ. դարու կարզ մը պատմագիրներու գործերը (Դրասխանակերտցի, Թովմա եւ Ասող – նուն Արծրունիներ), կը տեսնենք, որ անոնք աղդուած են յատկապէս Խորենացիէն եւ Եղիշէէն:

Մենաղրութիւնը կը վերջանայ յաւելուածով մը, որ կը վերաբերի հայ ազգին կազմաւորման եւ զրաւոր խօսքին ծագման քննութեամբ: Բայց ասոնք արդէն առանձին նիւթ պիտի կազմեն փրոֆ. Մկրեանի հրատարակելիք նոր դիրքին՝ «Հայ հին զրականութեան պատմութեան» էջերուն մէջ:

Հ. ԲԱԼԱՃԻՆԵԱՆ

Ամէն ինչ վրայ այր մարդոց խօսակցութիւնը երթալով կը տաքնար: Գնդապետը կը պատմէր թէ պատերազմի յաջտարարութեան հրովարտակը փեթերսպուրկի մէջ արդէն լոյս տեսեր է եւ անկէ օրինակ մը այսօր ստացուեր է ընդհանուր հրամանատարի դեսպանի միջոցով եւ որ ինք աչքովը տեսեր եւ կարդացեր է:

— Եւ ինչո՞ւ համար մեզ Նափոլէոնի դէմ կռուի կը տանին, ըսաւ Շինչին, ան արդէն Աւստրիոյ դառդութիւնը կոտրեց. կը վախնամ, որ հիմա կարզը մերինը ըլլայ:

Գնդապետը, որ մարմնեղ, բարձրահասակ եւ դիւրագրդիռ անձ մըն էր, ջերմեռանդ ծառայող մը եւ մոլի հայրենասէր մը, Շինչինի խօսքերէն առնուեցաւ:

— Այն պատճառով, սրտելը բարեկամը, ըսաւ ան «ր»ի փոխարէն «ռ» եւ «ի»ի փոխարէն «ը» արտասանելով, այն պատճառով որովհետեւ կայսրը դիտէ այդ: Այն հրովարտակին մէջ ըսեր է, որ չկըրնաս անտարբերութեամբ դիտել Ռուսիոյ սպառնացող վտանգը, եւ որ Ռուսիոյ պահովութիւնը, անոր արժանապատուութիւնը եւ դաշնադրութեանց սրբութիւնը, ըսաւ ան չես դիտեր ինչու առանձնապէս չէշտեց «դաշնադրութիւն» բառը, կարծես խնդրին էութիւնը առոր մէջն էր ամփոփուած: Եւ իրեն յատուկ անսխալ եւ պաշտօնական յիշողութեամբ կրկնեց հրովարտակին ներածական խօսքերը. «Եւ փափաքը, կայսեր միակ եւ սեւեռուն նպատակը, Եւրոպայի մէջ խաղաղութիւնը հաստատ հիմերու վրայ վերականգնելն է. վճռեցինք այսօր մաս մը զօրք զրկել արտասահման մեր մտադրութիւնը զլուխ բերելու համար»: Ահա թէ ինչ պատճառով, սիրելի բարեկամս, եղբակացուց ան զաւաթ մը զինի խմելով եւ խրախուսանքի ակնկալութեամբ կոմսին նայելով:

— Ծանո՞թ է ձեզ այս առակը. «Երբմա, Երբմա, աղէկ կ'ըլլար եթէ տունը նստէիր ու ելիկդ մանէիր», ըսաւ Շինչին, խոժոռելով եւ ժպտելով: Սըլա ճու ֆոճվիէն ա մէրվեյ, յոյսերնիս Սուվարովի վրայ էր, զայն ալ Ջարդեցին, ա փլաթ ֆիւլթիւր, իսկ ո՞ւրկէ դանենք Հիմա Սուվարովներ, ժը վու տրմանիո էօն փէօ, անդադար ռուսերէնէ ֆրանսերէնի ցատկելով կը խօսէր ան:

ԼԵԻ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Աղնիւ Պըժեան եւ զաւակը Ժան Պըժեան, Պ. Հմայեակ Կիւլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Կիւլեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրեն կիրակի 22 Նոյեմբեր յետ պատարագի Պուլ. Օտտոյի Հայոց Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց զաւկին, քրոջ, կնոջ, մօր, հարսին, հանգուցեալ

ԺԱՆԷԹ ԿԻՒԼԵԱՆԻ
(ծնեալ Պըժեան)

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն յիշատակը յարգողնե-րուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Շառլ Խիւտավերտեան, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Խիւտավերտեան, Տէր եւ Տիկին Միքայէլեան, Ժան-Փիէր, Ժան-Ֆլօա, Ֆիլիփ Խիւտավերտեան, Օր. Օր. Շանթալ եւ Փաթրիսիա Խիւտավերտեան, Միշէլ եւ Էմոն Միքայէլեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ՏԻԿԻՆ ԷԼԻԶԱՊԷԹ ԽԻՒՏԻՎԵՐՏԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լիոնէն Պ. Հ. Թաղէոսեան 10 ֆրանք
Քլամարէն Պ. Ն. Քէչիչեան 10 ֆր.:

ՇԻՐԻՄԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ողբացեալ

ՏԻԿԻՆ ԻՍԿՈՒՀԻ ՔԱՐՄԷՆ (Աւագեանի)

մտերիմ բարեկամուհիները չիրիմի այցելութիւն մը կազմակերպած են Ուրբաթ (20 Նոյեմբեր) Նուվօ Սիմբթիէր-ը-Նէօյի, իր մահուան տարելիցին առթիւ:

Ժամադրութիւն Ուրբաթ առաւօտ Ժան Կուժոնի եկեղեցիին բակը, ժամը 9,30, ուրկէ մեկնում ձերեզմանատուն, վարձապետի մը առաջնորդութեամբ:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Տիգրանուհի Խուպէսէրեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ Պ. Անդրանիկ Արթինեանի, Օնթարիօ, Քանատա:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ընտացաւ Տէր եւ Տիկին Ց. Հիսայեանէն 30 ֆրանքի նուէրը, վախճանեալ Տէր Մաշտոց քահանայ Աղամեանի (մահացած Պուենէս Այրէս) եւ Պ. Պերճ Վիմեանի յիշատակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Մշակութային Միութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է 20 ֆր. Տէր եւ Տիկին Եփրեմ Տօնիկեանէ, Վահրամ Ալթունեանի մահուան առթիւ: Տիկին Զապէլ Կարապետեանէ 20, Տէր եւ Տիկին Պասմաճեանէ 50: Մշակոյթի Տան չինութեան համար փարիզէն Պ. Սեդրակ Մինասեանէ հազար ֆր., Ալֆորվիլի Հայ Մարզական Միութենէն նոյնպէս 100 ֆ.:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻԻՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը իր եւ բոլոր անդամուհիներու կողմէ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Տէր եւ Տիկին Ճուանիկեանի իրենց մօր եւ կեսրոջ մահուան առթիւ:

Նոյնպէս վարչութիւնը ցաւակցութիւն-ները կը յայտնէ ողբացեալ Պր. Զարդարեանի մահուան առթիւ այրի Տիկին Զարդարեանի եւ իր բոլոր պարագաներուն:

ԱՆՈՑՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ճերանեան Լեւոն (Վալանս) 200, Ճիւղեան Մուչեղ (Մոնաքօ) 10·000, Մաթոսեան Ճիւան (Մարսէյլ) 300, Մակարեան (Մարսէյլ) 250, Մանուկեան (Ռոման) 200 Մելեան (Մարսէյլ) 300, Միքայէլեան (Ռոան) 150, Բժ.Վ. Միքայէլեան (Մարսէյլ) 200, Մխաքեան Մ. (Մարսէյլ 200, Յովհաննէսեան (Լիոն) 100, Յակոբեան Ժաք (Մարսէյլ) 100, Յակոբեան-Պէրպէրեան (Մարսէյլ) 1500, Օրիորդ Յակոբեան (Մարսէյլ) 250:

(Շար.)

ՀՐԱՒԷՐ ԺՈՂՈՎԻ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 8ին Ռեժան սրճարանին վերնայարկը, Մեթրօ Գաամէ: Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր:

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԱՒՍՏՐԻԱ

ՅՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ. 21 Թրէն տէ ևէժով կառը լ'Էսթէն, վերադարձ Ցունուար 3 նոյն կայարանէն:

ՊՐԻՒԲ մէջ (Զել ամ Զէի մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր: Բոլոր մարզական ղբօսանքները՝ դահուկ, լիւժ, փաթինաժ, եւայլն:

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով միասին:

Մասնակցութիւն 485 ֆր. բոլոր ծախքերը մէջը:

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

Զել Ամ Զէ, Սալցպուրկի մէջ ճմեռնային մարզական հրաշալի կայան մը, դեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած սաստիկ ցուրտերէն բարձր լեռներուն շնորհիւ: Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, փոլիորիմ երեկոյթներ եւայլն:

Մասնակցութիւն՝ 525 ֆր.:

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան գինը (ֆ. կարդով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաչերէն:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատասխանատու

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցին:

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Փոլատեանի նուիրատուութիւնները Մարսէյլի Մշակոյթի Տան (տես «Յառաջ»՝ Նոյեմբեր 15), ստանալ Պ. Յովհ. Հրաչեանէ (Մարսէյլ):

ՃԱՇ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 80ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Սարսէլ – Արնուվիլի Հ. Ց. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 19,30ին, Արնուվիլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ կից սրահը:

Բանախօսութիւն:

Գեղարուեստական բաժին, պար, մասնակցութեամբ

Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ իր խումբով:

ՖԻԼՄԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Սերաստիոյ Դպրոցի Հայրենակցական Միութեան.

ՍԻՐՏԸ ԵՐԳՈՒՄ Է

գունաւոր հայախօս ժապաւէն

Դեկտ. 1, Երեքշաբթի ժամը 21ին::

Ֆիլմը կը ցուցադրուի ճիշդ ժամուն, Իսիի Ալհամպրայի սրահը (Մեթրօ Մեռի տ'Իսիէն 50 քայլ):

Մուտք 6 Ֆրանք: Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներէն:

ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին: Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իսիի Կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշը Փետրուար 20ին:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Արարայի ճակատամարտի աւանդական վառատօնին հանդիսութիւնը կիրակի 29 Նոյեմբերին, կազմակերպուած Ֆրանս. բանակի նախկին Հայ կամ. եւ Ռազմիկներու Բարեկ. Միութեան կեդր. վարչութեան կողմէ:

×

Էսայեան Սանուց Միութեան ընկերային համակրական ցերեկոյթը կիրակի 13 Դեկտեմբեր ժամը 15–19: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին:

×

«ՀԱՑ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ»Ը կը կազմակերպէ իր երկրորդ «ԿԱԼԱ» գեղարուեստական ցերեկոյթը կիրակի Յունուար 17ին, ժամը 14,30ին, «Էքոլ Նորմալ»ի Քորթօ սրահին մէջ, 114 պիս, Պուլվար Մալզերպ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 12ին Շաբաթ գիշեր, Օթէլ Սփլանտիտի սրահներուն մէջ:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ ե. ընկերական, Պրոնի օդակայանին մէջ:

ԼՈՅՏ ՏԵՍԱԻ

ԱՐԱՄԸ

(մահուան յիսնամեակին առթիւ)

Հրատարակութիւն

Հ. Ց. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Լաթակազմ, 550 էջ

Կարելի է ԱՆՁԱՄԲ դիմել «Յառաջ»ի

ԳԻՆ՝ 25 ՖՐԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբը — նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 ֆր., ուսանողներու կէս գին
Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924–38–54

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՈՒՐԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20, ԺԱՄԸ 21ԻՆ, ՍԱԼ ՍԷՆ-ԺՈՐԺԻ ՄԷՋ
Նախաձեռնութեամբ Հայ Դատի Մարսէյլի Յանձնախումբին

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 28, ԺԱՄԸ 21ԻՆ, ՍԱԼ ՄՈԼԻԷՌ (Քէ տը Պոնտի)

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. Վարչութեան,

Շաբաթ Նոյեմբեր 21, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ ՄԷՋ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

NUIT DU FOOT

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ
Le Flore, Parc des Expositions

Կիրակի, Նոյեմբեր 22, ժամը 21էն մինչեւ լոյս գիշեր, կազմակերպութեամբ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ Հայկական

Մարզական Միութեան

Նուագախումբ՝ ԿԱՐԻ ՊԵՊԵՐԵԱՆ
կ'երգէ՝ ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
Հայկական երգեր եւ պարեր

Պիւֆէ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները 21 Նոյեմբեր Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն, որ ներկայ գտնուին այս կարեւոր ժողովին:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի չուրջ, Դեկտ. 6ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը: Հասցէ՝ 1· փլաս Օթէլ տը Վիլ:

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները:

Ա.ՑՑ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է այցելութիւն մը Մոնմորանսիի ծերանոցին Դեկտ. 6ին, զեղարուեստական բաժինով: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տիկին Սրապեանի 626–42–48, Տօնիկեանի 642·62·45, Յովսէփեանի 642–99–01:

Օթոբաւը կը մեկնի ժամը 13,30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն: Գինն 10 ֆր.:

ԽՆԴՈՑՔ ԵՒ ՁԱՇ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խընջոյքը Դեկտեմբեր 6ին կիրակի ժամը 14ին, Ֆապրըկուլ Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ: Հայկ եւ եւրոպական պարեր: Գեղարուեստական բաժին:

Արձանագրուիլ Նոյեմբեր 25էն առաջ, Նշան Նաճարեանի մօտ՝ Քամփաներ Ռոզըռէ Լէփէն տէ Պասթիա, Սէնթ ան – Թուան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise – PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋԸ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
19
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI
19 NOVEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.969

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.969

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇԱՐԼ ՏԸ ԿՕԼ

(1890–1970)

—○—

Դ.

1945 Հոկտ. 21ին հանրաքուէով կ'ընտրուի Սահմանադիր Ժողովը, որ մեծամասնութեամբ կառավարութեան նախագահ կը նշանակէ զինքը: Ընտրութեանց մէջ համայնավար կուսակցութիւնը կը ստանայ հինգ միլիոն քուէ: Մօրիս Թորէզ եւ չորս ուրիշ համայնավարներ կը մտնեն կառավարութեան մէջ: Կը չահի նաեւ Պիտոյի կուսակցութիւնը: Կը կոչուին նախարարական – ընկերվարական – ներ:

Բնականոն պայմաններ ստեղծուած ըլլալով, կուսակցութիւնները սկսած էին դեր կատարել Ժողովրդարանին մէջ, ինչ որ կը նեղէր տը Կօլը, վարժուած առանձին դործելու:

1946 Յունուար 20ին զօրավարը յանկարծ ինքնաբերաբար կ'որոշէ դործէ քաշուիլ և Ազգ. Ժողովի նախագահ – Ֆելիքս Կուէնի կը դրկէ հրաժարականը, պատճառաբանելով որ Ֆրանսա ինքզինքը զոհած ըլլալով, այլեւս պէտք չունի իրեն:

Առաջին Սահմանադիր Ժողովի մշակած Սահմանադրութիւնը կը մերժուի Մայիս 5ի հանրաքուէով: Երկրորդ Սահմանադիրի նոր մշակածը կ'ընդունուի 1946 Հոկտեմբերին եւ կը դառնայ Դ. Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը: Տը Կօլ խոտիւ կը քննադատէ այս վերջինը:

Կառավարութենէն քաշուելէ ետք ծրագիրներ կ'որոճայ՝ այս անդամ Ֆրանսայի ներքին քաղաքականութեան մէջ դեր մը կատարելու համար: 1947 Ապրիլ 24ին կը հիմնէ կուսակցութիւն մը՝ Ռասանպլըման տիւ Փէօփլը Ֆրանսէ (Ռ. Փ. Ֆ.), որուն անդամներու թիւը մէկ ամսուան մէջ կը բարձրանայ 811.000ի: Նպատակն էր իրականացնել ազդային միութիւնը, կուսակցութիւններէն վեր: 1947 Հոկտ. 19–20ի թաղապետական ընտրութեանց մէջ իր կազմակերպութիւնը ձայներու հարիւրին քառասունը չահած ըլլալով, տը Կօլ Հոկտ. 27ին Ազգ. Ժողովէն կը պահանջէ փոխել ընտրական օրէնքը, լուծել Ժողովրդարանը եւ նոր ընտրութիւն – ներ կատարել:

Իր կուսակցութիւնը 1951 Յունիս 17ի խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ մեծամասնութիւն չի չահիր (118 երես – փոխան միայն): Սակայն կը չարունակէ դեր կատարել:

Կուսակցական հակամարտութիւնները պատճառ կը դառնան իրերայաջորդ նախարարական տաղնապներու: Ռոպէր Շումանի, Ռընէ Փլէվէնի, Էտկար Ֆօրի, Անթուան Փինէյի եւայլն դահլիճները երկար կեանք չեն ունենար:

Իր կազմակերպութիւնը 1953 Ապրիլ 28 – Մայիս 3ի թաղապետական ընտրութեանց մէջ աթոռ կորսնցուցած ըլլալով, Մայիսին տը Կօլ ազատութիւն կուտայ 1951ին իր անունով ընտրուած երեսփոխաններուն եւ կը քաշուի Կոլոնպէ-լէ-ոէօ-ղ'Էկլիզ, առանց լքելու քաղաքական կեանքը: Կը նուիրուի իր Յուշերը դրելու աշխատանքին: Մեւնոյն օրերուն կ'այցելէ Ֆրանսական դաղթավայրերը:

1954ին հալիւ վերջացած Հնդկաչինի պատերազմը, կը բռնկի Հիւսիսային Ափրիկէն: Ալժերիոյ պատերազմը խոոված վիճակ մը կը ստեղծէ Ֆրանսայի մէջ: Դէպքերը կը դահավիժին: Իրարու յաջորդող կառավարութիւնները — նոյնիսկ ընկերվարական կի Մոլէի դահլիճը (1956–57) — չեն կրնար լուծել ալժերական տաղնապը:

Եղբայրասպան կռիւներու վախը կը ստիպէ Խորհրդարանը կրկին դիմելու Ֆրանսայի ազատարարի օդնութեան: Ֆելիքսէնի դահլիճը կը հրաժարի 1958 Մայիս 27ին: Հանրապետութեան նախագահ Ռընէ Քոթիի հրաւէրով տը Կօլ վերստին կը ստանձնէ իշխանութիւնը: Յունիս 1ին Ազգ. Ժողովը վստահութիւն կը յայտնէ իրեն:

Օդոստոս 20–28 չրջապտոյտ կը կատարէ Ափրիկէի մէջ, ուր դաղթավայրերու բնակչութեան կը խոստանայ ազատութիւն՝ համաձայն իր կազմած նոր Սահմանադրութեան, որ Սեպտ. 28ի հանրաքուէով կը վաւերացուի ձայներու 83 առ հարիւր համեմատութեամբ: Դաղթավայրերէն չատեր օդտուելով Սահմանադրութեան տրամադրութենէն, կը տիրանան անկախութեան: Համաձայն նոր Սահմանադրութեան, 1958 Դեկտ. 21ին տը Կօլ հանրաքուէով կ'ընտրուի Հանրապետութեան նախագահ եօթը տարուան համար:

Ալժերիոյ խնդիրը չատ տաղտուկ պիտի պատճառէր իրեն: Մէկ կողմէ Ալժերիոյ կարգ մը զինուորական հրամանատարներուն ըմբոստացումը կեդրոնի իշխանութեան դէմ: Միւս կողմէ «Ֆրանսական Ալժերիոյ» կողմնակիցները տեղ – տեղ վրայ եւ Ֆրանսայի մէջ: Ահաբեկչական կազմակերպութիւն մը երկու անդամ կը փորձէ սպաննել զինքը: Անդամ մը իր դիւղի ճամբուն վրայ· յետոյ Փըթի Քլամարի մէջ (22 Օդոստ. 1962): Ատեւայդ վիճակը կը ծանրանայ: Ի վերջոյ Ալժերիա 1962ին կը տիրանայ անկախութեան եւ երկիրը կը խաղաղի վերջապէս:

1965 Դեկտեմբեր 5ին երկրորդ անդամ Հանրապետութեան Նախագահ կ'ընտրուի եօթը տարուան համար: 1968 Մայիս-Յունիսին կը ծագին ուսանողական եւ բանուորական ծանօթ ցոյցերն ու դործադուլները, որոնք պահ մը լրջօրէն կը վրդովեն Ֆրանսայի ներքին խաղաղութիւնը: 1969ին տը Կօլ նոր հանրաքուէ մը կ'առաջարկէ երկրին երկու հարցերու մասին.— Ա) Բարձում Ծերակոյտի. Բ) Շրջանային ապակեդրոնացում: Չընդունուելու պարագային պիտի հրաժարէր եւ ընդմիշտ պիտի քաշուէր քաղաքական կեանքէ:

Հանրաքուէն տեղի ունեցաւ 1969 Ապրիլ 27ին եւ ծրագիրը մերժուեցաւ ձայներու 53,17 առ հարիւրով: Յաջորդ օրն իսկ զօրավարը Կոլոնպէ-լէ-ոէօ-ղ'Էկլիզի – զէն — ուր պիտի հաստատուէր վերջնապէս — ղրկեց իր հրաժարականը: Այնուհետեւ բոլորովին հեռու մնաց քաղաքական դործերէ: Իրլանդա եւ Սպանիա այցելեց ու չարունակեց դրել իր Յուշերը, բայց բոլորովին չաւարտած՝ անդարձ մեկնեցաւ այս անցաւոր աշխարհէն:

ՀՐԱՆՏ-ԱՄԱՄՈՒԼԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄՆԱՑՈՒՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

—o—

Մամուլի տուած տեղեկութիւններէն կը պարզուի, որ Հիւսէյն 1968էն ի վեր դաղտնի հանդիպումներ ունեցած է իսրայէլցի պետական դէմքերու հետ, Յորդանան – իսրայէլեան առանձին համաձայնութիւն մը դոյացնելու համար:

Լոնտոնի մէջ է, որ Յորդանանի թագաւորը 1968ին ունեցած է իր առաջին խօսակցութիւնը Ա. Էպանի հետ: Միւսները տեղի ունեցած են Ջուիցերիա, Իսրայէլի բացերը նաւու մը վրայ եւ, վերջապէս, վերջերս Աքաբայի հիւսիսը, անապատի մէջ:

Հիւսէյն – Ալլոն խօսակցութիւնները ձախողած են Երուսաղէմի խնդրին պատճառով: Միւս կողմէ դիտել կը տրուի, թէ Հիւսէյն չի կրնար առանձին համաձայնագիր մը կնքել Թել Ավիվի հետ, նկատի առնելով որ իր դէմ կը ցցուին Պաղեստինցիները ու արաբ մայրաքաղաքները: Ահա թէ ինչու Թել Ավիվ այժմ կը փորձէ խօսակցիլ նաեւ Գահիրէի հետ: Այս մասին արտայայտուած էր Տիկին Կոլտա Մէյր առջի օր Քնեսեթին առջեւ:

Ձակատներու վրայ հանդարտութիւնը կը չարունակուի, թէեւ պաղեստինցի արձակագիրները Լիբանանի սահմանէն կըրկին ռմբակոծեցին իսրայէլեան դիւղեր: Միւս կողմէ, կռիւները կը չարունակուին Յորդանանի հիւսիսը, Իրպիտի եւ Ժերաշի չրջաններուն մէջ, յորդանանեան ուժերու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ: Ամման, ինչպէս դիտել կուտան դէտեր, օդտուելով Սուրիոյ մէջ ստեղծուած բարենպաստ վիճակէն (ծայրայեղ տարրերը չէզոքացուած են) կը փորձէ հաշուեյարդարի ենթարկել Սայքալի այն ուժերը, որոնք Յորդանան կը դտնուին ժամանակ մը ի վեր:

Յորդանանցիները թոյլ չեն տար նաեւ Պաղեստինցիներուն՝ օդտագործել Յորդանան – իսրայէլեան սահմանը իրենց դործողութիւններուն համար:

Զօր. Ասսատ դեռ չէ կրցած կազմել նոր կառավարութիւնը: Զօրավարին հակառակորդները կ'աշխատին « պարապ » մը ստեղծել անոր չուրջ, որպէսզի այս վերջինը առանձնացուի եւ մնայ առանձին:

Գահիրէ անուղղակի կերպով զօրավիդ կեցաւ Զօր. Ասսատի: Արդարեւ, Սուդան – Լիբիա – Եդիպտոս դաչնակցութեան անունով Դամասկոս մեկնեցաւ Լիբիոյ առաջնորդը՝ Գնդ. Խատաֆի: Այս վերջինը Սուրիոյ ձայնասփիւռէն յայտարարեց, թէ երբեակ երկիրները, այսինքն Սուդան, Լիբիա եւ Եդիպտոս «Սուրիոյ կողքին են ներքին եւ արտաքին բոլոր հարցերուն մէջ»: «Սուրիան իր ճակատագրին չենք կրնար թողուլ»:

Քաղաքական դէտերու համաձայն, արաբ մայրաքաղաքները, ինչպէս նաեւ Ուաչինկթըն եւ Մոսկուա հաշտ աչքով կը դիտեն չափաւորականի մը իշխանութիւնը Դամասկոսի մէջ:

Գահիրէի մէջ Եդիպտոսի Արտաքին նախարարը յայտարարեց, թէ Խորհ. Միութիւնը պիտի կրկնապատկէ իր օժանդակութիւնը Եդիպտոսի:

Միւս կողմէ կը տեղեկացուի, թէ խորհրդային նաւերու օդտագործման համար մեծ նաւահանգիստ մը կը չինուի ներկայիս Մարսա Մաթրուհի մէջ, Ալեքսանդրիոյ եւ Պենկազիի միջեւ: Մարսա Մաթրուհ եդիպտական փոքր քաղաք մըն է, Միջերկրականի ափին:

—

ՓԱՓԻՍՏԱՆԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Նոր մանրամասնութիւններ կը հայթայթուին Ծովամրրիկին մասին որ, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, մեծ աւերներ դործեց Արեւելեան Փաքիստանի Ծովափնեայ չրջաններու մէջ:

Մինչեւ առջի օր երեք հարիւր հազար ցոյց կը տրուէր մեռեալներու թիւը: Այժմ, դժբախտաբար, կէս միլիոնի հասած է զոհերու թիւը եւ վախ կայ, որ դեռ աւելի եւս մեծ ըլլայ ան:

Այժմ կը ճշդուի, թէ ամերիկեան օդեւոյթի կայաններ նշմարած են Ծովամրրիկի մը կազմութիւնը Հնդկական ովկիանոսին մէջ, Ծովափնեայ չրջաններէն հազար քիլոմեթր հեռու: Լուրը հաղորդած է անմիջապէս Փաքիստանեան իշխանութիւններուն, որոնք, սակայն, նախապատրաստութիւն չեն ունեցած կարուկ եւ արագ միջոցներ ձեռք առնելու: Թերաճ երկրի մը պայմաններուն մէջ, կարելի չէր քանի մը օրուան մէջ պարպել գրեթէ Հայաստանի մեծութիւնը ունեցող չրջանի մը երեք միլիոն բնակչութիւնը:

Արդարեւ, Ծովամրրիկը տարածուած է մօտաւորապէս 25.000 քառ. քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ, որ, ինչպէս դրած էինք, չափէն աւելի խիտ բնակչութիւն ունեցող չրջան մըն է:

Մարդոց եւ կենդանիներու դիակները կը վխտան ծովեզերեայ վայրերու մէջ: Ընտանի կենդանիներու 80 առ հարիւրը կորսուած է, այսինքն մեռած եւ անհետացած, իսկ երկրադործութիւնը տարիներ չարունակ անկարելի պիտի ըլլայ վերստեղծել աւերուած չրջաններուն մէջ:

Օդնութեան աշխատանքները կը կատարուին օրերէ ի վեր: Աշխարհի զանազան վայրերէն պետական եւ բարեսիրական մարմիններ եւ հաստատութիւնները սը – նունդ, դեղօրայք, բժիշկ, հիւանդապահ կը դրկեն Արեւելեան Փաքիստան: Նկատի առնելով սակայն հաղորդակցութեան միջոցներու քանդումը՝ վախ կայ որ սովն ու համաճարակը, իրենց կարգին, մեծ թիւով զոհեր խլեն, լրացնելով ծովամրրիկին կէս ձգածը:

Ծովամրրիկ մը նշմարուած է այս անդամ Հարաւ. Վիէթնամի բացերը: Արագութիւնը՝ ժամը 80 քիլմ.:

Վերջին պահուն կ'իմացուէր, թէ քոլերայի դէպքեր արձանագրուած են աղետեալ չրջաններուն մէջ: Համաճարակի մը վախը մեծ է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՑ վարչապետը՝ Հիթ, ընկերակցութեամբ Արտաքին նախարար Սըր Ալէք Տըկլաս Հիւմի, Ուաչինկթըն պիտի այցելէ Դեկտեմբերի կիսուն: Յետադային՝ Օթաուա:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ յայտարարեց, թէ իրեն վերադրուած «յուշերը» չինծու են: Խրուչչեւի հերքումը լոյս տեսաւ խորհրդային երեք թերթերու մէջ միաժամանակ, ինչ որ աննախընթաց երեւոյթ է խորհրդային իրականութեան մէջ: Ծանօթ է, որ ամերիկեան, անգլիական եւ Ֆրանսական քանի մը թերթեր ի մօտոյ պիտի հրատարակեն Խրուչչեւի յուշերը: Պատասխանատուները կը պնդեն, որ Խրուչչեւի վերադրուած յուշերը վաւերական են:

ԼՈՒՆԱ 17 խորհրդային այերանաւը Լուսին հասնելէ ետք փոքր սարք մը ձգեց մարած մոլորակին վրայ: Սարքը, որ առանց չարժավարի կառք անուանուած է, ինքնաչխատ ձեւով կը յառաջանայ եւ տեղեկութիւններ կը քաղէ Լուսնի մասին:

ԷՔՈՒԱԼԻ հրապարակը պաչտօնապէս վերածուեցաւ Շառլ տը Կօլ հրապարակի երեքչաբթի օր, Նահանդապետին վաւերացումով: Ընդդիմութիւնները չեն պակսիր սակայն եւ ժողովուրդը դժգոհ է այս որոշումէն:

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ իրիկուն ժամը 6ին Հաւերէն մինչեւ Օփերա ցոյց մը կատարեցին Փարիզցիները, որոնք կը բողոքէին հանրային փոխադրութեանց միջոցներու անբաւարարութեան դէմ: Հաւանական կը նկատուի որ ցոյցը քաղաքական բնոյթ ստանար, որովհետեւ կօչխները կրնան մասնակցիլ: Ամէն պարագայի մէջ երթեւեկը որ արդէն դժուար է այդ ժամուն, բոլորովին կը խանգարուէր:

Cinquantenaire
DU TRAITÉ DE SÈVRES

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, հետզհետէ պիտի հրատարակենք Սեւրի Դաշնագրի յիսնամեակին հանդիսութեանց (Սեւր եւ Փարիզ) ելոյթները: Ստորեւ կիրակի օրուան հանդէսին նախագահ՝ Պ. Հրանտ Սամուէլեանի բացման ճառը:

Excellences, Mesdames et Messieurs,

Le Traité de Sèvres, dont nous commémorons aujourd'hui le Cinquantenaire, fut le dernier en date des Traités de Paix, qui furent conclus à la fin de la première guerre mondiale, entre les Alliés victorieux et les Puissances ennemies.

C'est le 10 Août 1920, qu'il fut signé entre les Alliés et la Turquie, dans la salle d'honneur de la manufacture nationale de céramique de Sèvres.

L'Arménie, enfin reconnue « de jure », était partie signataire aux côtés des Puissances Alliées et Associées.

En son nom c'est le grand écrivain Avédis Aharonian, président de la Délégation de la République Arménienne à la Conférence de la Paix, qui avait signé le Traité, dont six articles, de 88 à 93 concernaient l'Arménie.

Par l'article 88 « *La Turquie déclare reconnaître, comme l'ont déjà fait les Puissances Alliées, l'Arménie comme un Etat libre et indépendant* ».

et aux termes de l'article 89 :

« *La Turquie et l'Arménie, ainsi que les autres Hautes Parties Contractantes, convenaient de soumettre à l'arbitrage du Président des Etats Unis d'Amérique la détermination de la frontière entre la Turquie et l'Arménie dans les vilayets d'Erzeroum, Trébizonde, Van et Bitlis et d'accepter sa décision, ainsi que toutes dispositions qu'il pourrait prescrire relativement à l'accès de l'Arménie à la mer et relativement à la démilitarisation de tout territoire ottoman adjacent à la dite frontière* ».

Le 22 Novembre 1920, soit trois mois et demi plus tard et conformément aux dispositions de l'article 89, le Président des Etats Unis, Woodrow Wilson rendait sa sentance arbitrale, qui attribuait à l'Arménie la plus grande partie des vilayets de Van, d'Erzeroum et de Bitlis et une partie du vilayet de Trébizonde, pour assurer au nouvel Etat un accès à la mer.

L'Arménie pouvait dès lors légitimement penser, que l'heure de la justice, par elle attendue et espérée depuis si longtemps, avait enfin sonné.

Mais elle devait de nouveau être cruellement déçue dans son espérance.

Il y a donc 50 ans, que les Grandes Puissances Alliées, lors du règlement de la paix, consacraient solennellement, par un acte hautement politique, le droit de l'Arménie de devenir un Etat libre et indépendant, avec des frontières englobant une partie appréciable de son patrimoine national, plusieurs fois millénaire.

C'était le couronnement, l'aboutissement des sacrifices incalculables supportés des siècles durant par la nation arménienne sous le joug tyrannique des occupants étrangers. C'était le prix du sang d'un million et demi d'Arméniens massacrés par les Turcs en 1915, suivant un plan diabolique et des méthodes d'extermination sans précédent. Oui ! c'était le prix du sang versé par nos martyrs du premier génocide des temps modernes, et qui allait servir d'exemple à ceux, qui allaient suivre.

Et aussi par les 300.000 martyrs arméniens de 1894 à 1896, sous le règne du Sultan Rouge Abdul Hamid.

Par les 30.000 Arméniens massacrés en Cilicie en 1909, neuf mois après la proclamation de la Constitution Ottomane par les Jeunes Turcs.

Cette justice enfin promise à l'Arménie était aussi la contrepartie, la récompense du dévouement des Arméniens, de leur participation et des sacrifices par eux consentis à la cause des Alliés pendant la Grande Guerre et sur les champs de bataille.

Deux cent mille Arméniens avaient fait la guerre contre les Allemands dans les rangs de l'armée russe. Vingt-cinq mille volontaires arméniens avaient combattu sur le front du Caucase contre les armées turques. Cinq-mille autres volontaires s'étaient enrolés dans la Légion d'Orient — devenue Légion Arménienne — sous le drapeau français, abstraction faite des centaines de volontaires arméniens, qui dès la proclamation de la guerre, s'étaient empressés de rejoindre l'armée française du front allemand, ainsi que des dizaines de milliers de soldats arméniens de l'armée américaine.

Ainsi, le Traité de Sèvres rendait-il justice aux Arméniens, non seulement pour leur martyre, mais aussi pour les services, qu'ils avaient rendus à la cause de l'humanité.

Lors de la signature du Traité de Sèvres, les Arméniens ont pu donc oublier pour un moment les souffrances endurées, croire qu'elles appartenaient désormais au passé, puisqu'une ère nouvelle allait s'ouvrir devant eux. La République Arménienne, créée le 28 Mais 1918 voyait s'élargir ses frontières exigües, englobant les territoires ancestraux de l'autre côté des frontières. Nous étions soulagés.

Mais hélas ! le Traité de Sèvres ne fut pas ratifié par ceux-là mêmes, qui l'avaient signé. Les événements survenus en Arménie à peine quelques mois après sa conclusion, devaient être fatals pour notre pays, qui, encore une fois fut partagé entre nos voisins du nord et du sud. La République Arménienne du Caucase devint soviétique, tandis que l'Arménie occidentale, vidée complètement de ses populations arméniennes, fut annexée à la Turquie.

La Société des Nations, dès les premiers jours de sa création, manifesta de son impuissance en refusant de venir en aide aux Arméniens, lorsque leur pays fut attaqué par les Turcs, en Septembre 1920.

Les Grandes Puissances renièrent toutes leurs promesses prodiguées à notre peuple, pendant les heures pénibles de la grande guerre.

Les Arméniens furent dispersés encore une fois aux quatre vents. Abandonnant leur patrie et leurs foyers, ils furent contraint de se réfugier sur le territoire des pays hospitaliers du Proche-Orient, de l'Europe — en premier lieu de France — et des Amériques.

Winston Churchill dans ses Mémoires de la première guerre intitulés « La crise mondiale » publiés en 1929, Tome 5 page 407, parlant de la question arménienne écrivait :

« *Le moment semblait maintenant venu, où les Arméniens allaient recevoir justice et leur droit de vivre en paix dans le foyer de leur race. Ceux qui avaient été leurs persécuteurs et leurs tyrans étaient abattus par la guerre ou la révolution. Les grandes puissances triomphantes étaient leurs alliées et allaient assurer, que justice soit faite.*

« *Il paraissait vraiment inconcevable que les cinq grandes ne soient pas en état de faire exécuter leur volonté. Et pourtant c'est ce qui arriva. Car lorsque les vainqueurs à la Conférence de Paris, en arrivèrent à la Question Arménienne, leur unité était dissoute, leurs armées démobilisées et leurs résolutions n'avaient pas plus de poids que des mots vides* ».

En ce jour solennel de la célébration du Cinquantième anniversaire de la signature du Traité de Sèvres, tous les Arméniens, unanimes, revendiquent l'exécution de ses dispositions, surtout de celles concernant nos territoires ancestraux, reconnus par les Alliés comme appartenant légitimement aux Arméniens et délimités par le Président des Etats Unis.

Le Traité de Sèvres constitue une reconnaisance de dette imprescriptible, qui doit être règlée tôt ou tard. Le règlement de la Question Arménienne dans le cadre de ce Traité sera l'accomplissement d'un acte de justice, qui servira à la consolidation de la paix dans le Proche-Orient.

Nous réitérons notre serment de rester fidèle à notre Cause et de poursuivre sa défense par tous les moyens possibles, jusqu'à son règlement.

La Question Arménienne reste toujours pendante, même si d'aucuns feignent de l'oublier et qui ne trouvera sa solution, que le jour où nos territoires irrédimés seront restitués au peuple arménien.

Alors, et alors seulement, justice nous sera rendue.

H. SAMUELIAN

×

En ma qualité de président de séance, je remercie de tout cœur Mr. Gabriel Marcel, membre de l'Institut, d'avoir bien voulu accepter la présidence du Comité d'Honneur constitué à l'occasion de cette commémoration, ainsi que les membres de ce Comité pour leur manifestation de sympathie au peuple arménien et à sa Cause nationale.

Je remercie également les orateurs, qui vont successivement exposer les différents aspects du Traité de Sèvres.

Et j'ai l'honneur de céder, sans plus tarder, la parole et la présidence à Monsieur Gabriel Marcel.

ԷԹՈՒԱԼԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸՆ ՏԸ ԿՕԼ ՀՐԱՊԱՐԱԿ

—o—

Փարիզի Թաղապետական Խորհուրդի միաձայնութեամբ եւ ամսապարանքով որոշուած որոշումը, նոյն միաձայնութիւնը պիտի չգտնէ անշուշտ բոլոր Փարիզցիներու սրտին մէջ: Նոյնիսկ անոնք որոնք միայն յարդանք ունին հանդէպ Ջօրջ Կօլի չեն համակերպիր այս փոփոխութեան: Էթուալի հրապարակը հաւանաբար սխալ ընտրութիւն մըն է եւ ի վերջոյ կրնայ ապաստաճին հակառակ արդիւնքը տալ:

Օտարի թղթակիցը արձագանգ կը հանդիսանայ կարգ մը անցորդներու վերապահութեան, ամանք կ'ըսեն.— «Անշուշտ արժանի էր, բայց կարելի էր ուրիշ հրապարակ մը կամ ուրիչ պողոտայ մը ընտրել», ուրիշներ՝ «Դժուար պիտի ըլլայ այլեւս չխօսիլ Էթուալի Ցպղծական կամարին մասին», «Առաջ Քոնքոնտէն է — Էթուալ կ'երթայինք, հիմա՞»: Կան ալ որ բնաւ համաձայն չեն ու կ'ըսեն.— «Էթուալը շատ կապուած է Անծանօթ Զինուորին, որպէսզի վերածուի որ կօլ հրապարակի: Եթէ անունը փոխել անհրաժեշտ էր, Քլեմանսոյի անունն է որ պէտք է դրուէր»:

Արդարեւ Էթուալի հրապարակը իր կապուածութիւնը ունի Անծանօթ Զինուորին հետ, որ ամէն տարի հազարաւորներ կը գրաւէ: Ան ունի նաեւ իր պատմական կողմը, որ ոչ ոք կրնայ ուրանալ: Ան ունի նաեւ իր գեղեցկութիւնը, որ ոչ ոք կրնայ ուրանալ: Ան ունի նաեւ իր գեղեցկութիւնը, որ ոչ ոք կրնայ ուրանալ: Ան ունի նաեւ իր գեղեցկութիւնը, որ ոչ ոք կրնայ ուրանալ:

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Բայց, էֆէնտիս, ըսաւ, այնպիսի բաներ լսեցինք քիչ մը առաջ, չուարեր մնացեր եմ ու չեմ գիտեր թէ ինչ դիրք պէտք է բռնեմ:

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ լսեցիք, դոչեց Շաւարշ այս անգամ դէպի վաճառականը դառնալով, կարզ մը սուտ պատմութիւններ, ուրիչ ոչինչ... յետոյ այդ բոլոր բսուածներուն մէջ բան մը չկայ որ կրնայ գիս դատապարտելի ցոյց տալ:

— Բայց Շապան էֆէնտիի բսածնե՞րը, դիտել տուաւ Մարտիկ էֆէնտի, որ ալ չէր կրնար համբերել այլեքան անպատկառութեան:

— Շապան էֆէնտիի բսածները միայն ինքզինք կը դատապարտեն ու կը մատնեն, պատասխանեց Շաւարշ, ուրիչ ոչինչ... Շապանը ես կը ճանչնայի իբրեւ մեծահարուստ եղիպտացի մը... բայց կ'երեւայ որ այնպէս չէ եղեր: Կը ցաւիմ որ խաբուեր եմ... Վահան էֆէնտին գոյն ինձմէ աղէկ կը ճանչնայ, քանի որ միասին բանտ ալ պառկեր են... ես բոլոր ատոնց մէջ գոհ մըն եմ եւ ոչ ուրիչ բան...ճշմարտութիւնը երեւան պիտի հանեմ եւ այն ատեն ամէն բան պիտի հասկըցուի:

Ժողքերու այս տարաձիը որեւէ աղդեցութիւն չգործեց ներկաներուն վրայ:

Շաւարշ կրկին դէպի վաճառականը դարձաւ եւ ըսաւ.

— Դո՞ւք ալ այս ծուղակը լարողներուն մասնակիցն էք:

— Դեռ մինչեւ հիմա լարուած ծուղակ մը չեմ տեսներ, պատասխանեց վաճառականը:

— Ոչ ալ ինծի դէմ եղած նախատի՞նքներ կը լսէք...

— Նախատինք ալ չեղաւ, պատասխանեց վաճառականը պաղարիւնով, այլ միմիայն ծանր յայտնութիւններ... ըսուեցաւ թէ դուք ապարակ չունիք եւ թէ Շապան ալ նիւթական կարողութիւն չունի եւ թէ այդ սակարկութիւնը խաղ մըն էր: Ահա եղած յայտնութիւնները. հիմա ասոր ի՞նչ բացատրութիւն պիտի տաս:

— Ամէն բան պիտի բացատրեմ քեզի, բայց միմիայն քեզի, անձնապէս:

— Քանի որ ամբաստանութիւնդ հրապարակաւ եղաւ, լաւագոյն է որ բացատրութիւնն ալ հրապարակով տաս, պատասխանեց Բարսեղ էֆէնտի:

— Չէ, պնդեց միւսը, այս իրիկուն կամ վաղը առաւօ, երբոր ուզէք, առանձին կը բացատրեմ ամէն բան եւ դուք ալ կը համոզուիք թէ բոլոր այս էնթրիկներուն տակ ինչ անխոտովանելի հաշիւներ կան: Մնաք բարով առայժմ:

Շաւարշ կրկին փորձեց դուրս ելլել եւ Վահան ճամբան դարձեալ գոցեց ըսելով.

— Դեռ խօսքս չաւարտեցի, սպասեցէք, որ նոր յայտնութիւններ լսէք:

— Պէտք չունիմ ձեր յայտնութիւններուն:

— Ընդհակառակն, պէտք ունիք, քանի որ ամէնքն ալ ձեզի կը վերաբերին:

— Պառաւի բամբասանքներ լսելու ժամանակ չունիմ... ես ձեզի հետ պիտի վարուիմ իմ գիտցած կերպովս:

— Ի՞նչ է այդ կերպը արդեօք, հարցուց Վահան հեգնօրէն:

— Պառաւատար մարդոց կերպը, դոչեց Շաւարշ խրոխտաբար:

Յետոյ, դէպի վաճառականը դառնալով աւելցուց.

— Լսէք այս պարոնին որ ճամբան չխափանէ:

Ներկաները արդէն լսկ պէտք եղածէն աւելի լուսաբանուած էին եւ ամէնքն ալ գժնդակ տպաւորութիւն մը կը կրէին այս տեսարանին երկարաձգումէն:

— Թոյլ տուէք որ երթայ, ըսաւ վաճառականը Վահանին:

Վահան ուզեց ընդդիմանալ, բայց նպէյ եւ Աչոտ միջամտեցին ու մէկ կողմ քաշեցին երիտասարդը:

Շաւարշ օգուտ քաղեց ասկէ եւ ինքզինք դուրս նետեց գրասենեակէն:

Վաճառականը լայն չունչ մը առաւ:

— Օ՛ֆ, դոչեց, կորսուեցաւ վերջապէս:

Բարսեղ էֆէնտի կը վախնար որ վէճը երկարելով կրնար ծայրայեղութեան տարուիլ ու ցաւալի միջադէպերու տեղի տալ:

Վահան սակայն գոհ չէր:

— Պէտք չէր որ երթար առանց իր դիմակը բոլորովին վար առնելու, դոչեց:

— Կարծեմ բաւականէն աւելի առնուեցաւ, դիտել տուաւ Մարտիկ էֆէնտի:

— Հիմա նստինք եւ հանդարտօրէն խօսինք, ըսաւ վաճառականը, բոլոր ատոնք չատ խառնաշփոթ կը թուին ինծի եւ կ'ուզեմ որ լաւ մը լուսաբանուիմ:

— Բարեբախտաբար ձեզ լուսաբանելու բոլոր միջոցները ունինք այստեղ, պատասխանեց Վահան, նախ՝ կը խնդրեմ մեր Աչոտ բարեկամէն որ հաճի Շաւարշի մասին իր գիտցածները պատմել:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(261 – Շար.)

մարով, ամէնէն նշանաւորն է Փարիզի եւ օտարին համար խորհրդանիշը՝ մայրա – քաղաքին:

Ժամանակին հոն էր Շայոյի բլուրը: Լը նոթրի ծրագրով է որ հաւատարեցուե – ցաւ, դար մը եաք, 1762էն 1774: Արդէն ծրագիրը կար հոն պատկառելի արձան մը բարձրացնել որ պակումն ըլլար փառքի այլ ճամբուն: 1758ին ճարտարապետ՝ Ռիպար ոը Շամուսթ կ'առաջարկէ փիղ մը կառուցել վրան՝ թագաւորը: Բարե – բախտաբար չիրագործուիր:

1792ին, հրապարակը մարգագետնի վե – րածուած է բայց միշտ արձան մը կը փնտռուի. 1798ին, մրցում մը կը կազ – մակերպուի: 13 ծրագիրներ ներկայաց – ուած են, բոլորն ալ կը մերժուին: Տա – րիները կ'անցնին: Հանրապետութիւնը կը մեռնի: Կայսրութիւնը կը ծնի եւ 1806ին, փրուսիացիք կը ճզմուին Իէնայի մէջ: Կայսերական բանակներու փառքին հա – մար, Նափոլէոն կ'որոշէ արձան մը բար – ձրացնել հոն ուր է հիմա էթուալի պատ – ուարը: Պահ մը կը մտածուի նորէն փի – ղին մասին, բայց ի վերջոյ Շակրէնի յաղթական կամարի ծրագիրն է որ Նա – փոլէոնի հաւանութիւնը կը ստանայ: 1806 Օգոստ. 15ին կը սկսին աշխատանք – ները: Բայց երբ 1810ին Նափոլէոն կ'ամուս – նանայ Մարի–Լուիզի հետ, կամարին ոտ – քերը հազիւ հողէն սկսած են դուրս ելլել: Յաղթական կամարը կը լրանայ միայն 1836ին, Լուի–Ֆիլիփի օրով, ճիշդ տաե – նին, որպէսզի 1840ին Նափոլէոնի աճիւն – ները տակէն անցնին:

Ներկայ վիճակը եւ անունը որուած են 1863 Մայիս 23ին: 1868ին հրապարակը վերջացած է, եօթը պողոտաները ճեղ – քուած են (ներկայիս՝ 12): Եթէ 19րդ դարը հրապարակին տուաւ իր ներկայ դիմագիծը, 20րդ դարն է որ զայն պիտի նուիրագործէ եւ տայ անոր հայրենասէ – րական բնոյթ: Սկիզբը Յաղթական կա – մարը ուրիշ արձաններու նման արձան մըն էր, բայց 1919 Յուլիս 14ին, իր դէ – րը կ'ունենայ Յաղթանակի առաջին տո – նակատով եւ 1920 Նոյեմբեր 11ին, զինա – դաղրի Բ. տարեդարձին առթիւ, ան – ծանօթ զինուորի մը մարմինը հանդիսա – տրապէս կը թաղուի հոն:

Անկէ ի վեր Յաղթական կամարը յի – շատակի արարողութեանց աւանդական վայրն է: Հոն է որ Ֆոշի մարմինը (1929 Մարտ), Ժոֆրէնը (1931 Յունուար), Լը – քլերի (1947) եւ Տըլաթր ոը Թասինեիի (1952) արժանացան Փարիզցիներու յար – գանքին:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ՊԱՊԻՆ ՆԱՄԱԿԸ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ԽՄԲ.— կարդինալ Աղաճանեանի հրա – ժարման առթիւ *Փրոփականտա Ֆիտէի* նախագահութենէն, Պօղոս Զ. հետեւեալ ինքնագիր նամակը ուղղած էր հայ մե – ծանուն ծիրանաւորին:

Վսեմաշուք Տէր,

Ձեր պատասխանատուութեան դիտակ – ցութեան պատիւ կը բերէ այն ազնիւ ա – րարքը (ժէսթը), որով ուզեցիք մեր տը – րամադրութեան յանձնել Ժողովուրդնե – րու Աւետարանացման Սուրբ Ժողովքի նախագահի պաշտօնը, որուն կոչած էր Զեզ Մեր նախորդաց Ձեր վրայ վստա – հութիւնը. վստահութիւն՝ նորոգուած մեր կողմէ ալ, այնպիսի զնահատանքով ու բարեացակամութեամբ, որ Զեզի ծա – նօթ է:

Մենք նկատի առինք լիուլի դիտակցու – թեամբ, պատճառները որ Ձեզ թելադ – րած են այս հրաժարումը, եւ որոնց վրայ դուք անշուշտ լաւ մտածած էք, եւ Մենք Ձեր առողջական վիճակը միայն նկատի առած, մեծ ցաւով է որ որոշեցինք ըն – դունիլ Ձեր թախանձագին խնդրանքը:

Այն պահուն երբ դուք այնքան վեհանձ – նօրէն կը բաժնուիք Ձեր առօրեայ աշ – խատանքի տասպարէզէն, Մեր սիրտը չի կրնար անտարբեր մնալ եւ փախցնել պա – տեհ առիթը, Ձեզ հասցնելու զրաւականը մեր անկեղծ եւ ջերմագին չնորհակա – լութեան: Պարզապէս զնահատանքը չէ եւ երկարամեայ զործով որ Մեզ կը զոդէ Ձեր սիրելի անձին, այլ նաեւ ու մանա – ւանդ ճանաչումն է Ձեր զործունէութեան ի սպաս Առաքելական Աթոռին. զործու – նէութիւն մը կատարուած լուսամիտ փորձառութեամբ եւ իմաստութեամբ մը հաւասար աշխատանքի Ձեր եռանդին, ո – րոնց չնորհիւ արժանացեր էք, մերինին հետ միասին, երախտագիտութեանը բո – լոր անոնց որոնց սրտին մէջ տեղ կը զրաւեն կաթողիկէ Առաքելութիւնները:

Այս վերջերս, խորին փոփոխութիւն – ներ ու ծանրակշիռ զէպքեր իրարու յա – ջորդեցին աշխարհիս վրայ, որոնք չինա – յեցին այն երկրամասերը, ուր եկեղեցին յծուած է իր առաքելական կոչումին: Ե – թէ այսօր մենք կը հրաւիրենք ի տես օրէ օր չեչուող եւ զործունեայ քրիստոնէա – կան ներկայութեան այդ երկրամասերուն մէջ, եթէ կը հիանանք ի տես յարմուն կենսունակութեան միսիոնարական ճեռ – նարկներու, անիկա մեծ մասով կը պար – տինք մեր այնքան արժանաւոր Ժողո – վուրդներու Աւետարանչման Սուրբ Ժո – ղովքի արդիւնաւէտութեան եւ իմաստուն ղեկավարութեան: Եւ եթէ այսօր այս Սուրբ Ժողովքը, նոր ոգիով մը կ'ըն – դառաջէ բազմաթիւ ու զժուարին պար – տականութիւններու որոնք կը ծանրանան եկեղեցւոյ միսիոնարական զործունէու – թեան վրայ, Վատիկան Բ.ի այս յետ – ժողովեան շրջանին, կը պարտինք մաս – նաւորաբար այն անձին հեռատեսութեան որ մինչեւ այսօր վարեց անոր ճակատա – գիրը: Համեմլի է Մեզի չեչտել ասիկա, դիտնալով հանդերձ որ մեծագոյն փորձի կ'ենթարկենք Ձեր ծանօթ համեստու – թիւնը:

Այսքան բեղնաւորութիւն ուռճացած Ձեր եռանդին չնորհիւ, ցոյց կուտայ թէ որքան օրհնուած է Աստուծմէ իր հաւա – տարիմ եւ բարի ծառային վաստակը:

Եւ մենք բոլոր սրտով կը մաղթենք որ այս ջանքերը, ապագային համար զոա – նան անհատնում ազբիւր մխիթարութեան եւ սուրբ հրճուանքի:

Այն յոյսով, Վսեմաշուք Տէր, որ թէեւ զերծ այլեւս այսքան ծանր պատասխա – նատուութիւններու բեռէն, պիտի ուզէք չարունակել Մեզի օժանդակել Ձեր ի – մաստութեամբ եւ թանկագին փորձառու – թեամբ, կը խնդրենք Աստուծմէ որ Ձե – զի ֆիզիքական նոր ուժ մը պարգեւելով, Ձեզ տակաւին երկար տաեն պահէ եկե – ղեցւոյ բարիքին համար:

Եւ իբր զրաւական մեր բարեհաճու – թեան, Ձեզի կուտանք մեր Առաքելական օրհնութիւնը:

ՊՕՂՈՍ Զ.

Վատիկան, 19 Հոկտեմբեր 1970

Թարգմանութիւնը կատարուած է 30 Հոկտեմբերի Ֆրանսերէն Օսերվատորէ Ռոմանոյէն:

ՈՒԼԻ ՏԻԶՆԻ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՈՒՐԱԽ ԿԱԽԱՐԴԸ

Ամերիկացի այս հանրածանօթ անձը ծնած է Շիքակո, 1901 Դեկտեմբեր 5ին, իրլանտացի եւ զերմանացի ծնողքէ: Շատ ադքատ ըլլալով, դպրոց յաճախելէ ա – ռաջ կը զրաւի լրագրավաճառութեամբ: Պատերազմի աւարտին կը յաճախէ Ար – ուեսթոյ Ակադեմիա, ուր եօթը տարի մնալէ եաք կը պատրաստէ չարժուն դէ – ծաղրութեանց իր առաջին ժապաւէնը 1921ին, որ կը կոչուէր «Նկարագիրը»: ա – սիկա պատմութիւնն է աղջկան մը, որ կը զեղերի իր երեւակայութեան աշխար – հին մէջ:

Տիզնի 1927ին ստեղծեց իր նշանաւոր «Միքի Մաուսը», մուկը, որ կը յաղթէ բոլոր թշնամիներուն: Ասոր նկարագիրը քաղած էր երդէ մը, զոր կ'երդէր երբ փոքր էր: Կ'ըսուի թէ այս մկնիկը ընկե – րակցած է իրեն իր փոքր հիւղակը, որուն չարժումներուն կը հետեւէր ուշի ուշով: Այս մկնիկն էր, որ յետագային կը զառ – նայ պարզ մարդու խորհրդանիշը եւ ա – սոր չնորհիւ Տիզնի 1931ին կը ստանայ չարժանկարի իր առաջին Օսքարը:

Քիչ եաք ան կատարելագործեց իր ժա – պաւէնները եւ, 1938ին, յաջողեցաւ պատ – րաստել 85 վայրկեան տեւող երկար ժա – պաւէն մը: 1940ին ներկայացուց «Ֆան – թազիա»ն, ուր փորձեց երաժշտութիւնը պատկերացնել զծախաղերով:

1955ին իրագործեց իր տարիներու ե – րազը՝ «Տիզնի քաղաքը», 160 մզոն տա – րածութեամբ սքանչացողի քաղաք մը դի – զի մը կողքին, Քալիֆորնիոյ մէջ:

Քաղաքը կը բաղկանայ նշանաւոր ճամ – բէ մը՝ Միացեալ Նահանգներ փոզոց ա – նունով: Ճամբան կ'երկարի չորս ուղ – ղութիւններով. առաջինը՝ կը տանի դէ – պի երազներու, երկրորդը՝ դէպի արկա – ծախնդրութեանց քաղաքը, որ կը պար – փակէ բազմաթիւ զեաեր, որոնց մէջ կը տեսնուին կերպարնկալ կենդանիներ (չար – ժուն), երրորդը՝ ուրախութեան քաղա – քը եւ, վերջապէս, ապագայի քաղաքը, որուն փոզոցները կը կրեն Տիզնիի հե – րոսներու անունները, օրինակ Միքիյի ճամբայ, Տոնալտ Տըքի փոզոց եւայլն:

Այս քաղաքը կը նկատուի զրօսաշրջի – կութեան անուանի վայր: Շինութիւնը արժած է 500 միլիոն տոլար. հոն կ'աշ – խատին 500 պահոնեաներ. ցարդ 65 մի – լիոն զրօսաշրջիկ այցելած է:

Յիսուն տարեկանին սկսաւ պատմական ժապաւէններ պատրաստել, իսկ 60ին՝ պատկերասփիւռի յայտագիրներ:

Ուոլթ Տիզնի մեռաւ 1966ին:

Ֆ.

ՅԵՍՄԻՋՕՐԻ ՔՈՒՆԸ

Տաք երկիրներու մէջ յեսմիջօրէի քու – նը պարտաւորիչ է: Պարտաւորիչ է նաեւ, ընդհանրապէս ամէն անոնց համար, ո – րոնք իրենց զործին բերումով ստիպուած են չատ կանուխ արթննալ կամ լծուած են անկանոն աշխատանքի: Այդպիսիներուն համար ատիկա կը զառնայ բնախօսական անհրաժեշտութիւն:

Մարսողական տեսակէտով, յեսմիջօ – րէի քունը չատերու համար կը խաղայ բարերար դեր, իսկ կան ուրիշներ, ո – րոնց մօտ կը զժուարանայ մարսողութիւ – նը, երբ կէսօրուան ճաշերէն եաք կ'եր – կրննան քնանալու եւ հանգստանալու հա – մար: Այս վերջինները յաճախ կը կար – ծեն, թէ անմարսողութեան պատճառը յեսմիջօրէի հանդիսան է, երբ կրնայ ըլլալ, որ ուրիշ պատճառներ զեր կատա – րեն այդ ուղղութեամբ: Այս պարագա – յին հատատումը կը մնայ բժիշկին եւ ենթակային փորձառութեան:

Յեսմիջօրէի քունը, ամէն պարագայի տակ յանձնարարելի չէ անոնց, որոնք կէսօրէ եաք քնանալով չեն կրնար դիչե – րը քնանալ:

Մայրերը, թէ իրենց հանդիստին եւ թէ իրենց փոքր զաւակներուն առողջութեան համար, պէտք է անպատճառ քնացնեն իրենց երախաները յեսմիջօրէներուն: Քնացնեն կէսօրուան ճաշերէն անմիջա – պէս եաք, մէկէն մինչեւ երկու ժամով եւ չատ աւելիով, եթէ մանուկները չատ փոքր են: Պէտք է պիտնալ, որ փոքրիկ – ները մինչեւ դիչերուան քունի ժամը դուլ ու զադար պիտի չունենան, պիտի վազվզեն, ցատկոտեն եւ յոդնեն: Այս նա – խատեսութեամբ ալ, յեսմիջօրէի քունը պիտի ծառայէ աւելի ուժ ամբարելու իրենց փոքր մարմիններուն մէջ եւ կանո – նաւորելու, միւս կողմէ, իրենց ջղային դրութեան զործունէութիւնը: Մայրերն ալ, այս պարագային, պիտի ունենան հանգստութեան քանի մը ժամեր, որոնց այնքան պէտք ունին անոնք, ամէնօրեայ յոդնութեան տոկալու համար:

Յեսմիջօրէի քունը այնքան կարդուրիչ է, որ այդ վարժութիւնը ունեցողները հիւանդագին վիճակ մը կ'ունենան, եթէ չկարողանան հանգստանալ կէսօրուան ճաշերէն եաք:

Կոմսուհին ուզեց խոժոռիլ, բայց չկըր – ցաւ: Մարիա Տիմիդրիէվնա սպառնաց հատա մատովը.

— Կապա՛կ, ըսաւ ան սպառնալով:

Հիւրերուն մեծամասնութիւնը կը նա – յէր մեծերուն, չհասկնալով թէ ինչ տե – սակ վերաբերում ցոյց պիտի տան այս չարաճճիութեան հանդէպ:

— Ա՛յ անպիտան, ըսաւ կոմսուհին:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Մենք պէտք է մինչեւ մեր արեան վերջին կաթիլը կռուինք, ըսաւ ան սե – ղանին զարնելով եւ մեռնիլ մեր կայսեր համար եւ այն ատեն ամէն բան աղէկ կ'ըլլայ: Իսկ որքան հնարաւոր է (ան առանձնապէս երկարացուց «հնարաւոր» բառը) որքան հնարաւոր է քիչ կռա – գառել, վերջացուց ան նորէն կոմսին նայելով: Այդպէս կը խորհինք հին հիւ – սիսներս, ահա բոլորը, իսկ դո՞ւք ինչ – պէս կը խորհիք երիտասարդ հիւսար, ա – ւելցուց խօսքը ուղղելով Նիքոլային, որ լսելով խօսակցութեան պատերազմին չուրջ դառնալը, թողեր էր իր խօսակիցը եւ աչք ու ականջ կտրած խօսակցութեան կը հետեւէր:

— Կատարելապէս համաձայն եմ ձեզի, պատասխանեց Նիքոլա կրակ կտրած, պնակը հրեց, դաւթիները վերցուց եւ կրկին տեղը դրաւ այնպիսի չարժումով մը, որ կարծես արդէն իսկ մեծ վտանգի մը ենթակայ կ'ըլլար: Ես ամբողջ հոգ – ւով համոզուած եմ որ Ռուսերը կամ պիտի մեռնին եւ կամ պիտի յաղթեն, ը – սաւ ան եւ ուրիշներու պէս ինք եւս զգաց, որ իր խօսքերը ներկայ պարագային չա – փազանց բարձր ու փքուն էին ուստի եւ անյարմար:

— Սքանչելի՛ է, ինչ որ դուք կ'ըսէք, բացագանչեց Փիւլ, որ անոր քով նստած էր:

Սոնիա ամբողջ մարմնով սարսռաց, եւ մինչեւ ականջները, ականջներուն ե – տեւը մինչեւ ծոծրակը չիկնեցաւ:

Փիէր ականջ կը դնէր զնդապետին խօս – քերուն եւ կ'ներբողնէր զլուխը ի նշան համաձայնութեան:

— Մ՛յ այդ սքանչելի է, ըսաւ ան:

— Ճշմարիտ հիւսար է, դոչեց զնդա – պետը զարնելով սեղանին:

— Ի՞նչ բանի վրայ այդպէս կ'ապմը – կէք, սեղանին միւս ծայրէն լսուեցաւ յանկարծ Մարիա Տիմիդրիէվնայի թաւ ձայնը: Ինչո՞ւ այդպէս սեղանին կը զար – նես, զարձաւ եւ ըսաւ հիւսարին, որո՞ւ դէմ այդպէս կը տաքնաս, երեւի դիմացդ Ֆրանսացիները կը տեսնես:

— Ես ճշմարտութիւնը կ'ըսեմ, ըսաւ ժպտելով հիւսարը:

— Պատերազմի մասին է, զոռաց կոմ – սը սեղանին մէկ ծայրէն միւսը, չէ՞ որ զաւակս ալ կ'երթայ, զաւակս:

— Իսկ իմ չորս տղաքներս ալ բանակն են, բայց ես չեմ ցաւիր: Ամէն բան Ա – ստուծոյ կամքէն կախում ունի. անկողնի մէջ ալ պառկած կը մեռնիս, ու կռուի մէջ ալ Աստուած կ'ողորմի, հնչեց Մա – րիա Տիմիդրիէվնայի թաւ ձայնը սեղա – նին միւս ծայրէն:

— Այդ այդպէս է:

Խօսակցութիւնը դարձեալ ապակեդրո – նացաւ, կանանցը՝ իրենց մասին մէջ, իսկ այրերունը՝ իրեն:

— Ա՛յ, չես կրնար հարցնել, կ'ըսէր Նաթաչային պզտիկ եղբայրը, ա՛յ չես կրնար:

— Կը հարցնեմ, պատասխանեց Նաթա – շան, եւ անոր դէմքը յանկարծ վառե – ցաւ արտայայտելով յուսահատական եւ հրճուալի վճռականութիւն:

— Մամա՛, յանկարծ հնչեց անոր ման – կական կրծքային ձայնը:

— Ի՞նչ պատահեցաւ քեզ, հարցուց կոմսուհին վախցած, բայց աղջկան դէմ – քէն հասկնալով որ այդ լոկ չարաճճիու – թիւն մըն է, խստօրէն մատը չարժեց եւ դլխով սպառնական եւ բացասական նշան մը ըրաւ:

Խօսակցութիւնը կեցաւ:

— Մամա՛, ինչ տեսակ կարկանդակ պիտի մատուցուի, աւելի վճռականօրէն հնչեց Նաթաչայի ձայնը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պրոնէն, ընկ. Կարապետ Յովակիմեան 25 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցը շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Սեդրակ Մենենտեանէ (Թէօ հաստատութիւն) 400 ֆր. առ ի քաջալերութիւն դպրոցի գործունէութեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ այս կիրակի մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ, զոր պիտի մատուցանէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Ցետ պատարագի 11,30ին տեղի պիտի ունենայ մասնաւոր հոգեհանդիստ ՋՕՐ. ՇԱՒԼ ՏԸ ԿՕԼԻ, ինչպէս նաեւ Արարայի ճակատամարտի նահատակներուն, 1940–1945ի չրջանի Ֆրանսայի ազատագրման համար զոհուած հայ եւ ֆրանսացի զինուորականներու յիշատակին։

ՍԷն–ԺԵՐՈՄԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Յառաջիկայ կիրակի 22 Նոյեմբեր հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի Սէն Ժերոմի եկեղեցւոյ մէջ

ՋՕՐԱՎԱՐ ՇԱՒԼ ՏԸ ԿՕԼԻ

յիշատակին։

Գաղութը կը հրաւիրուի իր յարգանքը մատուցանելու Ֆրանսայի նախկին Նախագահին յիշատակին։

ԱՆՈՑՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաքարեան (Մարսէյլ) 500 ֆր., Շէյլէքեան ժաք (Մարսէյլ) 100, Շեխիկեան Աբրամ (Մարսէյլ) 250, Բժշկ. Շեխիկեան ժաք (Մարսէյլ) 100, Ոմն (Մարսէյլ) 70, Ոմն (Մարսէյլ) 100, Ոմն (Փարիզ) 100, Պահլոզեան (Մարսէյլ) 1000, Պահատուրեան (Լիոն) 500, Պապայեան Աբրամ (Մարսէյլ) 5000, Պասմէն Ա. (Լիոն) 750, Պանտիկեան Վարդան (Մարսէյլ) 100, Պօղոսեան Տարօն (Մարսէյլ) 4150։

(Շար.)

ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԱԻՍՏՐԻԱ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻԻ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ. 21 Թրէն տէ Ռէժով կառ տը լ'Էսթէն, վերադարձ Ցունուար 3 նոյն կայարանէն։

ՊՐԻՒՔ մէջ (Զել ամ Զէէ մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր։ Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիւժ, փաթինաժ, եւայլն։

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով միասին։

Մասնակցութիւն 485 ֆր. բոլոր ծախքերը մէջը։

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։

ՋԵԼ ԱՄ ՋԷ, Սալցպուրկի մէջ ամենայնի մարզական հրաշալի կայան մը, գեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած աստիկ ցուրտերէն բարձր լեռներուն շրջորհիւ։ Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, ֆոլկլորիք երեկոյթներ եւայլն։

Մասնակցութիւն՝ 525 ֆր.։

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան դինը (ֆր. կարգով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է.Տ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատասխանատու

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Գրիգոր Հոտոյեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Արշամ Սիմսարեան 50 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի եւ 50 Մշակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Գրիգոր Հոտոյեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Մատիւեան (Փարիզ) 30 ֆր. կը նուիրեն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ի։

Տէր եւ Տիկին Եղուարդ Մատիւեան (Ալֆորվիլ) 30 ֆր. կը նուիրեն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ի։

ՃԱՇ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՅՕԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէլ– – Արնուվիլի Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 19,30ին, Արնուվիլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ կից սրահը։

Բանախօսութիւն։

Գեղարուեստական բաժին, պար, մասնակցութեամբ

Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ իր խումբով։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբը — ներագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 ֆր., ուսանողներու կէս գին
Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924–38–54

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Աբաջեան Շաւարշ Սերգոյի,
Աբաջեան Մարտին Սերգոյի,
Սիմոնեան Կարապետ Վաղարշակի,
Հոմմրցեան Արուեիկ Գրիշայի (Շաւարշը Ֆրանսա եղած է 1944–45ին)։

Ծնած են Ախալքալաքի չրջանի Կարպախ գիւղը։ Գրել՝

Երեւան 7, Հայաստան,
Ներքին Շէնգաւիթ, 14 փողոց 4ա տուն
Պապոյեան Վաղարշակ Համբարձումին

×

Ղազարեան Բագրատ Առաքելի, ծնած Ղափան չրջանի Հանդ գիւղը 1905ին։

Գրել՝ Հայաստան, Ղափան քաղաք,
Կարլ Մարքս փողոց տուն 10,
Ղազարեան Առաքել Աբրահամին։

ՀՐԱՒԻՐ ԺՈՂՈՎԻ

Իզմիրի եւ չրջաններու Հայրենակցական Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 8ին Ռեժան սրճարանին վերնայարկը, Մեթրօ Գաւէ։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։

ՖԻԼՄԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան.

ՍԻՐՏԸ ԵՐԳՈՒՄ Է

գունաւոր հայախօս ժապաւէն

Դեկտ. 1, Երեքշաբթի ժամը 21ին։։

Ֆիլմը կը ցուցադրուի ճիշդ ժամուն, Իսիի Ալհամպրայի սրահը (Մեթրօ Մեռի տ'Իսիէն 50 քայլ)։

Մուտք 6 Ֆրանք։ Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներէն։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. Վարչութեան,

Շաբաթ Նոյեմբեր 21, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ մէջ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

NUIT DU FOOT

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ
Le Flore, Parc des Expositions

Կիրակի, Նոյեմբեր 22, ժամը 21էն մինչեւ լոյս պիւֆեր, կազմակերպութեամբ Սէնթ Էթիէնի Հայկական

Մարզական Միութեան
Նուագախումբ՝ ԿԱՐԻ ՊԵՊԵՐԵԱՆ
Կ'երգէ՝ ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
Հայկական երգեր եւ պարեր

Պիւֆէ

Ա.ՅՑ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է այցելութիւն մը Մոնմորանսիի Ծերանոցին Դեկտ. 6ին, գեղարուեստական բաժինով։ Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տիկին Սրապեանի 626–42–48, Տօնիկեանի 642·62·45, Յովսէփեանի 642–99–01։

Օթոքարը կը մեկնի ժամը 13,30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն։ Գին 10 Ֆր.։

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցին։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերատհամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի չուրջ, Դեկտ. 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը։ Հասցէ՝ 1· Փլաս Օթէլ տը Վիլ։

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները։

ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին։ Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը։

ՇԻՐԻՄԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ողբացեալ

ՏԻԿԻՆ ԻՍԿՈՒՀԻ ՔԱՐՄԷՆ (Աւագեանի) մտերիմ բարեկամուհիները չիրիմի այցելութիւն մը կազմակերպած են Ուրբաթ (20 Նոյեմբեր) Նուվօ Սիմետիէր–ը–Նէօյի, իր մահուան տարելիցին առթիւ։

Ժամադրութիւն Ուրբաթ առաւօտ ժամ Կուժոնի եկեղեցիին բակը, ժամը 9,30, ուրկէ մեկնում դերեզմանատուն, վարդապետի մը առաջնորդութեամբ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները 21 Նոյեմբեր Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն, որ ներկայ գտնուին այս կարեւոր ժողովին։

ԽՆԴՈՑՔ ԵՒ ՁԱՇ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խնջոյքը Դեկտեմբեր 6ին կիրակի ժամը 14ին, Ֆապրըկուլ Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ։ Հայկ եւ եւրոպական պարեր։ Գեղարուեստական բաժին։

Արձանագրուիլ Նոյեմբեր 25էն առաջ, Նշան Նաճարեանի մօտ՝ Քամփանները Որզրուէ Լէվիէն տէ Պասթիւտ, Սէնթ Անթուան։

ԿԱԼՏԻ ՈՒՐԱ[illegible]

Իսիի Կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշկերոյթ–պարահանդէսը 21 Մարտ։

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ–պարահանդէսը 21 Մարտ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Արարայի ճակատամարտի տարեդարձի առթիւ հանդիսութիւնը կիրակի 29 Նոյեմբերին, կազմակերպուած Ֆրանս. բանակի նախկին Հայ կամ. եւ Ռազմիկներու Բարեկ. Միութեան կեդր. վարչութեան կողմէ։

×

Խաչեան Սանուց Միութեան ընկերատհամակրական ցերեկոյթը կիրակի 13 Դեկտեմբեր ժամը 15–19։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ
20
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI
20 NOVEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11·970 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.970

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇԱՐԼ ՏԸ ԿՕԼ

(1890–1970)

Ե·

Օրաթերթի նեղ սիւնակները թոյլ չեն տար աւելի երկար կանդ առնելու կեանքին վրայ Ֆրանսայի այս մեծ զաւկին, որ յաւտնութիւն մըն էր եղած երկրորդ աշխարհամարտի ամէնէն տագնապալի մէկ րոպէին։

Ցամառ կամքի եւ ինքնուրոյն անհատականութեան տէր, Շառլ տը Կօլ քալուածքամբ դիմակալեց իր առջեւ ցցուած բազմազան դժուարութեանց, կուրծք տուաւ ներքին թէ արտաքին ամէն կարգի սպրանքներուն, նախանձոտ մարդոց զաւրդրութեանց եւ յաղթեց բոլորին։

Զինուորական էր, պարագաները մղեցին զինքը դառնալու նաեւ քաղաքագէտ ու կազմակերպիչ։ Առանց յուսալքուելու 1940ի վարկաբեկիչ պարտութենէն ու պետական պատասխանատու վարիչներու պարտադրեալ անճնաոտուութենէն, բարձրը բռնեց անկախութեան ջահը, դարձաւ խորհրդանշանը յաւիտենական ու յեղափոխական Ֆրանսայի ազատութեան։ Մէկ կողմէ իր չուրջ համախմբեց ցիրուցան զինուորականներն ու մասնագէտները, կազմելու համար Ազատ Ֆրանսայի արտերկրեայ կռուող բազուկը, միւս կողմէ կազմակերպեց ղիմադրական շարժումը մայր հայրենիքին մէջ՝ ահաբեկումներով ու եղեռնափորձերով պատժելու համար թշնամին։

Համոզումով ժողովրդավար, երբեք չմտածեց մնծատէր դառնալ, երբ կարելիութիւնները չէին պակսեր։ Քուէի իրաւունք տուաւ կիներուն։ 1958ի Սահմանադրութեամբ ընդհանրացուց հանրաքուէի դրութիւնը եւ անկախութեան հռնարաւորութիւն տուաւ Ֆրանսական կայսրութեան զաղթավայրերու այլազան ցեղերուն։

Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին անդրդուելի կամքով ու յամառ աշխատանքով Ֆրանսայի վերադարձուց իր հին օրերու բարձր համբաւն ու հեղինակութիւնը։ Պահ մը հեռացուած աշխարհի ճակատագիրը անօրինող Մեծերու ընտանիքէն, զայն դրաւ իր արժանի բարձրութեան վրայ, յարգանք պարտադրելով բոլորին։

Ցոյց տուաւ համայն աշխարհի թէ անկախ պետութիւն է Ֆրանսա եւ չուզեր հպատակիլ օտարի կամքին։ ՄԱԿի, մասնաւանդ Ատլանտեան Ուխտին մէջ իր այդ քաղաքականութեան ապացոյցները բաւական։ Հիւլէական զէնքի դաղտնիքները չմուրաց իր երկրի դաշնակիցներէն, որոնք չկամութեան նշաններ ցոյց կուտային։ Սեփական միջոցներով տիրացաւ դաղտնիքին։

Գերազանցօրէն հայրենասէր, իր բոլոր ճնճղուկները անվիճելիօրէն կը ձգտէին իր ազգի ու հայրենիքի բարգաւաճման ու վերելքին։

Իրաւես քաղաքագէտ, իր զլխաւոր աշխատանքն եղաւ մերձեցում առաջ բերել Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ, միանգամ ընդմիշտ արգիլելու համար նոր բախում մը՝ երկու երկիրներու միջեւ։ Ուղեց արեւելքի եւ արեւմուտքի հակառակ մարտ երկու հսկայ ուժերուն մէջտեղ ըստեղծել երրորդ ուժ մը, միացեալ Եւրոպան, Ատլանտեանէն մինչեւ Ուրալ։ Բարեկամական յարաբերութիւններ ստեղծեց Խորհ. Միութեան եւ Չինաստանի հետ։

Բարեկամներ չահեցաւ ամէն կողմ։

Իր մահուան առթիւ աշխարհի չորս ծագերէն ուղղուն կայսրերու, թագուհիներու, իշխաններու, հանրապետութեան նախագահներու եւ վարչապետներու յարդանքի համար փարիզ փութալը մեծագոյն դրաւականն է այն անվերապահ մեծ հմայքին, զոր հանդուգնեալ զօրավարը կը վայելէր աշխարհի հինգ յամաքամասերուն վրայ։

Օժտուած զրելու եւ խօսելու յատկութիւններով, 1924էն մինչեւ 1970 լոյս ընծայեց բազմաթիւ մասնագիտական ու պատմական հատորներ։ 1954էն 1959 երեք հատորով հրատարակեց իր Յուշերը, որոնք մեծ լոյս կը սփռեն երկրորդ աշխարհամարտի դէպքերուն վրայ։ Ամիս մը առաջ հրատարակուեցաւ առաջին հատորը իր Յոյսի յուշագրութիւններուն (1958–1962), որմէ 250·000 օրինակ սպառեցաւ քանի մը օրուան մէջ։ Չկրցաւ դրել չարունակութիւնը։ Անակնկալ մահը կտրեց իր կեանքի թելը։

Գալով խօսելուն, բացառիկ էր իր կարողութիւնը այդ մարզին մէջ։ Հարիւրաւոր ճառեր խօսած էր, երբեմն յանպատրաստից, առանց նոթագրութեան, ո՛չ մէկ թուղթ ունենալով ձեռքին մէջ։

Իր մահով Ֆրանսա կը կորսնցնէ իր մեծ զաւակներէն մէկը, որուն անունը առյաւէտ կապուած պիտի մնայ 1940–1944ի ճգնաժամային տարիներու պատմութեան։

ՀՐԱՆՏ ՄԱՍԵՐԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

20 ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ՑՈՅՑ ԸՐԻՆ

Հակառակ անձրեւին, աւելի քան 10 հազար հոգի ցոյց մը ըրին Զորեքշաբթի օր Փարիզի մէջ, տողանցելով Հալերէնն մինչեւ օփերա եւ հսկայ խճողումները ըստեղծելով ժամու մը երբ երթեւեկը արդէն դժուար է։

Այս բազմութիւնը կը բողոքէր հանրային փոխադրութեանց միջոցներու անբարարութեան եւ գիներու յաւելման դէմ, պահանջելով որ գործատէրերը ըստանձնեն ամբողջական ծախքերը։ Տողանցքը քաղաքական բնոյթ ալ ունէր քանի որ սենտիքաններէն զատ, կազմակերպողներն էին նաեւ Համայնավար, Ընկերվարական եւ Միացեալ Ընկերվարական կուսակցութիւնները։ Ցոյցը կը զուդադիպէր զրասենեակներու փակման ժամուն, ինչ որ բոլորովին անդամալոյծ պիտի ընէր ամբողջ թաղերը, անձրեւն ալ յաւելեալ դժուարութիւններ ստեղծելով։

Բազմութիւնը սկսած էր հաւաքուիլ արդէն ժամը 17,30ին Սէնթ–Լօսթաչ եկեղեցւոյ չրջանը եւ երբ տողանցքը կը սկսէր քանի մը հարիւր հոգի կը սկսէին երգել «Մի՛ղազդայինը»։ Օրուան նշանախօսքերն էին «Տօտո, մեթրօ, պուլօ, կը բաւէ՛», «Գործատէրերը չեն ուզեր վճարել, պայքարը վճարել պիտի տայ»։ Երբ խումբը կ'անցնէր Փարի–Ժուռ թերթին չէնքին առջեւէն, որ կեդրոնն է նաեւ կարեւոր տպարանի մը, նոր նշանախօսքեր մէկտեղ կ'ելլէին «Անկո՛ւմ փտած մամուլը, կեցցէ՛ Հառա–քիռին» (Հառա–քիռի չարաթաթերթը արդիլուեցաւ առջի օր Ներքին նախարարութեան կողմէ)։

Փոքր միջադէպեր պատահած են Օփերա կայարանը եւ ապակիները կոտրուած։ Ութ հոդի ոստիկանատուն տարուած են ինքնութեան քննութեան համար։

× *Իո–ինթէռի անձնակազմը անակնկալ դործադուլ մը ըրաւ Զորեքշաբթի օր եւ ոչ մէկ օդանաւ կրցաւ մեկնիլ Ֆրանսայի ներքին դիծերուն վրայ։*

× *Հեռատեսիլի տուրքը 100էն 120 ֆրանքի բարձրացաւ։*

× *Նախարարաց Խորհուրդը քուէարկեց հաւաքական պիւտճէն 1970ի·— 4 հազար 691 միլիոն։ Ելմտական նախարարութիւնն ալ որոշեց թեթեւցնել փոքր ձեռնարկներու (3էն վար բանուոր ունեցող) փաթաթը, 1971ի համար։*

ԼԵՀ-ԳԵՐՄԱՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

Վարչապետի մէջ ստորագրուեցաւ լեհ–դերման դաշնագիրը, որուն բովանդակութիւնը պիտի հաղորդուի մէկ–երկու օրէն։

Դաշնագիրը ստորագրեցին երկու երկիրներու Արտաքին նախարարները։

Դաշնագիրը, բնականաբար, կը խօսի Լեհաստանի արեւմտեան սահմանի մասին։ Ծանօթ է, որ Դաշնակցային Գերմանիա միշտ դէմ եղած էր ընդունելու պաշտօնապէս Օտեր–Նայս սահմանագիծը, որով 40·000 քառ մղոն գերմանական հող վերջնապէս կը դառնար Լեհաստանի սեփականութիւնը։ Ասիկա տեսակ մը փոխարինումն էր Լեհաստանի արեւելեան հողերուն, որոնք պատերազմի աւարտին դրաւուեցան եւ իւրացուեցան Խորհ. Միութեան կողմէ։

Լեհ–գերման դաշնագրով Պոն կ'ընդունի Օտեր–Նայս սահմանագիծը, քանի որ Վարչապետի հիմնական պահանջն էր ան։ Ցամենայն դէպս քաղաքական դէտերը կը սպասեն բովանդակութեան հրապարակումին՝ ճշդելու համար թէ ի՛նչ տարողութիւն եւ բանաձեւում տրուած է այս հարցին։ Դաշնագիրը բնականոն վիճակի կը վերածէ նաեւ երկու երկիրներու դիւանագիտական յարաբերութիւնները, որոնք ցարդ առեւտրական դեսպանի վրայ կը ներկայացուէին։

Տասը ամիս տեւեցին խօսակցութիւնները այս համաձայնագրին կնքումին համար, որ, ինչպէս յայտարարեց Լեհաստանի Արտաքին նախարարը, կոչուած է «փակելու անցեալի էջը»։ Դաշնագիրը «նոր եւ արդիւնաւէտ դարաշրջան մը պիտի բանայ երկու երկիրներու եւ երկու ժողովուրդներու յարաբերութեանց մէջ»։

Դաշնակցային Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը չէ ծածկած այն իրողութիւնը, թէ դաշնագրի վաւերացումը դերման Խորհրդարանէն չատ դժուար պիտի ըլլայ։ Արդարեւ, Օտեր–Նայս սահմանագիծին համար լուրջ տարակարծութիւն կը ձիրէ Պրանտի եւ ընդդիմադիր հատուածներուն միջեւ։

Շեղ այս առթիւ դիտել տուաւ, թէ Վարչապետ կրնայ օդտակար հանդիսանալ Պրանտի, դաշնագրի վաւերացման համար, եթէ «մարդասիրական» նկատառումներով թոյլ տայ Լեհաստանի Գերմանացիներուն դաղթել Արեւմտ. Գերմանիա։ Վարչապետ մերժած էր պաշտօնապէս խօսակցիլ այս մասին, զայն նկատելով «ներքին» հարց մը։ Կը թուի, սակայն, թէ Լեհերը խոստացած են Շեղի թոյլ տալ Գերմանացիներուն հեռանալ երկրէն։ Առնուազն որոշ թիւ մը։ Աւելցնենք, որ Լեհաստան բնակող Գերմանացիները կը փափաքին Արեւմտ. Գերմանիա հաստատուիլ։ Վարչապետ մերժած էր վախնալով, որ աշխատող որակեալ ձեռքեր կը հեռանան երկրէն։

Դաշնագրի ստորագրութենէն անմիջապէս ետք Մոսկուա մեկնած է լեհ Արտաքին նախարարը, զեկուցելու համար Մոսկուայի։ Տեսնուած է Գրոմիկոյի հետ։

Արբանեակ երկիրներու մամուլը դրական արտայայտութիւններ ունեցաւ լեհ–դերման համաձայնագրին կնքումին մասին։ Սոֆիա, Փրակա, Փեչտա տարիներէ ի վեր կը փափաքին համագործակցութիւն հաստատել Դաշնակցային Գերմանիոյ հետ, հետեւելով Ռումանիոյ օրինակին։

Մասնաւորապէս Հունգարիա պիտի փորձէ չուտով գործակցութեան եղբ մը դտնել Պոնի հետ։

Արեւմտեան Գերմանիայէն մասնագէտներու խումբ մը մեկնեցաւ Խորհ. Միութիւն, պետական համագործակցութեան կարելիութիւնը քննելու մտօք։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՑ մէջ երեք Ֆրանսացիներ ծանր դատապարտութեան ենթարկուեցան «Ազգ· Պաշտպանութեան» վնասած ըլլալու յանցանքով։ Դատավարութիւնը բոլորովին զաղտնի կերպով տեղի ունեցած է։

ՄԱՐՈՔի Հասան Բ· թագաւորը Հինդշաբթի օր Քոլոմպէ դնաց, վերջին յարդանք մատուցանելու համար Զոր· տը Կօլի չիրիմին, որ կը չարունակէ այցելուներ ընդունիլ առանց դադարի։ Խորհրդային զրագէտներ ալ յօդուածներ նուիրած են տը Կօլի, Լիտեռատուրնայա Կազեդայի մէջ, չեչոը դնելով մանաւանդ տը Կօլի Մոսկուա կատարած այցելութեան վրայ, 1944ին։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ թղթատարական սպասարկութիւնները գործադուլի նոր չարժում ներու պիտի ձեռնարկեն Նոյեմբեր 23էն 27, խանգարումներու դուռ բանալով նամակներու եւ թերթերու բաչխումին մէջ։

ՍՈՒՐԻՈՑ նախագահ նչանակուեցաւ Ահմէտ էլ Խաթիպ, որ անծանօթ անուն մը կը նկատուի քաղաքական չրջանակներու կողմէ։ Պաշտօնով ուսուցիչ էր։ Վարչապետի պաշտօնը ստանձնեց Զոր· Ասատ։ Գահիրէի մէջ կազմուեցաւ նոր դահլիճ մը։ Նախկին կառավարութեան կազմէն ինը նախարարներ դուրս կը մնան։ Բոլորն ալ Նասըլ գործակիցներ էին։ Ամմանի մէջ հրացանաձգութիւն տեղի ունեցաւ Պաղեստինցիներու եւ Զոր դանանցիներու միջեւ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ « Լիտերատուրնայա կազեդա»ն խմբագրականով մը կրկին քննադատեց Նոպէլի մարմինն ու Սոլիժենիցինը։ Ա՛յս վերջինին մասին կ'ըսէ, թէ «անուանարկուած» է։

ԶՈՐ· ՏԱՅԱՆ առաջարկեց Սուէզի ճահկատի ապագինումը։ Երկու կողմերը կը հեռացնեն իրենց բանակները Ջրանցքի եզերքէն, որ կը վերաբացուի բոլոր նաւերու համար։

Մ· ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պաշտպանութեան նախարարը զինուորական ծախքերու համար պիւտճէի յաւելում պահանջեց։

ՓԱՔԻՍՏԱՆ դժոխային պատկեր մը կը պարզէ այլեւս։ Կամալուծուող դիակներու մէջ, իշխանութիւնները կը փորձեն փրկել կեանքը երկուքուկէս միլիոն անապաստաններու, որոնց կը սպառնան համաճարակը եւ սովը։ Ոչ մէկ ճչդրիտ թիւ կարելի է տալ բայց կը խօսուի աւելի քան մէկ միլիոն մեռեալներու մասին։ Աչխարհի ամէն կողմէ օդնութեան կը փութան բայց պայմանները այնքան բարդ են որ օդնութիւնն ալ չատ անդամ իր նպատակին չի հասնիր։ Փարիզի մէջ Փր· Կարմիր Խաչը եւ Քարիթաս էնթերնա–սիոնալիսը կազմակերպած են օդնութիւնը։

ՎԻԵԹՆԱՄի ժողովը կը չարունակուի Փարիզի մէջ (սկսած է 1968ի գարնան)։ Զորեքշաբթի օր տեղի ունեցաւ 92րդ նիստը։

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԸ ՈՒՐԱՐՏՈՒԹԵՆ ՄԻՆՉԵՒ ՄԵՐ ՕՐԵՐԸ

Փարիզի Ռիւ տը Ռիվոլիին իր ներդաշնակ, համաչափ կամարաշարքերով եւ սիրուն, առկախ լապտերներով՝ դէմը, Թիւլըրիի պարտէզը միշտ կենսուրախ եռուզեռով, նկարչական մեծահամբաւ դէրոցներ ներկայացնող իր զոյգ թանգարաններով, եւ քիչ մը հեռուն վեհաշուքօրէն երկարաձգուող Լուվրի պալատ-թանգարանը իր հնութիւններով աշխարհահռչակ՝ կը պատկերացնեն Փարիզի դեղարուեստական կեանքը յատկանշող հրապուրիչ վայրերէն մէկը։

Հոն է որ այս օրերուն կը բարախէ Հայուն սիրտը։ Ա. Տէքթոռաթիֆի թանգարանին դրան քով, Զուարթնոցի սրատես արծիւը (դունաւոր լուսանկար) երկու թեւերը լայն բացած, կարծես կը հսկէ հազարաւոր տարիներու հնութիւն ունեցող վաւերական գանձերու վրայ, որոնք Արեւելքէն բերուած են հոն, պատմելու համար հնագարեան ժողովուրդի մը մշակոյթին մասին որ մասամբ անծանօթ է Արեւմուտքին։ Դրան ճակտին՝ բարձրադիր եւ խոշոր տառերով «Հայ Սր-ուեստ»ը ծանուցանող վերադրութիւնը, արդար եւ քաղցրայոյզ խռովքով կը սեղմէ հայ մարդուն կոկորդը։

Երեք հազար տարուան Հայ արուեստին նուիրուած, նման լայնաթռիչ ամբողջական ցուցահանդէս մը, երբեւիցէ տեղի ունեցած չէր արտասահմանեան մայրաքաղաքի մը մէջ։

Զուարթնոցի արծուեքանդակ թեւատարած հսկայ խոյակը տուֆէ, անհատական տեսիլքի մը նման բարձրացած ցուցահանդէսին մուտքին՝ սանդուխնեբուն վերեւ, հիացումով կը զրաւէ այցելուն։ Քիչ մը հեռուն, բաղդատական, ժամանակագրական տախտակ մը ցոյց կուտայ Հայաստանի քաղաքակրթութեան կարեւորագոյն շրջանները եւ թուականները։

Հայ արուեստը ներկայացնող այս ցուցահանդէսին արժէքը ճշգրիտ կերպով դատելու համար, կարեւոր է նկատի ունենալ որ Խորհ. Հայաստանը պատմական Հին Հայաստանի մէկ փոքր մասն է միայն — մէկ երրորդը — եւ քանի մը տասնեակ տարիներէ ի վեր է որ միայն պեղումներ տեղի կ'ունենան հոն։ Հայաստան իր պատմութեան ընթացքին բազում անգամներ աւերուած, թալանուած, կողոպտուած իր նիւթեղէն եւ հոգեւոր մշակոյթի գանձերէն, անոնցմէ մաս մըն ալ իր ժողովուրդին հետ աշխարհացրիւ, չի ներկայանար հոս իր դարաւոր հնութիւններով ամբողջապէս։ Սակայն ինչ որ կարեւոր է մատնանշել այն է թէ մինչեւ հիմա Խորհ. Հայաստանի հողին վրայ տեղի ունեցած պեղումները եւ հնագիտական ուսումնասիրութիւնները եկան հաստատել որ Հայաստան մարդկային ամենահին մշակոյթի օրրաններէն մէկն է եղած։

Ապակիէ ցուցադարաններու մէջ խնամքով ներկայացուած են բարէ դարը յատկանշող փայլուն օպտիտաքարէ ճեղքուած դործիքները։ Անագապղինձէ դարուն (3րդ հազարամեակէն 2րդ, Շէնգաւիթի եւ այլ վայրերը), արդէն կ'երեւին թրծուած սեւ, կարմիր հողէ ամաններ, չնարակուած խեցանօթներ երկրաչափական զարդերով եւ զանազան գործիքներ։ Հազուագիւտ նմոյշ մըն է ոսկիէ անօթ մը ղրուագուած զոյգ զոյգ, դէմ դիմաց կանգնած վեց առիւծներով։

Պրոնզէ դարը (3րդ հազարամեակէն 2րդ) հարուստ է մանաւանդ Լճաշէնի դամբաններէ պեղուած հարուստ հունձքով։ Խեցեղէններու աւելի զարդացած ձեւերու հետ պրոնզէ, երկաթէ այլ եւ այլ կենցաղային գործիքներ, զէնքեր, զարդեղէններ, կենդանիներու արձանիկներ, սրատես աչքով թռչուն մը, այծքաղ մը խրոխտ կեցուածքով, հարազատ եւ կենդանի արտայայտութեամբ։ Հոն է 3000 տարիներու խորէն լոյս աշխարհ բերուած փայտէ անիւը։

Սեպագիր արձանագրութիւնները կը խօսին Ուրարտական շրջանէն (9րդ–6րդ)։ Արկիշտի Ա.-ի պաղպաղէ արձանագրութիւնները Էրեբունիի հիմնադրութիւնը (782) վկայող, Էրեբունիի միջնաբերդին եւ Խալթի աստուածոյն նուիրուած տաճարին մաքէթները, Սարտուրի Բ.-ի պրոնզէ սաղաւարտը զոհաբերութեան տեսարաններով, եւայլն։

Թէյշէբանիէն՝ (կարմիր Բլուր 7րդ) միջնաբերդի եւ ղլխաւոր մուտքի մաքէթը։ Ցիշենք բազմաթիւ իրեղէններէն՝ Ուրարտուի թագաւորներուն արձանագրութիւնները կրող պրոնզէ փայլուն բաժակները, Թէյշէբանի աստուածոյն պրոնզէ արձանը, ձիու ղլուխ մը իրապաշտօրէն քանդակուած։ Նոյեմբերեան շրջանէն՝ մարդոց եւ կենդանիներու արձանիկներ՝ ձուլ մը, ձիեր, երախներն բաց դայլեր, բնական եւ կենդանի։

Հելլենիստական ճարտարապետութեան յատկանշական է Գառնին, որուն քանդակազարդ խոյակներուն եւ սիւնեբուն դունաւոր լուսանկարները ներկայացուած են։ Այս շրջանէն Արտաշէսեան թագաւորութեան հիմնադիր Արտաշէս Ա.-ի (189–160) պաղպաղէ սահմանաքարը որուն մասին կը խօսի Խորենացին։ Գառնիի զանազան դամբաններէն՝ նուրբ ապակիէ մանր սրուակներ այլազան ձեւերով որոնք կը վկայեն զարդացած արհեստի մը թեքնիքը։

Դուին հիմնադրուած 4րդ դարուն, միջնադարեան Հայաստանի առեւտրական արհեստական խոշոր քաղաքներէն մէկը, որուն արտադրութիւնները մեծ հռչակ ունէին ըստ արաբ հեղինակներուն, կը ներկայանայ մեզ հարուստ նիւթերով 4–13րդ դարերու մշակոյթով։ Ապակիէ բարձրադիր ցուցափեղկերու մէջ ցուցադրուած են կարմիր թրծուած կաւէ ամաններ, չնարակուած յախճապակիէ պնակներ, կուժեր, անօթներ արդուած բուսական, երկրաչափական, կենդանական եւ մարդկային ոճաւորուած նկարներով, կապոյտ, կանանչ, բաց դեղնորակ ներդաչնակ դոյներով։ Տնային-կենցաղային այլազան գործիքներ (ոսկիէ, արծաթէ, պրոնզէ, երկաթէ) կուգան ամբողջացնել այս բաժինը։

Անիէն՝ նման ոճով խեցեղէններ, դեղարուեստական իրեղէններ, հազուագիւտ պրոնզէ խաչ մը, բուրվառ մը Ճիսուսի ծննդեան, Աւետումի եւ մոգերու երկրպագութեան տեսարաններով։

Միջնադարեան ճարտարապետութեան յատկացուած սրահին մէջ կ'իշխեն Զուարթնոցի մեծ մաքէթը, անոր տուֆէ դեղեցկաքանդակ խոյակները, կարծեք եալ ճարտարապետ Յովհանի դիմաքանդակով։ 6րդ դարէն հազուագիւտ բարձանդակ խոյակ մը, Աստուածածինը՝ Ցիսուսը գրկին սրտառուչ արտայայտութեամբ եւ հայկական եկեղեցիի մը փոքր պաղպաղէ նմոյշը։ Գեղարդայ վանքին դեռնափոր եկեղեցիներուն մաքէթը նոյնպէս վերարտադրուած է հոս։ Գունաւոր լուսանկարներ կուգան ամբողջացնել եկեղեցիներու զանազան տիպերը ուր, սալայն, անոնց յատակագիծերը կը պակսին։ Փափաքելի պիտի ըլլար տեսնել նաեւ եկեղեցիներէն ոմանց բարձրաքանդակներուն դաճէ ձուլածոյ պատճէնները որոնք պիտի դային անտարակոյս ճանչցնել միջնադարեան ճարտարապետութեան մաս կազմող նուագ ծանօթ, արուեստի արժէքաւոր գործեր։

Սրահին մէջտեղ վեհօրէն կանգնած են հայրենի հողէն անջատուած երեք խոշոր խաչքարեր զիրենք խորհրդանշող խաչերով, չքեղ եւ ինքնատիպ քանդակներով։ Անոնք մեզի կը փոխանցեն ստեղծագործութեան խռովքը այն բոլոր անանուն եւ յայտնի քարակոփերուն, որոնք վառուած քրիստոնէական հաւատքով, կանգնեցին այս կոթողները մահ մը կամ յաղթանակ մը յաւերժացնելու համար, համաձուլելով զանոնք հայրենի բնութեան գրկին մէջ։

Կիսամութ այս սրահներէն ուր լոյսը անբաւական կը թուի ըլլալ, կ'անցնինք բարձր պատուհաններով լուսաւորուած սրահները։ Հոն են Սեւանի վայրագանգակ խոյակը, վանքին նրբօրէն քանդակուած վայրէ դուրը ուր Սուրբ Հոգին կ'իջնէ Առաքեալներուն վրայ։

Մեսրոպ Մաշտոցի մատենադարանին հայկական ձեռագիրներու հաւաքածոն ամենամեծն է թէ՛ քանակով եւ թէ գեղարուեստական արժէք ներկայացնող կարգ մը ձեռագիրներով։ Անոնցմէ 22 նկարազարդ ձեռագիրներ ցուցադրուած են հոս։

Հակառակ անոր որ գիրերու գիւտէն (405) անմիջապէս յետոյ նկարազարդ ձեռագիրներ չեն հասած մեր ձեռքը եւ իջմիածնի Աւետարանին (989) չորս նկարազարդ թերթերը 7րդ դարէն, կարելի չէ եղած տեղափոխել, սակայն ցուցադրուած են հոս 5–6րդ եւ 10րդ դարերու մագաղաթէ պատառիկներ։ 12րդ դարու Աւետարան մը Աւետման եւ չորս Աւետարանիչներու նկարներով կապոյտ Փոնի վրայ կարմիր վառ դոյներով։ Տաթեւի Աւետարանը (1038) մկրտութեան տեսարանով։ Նկարուած առանց զարդարանքի, բայց հրեշտակներուն խոշոր բացուած աչքերուն աշխոյժ արտայայտութեամբը։ Ուրիշ մը Խաղինէն գրուած 1224ին, Աւետարանիչին միսիթիք արտայայտութեամբը, մեղմ, նուրբ ընտրուած դոյներով զուգադրուած։

Կիլիկեան դպրոցէն՝ վերածնունդի անուանի նկարիչ Թորոս Րոսլինի վերագրուած երկու Աւետարաններ, հատ մը Սարգիս Պիծակէն։ Ներկայացուած են մանրանկարներ՝ Գլաձորի, Խիզանի, Վասպուրականի դպրոցներէն, ներդաշնակ, պայծառ գոյներով, նաեւ մինչեւ 16րդ դարը երկարող նկարազարդ ժողովածուներ, Շարակնոց մը, բժշկարան մը եւայլն։

Յաջորդ սրահներուն մէջ զետեղուած են 16–19րդ դարերու մանր արուեստներու եւ արհեստներու մաս կազմող, կենցաղային – աշխատանքի իրեղէններ ոսկիէ, արծաթէ, պղինձէ, փայտէ։ Ձեռագործներ, ոսկի թելերով ասեղնագործուած թաշկինակներ, դոյնոցներ, կանանց եւ արանց նախշուն տարազներ։ Ոսկերչութեան նուրբ աշխատանքներ են ոսկեզօծ կիսուած արծաթէ գօտիներ, գօտիներու ուռուցիկ ճարմանդներ, կանանց դլխի թաասակներ, ճակատ զարդարող քնարներ, ոսկի օղեր, մանեակներ զունաւոր քարերով ընդելուզուած եւ եկեղեցական արծաթէ անօթներ։

*Վերջին սրահները յատկացուած են նկարչութեան 16րդ դարէն սկսեալ։ Հայկական դեղանկարչական աւանդութիւնները կը չարունակուին կարգ մը անանուն կտաւներու վրայ ուր ներկայացուած են յուզիչ պարզութեամբ Աստուածածինը, մանուկ Ցիսուսը եւ սուրբեր, խոշոր բացուածքներով աչքերով, ուղիղ եւ խոհուն հայեացքով, ինչպէս նաեւ Ս. Գրիգոր Նարեկացիի, Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի, Ս. Սարգիս Զօրավարի, Ս. Գէորգ Նահատակի, Ս. Յակոբ Մծբնայի, Ս. Ներսէս Շնորհալիի, Ս. Գրիգոր Տաթեւացիի, Ս. Ներսէս Լամբրոնացիի, Ս. Գրիգոր Պահլաւունիի, Ս. Յովհաննէս Որոտնեցիի, Ս. Ներսէս Կլայեցիի, Ս. Յովհաննէս Ոսկեբերանի, Ս. Գրիգոր Նիւսացիի, Ս. Գրիգոր Աստուածաբանի, Ս. Գրիգոր Երկնաբան

ուած անքիծ աչքերով, զարդանկարները յիշեցնող վառ գոյներով, նման թեքնի – քով:

Մանրանկարիչ եւ նկարիչ Նաղաշ Յով– նաթանեան (1661–1722) եւ իր յաջորդ սերունդները որոնք նկարազարդած են էջմիածնի տաճարը, յայտնի նկարիչներն են այս շրջանին: Կայ որմնանկար մը Տրդատ թագաւորը եւ իր ընտանիքը ներ– կայացնող, ինչպէս նաեւ շարք մը կտաւ– ներ կրօնական նիւթերով, հայ եկեղեց– ւոյ հոգեւոր հայրապետներուն տոքի կանգնած կենդանագիրներով:

19րդ դարու սկիզբը Յովնաթանեան ըն– տանիքի վերջին շառաւիղը յայտ կուգայ իր նուրբ եւ ճարտար վրձինովը, ներաշ– խարհը գննող նկարիչի իր տագանդը յա– յտնելով կարզ մը դիմանկարներու խո– հուն նայուածքներուն մէջ:

Աւելի վերջ կ'երեւին քնանկարները: Այվազովսքիի զոյգ, Բաշինջաղեանի եւ Սուրէնեանցի կտաւները կը զբաւեն տա– րողջ սրահ մը: Այս շրջանէն յիշենք Զա– քար Զաքարեանի նաթիւր մորթերը, Թերլեմէզեանի Սանահինը, ինչպէս նաեւ Նազարեանի, Աղաճանեանի, Թադեւոս – եանի եւ Առաքելեանի ուշադրաւ գոր – ծերը:

Ժամանակակից բանդակագործներու խ– րատչաշ դիմանկարները տպաւորիչ են անհատական նկարագրի դիծերը, հոգեկան տպնապներ եւ խոով պատկերացնող խ– րենց ուժեղ արտայայտութիւններով:

Լայն տեղ տրուած է արդի նկարչու – թեան որուն դլուխն է կանդնած ալեհեր հոկան՝ Մարտիրոս Սարեանը: Հայրենի բնութեան բնանկարներ, դիմանկարներ, վառ արեւաչող գոյներով խոշոր կտաւ – ներ մեզի զաղափար մը կուտան ժամա– նակակից երիտասարդ արուեստադէտնե – րու նկարչական ձգտումներուն եւ ճա – շակներուն մասին:

Մեծադիր, լուսափայլ եւ գունաւոր լուանկարներ պերճախօսօրէն կը ներ – կայացնեն Խորհ. Հայաստանի մայրա – քաղաք Երեւանի ճարտարապետական կա– ոյցները, հրապարակները եւ այլ վայ– րեր: Անոնք կուգան կարծես անդեալի հետ համադրել, կենսուրախ պայքարով պիտցող ժողովուրդի մը չինարարական ստեղծադործ աշխատանքը եւ տագանդը:

Երեք հազար տարուան Հայ Արուեստին նուիրուած այս բացառիկ եւ ջերմ դնա – հատանքի արժանի ցուցահանդէսը - կը մարմնացնէ հայ ժողովուրդին քաղաքա– կրթութեան անհատականութիւնը: Մա – պաղթներու նրբաղեղ թեքերը, տաշ – ուած եւ քանդակուած տուփէ կամ պա– պտլտ քարերը, ձեռարուեստի եւ կերպ– արուեստ ստեղծադործութիւնները, հայ ժողովուրդին գոյութեան մեծադոյն ուժն են, անոր մշակոյթն են որ կը փոխան – ցուի յաւերժ դարէ դար, սերունդէ սե– րունդ:

ԱՐՇԱԼՈՑՍ ԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀԱՆՋ

Խորհրդային անուանի թաւջութակա – հարը՝ Մստիսլաւ Ռոստրոպովիչ, որ աշ– խարհահռչակ համբաւ կը վայելէ, բայց Նամակով մը պաշտպանեց դրադէտ Ա– լեքսանտր Սոլիժենիցինը, որ, վերջերս, ինչպէս ծանօթ է, ստացած էր դրակա – նութեան Նոպէլեան մրցանակը:

Անուանի երաժիշտը իր Բաց Նամակը ուղղած է խորհրդային չորս թերթերու՝ Պրաւդա, Իզվեստիա, Լիտերատուրնայա Կազեդա եւ Սովետսկայա Կուլտուրա, Հոկտեմբեր 31ին: Եւ, ինչպէս կ'ակնկալ– ուէր, ոչ մէկ թերթ հրատարակած է նա– մակը:

Ռոստրոպովիչ, որ 43 տարեկան է, ըս– տացած է երկու ստալինեան մրցանակ 1951ին եւ 1953ին: Խորհրդային երգա – հաններ իրենց դործերէն 40 հատը ձօնած են անուանի երաժիշտին:

Ռոստրոպովիչի Բաց Նամակը ձեւով մը սեփականութիւնը դարձած է Մոս – կուայի արեւմտեան թղթակիցներուն:

Արուեստադէտը նախ դիտել կուտայ, թէ Սոլիժենիցին խորհրդային Գ. դրա դէտն է, որ կ'արժանանայ Նոպէլեան մրցանակին: Արդարեւ, առաջինը Բորիս Պաստերնակն էր, որուն խորհրդային իշ– խանութիւնները մերժեցին թոյլ տալ ըս– տանալու իրեն վերապահուած մրցանա – կը, իսկ երկրորդը՝ Միքայէլ Շոլոխով, Կրեմլինի սիրելին:

«Երեք առիթներով չնորհուած մրցա – նակներէն երկուքը նկատուեցան քաղա – քական տտոտ խաղ, իսկ մէկը՝ իրեւ արդար դնահատումը մեր դրականու – թեան: Երբեմն Նոպէլեան մրցանակը կ'ընդունինք իրեւ ըստ արժանւոյն տըր– ուած նուէր, իսկ երբեմն ալ՝ իրեւ հայ– հոյութիւն»:

Երաժիշտը հարց կուտայ թէ ինչո՞ւ Լիտերատուրնայա Կազեդան հրատարա – կեց միայն Շուէտի եւ Մ. Նահանդներու համայնավար թերթերու տեսակէտը, ո– րոնք կը պարսաւէին խորհրդային դրա– դէտը, եւ լռութեամբ անցաւ Ֆրանսայի Իւմանիթէին եւ Իտալիոյ Ունիթայի կար– ծիքներու վրայէն, երբ անոնք կը դնա – հատէին Սոլիժենիցինի դրական արժէքը: «Դեռ չեմ խօսիր ոչ–համայնավար թեր – թերու տեսակէտներու մասին», կ'աւել – ցնէ երաժիշտը:

Խորհրդային մամուլի մէջ հինդ – վեց յօդուածներ լոյս տեսած են ցարդ այս հարցին մասին: Յօդուածներէն միայն մէկը յարձակեցաւ Սոլիժենիցինի անձին վրայ, իսկ միւսները քննադատեցին Նո– պէլի կոմիտէն կամ մրցանակի չնոր – հումը:

Խորհրդային երաժիշտը հարց կուտայ կրկին, թէ խորհրդային փորձառութիւնը «սոցվեցուցած չէ՞ մեզի դդայլ ըլլալ տա– ղանդաւոր մարդիկը ճզմելու ժամանակ, չարատայտուիլ բանի մը մասին, որ չերատայտուիլ բանի մը մասին, որ չենք իմացած եւ ոչ ալ կարդացած»: Կը յիշէ այս առթիւ, թէ ինք մերժեց ներ– կայ դնուելիս նիստի մը, որ կոչուած էր քննադատելու Պաստերնակը: «Անպատ – ուաճ զդացի, երբ ինծի ըսուեցաւ թէ պէտք է քննադատեմ «Տոքթ Ժիվակո»ն, որ այդ օրերուն դեռ չէի կարդացած»:

1948ին, կ'աւելցնէ երաժիշտը, արդիլ– ուած դործերու ցանկ մը կար հրապա – րակի վրայ: «Այժմ կը նախընտրեն բե – րանացի արդելքները, վկայակոչելով «կարծիք» մը, ո՞ւր է այս կարծիքը, ո՞վ ունի զայն՝ անկարելի է դանել: Ինչո՞ւ, օրինակ, Թոյլ չտուեցաւ Գալմա Վիշե – վրսկայայի երգել, Մոսկուայի երգա – հանդէսի մը մէջ, Բորիս Զայկովսկիի աքանչելի երգը, որուն բառերը յօրինած էր Ի. Բրոդսկին»:

Գալինա Վիշնեվսկայա անուանի երգ – չուհի մըն է (սոփրանօ) եւ կինը թաւջու– թահարին, իսկ Բրոդսկի Լենինկրատ– ցի բանաստեղծ մըն է, որ բանտարկու – թեան դատապարտուեցաւ 1964ին:

«Դեռ չեմ կրցած ճշդել, թէ ո՞վ յղա– ցաւ Սոլիժենիցինը Գրողներու Միութե – նէն արտաքսելու միտքը, թէեւ հետա – քրքրուած եմ այս մասին»:

«Բնականաբար, կարծիքը արդիլեց դը– րադէտին լաւադոյն դործին հրատարա – կութիւնը առանձին դիրքով, երբ արդէն ան լոյս տեսած էր Նովո Միրի մէջ: Եթէ հոս հրատարակուած ըլլար, կարելի կ'ըլ– լար վիճաբանիլ հրապարակաւ եւ լայնօ– րէն, ինչ որ նպատտ մը կ'ըլլար հեղինա– կին եւ ընթերցողներուն համար միաժա– նակ»:

Խորհրդային երաժիշտը կը ճշդէ իր Բաց Նամակին մէջ, թէ ինք տոնք կը դրէ ոչ թէ տրտնջալու համար, այլ որ– պէսզի «տպաղային չհարկադրուինք ա – մօթով քօղարկել այսօրուան թերթերը»: Աւելի ակնարկ մըն է այն խիստ քննա– դատութիւններուն մասին, որոնց թիրախ դարձան անցեալին Շոստակովիչ, Պրոկո– ֆիէֆ եւ Խաչատուրեան, «Պրաւդա»յի կողմէ:

«Բացատրեցէք ինծի, խնդրեմ, թէ ին– չո՞ւ մեր դրականութեան եւ արուեստին մէջ վճռական խօսքը կուգայ այնպիսի մարդոցմէ, որոնք բացարձակապէս ան– ձեռնհաս են նման մարդերու մէջ: Ինչո՞ւ այսպիսիները իրաւունք ունին մեզ ան– ուանարկելու մեր ժողովուրդին աչքին առջեւ»:

Մ. Ռոստրոպովիչի Բաց Նամակէն քա– նի մը օր եաք կը տեղեկացուէր, թէ Անդրէյ Սախարով, «խորհրդային ջրա– ծինի հայրը», երկու այլ դիտնականնե – րու հետ կազմած է մարդկային իրաւանց պաշտպան կոմիտէ մը:

Սախարովի ընկերներն են Անդրէյ Տը– վերդոկլերով եւ Վալերի Շալիձէ:

Մեքենադրուած յայտարարութեան մը մէջ կոմիտէի անդամները կը ճշդեն իրենց նպատակները հետեւեալ կերպով:

— Օժանդակել պետական իշխանու – թիւններուն ստեղծելու եւ դործադրելու մարդկային իրաւունքներու երաչխաւո – րութիւնը:

— Դործօն օժանդակութիւն հայթայ – թել այն անձերուն, որոնք կը փափաքին չինարար հետադօտութիւն կատարել քնն– նելու համար տեսարանական երեւոյթը մարդկային իրաւանց հարցերուն, եւ ու– սումնասիրել ընկերվարական ընկերու – թեան իւրայատուկ հարցերը այս մարզին մէջ:

— Զեւնարկել օրինական դաստիարա– կութեան, յատկապէս քարոզչութեան՝ ծանօթացնելու համար միջազդային եւ խորհրդային օրէնքներու փաստաթուղ – թերը, մարդկային իրաւունքներու մա – սին:

Կոմիտէն կը ճշդէ, թէ իր աշխատանք– ներու ընթացքին պիտի առաջնորդուի Միացեալ Ազդերու Կազմակերպութեան Մարդկային Իրաւանց Ուխտին տրամադ – րութիւններով:

Կոմիտէին առաջին դործը պիտի ըլլայ, կը ճշդէ փաստաթուղթը, քննել խորհըր– դային օրէնքներու առանձնայատուկ կէ– տերը, միշտ նկատի առնելով այդ օրէնք– ներուն դարդացման ճամբու վրայ ստեղ– ծուած ատանդութիւնները եւ իրական դժուարութիւնները այս մարդին մէջ:

Կոմիտէն պատրաստ է ստեղծադործ չփում հաստատել հանրային եւ դիտա – կան կազմակերպութիւններու, միջազ – դային ոչ–կառավարական կազմակերպու– թիւններու հետ, պայմանաւ որ անոնք, իրենց դործունէութեան ընթացքին, ա – ռաջնորդուին ՄԱԿի Ուխտի տրամադրու– թիւններով եւ իրենց նպատակը չըլլայ վնասել Խորհ. Միութեան:

Անդամ կրնան ըլլալ բոլոր անոնք, որ չեն պատկանիր քաղաքական կուսակցու– թեանց կամ այնպիսի կազմակերպութիւն– ներու, որոնց նպատակն է մաս կազմել իշխանութեան, կամ՝ այնպիսի կազմա – կերպութիւններ, որոնց դլխաւոր առա – ջադրութիւնները կ'արտօնեն քաղաքական ընդդիմադիր կամ ուղղափառ դործու – նէութիւն մը ունենալ:

Կոմիտէն կը ճշդէ նոյնպէս, որ իր դոր– ծունէութիւնը տպաքաղաքական բնոյթ պիտի կրէ՝ «համաձայն Խորհ. Միու– թեան օրէնքներուն»:

Խորհրդային օրէնքը, սակայն կ'արդի– լէ այս ձեւի խմբակներու կազմութիւնը:

Թ. Ա. Թ.

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

—o—

Մարդ մտայիր կ'ըլլայ կամ չատ մտա– ծելուն եւ կամ բնաւ չմտածելուն համար: Հետեւաբար, միայն հանճարներն ու տխմարները մտացիր կ'ըլլան:

ՌՈՒՊԻՆԵԹԱՑԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ Ա.ՌԱՋԻՆ

— Մամա՛, ի՞նչ տեսակ կարկանդակ պիտի բերեն, դոչեց Նաթաչա համարձակ եւ քմահաճ ուրախութեամբ, առաջուընէ պատկերելով ունենալիք յաջողութիւնը, Սոնիա եւ հասակակից պէդեան խնդալէն կը մարէին:

— Ահա տարցուցէ, ըսաւ Նաթաչա իր պզտիկ եղբօրը եւ Փիէրին:

— Պաղպաղակ, բայց քեզ պիտի չտան, ըսաւ Մարիա Տիմիդրիէվնա:

Նաթաչա հասկցաւ որ վախնալու բան չկայ, ուստի Մարիա Տիմիդրիէվնայէն ալ քաշուեցաւ:

— Մարիա Տիմիդրիէվնա, ի՞նչ տեսակ պաղպաղակ սերովէն չեմ ախորժիր:

— Ստեպլինի:

— Չէ՛, չէ՛, ըսէք ի՞նչ տեսակ Մարիա Տիմիդրիէվնա, ի՞նչ տեսակ, դրեթէ պո– ռաց ան. ես դիտնալ կ'ուզեմ:

Մարիա Տիմիդրիէվնա եւ կոմսուհին խնդացին եւ անոնց հետեւեցան բոլոր հիւրերը: Ամէնքը կը խնդային ոչ թէ Մարիա Տիմիդրիէվնայի պատասխանին վրայ, այլ այդ աղջկան աներեւակայելի համարձակութեան եւ ճարպիկութեան վրայ, որ կը յանդգնէր Մարիա Տիմիդ– րիէվնայի հետ այդպէս վերաբերիլ:

Նաթաչան հանդստացաւ միայն այն ատեն, երբ պաղպաղակին ելակով ըլլալը յայտնեցին:

Պաղպաղակէն առաջ չամփանեայ տը– ւին: Նուագախումբը հնչեց, կոմսն ու կոմսուհին համբուրուեցան, հիւրերը ոտքի ելլելով չնորհաւորեցին կոմսուհին, սեղանին վրայէն զաւաթնին կոմսին պար– գեցին եւ զարկին, ինչպէս նաեւ երախա – ներուն դաւաթներուն: Սպասաւորները նորէն սկսան վազվզել, դդրդացին աթոռ– ները եւ հիւրերը նոյն կարդով, միայն աւելի կարմրցած դէմքերով անցան հիւ– բասենեակը եւ կոմսին առանձնասենեակը:

Ի.

Թղթախաղի սեղանը բերուեցաւ, խում– բերու բաժնուեցան, եւ կոմսին հիւրերը տեղաւորուեցան հանդստասրահն ու դը– րադարանը: Կոմսը խաղին թուղթերը ի– րար խառնեց հազիւ դիմադրելով յետ – ճաշեայ սովորական քունին:

Երիտասարդութիւնը կոմսուհիին հրա – ւէրին վրայ հաւաքուեցաւ քնարին ու եր– գեհանին չուրջը: Ժիւլի բոլորին խնդրան– քով քնարին վրայ փոքր կտոր մը դար– կաւ իր վարիանթներով, եւ միւս աղջիկ– ներուն հետ մէկտեղ սկսաւ Նաթաչային եւ Նիքոլային խնդրել, որոնք յայտնի էին իրենց երաժշտականութեամբ՝ բան մը երգել: Նաթաչային հետ մեծի մը պէս կը վարուէին, չափազանց գոհ էր այդ բանէն, բայց եւ այնպէս քիչ մը կը քաշ– ուէր:

— Ի՞նչ պիտի երգենք, հարցուց ան:

— «Աղբիւրը», պատասխանեց Նիքոլա:

— Օ՛ն, սկսինք, Պորիս մօտեցիր, ըսաւ Նաթաչա, իսկ Սոնիան ո՞ւր է:

Ան իր չուրջը նայեցաւ եւ ընկերուհին սենեակին մէջ չտեսնելով վազեց զայն դտնելու, Սոնիայի սենեակը հասաւ, բայց իր ընկերուհին հոն չդտնելով ման– կանոց վազեց, սակայն հոն ալ չկար: Նաթաչա հասկցաւ որ Սոնիա միջանցքն է, անուուկին վրայ: Միջանցքին մէջ դըտ– նուած անուուկը Ռոստովներու ընտանի – քին իսկական սեռի երիտասարդութեան վշտի ու տխրութեան վայրն էր: Եւ ար– դարեւ Սոնիա իր եթերային վարդադոյն դդեստով երեսն ի վար ինկած էր դա– եակին ճմռթկուտած ու ապտոտ ներքնակին վրայ ջղացնցելով իր մերկ ուսերը: Նա– թաչայի դէմքը որ Անուանակոչութեան օրուան ամբողջ ընթացքին կենդանացած, բորբոքած էր, յանկարծ փոխուեցաւ. աչ– քերը պաղեցան, սարսռաց պարանոցը, շրթունքներուն անկիւնները իջան:

— Սոնիա, ի՞նչ եղաւ քեզի... ի՞նչ, ի՞նչ պատահեցաւ, վա՛խ, ի՞նչ կայ... ըսաւ Նաթաչա բանալով իր մեծ բերանը եւ տպեղնալով երախայի մը պէս սկսաւ լալ, որովհետեւ Սոնիան ալ կուլար: Սո– նիա դլուխը վերցնել եւ պատասխանել կ'ուզէր, բայց չէր կրնար եւ աւելի եւս կը պահուըտէր: Նաթաչա յարմ նստաւ կապոյտ ներքնակին վրայ եւ դրկեց ըն– կերուհին: Ուժերը ժողվելով Սոնիա բար– ձրացաւ եւ արցունքները սրբելով սկսաւ պատմել:

— Նիքոլան չարաթէ մը պիտի երթայ ... թուղթը ... ելեր է... ինքը ըսաւ ինձ... ես չէի լար.... (ցոյց տուաւ ձեռ– քը բռնած թուղթը, որ Նիքոլային դրած ոտանաւորն էր) ես չէի լար... բայց դուն չես կրնար... ոչ ոք կրնայ հասկնալ... ի՞նչ սրտի տէր է ան: Նորէն լալ սկսաւ, կուլար որովհետեւ Նիքոլային սիրտը չափազանց բարի է եղեր: Քու դործդ աղէկ է... ես չեմ նախանձիր... կը սիրեմ քեզ, ինչպէս նաեւ Պորիսը, ը– սաւ ուժերը քիչ մը ժողվելով, ան հա– մակրելի է... ձեզ համար արդելք մը չկայ, իսկ Նիքոլան ինձ համար կ'ինչայ անհրաժեշտ է... ինք մետրոպոլիտը ...

ՀԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սարգիս Տէօքմէճեան, Օր· Օր· Արփինէ եւ Յուլինէ Տէօքմէճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆԻ

մահուան 11րդ տարեդարձին առթիւ։

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Այս տխուր առթիւ Տիկին Տէօքմէճեան 50 ֆր· կը նուիրէ «Յառաջ»ի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է երուանդ Զարդարեանի մահուան առթիւ։

Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Եավէր 100 ֆ·, Յովհ· Հրաչեան եւ զաւակները, Օր· Ճիւլեան, Տէր եւ Տիկին Սվաճեան, Տէր եւ Տիկին Վ· Փափազեան, Յ· Յակոբեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան 25, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Օհանեան 30, Տիկին Զաքարեան Ա·, Ղ· Կիւլեան, Տէր եւ Տիկին Ռ· Աւետերեանեան, Տիկին Օ· Նշանեան, Տէր եւ Տիկին Ա· Խոդիկեան 20ական, Յ· Պապահիթեան 10։

(Շար·)

Հ. Յ. Դ. 80-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 12ին

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌ

Կիրակի, 13 Դեկտ· ժամը 16,30էն սկսեալ։

Ճաշ, վիճակահանութիւն, անակնկալներ եւ ընտանեկան հաճելի մթնոլորտ։

Մասնակցութեամբ Նաւասարդ պարախումբին, Ժերար Մելքոնեան ու Պետիկ Պետիկեան նուագախումբերուն եւ վարժարանի աշակերտութեան։

Կաղանդ Պապան ճոխ նուէրներով պիտի վարձատրէ սրահին մէջ ներկայ եղող բոլոր մանուկները։

Մուտքը ազատ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Ս· Սահակ - Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ այս կիրակի մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ, զոր պիտի մատուցանէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Ցետ պատարագի 11,30ին տեղի պիտի ունենայ մասնաւոր հոգեհանդիստ ՀՕՐ. ՇԱՒԼ ՏԸ ԿՕԼԻ, ինչպէս նաեւ Արարայի ճակատամարտի նահատակներուն, 1940-1945ի շրջանի Ֆրանսայի ազատագրման համար զոհուած հայ եւ ֆրանսացի դիմադրականներու յիշատակին։

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿԻ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻՆ

Լրացաւ «Ազդակ Շաբաթօրեակ» (Դրօշակ)ի առաջին տարին։ 1970 Նոյեմբեր 22ին լոյս կը տեսնէ երկրորդ տարուան առաջին թիւը, որ նուիրուած պիտի ըլլայ Հ· Յ· Դաշնակցութեան Ութսունամեայ-կին։

Հակառակ թղթատարական վարչու-թեանց նոր կարդադրութիւններուն, որոնց հետեւանքով առաքման ծախքերը յաւելում կրած են, բաժանորդագրու-թեան պայմանները կը մնան նոյնը։

Բաժանորդագրուելու համար պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէին.

Mr. KULTCHEYAN
23, Rue Pixéricourt, Paris (19e)

Ազդակ Շաբաթօրեակի բաժանորդագրութիւնը կանխիկ է, առանց վճարումի կատարուող բաժանորդագրութեան խնդրանքները նկատի պիտի չառնուին։

Բաժանորդագրութիւնը միշտ կը սկսի տարեսկիզբէն, կամ վեցամսեայի սկզբնաւորութեան։

Անոնք որոնք կը փափաքին վերանորոգել իրենց բաժանորդագրութիւնը եւ կամ նոր բաժանորդագրուիլ, կը խնդրենք որ ժամ առաջ դիմեն մեր գործակալին, որպէսզի թերթի առաքումը կարենայ չըրտնակուիլ առանց ընդհատումի։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ»Ի

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՈՒՐԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20, ԺԱՄԸ 21ԻՆ, ՍԱԼ ՍԷՆ-ԺՈՐԺԻ ՄԷՋ

Փլաս տի Քաթր-Սեփթամպրը

Նախաձեռնութեամբ Հայ Դատի Մարսէյլի Ցանձնախումբին

Prendront la parole :
Monseigneur J. RUPP
Dr. G. TATOYAN
Gabriel MATZNEFF
Prof. Geouffre de la PRADELLE
Maître E. JAKHIAN

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 28, ԺԱՄԸ 21ԻՆ, ՍԱԼ ՄՈԼԻԷՌ (ՔԷ տը Պռնտի)

ՇԱԻԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցին։

ԱՆՈՑԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պօյաճեան (Մարսէյլ) 150, Պօյաճեան (Նիս) 500, Զրբաչեան Ա· (Մարսէյլ) 1000, Տակեան Կ· (Մարսէյլ) 100, Տըվոս Կ· (Մարսէյլ) 300, Տէր-Դաւթեան (Փարիզ) 200, Սահակեան (Սէն Էթիէն) (200, Սահակեան (Վալանս) 500, Սահակեան Ժան Փիէր (Սէն Էթիէն) 400, Սանճեան Լ· (Լիոն) 500, Սանճեան Ն· (Լիոն) 260, Սամուէլեան Ս· (Մարսէյլ) կերպաս, Սամուէլեան Ժ· (Մարսէյլ) կերպաս, Բժշկ. Սարաֆեան (Սէն Էթիէն) 400, Սարգիսեան Խոտի (Մարսէյլ) 100, Սիմոնեան Վռամ (Մարսէյլ) 300, Սաեփանեան Գ· (Մարսէյլ) 170, Վէմեան (Մարսէյլ) 100, Փափազեան Յակոբ (Մարսէյլ) 150 ֆրանք։

(Վերջ)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Նոյեմբեր 19էն Դեկտ· 10 ԱՍԼԱՆԵԱՆ իր նոր գործերը կը ցուցադրէ

Galerie Bouquinerie du Vieux-Paris
62-64, Rue F. Miron
(Métro Saint-Paul)

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ· Վարչութեան,

Շաբաթ Նոյեմբեր 21, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ մէջ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

NUIT DU FOOT

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ
Le Flore, Parc des Expositions

Կիրակի, Նոյեմբեր 22, ժամը 21էն մինչեւ լոյս գիշեր, կազմակերպութեամբ Սէնթ Էթիէնի Հայկական

Մարզական Միութեան

Նուագախումբ՝ ԿԱՐԻ ՊԵՊԵՐԵԱՆ
Կ'երգէ՝ ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
Հայկական երգեր եւ պարեր

Պիւֆէ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ՄԱՍԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները 21 Նոյեմբեր Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Ա.Հարոնեան ակումբը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն, որ ներկայ գտնուին այս կարեւոր ժողովին։

×

ԿԱՊՈՑ ՄԱՍԻ Պանեէօ-Քաչանի մասնաճիւղը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Շորեքշաբթի (25 Նոյեմբեր) ժամը 21ին ընկերուհի Հաքիմեանի մօտ 114 Ավընիւ Ա· Պրիան, Պանեէօ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին։ Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը։

Հ. Յ. Դ.

Լիոն.— Հ· Յ· Դ· «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Ալֆորվիլ.— Հ· Յ· Դ· Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ· ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն, Փաւայէ տէ Վիէօ, ժամը 9ին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՃԱՇ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 80ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

Նախաձեռնութեամբ Սարսէլ- - Արնուվիլի Հ· Յ· Դ· Վարդան ենթակոմիտէի, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 19,30ին, Արնուվիլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ կից սրահը։

Բանախօսութիւն։

Գեղարուեստական բաժին, պար, մասնակցութեամբ

Պ· Պետիկեանի իր խումբով։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբը — նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 ֆր·, ուսանողներու կէս գին
Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924-38-54

ՖԻԼՄԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Սեբաստիոյ Դաւբայի Հայրենակցական Միութեան.

ՍԻՐՏԸ ԵՐԴՈՒՄ Է

գունաւոր հայալսօս ժապաւէն

Դեկտ· 1, Երեքշաբթի ժամը 21ին։։

Ֆիլմը կը ցուցադրուի ճիշդ ժամուն, իսկ Ալհամպրայի սրահը (Մեթրօ Մեռի ա'Իսիէն 50 քայլ)։

Մուտք 6 Ֆրանք։ Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներէն։

ՀՐԱՒԻՐ ԺՈՂՈՎԻ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 8ին Ռեժան սրճարանին վերնայարկը, Մեթրօ Գաւէ։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։

ՍԷՆ-ԺԵՐՄԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Յառաջիկայ կիրակի 22 Նոյեմբեր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Սէն Ժեռմի եկեղեցւոյ մէջ

ՋՕՐԱՎԱՐ ՇԱՒԼ ՏԸ ԿՕԼԻ

յիշատակին։

Գաղութը կը հրաւիրուի իր յարգանքը մատուցանելու Ֆրանսայի նախկին նախագահին յիշատակին։

ՇԻՐԻՄԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ողբացեալ

ՏԻԿԻՆ ԻՍԿՈՒՀԻ ՓԱՐՄԷՆ (Ադափեանի)

մտերիմ բարեկամուհիները չիրիմի այցելութիւն մը կազմակերպած են Ուրբաթ (20 Նոյեմբեր) Նուվօ Սիմբիթիէր-ը-Նէօյի, իր մահուան տարելիցին առթիւ։

Ժամադրութիւն Ուրբաթ առաւօտ Ժան Կուժոնի եկեղեցիին բակը, ժամը 9,30, ուրկէ մեկնում դերեզմանատուն, վարդապետի մը առաջնորդութեամբ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ - Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի շուրջ, Դեկտ· 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը։ Հասցէ՝ 1· Փլաս Օթէլ տը Վիլ։

Կը հրաւիրուին ընկեր - ընկերուհիները եւ համակիրները։

ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԱԻՍՏՐԻԱ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻԻ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ· 21 Թրէն տէ Նէժով կառ տը լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3 նոյն կայարանէն։

Պրիւքի մէջ (Զել ամ Զէի մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր։ Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիւժ, փաթինաժ, եւայլն։

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ. ճաշով միասին։

Մասնակցութիւն 485 ֆր· բոլոր ծախքերը մէջը։

Կանխավճար՝ 100 ֆր·, մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։

Զել Ամ Զէ, Սալցպուրկի մէջ ձմեռնային մարզական հրաշալի կայան մը, դեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած սաստիկ ցուրտերէն բարձր լեռներուն շնորհիւ։ Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, փոլխորիժ երեկոյթներ եւայլն։

Մասնակցութիւն՝ 525 ֆր·։

Կանխավճար՝ 100 ֆր·, մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան դինը (ֆ. կարդով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է.Տ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ· Պատասխանատու

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան Տար· 90 փր· Վեցամսեայ 50 փր
Արտասահման Տար· 115 փր· Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ
21
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI
21 NOVEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11·971

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.971

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՅՍ «ԱՆԶՐՊԵՏԸ»

Հայ անհատ մարդուն եւ իր ազգային ընդհանրականութեան միջեւ դոյութիւն ունեցող անջրպետը յաւուրց չէ մշակու-թային ճակատին կամ մտքի եւ հոգիի մարզերուն միայն:

Եթէ դրքին, թերթին, իմացական ու գեղարուեստական ճիղերու հետ միայն ապրիս ունեցած ըլլար անտարբերութիւ-նը՝ հաւանօրէն արդարացուցիչ պատ-ճառներ գտնելու իրաւունքը դղայինք:

Դժբախտաբար, ընդհանուր է ցաւը եւ դասալքութիւնը բո՛ւն բառն է՝ ընորոշե-լու համար այն ինքնադոհ եւ եսակեդրոն կեցուածքը, զոր ցոյց կուտան հարիւր հազարաւորներ՝ հանդէպ ազգին, ազգա-յին մտահոգութեանց եւ Սփիւռքեան գո-յապայքարին:

Մոռցէք պահ մը հայ կուսակցութիւն-ները. մարդասիրական եւ բարեդործա-կան միութիւնները. մշակութային, կրը-թական, մարզական, հայրենակցական հաստատութիւններն ու հիմնարկութիւն-ները. եւ փորձեցէք ձեր անմիջական շըր-ջապատին մէջ ճշդել, թէ Հայութեան ի՛նչ համեմատութիւնը ժամանակ, ճիգ, զո-հողութիւն, առնուազն գործնական ու դրական հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ հանդէպ համայնական պահանջներու:

Եթէ անկեղծ էք դուք ձեր դատումին եւ խղճին հետ, ու ձեզ վարողը աննա-խապաշար ոգին է, պիտի չդժուարանաք հաստատելու թէ առնուազն 70 առ հա-րիւրը մեր համբանքին՝ հրաժարած է Հայութենէ:

Շատերու համար կրնայ յոռետեսական թուիլ այս եզրակացութիւնը. ուրիշնե-րու համար՝ լաւատեսական:

Թէ մէկ կամ միւս ձեւով դատողները ի՛նչ տուեալ ու չափանիշ կ՛ունենան 70 առ հարիւր համեմատութիւնը անճիշդ նկատելու համար, անշուշտ չենք կրնար դիտնալ առուղղակս:

Սակայն մենք ունինք մեր մեկնակէ-տերն ու վիճակագրային հաշիւները եւ դուցած ենք մտահոգուելու նոյնիսկ այն հաւանականութեամբ, թէ անտարբեր-ներու կամ դասալիքներու համեմատու-թիւնը 70 առ հարիւրէն աւելի կրնայ ըլ-լալ, սակայն երբեք նուազ...

Թէ ի՛նչ իրողութեանց վրայ հիմնուած ենք «Հայութենէ հրաժարած» կամ «դա-սալիք» բնորոշումով ցոյց տալու համար այսքան հոծ թուով ազգակիցները՝ կ՛ու-ենանք առիթը մեր մտածումները լայնօ-րէն պարզելու:

Վստահ ըլլալով հանդերձ, որ մեր ըն-թերցողներու բացարձակ մեծամասնու-թիւնը պէ՛տք ալ չունի մեր վկայութեան եւ փաստարկումներուն, անհրաժեշտ կը նկատենք հիմնաւորել բացասական ամէն կարծիք՝ որովհետեւ ապացոյցը, թիւը, չջափելի տուեալները չատ աւելի խօսուն են յաճախ, քան ամէնէն ազդու դասա-խօսութիւնները:

Մինչ այդ, պէտք է վերադառնանք մեր այն հաստատումին՝ թէ անհատ հայ մարդուն եւ իր ազգային ընդհանրակա-նութեան միջեւ դոյութիւն ունեցող ան-ջրպետը յաւուրց չէ մշակութային ճակա-տին միայն:

Պատասխանատուութեան զգացումի եւ դործնական յանձնառութեանց չդոյու-թիւնը (դասալիք – անտարբերներու հըս-կայ զանգուածի մը մէջ) ի՛ապացուցուի ամէն բանէ առաջ անով որ Հայկական Սփիւռքահայութեան մէջ գրեթէ անգոյ բանի մը վերածուած է հանրային կարծիքը:

Ոչ ոք թող յաւքէ մեր սեղանին վրայ, ժխտումի եւ ուրացման մեղքով ամբաս-տանելու համար մեզ:

Կամ անդիտութեամբ ու դիտակցական անտեսումով մեղադրելու:

Շա՛տ ուրախ ենք՝ որ տակաւին ամ-բոխի վերածուած չենք ու կ՛ապրինք հա-զարաւորներ, որոնք, մեր մօտ կամ մեզ-մէ հեռու, արթնօրէն կը հետեւին համա-հայկական կեանքի բոլոր վիճակներուն, չարժումներուն, լճացման երեւոյթներուն կամ վերանորոգումի ճիգերուն, — մէկ խօսքով՝ մեր երգերուն ու վէրքերուն, — ու հրաւէրի չեն սպասեր՝ դործնապէս արտայայտելու համար իրենց առօրեայ ապրումը, մտահոգութիւնը, զոհաբերու-թեան ոգին, պատասխանատուութեան զգացումը եւ ամէն կարդի յանձնառու-թեանց յօժարակամութիւնը:

Այս համեմատօրէն սահմանափակ ըն-տրանին՝ իր մէջ կը հաշուէ առաւելապէս կուսակցականներ, անկուսակցական բայց անխոթար Հայութեամբ թրծուած պատ-կառելի դէմքեր, խոնարհ հոգիով ու հա-մեստ դիրքերու տէր զտարիւն հայրենա-կիցներ, տարեց թէ երիտասարդ սե-րունդներ՝ որոնք հպարտ են իրենց ազ-գութեամբ, ու դիտակ՝ իրենց պատաս-խանատուութիւններուն:

Կը լսե՞նք անոնց ձայնը եւ կը հըր-ճուինք: Կը զգանք թէ կ՛ապրինք: Կը հե-տեւինք իրենց գործին եւ կը զօտեպըն-դուինք: Կը հասնի մեզի իրենց քննադա-տական կամ դնահատական խօսքը՝ հան-րային ճիղերու մասին, գաղութային վի-ճակներու մասին, անձերու եւ անցքերու մասին, հանրային մտահոգութեանց եւ նախաձեռնութիւններու մասին. ու մենք — համաձայն ըլլանք թէ տարակարծիք — կը հաւատանք սակայն որ կենսունակ տարրեր ունի սփիւռքեան հայ իրակա-նութիւնը:

Մեր այս բաւարարութիւնը չա՞տ մաս-նակի է սակայն:

Այդ չէ բուն «հանրային կարծիքը»:

Եւ որքան ալ դիտակ ու տեղեակ ըլլանք թէ ինչո՛ւ չենք տեսներ ու զգար անոր ազդու եւ տեւական դոյութիւնը Հայկ. Արտասահմանի մեր կեանքին մէջ, որ-քան ալ աննպաստ ըլլան աշխարհաքաղա-քական պայմանները մեզի համար, ար-դարանալի չենք կրնար նկատել հայկ. հոծ զանգուածներու լռութիւնն ու ան-տարբերութիւնը՝ դէմ յանդիման մեր իսկ տեղական եւ համահայկական խնդիրնե-րուն:

Ընկերային դաստիարակութեան տէր ժողովուրդներու կեանքին մէջ, հատա-կանութենէն դէպի դեկավարութիւններ՝ բարոյական ուժ մը հակակշռողի դեր կը կատարէ: Ազգային, կրթական, մշակու-թային, քաղաքական, կազմակերպական եւ այլ մարդերու վրայ փորձուած ամէն ճիպի հանդէպ՝ անհատ հայ մարդը իր գործնական հետաքրքրութիւնը ցոյց պի-տի տայ միշտ, եւ երբ որեւէ հարց կապ ունի ազգային մեր ընդհանուր ճակատա-դրին, նպատակներուն եւ ապահովու-թեան հետ, պիտի չվարանի պատկան հաստատութեանց հասցնել իր բարոյա-կան թէ նիւթական աջակցութիւնը, իր դիտողութիւնները՝ եթէ ունի, իր դնա-հատութիւնը՝ եթէ այդ համոզումին յան-գած է:

Մարմնի մը որեւէ յետին մազերակը՝ իր դերը ունի. մեր Ֆիզիքական ու հոգե-կան էութեան որեւէ մկն ցաւը՝ իր ա-դրազարձը ունի: — Այսպէս է նաեւ ժո-ղովուրդներու կեանքին մէջ:

Ոչ մէկ հայ անհատ ինքզինք դերծ պի-տի նկատէ յանձնառութեան եւ պատաս-խանատուութեան պարտաւորութենէ՝ ե-թէ հրաժարած չէ ազգային իր ինքնու-թենէն:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայկական Յուցահանդէսի պաշտօնական բացումէն յետոյ, Հայաս-տանի Մշակոյթի նախարար կամօ Ո-դումեան Հայաստան վերադարձաւ եւ Նոյեմբեր ամսոյ սկիզբը ընկերակցու-թեամբ Կրօնական Գործերու նախագահ Սարգիս Գասպարեանին, այցելեց Վեհա-փառ Հայրապետին, խորհրդակցելու եւ առաջարկելու Հայրապետին, որպէսզի Ս. Էջմիածնէն եւ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանէն տրամադրուին կարգ մը եկեղեցական առարկաներ, աւելի ճո-խացնելու համար Յուցահանդէսը: Այս խորհրդակցութեան ներկայ էր նաեւ Ե-րեւանի Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, որ Ս. Էջ-միածին կը դանուէր Հայրապետին եւ հոգեւոր Գերագոյն Մարհուրդին զեկու-ցանելու վերջերս Երուսաղէմի մէջ դու-մարուած ծիսական յանձնախումբի աշ-խատանքներուն մասին:

Հայրապետը բարեհաճեցաւ ընդառաջել նախարարի փափաքին եւ պաշտօնապրով մը տեղեկացուց սոյն պարագան Երուսա-ղէմի Ամենապատիւ Տ. Եղիշէ պատրիար-քին:

Սրբազան անօթներու փոխադրութեան գործը յանձնուեցաւ Սերովբէ Արք. Մա-նուկեանին, որ իր վերադարձի ճամբուն վրայ հանդիպեցաւ Երուսաղէմ եւ ըս-տանձնեց նաեւ Երուսաղէմի Պատրիար-քութեան կողմէ տրամադրուած առար-կաները: Երուսաղէմէն Սերովբէ Արք.-ին ընկերացաւ Ս. Աթոռի լուսարարապետ՝ Գերշ. Տ. Հայրիկ Արք. Ասլանեան:

Ս. Էջմիածնի եւ Երուսաղէմի Պատ-րիարքութեան տրամադրած առարկանե-րը հետեւեալներն են.

Ա.) Ս. Էջմիածնէն

1. Ս. Գեղարդը, որով հռոմայեցի զին-ուորը խոցած է Յիսուսի կողը: Ըստ ա-ւանդութեան Թադէոս առաքեալ զայն Հայաստան բերած է, չրջան մը Գեղար-դայ վանքը պահուելէ յետոյ, փոխադրը-ուած է Էջմիածին: Կը զործածուի միայն Ս. Միւռոնի օրհնութեան առիթով:

2. Գրիգոր Տաթեւացիի ձեռագիր Աւե-տարանը, մանրանկարներով, ոսկի կազ-մով, փորագրուած՝ մէկ կողմը խաչե-լութեան եւ միւսը Տաթեւացիի եւ Յով-հաննէս Որոտնեցիի նկարներով:

Բ) Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքա-րանէն

1. Ձեռագիր Աւետարան Շղթայակիր պատրիարքի. ոսկի կազմով, թանկագին քարերով զարդարուած. 1717 թուակա-նէն:

2. Ձեռագիր Աւետարան Մահտեսի Յա-րութիւն Ջուղայեցիի. ոսկի կազմով եւ թանկագին քարերով. 1764 թուին:

3. Ոսկեայ սկիհ, եռադանդ, ոսկերչա-կան նուրբ բանուածքով եւ ականակուռ:

4. Ոսկի ձեռաց խաչ, հինգ թանկագին քարերով, յիշատակ Կարապետ պատ-րիարքի:

5. Ոսկի ձեռաց խաչ, նրբօրէն զար-ծուած, տերեւանման թեւերով, զար-դարուած զմրուխտով եւ ադամանդնե-րով:

6. Վարդապետական գաւազան, ոսկի գլուխով եւ ադամանդեայ խաչով:

7. Հովուական գաւազան, ադամանդ-եայ խաչով:

8. Կարմիր յատակով փորուրար, ա-սեղնագործ չորս աւետարանիչներու դէմ-քերով, մարգարտայօտ լուսապսակներով:

9. Վակաս, կապոյտ յատակով, կեդ-րոնը Քրիստոս բազմած, չուրջը երկոտա-սան առաքեալներ. մարգարտայօտ լու-սապսակներով:

10. Երկու Արտախուրակներ, ասեղնա-գործ, Աւետման պատկերով:

Սոյն առարկաները 17 Նոյեմբեր 1970, երեքշաբթի օր պաշտօնապէս յանձնուե-ցան Սերովբէ եւ Հայրիկ Արքեպիսկո-պոսներու կողմէ Յուցահանդէսի պա-տասխանատու Տնօրէնութեան, ի ներկա-յութեան Յուցահանդէսի տնօրէն Պր. Աբրամայիս Սարգիսեանի, ակադեմիկոս Պրոֆ. Արդար Յովհաննէսեանի, Ֆրան-սական կառավարութեան կողմէ ներկա-յացուցիչ նշանակուած Պր. Վատիմ Ելի-սէեֆի եւ Արտաքին Գործոց նախարարու-թեան Մշակութային վարիչ՝ Պր. Կաս-թոն Տիլի, ինչպէս նաեւ Գիւտ Ծ. Վրդ. Նազդաչեանի եւ Փարիզի մայր եկեղե-ցւոյ վարչութեան ատենապետ Պր. Սեդ-րակ Քարեանի:

ԴԻՒԱՆ
ՀԱՅՐԱՊԵՏ· ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ
18 Նոյեմբեր 1970

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԵՒՐՈՊԱՆ

Հասարակաց Շուկայի անդամ վեցերու առաջին քաղաքական համագումարը, ո-րուն բացումը կատարուեցաւ Հինդշաբթի օր Մլինիխի մէջ, քաղաքական չրջանակ-ներու կողմէ կը նկատուի կարեւոր հան-դրուան մը Եւրոպայի քաղաքական մի-ութեան ճամբուն վրայ: Արդէն այս ի-մաստով արտայայտուեցաւ Դաշնակցա-յին Գերմանիոյ Արտաքին Նախարարը Շել, որ նախազահեց ժողովին եւ Ֆրան-սայի Արտաքին նախարարը՝ Մ. Շուման:

Ծանօթ է, որ Լա Հէյի մէջ վերջերս Վեց երկիրներու նախագահներն ու կառավա-րութեանց ներկայացուցիչները փափաք յայտնած էին համագումար մը կազմա-կերպել՝ քննելու եւ խօսակցելու համար միջազգային քաղաքականութեան հետ ա-ղերս ունեցող հարցեր:

Առաջին նիստին անմիջապէս քննու-թեան առնուեցաւ Միջին Արեւելքի խըն-դիրը: Առաջարկը ներկայացուց Շուման: Այս կապակցութեամբ կը յիշեցուի, թէ ՄԱԿի մէջ երբ քննութեան առարկայ դարձաւ Մերձաւոր Արեւելքի հարցը, Հասարակաց Շուկայի անդամ հինգ եր-կիրները (վեցերորդը՝ Գերմանիա ներ-կայացուած չէ ՄԱԿի մէջ) միատեսակ կարծիք եւ քուէ չեն արտայայտած: Ընդ-հակառակն երեք դիրքորոշում տեղի ու-նեցած է: Ֆրանսա ներկայացուած բա-նաձեւին ի նպաստ քուէարկած է, Հո-լանտա անոր դէմ, իսկ մնացեալները ձեռնպահ մնացած են:

Փարիզի կարծիքով, Զորս Մեծերու խորհրդակցութեանց առընթեր կարելի է եւրոպական ազդեցութիւն մըն ալ ապա-հովել, եթէ երբեք Մերձաւոր Արեւելքի խնդրին չուրջ միատեսակ քաղաքականու-թիւն որդեգրեն Եւրոպայի Վեցերը: Այս հեռանկարով է, որ Շուման առաջարկեց քննել հարցին հետ կապուած գլխաւոր կէտերը. այսպէս՝ նաւարկութեան ազա-տութիւնը Սուէզի եւ Ակապայի չրջան-ներուն մէջ, ապաղինման գոտին (ինչ ե-րաշխաւորութիւն կը ստանայ Իսրայէլ պարպելու համար իր գրաւած հողերը), Երուսաղէմի իրավիճակը եւ, վերջապէս, Պաղեստինի հարցը:

Քննութեան նիւթ դարձան նոյնպէս Ե-րոպայի Ապահովութեան Խորհրդաժողո-վի պայմանները: Բոլոր նախարարներն ալ ընդունեցան հաստատելու, թէ Պեր-լինի հարցը կը մնայ գլխաւոր թնճուկը,

(Շար·ը կարդալ Դ· Էջ)

ՄԵՐԿԱՅՈՒՄ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԽԵՂԱԹԻՒՐՈՒՄՆԵՐՈՒ

Արտասահմանի մէջ իր առեղին լուրջ եւ շատ խիստ քննադատութեան ու պարսաւի ենթարկուեցաւ Ց. Թուրշեանի «Սարդարապատի հերոսամարտը» դիրքը, որ առաջին անգամ լոյս տեսաւ 1965-ին, Երեւան, Աչոտ Յովհաննիսեանի յառաջաբանով:

Յատկապէս Ա. Աստուածատրեանի վիճակուեցաւ, իբրեւ մասնակից ժամանակաշրջանի դէպքերու եւ ականատես օրուան անցքերու, «Սարդարապատի պատմաչինութիւնը» խորտակրին տակ հանելու-թեան ուշադրութեան յանձնելու Թուրքիոյ դիրքին պատմական սխալները, դէմքերու եւ դէպքերու աղաւաղումները, ինչպէս նաեւ ընդհանրապէս խորհրդահայ հեղինակին դատապարտելի ճիգը՝ ըստ կամս պատմութիւն յօրինելու, որու արդիւնքն էր եղած աւաղուկ եւ ողորմուկ բովանդակութեամբ դիրքի մը հրատարակութիւնը:

Առաջին անգամ չէր անշուշտ, որ Սարդարապատի պատմութիւնը կը ներկայացուէր «Ծուռ հայելու մէջ» ինչպէս սովորաբար կ'որակուին նմանօրինակ գործերը Հայաստանի մէջ:

Աւելի քան չորս տասնամեակներու անտարբեր լռութենէ եւ անտեսումէ ետք, շատեր Հայաստանի մէջ փորձեցին անդրադառնալ մեր ժամանակակից պատմութեան այդ բախտորոշ ճակատամարտին եւ անոր առընչակից ժամանակաշրջանի դէպքերուն: Սակայն, բոլորն ալ ունէին իրենց խոցելի երեսը՝ պատմական ճշմարտութիւններու անտեսում եւ իրադարձութիւններու խեղաթիւրում: Շատերէն օրինակ մը: Ցարութիւն Մկրտչեան «Սովետական Գրականութիւն» ամսագրի 1962ի Ապրիլի թիւին մէջ, «Անյայտ շիրիմը» խորագրին տակ, վիպականի ձեւով կը ներկայացնէր պատմական ու յաղթական ճակատամարտը, հիմնուելով Մեսրոպ անունով իր մէկ բարեկամին յուշագրութեան վրայ: Հեղինակը բացայայտ ճիգ ի գործ կը դնէր կամայական անտեսումներու, եղծումներու ճամբով նկարագրելու ճակատամարտը:

Ց. Մկրտչեան, օրինակ, անցողակի կերպով միայն կը յիշէր անունը Զօր. Նազարբէկեանի, դատապարտելի քմայքով մը բոլորովին կ'անտեսէր զօրավար Սիլիկեանը, Գնդ. Դանիէլ Բէգ-Փիրումեանն ու Արամ Մանուկեանը:

Բայց վերադառնանք Ց. Թուրշեանի դիրքին, որուն հրատարակութիւնը վերապահութեամբ եւ, նոյնիսկ, քննադատութեամբ ընդունուեցաւ Հայաստանի մէջ, հակառակ Հայաստանի առաջին Ցեղկոմի անդամ Աչոտ Յովհաննիսեանի ջե՛րմ դնահատականին:

Հայաստանի մէջ կատարուած քննադատութեանց բնոյթին մասին յստակ գաղափար կարելի է կազմել կարդալով Մարտին Մարտիրոսեանի երկար յօդուածը, «Սարդարապատի ճակատամարտը» խորագրով, որ լոյս տեսած է «Հայկական ՍՍՀ մինիստրների սովետին առընթեր արխիւային վարչութեան» օրգան-ին՝ «Բանբեր Հայաստանի արխիւների» հանդէսին 1969ի 1(22) թիւին մէջ:

Մարտին Մարտիրոսեան, որ, ինչպէս կը պարզուի խմբագրական ծանօթագրութենէն, մասնակից եղած է այդ բախտորոշ կռիւներուն, 16 ընդարձակ էջերու մէջ կէտ առ կէտ կը մատնանշէ Սարդարապատի ճակատամարտի նկարագրութեան յատկացուած բաժնին սխալները, դէպքերու թիւր մեկնաբանութիւնը, որոշ դէմքերու կատարած դերին թերագնահատումը, ուրիշներու գործին գերագնահատումը, դիրքին հակասական էջերը, պատմական իրողութիւններու անտեսումն կամ անոնց աղաւաղումը եւայլն:

Բայց աւելի լաւ է, որ ընթերցողը Թուրշեանի դիրքին մասին գաղափար կազմէ հետեւելով Մ. Մարտիրոսեանի մեկնաբանութիւններուն:

Տարեւ հատընտիր ծաղկաքաղ մը:

— Այս պատմութիւնը լրիւ հնարուած է: Այստեղ ոչ մի ճիշդ բան կայ: Ի՞նչպէս կարող է մի դումարտակի հրամանատար մեւս դումարտակի սպաներին կարգադրել դրոհի դնալ, երբ չկար ընդհանուր յարձակման որոշում, երբ հարեւան դումարտակն ունէր իր հրամանատարը, երբ չի եղել դնդի հրամանատարի յստակ հրամանը դումարտակները կամ վաշտերը միացնելու...

— Այստեղ զարմանալին այն է, որ Թուրշեանը կարծում է, թէ գեներալ Սիլիկովը կարող էր պահանջել, որ Ղասաբաշեանի դումարտակը մի ղիշերուայ ընթացքում շրջանց կատարելու համար անցնի 35 կամ դուցէ 45-50 քիլմ.: Ջնայած որ Սարդարապատի օրերին մեր զօրքերը շատ հրաշքներ են դործել, բայց այս մեկ մարտական դործողութիւնը հրաշքի հետ կապուած չի եղել: Գեներալ Սիլիկովը շատ լաւ իմացել է, որ դրանց հեռաւորութիւնը... 10-12 քիլմ. է: Ամենաւորական քարտէսի վրայ Թուրշեանն իր դիրքը դրելիս կարող էր ճշդել եւ այդ թիւերիմացութիւնից դերծ մնալ:

— Ընկեր Թուրշեանը բաղմիցս խօսում է Մայիս 22ի մարտերի մասին, տալիս է իբր հակասող չորս մարտերի երկար բարակ նկարագրութիւնը:

— Ի հարկէ, Թուրշեանը խօսում է նաեւ Մայիս 22ին յաջորդող յետագայ փայլուն յաջողութիւնների մասին, սա-կայն նա չարունակում է իւրովի նկարագրել դէպքերը:

Եւ այսպէս կ'ներկայի չարքը սխալներու մատնանշումներուն:

Թուրշեան կամայական եւ քմահաճ մեկնաբանութիւն մը տուած է նաեւ շրջանի պատմութեան, մի՛շտ փորձելով վարկաբեկել Դաշնակցութիւնը, անտեսել կամ քննադատել օրուան ակնառու դէմքերը, որոնք բախտորոշ վճռական դեր կատարեցին 1918ի Մայիսեան օրերուն, եւ, վերջապէս, ան ճիգ թափած է ցոյց տալու համար, որ Սարդարապատի հերոսամարտին մէջ մեծ դեր կատարած են համայնավարները:

Սակայն չարունակենք հետեւիլ «Բանբեր Հայաստանի արխիւների» հանդէսին մէջ կատարուած մերկացումներուն.

«Սարդարապատի ճակատամարտի ռազմական գործողութիւնները էմհատեօրէն ընկարագրելուց յետոյ, Թուրշեանը անում է այնպիսի արտառոց եզրակացութիւններ, որ զարմանքից ուսերդ ես թօթուում», կը հաստատէ Մ. Մարտիրոսեան, որ, յաջորդական էջերու մէջ կը մատնանշէ այդ արտառոցութիւններէն մէկ քանին:

Կրկին հետեւինք յօդուածագրին մերկացումներուն:

— «Բարեբախտաբար, ասում է Թուրշեանը, այդ վճռական պահին դեներալ Սիլիկովը «խորհրդակցութեան» էր գնացել Երեւան: Նրա օդնական և Սուրմալուի էվակուացիան իրագործող հմուտ ու խիզախ Գնդ. Դանիէլ Բէգ-Փիրումեանը տաբերայնօրէն սկսուած կռուի ընթացքում ստանձնում է Սարդարապատի ճակատի հրամանատարութիւնը»: Նախ յայտնի չէ, թէ Թուրշեանը ի՛նչ է հասկանում «վճռական պահ» ասելով: Եթէ Սիլիկովը, ինչպէս պիտենք, իր չտարով փոխադրուել էր Երեւանից էջմիածին, ուրեմն նա չէր կարող երկար ժամանակ էջմիածնից բացակայել: Իսկ եթէ Սարդարապատի ճակատամարտի ամբողջ ութ օրուայ ընթացքում (Մայիս 21ից մինչեւ Մայիս 28ը) նա մէկ օրով, կամ դուցէ կէս օրով, մեկնել է Երեւան, Թուրշեանին այդ իրաւունք չի տալիս ասելու, որ նա էջմիածնում եղած ժամանակ կաշկանդել էր իր օդնականի մարտերը վարելու աղատութիւնը... Եւ, վերջապէս, Սիլիկովը Երեւանի զօրաբաժնի հրամանատարն էր, նա էր հողում թէ՛ Սարդարապատի եւ թէ Բաշ-Ապարանի մեր զօրքերի ռազմական, պարէնային եւ համալրման կարիքները: Չէ՞ որ էջմիածնի եւ Բաշ-Ապարանի զօրքերի թիկունքը Երեւանն էր, Սիլիկովը չէր կարող կարուել իր թիկունքից: Մի ոտքով նա Երեւանում էր, միւսով՝ էջմիածնում եւ ճակատում: Ես իմ սեփական աչքով եմ տեսել, թէ ինչպէս դեներալ Սիլիկովը գալիս էր մեր առաջաւոր դիրքերը դիտելու, իսկ մէկ օր էլ ես նրան տեսայ երկու օդնականներով ձի հեծած, Արագածի փէշերում շրջելիս, մեր զօրքերի աջ թեւում եւ մեզանից աւելի առաջ թշնամու դիրքերը եւ ռազմադաշտի տեղանքը ուսումնասիրելիս»:

Ց. Թուրշեան պատմութիւնը խեղաթիւրելու իր ճիդին մէջ այնքան սանձարձակ դարձած է, որ, նոյնիսկ, անտեսած է Զօր. Սիլիկեանի պատմական կոչը Սարդարապատի նախօրեակին: «Այս կոչը, կը գրէ Մարտիրոսեան, որ Թուրշեանը աւելորդ է դտել զետեղել իր դրքում, պատիւ բերում նրա հեղինակին, որն այն ժամանակուայ բարդ իրադրութեան մէջ կարողացել է անաղարտ պահել իր հոդին եւ իր պարզ ու անպաճոյճ բառերով թափանցել մեր ժողովրդի սիրտը»:

Թուրշեանի քննադատը զայրացած է, որ այս վերջինը կը փորձէ նսեմացնել եւ անտեսել զօրավարին եւ Արամ Մանուկեանին բախտորոշ դերը Մայիսեան կռիւներուն մէջ: «Ոչ ոք դեներալ Սիլիկովին չի համարել Սարդարապատի հերոսը: Սարդարապատի հերոսը եղել է հայ ժողովուրդը, նրա ընտրած ուժերը, որի անմիջական դեկավարն էր ռազմաճակատի հրամանատար, տաղանդաւոր Գնդ. Դանիէլ Բէգ-Փիրումեանը: Բայց այդ չի նշանակում, որ Թուրշեանը պէտք է թերագնահատի Երեւանի զօրաբաժնի հրամանատար Մոյսէյ Սիլիկովի, Երեւանի ազգային խորհրդից առանձնացուած յատուկ յանձնաժողովի դեկավար Արամ Մանուկեանի եւ շատ ուրիշների պատմական դերը Սարդարապատի յաղթանակի ապահովման դործում»:

Այլ էջի մէջ՝ «Իսկ ինչ վերաբերում է նրան, որ այդ օրերին հայ զինուորները մասսայաբար լքել էին ռազմաճակատը ու վերադարձել տուն, ինչպէս նաեւ աւլուրի եւ փամփուշտի պատմութեանը, եթէ այդ բոլորը զրպարտութիւն չէ հայ զինուորին վարկաբեկելու համար, ապա մաքուր հէքեաթ է՝ Թուրշեանի կողմից հնարուած», որովհետեւ «ի հարկէ, եղել են եւ դասալիքներ, սակայն այս կարդի թափթփուկները արկելք չեղան, որ ռազմաճակատը թուլանայ այն պատճառով, որ Արամ Մանուկեանը եւ դեներալ Սիլիկովը կատաղի պայքար էին մղում նրանց դէմ եւ ամէն կերպ օժանդակում բանակին»:

Թուրշեանի մտացածին յօրինումներէն մէկն ալ տեղացի եւ դաղթական Հայերու հակամարտութեանց յերիւրածոյ պատմութիւնն է, որու մասին ահա թէ ինչ կը դրէ Մարտիրոսեան. «Մենք եոլականի եւ դաղթականի հակամարտութիւն ճակատում չենք զդացել եւ այդ տղեղ, դաւեչտական էէքեաթներով թող Թուրշեանը չթունաւորի այդ սրբազան ճակատամարտի պատմութեան էջերը»:

Դեռ կարելի է երկարել չարքը «Բանբեր»ի էջերու մէջ կատարուած մերկացումներուն, «դիտական արժէքից դուրկ» Թուրշեանի դիրքին մասին, սակայն, այլեւս հարկ է ներկայացնել Մ. Մարտիրոսեանի կարծիքը, որ հետեւեալն է.— «Թուրշեանը շատ է չեղուում իր հիմնական նիւթից, շատ միջանկեալ եւ աւելորդ պատմութիւններ է մէջբերում, կրկնում միեւնոյն դէպքերն ու մարտական գործողութիւնները եւ Սարդարապատի ամբողջութեամբ ներկայացնում լուրջ թերութիւններով»:

«Բանբեր Հայաստանի արխիւների» յօդուածագրին հաստատումով, Սարդարապատի ճակատամարտի մասին բազմաթիւ յօդուածներ դրուած են Հայաստանի մէջ, վերջին չրջանին, «սակայն դրանք դեռ ևրա իսկական պատմութիւնը չեն տալիս», որովհետեւ անոնց «հեղինակները դէմաւորապէս չենուում են 1965 թուականին լոյս տեսած Ցարութիւն Թուրշեանի «Սարդարապատի հերոսամարտը» դրքի վրայ եւ կրկնում են այն սխալ մեկնաբանութիւնները, որոնք հետեւանք են այդ դործի»:

Աւելցնենք, որ «Բանբեր» հանդէսի խմբագրութիւնը ծանօթագրութեան մը մէջ խօսելով Մարտիրոսեանի յօդուածին մասին, կը ճշդէ հետեւեալը.— «Ընկ. Մարտիրոսեանը Սարդարապատի հերոսամարտի օրերին դտնուել է կրակի առաջին դծում, մի հանդամանք, որ նրա յուշերին տալիս է վաւերագրական բնոյթ եւ համոզիչ դարձնում նրա քննադատական մի շարք դիտողութիւնները Ց. Թուրշեանի դրքոյկի վերաբերեալ»:

Հակառակ Թուրշեանի դիրքին երկրորդ տպադրութեան, դործը կը մնայ աւտարդուկ եւ ողորմուկ, «զուրկ գիտական արժէքից», ինչպէս կը հաստատէ «Բանբերի» յօդուածագիրը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Կարդացէք, կարդացէք, ըսաւ Արամ որ հետաքրքրութեամբ կը հետեւէր այս պատմութեան:

Աչոտ որ նամակը ղրպանէն հանած էր, բացաւ եւ սկսաւ կարդալ.

«Սիրելի Աչոտ,

«Առացայ ղրութիւնդ եւ կը փութամ անմիջապէս պատասխանել:

«Շաւարշի մասին տեղեկութիւններ ուղած էիր, մասնաւորապէս փարիզ անցած վերջին քանի մը ամիսներուն վրայ: Քու մեկնելէդ ետքը խեղճը չատ թշուառ վիճակի մէջ ինկաւ, որովհետեւ բոլոր դինքը ճանչցողները կամաց-կամաց իրմէ երես դարձուցին: Պառկելիք տեղ չունէր եւ չատ անգամ դիշերային ապաստանքաններ կ'երթար քնանալու եւ կերակուր ուտելու: Օր մըն ալ յանկարծ տեսանք որ նոր ու չիք կերպով հագուած երեւան ելաւ եւ սկսաւ մեծ ճաշարաններու մէջ ճաշել եւ չոայլօրէն դրամ ծախսել: Իր նիւթական վիճակին այս յանկարծական փոփոխութիւնը բնականաբար մեզ զարմացուց եւ ուզեցինք հասկնալ թէ ինչ եղած էր: Շաւարշ ամենայն լրջութեամբ պատմեց թէ հօրեղբայրներէն մին Ամերիկայի մէջ մեռած ու մեծկակ հարստութիւն մը թողած էր: Գիտնալով հանդերձ Շաւարշի ստահօսութիւնը, այս բացատրութիւնները չատ բնական դտանք ու հաւատացինք անոր:

«Այսպէս, չաբաթի մը չափ ճոխ կեանք մը վարելէ ետքը, Շաւարշ եկաւ մնաս բարով ըսելու մեզի:

« — Հօրմէս նամակ ստացայ, ներկայութիւնս անհրաժեշտ է եղեր, պիտի երթամ, ըսաւ:

«Իր մեկնելէն անմիջապէս ետք իմացանք որ ժառանգութեան պատմութիւնը բոլորովին առասպել մըն է եղեր եւ Շաւարշ պարզապէս դողերու խումբի մը մէջ մտած ըլլալով, մեծկակ գործ մը տեսած էին եւ դողոնջը մէջերնին բաժնած: Ոստիկանութիւնը դողերէն մին ձերբակալած ըլլալով, Շաւարշ իսկոյն խոյս տուած էր Փարիզէն:

«Ոստիկանութիւնը դինքը բաւական փնտռեց, նոյնիսկ եկաւ մեզ ալ հարցուփորձելու, բայց հետքը չկրցաւ դտնել եւ նոյնիսկ իր ուր փախչիլը իմանալ, որովհետեւ մենք չուզեցինք խօսիլ եւ տեղեկութիւն տալ:

«Ահաւասիկ Շաւարշի փարիզեան կեանքի վերջին դրուագը:

«Ժամանակ յիշելու որ այդ դողերու խումբին մէջ եդիպտացի մըն ալ կը դտնուի Շապան անուն որ կարծեմ Վահանին հետ Պոլսոյ բանտէն փախչող անձն է. այդ եդիպտացին ալ Շաւարշի հետ միեւնոյն առեն անյայտացած է»:

— Ահա նամակին մեզ չհաղորդուող մասը, ըսաւ Աչոտ, մնացածը զուտ անձնական է ու ձեզ չի կրնար չհաղորդել:

Բարեղ էֆէնտի այս նոր յայտնութիւններէն դրեթէ սարսափահար, խոր պակուցումի մը մէջ ինկած էր:

Իսկ եդիպտացին իր անունին արտասանութիւնը լսելով՝ հարցուց Վահանին թէ ինչ դրուած էր նամակին մէջ:

Երիտասարդը բացատրեց դրութեան պարունակութիւնը:

— Ուրեմն այս զո՞րձն ալ խմացուեցաւ, դոչեց Շապան արհամարհոտ կերպով մը, կարծեմ այլեւս Պոլիս ալ պիտի չկրնամ մնալ:

— Ինծի ալ այնպէս կը թուի, պատասխանեց Վահան խնդալով, բայց նախ ըսէ թէ այդ դործէն ի՞նչ դրամ անցաւ ձեր երկուքին ձեռքը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(263 – Շար.)

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍԻՍ

ՄԻՋԻՆ ԴԱՐՈՒ ՀԱՅԿ. ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

Բ.

Ատանայի հիւսիս – արեւելեան կողմը կը տարածուի ընդարձակ եւ անջրդի դաշտ մը, ուր տեղ–տեղ կը բարձրանան փոքր բլուրներ: Հոսուն ջուր չկայ: Եթէ չըլլային քանի մը ճահիճներ, արեւահար թուփեր եւ հսկայական եղէգնուտներ, որոնք կ'ածին Կիլիկիոյ ճահճային այս չրջանին մէջ, անապատի մէջ պիտի ղտայիք զուք ձեզ:

Թիւրքմէն եւ քիւրտ ցեղերով բնակուած այդ դաշտը պէտք է կտրել–անցնիլ երկու օր չարունակ, Ատանայէն երթալու համար Սիս, որ մինչեւ դարերուն Հայոց մայրաքաղաքն էր եւ բնակավայրը՝ Կիլիկիոյ Հայոց կաթողիկոսին:

Ատանայէն առաջ ժամուան հեռաւորութեան մը վրայ կը գտնուի Իմամ–Օղլու կամուրջի խանը, որուն մօտերէն բխող ջուրը կ'երթայ, կ'անհետանայ դաշտին մէջ: Այս խանէն մինչեւ Սիս ութ ժամ – ուան ճամբայ կայ կտրելիք: Շատ հեռուներէն կ'երեւի Սսոյ բերդը, որ հորիզոնին վրայ բացուող առաջին բարձունքին վրայ կը հանդչի՝ արծուերոյնի մը նման:

Սիս քաղաքը ամփիթեատրոնի մը պէս կը տարածուի Տաւրոսեան լեռնաշղթային մաս կազմող ժեռուտ լերան մը կողին: Տարսոնի եւ Ատանայի նման, Սսոյ տուներն ալ տափարակ տանիք ունին, բայց այնպէս մը չինուած են, որ մէկ շարքի տուներու տանիքները յաջորդ շարքին համար կը ծառայեն իրրեւ փողոց: Վանքը կառուցուած է քաղաքին վեր, դէպի հիւսիս: Շատ հեռուէն կարելի է նշմարել զայն, իր բարձր կառուցումներուն շնորհիւ:

Իրրեւ թրքական հաստատութիւն՝ Սսոյ մէջ կան մզկիթ մը եւ չուկայ մը միայն:

Բերդը կը պահէ ժայռը՝ որուն վրայ է կառուցուած ինք: Հոն կը տեսնուին արեւախանձ թուփեր, չորցած խոտ եւ արածող կենդանիներ:

Գարապուն Զայը, ուր կը թափի նաեւ Ցէլի Սու դետակը, քաղաքի ստորոտին, ոլոր–մոլոր կը յառաջանայ: Ձիւնհալին, այս դետակը վարար հեղեղի կը վերածուի եւ լեռն ի վար իր հետ կը բերէ հայկական սիրապետութեան չրջանին կառուցած քաղաքին քարերը:

Անծանօթ է Սիս քաղաքի ծագումը: Ապարդիւն անցան այդ ուղղութեամբ կատարած պրպտումներս ալ: Այսու հանդերձ, որոշ է որ քաղաքը չատ հին է: Անոր դիրքը կը համապատասխանէ հին Ֆլաւիաս, Ֆլաւիոփոլիս քաղաքին, զոր յիշատակած է Հիէրոքլէս, իր Սինեքթիմ գրքին մէջ: Դոմեսթիանոսէն մինչեւ Վալերիոս Հռոմայեցի կայսրեր՝ այս քաղաքին անունով դրամ պատրաստած են:

Բայց, Սսոյ մէջ հռոմէական չրջանի մնացորդ աւերակներու չհանդիպեցայ: Հաւանարար անոնք անհետացած են հայկական սիրապետութեան չրջանին, երբ Լեւոն Բ. զայն ընտրեց իրրեւ իր մայրաքաղաքը:

Բազմաթիւ հեղինակներ, ընդ որս Պարբերը, խորհած են որ Սիսը հին Բենաւենթոսն է, ամբողջն պաշտպանուած քաղաքը՝ զոր պաշարեց Կիկերոն, երբ Կիլիկիոյ կուէստոր էր:

Ինչ որ ալ ըլլայ ծագումը, Սիս քաղաքը պատմութեան բեմին վրայ կը յայտնուի ԺԲ. դարուն:

Լեւոն Բ., ինչպէս յիշեցի, հիմնեց կամ վերանորոգեց Սիսը, ու իրմէ յետոյ իրեւ յաջորդող թագաւորներ կառուցին եկեղեցիներ եւ շէնքեր:

Նոր քաղաքը հետզհետէ դարձաւ Անարզարպայի դիրքը, որ մինչ այդ բնակավայրն էր եղած առաջին Ռուբինեաններուն եւ դերեզմանատեղին՝ հանդուցեալ իշխաններուն:

Սիս իր այս դիրքը պահեց մինչեւ 1374 Թուականը, երբ եգիպտացիք Լեւոն Բ.էն գրաւեցին զայն, հիմնայատակ կործանեցին, քարուքանդ ըրին պալատը եւ աւերեցին բերդին պարիսպները:

Այսօր, փոքր քաղաք մըն է ան, չուրջ 200 տուն Հայերով եւ Թիւրքմէններով, որոնք ամփոփուած են բերդին եւ վանքին չուրջ: Գոգան–Օղլու ընտանիքէն Թիւրքմէն պէյ մը իր բացարձակ իշխանութիւնը կը տարածէ ամբողջ լեռնաստանին վրայ: Ատանայի փաշան, որուն հովանիին տակ կը գտնուի Սիսը, ոչ մէկ հեղինակութիւն կը վայելէ այս քաղաքին մէջ: Սիսը կը մերժէ Բ. Դրան տուրք տալ եւ թոյլ չի տար որ փաշայի գայմագամը բնակի հոն:

ՌՈՒԲԻՆԵԱՆՑ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

Ռուբինեան թագաւորներու բարձրացուցած չէնքերուն հետքերը մխայն կը մնան այսօր:

Եղիսաւեթիք բազմիցս աւերեցին Սիսը, տակնուվրայ ըրին պալատն ու եկեղեցիները, որոնցմէ չատերուն հիմը դրեր էր Լեւոն Բ. արքան:

Հայոց բերդը (դարպասը կամ արքայանիստ պալատը), ուր կը գտնուէր դրամատունը եւ Աստուածամօր եկեղեցին, միակ յիշատակներն են՝ որոնց հետքերը կը վկայեն Ռուբինեանց եւ Լուսինեանց վաղնցուկ իշխանութեան մասին, հայկական կիլիկիոյ գահուն վրայ:

Սառնէ, նկարագրութիւնը այդ յիշատակարաններէն լաւագոյնս պահպանուած Սսոյ բերդին, որ այժմ ծանօթ է Սիս–Քալէսի անունով:

ՍՍՈՑ ԲԵՐԴԸ

Սիս հասնելուս չորրորդ օրը՝ եպիսկոպոսի մը ընկերակցութեամբ ուղղուեցայ դէպի Բերդ:

Երկու ժամուան տաժանելի մագլցում – մէ մը յետոյ (օդը չափազանց տաք էր), հասանք բերդի դռներուն: Մինչնաղարեան բոլոր բերդերուն նման Սսոյ բերդն ալ լքուած է այժմ: Տարուան որոշ մէկ եղանակին, Թիւրքմէն հովիւներ հոն կը բերեն իրենց հօտը, արածելու համար:

Բերդը ճուաձեւ է. երեք դուռ ունի, նոյնքան պարիսպներ եւ բազմաթիւ չէնքեր: Ժայռի բնական կազմութեան պատճառաւ, պարիսպները անկանոն են, անհաւասար բարձրութեամբ կառուցուած: Աչտարակներ եւ ամրակուռ դիրքեր ցցուած են ամէն կողմ:

Շինութեան անկանոնութեան պատճառաւ, բերդը բաժնուած է երեք մասերու եւ կը հանդչի ժայռային երեք տարբեր խարիսխներու վրայ: Շէնքերը հետու են երբեմն իրարմէ, բայց իրարու հետ հաղորդակցութեան մէջ են՝ ներքին կառոյցներով, ժայռափոր անցքերով: Հարաւային կողմին վրայ կը գտնուի բերդին լաւագոյնս պահպանուած բաժինը, թագաւորին բնակավայրը:

Լեւոն Բ., երբ կը վերանորոգէր Սիսը եւ զայն կ'օժտէր անառիկ ամրոցով մը, ըմբռնած էր որ իր երկրի ապահովութիւնը կախում ունի իր ընտրելիք բնակավայրէն — Տարսոն, Ատանա, Կոռիկոս եւ Մամեստիա: Իրենց դաշտային դիրքին պատճառաւ ամէն կողմէ դիւրաբացուելի էին եւ թիրախ՝ անհաւատներու յարձակումներուն:

Սիսը, ընդհակառակն, իր դիրքով, իր ժայռերով, մեծագոյն դժուարութիւններ կը յարուցանէր իսլամ արշաւողներուն եւ թոյլ կուտար որ Հայերը ազդու դիմադրութիւն մը կարենան ցուցաբերել:

ՎԻՒԹՈՐ ԼԱՆԿԼՈՒԱ

ՔԷՇԻՇԵԱՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Հայ կռփամարտիկը՝ Քէշիշեան, ինչպէս գրած էինք «Յառաջ»ի մէջ, իր «վերադարձը» սկսաւ փայլուն յաջողութեամբ:

Հայ ախոյեանը Նոյեմբեր 8ին, կիրակի Վիլէօրպանի մարզասրահին մէջ կը մրցէր Ռիչարտ Ռոմանոյի դէմ:

Մրցումէն քանի մը օր առաջ Քէշիշեան մեկնած էր Լիոն, ուր կազմակերպիչները, ընդունելութեան մը ընթացքին, տեղական մամուլին: Ապա ներկայ գտնուեցաւ Տէսինի կռփամարտի մարզադահլիճի բացման հանդիսութեան, որմէ ետք հանդիպում մը ունեցաւ հանրածանօթ դերասան Ժան Ռիշարի հետ, որ սիրահար է կռփամարտի մրցումներուն:

Ուրբաթ օր Քէշիշեան ներկայ գտնուեցաւ կռփամարտի երեկոյթի մը, Վալանսի մէջ, իսկ Շաբաթ կէսօրէ ետք հիւրասիրուեցաւ Տէսինի հայ գաղութին կողմէ:

Կիրակի օր Վիլէօրպանի մարզասրահը փութացած էին բազմաթիւ երիտասարդներ երկու սեռէ եւ թուով մօտաւորապէս հայրենակիցներ էին, որոնք եկած էին հեռուներէ — Փարիզ, Ալֆորվիլ, Իսի լէ Մուլինօ, Սէն Շամոն, Վալանս, եւայլն, ալ չենք խօսիր Տէսինէն եւ Լիոնէն եկած երիտասարդութեան մասին:

Ժամը 5ին խօսնակը ներկայացուց երկու կռփամարտիկները — Ռէնաթօ Ռոմանօ, 72 քիլօ 300 եւ Քէշիշեան՝ 70 քիլօ 500: Տարբերութիւնը մեծ էր, որով ո–րոշուեցաւ մրցիլ «քոնթրա»ի պայման –ներով:

Իտալացի կռփամարտիկը եկած էր մարզադաշտ յաղթելու վճռակամութեամբ, որպէսզի ապահովէ նախանձելի դիրք մը իր ծանրութեան դասին մէջ. այս պարագային չորրորդ տեղը աշխարհի մէջ:

Քէշիշեան անմիջապէս սկսաւ յառաջանալ միշտ փորձելով հեռու մնալ հակառակորդին հարուածներէն, իսկ Իտալացին կը նահանջէ իր ձախ ձեռքով փորձելով հարուածել հակառակորդը:

Առաջին ռաունտը վերջացաւ հինգ հաւասար կէտերով:

Երկրորդ ռաունտը աւելի «տաք» եղաւ եւ Ռուբէն ապահովեց 10 կէտ, մինչ Իտալացին՝ 9: Երրորդ ռաունտը վերջ գտաւ 13–15ի կէտի արդիւնքով, միշտ ի նպաստ հայ ախոյեանին:

Չորրորդը պիտի ըլլար վերջինը, քանի որ Քէշիշեանի մէկ բուռն հարուածին վրայ Ռոմանօ ղետին փռուեցաւ: Իրաւարբը մինչեւ տասը հաչուեց եւ ապա հաստատեց նոք աութը:

Ռուբէն Քէշիշեան յաղթական հռչակուեցաւ խանդավառ ցոյցերու եւ որոտընդոստ ծափերու մէջ:

Այս փայլուն յաղթանակէն ետք, հայ ախոյեանին առջեւ կը բացուի Ֆրանսական ախոյեանութեան պատուաբեր ճամբան:

Այժմ մեր սիրելի մարդիկին կը մնայ իրականացնել զինքը սիրող–քաջալերող – ներուն յոյսը՝ դառնալ նախ Ֆրանսայի ախոյեան, ապա տիրանալ Եւրոպայի թագին:

Մեր շնորհաւորութիւնը հայ ախոյեանին:

ԺԱՑ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՈՆԸ (42)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ Ա.ՌԱՋԻՆ

...Այլ ալ չըլլար: Ատկէ զատ, եթէ մայրիկը... (Սոնիա կոմսուհին իրրեւ մայր կ'ընդունէր եւ այդպէս ալ կ'անուանէր) ան պիտի ըսէ, որ ես Նիքոլային ապագան կը փճացնեմ, որ ես խիղճ ըսուած բանը չունիմ, որ ես ապերախտ եմ, եւ ճիշդ է... Ա՛յ Աստուած վկայ (խաչ հանեց) ես այնքան կը սիրեմ մայրիկը եւ ձեզ, բայց միայն Վերան... ինչո՞ւ համար, ի՞նչ ըրած եմ անոր: Ես այնքան երախտապարտ եմ ձեզ, ուրախութեամբ ամէն բան կը զոհէի... բայց ի՞նչ ունիմ որ...: Սոնիա այլեւս չկրցաւ խօսիլ, դէմքը նորէն ծածկեց ձեռքերուն ու ներքնակին մէջ:

Նաթաչա սկսաւ մխիթարել, բայց անոր դէմքէն յայտնի էր, որ ան հասկցած էր ընկերուհիին վշտին ամբողջ լրջութիւնը:

— Սոնիա, ըսաւ յանկարծ կարծես կըռահելով ընկերուհիին վշտին իսկական պատճառը, երեւի Վերա ճաչէն ետք քեզի հետ խօսեր է, այո՞:

— Այո, այս ոտանաւորը ինք Նիքոլան գրեց, իսկ ես քանի մը հատ օրինակեցի, Վերա սեղանիս վրայէն գտաւ տուիկա եւ ըսաւ, որ մայրիկին պիտի յուցունէ, ինչպէս նաեւ աւելցուց թէ ես ապերախտ մըն եմ, թէ մայրիկը երբեք Նիքոլային թոյլ չի տար որ ինձի հետ ամուսնանայ, թէ ան ժիւլիի հետ պիտի ամուսնանայ: Տեսա՞ր, Նաթաչա, ինչպէս ամբողջ օրը ժիւլիին հետ էր... Ինչո՞ւ համար: Ցետոյ կրկին հեկեկաց, առաջուընէ աւելի դառնօրէն: Նաթաչա վերցուց զայն, գըրկեց եւ արցունքներուն մէջէն ժպտելով սկսաւ զայն հանդստացնել:

— Սոնիա, դուն Վերային խօսքերուն մի հաւատար, հոգեակս, մի հաւատար: Կը յիշե՞ս ինչպէս մենք երեքս Նիքոլային հետ մէկտեղ հանդստասենեակին մէջ խօսեցանք, կը յիշե՞ս, ընթրիքէն ետքն էր: Չէ՞ որ մենք ամէն բան վճռեցինք: Հիմա միտքս չէ ինչ ձեւով, բայց կը յիշե՞ս ինչպէս ամէն բան պղտկ էր եւ հնարաւոր: Ա՛յ, Շինչին հօրեղբօր եղբայրը՝ մօրաքրոջ պղտկան հետ է ամուսնացած, իսկ մենք չէ՞ որ երրորդ աստիճանի զարմականներ ենք, Գորիան ալ ըսաւ որ այդ չատ կարելի է: Գիտես, որ ամէն բան ըսած եմ անոր, իսկ ան չատ խելացի է, չատ բարի է, աւելցուց Նաթաչա, Սոնիա դուն մի լար, աղաւնեակս, հոգեակս Սոնիա (եւ համբուրեց զայն ժպտելով): Վերա չար է: Աստուած իր հետ: Ամէն բան աղէկ կ'երթայ, եւ ան մայրիկին չըսեր: Նիքոլա ինքը պիտի ըսէ, ան ժիւլիի վրայ երբեք չի խորհիր:

Համբուրեց Սոնիայի գլուխը. Սոնիա ելաւ եւ կատուիկը կենդանացաւ, աչուկները փայլփլեցան եւ կարծես պատրաստ էր պոչը չարժել, փափուկ թաթիկներով ոտանուլ եւ կծիկին հետ խաղալ:

— Այդպէ՞ս կը կարծես, ճի՞շդ, ըսաւ ան արտադութեամբ յարդարելով հագուստներն ու մազերը:

— Ճիշդ, Ատուած վկայ, պատասխանեց Նաթաչա, չակելով ընկերուհիին հիւսքերուն տակէն դուրս թափած մազերը:

Եւ անոնք միաժամանակ խնդացին:

— Օ՛ն, երթանք, «Աղբիւրը» երգենք:

— Երթանք:

— Գիտե՞ս, այդ դիրուկ Փիէրը, որ դիմացս նստած էր, որքան ծիծաղելի է, ըսաւ Նաթաչա յանկարծ կենալով: Ես չա՞տ ուրախ եմ:

Եւ Նաթաչա վազեց միջանցքի ճամբով:

Սոնիա ըմբռնելով թօթվելով եւ ոտանաւորը թեւին տակը, վիզին մօտ կուրծքին վրայ պահելով, թեթեւ, ուրախ քայլերով, կարմրած դէմքով վազեց Նաթաչայի եաեւէն հանդստասենեակ: Հիւրերու խնդրանքով երիտասարդները երգեցին «Աղբիւրը», որ մեծ ընդունելութիւն գտաւ հիւրերու կողմէ: Ցետոյ Նիքոլա երգեց իր նոր սորված երգերէն մէկը.

«Գեղեցիկ գիշերին, լուսինի լոյսով,
Երջանկութիւն է, միայնակ խորհիլ
Թէ աշխարհիս վրայ մէկ ուրիշը կայ
Որ միշտ կ'երազէ քու վրայ
Եւ որ ան, գողտրիկ մատներով
Ոսկեայ բնաիին թելերուն վրայ
Իր անուշ սրտագին երգերով
Իր խով կը կռչէ, բեզի՛ կը կանչէ
Օր մը եւս, երկու օր եւ դրախտն է ահա
Բայց ո՞ւ, մինչ այդ սիրականդ չկա՞յ»:

Ան դեռ վերջին խօսքերը չէր արտած, երբ դահլիճին մէջ երիտասարդութիւնը սկսաւ պարելու պատրաստուիլ եւ նուագողները սկսան ոտքերով ազմկել եւ հաղալ:

Փիէր հիւրանոցը նստած էր, ուր Շինչին անոր հետ իրրեւ արտասահմանէն նոր վերադարձած անձնաւորութիւն՝ քաղաքական խնդիրներու վրայ կը խօսէր: Փիէրի համար չափազանց ձանձրանալի խօսակցութիւն մըն էր, որուն ուրիշներ ալ խառնուեցան:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

(Շար. Ա. Էչէճ)

որուն քննութեամբ պէտք է զբաղին բոլորն ալ միասնաբար:

Վեցերը զանազան կարգադրութիւններ ըրու չարքին որոշեցին, որ կարեւոր քուէարկութիւններու նախօրեակին, ՄԱԿի մէջ, հասարակաց դիրք մը որոշելու եւ ճշդելու համար հանդիպումներ ունենան վեցերու ներկայացուցիչները ՄԱԿի մօտ:

Առաջին անգամ էր, որ եւրոպական վեց պետութիւնները միասնաբար կը քննէին միջազգային հարցեր: Ասիկա, քաղաքական չրջանակներու համոզումով, կարեւոր յաջողութիւն մը կը նկատուի:

Հ. Յ. Դ. 80-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 12ին

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոն.— Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղը, չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Դ. Թումմասեանէ 100 ֆր. իրենց եղբօր՝ ողբացեալ Ղեւոնդ Աղապապեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Արշաւիր Հրաչեանի մահուան առթիւ:

Տէր եւ Տիկին Ֆերտի Հրաչեան 100, Պ. Պ. Յովհ. Հրաչեան եւ զաւակները 50, Հայր եւ որդի Վ. Պանտիկեան 50, Տէր եւ Տիկին Տաւտեան եւ որդի 50, Տաճատ եւ Վրոյր Շալճեան 30, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հացագործեան 30, Տէր եւ Տիկին Արամ Պետիկեան, Տէր եւ Տիկին Մալխասեան, Գառնիկ Ստեփանեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Շահպազեան, Կարապետեան ընտանիք, Տիկ. Արմենուհի Պանտիկեան 20ական, Սուքիասեան Մ., Մխքճեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Ադանեան 10ական:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն, Ֆուայէ տէ վիէօ, ժամը 9ին: Կարեւոր օրակարգ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան կեդր. Յանձնախումբը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Տիկին Էր. Հրաչեան 1000 ֆր., Պր. Մ. Հրաչեան 1000, Գ. Փիլիկեան 500, Միհրան Նազարեան 250, Պ. Մաննոյեան 200, Հ. Յ. Դ. Վարուժան խումբ 150, Տէր եւ Տիկին Ե. Մելքոնեան 100, Երուանդ Կեռիկեան 100, Պ. Յովսէփեան 100, Պ. Պոքասեան 100, Տիկին Ա. Մարկոսեան 20 ֆրանք:

(Շար.)

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 28, ԺԱՄԸ 21ԻՆ, ՍԱԼ ՄՈԼԻԷՌ (Քէ տը Պոնտի)

ՃԱՇ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 80ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

Նախաձեռնութեամբ Սարսէլ— Արնուվիլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 19,30ին, Արնուվիլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ կից սրահը:

Բանախօսութիւն:

Գեղարուեստական բաժին, պար, մասնակցութեամբ

Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆի իր խումբով:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցին:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻԻՆ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ կաթողիկէ համայնքը կը հաղորդէ թէ Ռոնի, Լուարի եւ չրջանի հոգեւոր հովիւը նշանակուած է Կոմիտաս Վրդ. Զաքրճեան, Կարապետ Եպիսկ. Ամատունիի կողմէ:

Այս առթիւ ընդունելութիւն մը կազմակերպուած է ԳԵՐՊ. ԱՄԱՏՈՒՆիի նախագահութեան ներքեւ, Կիրակի (Նոյեմբեր 22) ժամը 16ին Սէօր Օֆսիլիէռ տը Մատի սրահին մէջ, 96 Ռիւ տը Քրէքի:

Նոր հոգեւոր հովիւը պատարագ պիտի մատուցանէ Քոյրերու մատրան մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է ողբացեալ Ե. Զարդարեանի յուղարկաւորութեան առթիւ.

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Զարդարեան 100 ֆր., Տէր եւ Տիկին Կարապետ Փօլատեան 50, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Օհանեան 30, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Օհանեան (Կ. Խաչի դպրոցին) 30, Տէր եւ Տիկին Մինասեան 20, Տէր եւ Տիկին Խաչիկեան 20: Ողբ. Ժիրայր Տէր-Վարդանեանի հոգեհանդիստի առթիւ բարեպաշտ Տիկին մը Կ. Խաչի դպրոցին 50, այրի Տիկին Եղիսաբէթ Տէր-Վարդանեան 15, Տէր-Վարդանեան Վազարշակ 10: Իր չատակ ողբ. Տօլպաչեան Մաննիկի բարեպաշտ տիկին մը Կ. Խաչի դպրոցին 50: Ողբ. Արշաւիր Հրաչեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Ֆերտի Հրաչեան 50, Պր. Յովհաննէս Հրաչեան եւ զաւակները 50, այրի Տիկին Հացագործեան Նուարդ 50, Տէր եւ Տիկին Մալխասեան 20, Տէր եւ Տիկին Բէքլարեան 20, Պր. Հրաչ Շէխիկեան 20, Տէր եւ Տիկին Ավիկեան Վարդգէս 10 ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է ողբացեալ Ե. Զարդարեանի յուղարկաւորութեան առթիւ.

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Զարդարեան 100 ֆր., Տէր եւ Տիկին Կարապետ Փօլատեան 50, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Օհանեան 30, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Օհանեան (Կ. Խաչի դպրոցին) 30, Տէր եւ Տիկին Մինասեան 20, Տէր եւ Տիկին Խաչիկեան 20: Ողբ. Ժիրայր Տէր-Վարդանեանի հոգեհանդիստի առթիւ բարեպաշտ Տիկին մը Կ. Խաչի դպրոցին 50, այրի Տիկին Եղիսաբէթ Տէր-Վարդանեան 15, Տէր-Վարդանեան Վազարշակ 10: Իր չատակ ողբ. Տօլպաչեան Մաննիկի բարեպաշտ տիկին մը Կ. Խաչի դպրոցին 50: Ողբ. Արշաւիր Հրաչեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Ֆերտի Հրաչեան 50, Պր. Յովհաննէս Հրաչեան եւ զաւակները 50, այրի Տիկին Հացագործեան Նուարդ 50, Տէր եւ Տիկին Մալխասեան 20, Տէր եւ Տիկին Բէքլարեան 20, Պր. Հրաչ Շէխիկեան 20, Տէր եւ Տիկին Ավիկեան Վարդգէս 10 ֆր.:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբը — ճուազախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 ֆր., ուսանողներու կէս գին
Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924-38-54

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿԻ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻՆ

Լրացաւ «Ազդակ Շաբաթօրեակ» (Դրօշակ)ի առաջին տարին. 1970 Նոյեմբեր 22ին լոյս կը տեսնէ երկրորդ տարուան առաջին թիւը, որ նուիրուած պիտի ըլլայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ութսունամեայ-կին:

Հակառակ թղթատարական վարչու-թեանց նոր կարգադրութիւններուն, որոնց հետեւանքով առաքման ծախքերը յաւելում կրած են, բաժանորդագրութեան պայմանները կը մնան նոյնը:

Բաժանորդագրուելու համար պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէին.

Mr. KULTCHEYAN
23, Rue Pixéricourt, Paris (19e)

Ազդակ Շաբաթօրեակի բաժանորդագրութիւնը կանխիկ է, առանց վճարումի կատարուող բաժանորդագրութեան խնդրանքները նկատի պիտի չառնուին:

Բաժանորդագրութիւնը միշտ կը սկսի տարեսկիզբէն, կամ վեցամսեայի սկզբնաւորութեան:

Անոնք որոնք կը փափաքին վերանորոգել իրենց բաժանորդագրութիւնը եւ կամ նոր բաժանորդագրուիլ, կը խնդրենք որ ժամ առաջ դիմեն մեր գործակալին, որպէսզի թերթի առաքումը կարենայ չարունակուիլ առանց ընդհատումի:

ՎԱՐՉՈՒԹԻԻՆ
«ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ»Ի

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ վաչանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները 21 Նոյեմբեր Շաբաթ կէսօրէ առք ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն, որ ներկայ գտնուին այս կարեւոր ժողովին:

×

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաչանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Չորեքշաբթի (25 Նոյեմբեր) ժամը 21ին ընկերուհի Հաքիմեանի մօտ 114 Ավընիւ Ա. Պրիան, Պանեէօ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Quelques poèmes choisis pour composer

La légende Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation EVE GRILIQUEZ
Production ROUBEN MELIK

Կ'արտասանեն

François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝

Եղիշէ Չարենց, Նարեկացի, Յովհ. Թումանեան, Վահան Տէրեան, Յովհ. Շիրազ, Սայաթ-Նովա, Յովհ. Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վահան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
2750

ԳԻՆ 30 ՖՐ.

PRIX 30 FR

Դիմել

Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch »

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ԼԱՒԱԳՈՑՆ ՆՈՒԷՐԸ ԶՈՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ԶԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

NUIT DU FOOT

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ
Le Flore, Parc des Expositions

Կիրակի, Նոյեմբեր 22, ժամը 21էն մինչեւ լոյս ղիչեր, կազմակերպութեամբ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ Հայկական

Մարզական Միութեան
Նուագախումբ՝ ԿԱՐԻ ՊԵՊԵՐԵԱՆ
Կ'երգէ՝ ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
Հայկական երգեր եւ պարեր

Պիւֆէ

ՀՐԱԽԻՐ ԺՈՂՈՎ

Իզմիրի եւ չրջաններու Հայրենակցական Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 23 Նոյեմբեր Երեկոյեան ժամը 8ին Ռիժան սրճարանին վերնայարկը, Մէթրօ Գաառէ: Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ԿԻՐԱԿԻ
22
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
22 NOVEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11·972

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.972

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՄԸ ԲԱՐԲԱՆՋԱՆՔՆԵՐԸ

Ա·

Սեւրի վհատեցուցիչ հանգիստաւոր ոգեկոչումը սփիւռքի համայն Հայութեան կողմէ քունն է փախցուցած Թուրքիոյ որոշ շրջանակներուն, որոնք զարմացած են ու զայրացած՝ որ կէս դար ետք տակաւին կառչած ենք մեզ ազգային այդ պարտամուրհակին: Անժամանցելի պարտամուրհակ, որ կը նուիրագործէ մեր արդար ու անվիճելի իրաւունքները:

Անզօր ուրանալու կամ հերքելու իրենց զործած ահաւոր ոճիրները, որոնք այս առթիւ կրկին արձարձուեցան աշխարհի հանրային կարծիքին առջեւ՝ բեմերէն ու մամուլի էջերէն, Թուրք լրագրողները սկսեր են կրկին քրքրել հին տեարակները եւ արեւն պղտորել՝ իրար խառնելով ստան ու իրաւը: Գառան զգեստ հագնելով՝ որպէս զայլ ամբաստանել Հայերը, որոնք իբրեւ թէ Կովկասի չրջանին մէջ 190 գիւղերու վրայ յանկարծակի խուժելով՝ անխնայ այրեր են զանոնք· 135 հազար Թուրքեր զանազան չարչարանքներով մեռցուցեր են, ինչքերը գրաւեր են, երիտասարդ կիներն ու աղջիկները անպատուեր են եւայլն···:

Այս խայտառակ տողերը գրողն է Իհաննէս Ըլկար անուն լրագրող մը, որ ենի խաթանպուլի մէջ յօդուածաշարք մը սկսեր է գրել Թուրքիոյ Անկախութեան Պատերազմին մասին եւ այդ առթիւ չորս յօդուած յատկացուցեր է Բեազիմ Քարաքէրի եւ «Ընդարձակ Հայաստանի մը կազմութեան Ծրագրի»ն (Մարմարա, 3-6 Նոյ· 1970):

Ցաւալի է, որ յօդուածագիրը չատ տեղեակ չէ Հայկական Հարցին: Իր տուած կցկտուր տեղեկութիւնները նոյնիսկ կը մեղանչեն ժամանակագրական կարգին: Կը յիշէ Դաշնակ եւ Հնչակ կուսակցութիւնները, որոնք երկար տարիներ է վեր ծրագրած են եղեր Արեւելեան Անատոլուի մէջ հիմնել Հայկական մեծ Պետութիւն մը՝ ցարական Ռուսիոյ լայն օժանդակութիւններով: Փարիզի, Լոնտոնի, Ռեա-չինկթընի եւ Նիւ Եորքի պէս կարեւոր քաղաքներու մէջ փայլուն դիրքերու հասած առեւտրականները այդ խոչոր պաշտպանող թերթեր, պարբերականներ ու գիրքեր հրատարակելով եւ հաւաքոյթներ սարքելով՝ ամենալայն պայքար մը բացեր են Թուրքերուն դէմ:

Առաջին աշխարհամարտին Հայերը տարագրուեր են Սուրիա եւ Իրաք՝ «իբրեւ պատիժ թրքական բանակին դէմ իրենց գործած չարիքներուն···»:

Եօքը հաշտութեան խորհրդաժողովներուն մէջ իբրեւ զոհ ներկայանալով՝ Դաշնակիցներէն պահանջեր են, որ Հայրենիք մը տրուի իրենց, համաձայն Մ· Նահանգներու նախագահ Ուիլսընի պայծառատես սկզբունքներուն:

Դաշնակիցները օգուտ կը տեսնեն եղեր Օսմ· Պետութեան բաժան բաժան ըլլալուն մէջ: Տրապիզոնի եւ չրջակայքին մէջ՝ Սեւ ծովու ափերուն վրայ կը ջանային կազմել Պոնտոսի յունական պետութիւնը: Հայկական Պետութեան ընդարձակ տարածութեան մաս պիտի կազմէին Էրզրում, Կարս եւ Երեւանի չրջանը: Հարաւի մէջ ալ կեանքի պիտի կոչուէր Քրտական Պետութիւն մը:

Ամերիկայի Հայերը Պոսթընի Երիտասարդ Հայաստան թերթին մէջ կ'ընդլայնեն եղեր նոր պետութեան սահմանները

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵԾ Է

Արեւելեան Փաքիստանի ծովեզերեայ չրջանը իր երկու հազարի հասնող կղզիներով եւ կղզեակներով, ահարկու ծո-վամրրիկէն չարաթ մը եառ, դեռ կը պարզէ դժոխային պատկերը մը, ինչպէս կը հաստատեն լրագրողները:

Զոհերու թիւը չատ աւելի մեծ համէ-մատութիւն ստացած է: Նախապէս կէս միլիոն կը ներկայացուէր մեռելներու եւ անհետացողներու թիւը, իսկ այժմ մէկ եւ, նոյնիսկ, երկու միլիոնի մասին խօսք կ'ըլլայ: Արդարեւ, գրեթէ Հայաստանի տարածութիւնը ընդգրկող չրջան մը կենդանիներու եւ մարդոց դիակներով լեցուած է, իսկ չրջանի երեք միլիոն բնակչութեան վերապրողները՝ անօթութեան, աղտոտութեան մէջ կը տուայտին: Լրագրող մը նկարագրելով կղզիի մը ներկայ պատկերը, դիտել կուտայ, թէ հարիւր հազար դիակ սփռուած է ամէ-նուր, եւ վերապրողները հարկադրուած են «ապրիլ» գարշահոտ մթնոլորտի մը մէջ:

Իրաց այս կացութեան մէջ համաճա-րակի սպառնալիք կայ: Արդարեւ, իշխանութիւնները մտահոգ են քոլերայի եւ այլ հիւանդութիւններու տարածումի մը հաւանականութեամբ: Միւս կողմէ, օգ-նութիւնը չատ դանդաղ կ'ընթանայ, հակառակ բազմաթիւ երկիրներու եւ կարմիր Խաչերու պատկառելի օժանդակութեան: Օրերէ ի վեր Տաքայի օդակայանը կը փութան օդանաւեր՝ իրենց երկիրներէն փոխադրելով աննդեղէն, դեղօ-րայք, հագուստեղէն եւայլն: Սակայն բոլորն ալ կը դիզուին օդակայանին մէջ, քանի որ անոնց առաքումը ազէտեալ վայրերը չատ դանդաղ կը կատարուի:

Ընդհանուր դժգոհութիւն չատաչէկած է իշխանութեանց դէմ եւ, նոյնիսկ, մայրաքաղաքի (Տաքա) մամուլը խստօրէն կը քննադատէ կառավարութիւնը իր անհոգութեան եւ անձեռնհասութեան համար: Իշխանութիւնները, իրենց կարգին դիտել կուտան, թէ քանդուած են հաղորդակցութեանց բոլոր միջոցները եւ, հետեւաբար, միայն թռանեներով եւ կղզիներու պարապային փոքր նաւերով կարելի է ուտեստեղէն եւ դեղօրայք փոխադրել:

Ցամենայն դէպս, քանի մը միլիոն ժողովուրդ չարաթէ մը ի վեր կը տուայտի անօթի, ծարաւ (ջուրերը ապականած են դիակներու հետեւանքով), չրջապատուած նեխած մարմիններով: Եւ, միւս կողմէ, օդնութիւնը կ'ուչանայ: Այս պայմաններուն մէջ չատեր կը մեռնին եւ վախ կայ, որ ծովամրրիկէն եառ այս անգամ մարդիկ զոհ երթան քոլերային եւ անօթութեան ու ծարաւին:

Կը ճղռուի, թէ մէկ-երկու միլիոն զոհերու մեծ մասը ծերեր, կիներ եւ, մանաւանդ երախաներ եղած են, քանի որ չեն կրցած կատիլ հաստատուն ծառերու կամ պատերու: Զօրաւոր մրրիկն ու ալիքը զիրենք քշած տարած է:

Միջազգային օգնութիւնը կը չարու-նակուի: Ցարդ պատկառելի օժանդակութիւն ցոյց տուած են Դաշնակցային Գերմանիա, Մ· Նահանգները, Անգլիա, Ֆրանսա, Պելժիա, Զուիցերիա, Իտալիա, Հոլանտա, Ճափոն եւ քանի մը այլ երկիրներ, ինչպէս Սէուտական Արաբիա:

× Կը հաստատուի որ Միացեալ Նահանգները, ինչպէս ըսուեցաւ սկիզբը, տեղեկացուցած էին Փաքիստանի կառավարութեան որ ութ օր եառ ծովամրրիկ մը կը սպառնայ երկրին արեւելեան մասին բայց Փաքիստանեան իշխանութիւնները կարեւորութիւն չեն տուած եւ նախընտրած են զրաղիլ Քաչմիրի զօրքերու տեղափոխութիւնով:

× Զօրաւոր մրրիկ մը հարիւր հոգիի մահուան պատճառ եղաւ եւ 800 հոգի ալ վիրաւորուեցան Փիլիպպեան կղզիներու մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԵՐՍԱՅԻ մէջ Ուրբաթ օր բացուեցաւ կիներու Համազումար մը (էքթա Փեմե-րօ): Օրակարգի վրայ կան կարգ մը հարցեր ինչպէս վիժումի օրէնքի բարեփոխումը, արհեստի դեռնի վրայ ամսականներու հաւասարութիւնը, կնոջ «ապազգիականացումը», եւայլն եւայլն: Առաջին նիստին խօսք առաւ նախարար Շանթալ Տելմաս: Համազումարը կազմակերպած էր կանացի եղ չարաթաթերթը:

ԽՐԱՒՇՉԵԻ կրկին հիւանդանոց վերադրուեցաւ սրտի նոր տաղնապի մը հետեւանքով:

ՄԱԿ-ի մէջ քուէարկութեան դրուեցաւ Համայնավար Չինաստանի անդամակցութեան հարցը: Առաջին անգամ ըլլալով մեծամասնութիւն դոյացաւ, քանի որ 51 երկիրներ ի նպաստ փեքինի անդամակցութեան քուէարկեցին: Այսուհանդերձ, անհրաժեշտ էր երկու երրորդի հաւանութիւնը:

ՊՐԱՆՏ դերման ժողովուրդին ուղղուած ձայն – պատկերասփիւռ ճառի մը ընթացքին, անդրադառնալով լեհ-գերման դաշնագրին յայտարարեց, թէ «պէտք չէ դառնութեան մէջ յամառիլ, այլ նայիլ դէպի ապագան»: Պրանտի այս խօսքերը ուղղուած էին այն ինը միլիոն Գերմանացիներուն, որոնք կը բնակէին Փրուսիա, Սիլեզիա եւ Փոմերանիա: Այժմ այդ չրջանները դարձած են լեհական հող:

ՄԱՐՈՒԻ Հասան Բ· թագաւորը էլիզէ ճաշած է առջի օր, մտերմական ընդունելութեան մը ընթացքին, տրուած ըլլալով որ էլիզէ մինչեւ ամսուս վերջ սուդ կը պահէ: Թագաւորը յայտարարած է, Փոմպիտուի հետ ունեցած խօսակցութիւններէն եառ, թէ տեսակէտները իրարու բաւական մօտ են:

ՆԱՆԹԷՌԻ իրաւաբանական լսարանին մէջ կրկին ծանր միջադէպեր պատահած են Ուրբաթ օր եւ առաջին անգամ ըլլալով «տեսչութեան պահակները» միջամտած են: Միջադէպերը պատահած են նախկին նախարար Ֆուայէի դասին ընթացքին:

ԹՂԹԱՏԱՐԸ երկուչարթի օրէն կը սկսի դործադուլի նոր չարժումի, որ կը վերաբերի ներքին բաժանումներու եւ փոխադրութեանց սպասարկութեանց: Ատ հետեւանքով նամակներու եւ թերթերու ցրուումը պիտի խանգարուի ամբողջ չարթուան ընթացքին:

ՖՐԱՆՔՕ ներկայ եղած է առջի օր Ֆալանժի հիմնադրին մահուան տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած արարողութեան, այս ձեւով հերքելով նաեւ իր հիւանդութեան լուրերը: Քառասնեակ 80 տարեկան է:

ՍԵՒՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՅՈՅՑԸ

ՄԱԿ-Ի ՇԷՆՔԻՆ ԱՌՋԵՒ

ԽԱՆԴԱՎԱՌ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՄԱՍՆԱԿՑԵՑԱՒ՝ ՆԻՒ ԵՈՐՔԷՆ, ՆԻՒ ՃԸՐՋԻԷՆ, ՓԻԼԱՏԵԼՓԻԱՅԷՆ ԵՒ ԱՅԼ ՔԱՂԱՔՆԵՐԷ

—o—

Նիւ Եորքէն կը գրեն «Հայրենիք»ի, Նոյեմբեր 14 թուակիրով·

Հ· Յ· Դ· Նիւ Եորքի եւ Նիւ Ճըրզիի կոմիտէներու կազմակերպութեամբ եւ մասնակցութեամբ Փիլատելֆիոյ եւ այլ քաղաքներու ընկերներու, խաղաղ եւ կարգապահ ցոյց մը տեղի ունեցաւ ՄԱԿի չրջափակին մէջ:

Արդարեւ, ոստիկանութեան հսկողութեան ներքեւ, կարգապահ եւ կանոնաւոր, մեծ բազմութիւն մը հետեւեցաւ կարգադիր յանձնախումբի ցուցմունքներուն:

Տարբեր սերունդի ներկայացուցիչներ տողանցեցին ՄԱԿի չէնքի խորհրդաւոր չուքին տակ:

Խանդավառ եւ հաստատակամ՝ երիտասարդ հայ ցուցարարները կը կրէին Ամերիկեան եւ Հայկական Եռագոյն դրօշները՝ Հայոց հողային իրաւունքները պաշտպանող լոզունգներով:

Համաճայն օրուան յատուկ ոստիկան-ներու ջոկատի պետին «ամէնէն կանոնաւոր, տպաւորիչ եւ յարգանք պարտադրող» ցոյց մըն էր կատարուածը: Ներկայ դտնուած են պատկերասփիւռի եւ ռատիոկայանի ներկայացուցիչները:

Ցոյցը հետաքրքրութիւնը չարժած էր նաեւ՝ Այովա համալսարանի Պատմութեան եւ Ընկերային Գիտութեանց բաժանմունքի ուսանողներուն, որոնք մօտէն ծանօթացան Սեւրի դաշնագրով պարմանաւորուած Հայոց հողային իրաւունքներուն:

Օրուան ճառախօսն էր՝ ընկ· Ճէյմս Թաչճեան որ ՄԱԿին ուղղելով եղրափակեց·— «Եթէ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը Արդարութեան Պալատ մըն է, ապա ուրեմն պէտք է նկատի առնէ Հայկական Հարցը եւ ժամանակ յատկացնէ արդար քննութիւն մը կատարելու: Ինչ՞պէս կարելի է ազատ աշխարհ ունենալ երբ մարդիկ տակաւին արդարն ու ճշմարիտը չեն սորված»:

Ամերիկայի Հայ Ազգային Կոմիտէի անունով, ՄԱԿի պատուիրակութեանց եւ մամլոյ սպասարկութիւններուն ուղարկուեցաւ Սեւրի Դաշնագրի Ֆրանսերէն հրատարակութիւնը՝ նախագահ Ուիլսընի դծած սահմաններով, Հայաստանի քարտէսով:

Cinquantenaire
DU TRAITÉ DE SÈVRES

N. D. L. R. : Nous publions ci-dessous le texte intégral de l'exposé de Me Armen Barseghian, exposé dont l'auteur n'a pu donner qu'un résumé lors de la Cérémonie du 7 Novembre 1970, dans la salle de la Manufacture de Sèvres.

Il y a un peu plus de 50 ans, le 10 Août 1920 à 16 heures, était signé avec la Turquie le traité de paix portant dans l'Histoire le nom de Traité de Sèvres. Les Etats signataires en étaient, pour reprendre la terminologie employée, d'une part les Principales Puissances, c'est-à-dire l'Empire britannique, la France, le Japon et les Puissances Alliées, savoir l'Arménie, la Belgique, la Grèce, le Hedjaz, la Pologne, le Portugal, la Roumanie, l'Etat serbe Croate-Slovène et la Tchécoslovaquie et d'autre part, la Turquie.

Il s'agit d'un très vaste document diplomatique réglant un grand nombre de questions complexes. Dans sa première partie, à l'instar des autres traités de paix (Traité de Versailles, de Saint-Germain, de Neuilly) signés antérieurement, ce Traité reprend les dispositions du Pacte de la Société des Nations adopté précédemment par un grand nombre d'Etats belligérants ou non lors de la Conférence de la Paix tenue à Paris de Janvier 1919 à Janvier 1920.

Cette antériorité et cette prééminence du Pacte de la Société des Nations est de la plus haute importance, nous le verrons, sur le plan juridique.

Tout le reste de cette convention internationale traite des questions posées par l'écroulement de l'Empire Ottoman. Ce qui nous intéresse aujourd'hui ce sont les dispositions concernant l'Arménie et tout d'abord les articles 88 et 89 du Traité.

L'article 88 est d'une merveilleuse concision : « La Turquie déclare reconnaître, comme l'ont déjà fait les Puissances Alliées l'Arménie, comme un Etat libre et indépendant ».

Article 89 : « La Turquie et l'Arménie, ainsi que les autres Hautes Parties contractantes conviennent de soumettre à l'arbitrage du Président des Etats-Unis d'Amérique la détermination de la frontière entre la Turquie et l'Arménie dans les vilayets d'Erzeroum, Trébizonde, Van et Bitlis et d'accepter sa décision ainsi que toutes dispositions qu'il pourra prescrire relativement à l'accès de l'Arménie à la mer et relativement à la démilitarisation de tout territoire ottoman adjacent à ladite frontière ».

C'est en application de cet article que le Président des Etats-Unis Wilson rendait le 22 Novembre 1920 une sentence arbitrale précisant les frontières du nouvel Etat arménien, sentence qui s'imposait de plein droit aux termes de cet article, aux parties intéressées ; l'Arménie et la Turquie. Dès lors l'Etat arménien étendait sa souveraineté sur une partie notable des territoires historiquement arméniens comprenant ainsi les anciens vilayets d'Erzeroum, Trébizonde, Van et Bitlis d'une superficie d'environ 110.000 km2.

En outre, par son article 226 le Traité de Sèvres stipulait : « Le Gouvernement ottoman reconnaît aux Puissances alliées la liberté de traduire devant leurs Tribunaux militaires les personnes accusées d'avoir commis des actes contraires aux lois et coutumes de la guerre. Les peines prévues par les lois seront appliquées aux personnes reconnues coupables. Cette disposition s'appliquera nonobstant toutes procédures ou poursuites devant une juridiction de la Turquie ou de ses Alliées».

« Le Gouvernement ottoman devra livrer aux Puissances Alliées, ou à celle d'entre elles qui lui en adressera la requête, toutes personnes qui, étant accusées d'avoir commis un acte contraire aux lois et coutumes de la guerre, lui seraient désignées soit nominativement, soit par le grade, la fonction ou l'emploi, auxquels ces personnes auraient été affectées par les autorités ottomanes ».

Enfin ce Traité prévoyait in fine qu'il serait ratifié.

Ainsi l'Etat Arménien, qui avait été reconnu de facto en Janvier 1920, était reconnu de jure en Août 1920. Cet Etat, avec les territoires qu'il se voyait attribuer et un accès à la mer était viable.

La signature du Traité de Sèvres constituait un événement historique considérable et au premier chef pour les Arméniens et leurs amis.

Cependant ce Traité ne tombait pas du ciel sur le peuple arménien. C'était l'aboutissement d'une longue évolution qu'avaient également connue les autres minorités non musulmanes de l'Empire Ottoman telles que les Serbo-Croates, les Grecs, les Bulgares, etc... lesquels avaient en définitive, grâce à leurs efforts mais aussi au concours des Grandes Puissances, conquis leur indépendance.

Le peuple arménien avait, malgré des siècles d'oppression et des conditions d'existence en général précaires et souvent périlleuses, gardé ses traditions nationales, sa langue, sa culture, sa religion ; il avait particulièrement, depuis le milieu du siècle dernier, demandé devant la multiplication des abus et exactions qu'il subissait, l'application des droits et privilèges que lui avait accordés la Sublime Porte dès le 15ème siècle et qui étaient très généralement méconnus ou bafoués par les autorités ottomanes.

Mais les mesures adoptées notamment par les Traités de San Stefano et de Berlin, signés par les grandes Puissances en 1878, et qui tendaient à sauvegarder, voire à améliorer les droits de ce peuple, étaient restées lettre morte.

C'est ainsi que la France, la Russie, et l'Angleterre, s'étant émues de la répétition des massacres et se fondant sur l'Article 61 du Traité de Berlin, imposaient à la Turquie en 1914, en dépit de l'opposition de l'Allemagne et de l'Autriche, une certaine autonomie en faveur des Arméniens sous le contrôle des deux Hauts Commissaires internationaux, l'un néerlandais, l'autre norvégien. Ces Hauts Commissaires venaient à peine d'arriver dans les provinces qu'ils devaient contrôler que la Première Guerre Mondiale éclatait, ce qui ne permettait pas de mettre à exécution ce nouvel accord.

A. BARSEGHIAN

(*à suivre*)

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍԻՍ
ՄԻՋԻՆ ԴԱՐՈՒ ՀԱՅԿ. ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

Գ.

Լեւոն Բ. բերդի կառուցման սկսաւ 1186 թուականին: Գործը սակայն, չաբունակեց եւ իր լրման հասցուց Լեւոնի փեսան՝ Հեթում Ա. Թագաւոր:

Բերդի արքայական աշտարակին մէջ, պատին վրայ, կայ սա արձանագրութիւնը.

«Ի թուականիս Հայոց
... Աշխարհի
... Հեթմոյ թագ... »

Թերի է այս արձանագրութիւնը, բայց կը մղէ մեզ մտածելու՝ թէ Հեթումի օրով կամ աւարտած էր շինութիւնը եւ կամ կառուցումը բաւական յառաջացած, որպէսզի Հեթում Ա. հոն բնակէր:

Աշտարակի կողքին սոսրերկրեայ ա-ւազան մը կար, անոր ալ կողքին՝ գաղտնի ճամբու մը դուռը, որ այժմ փակ է:

Բերդին բարձրագոյն մասը, որ կը գտնուի լերան երկրորդ ժայռին վրայ, արշաւանքներու եւ ասպատակութեանց պատճառաւ աւելի ծանր վնասներու ենթարկուած է: Շատ տեղեր կարելի է տեսնել հետքերը արագ կատարուած նորոգութեանց եւ ամրացումներու, որոնք կատարուած են թշնամիին հարուածներուն ներքեւ:

Դէպի երրորդ բարձրութիւն տանող շաւիղին վրայ կը գտնուի ջրամբար մը, որ աքանչելի ջուր մը ունի: Կ'ըսեն, թէ այդ ջուրը միշտ նոյն մակարդակի վրայ կը մնայ: Հայերը բաւիղէ յատակութիւններ ալ կը վերապրեն աւոր: Նոյն ուղղութեան վրայ, քիչ մը անդին, քարայր մըն ալ կայ, զոր տեղացիները «աղաւնատուն» կը կոչեն: Մութ ու դորշ քարայր մըն է: Խոնաւ ու սխուր: Թանձր հեղուկ մը կը հոսի պատն ի վար: Ձմրան՝ չքաքրի կը վերածուի, ամրան առաջին տաքերուն ալ՝ կ'անհետանայ: Աղաւնիի երրեք չհանդիպեցանք. արդէն անոնց համար պրաւիչ բան մըն ալ չկար:

Բերդին երեք մասերուն մէջ ալ կը տեսնուին հետքերը երկրորդական շինութեան, — վիմափոր բանտ, խանութ, զինարան եւայլն:

Սոյն բերդին մէջ ուրիշ որեւէ հայկական արձանագրութիւն չկրցայ գտնել, որ օդնէր ինձի տառադնելու բերդին իրերայաջորդ շինութեանց թուականները եւ այլ կարեւոր հարցեր, որոնք կը վերաբերին Հայոց թագաւորութեան ամէնէն ուշագրաւ ամրոցներէն մէկուն՝ Սոյ բերդին, որ անառիկ նկատուած էր իր դիրքին պատճառաւ:

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏԸ

Ռուբինեանց պալատը կը գտնուէր հոն՝ ուր այժմ կառուցուած է նոր վանքը: Այս պալատէն մնացած քարերը օգտագործուած են նոր կաթողիկոսարանի շինութեան համար:

Հ. Ղուկաս Ինճիճեան իր «Հայաստանի Աշխարհագրութեան» մէջ կը նկարագրէ Սոյ թագաւորներուն պալատը, որ, ըստ իրեն, աշտարակի ձեւ ունէր եւ կը կոչուէր դարպաս: Երեք հսկայ դռներ կ'առաջնորդէին դէպի արքայական բնակարան: Դռներէն իւրաքանչիւրին վրայ, ըստ Հ. Ինճիճեանի, կային հայերէն արձանագրութիւններ, որոնցմէ որեւէ հետք չէ մնացած այժմ:

Այս նկարագրութիւնը կը համապատասխանէ Կոստանդին Դ. Թագաւորի ըրամին վրայ ներկայացուած դարպասին, որուն նկարը տպած եմ «Միջին դարու հայկական դրամագիտութիւնը» անուն աշխատանքիս մէջ (էջ 90, պատկեր 3): Հոն, Դարպասի նկարին տակ արձանագրուած են «Սոյ բերդն է թագաւոր» բառերը: (Վստահաբար յիշեցնելու համար՝ թէ Սոյ բերդը՝ ինքն է իսկական թագաւորը Կիլիկիոյ, իր անառիկ դիրքին եւ ընծայած պաշտպանութեան համար: Ծ. Թ.):

Դարպասի չրջափակին մէջ տեսնօք կը գտնուէին, նաեւ, Հայրապետական ապարանքի աւերակներ:

Ռուբինեանց պալատը կը գտնուէր հոն՝ ուր այժմ կառուցուած է նոր վանքը: Այս պալատէն մնացած քարերը օգտագործուած են նոր կաթողիկոսարանի շինութեան համար:

Հ. Ղուկաս Ինճիճեան իր «Հայաստանի Աշխարհագրութեան» մէջ կը նկարագրէ Սոյ թագաւորներուն պալատը, որ, ըստ իրեն, աշտարակի ձեւ ունէր եւ կը կոչուէր դարպաս: Երեք հսկայ դռներ կ'առաջնորդէին դէպի արքայական բնակարան: Դռներէն իւրաքանչիւրին վրայ, ըստ Հ. Ինճիճեանի, կային հայերէն արձանագրութիւններ, որոնցմէ որեւէ հետք չէ մնացած այժմ:

Այս նկարագրութիւնը կը համապատասխանէ Կոստանդին Դ. Թագաւորի ըրամին վրայ ներկայացուած դարպասին, որուն նկարը տպած եմ «Միջին դարու հայկական դրամագիտութիւնը» անուն աշխատանքիս մէջ (էջ 90, պատկեր 3): Հոն, Դարպասի նկարին տակ արձանագրուած են «Սոյ բերդն է թագաւոր» բառերը: (Վստահաբար յիշեցնելու համար՝ թէ Սոյ բերդը՝ ինքն է իսկական թագաւորը Կիլիկիոյ, իր անառիկ դիրքին եւ ընծայած պաշտպանութեան համար: Ծ. Թ.):

Դարպասի չրջափակին մէջ տեսնօք կը գտնուէին, նաեւ, Հայրապետական ապա-

ԵՍ ԴՐՍԵԶԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Հաղիւ չորսական հազար Ֆրանք, պատասխանեց Շապան արհամարհոտ կերպով, չիտակը, այսքան իրարանցում չէր արժեր ընել:

Ցետոյ ոտքի ելլելով ըսաւ.

— Տակաւին պէտք ունի՞ք իմ ներկայութեանս:

— Ոչ, պատասխանեց Վահան:

— Ուրեմն մնաք բարով:

— Միշտ միեւնոյն պանդո՞կը կը գտնուիս, ըսաւ Վահան:

— Այո, բայց, ինչպէս ըսի, ալ Պոլիս կենալու միտք չունիմ եւ հաւանօրէն շուտով կը մեկնիմ:

— Ուրեմն վաղն առաւու իսկ կուգամ քեզի տեսնելու:

Ցետոյ, երիտասարդը Եգիպտացիին ձեռքէն բռնելով ըսաւ.

— Կը ցաւիմ որ առիպուեցայ քեզ քիչ մը նեղ դրութեան մէջ դնել:

— Գոնէ բոլոր այս բաները քեզի օգտակարութիւն մը պիտի ունենա՞ն, հարցուց Եգիպտացին:

— Հաւատա որ այսօր մեծ ծառայութիւն մը մատուցիր ինծի, ըսաւ Վահան, ծառայութիւն մը որ երբեք պիտի չմոռնամ:

— Ուրեմն չատ գոհ եմ, գոչեց Շապան, գոնէ մասամբ կրցայ փոխարինել քու ինծի ըրածներդ, որովհետեւ երբեք չեմ մոռնար որ իմ ազատարարս եղար:

Եւ այս խօսքերուն վրայ Եգիպտացին քաղաքավարութեամբ բարեւելէ ետք ներկաները, դուրս ելաւ:

— Ահաւասիկ տարօրինակ մարդ մը, ըսաւ Արամ, կատարեալ ճենթլմէնի երեւոյթ ունի եւ սակայն կ'երեւայ որ հասարակ գող մը, չարագործ մըն է:

— Ախոռ, պատասխանեց Վահան, մանաւանդ որ չատ խելացի է ու բաւական կրթութիւն ստացած: Ի դուր ջանայի գինքը ուղիղ ճամբու մէջ բերել, անկարելի եղաւ:

Ներկաներուն մէջ պահ մը լռութիւն տիրեց: Ժամէ մը ի վեր տեղի ունեցածները խոր տպաւորութիւն գրած էին ամէնուն վրայ:

Վաճառականը մանաւանդ այնքան յուզուած ու խռոված էր որ հանդարտ չէր կրնար մնալ իր նստած տեղը:

— Կարծեմ մենք ալ կրնանք երթալ:

— Բայց կը ներէք, Բարսեղ էֆէնտի, դեռ գործերնիս չաւարտեցաւ, դիտել տուաւ Վահան:

— Տակաւին ի՞նչ կայ որ...

— Ամէնէն կարեւորը ու կենսականը ինծի համար:

— Ձեմ հասկնար, պատասխանեց վաճառականը զարմացած:

— Հիմա պիտի բացատրեմ: Լեւոն Կապարեանի մահուան պարագաներուն մասին դիտեմ որ կարդ մը անհիմն կասկածներ կան ձեր մտքին մէջ, իմ կատարած դերիս մասին. հիմա որ միջոցները ունինք, կ'ուզեմ այդ կասկածը ցրուել եւ ասոր համար պիտի դիմեմ Ն. պէյի վկայութեան, ինչպէս նաեւ նոյն միջոցին Սելանիկ գտնուող ուրիշ սպաներու ալ, եթէ պէտք ըլլայ. բարեբախտաբար հիմա ամէնքն ալ հոս են:

Վաճառականը խոհոյն ըմբռնեց երիտասարդին միտքը:

— Բայց, դիտել տուաւ, գոնէ ես այդպիսի կասկած մը չեմ ունեցած քու մասիդ, հետեւաբար նոր ապացոյցներու պէտք չկայ:

— Գիտեմ որ դուք իմ մասիս լաւագոյն կարծիք ունիք, սակայն ուրիշներ կ'երեւայ որ ձեզի պէս չեն մտածեր, ուստի միշտ պէտք կայ իմ անմեղութիւնս անհերքելի կերպով ապացուցանել:

— Գիտեմ որ Ջարուհիին կ'ակնարկես, ըսաւ վաճառականը թեթեւ մը խնդալով:

— Ճիշդ է, պատասխանեց Վահան:

— Այդ պարագային կարծեմ լաւ կ'ըլլայ եթէ արուելիք բացատրութիւնները իր ներկայութեանը տեղի ունենան:

— Ես ալ այնպէս կը խորհիմ, բայց չկրցայ միջոց մը գտնել:

— Միջոցը չատ պարզ է, ըսաւ վաճառականը, ձեր բարեկամ Ն. պէյին հետ չկրցանք տեսնուիլ պէտք եղածին պէս, ոչ ալ կարող ենք ըստ արժանւոյն գինքը պատուասիրել, ուստի կը խնդրենք իրմէ որ Կիրակի ճաշի հրամիրէ մեզի ու հոն կրնանք գինքը լսել առանց պաշտօնական արարողութիւններու:

Եւ Բարսեղ էֆէնտի գինուորականին դառնալով՝ զայն իրենց տունը հրաւիրեց:

Ն. պէյ հաճոյքով ընդունեցաւ հրաւէրը:

— Կը խնդրեմ որ, աւելցուց վաճառականը, ձեզի հետ բերէք նաեւ մեր բարեկամ Վահան էֆէնտիին միւս ծանօթ պէյերը:

Զինուորականը խոստացաւ վաճառականին փափաքը կատարել:

— Ահաւասիկ այս խնդիրն ալ կարգադրուեցաւ, ըսաւ վաճառականը գոհունակ դէմքով մը:

Վահան ինքն ալ չափազանց գոհ մնաց կարգադրութեան այս ձեւէն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(264 – Շար.)

բանքը եւ Ս. Սոփիա եկեղեցին, որ, Կ. Պոլսոյ մայր տաճարին նման, ճօնուած էր աստուածային լմաստութեան:

Հեթում արքան, որուն կը պարտինք այս տաճարին շինութիւնը, զայն օժտեց բարձր զանգակատունով մը, որ իր բար– ձրութեամբ յետագային պիտի մրցէր մի– ւսարէններուն հետ եւ այդ պատճառու ալ Թուրքերու կողմէ պիտի կոչուէր չանլը Քիլիսէ:

Դարպասին աւերակները, բերդին ամ– րակուռ չրջապատը, Ս. Սոփիա եկեղե– ցին — որուն երկաթ խորաններըՙ բան Հ. Ղ. Ինճիճեանի, կը պարունակէին Հե– թում Ա.ի եւ Լեւոն Գ.ի արձանագրու – թիւնները — կը դրաւեն Սսոյ վանքէն մինչեւ մզկիթ տանող միջոցը: Դարպա – սին չուրջ–բոլորը կը տարածուէին, ա – տենօք, Լեւոն Բ.ի հիանալի պարէգնեն– րը, զորս Վիլհպրանտ կը յիշատակէ իր ուղեգրութեան մէջ եւ որոնք այնքան զեղեցիկ էին, որ իր գրիչը չէր յաջողեր նկարագրել:

Սիսի մէջ կրզտնուի չատ փոքր եկեղե– ցի մըն ալ: Այս եկեղեցին կառուցուած է Հեթում Թագաւորին կողմէ, յանուն Ս. Սարգիսի: Կեդրոնի կամարները կու– գան կառուցման օրերէն, մինչ չէնքին մնացեալ մասերը ծածկուած են փայտով եւ հողով: Սսոյ ժամանակակից տուն – րան պէս, եկեղեցւոյ որմերուն վրայ կա– րելի է տեսնել կարգ մը արձանագրու – թիւններ, քանդակազարդ քարեր, սուր– բերու բարձրաքանդակ պատկերներ, եւայլն:

Ռուբինեանց չրջանէն կը մնայ ուրիչ եկեղեցի մըն ալ, Ս. Գէորգ–Պետրոսը, ո– րուն սիւները միայն կանգուն կը մնան այժմ:

Նոյնպէս, աւերակ վիճակի մէջ է Ս. Յակոբ եկեղեցին:

Վերջապէս, Ս. Աստուածածինը, որ նոր ժամանակներու կառուցում է, Ռու– բինեանց չրջանէն մնացած խորան մը ու– նի: Քանի մը տարի առաջ, Սսեցիք վե– րանորոգած են զայն ու մեծ թուով հա– ւատացեալները կը յաճախեն հոն, այժմ:

Կրանիթեայ սիւնի մը վրայ քանի մը քանդակազարդ խաչեր կան, եւ անոնցմէ միոյն վրայ փորագրուած էր «Ս. Կոս – ստանդին» անունը:

Եթէ արքայական մայրաքաղաքին մէջ քիչ են յիշատակարանները, զայն պէտք է վերագրել խալամական արշաւանքնե – րուն, որոնք քանիցս աւերեցին Սիսը: Օլէնպուրկի երէցին՝ Վիլհպրանտի վը– կայութենէն համաձայն, Սիսը փոքր էր եղած, բայց չատ գեղեցիկ չէնքեր ու – նէր: Քաղաքը այն աստն պարիսպներ չունէր, եւ աւելի վիլլայի կը նմանէր քան մայրաքաղաքի:

Ժ.ի. դարէն ի վեր Սիս չէ ընդարձակ– ուած: Վիլհպրանտի նկարագրութիւնը կը համապատասխանէ քաղաքին այսօրուան պէրքին: Ուրեմն, նոյնն է քաղաքը, բա– յի անշուշտ քանդուած եւ անհետացած չէնքերէն, աւերեալ եւ լքեալ եկեղեցի– ներէն եւ կարեւորութենէն՝ զոր ունէր առենին Սիսը, եւ որ սակայն այժմ վե– րածուած է կողմնակի ճամբու մը վրայ ինկած թիւրքմէն աւանի մը:

ՎԻՒԹՈՐ ԼԱՆԿԼՈՒԱ

ԲԱԶՄԱԼԵԶՈՒԵԱՆ ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆ

Հին դարերուն եւս հայ իրականութեան մէջ հետաքրքրուած են ուրիչ լեզուներով եւ անոնց այբուբեններով: Ասոր մէկ չկայութիւնն է թիւ 7117 ձեռագիրը, որ կը դանուի Երեւանի Մատենադարանը:

Հոն հայկական այբուբենի կողքին կը դանենք երրայական, յունական, արաբա– կան, լատինական, վրացական, աղուա – նական, ղպտական եւ հնդկական տա – ռերը:

Աթիկա ցայսօր յայտնաբերուածներուն ամէնէն հինն ու արժէքաւորն է: Անոր գրիչը՝ Յովհաննէս Արճիշեցի, կը ճշդէ, որ ինք արտագրած է զանոնք Ժ.–ԺԱ. դարերու օրինակէ մը:

Հին ժողովուրդներու այբուբեններու այս ձեռագիրը նշանաւոր է նաեւ այլ հանգամանքներով. հոն կան յունարէն, ասորերէն, վրացերէն, պարսկերէն, ա– րաբերէն, քիւրտերէն եւ ղիչաղերէն հա– յատառ բնագիրներ: Հ. Աճառեան այդ բնագիրներէն ամէնէն կարեւորը համա – րած է քրտերէն բնագիրը: Ան կը դրէ. «Քրտերէնը, որ այդ լեզուին ամենահին նմոյշներէն մէկն է եւ գրուած ըլլալով հայերէն տառադարձութեամբ, միակն է ամբողջ քիւրտ դրականութեան մէջ, որ կը ներկայացնէ այդ լեզուին ճիշդ հնչո – ւմը»:

347 թերթէ բաղկացած ձեռագիրը կը բովանդակէ հին աշխարհի եւ միջին դա– րերու հայ եւ միջազգային մշակոյթի անուանի դէմքերու՝ Հոմերոս, Արիստո – տէլ, Դաւիթ փիլիսոփայ, Մովսէս Քեր– թող, հայ գրչութեան արուեստի տեսա– բան Գէորգ Սկեւռացի եւ Արիստակէս, մատենադիր Թոմա Մեծոփեցի եւ ու – րիշներու քերականական ու բառարանա – կան բազմատեսակ գրութիւնները եւ տե– ղեկութիւններ անոնց մասին:

Աթիկա, նոր նիւթերու լրացումով, ար– տադրուած է Թոմա Մեծոփեցիի յանձ– նարարութեամբ եւ գործածուած ուսման նպատակներով:

Ձեռագիրը հարուստ է բովանդակու – թեամբ:

Կ. ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ
ԵՒ ԻՐ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աւելի քան ուէ մէկը լաւ գիտենք թէ դրամական հարցերը օրուան մտահոգու– թիւնը դարձած են բոլորին: Դրամագլու– խի դեեղում (փլասըման) կամ փոխա– ռութիւն (փռէ) որեւէ ձեւի տակ:

Գիտենք նաեւ թէ իւրաքանչիւրին դրա– մատունը կը լուծէ այս կարգի հարցերը եւ համոզուած ենք որ այդ դրամատու – նները խղճահարութեամբ կը կատարեն իրենց պարտականութիւնը: Սակայն, դի– տենք նաեւ, անշուշտ փորձառութեամբ, որ մեր հայրենակիցները չատախ նեղ կա– ցութեան մատնուած են դրամատան մը անօրէնին կամ անոր կցորդին դիմաց եւ չեն համարձակիր մինչեւ հարցին խորը երթալ երբ փոխառութեան մը խնդիր կայ կամ դրամագլուխի դեեղման:

Մէկ կամ միւս պարագային, ճշդրիտ եւ ամբողջական տեղեկատուութիւն մը կենսական է: Ընդհանրապէս դրամատան գործողութիւնները եւ այն ծառայու – թիւնները զորս դրամատուն մը կրնայ կատարել լաւ ծանօթ չեն:

Ֆրանսական դրամատունը բնաւ ան չէ ինչ որ երեւութապէս կը կարծուի: Ծա– ռայութիւններ կ'ընէ կամ կրնայ ընել, որոնց մասին չատախ լաւ գաղափար մը չէ կազմուած:

Սիրայօժար կերպով մեր տրամադրու– թեան դրուած այս սիւնակներուն մէջ, մեր աչխատանքը պիտի ըլլայ լուսաբա– նել եւ տեղեկացնել օրուան հրատապ հարցերու չուրջ — եկամուտով ապրող– ներ (ռանթիէ), խնայողներ (էփար – կնեիան), ճարտարարուեստի մեծեր, ա– ռեւտրականներ, արհեստաւորներ (առ – թիզան) եւ նոյնիսկ անհատներ (մէջն ըլ– լալով ուսանողներ եւ անչափահաս գա– ւակները), բոլորն ալ կապ ունին դրա– մատան հետ, ինչ մարզի մէջ ալ ըլլայ:

Եւ որպէսզի այս աչխատանքը ա՛լ ա– ւելի օգտակար ըլլայ, մեր բաղձանքն է դրոյց մը ստեղծել ի չահ ընդհանուրին: Պիտի պատասխաննենք մեզի եղած բոլոր հարցումներուն, ուղղակի, հայերէն կամ Ֆրանսերէն, նամակով, հեռաձայնով կամ անձամբ այցելութեան մը առթիւ:

Պարզ է որ մեզի եղած բոլոր դիմում– ները կը պահեն զուտ անձնական եւ գաղտնի բնոյթ: Ապահովութիւն մըն է դոր կ'ուզենք անմիջապէս տալ, հարցը լաւ պարզած ըլլալու համար:

ՆՇԱՆ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ
Directeur
BANQUE NATIONALE DE PARIS
66, Rue du Président Wilson
92 - LEVALLOIS-PERRET
Téléphone : 737-76-55
Métro : ANATOLE FRANCE

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Կինը ամառուան վերմակի մը կը նմա– նի, եթէ առնես չատ կը տաքնաս, եթէ նետես, կը մսխս:

ԱԶԳԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

×

Կինն է որ կ'ընտրէ այն այրը, որ պինքը պիտի ընտրէ:

ՓՕԼ ԺԵՐԱԼՏԻ

×

Երեք տեսակ կին կայ.— Գեղեցիկ կի– նները, իմաստակ կիներ եւ կիներու մե– ծամասնութիւնը:

ՄՈՆԹԵՐԼԱՆ

×

Կնոջ կայսրութիւնը քաղցրութեան, վարպետութեան եւ համոյակատարու – թեան կայսրութիւն է: Իր հրահանգները չոյանքներ են, իր սպառնալիքները՝ ար– ցունքներ են:

Ժ. Ժ. ՌՈՒՍՕ

×

Հրաչագործ բնազդ կիներու, որոնք կ'ընեն այն ժեսթը զոր կը յուսանք, դի– տեն չըսել այն խօսքը որմէ կը վախնանք եւ որ ճեղի կուտան այն համբոյրը, որու կը սպասենք:

ՍԱՇԱ ԿԻԹՐԻ

×

Քանի՛ կիներ քաղցր պիտի ըլլային ե– թէ իրենց պակաչը խօսքը:

ՄԱՐՍԵԼ ԷՄԷ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Երբ նուագը հնչեց, Նաթաչա հիւրա – նոց մտաւ եւ մօտենալով Փիէրին, խնդա– լով եւ կարմրելով ըսաւ.

— Մայրիկս պատուիրեց ձեզ սրտի հրաւիրել:

— Կը վախնամ, որ Փիկուրանները իրար խառնեմ, ըսաւ Փիէր, սակայն եթէ դուք կը հաճիք ուսուցիչս ըլլալ... Եւ տուաւ իր հասո ձեռքը բարակուկ Նաթաչային:

Երբ զոյգերը կը կազմուէին եւ նուա – գախումբը կը պատրաստուէր, Փիէր նըս– տաւ իր փոքրիկ տամային հետ: Նաթա– չա կատարելապէս երջանիկ էր. ան պի– տի պարէր աբտասահմանեան եկող հսատ– կազար երիտասարդի մը հետ: Ամէնքէն նշմարելի դիրքով նստեր էր եւ Փիէրի հետ մեծի մը պէս կը խօսակցէր: Ձեռքը հովհար մը ունէր: Էն աչխարհիկ ձե – ւերը առնելով (Աստուած գիտէ ո՞ւր եւ ե՞րբ սորված էր այդ ձեւերը) կը հովա– հարուէր եւ հովհարին վրայէն ժպտե– լով կը խօսակցէր իր քավալիէին հետ:

— Մէյ մը տաղ ձեւերուն նայեցէք, ըսաւ ծեր կոմսուհին անցնելով դահլի – ճին մէջէն մատնանչելով Նաթաչան:

Նաթաչա ամչնալով խնդաց:

— Է՛, ի՞նչ կայ, մայրիկ, ի՞նչ կայ խնդալու, ի՞նչ կայ զարմանալու:

Երրորդ էքոսէզի միջոցին հիւրասեն – եակէն լսուեցաւ աթոռներու դղրդիւնը եւ հիւրերուն մեծագոյն մասը ձանձրա – ցած երկար նստելէն քակները դրպաննին պնելով երեւցան դահլիճին դուռներուն մէջ: Կոմսը կատակոտ քաղաքավարու – թեամբ գնդաձեւ ձեռքը Մարիա Տիմիդ– րիէվնայի երկնցուց: Կոմսը չոկուեցաւ եւ անոր դէմքը լուսաւորուեցաւ երիտա– սարդական – խորամանկ ժպիտով մը, եւ հէնց որ էքոսէզի վերջին ձեւը պարեցին լմնցաւ, ան ծափ զարկաւ նուագածուն– րուն եւ դոչեց առաջին ջուխթակահարին.

— Սիմէօն, Տանիէլ Քուպերը դիտե՞ս, այդ՝ կոմսին ամէնէն սիրելի պարն էր, երիտասարդութեան ժամանակ է՛ն չատ խաղացածը: (Տանիէլ Քուպերը իսկապէս անկլէզի մէկ փիկուրան էր):

— Հայրիկիս նայեցէք, պոռաց Նաթա– չա (բոլորովին մոռնալով, որ հասակա – ւորին հետ կը պարէ), դանդրահեր գլու– խը ծունկերուն մէջ առնելով ամբողջ դահլիճը լեցուց իր հնչուն ծիծաղով:

Արդարեւ, դահլիճը եղողները ամէնքը հրճուալի ժպիտով կը դիտէին ծերուկը, որ վեհմապանծ տամային՝ Մարիա Տի– միդրիէվնայի բազուկները կը դարձնէր, դաքդի համաձայն կը չարժէր, ուսերը կ'ուղղէր, ոտքերը կը սահեցնէր մեղմօ– րէն գետին զարնելով, կլոր դէմքին վրայ աւելի ու աւելի ծաղկող ծիծաղով հիւ – րերը կը նախապատրաստէր այն բանին, զոր տեղի պիտի ունենար: Հէնց որ Տա– նիէլ Քուպերի ուրախ եւ գրգիչ հնչիւննե– րը լսուեցան, դահլիճին բոլոր դուռնե – րուն մէջ երեւցան մէկ կողմը սպասաւոր– ները, միւս կողմը սպասուհիները ժըպ – տուն դէմքով, եկեր էին իրենց զուար – ճացող տէրը դիտելու:

— Մեր տէրը արծիւ է, արծիւ, ըսաւ դայեակը բարձր ձայնով: Կոմսը ազիկ կը պարէր, ինքը գիտէր այդ, բայց անոր տաման չէր գիտեր եւ չէր ուզեր լաւ պարել: Անոր հսկայ մարմինը կեցած էր թուլցած բազուկներով (պայուսակը կոմ– սուհիին տուած էր), միայն անոր խիստ բայց գեղեցիկ դէմքն էր որ կը պարէր: Ինչ որ կ'արտայայտէր կոմսին գնդաձեւ մարմնակազմը, նոյնը կ'արտայայտէր Մարիա Տիմիդրիէվնայի ժպտուն դէմքը եւ վեր տնկած քիթը: Եթէ կոմսը աւելի ու աւելի տաքնալով հանդիսականները կը հիացնէր իր ոլորումներուն անսպասելի ճարպիկութեամբ եւ իր կակուղ ոտքե – րուն թեթեւակի ոստումներով, Մարիա Տիմիդրիէվնա ուսերու չարժման եւ բա – զուկներու ոլորումներու մէջ ցոյց տուած փոքրիկ եռանդով նուազ չէր հիացներ հանդիսատեսները, որ կը դնահատէին այդ, անոր մչտական լրջութիւնը եւ մարմնի դիրութիւնը նկատի ունենալով:

Պարը երթալով կը տաքնար: Միւս զոյ– գերը ուչադրութիւն չէին դրաւեր եւ ար– դէն այդ մասին ալ չէին խորհեր: Ամէնքն ալ կոմսով եւ Մարիա Տիմիդրիէվնայով գրաւած էին. Նաթաչան բոլոր ներկայ եղողներուն թեւերէն, հագուստներէն կը քաչէր եւ ամէնուն ուչադրութիւնը կը հրաւիրէր հօր վրայ, որոնք արդէն ա– ռանց ատոր ալ աչքերնին չէին հեռացներ անոնց վրայէն:

Կոմսը պարի դադարներուն արդէն ծանր կը չնչէր եւ ձեռքերը կը չարժէր եւ նուագողներուն կը դոչէր, որպէսզի աւելի արագ եւ արագ նուագեն:

Շուտ չուտ կը դառնար կոմսը, մերթ ոտքին ծայրերուն, մերթ կրունկներուն վրայ պտոյտ գալով Մարիա Տիմիդրիէվ– նայի չուրջ. ի վերջոյ տարաւ տաման իր տեղը նստեցուց եւ վերջին ֆիկուրան ը– րաւ, եաեւի կողմէն վեր բարձրացնելով ոտքը, քրտնած գլուխը եւ ժպտուն դէմ– քը խոնարհեցուց, չրջանաձեւ գարձուց ալ բազուկը ծիծաղի եւ ծափահարու – թիւններու որոտի մը մէջ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

Այբի Տիկին Հռիփսիմէ Զիլէքեան, այբի Տիկ· Զարման Զիլէքեան եւ զաւակը (Պոլիս), Տէր եւ Տիկ· Արմենակ Զիլէք եւ զաւակները (Պոլիս, Տէր եւ Տիկ· Սարդիս Կիւլէր եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկ· Կարապետ Եահնիեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկ·Նազարէթ Քէօրօղլու եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Զիլէք եւ զաւակը (Լասխա – Թա), Տէր եւ Տիկին Եղիա Զիլէք եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Աւետիս Դաշնակ եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Համբարձում Դաշնակ եւ զաւակները (Փարիզ), Պրն· Կարապետ Պորզակեան եւ զաւակը եղ – ուարդ (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Նուբհան Պորզակեան եւ զաւակը (Փարիզ), այբի Տիկին Արաքսի Տալաքիւրկեան եւ զաւակները (Փարիզ), եւ Պորզակեան ընտանիքները յաւ ի սիրտ կը ծանուցանեն իրենց յոյժ սիրեցեալ ամուսնոյն, զաւակին, եղբօր, հօրեղբօր, քեռայրին եւ զգականին՝

ԱՐԱՄ ԶԻԶԻՔԻ

մահը, որ պատահեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, առաւօտ ժամը 8,30ին Պուսիքոյի հիւանդանոցը, Ռիւ տը լա Քոնվանսիոն, Մեթրօ Պուսիքօ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

×

Այս տխուր առթիւ Տիկին Արմենուհի Գույումճեան 20 ֆր· կը նուիրէ Որբերու Օգն· Մարմնի (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 29 Նոյեմբեր ժամը 10,30ին Հոգեհանգստեան ճաշնաւոր պատարագ

ՁՕՐԱՎԱՐ ՇԱՐԻ ՏԸ ԿՕԼԻ

հոգւոյն համար:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 28, ԺԱՄԸ 21ԻՆ, ՍԱԼ ՄՈԼԻԵՌ (ՓԷ տը Պոճտի)

ՆՈՒԷՐ

Այբի Տիկին Յովնաննան եւ զաւակները 100 ֆր· կը նուիրեն Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին, 50 Հ· Յ· Դ· Ս· Մինասեան ենթակոմիտէին (Ալֆորվիլ), եւ 50 ֆր· «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀՐԱՆԴ ՅՈՎՆԱՆԵԱՆԻ

մահուան 4րդ տարեդարձին ի յիշատակ:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այբի Տիկին Էլիզապէթ Խետավեթեան մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Եփիզարաչեան 50 ֆր· կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին:

ԾԱԽՈՒ Է

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տարիքի եւ առողջական պատճառներով, ծախու է փա–տը–փոքր մը քաղաքին կեդրոնը եւ չուկային մօտ, երկու փողոցներու անկիւնը:

25 տարիէ մասնագիտացած ըլլալով արեւելեան սննդեղէններու վաճառման մէջ, իր տեսակին միակ ծանօթ խանութն է արեւելքցի, ափրիկեցի եւ նաեւ տեղացի յաճախորդներու լայն չըբաղնակի մը:

Գինն՝ 80·000 ֆրանք

Դիմել՝

APKARIAN

2, Rue Bayard — 38 - Grenoble

Tél. : 44-57-82

Հ. Յ. Դ. ՅՕ-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 12ին

RECHERCHONS

Nous possédons magasin de confection en gros très bien placé dans le Sentier sur gros passage. Nous vous offrons d'être votre commissionnaire et de vendre vos articles de grosse diffusion avec votre facturation.

Ecrire : Mr. LEA

45, Ave. Pierre-Larousse

92 - MALAKOFF

ՖԻԼՄԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Սերաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան·

ՍԻՐՏԸ ԵՐԳՈՒՄ Է

գուցեստր հայախօս ժապաւէն

Դեկտ· 1, Երեքշաբթի ժամը 21ին:

Ֆիլմը կը ցուցադրուի ճիշդ ժամուն, իսիլ Ալհամպրայի սրահը (Մեթրօ Մեռի ա'Իսիէն 50 քայլ):

Մուտք 6 ֆրանք: Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներէն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պանէէօ–Քաչանի մասնաճիւղը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ (25 Նոյեմբեր) ժամը 21ին ընկերուհի Հաքիմեանի մօտ 114 Ավընիւ Ա· Պրիան, Պանեէօ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ·— Հ· Յ· Դ· Սարդիս Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ· ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն, Ցուսյէ տէ Վիէօ, ժամը 9ին: Կարեւոր օրակարգ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան կեդր· Յանձնախումբը չնորհակալութեամբ ընտացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները·

Բ·

Տիկին Է· Վարնաճեանէն, իր հօրքրոջ որդւոյն Գլէման Սեդահի կսկծալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 50, Պօմոնի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցիէն, ողբ· Երուանդ Զարդարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եղած նուիրատուութիւնները·— Տէր եւ Տիկին Բէյնեան Ա.բամ, Տէր եւ Տիկին Օհանեան Վարուժան, Պուլ· Օտտոյի Կապոյտ Խաչ, Տէր եւ Տիկին Եավէր Մինքայէլ 100ական, Պուլ· Օտտոյի Թաղականութիւն 200, Տոքթ· Պիպէրեան 50, այբի Տիկին Բէնեան Մայրամ, Պր· Սարդիսեան Սերժ եւ որդին, Տէր եւ Տիկին Շաոյեան, Տէր եւ Տիկին Ղազէեան Սարգիս, Տէր եւ Տիկին Կամպէրեան Վարդ 20ական, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան 25, Տէր եւ Տիկին Ղազիկեան Արտաչէս, Տիկին Սուքիասեան 20ական, Պր· Պապայիկիեան Յարութիւն 10: Զաքարեան Յովհ· եւ զաւակներ 100, ողբ· Տիկին Եղիսաբէթ Զաքարեանի հոգեհանգիստին առթիւ: Բալուգեան ընտանիք 75 եւ Տէր եւ Տիկին Նիկողոսեան Յարութիւն 10, ողբ· Տիկին Սուլթան Բալուգեանի հոգեհանգիստին առթիւ: Գիւլեան ընտանիք 20, ողբ· Տիկին Աննիկ Գիւլեանի հոգեհանգիստին առթիւ:

(Շար·)

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V

31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբը — նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 ֆր·, ուսանողներու կէս գին

Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924–38–54

ՀՐԱՒԻՐ ԺՈՂՈՎԻ

Իզմիրի եւ չրջաններու Հայրենակցական Միութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 8ին Ռեժան սրճարանին վերնայարկը, Մեթրօ Գաուէ: Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի չուրջ, Դեկտ· 6ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը: Հասցէ՝ 1· Փլաս Օթէլ տը Վիլ:

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները:

ԱՅՑ ՀԱՆԴՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է այցելութիւն մը Մոնմո – րանսիի ծերանոցին Դեկտ· 6ին, գեղարուեստական բաժինով: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տիկին Սրապեանի 626–42–48, Տօնիկեանի 642·62·45, Յովսէփեանի 642–99–01:

Օթոքառը կը մեկնի ժամը 13,30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն: Գին 10 Ֆր·:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին: Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ·— «Մանուկներու Օր»ը տեղի կ'ունենայ Յունուար 17ին Ա.ղպ· Տան սրբարը:

Իսիի Կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշը Փետրուար 20ին:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Յերեկոյթ–Պարահանդէսը 21 Մարտ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Արարչի ճակատամարտի աւանդական փառատօնին հանդիսութիւնը կիրակի 29 Նոյեմբերին, կազմակերպուած Փրանս· բանակի նախկին Հայ Կամ· եւ Ռազմիկներու Բարեկ· Միութեան կեդր· Վարչութեան կողմէ:

×

Էսայեան Սանուց Միութեան ընկերակցական յերեկոյթը կիրակի 13 Դեկտեմբեր ժամը 15–19: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Ս· Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին:

×

«ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ»Ը կը կազմակերպէ իր երկրորդ «ԿԱՀԱ» զեղարուեստական յերեկոյթը Յունուար 17ին, ժամը 14,30ին, «Էքոլ Նորմալ»ի Քորթօ սրահին մէջ, 114 պիս, Պուլվար Մալզերպ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԱԻՍՏՐԻԱ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ· 21 Թրէճ տէ ևէժով կառ տը լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3 նոյն կայարանէն:

ՊՐԻՒՔի մէջ (Զել ամ Զէի մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր: Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիժ, փաթինաժ, եւայլն:

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով միասին:

Մասնակցութիւն 485 ֆր· բոլոր ծախքերը մէջը:

Կանխավճար՝ 100 ֆր·, մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

ՉԵԼ ԱՄ ՉԷ, Սալցպուրկի մէջ ձմեռնային մարզական հրաշալի կայան մը, գեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած սաստիկ ցուրտերէն բարձր լեռներուն չըսաստիկ յորտերէն բարձր լեռներուն չըսնորհիւ: Զուարճութեան վայրեր, սպինհ, պարահանդէս, սրճարան, փոլէյպոլիֆ երեկոյթներ եւայլն:

Մասնակցութիւն՝ 525 ֆր·:

Կանխավճար՝ 100 ֆր·, մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան դինը (ֆ. կարդով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Լ.Տ· ՃԼՔԻՐԵԱՆ

Ընդհ· Պատասխանատու

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

Հրատարակութիւն Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջան

Բարեկամներուն ու հայրենակիցներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ: Կրնաք ապահովել ձեր օրացոյցը դիմելով հետեւեալ հասցէին՝

Monsieur G. HOVSEPIAN

53, Bld. des Grand-Pins, 13 - MARSEILLE (10e)

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌ

Կիրակի, 13 Դեկտ· ժամը 16,30էն սկսեալ:

Ճաշ, վիճակահանութիւն, անակնկալներ եւ ընտանեկան հաճելի մթնոլորտ:

Մասնակցութեամբ նաւասարդ պարախումբին, ժերար Մելքոնեան ու Պետիկ Պետիկեան նուագախումբերուն եւ վարժարանի աշակերտութեան:

Կաղանդ Պապան ճոխ նուէրներով պիտի վարձատրէ սրահին մէջ ներկայ եղող բոլոր մանուկները:

Մուտքը ազատ է:

ԽՆԴՈՑՔ ԵՒ ՃԱՇ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խընջոյքը Դեկտեմբեր 6ին կիրակի ժամը 14ին, Ֆապրըկուլ Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ: Հայկ եւ եւրոպական պարեր: Գեղարուեստական բաժին:

Արձանագրուիլ Նոյեմբեր 25էն առաջ, Նշան Նաճարեանի մօտ՝ Քամփանները Ռոզըռէ Լէփէն տէ Պասթիա, Սէնթ ան – Թուան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տարեկան Տար· 90 ֆր· Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար· 115 ֆր· Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
24
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI
24 NOVEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — 11· 973
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.973

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՄԸ ԲԱՐԲԱՆՋԱՆՔՆԵՐԸ

Բ. ՀԱՐՊԸՐՏԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Իհան Ըլկար իր երկրորդ յօդուածին մէջ կը խօսի զօրավար Հարպըրտի ամերիկեան պատուիրակութեան մասին, որ լծուելով խեղաթիւրելով զէպքերը:

Իրրեւ թէ անիկա Էրզրում գացեր է «արեւելքի մէջ պատահած զուլումը եւ տեղծուած կացութիւնը տեղւոյն վրայ տեսնելու համար»:

Բացարձակապէս սուտ:

Զօր· ձէյմս Պ. Հարպըրտի ղեկավարեան պատուիրակութիւնը Մերձաւոր Արեւելք ղրկուած էր նախագահ Ուիլսընի կողմէ, երբ ծրագիր կար Մ. Նահանգներու հովատարութեան յանձնել Հայաստանը: Պատուիրակութիւնը պաշտօն ունէր «առանց յապաղման կառավարական նախագիծ մը երթալու Պոլիս, Պաթում եւ Հայաստան, ուսական Անդրկովկասի եւ Սուրիոյ այն վայրերը, ուր պիտի ուսումնասիրէր քաղաքական, դիւանագիտական, աշխարհագրական, վարչական, անտեսական եւ այլ պայմանները՝ ամերիկեան չահերու եւ առանձնապէս հաւատնական պատասխանատուութեանց տեսանկիւնէն:

Հարպըրտի Տեղեկագիրը՝ ուղղուած Մ. Նահանգներու Արտաքին Նախարարին՝ կը կրէ 16 Հոկտ· 1919 թուականը, գրուած «Մարթա Ուաշինկթըն» նաւուն վրայ:

Պատուիրակութիւնը Պոլսէն երկաթուղիով գացած է Ատանա, «1909ի Ջարդե-րուն կեդրոնը եւ Կիլիկիոյ հարուստ նահանգին դիւանագիտական քաղաքը», ուր երկու օր մնալով՝ այցելեր է Տարսոն եւ Այասի ու Մերսինի նաւահանգիստները· անկէ ճամբան չարունակեր է երկաթուղիով եւ Հալէպի ճամբով Մարաշ: Ցետոյ «մեքենագրաբար» Տիարպէքիր, Խարբերդ, Մալաթիա, Սվազ, Երզնկա, Էրզրում, Կարս, Երեւան եւ Թիֆլիս· անկէ երկաթուղիով Բաթում եւ Պաթում:

Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ պատուիրակութեան անդամներ ճիշդ կատարով Ուլուքըշլային Սվազ, Սվազէն Սամսոն գացեր են այցելելով Մարզուան, «ուր այդ մէջտեղին մեծ վախի մէջ էին Հայերը»: Ուրիշներ Տրապիզոնէն գացեր են Էրզրում, ճիշդ՝ Խորասանէն Պայազիտ, Երեւան-նէն Նախիջեւան: Էջմիածնի մէջ այցելեր են Գէորգ Ե· կաթողիկոսին: Պատուիրակութիւնը Փոքր Ասիան կարեր է իր ամբողջ երկայնքին եւ Անդրկովկասը՝ հիւսիսէն հարաւ ու արեւելքէն արեւմուտք: Այցելեր է Թրքահայաստանի բոլոր նահանգները, բացի Վանէն ու Պիթլիսէն, որոնք այդ օրերուն անմատչելի էին, սակայն հարիւրապետ Նայլս Օղոսմոսին ճիշդ ուսումնասիրեր է այդ չրջանները, ինչպէս նաեւ Հայաստանի, Աղրբէջանի եւ Վրաստանի Հանրապետութիւնները: Սեւ ծովէն Պարսկաստան հետեւած է Թրքական սահմանագլուխին: Վերադարձի ճամբուն վրայ պատուիրակութիւնը այցելած է Սամսոն եւ Տրապիզոն:

Պատուիրակութիւնը երեսուն օր մնացած է Փոքր Ասիա եւ Անդրկովկաս եւ երկարօրէն տեսնուած է չրջանին մէջ գործող անկախ պետութեանց ներկայացուցիչներուն, ինչպէս նաեւ Թուրք, Հայ, յոյն, քիւրտ, Թաթար, վրացի, ռուս, պարսիկ, հրեայ, արաբ, անգլիացի եւ Ֆրանսացի անհատներու, եւ ժամանակ մը ի վեր աչքառել բնակող Ամերիկացի-ներու հետ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՆԷ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ

Ազահովութեան Խորհուրդը անակնկալ հարցում մը ղրաղեցաւ Կիրակի օր, երբ ափրիկեան փոքր երկիր մը՝ Կինէ յայտարարեց, թէ օտար երկրէ ղրկուած վարձկան զինուորներ ցամաքահանում կատարած են մայրաքաղաքին մօտերը:

Շաբաթ օր Քոնաքրիի ձայնասփիւռէն

Փարիզէն մեկնելէ առաջ պատուիրա-կութիւնը բազմաթիւ խորհրդակցութիւն-ներ ունեցած է իր այցելած վայրերու զանազան պատուիրակութեանց հետ, ո-րոնք իրենց երկիրները կը ներկայացնէին Խաղաղութեան Խորհրդաժողովին մօտ: Լսած է 1915ի խժդժութեանց ականատես բազմաթիւ վկաներ:

Տեղեկագրին առաջին մասը յատկացուած է հայ ժողովուրդի պատմութեան եւ ներկայ կացութեան, տրուած ըլլալով քաղաքակիրթ աշխարհի հետաքրքրութիւնն ու համակրութիւնը հանդէպ Հայաստանի եւ արիւնով չաղախուած այդ չրջանի քրիստոնեայ բնակչութեան բեկորներուն:

Իհան Ըլկար կը զրէ թէ Քեմալիմ Քաթաթիւրքի էրզրումէն դուրս դիմաւորած եւ մեծարած է Հարպըրտի պատուիրա-կութիւնը, ճիշդ եւ ձի խաղցուցեր է, ազգային խաղեր եւ ըմբշամարտեր սարքեր է, սելճուքեան մզկիթը, մէտրէսէն, աղբիւրները եւ Թրքական ընդարձակ դեբեզմանատունը ցոյց տուեր է անոր, փաստելու համար, որ Էրզրում Թուրք քաղաք մըն է:

Ու պատուիրակութեան յանձներ է տեղեկագիր մը՝ ամբաստանելով Հայերը, որ իրրեւ թէ կարսը, Արտահանը, Նախիջեւանը, Շարուրի եւ Իկտիրի չրջանը դրաւելէ ետք նպատակ ունին եղեր բնաջնջելու բոլոր Թուրքերն ու իսլամները, որպէսզի ո՛չ մէկ իսլամ մնայ աշխարհի վրայ: «Հայերու յարձակուն զուլումներէն վախցող իսլամները օգնութիւն կ'աղաչդրկեն ամէն կողմ եւ այս իմաստով կոչեր կը ղրկեն: Հայերը սկսած են պոռալ·— Եօթը նահանգները մեզի տրուած են, — դէպի՛ Սվազ, դէպի Սվազ: Այս կերպով կ'ահաբեկեն իսլամները, անոնց ինչքերն ու ապրանքները աւարի կուտան եւ ջարդի ալ սկսած են: Դաշնակիից պետութեանց օժանդակութեամբ ձեռք անցուցած են կարսը, Կաղզուանն ու Արտահանը եւ այս զուլումներու եւ ջարդերու հետեւանքով ոտիլած են, որ հաղարաւոր իսլամներ զաղթեն: Ռուսիոյ զանազան չրջաններէն հարիւրաւոր հայ ընտանիքներ բերել տուած եւ զանոնք տեղաւորած են իսլամներու տուները: Հակառակ ասոր, այդ չրջաններուն մէջ նորէն Թուրքերն են որ մեծամասնութիւն կը կազմեն: Թուրքերը ո՛չ մէկ ատեն կ'ընդունին Հայոց տիրապետութիւնը»:

Հարպըրտ Սվազի մէջ ալ տեսնուեր է Մուսթաֆա Քէմալի հետ եւ չատ լաւ ըմբռներ է «Թուրքերու ազգային կորովը»: Ամերիկա վերադարձին կառավարութեան յանձներ է «ամբողջովին անկողմնակալ եւ առարկայական տեղեկագիր մը, որ խոր արձագանգներ ունեցեր է: Սակայն հայ մեծահարուստներն ու խէալիստները չեն նահանջած եւ չարունակեր են իրենց քարոզութիւնները, ճնշում բանեցնելով դաշնակից պետութեանց նախագահներուն եւ Ուիլսընի վրայ···:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

կը լսուէր կինէի նախագահին՝ Սէկու Թուրէի կոչը իր ժողովուրդին՝ պայքարելու ներխուժող օտար ուժերու դէմ: Այդ առթիւ էր, որ Թուրէ կը յանդուգնէր լուրը՝ տալով կարդ մը մանրամասնութիւններ: Համաձայն նախագահին, օտար նաւեր խարիսխ նետած են կինէի ծովափին եւ վարձկան զինուորներ՝ սեւ-ամորթ եւ սպիտակ, ցամաք ելած են երկիրը գրաւելու դիտաւորութեամբ: «Այս յարձակումը մաս կը կազմէ օտար երկիրներու ծրագրին, որ կը միտի վերաղրաւել ափրիկեան յեղափոխական երկիրները: Փորթուկալեան գաղթատիրութիւնը կամուրջ կը ծառայէ այս յարձակումին»:

Այս յայտարարութիւնը բաւական «խորհրդաւոր» նկատուեցաւ, քանի որ ոչ մէկ մանրամասնութիւն կամ տուեալ ներկայացուեցաւ: Սէկու Թուրէի ակնարկը, անշուշտ, փորթուկալեան կինէի մասին է, որ սահմանակից է 1958ին իր անկախութիւնը ստացած այժմու Կինէին: Լիզպոն անմիջապէս հերքեց լուրը:

Ցամենայն դէպս, մինչեւ Ազահովութեան Խորհուրդին զումարումը ոչ մէկ մանրամասնութիւն տրուած էր:

Ափրիկեան հարցերու լաւածանօթ չրջանակները դիտել կուտան, թէ ափրիկեան ոչ մէկ երկիր ներքին տադնապներով այնքան «հարուստ» կեանք չէ ունեցած վերջին տասը տարիներու ընթացքին, որքան այս փոքր երկիրը: Արդարեւ, կը ճշդեն նոյն չրջանակները, 1958էն ցայսօր առնուազն վեց անգամ «զաղթատիրական դաւեր» ծանուցուեցան Սէկու Թուրէի կողմէ: Եւ, ինչ որ յատկանշական է, իւրաքանչիւր «դաւը» կը զուգադիպէր ներքին տնտեսական լուրջ տագնապներու եւ ժամանակաչրջանին: 1965ին, կինէի նախագահը ամբաստանած էր Ֆրանսան եւ Քոթ տ'Իվուարը, որ կը պատրաստուին «դաւադրութեամբ» տապալել իր իշխանութիւնը: Այս ամբաստանութեան հետեւանքով խզուեցան դիւանագիտական յարաբերութիւնները կինէի եւ Ֆրանսայի միջեւ:

Շատերու կարծիքով այս անգամ հարցը չատ աւելի լուրջ բնոյթ ստացած պէտք է ըլլայ, քանի որ առաջին անգամ ըլլալով Սէկու Թուրէ «զօրակոչի» կը հրաւիրէ իր ժողովուրդը եւ, միւս կողմէ, դիմում կը կատարէ Ազահովութեան Խորհուրդին՝ կապոյտ Սաղաւարդաւորները ղրկելու կինէ:

Ազահովութեան Խորհուրդը քննելէ ետք հարցը, որոշեց առաքելութիւն մը ղրկել կինէ, տեղւոյն վրայ ստուգելու համար կատարուած ամբաստանութեան իրականութիւնը: Ազահովութեան Խորհուրդը ընդառաջ չգնաց կապոյտ Սաղաւարդաւորները ճամբելու դիմումին:

Աւելցնենք, որ կինէ ապաստանած եւ իրենց կեդրոնը զարձուցած են փորթուկալեան կինէի ազատութիւնը պահանջող ազդայնականները: Սէկու Թուրէ զօրավիդ կը կենայ այս վերջիններուն:

ԹԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈԼՈՄՊԻԱ մէջ, տը Կօլի չերիմբ մօտ 50 հազար այցելու ընդունեցաւ Կիրակի օր: Այդ օրը նախկին նախագահին ծննդեան 80ամեակն էր:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ մէջ կացութիւնը միչտ ողբերգական է: Երկու միլիոն մեռեալէ ետք, կան երեք միլիոն վերապրողներ, որոնց՝ մահը կը սպառնայ ամէն պահ: Օդնութիւններն ալ իրենց հերը չեն հասներ եւ Փընեւի կարմիր Խաչը առժամապէս դադրեցուց իր առաքումները, տրուած ըլլալով որ անոնք կը մնան Տաքայի օդակայանը: Քոլերայի համաճարակը սկսած է տարածուիլ: Շարժուն 5000 հիւանդանոց պէտք է առաջքն առնելու համար աւելի մեծ ազէտի մը: Պատը, դուցէ պահ մը Փաքիստան իջնէ, փիլիպպեան կղզիներու իր ճամբուն վրայ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդուժը Շաբաթ օր ռմբակոծեց Հիւս· Վիէթնամի կարգ մը քաղաքները, համաձայն Հանոյի ծանուցումին: Ռմբակոծութիւնը չարունակուած է 30 ժամ: Ուաշինկթըն ընդունեցաւ, որ ամերիկեան օդանաւեր, իրրեւ փոխադարձութիւն վար առնուած անզէն օդանաւի մը, ռմբակոծեցին զինուորական կէտեր: Հանոյ խօսիւ բողոքեց եւ ազդարարութիւն ուղղեց Ուաշինկթընի:

ՊԱՎԱՐԻՈՑ մէջ չրջանային բնտրութեանց արդիւնքը չատ նպաստաւոր եղաւ Շիրաուսի համար, որու խմբակը՝ Քրիստոնեայ - Դեմոկրատ, ձայներու 56 առ հարիւրը ստացաւ, բացարձակ մեծամասնութիւն ապահովելով:

ՓԵՇՏԱՅԻ մէջ, երկուշաբթի օր, բացուեցաւ Հունգարիոյ Համայնավար կուսակցութեան 10րդ համագումարը, որու ներկայ կ'ըլլայ՝ Բրեժնեւ: Օրակարգի դիւաւոր հարցերն են·— Կուսակցութեան դերին ամրապնդումը, տնտեսական բարեփոխման արդիւնքները եւ Արեւմուտքի հետ յարաբերութեանց զարգացումը:

ԹԵՔՍԱՍի զինուորական տեսանը ադատ արձակեց Միչէլ անուն ենթասպան, որ մասնակցած էր Մի Լայի ջարդին (Վիէթնամ): Ինք առաջինն էր ամերի-կացի տասը զինուորականներուն, որոնք ամբաստանուած են վիէթնամցի քաղաքացիներ ջարդած ըլլալու յանցանքով: Եթէ ընդունուէր որ յանցաւոր է (ամբաստանութիւնը կ'ըսէր թէ 30 կին ու երախայ սպաննած է) 20 տարի տաժանակիր աշխատանքի կրնար դատապարտուիլ: Առեանը կազմուած էր եօթը սպաներէ, որոնց վեցը ծառայած էին Վիէթնամ: Ըստ զինուորական օրինագիրքին որոշումը պէտք է տրուի երկու երրորդի մեծամասնութեամբ:

ԹՂԹԱՏԱՐի գործադուլը ամբողջ չաբաթը եւ դալ չաբաթ ալ պիտի խանգարէ նամակներու եւ թերթերու ցրուումը, ինչպէս դրած էինք առջի օր: Լոնտընի գործադուլն ալ կը չարունակուի:

ՄՈՆԹՐԷԱԼԷն հասած լուրերու համաձայն, նոր փաստեր կան որ առեւանգուած անգլիացի դիւանագէտը՝ Քրոս, ողջ ըլլայ: Ազատագրման ճակատը մամուլին յանձնած է երկու նոր նամակներ իր պատանդէն:

Cinquantenaire DU TRAITÉ DE SÈVRES

(*Suite et Fin*)

Le Traité de Sèvres était également l'aboutissement d'efforts prolongés des élites arméniennes formées généralement en Occident qui avaient éduqué le peuple, renforcé sa conscience nationale et qui lui avaient enseigné à résister, dans la mesure du possible, aux abus de l'administration ottomane et aux violences et exactions provoquées ou tolérées par elle.

Ce Traité était enfin la consécration de l'effort fait pendant cette guerre par le peuple arménien. Alors que les Arméniens de Turquie avaient décidé de se comporter, en dépit du sort qui leur était fait, en loyaux sujets du Sultan afin de ne pas donner aux Turcs le prétexte de nouvelles violences contre eux, les Arméniens du Caucase, de Russie, du Proche-Orient et ceux se trouvant déjà en Occident combattaient sur tous les fronts aux côtés des alliés contre l'Allemagne, l'Autriche et la Turquie.

Les hommes d'Etats alliés, tels M. Poincaré alors qu'il était Président de la République, M. Georges Clémenceau alors qu'il était Président du Conseil, MM. Millerand, Painlevé, Lloyd George, Lord Balfour et tant d'autres, avaient solennellement promis la libération des Arméniens à l'issue de la guerre et ces promesses, ainsi que l'a rappelé M. Macler dans une étude faite en 1922, étaient déjà génératrices de droit.

Ce peuple qui avait subi un joug intolérable, qui avait résisté, qui avait maintenu malgré tout ses traditions et développé sa culture, qui avait lutté, dont la vaillance militaire avait été hautement reconnue par les alliés, ce peuple qui avait été victime du premier génocide des temps modernes et ainsi éprouvé les pertes le plus grandes de cette guerre, méritait mille fois l'indépendance que lui reconnaissait le Traité de Sèvres et la restitution des territoires qui étaient les siens.

Il ne nous est pas possible d'imaginer aujourd'hui, la joie et l'émotion du peuple arménien et de ses amis lors de la signature de ce Traité de Sèvres.

Mais sa déception n'en fut que plus vive lorsque les Grandes Puissances par faiblesse, par imprévoyance et aussi, faut-il le dire, par intérêt, oubliant leur signature et leurs engagements, firent en sorte que ce Traité, de même que les accords internationaux antérieurs, ne reçoive pas application.

Il n'est pas question de relater ici les circonstances qui amenèrent les Alliés à ne pas ratifier le Traité de Sèvres et à abandonner leur petit allié d'Orient. Disons simplement que la lassitude s'est emparée d'eux au terme d'une guerre qui avait mobilisé toutes leurs énergies ; disons aussi que les soucis de la défense des grands principes proclamés pendant la guerre : libération des peuples opprimés, auto-détermination, défense de la Justice, avaient fait peu à peu place à des préoccupations d'ordre plus matériel. Certains ont cru que des avantages économiques pourraient être tirés de cette nouvelle Turquie si celle-ci était ménagée. C'est ainsi qu'en Novembre 1922 le Traité de Lausanne était signé où, comme l'a relevé Churchill « l'Histoire cherchera en vain le mot d'Arménie » et M. Pasdermadjian, qui rappelle ce mot de Churchill, observe qu'il est ainsi démontré « une fois de plus que la politique est insensible à la honte comme à la grandeur ».

Cependant les Occidentaux, qui avaient eu des visées économiques, furent en définitive complèment déçus, les concessions espérées ne s'étant pas réalisées et la Turquie ayant répudié les dettes de l'ancien régime.

Et le même auteur a pu écrire : « les inspirateurs du Traité de Lausanne ont eu depuis, l'occasion de méditer sur les conséquences de cette politique qui prétendait sacrifier l'honneur à l'intérêt et qui a fini par perdre l'un et l'autre ».

Cette faiblesse des hommes politiques après la première guerre mondiale est peut-être à l'origine du deuxième génocide contemporain, celui commis par Hitler.

En effet, l'article 226 du Traité de Sèvres prévoyant « le châtiment des personnes accusées d'avoir commis des actes contraires aux lois et coutumes de la guerre», ce qui était une création nouvelle et originale n'avait reçu aucune application. Les auteurs des crimes de guerre ne furent pas châtiés ; bien mieux par la suite des monuments furent érigés à la gloire des principaux gouvernants responsables. Or, s'il en avait été autrement, peut-être Hitler n'aurait-il pas été encouragé à pratiquer la guerre totale. Vous savez que le procès de Nüremberg a révélé que le 22 Août 1939, devant son état-major réuni avant l'offensive contre la Pologne, Hitler, en rappelant ses instructions, a déclaré : « ... j'ai donné l'ordre à des unités spéciales de SS de se rendre sur le front polonais et de tuer sans pitié hommes, femmes et enfants» ; il ajoutait : « qui donc parle encore aujourd'hui de l'extermination des Arméniens ? ».

Fallait-il dès lors commémorer le 50ème anniversaire d'un tel Traité et n'est-il pas paradoxal que cette commémoration soit faite par les Arméniens et leurs amis pour qui ce Traité évoque en définitive en raison des événements qui l'ont suivi, de tristes souvenirs.

Nous avons répondu par l'affirmative. Ce Traité, même non ratifié, conserve une grande portée juridique. Il faut le replacer dans son contexte : c'était un des traités de paix, le dernier signé. Il n'était, au reste, qu'une application des principes de droit international dégagés par la Charte de la Société des Nations et plus précisément en ce qui concerne les Arméniens une application de l'article 22 de cette Charte proclamant que certaines communautés qui appartenaient autrefois à l'Empire Ottoman, ont atteint un degré de développement tel que leur existence comme nation indépendante doit être reconnue et assurée.

Par ailleurs l'arbitrage du Président Wilson avait été confié à celui-ci par le « Conseil Suprême » des Alliés le 26 Avril 1920, c'est-à-dire antérieurement à la signature du Traité de Sèvres et si on peut dire indépendamment de celui-ci.

Cet arbitrage, fait en conformité de la déclaration des Puissances Alliées lors de la Conférence de la Paix selon laquelle certains pays devaient être détachés de l'Empire Ottoman, notamment l'Arménie occidentale, garde donc sa valeur juridique propre nonobstant la non-ratification du Traité de Sèvres. En outre, la Turquie ayant signé le Traité de Sèvres, avait dès lors accepté par avance, ainsi que le stipule l'article 89 du Traité, le tracé des frontières auquel devait procéder le Président Wilson. En conséquence, la non ratification de ce traité laissait intactes tant les décisions de la Conférence de la Paix que la sentence du Président des Etat-Unis.

En ce qui concerne le Traité de Sèvres, les dispositions de ce traité intéressant les Arméniens ont consacré de façon officielle et indiscutable les droits des Arméniens sur certains territoires ravis par les Turcs. Cette consécration était nécessaire car ces territoires ne comportaient plus aucune population arménienne à la suite des déportations et des massacres. Il était par conséquent indispensable, tant sur le plan juridique que sur le plan historique, que les droits du peuple arménien soient proclamés par les Puissances et reconnus expressément par le gouvernement turc.

Il était également nécessaire qu'il fut édicté en règle que le crime ne pouvait conférer un droit et que le peuple victime avait droit à réparation.

En bref Lausanne a retardé le règlement de la Cause Arménienne mais ne peut faire échec à celle-ci.

En effet, le peuple arménien est fondé à ignorer le Traité de Lausanne puisqu'il n'y est pas partie alors qu'il avait signé le Traité de Sèvres. Celui de Lausanne, qui ne lui est pas opposable et qui au surplus est léonin, sera tôt ou tard remis en cause devant les instances internationales car l'Histoire a montré qu'un traité qui méconnaît l'équité et la justice est toujours éphémère. Au lieu de consolider la paix, il est un facteur de déséquilibre et de tension.

Le Droit International Public admet aujourd'hui que les crimes de guerre et les crimes contre l'humanité sont imprescriptibles. C'est dire que les droits des Arméniens à obtenir réparation sont également imprescriptibles. Tôt ou tard, lorsque le Traité de Lausanne sera mis en question, les droits des Arméniens seront examinés et reconnus. Ce jour le Traité de Sèvres et la sentence du Président Wilson seront d'un poids considérable. C'est ce qu'il nous appartenait de rappeler à l'occasion de cette commémoration.

A. BARSEGHIAN

ՓՈՓՐ ՅԻՇԵՑՈՒՄՆԵՐ

Ա.

Յ. Թուրշեանի « Սարդարապատի հերոսամարտը » դիրքը, որ «Բանբեր Հայաստանի արխիւների» 1969 թիւ 1 (22)ի մէջ լոյս տեսած յօդուածին ընորոշումով «սխալ մեկնաբանութիւններով եւ սուտ հաշիւներով» չարաղրուած «պիտակաւոր ժէքից գուրկ» աշխատութիւն մըն է (*), արժանացած է Ա.Հոս Յովհաննիսեանի ներածական խօսքին, Յառաջաբան ենթախորագրին տակ :

Հայաստանի առաջին Ցեղկոմի երբեմնի անդամը՝ Ա.Հ. Յովհաննիսեան, հետեւելով Թուրշեանի պատմաչինութեան սկզբունքին, իր կարգին, վերիվայր կը չերջէ պատմական անվիճելի իրողութիւնները : Ան յատոյ կատարուած «փաստարկութիւններով», քամահած մեկնաբանութեան կ'ենթարկէ 1917–1918ի իրադարձութիւնները, Հայոց ժամանակակից պատմութեան :

Այսպէս է, որ վերջերս համայնավարը չնաշխարհիկ տեսութիւններ հրապարակ կը նետէ, երբ կը խօսի չրջանի դէպքերու եւ անցուդարձերու մասին :

Տասնամեակներու ընթացքին երկար վերլուծուած և մեկնաբանուած է Պրեստ-Լիտովսկի դաշնագիրը, որ, ինչպէս յանօթի է, կնքուեցաւ Համանուն քաղաքին մէջ, 1918 Մարտ 3–17ին, մէկ կողմէ Ռուսաստանի Սոց. Դաշն. Խորհ. Հանրապետութեան եւ, միւս կողմէ, Գերմանիոյ, Աւստրիա-Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ :

Ա.Հ. Յովհաննիսեանի հատաստիացումով «Պրեստ – Լիտովսկի պայմանագրի մերժումը Անդրկովկասեան պրկի կողմից,

(*) Ա. Թուրշեան, Սարդարապատի հերոսամարտը, Երեւան, 1968, 160 էջ։

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Այսպէս ուրեմն, յառաջիկայ Կիրակի ցերեկ ձեզի կը սպասենք Մեծ կղզի, բաւ վաճառականը՝ ճամբու դնելով իր հիւրերը :

Մարտիկ էֆէնտի միայն առանձին մնաց իր բարեկամին հետ :

— Երթանք չոգենաւ, բաւ վաճառականը իր բարեկամին, այս իրիկուն մեզի հիւր եղիր :

— Սիրով կուգամ, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի :

Շոգենաւին մէջ երկու բարեկամները անկիւն մը քաշուեցան տեսակցելու համար :

— Ի՞նչ տպաւորութիւն կրեցիր այսօրուան դէպքէն, հարցուց վաճառականը :

— Ճշմարիտը խօսելու համար, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի, ես չատ դոհ մնացի որ Շաւարշի դիմակը վար առնուեցաւ : Առաջին օրէն համակրած չէի այդ երիտասարդին եւ միշտ կը կասկածէի թէ խարեբային մէկն է :

— Ես ալ ճիշդ նոյն տպաւորութիւնը կրած եմ, խոստովանեցաւ վաճառականը :

— Բայց այն ատեն ինչո՞ւ այդքան պաղարիւնով զինքը կը հիւրասիրէիր...

— Որովհետեւ կինս եւ Զարուհին կը համակրէին իրեն :

— Ես ալ այնպէս կը խորհիմ, բայց այսօրուան ընթացքը բաւական տարօրինակ էր : Իրաւ է որ դրասենեակէն ժամ առաջ դուրս ելլելու ճիգ կ'ընէր, բայց մի եւնոյն ատեն սպառնական լեզուով մը կը խօսէր Վահանին :

— Աղիկա պարզապէս ձեւի համար էր, կարծեմ :

Երկու բարեկամները երբ տուն հասան՝ Սուրբիկ հանըմը առանձին դուռան :

— Ի՞նչ լուր, հարցուց Զարուհիին մայրը իր ամուսնոյն, այսօր, կարծեմ Շաւարշ էֆէնտին պիտի դար :

— Այո, պատասխանեց Բարսեղ էֆէնտի, եկաւ ու տեսնուեցանք, Մարտիկ էֆէնտին ալ ներկայ էր :

— Ապարակի դործը կարդադրուեցա՞ւ :

— Կարդադրուեցաւ, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի խնդալով, նոյնիսկ ուրիշ դործեր ալ կարդադրուեցան :

Այս վերջին խօսքերը քիչ մը մութ երեցան Սուրբիկ հանըմին՝ որ ուղեց լուսաբանել :

— Ուրիչ ի՞նչ դործ կար որ, հարցուց դարմացած, մեր Զարուհիին ամուսնութեան խնդի՞րը :

— Չէ, այդ խնդիրը առայժմ յետաձգուեցաւ :

— Ինչո՞ւ համար :

— Որովհետեւ այնպիսի բաներ տեղի ունեցան որ բոլորովին անկարելի դարձուցին այդպիսի միութիւն մը :

— Բայց պատմեցէք տեսնեմ, դոչեց Սուրբիկ հանըմ չհաւատդուռուած ու քիչ մըն ալ մտատանջուած, կը տեսնեմ որ ձեր լեզուին տակ բան մը կայ :

— Այո, տխուր բաներ, բաւ վաճառականը, չատ տխուր :

— Չիս դող կը հանես :

— Չէ, տիկին, դող ելլելու բան չկայ, միջամտեց Մարտիկ էֆէնտի :

— Ուրեմն չուտ պատմեցէք որ սիրտս հանդարտի :

Վաճառականը իր բարեկամին դարձաւ եւ բաւ.

— Կը խնդրեմ դուն մանրամասնօրէն պատմէ ամէն բան :

— Բայց կարծեմ աւելի լաւ կ'ըլլայ որ տիկին Զարուհին ալ դայ, դիտել տուաւ Մարտիկ էֆէնտի, որպէսզի միեւնոյն պատմութիւնը երկու անդամ կրկնելու չստիպուինք :

— Ահա Զարուհին ալ կուգայ, դոչեց Սուրբիկ հանըմ :

Արդարեւ վայրկեան մը ետքը Զարուհի եկաւ միացաւ ներկաներուն :

— Ճիշդ ատենին եկար, բաւ Բարսեղ իր աղջկան :

— Ի՞նչ կայ որ, հարցուց այս վերջինը :

— Մարտիկ էֆէնտին բան մը պիտի պատմէ, կ'ուզեմ որ դուն ալ մտիկ ընես :

— Ի՞նչ պատմութիւն է, տեսնենք : Հետաքրքրակա՞ն է :

— Գոնէ մեզի համար հետաքրքրական է... խնդիրը միւսիւ Շաւարշին վրայ է :

— Միւսիւ Շաւարշի՞ն, հարցուց Զարուհի չհաւատդուռուած, այդեօք ազարակի խնդի՞րն է... կը յուսամ որ կրցաք կարդադրել :

— Այո, այդ խնդիրն ալ կայ, ուրիշ խնդիրներ ալ կան, պատասխանեց Բարսեղ էֆէնտի, հիմա ամէն բան Մարտիկ էֆէնտին մանրամասնօրէն պիտի պատմէ :

— Լաւ ուրեմն, մենք ալ մտիկ կ'ընենք :

Մարտիկ էֆէնտի սկսաւ իր պատմութիւնը : Մանրամասնօրէն, առանց կէտ մը մոռնալու, պատմեց ինչ որ անցած դարձած էր վաճառականին դրասենեակին մէջ : Երկու կիները նախ զարմանք յայտնելով սրտմտութեամբ լսեցին այս խօսքերը : Զարուհի այնքան յուզուեցաւ որ պատմութիւնը աւարտելէ յետոյ ներսը խնդրեց եւ իր սենեակը քաշուեցաւ յուզումը հանդարտեցնելու համար :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(265 – Շար.)

վերջինիս երես առ երես դրեց Գերմա – նիայի եւ Թուրքիայի հետ: Գերմանացի– ները եւ Թուրքերը կարող էին նկրխու – ժել Անդրկովկաս՝ արհամարհելով Պրես– տում նախատեսուած ռուս – թրքական սահմանագիծը եւ ի պատասխան սովե – տական կառավարութեան բողոքների, յայտարարել թէ՝ « Մենք կը վերցնենք այն, ինչ կը կարողանանք վերցնել, մենք չենք խախտում Պրեստի հաշտութիւնը, որովհետեւ անդրկովկասեան բանակն այն չի ճանաչում, որովհետեւ Կովկասն ան– կախ է» (ընդգծումները մերկողմէ):

Այս տողերէն կը հետեւի, որ Սէյմի մերժումը Պրեստ – Լիտովսկի պայմանա– դրին, իրաւունք եւ հնարաւորութիւն կուտար Թուրքերուն՝ «արհամարհել Պր– եստում նախատեսուած ռուս – թրքա – կան սահմանագիծը» եւ նկրխուժել Ան – դրկովկաս: Միւս կողմէ, սովետական կառավարութեան բողոքին պատասխա – նել, թէ «մենք չենք խախտում Պրեստի հաշտութիւնը», քանի որ կ'աշխատինք «վերցնել այն, ինչ որ կրնանք»:

Աչ. Յովհաննիսեան, ինչպէս նաեւ « Սարդարապատի հերոսամարտ »ի պր– ոքին հեղինակը՝ Յ. Թուրչեան, հակնայի պատճառներով չեն յիշատակած, սա – կայն, Պրեստի դաշնագրին այն կէտերը, որոնք կը ճշդէին Թուրքիոյ սահմա – նագիծը, ինչպէս նաեւ խորհրդային կա– ռավարութեան ստանձնած պարտաւորու– թիւնները՝ դաշնագրի տրամադրութիւն – ներու գործադրութեան վերաբերեալ:

Ինչո՞ւ այս անտեսումը: Որովհետեւ յիշատակութեան կամ անդրադարձումի մը պարագային ակներեւ պիտի դառնար, նոյնիսկ պատմութեան անծանօթ ընթեր– ցողին համար, հրապարակ դրուած մեկ– նաբանութեան անհեթեթութիւնը:

Պրեստի դաշնագրի 4րդ յօդուածով կը ճշդուէր, թէ «Ռուսաստանը պիտի անվ– իր բոլոր կարելին, ապահովելու համար շտապիոյր պարագումը Արեւելեան Անա– տոլիայի նահանգների եւ որանց կանոնա– ւորեալ վերաբին յանձնումը Տաճկաս – տանի:

Արդահանի, Կարսի եւ Բաթումի շրջ– ջանները նմանապէս անյապաղ պարպւում են ռուս զօրքերի կողմից: Ռուսաստանը պիտի չխառնուի այդ շրջանների պետա – կան – իրաւական եւ միջազգային – իրա– ւական յարաբերութեանց նոր կազմակեր– պութեանց մէջ, այլ այդ շրջանների ազ– գաբնակչութեան պիտի վերապահէ սահ– մանելու նոր կարգ, համաձայնութեամբ զրացի պետութիւնների եւ մասնաւորա – պէս Տաճկաստանի»:

Իսկ լրացուցիչ դաշնագրով մը, այս անգամ կնքուած Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ միայն, Ռուսիա կը պարտաւոր– ուէր գործադրել հետեւեալ պայմանները·

Յօդ· 1·— Ընդունուած են հետեւեալ որոշումները, որ վերաբերում են ման – րամասնութեանց այն շրջանների (Կարս, Արտահան, Բաթումի) պարպումը ի կա – տար ածելուն... Այս նպատակի համար Ռուսաստանի Հանրապետութիւնը պար – տաւորւում է ներկայ դաշնագիրը սոս – րագրելուց յետոյ, 6–7 շաբթուայ ընթաց– քում հեռացնել պատերազմից առաջ սահ– մանից այն կողմը զօրութիւն ունեցող եւ վերոյիշեալ շրջաններում գտնուող իր բոլոր ուժերը, այդեւ պաշտօնատար ան– ձերը, թէ՛ քաղաքացիական և թէ զինուո– րական... Ռուսաստանի Հանրապետու – թիւնը պարտաւորւում է զօրացրուել եւ բոլորովին արձակել տաճկահպատակ հայ հրոսախումբերը, որ գտնւում են ռուս հողի վրայ եւ զրաւուած տաճկական շրջանների մէջ... Ռուսաստանի Հանրա– պետութիւնը, յատուկ միջոցներ ձեռնարկելով, մինչեւ հաշտութիւն կնքելը, իր սահմանի վրայ եւ կամ Կովկասում պիտի չհեղրնանգնէ մէկ զօրաբաժնից աւելի զօրք, նոյնիսկ մարդանքի նպատակներով... Դրան հա – կառակ, Տաճկաստանը սոխպուած է մը– նացեալ ուրիչ թշնամիների դէմ պատե – րազմը չարունակելու անհրաժեշտութի– նից դրդուած, պատերազմական վիճակի մէջ պահել իր բանակը» եւայլն:

Պրեստի դաշնագրին լոյսին տակ կը պարզուի, որ Ռուսաստան ոչ միայն կը հրաժարէր Թրքահայաստանի զրաւուած հողերէն, որոնք մօտաւորապէս կը հա– մապատասխանէին յետագային ճշդուած Ուիլսընեան սահմաններուն, այլեւ պա– տերազմէն առաջ իր իշխանութեան տակ գտնուող հողերէն — Կարս, Արտահան եւ Բաթում: Այլ խօսքով Անդրկովկասի դարպասը:

Կը հետեւի, ուրեմն, որ Թուրքերը Պրեստի դաշնագրով իրաւունք կը ստա– նային մինչեւ Արաքսի ափերը հասնելու եւ զրաւելու նոյնիսկ Բաթում քաղաքը, Անդրկովկասի նաւահանգիստը: Այս էր «Պրեստում նախատեսուած ռուս – թրքա– կան սահմանագիծը»:

Պրեստի սահմանագիծը ընդունելու պա– րագային, բոլոր դռները պիտի բացուէին Թուրքերու առջեւ մինչեւ Արաքս: Հե – տաքրքրական է այժմ դիտնալ, թէ նման պարագայի մը Ռուսաստան ի՞նչ հի – մունքներով իրաւունք պիտի ունենար բո– ղոքելու Թուրքերուն, քանի որ այս վեր– ջիններս փոխանակ յայտարարելու, թէ «մենք կը վերցնենք այն, ինչ կը կարո– ղանանք, մենք չենք խախտում Պրեստի հաշտութիւը», պիտի յայտարարէին այս անգամ, «թէ մենք կը վերցնենք, այն ինչ որ դուք իրաւունք տուած էք մեզ վերցնելու, մենք չենք խախտում, այլ, ընդհակառակն, յարգում ենք Պրեստի դաշնագրի հիմունքները:

Այս անհերքելի իրականութիւնը քօղար– կելու համար է ահա՛, որ Աչ· Յովհան – նիսեան եւ Յ· Թուրչեան անյարմար նկա– տած են անդրադառնալու եւ մատնա – նշելու Պրեստի դաշնագրին տրամադրու– թիւնները:

Մնաց որ՝ նոյն դաշնագրին հիմունք – ներով Ռուսիա ինքզինք կը զրկէր միջա– մտելու կարելիութենէն:

Պատմութեան համար արձանագրենք, որ Պրեստ – Լիտովսկի հաշտութեան վա– ւերացման հարցը Մարտ 6–8ին քննուե – ցաւ Կոմունիստական կուսակցութեան Շրջ համագումարին մէջ, ուր 12ի դէմ 30 ձայնով վաւերացուեցաւ, իսկ Խոր – հուրդներու համագումարը եւս 784 ձայ– նով, ընդդէմ 261ի եւ 155 ձեռնպահի՝ վա– ւերացուց Պրեստի հաշտութեան դաշնա – դիրը: Համագումարին մասնակցող բո – լոր հատուածները, բացի համայնավար– ներէն, քուէարկեցին վաւերացման դէմ: Ձախ սոցիալիստ յեղափոխականները դուրս եկան Ժողկոմխորհէն:

Պրեստի համաձայնագրին շուրջ լուրջ տարակարծութիւններ ծագած էին հա – մայնավար կուսակցութեան շարքերուն մէջ: Համաձայն Ա. Եոֆֆէի, որ Պրեստի բանակցութիւններու ժամանակ կը գըլ – խաւորէր խորհրդային առաջին պատուի– րակութիւնը (**), կեդրոնական կոմի – տէն հարցին քննութեամբ զբաղած է 1918 փետրուար 22ին. «Գերման առաջարկու– թիւնները անմիջապէս ընդունելու» ի նպաստ արտայայտուած եւ թեր քուէար– կած են եօթը հոգի՝ Լենին, Ստասովա, Զինովիեւ, Սվերդլով, Ստալին, Սոկոլ– նիկով եւ Սմիլգա· դէմ քուէարկած է ն Բուբնով, Ուրիցկի, Բուխարին եւ Լոմով, իսկ ձեռնպահ մնացած են՝ Տրոցկի, Եոֆ– ֆէ, Զերժինսկի եւ Կրեստինսկի:

Աչ· Յովհաննիսեան եւ Յ· Թուրչեան դոյզն արտայայտութիւն իսկ չեն ունե – նար համաձայնագրի մը մասին, որ ոչ միայն ընդհանուր հաւանութեան չէր ար– ժանացած Համայնավար կուսակցութեան շարքերուն եւ, նոյնիսկ, կեդրոնական կոմիտէի մէջ, այլեւ, ինչպէս կը հաս – տատէ Փրոֆ· Ա.ր· Մնացականեան, Թուրք բանակը զգն զարձուց«հայ բնակչութեան անթիւ թշուառութիւնների պատիր»:

Ժ· ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Տեսնել «Մերկացում պատմական խեղաթիւրումներու» յօդուածը, « Յա – ռաջ », Նոյեմբեր 21

(**) Ա· Եոֆֆէ եղած է ներկայացու – ցիչ Գերմանիա, ապա՝ խորհրդային դես– պան Թոքիօ: Նախագահն էր այն պատ– ուիրակութեան, որ 1921ի ամառը, Ռի– կայի մէջ, բանակցութիւններ կը վարէր Հ· Յ· Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ– ներու հետ: Յետագային դարձաւ Ստա– լինի զոհերէն մէկը:

ԿՈՉ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

(ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՌԻԹՈՎ)

Լիոնի «Հայկազեան» վարժարանի հա– յերէն դասընթացքներու 1970–71 տարե – շրջանը սկսաւ 1 Հոկտ· Հինգշաբթի, նախկին սրահներուն մէջ: Սակայն, ու– րախութեամբ կը ծանուցանենք որ, ի մօ– տոյ պիտի տեղափոխուի Աղգ· Տան սրա– հին վրայ բարձրացող ղպրոցի յատկաց– ուած յարկաբաժինը:

Այս փոխադրութեամբ, մեր վարաժրա– նը ղպրոցական առարկաներու պատշաճ կահաւորումով եւ սրահներու դասարա – նային բաժանումներով կը ստանայ հա – մեմատաբար կատարեալ ղպրոցի մը դի– մագիծը:

Կրթական Մարմնոյս եւ Ազգ· Մխու – թեան նիւթական ու բարոյական միացեալ ուժերով քանի մը տասնեակ տարիներէ ի վեր յարատեւող այս վարժարանը, այսօր կը դրուի պատուաբեր պատասխա– նատուի մը վրայ:

Արդ, կոչ կ'ընենք Լիոնի հայ յարդոյ հասարակութեան, ի մասնաւորի ծնողաց, որ երբեմն հոգեւոր սեփականութեան նկա– տողութեամբ, հետամուտ ըլլան նորահաս սերունդի հանդիպ մեր ընդդրկած հա – յեցի կրթութեան ծրագրին, մօտէն հե – տեւքը բերուին եւ երբեմն բարոյական պար– տականութիւն երբեմն միջոցներով զօրա – վիզ հանդիսանան, բոլոր զօրութիւն– ները յաղթահարելու համար:

Գոհունակութեամբ կը յայտնենք որ նոր դասաւորումով պիտի կրնանք ընդու– նիլ ներկայ աշակերտութեան զրեթէ կէր– կինը նորաւարտ դասարաններուն մէջ:

Կը հաւատանք որ, այս հնարաւորու – թիւնը ձեզ պիտի խանդավառէ ու խմաս– տարար փութալով դէպի Ազգ· Խորհրդ – արան, արձանագրել պիտի տաք ձեր զաւակները՝ երբեմ «Հայկազեան» վար – ժարանի աշակերտներ:

Այս կապակցութեամբ Կրթական Մար– մինս կ'առաջադրէ բոլոր ծնողաց եւ չա– հադրդռուող յարդոյ անձնաւորութեանց, որ կրթական գործի վերաբերմամբ, յայտնեն իրենց բարեմիտ եւ ազնիւ տրա– մադրութիւնները՝ Կրթական Մարմնոյս (եկեղեցիի հասցէով), իսկ նիւթական օ– ժանդակութիւն ցանկացողներ յղել Ազգ· Մխութեան անուամբ, «ղպրոցի համար» մակագրութեամբ:

Կը սիրենք յուսալ որ, մեր այս կոչը կ'արժանանայ ձեր բոլորին դնահատան– քին, ու արժանավայել կեցուածքով պաշտպան կը հանդիսանաք — ինչպէս անցեալին — հայապահպանման նաեւ ձեր զաւկին — աւելի ճիշդ հայ զաւկին — հայեցի կրթութեան գործին:

Հետեւաբար, արձանագրութեան ար – աչը բացուած կը յայտարարենք 1970–71 տարեշրջանի համար, այն ակնկալու – թեամբ որ, մինչեւ նոր տարի նոր աչա– կերտներու ցանկը արդէն լեցուած կ'ըլ– լայ, նոր դասարաններու համար, որ պի– տի կրնանք օգտագործել, երբ լրանայ տարեվերջին:

Կրթական Մարմինս որոշում տուած է «քրոնիկ» սիւնակ մը ապահովել հայ թերթերու մէջ, ամէն եռամսեայ կե – կուցում տալու կրթ· գործունէութեան չուրջ, հրատարակելով նաեւ անոր նիւ – թական – բարոյական տատար հանդիսա– գողներու անուացանկը:

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆՈՑ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(Կնիք)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Երկու պարոններն ալ զարմացան եւ ծանր չնչելով պաթիստ թաչկինակներով կը սրբէին դէմքերնին:

— Ահա թէ ինչպէս կը պարէին մեր ժամանակը սիրելիս, ըսաւ Կոմսը:

— Ա՛հ, Տանիչ Քուպոր, ըսաւ Մարիա Տմիտրիէվնա ծանր եւ երկայն չունչ քաշելով:

ԻԱ·

Այն վայրկեանին երբ Ռոստովներու դահլիճին մէջ յոգնութենէ սխալող նուա– դողներու հնչիւններուն տակ վեցերորդ անկիզը կը պարէին եւ յոգնած սպասա– սուհներն ու խոհարարները ընթրիքի պատ– րաստութիւնները կը տեսնէին կոմս Բե– զուխովին իջաւ վեցերորդ հարուածը: Բժիշկները յայտարարեցին որ այլեւս ա– ռողջանալու յոյս չկայ: Հիւանդը խոս – տովանեցուցին եւ հաղորդեցին, վերջին օծման պատրաստութիւնները կը տես – նէին, եւ տան մէջ, ինչպէս սովորական է այսպիսի վայրկեաններուն, կը տիրէր ա– լեկոծում եւ իրարանցում:

Դուրսը, տան շուրջը, դուռներուն մօտ ժամանող կառքերէն խոյս տալով, խըմ– բուեր էին թաղադրօրդները, սպասելով կոմսին թաղման համար հարուստ ապըս– պրանքի: Մոսկուայի ընդհանուր հրա – մանատարը, որ անդադար աժիւտաններ կը ղրկէր կոմսին վիճակին մասին տե– ղեկութիւն ստանալու համար, այս երե – կոյ լինք անձամբ եկաւ վերջին մնաս բա– րովը տալու համբաւաւոր եկատերինեան աւագանի՝ կոմս Բեզուխովին: Փառահեղ ընդունարանը լեցուն էր: Բոլորը մէկանց յարդանքով ոտքի ելան, երբ ընդհանուր հրամանատարը, հիւանդին քով կէս ժամ մնալէն եառքը, դուրս ելաւ անկէ, եւ թեթեւակի պատասխանելով բարեւներուն կը ջանար կարելի եղածին չափ չուտով ազատիլ բժիշկներու, հոգեւորականներու եւ ազգականներու իր վրայ ուղղուած հայեացքներէն: Իշխան Վասիլիյ, որ վերջին օրերը չափազանց նիհար եւ դու– նաթափ էր, կ'ուղեկցէր հրամանատարին եւ անոր ցած ձայնով բան մը կը կրկնէր: Հրամանատարը ճամբայ դնելով, իշխան Վասիլիյ քաշուեցաւ մէկ կողմ, նստաւ աթոռի մը վրայ եւ ոտքերը ոտքի վրայ նետելով արմուկով կռթնեցաւ ծունկին եւ ձեռքերով ծածկեց աչքերը: Թամա – նակ մը այսպէս մնաց· յանկարծ ոտքի ելաւ եւ անսովոր արտօրանքով կասկա– ծոտ աչքերով չուրջը նայելով երկար մի– ջանցքով անցաւ դէպի տան կռնակի մա– սը մեծ իշխանուհիին քով:

Կիսախաւար ընդունարանին մէջ եղող – ները անհաւատօրէն չշուռով կը խօսէին ի– րարու հետ եւ կը լռէին ամէն անգամ եւ ակնկալութեամբ ու հարցական լեցուն աչքերով կը նայէին հիւանդին հանդըս – տարանը տանող եւ մեղմիկ ճռռացող դրանը, երբ ոեւէ մէկը կը մտնէր կամ կ'ելլէր անկէ:

— Մարդկային վախճանը, ըսաւ ծե – րուկ հոգեւորական մը քովը նստող եւ միամտօրէն ունկնդրող կնոջը, սահման– ուած է, չես կրնար անոր դէմ ընդվզիլ, չես կրնար փախուստ տալ:

— Ուշ չէ՞ վերջին օծման համար, հար– ցուց կինը այնպիսի եղանակով մը որ կարծես այդ մասին իր սեփական կար – ծիքը չունէր:

— Խորհուրդը (ծէս), սիրելի քոյր, մեծ է, պատասխանեց հոգեւորականը, ձեռքով չփելով ճաղատը, որուն վրայ քանի մը ալեխառն մազեր ինկած էին:

— Այդ ո՞վ է, ինք հրամանատա՞րն է, կը հարցնէին սենեակին միւս ծայրը, ի՞նչ ատոյդ է:

— Իսկ արդէն եօթանասունի մէջ է: Կ'ըսեն թէ կոմսը այլեւս մարդ չի կրնար ճանչնալ: Օծումը կատարել ուզեր են:

— Ես մէկը կը ճանչնամ, որ եօթն ան– դամ օծուած է:

Երկրորդ իշխանուհին հիւանդին սեն– եակէն դուրս ելաւ արտասուաթոր աչ – քերով եւ նստաւ բժիշկ Լոռէնի քով:

— Շատ զեղեցիկ, ըսաւ բժիշկը եզա– նակի մասին արուած հարցումին պա – տասխանելով, շատ լաւ, իշխանուհի, եւ յետոյ Մոսկուան զիւղի մը երեւոյթն ու– նի:

— Այնպէս չէ՞, ըսաւ իշխանուհին հա– ռաչելով: Ուրեմն ան կրնա՞յ խմել:

Լոռէն քիչ մը մտածեց·

— Դեղը ընդունեցա՞ւ:

— Այո:

— Առէք դաւաթ մը եռացած ջուր եւ դրէք իւն փէնսէ (իր բարակ մատներով ցուցուց թէ ինչ կը նշանակէ իւն փէնսէ) տը էբէմորթարթարի...

— Դէպք չէ պատահած, կ'ըսէր զեր– մանացի բժիշկը աժիւտանի մը, որ եր– րորդ հարուածէն ետք մարդ ապրի:

— Բայց ի՞նչ թարմ, առոյգ մարդ մըն էր, ըսաւ աժիւտանը, եւ որո՞ւ պիտի մնայ այս հարստութիւնը, աւելցուց ան չշուռով:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕԻ

(Շար·)

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 28, ԺԱՄԸ 21ԻՆ, ՍԱԼ ՄՈԼԻԷՌ (18 ՔԷ տը Պոնտի)

Պատուոյ նախագահ

LOUIS PRADEL (Maire de Lyon)

Prendront la parole :

Prof. N. ARPIARIAN
JEAN-MARIE CARZOU
Maître JULES WOLF

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մխ–նասեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն, Ֆուս–յէ տէ Վիէօ, ժամը 9ին։ Կարեւոր օրա – կարգ։

Հ. Յ. Դ. ՅՕ-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 12ին

ԱՐԱՐԱՅԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 29 Նոյեմբեր, առաւօտեան ժամը 11ին, պատարագ Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ–Մեսրոպ եկեղեցին, արարողու – թենէն ետք հոդեհանգիստ Սէն–Ժերոմի սրահին մէջ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 29 Նոյեմբեր ժամը 10,30ին հոգեհանգստեան ձայնաւոր պատարագ

ՁՕՐԱՎԱՐ ՇԱՌԼ ՏԸ ԿՕԼԻ

հոգւոյն համար։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Աբաջեան Շաւարշ Սերգոյի,
Աբաջեան Մարտին Սերգոյի,
Սիմոնեան կարապետ Վաղարշակի,
Հոդմբցեան Արուքիկ Գրիշայի (Շա – ւարշը Ֆրանսա եղած է 1944–45ին)։

Ծնած են Ախալքալաքի շրջանի Կարղախ գիւղը։ Գրել՝

Երեւան 7, Հայաստան,
Ներքին Շէնգաւիթ, 14 փողոց 4ա տուն Պապոյեան Վաղարշակ Համբարձումին

×

Ղազարեան Բագրատ Առաքելի, ծնած Ղափան շրջանի Հանդ գիւղը 1905ին։

Գրել՝ Հայաստան, Ղափան քաղաք, Կարլ Մարքս փողոց տուն 10, Ղազարեան Առաքել Աբրահամին։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կիրակի, 13 Դեկտ. ժամը 16,30ին սկսեալ։

Ճաշ, վիճակահանութիւն, անակնկալ – ներ եւ ընտանեկան հաճելի մթնոլորտ։

Մասնակցութեամբ Նաւասարդ պա – րախումբին, Ժերար Մելքոնեան ու Պե– տիկ Պետիկեան նուագախումբերուն եւ վարժարանի աշակերտութեան։

Կաղանդ Պապան ճոխ նուէրներով պի– տի վարձատրէ սրահին մէջ ներկայ եղող բոլոր մանուկները։

Մուտքը ազատ է։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան կեդր. Յանձնախումբը չնորհակալութեամբ ըս – տացած է հետեւեալ նուիրատուութիւն – ները.

(Գ. եւ վերջին մաս)

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցիի թաղականութենէն, ողբ. Արշաւիր Հրաչ– եանի մահուան առթիւ.

Տէր եւ Տիկին Ֆէտի Իսկուհի Հրաչ – եան, Պ. Պ. Հրաչեան Յովհաննէս եւ զա– ւակները 200ական, Նազարէթեան Յարէն եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պապայեան Ալէքսան, Աչճիպաչեան ընտանիք 100ա– կան, Պանոիկեան Վարդան եւ որդին, Վասպուրականի Հայր. Միութիւն 50ա – կան, Տէր եւ Տիկին Հացագործեան Յովհ. 30, Տիկ. Շալճեան Հայկուհի եւ զաւակ– ներ 50, Տէր եւ Տիկին Էկիր Լիոն, 30, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոսեան Հրաչ 20, Տէր եւ Տիկին Նիկողոսեան Յարութիւն, Ավիվեան Վարդկս, Սուքիասեան Մեր – կէր 10ական։

ՖԻԼՄԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպութեամբ Սեբաստիոյ Դաւ– րայի Հայրենակցական Միութեան.

ՍԻՐՏԸ ԵՐԳՈՒՄ Է

գունաւոր հայախօս ժապաւէն

Դեկտ. 1, երեքշաբթի ժամը 21ին։։

Ֆիլմը կը ցուցադրուի ճիշդ ժամուն, իսկ Ալհամպրայի սրահը (Մեթրօ Մեռի ա'Իսիէն 50 քայլ)։

Մուտք 6 ֆրանք։ Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներէն։

ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԱԻՍՏՐԻԱ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻԻ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ. 21 Թրէն տէ ԵՒէժով կառ տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3 նոյն կայարանէն։

Պրիւիքի մէջ (Զել ամ Զէէ մօտ), հո– վերէն պատսպարուած 758 մեթր։ Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիւժ, փաթինաժ, եւայլն։

Ճոխ ութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով մխասին։

Մասնակցութիւն 485 ֆր. բոլոր ծախ– քերը մէջը։

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։

Զել Ամ Զէ, Սալցպուրկի մէջ ամեռ– նային մարզական հրաշալի կայան մը, գեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած սաստիկ ցուրտերէն բարձր լեռներուն չը– նորհիւ։ Զուարճութեան վայրեր, սինե – մա, պարահանդէս, սրճարան, ֆոլիլորիճ երեկոյթներ եւայլն։

Մասնակցութիւն՝ 525 ֆր.։

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան գինը (բ. կարգով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է.Տ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատասխանատու

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբը — նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 ֆր., ուսանողներու կէս գին
Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924–38–54

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պանէօ–Քաչանի մաս – նաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բո– լոր ընկերուհիները Յորեքշաբթի (25 Նո– եմբեր) ժամը 21ին ընկերուհի Հաքիմ – եանի մօտ 114 Ավընիւ Ա. Պրիան, Պանեէօ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկա– յութիւն։

×

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 5 Դեկտ. Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3,30ին Ահարոնեան սրահին մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։ Ժողովի օրակարգն է. 1. Զեկուցում եւ հաշուետուութիւն, 2. Հասութաբեր ձեռնարկի որոշում 3. Վարչական ընտրութիւն։

ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժա– մը 2,30ին։ Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը։

ԱՑՑ ՀԱՆԴՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Իսիի կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազ– մակերպած է այցելութիւն մը Մոնմո – րանսիի ծերանոցին Դեկտ. 6ին, գեղար – ուեստական բաժինով։ Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տի– կին Սրապեանի 626–42–48, Տօնիկեանի 642·62·45, Յովսէփեանի 642–99–01։

Օթոքառը կը մեկնի ժամը 13,30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն։ Գին 10 Ֆր.։

ԽՆԶՈՑԻ ԵՒ ՁԱՁ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խըն– ջոյքը Դեկտեմբեր 6ին կիրակի ժամը 14ին, Ֆապըրկուլ Հանրակառքի Ընկերու– թեան սրահին մէջ։ Հայկ եւ եւրոպական պարեր։ Գեղարուեստական բաժին։

Արձանագրուիլ Նոյեմբեր 25էն առաջ, Նշան Նաճարեանի մօտ՝ Քամփանեը Ռո– զըռէ Լէփէն տէ Պասթիտ, Սէնթ ան – Թուան։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպի կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բա– ժինով, Փետրուար 28ին, Անիէռի քաղա– քապետարանի չքեղ թատերասրահը։ Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

ԳՕՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջան

Բարեկամներուն ու հայրենակիցներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ԳՕՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ։ Կրնաք ապահովել ձեր օրացոյցը դիմելով հետեւեալ հասցէին՝

Monsieur G. HOVSEPIAN
53, Bld. des Grand-Pins, 13 - MARSEILLE (10e)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Նոյեմբեր 19էն Դեկտ. 10 ԱՍԼԱՆԵԱՆ իր նոր գործերը կը ցուցադրէ

Galerie Bouquinerie du Vieux-Paris
62-64, Rue F. Miron
(Métro Saint-Paul)

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿԻ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻՆ

Լրացաւ «Ազդակ Շաբաթօրեակ» (Դրօ– շակ)ի առաջին տարին. 1970 Նոյեմբեր 22ին լոյս կը տեսնէ երկրորդ տարուան առաջին թիւը, որ նուիրուած պիտի ըլլայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ութսունամեա – կին։

Հակառակ թղթատարական վարչու – թեանց նոր կարգադրութիւններուն, ո– րոնց հետեւանքով առաքման ծախքերը յաւելում կրած են, բաժանորդագրու – թեան պայմանները կը մնան նոյնը։

Բաժանորդագրուելու համար պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէին.

Mr. KULTCHEYAN
23, Rue Pixéricourt, Paris (19e)

Ազդակ Շաբաթօրեակի բաժանորդա – գրութիւնը կանխիկ է, առանց վճարումի կատարուող բաժանորդագրութեան խըն – դրանքները նկատի պիտի չառնուին։

Բաժանորդագրութիւնը միշտ կը սկսի տարեսկիզբէն, կամ վեցամսեայի սկզբը– նաւորութեան։

Անոնք որոնք կը փափաքին վերանորո– գել իրենց բաժանորդագրութիւնը եւ կամ նոր բաժանորդագրուիլ, կը խնդրենք որ ժամ առաջ դիմեն մեր գործակալին, որ– պէսզի թերթի առաքումը կարենայ չա – րունակուիլ առանց ընդհատումի։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ»Ի

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի կապոյտ Խա– չի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հա– ւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի չուրջ, Դեկտ. 6ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը։ Հասցէ՝ 1. փլաս Օթէլ տը Վիլ։ Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոն.— «Մանուկներու Օր»ը տեղի կ'ունենայ Յունուար 17ին Ազգ. Տան սը– բահը։

Իսիի կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշը Փետրուար 20ին։

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերե – կոյթ–Պարահանդէսը 21 Մարտ։

×

Ա.ր.ն.ու.վիլի Անարատ Յղութեան Քոյր– րու տօնածառը Դեկտ. 20ին։

×

ԿՈՎԿԱՍ, ՆԱՅԻՐԻ եւ ՆԱԻԱՍԱՐԴ պա– րախումբերու բացառիկ վառատօնը կի– րակի, Փետր. 14ին, ժամը 21ին Փլեյէլի սրահը։

×

Լեսլեան Սանուց Միութեան ընկերա – համակրական ցերեկոյթը կիրակի 13 Դեկտեմբեր ժամը 15–19։ Մանրամասնու– թիւնները յետագային։

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին։

×

«ՀԱՑ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ»ը կը կազմակերպէ իր երկ– րորդ «ԿԱԼԱ» գեղարուեստական ցերե – կոյթը Յունուար 17ին, ժամը 14,30ին, «Էքոլ Նորմալ»ի Քորթօ սրահին մէջ, 114 պիս, Պուլվար Մալգերպ։ Մանրա – մասնութիւնները յառաջիկայ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
25
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI
25 NOVEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11·974

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.974

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՄԸ ԲԱՐԲԱՆՋԱՆՔՆԵՐԸ

Գ. ՄՈՒՏՐՈՍԻ ՋԻՆԱԴԱԴԱՐԸ

Կարեւոր կը նկատենք վկայագիծ մը բանալ այստեղ :

Ցետ պատերազմեան շրջանի մեր ղըժբախտութեանց գլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ Մուտրոսի Զինադադարն էր, ստորագրուած 30 Հոկտ· 1918ին, յանուն յաղթական դաշնակիցներուն, անգլիացի ծովակալ Քալթրոփի եւ Իզզէթ փաշայի կառավարութեան ներկայացուցիչ Հիւսէյն Րէուֆ, Րէշատ Հիքմէթ եւ Սատտուլլահ պէյերու միջեւ :

25 յօդուածներէ բաղկացող այս վտանգաթուղթով զաղար կը տրուէր պատերազմական վիճակին՝ Դաշնակիցներու եւ Թուրքիոյ միջեւ :

Կուտանք մասնաւորապէս մեզ հետաքրքրող կէտերը :

Զինադադարի 4րդ յօդուածին համաձայն «բոլոր դաշնակից ռազմագերիները, բոլոր հայ գերեալներն ու արգելափակեալները պէտք է համախմբուին Պոլիս եւ առանց պայմանի յանձնուին դաշնակից ներուն» :

Յօդուած 5·— «Անմիջական զօրացը-ում Թրքական բանակի, բացի այն զինուորներէն, որոնք անհրաժեշտ են սահմանապահներուն վրայ հսկելու եւ ներքին անդորրութիւնը պահպանելու համար : Ասոնց քանակն ու բաժանումը պիտի ճշդուին եռքէն՝ Թուրք կառավարութեան կարծիքն առնելէ վերջ» :

Յօդուած 11·— «Արդէն իսկ հրամայուած է եւ պէտք է չարունակուի հիւսիսարեւմտեան Պարսկաստանի Թուրք զինուորներուն անմիջական հեռացումը պատերազմէն առաջուան սահմանին եռեւը :

«Թուրք զինուորները արդէն հրամանատացած են պարպելու Ալդրկովկասի մէկ մասը, մնացեալը պիտի պարպուի, եթէ դաշնակիցները պահանջեն՝ տեղւոյն կացութիւնը ուսումնասիրելէ վերջ» :

Յօդուած 15·— «Դաշնակից պետները պիտի հակակշռեն երկաթուղիները, մէջն ըլլալով Անդրկովկասի այն մասերը, որոնք ներկայիս Թուրքիոյ հակակշռին տակ են : ... Դաշնակիցները իրաւունք ունին զրաւելու Պաթումը· Թուրքիա ո՛չ մէկ առարկութիւն պիտի ընէ Դաշնակիցներու կողմէ Բաքուի զրաւման դէմ» :

Յօդուած 16·— «Հիճազի Ասիրի, Եմէնի, Սուրիոյ, Միջագետքի բոլոր զինուորները անձնատուր պիտի ըլլան ամէն նէն մօտիկ դաշնակից հրամանատարու-թեան : Կիլիկիոյ զինուորները պիտի խաղուին, բացի անոնցմէ որ անհրաժեշտ են կարգի պահպանման համար, ինչպէս որոշուած է 5րդ յօդուածով» :

Ամէնէն կարեւորն էր 24րդ յօդուածը· «Հայկական վիլայէթներէն որեւէ մէկուն մէջ անկարգութիւն պատահելու պարագային, Դաշնակիցները իրենց կը վերապահեն անոնց մէկ մասը գրաւելու իրաւունքը» :

Անգլիացի ծովակալը միւս Դաշնակիցներուն — մանաւանդ Ֆրանսայի հետ — չէր խորհրդակցած Զինադադարի պայմանները ճշդելու համար : Բանակցութիւնները սկսեր էին Հոկտ· 25ին՝ Հաւկէպի վրաւորմէն անմիջապէս վերջ : Ծովակալը օրը օրին Լոնտոնէն կը ստանար իր հրահանգները հեռագրով եւ յօդուածները հետզհետէ իրարու եռեւէ կ'աւելցնէր՝ առանց դասաւորման :

Շատ անորոշ էին Թրքական բանակի անձնատուութեան, հողային զրաւումներու պայմանները եւ թիւրիմացութեանց տեղի կուտային : Թրքական զօրագունդները անմիջական չփման մէջ կը մնային Դաշնակիցներուն հետ : Միւսները՝ Պարսկաստանի եւ Կովկասի Թրքական ուժերը՝ պարզապէս Անատոլու կը զրկուէին, չէին զինաթափուեր :

Արաբիոյ զինուորները կ'արգելափակուէին Եփիպտոսի զերանոցներուն մէջ : 1919ին Անգլիացիք մաս-մաս ազատ արձակեցին անոնց կարեւոր մասը, — մեր աչքերուն առջեւ — իրրեւ «հիւանդ» : Ասոնք զացին Անատոլու եւ մտան Մ· Քէմալի «մելլի» բանակին մէջ :

Դաշնակիցները ո՛չ մէկ կերպով երաշխաւորեցին Հայաստանի սահմաններուն ապահովութիւնը : Կարմիր պատմուճան հագած Ռուսիա հեռացած էր Կովկասէն ու զօրութեան պայքար կը մղէր մէկ կողմէ Տէնիքինի, Վրանկէլի եւ Քոլչաքի հակայեղափոխական ուժերուն դէմ, միւս կողմէ կ'օժանդակէր ազգայնական Թուրքերուն, որոնք իրրեւ թէ իրեն պէս կը կռուէին «իմպերիալիզմ»ի դէմ :

Հայաստան չրջապատուած էր թշնամիներով : Միլլի չարժումը կը զարգանար : Ադրբեջան բացէ ի բաց թշնամական դիրք էր բռնած մեր երկրին դէմ եւ զինակցած Թուրքիոյ հետ : Վրաստան իր չահը կը տեսնէր Հայաստանի թշնամիներուն հետ դաշնակցելուն մէջ :

Քեազիմ Քարապէքիրի 9րդ բանակը 15րդի վերածուած՝ Էրզրումի կեդրոնէն իր ցանցերը կը տարածէր ամբողջ արեւելեան նահանգներուն մէջ, Տրապիզոնէն մինչեւ Վան : Կը զառնար հոդին քէմալական չարժման, սպառնալով Հայաստանի դոյութեան :

Քարապէքիր ընդարձակ ծրագիր մը պատրաստեր էր Զինադադարի վաղը դայինն՝ ճակատելու համար հայկական եւ... քրտական վտանգներուն դէմ, կը զրէ Ըլկար : Երրորդ զօրասիւնը կեդրոնացեր է Տրապիզոնի մէջ պայքարելու համար Անգլիացիներու եւ Յոյներու պոնտոսեան չարժումին դէմ : Հայերուն դէմ կռուելու համար համախմբեր է Էրզրումի մէջ իններորդ զօրաբաժինը, Վանայ մէջ 11րդը, Հասանզալէի մէջ 12րդը : Քիւրտերուն դէմ՝ 13րդ զօրաբաժինը եւ նախապէս կազմուած երկու ազիրէթական միութիւն, հրահրելու համար Հայերու եւ Քիւրտերու մրցակցութիւնն ու թշնամութիւնը :

Կարսի, Նախիջեւանի եւ Հայաստանի սահմանակից չրջաններու Թուրքերը՝ քաջալերուած ամէն կողմէ՝ կը կազմակերպուէին վարչապէս ու կը զինուէին չափնակ :

Մուտրոսի Զինադադարը ամէն ազատութիւն չնորհած էր իրենց :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

Ընդհանուր գայրոյթ յառաջ եկած է յատկապէս Արեւելեան Փաքիստանի մէջ, ուր տասնեակ հազարաւորներ կը չարունակեն քարշ տալ իրենց հիւծած մարմինը անօթութեան, ծարաւի, աղտի, զարշահոտութեան մէջ : Մարդիկ կը մեռնին, երբ անդին Տաքայի օդակայանին մէջ իրարու վրայ կը դիզուին օտար երկիրներէ զրկուած սննդեղէնն ու դեղօրայքը :

Տաքայի մամուլը կը զատապարտէ իշխանութիւնները իրենց անտարբերու-թեան եւ անձեռնհասութեան համար :

Ցամենայն դէպս իրողութիւն է, որ ժողովուրդը պաբենաւորելու, օգնութիւն եւ օժանդակութիւն ցոյց տալու մարզին մէջ կատարեալ անկազմակերպութիւն մը կը տիրէ :

Աղէտեալները ձղուած են իրենց բախտին, թէեւ վերջին լուրերու համաձայն, որոշ ճիգ կը թափուի դործը կազմակերպելու ուղղութեամբ :

Առջի օր, 30·000 երիտասարդներ, առաւելապար ուսանողներ, ցոյցեր կատարեցին կառավարութեան դէմ, Արեւելեան Փաքիստանի մայրաքաղաքին՝ Տաքայի մէջ :

Փաքիստանի կեդրոնական կառավարութիւնը կը դանուի երկրին արեւմտեան մասին մէջ, առանձնացուած լայնատարածութեամբ Հնդկաստանով : Քարաչի հաստատուած կառավարութիւնը, համաձայն օտար մամուլի թղթակիցներուն, դիւանակալական մտայնութեամբ կը չարժի, ինչ որ անդորձնական կը դարձնէ ամէն օժանդակութիւն : Քննադատութեան կ'ենթարկուի նաեւ Փաքիստանի նախագահը՝ Եահիա Խան, որ աղէտէն եռք հազիւ 48 ժամ մնացած էր Տաքա :

Վերջին լուրերու համաձայն, անգլիական նաւեր, ֆրանսական, դերմանական օդանաւեր սկսած են ուտեստեղէն, հագուստեղէն եւ դեղ հասցնել կղզիներն ու ծովափնեայ չրջանները : Ամերիկեան ռազմանաւ մըն ալ իր թռաններով օգնութեան ձեռք կ'երկարէ :

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐԸ

ԿՈՆՔՈՒՌ ԵՒ ՌԸՆՕՏՕ

Երկուչաբթի օր Փարիզի մէջ տեղի կ'ունենար գրական մրցանակներու «բայցումբ» Կոնքուռի եւ Ռընօտոյի բաչխումով :

Անակնկալ մը չէր Կոնքուռի արդիւնքը, տրուած ըլլալով որ չարաբնեռէ ի վեր արդէն կը խօսուէր այդ մասին եւ պարզ էր որ Միշել Թուրնիէ պիտի արժանանար անոր Լը Ռուա տէ զ'Օճ հատորին համար : Մորպիերը փոխ առնուած կ'օթէէն, Միշել Թուրնիէ երազային եւ խորհրդանիշներով լի գործ մըն է զոր հեղինակած է : Երգ մըն է ձօնուած որոշ Գերմանիոյ մը, անբիծ եւ մաքուր ու նաեւ հաչուեյարդար մը անոր հետ, այլինքն նացիական Գերմանիոյ հետ :

Գիրքը կը սկսի օրագրի ձեւով, 1939ին բայց յետագային պատմութիւն եւ դիցաբանութիւն իրարու կը խառնուին :

Ցիշենք որ Կոնքուռները միաձայնութեամբ տուին իրենց որոշումը :

×

Անակնկալ մըն է սակայն Ռընօտոյի մրցանակը որ եօթներորդ քուէարկութեամբ կը տրուէր 3ի դէմ 4 ձայնով Ժան Ֆրէօսթիէի Իզապէլ ու լ'Առիէռ Սէզոն, վէպին համար :

Անակնկալ մանաւանդ անոր համար, որ չարաբնեռէ ի վեր Էնթէրալիէի դատական կազմը «հակկշռուցած» էր հրատարակիչներուն եւ մամուլին թէ իրենց թեկնածուն էր՝ Նուվէլ Օպսերվաթէօրի դրական քննադատը՝ Ժան Ֆրէօսթիէ :

Ծնած 1914ին, Ֆրէօսթիէ արհեստով բժիչկ, վերջնապէս հեռացած է իր արհեստէն եւ նուիրուած դրականութեան : Ցարդ դրած է ութ վէպ, դրեթէ բոլորն ալ հրատարակուած Թապլը–Ռոնտի մօտ :

Մրցանակի արժանացող այս վէպը աղդապղծութեան (էնսէսթ) մը պատմութիւն է, ազդապղծութիւն մը (որ ի վերջոյ չի դործադրուիր) 50ի մօտ հօր մը եւ իր 18 տարեկան աղջկան միջեւ : Վերլուծումը խոր է Առիէռ – Սէզոնին հասած մարդուն պղտոր դգացումներուն իր աղջկան հանդէպ : Ըսենք նաեւ թէ բոլորովին վստահ չէ որ իր հարազատ աղջիկն է (բաժնուած ըլլալով մօրմէն) եւ զայն կը դանէ յանկարծ երբ արդէն համարձակ աղջիկ մըն է, որ ամէն ձեւով կը «քաջալերէ» հայրը : Բայց ի վերջոյ բարոյականը կը փրկուի աղջկան տարեկից ընկերուհիի մը չնորհիւ, որ կուգայ մխիթարել զինքը, Փրովանսի այդ քաշուած անկիւնը :

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՐԱՐԱՏ ՋԱԽՋԱԽԻՋ ՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՄԱՏՆՆԵՑ ՌԱՍԻՆԿԸ (7–1)

Երեւանի Արարատը իր առաջին ելոյթը ունեցաւ Նոյեմբեր 17ին, Պուրճ-Համուտի դաշտին վրայ : Արարատ – Ռասինկ մրցումը տեղի ունեցաւ 7000է աւելի հանդիսականներու առջեւ : Հայկական խումբը, 7–1 արդիւնքով, ջախջախիչ պարտութեան մը մատնեց Ռասինկը, որ անճանաչելի դարձած էր :

Մրցումին ազդանչանը, ժամը 19,35ին, տրուեցաւ երգչուհի Ռոզի Արմէնի կող-մէ : Հայկական խումբը, իր արագ եւ ճկուքիւ խաղարկութեամբ, չուարումի մատնեց Լիբանանի ախոյեանները : Առաջին կէտը նշանակուեցաւ 9րդ վայրկեանին, Բոնտարենկոյի (Թիւ 7) կողմէ : Ռասինկ ութ հոդիով պաշտպանողականի անցաւ : 15րդ վայրկեանին, Օմար Մասալէ նշանակեց հաւասարութեան կէտը : Այցելուները, այս կէտէն եռք, աւելի դօրացուցին իրենց ճնշումը եւ, 30րդ վայրկեանին, Իշտոյեան (Թիւ 9) նշանակեց երկրորդ կէտը : 39րդ վայրկեանին, Բոնտարենկօ սխորը բարձրացուց 3–1ի :

Երկրորդ կիսախաղին առաջին հինգ վայրկեանները աղէտալի եղան Ռասինկի համար : 61րդ վայրկեանին, Ղազարեան նշանակեց 4րդ կէտը, որուն հետեւեցաւ Իշտոյեանի 5րդ կօլը : Զանազանեան, որ Արարատի դլուխը կը նկատուի, արձանագրեց 6րդ կէտը :

Այդ վայրկեանէն սկսած, Հայերը սկսան ցուցադրութեան, ճիշդ «Հարլեմ»ի խումբին պէս : 80րդ վայրկեանին, Լեւոն Իշտոյեան փախաւ ու, մինակը ներկայանալով Ռասինկի բերդին առջեւ, ընդդակը գլորեց դարպասէն ներս :

Շրդ կէտով, վերջ դաւ Փութպոլի այս փառատօնը, որուն իրաւարարն էր Սապաղ Ֆալահ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պաշտպանութեան նախարարը հաղորդեց, թէ առջի օրուան օդային ռմբակոծութեանց կողքին, ամերիկացի արձակաղէններ թռաններով վայրէջք կատարած են Հանոյի մօտերը՝ ապատելու համար ամերիկացի զերիները : Հիւս· Վիէթնամցիները պարպած էին սակայն բանակատեղին չարաթ մը առաջ : Հիւս· Վիէթնամցիները որոշեցին պոյֆոթի ենթարկել Փարիզի խորհրդաժողովի յառաջիկայ նիստը :

ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ Համայնավար կուսակցութեան Կեդր· Կոմիտէն «Պրաւդա»ի մէջ հրապարակած իր որոշումով քննադատեց խորհրդային դիտնականներուն ապաքաղաքական ձգտումը : «Պրաւդա» խմբագրականով մը յատկապէս կը քննադատէ Լերեդեւի հիմնարկութիւնը չեչեռլով, թէ այժմու հարցերուն դիտնականներու մօտեցումը պէտք է ըլլայ մարքսլենինեան ըմբռնումներով : Այս քննադատութիւնները ուղղուած են Ակադ· Սախարովի եւ իր երկու դիտնական ընկերներուն, որոնք վերջերս կեանքի կոչեցին Մարդկային Իրաւանց Պաշտպան Կոմիտէ մը, Խորհ· Միութեան մէջ :

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍԻՍ

ՄԻՋԻՆ ԴԱՐՈՒ ՀԱՅԿ. ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԷՆ ՀԱՍԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄՆԵՐ ՍՍՈՑ ՎԱՆՔԸ

Եղիպտացիներու ճնշումին տակ, ըստիպուած ըլլալով լքելու Հռոմկլան, կաթողիկոսը հաստատուեցաւ Ռուբինեանց թագաւորներու մօտ, հայ ժողովուրդի պաշտպանութեան տակ: Այնքան տաճն որ թագաւորութիւնը դոյութիւն ունէր՝ կաթողիկոսը կը բնակէր դարպասին մէջ: Երկրի դրաւումէն եւ աւերումէն յետոյ, երկար տարիներու աստանդական թափառումներէ ետք, կաթողիկոսը եղիլ – տացի կառավարիչներէն իրաւունք ստացաւ հաստատուիլ Սսոյ մէջ եւ հոն կառուցանել վանք մը: Մինչ այդ՝ կաթողիկոսը հաստատուն բնակավայր չունէր եւ եթէ քաղաք կուգար երբեմն, եպիսկոպոսական եւ քահանայական ձեռնադրութեանց համար էր միայն:

Կաթողիկոսարանը առաջին հերթին չատ փոքր տուն մըն էր եղած ու հետզհետէ ընդարձակուած էր: Հին կաթողիկոսարանին մէջ տակաւին կանգուն է այն փոքր տունը՝ զոր չիներ էր Ղուկաս կաթողիկոս:

ՂՈՒԿԱՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՎԱՆՔԸ

Ղուկաս կաթողիկոս 1734 թուին կառոյց վանք մը եւ եկեղեցի մը՝ յանուն Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի: Եկեղեցին գեղեցիկ է, խնամքով կը պահպանուի եւ այժմ կը ծառայէ իբրեւ դպրոց, ուր հայ մանուկներ կը սորվին իրենց մայրենի լեզուն եւ իրենց կրօնքի նախատարերքը: Ներքնամասը եղածին պէս պահուած է. կան երեք խորաններ եւ հայրապետական գահը, որ չինուած է Հալէպի մէջ, Կիրակոս կաթողիկոսի համար, Միքայէլ Գասպար անուն փորագրիչի մը կողմէ: Գահը քանդակազարդ փայտէ է, եւ ունի երկտողեան ոսկեղէր արձանագրութիւն մը:

Ղուկաս կաթողիկոսի (1734–1737) գահը կը գտնուի եկեղեցւոյ աջակողմեան խորանին առջեւ: Պրիսմակաձեւ չինուիլն մըն է, սպիտակ մարմարեայ. երկու արձանագրութիւններ կան, որոնց միջեւ ալ քանդակուած են հայրապետական թագն ու ասան: Արձանագրութիւնը սա է.—

Այս է տապան Հայոց սրբածնի կիլիկեցի վեհապետ Տէր Ղուկաս կաթողիկոսին որ եւ հանգեաւ մեծ թուին ՌՃՀԶ վեց ու ի ամսեանն... օր շաբթու իբեմն

Հայոց 1186 թուականը կը սկսի Սեպտեմբեր 18, 1736ին եւ կը վերջանայ Սեպտեմբեր 17, 1737ին: Այս միջոցին մէջ երեքշաբթի 26ը կը հանդիպի միայն Յունուարին: Հետեւաբար՝ կ'ունենանք երեքշաբթի, 26 Յունուար 1737 թուականը:

Եկեղեցի առաջնորդող բակին մէջ կը տեսնուի երկար, քառակուսի եւ մօտ մէկ մեթր բարձրութեամբ դամբարան մը: Ասիկա Կիլիկիոյ կաթողիկոսաց հին դերեզմանն է — հիմա միայն երեք մարմարեայ վէմեր կան, արձանագրութեամբ, հայրապետական թագով ու զաւազանով, եւ որոնք տապանաքարերն են Կիլիկիոյ Յովհաննէս Ե., Միքայէլ եւ Թէոդորոս Գ. կաթողիկոսներուն:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ե·

Այս տապան Յովհաննիսին
Կիլիկիոյ կաթողիկոսին:
Էր ի գեղջէն կոչեալ Հաճին·
Որ եւ հանգեաւ ի թվականին
Հազար հարիւր եօթանասնեին
Ի յամսեանն Դեկտեմբերին

Հայոց 1170 թուականը կ'իյնայ Սեպտ. 22, 1720 — Սեպտ. 21, 1721 միջոցին մէջ: Ուրեմն, սխալ պէտք է ըլլայ Հ. Զամչեանի եւ այլոց տուած թուականը (1734), որ կը ներկայացուի իբրեւ Յովհաննէս Ե.ի վախճանման թուական:

ՄԻՔԱՅԷԼ Ա·

Յայս տապանս կայ եղեալ
Տէր Միքայէլ Մեծն ընտրեալ,
Սա վեմագոյն վերաբերեալ,
Յուսական (?) է վերակոչեալ,
Թվոյս հազար եւ երկու հարիւր,
Ի հանգստիւ ի տէր հանգեալ:

Ծաչազարդ, կարմիր մեռաքսէ եմիփորոն մըն է այս վերջինը, գունաւոր մետաքսով բանուած: Սուրբերու պատկերներ կան, ճերմակ մարգարիտներով ալ անոնց անունները: Նկարուած են, — Ս. Կոյսը, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը, Ս. Պետրոս, Ս. Նիկողայոս, Ս. Դիոնիսիոս, Ս. Ներսէս, Ս. Ցովհ. Մկրտիչ, Ս. Յակոբոս, Ս. Անտոն, Ս. Գրիգոր, Ս. Սարգիս, Ս. Բարսեղ, Ս. Կիւրեղ, Ս. Եղիփան, եւայլն:

Ժ.Գ. դարուն վերջը, այս եմիփորոնը Սիս բերուած է Հռոմկլայէն եւ կաթողիկոսները խնամքով կը պահեն զայն, սխալմամբ կարծելով՝ որ պատկանած է Ս. Ներսէս Շնորհալիին:

Եկեղեցւոյն զանձերուն մաս կը կազմեն նաեւ երկու արծաթազօծ աւետարաններ: Առաջինը փոքրածաւալ է, մագաղաթեայ, գրուած՝ Լեւոն Ե.ի օրով, 1332 թ., Զօրավանքի մէջ: Երկրորդը, դարձեալ մագաղաթեայ, գնուած է 1345 թուին Կոստանդին Դ. Լուսինեան թագաւորին կողմէ եւ նուիրուած մայրաքաղաքի մայր եկեղեցիին: Մտորեւ կուտանք յիշատակարանին թարգմանութիւնը.

«Հայոց 794 (1345) թուին, ես, կոս – տանդին, Հայոց թագաւորս, գնեցի այս աւետարանը, զարդարեցի ոսկեայ եւ արծաթեայ պատկերներով: Իմ սեփականութիւնս եղաւ ասիկա, իբրեւ վկայութիւնը նախահայրերուս բարեպաշտութեան: Դեղեցիկ զարդերով զարդարելէ յետոյ զայն նուիրեցի այս Սուրբ եկեղեցիին, իբրեւ սրտիս փափաքը եւ իբրեւ յաւերժական յիշատակ իմ, իմ ընտանիքիս, եւ մանաւանդ հօրս՝ ի Քրիստոս հանգուցեալ Պօտուէն մարաջախտին, որպէսզի երկար կեանք շնորհուի ինծի, ինչպէս նաեւ զաւակներուս՝ Օշինին եւ Լեւոնին»:

Վանականները կը զուրգուրան այս երկու աւետարաններուն, մանաւանդ երկրորդին վրայ. անոր կը վերագրեն հրաշագործ ուժ եւ կը կարծեն նաեւ թէ գրուած է Լեւոն Բ. թագաւորի ձեռամբ:

Վերջապէս, իբրեւ բացարձակ արժէք, վանքի մէջ կը գտնուի Ս. Մեսրոպի կաթոան, արծաթեայ եւ գմբէթազարդ տապանակով մը, որ նուէրն է Կ. Պոլսեցի Տիւզ օղլու ընտանիքին:

Պէտք չեմ զգար նկարագրելու սկիհներն ու խնկամաններըեւ եկեղեցական այլ անօթներ, որոնք արդի ժամանակներու գործ են եւ չինուած են Կ. Պոլսոյ, Զմիւռնիոյ եւ Հալէպի մէջ:

ՎԱՆՔԻՆ ԴԻՒԱՆԱՏՈՒՆԸ

Սսոյ արխիւները, որոնք հիմնական աղբիւրը պիտի ըլլային Կիլիկիոյ Ռուբինեան հարստութեան եւ եկեղեցական պատմութեան համար, դոյութիւն չունին: Կաթողիկոսները անհոգ գտնուած են եւ չեն պահած պատշաճ կնդակները, Բ. Դրան ֆերմանները՝ որոնք իրենց կը չնորհէին զանազան առանձնաշնորհումներ եւ որոշ իրաւունքներ: Կաթողիկոսին եւ առաջնորդներուն միջեւ փոխանակուած թղթակցութիւններն ալ չեն դատուած. քարտուղարի պաշտօնը վարող վարդապետը անհետակի մը անկիւնը կը նետէ ամէն տեսակի թղթակցութիւն: Ժամանակի մը ընթացքին կը փճացնէ գանոնք... Անոնցմէ ոմանք, զորս կրցայ քննել, հետեւեալներն են.

1· Պատասխանները կաթողիկոսական այն նամականերուն, որոնցմով նիւթական օգնութիւն կը խնդրուի՝ գոհացում տալու համար Գօզան–օղլու պէյի պահանջներուն:

2· Տեառակներուն, ուր արձանագրը – ուած են իւրաքանչիւր թեմի նուիրատուներուն անուանացանկը եւ անոնցմէ իւրաքանչիւրին տուած դրամարը:

3· Պարզ նամակներ:

Սսոյ արխիւները, որոնց մէջ հնագոյնը կիրակոս կաթողիկոսի օրերէն կուգայ, հետաքրքրական են կիլիկիոյ բարբառին ուսումնասիրութեան համար: Այդ բարբառը մեծապէս կը տարբերի Մեծ–Հայքի, Պարսկաստանի, Կ. Պոլսոյ եւ Զմիւռնիոյ մէջ խօսուած հայերէնէն:

Այս արխիւներուն մասին պատրաստած եմ նոթ մը, որ տպուած է Բզվիւ տը լ'Օրիան թերթին մէջ:

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

Սսոյ վանքը ունի մատենադարան մը՝ ձեռագիր եւ տպագիր գրքերով, որոնք դիտուած են առանց դասաւորման, դարակներու վրայ: Կաթողիկոսը երկար տարիներ տալու համար ինծի որ մուտք գործեմ այնտեղ, պարբուակելով թէ տարին միայն մէկ անգամ կը բացուի այդ գուռը:

Մատենադարանը ունի 145 ձեռագիր, եւ շուրջ 250 տպագիր հատորներ, որոնք մեծաւ մասամբ ծխական գործեր են: Պատրաստեցի ձեռագրերու մէկ ցուցակը, քանի մինչ այդ նման աշխատանք չէր տարուած: Ձեռագիրները նոր են յարաբերաբար, ամէնէն հինը ԺԶ. դարէն անդին չանցնիր: Վանքի հին ձեռագիրները գրուած են Եաֆայի (Երուսաղէմ), Կ. Պոլսոյ եւ Էջմիածնի մէջ: Վանքին մէջ մնացած հնաւանդ կարգ մը ձեռագիրներ ալ վանականներուն կողմէ ծախուած են այցելուներուն այնպէս որ այսօր պատմական որոշ արժէք ներկայացնող ձեռագրեր չկան վանքին մէջ:

1855 թուին Ժռւռնալ Ազիաթիխի մէջ հրատարակեցի Սսոյ վանքին ձեռագիրներուն ցուցակը. ձեռագիրները կը պարունակէին կրօնական նիւթեր՝ Աւետարան, Մաշտոց, Ծխատարան, եւայլն:

Սիսի հիւսիս արեւելեան կողմը, պատէն ժամ մը հեռու, բլրակոյտ մը վրայ կը գտնուին հետքերը կեավուր Քէօղ անուն ղիւղին, որուն կեդրոնը կայ աւերակ եկեղեցի մը: Եկեղեցիին ներքին որմերը զարդարուած էին գեղեցիկ ծաղկոփորներով: Մաքրել տուի եկեղեցւոյ ներքնամասը եւ երեւան եկան տապանաքարեր՝ ԺԳ. դարու Ֆրանսերէն արձանագրութիւններով: Այս արձանագրութիւնները փաստ են այն իրողութեան, որ Ֆրանսացի ազնուական բռնութիւններ եկած եւ հաստատուած են Կիլիկիա, Լեւոն Ե. Լուսինեանի ծառայութեան մէջ: Անոնց գաւակները բաժնեցին դերութեանց ժառանգութիւնը Լեւոն Զ. թագաւորին, որ իր օրերը վերջացուց Փարիզի կեղեւինեանց վանքը, 1393 թուին, ուր հաստատուած էր Կապանի բերդին առումէն յետոյ, 1375ին, այն ճակատագրական տարին, երբ Հայաստանի առիւծը վերջին անգամի մը համար մռնչեց Տաւրոսեան կիրճերուն մէջ:

ՎԻՔԹՈՐ ԼԱՆԳԼՈՒԱ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Սուրբիկ հանըմ ամէն բան լսելէ ետքը, դոչեց·

— Ա՛ս ինչ փորձանք անցուցեր ենք... մազ մնաց որ աղջիկս երկրորդ անգամ ըլլալով կրակի մէջ պիտի նետէինք:

— Այո, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի, սարսափելի բան մը պիտի ըլլար եթէ այսպէս չարունակէիք եւ խարուէիք իրմէ: Շիտակը չատ մեծ ծառայութիւն մը մատոյց ձեզի պարոն Վահանը:

— Այս մասին յաւիտեան երախտապարտ պիտի ըլլամ իրեն, ըսաւ վաճառականը:

Սուրբիկ հանըմ վայրկեանապէս իր տրամադրութիւնը փոխած էր Շաւարշի հանդէպ: Համակրանքին յաջորդած էր բուռն ատելութիւն մը:

— Արդէն երեսէն յայտնի էր ինչ անպիտան մարդ ըլլալը, կը կրկնէր հիմա, առանց յիշելու որ օր մը առաջ դովեսոը բերած էր:

Իրիկունը ուշատեն Արամն ալ եկաւ եւ իր մօրը պատմեց ցերեկուան դէպքերը:

Այս երկրորդ վկայութիւնը ա՛լ աւելի բորբոքեց Սուրբիկ հանըմի բարկութիւնը խաբեբայ արկածախնդրին դէմ:

Սեղանին վրայ, բնականաբար, դարձեալ ընդհանուր խօսակցութեան նիւթն էր Շաւարշը:

Զարուհի՝ լուին, մտիկ կ'ընէր փոխադարձաբար խօսքերը, առանց ինք ալ խօսակցութեան խառնուելու:

Տխուր եւ սրտաբեկ երեւոյթ մը ունէր եւ այս բանը վաճառականին ուշադրութիւնը դրաւեց:

— Կ'երեւայ որ, ըսաւ իր աղջկան, Շաւարշի մասին եղած յայտնութիւնները դոհ չեզոքացին քեզ:

— Կարծեմ դոհ ըլլալու ոչինչ կայ, պատասխանեց Զարուհի, եւ կը զարմանամ որ դուք ալ ամէնը լսելէ ետքը ուրախ դէմք մը ցոյց կուտաք:

— Մենք ուրախ ենք, պատասխանեց վաճառականը, որովհետեւ խաբեբայի մը ճիրաններէն ազատեցանք ճիշդ այն միջոցին, ուր իր լարած թակարդին մէջ պիտի իյնայինք եւ միւս կողմէ:

— Բայց, պատասխանեց Զարուհի արտասուքեամբ, հիմա ալ չէ՞ք վախնար որ ուրիշ թակարդի մը մէջ պիտի իյնաք դուցէ:

— Ի՞նչ թակարդ, հարցուց վաճառականը զարմացած:

— Պարոն Վահանի լարած թակարդը, պատասխանեց աղջիկը:

— Չեմ հասկնար թէ ինչ ըսել կ'ուզես:

— Ըսել կ'ուզեմ որ այս ամէնուն մէջ ես ուրիչ բան մը չեմ տեսներ, այլ եթէ պարոն Վահանի էնթրիկները, վարկաբեկ ընելու համար մէկը որ իրեն մրցակից կամ հակառակորդ կը նկատէ:

— Անտեսիկ ծանր ամբաստանութիւն մը, դիտել տուաւ Մարտիկ էֆէնտի:

— Ոչ աւելի ծանր քան պարոն Շաւարշի դէմ եղած ամբաստանութիւնը, պատասխանեց Զարուհի:

— Միայն թէ երկուքին մէջեւ մեծ տարբերութիւն մը կայ:

— Ի՞նչ տարբերութիւն:

— Շաւարշի դէմ եղած ամբաստանութիւնները վաստակով ու վկայութիւններով ապացուցուած են, մինչդեռ ձեր ըրած ամբաստանութիւնը չեմ կարծեր որ կարենաք դիւրաւ ապացուցանել:

— Ես պարզապէս բնազդաբար կը խօսիմ:

— Ատիկա բաւական չէ մարդ մը ամբաստանելու համար:

— Ատկէ զատ, ըսաւ Զարուհի, Սեւանիկի իրողութիւնը կայ որ կարծեմ ապացոյցի պէտք չունի:

— Ահա, այդ մասին ալ կ'երեւայ որ կը սխալիք, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի մեղմութեամբ, վահան ենթադրած դերը չէ խաղացած այդ դործին մէջ:

— Ապացո՞յց...

— Ապացոյցը կարծեմ ինք պիտի կըրնայ տալ ձեզի:

— Այո, մէջտեղ բարեկեղ էֆէնտի, այդ թիւրիմացութիւնն ալ քանի մը օրէն պիտի լուսաբանուի եւ կարծեմ այն ատեն քու սխալ կարծիքդ կ'ուզես պարոն Վահանի մասին:

Զարուհի չպատասխանեց իր հօր խօսքերուն եւ այս կերպով վերջ գտաւ վիճաբանութիւնը:

Մարտիկ էֆէնտի դժգոհութեամբ լսեց վաճառականի աղջկան խօսքերը: Յայտնի կ'երեւար որ Զարուհիի դառնութիւնը իր նախկին նշանածին դէմ տակաւին չէր անցած եւ միւս կողմէ, հակառակ Շաւարշի մասին եղած ջախջախիչ յայտնութիւններուն՝ Զարուհի տակաւին համակիր էր բախտախնդիր երիտասարդին:

Ձաչէն դրեթէ անմիջապէս եռքը մանկամարդ կինը ղէմուս գալ մը պատրուակ բռնելով՝ քաշուեցաւ իր սենեակը:

Առանձին մնալու պէտք ունէր՝ իր դրգռուած ջիղերը հանդարտեցնելու համար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(266 – Շար·)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՊԱՏՄԱ-ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԱԼԻՇԱՆԻ ՆԱՄԱԿԸ

Հանդէսին այս տարուան երկրորդ թիւին մէջ Պօղոս Յակոբեան հրապարակած է Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի նորայայտ վեց նամակները, որոնք ուղղուած էին Օթթօ Հերման Աբելի (1806–1886), Հայաստանը ուսումնասիրած անուանի երկրաբանին, որ, ինչպէս կը ճշդէ Պ. Յակոբեան, 1884ի գարնան Մ. Աբովեանի հետ սկսաւ հետախուզել Արեւելեան եւ Արեւմտեան Հայաստանը. «Աբելին ճիով (անհրաժեշտութեան պարագային նաեւ ոտքով) անցած է պատմական Մեծ Հայքի, յատկացած է պատմական Մեծ Հայքի, յատկացած կից չորջաններու եւ գրացի երկրամասերու վրէժէ բոլոր դաւառները, հետազօտած է քիչ մը չատ նշանակալից ամէն լեռնաշղթայ ու Սարահարթ, գետ ու ագրիւր, հանքավայր ու ջերմուկ. ուսումնասիրութիւններուն արդիւնքները պարբերաբար հրատարակած է մեծ ու փոքր բազմաթիւ աշխատութիւններու մէջ, իսկ կեանքի մայրամուտին արդէն պատրաստած էր «Հայկական լեռնաշխարհի երկրաբանութիւնը» դասական աշխատութիւնը (երկու հատոր, Վիէննա, 1882–1887):

Սարեւ Հ. Ղ. Ալիշանի իտալերէն գրուած վեց նամակներէն առաջինը, քերականաբար.

16 Սեպտեմբեր, 1881

Մեծապատիւ տէր,

Աշխարհագրական համաժողովի պատճառով գրագրութիւնս թոյլ չտուին ինծի արագ նամակ գրելու եւ, միաժամանակ, այս օրերուն ալ արգելք կ'ըլլան ի մի բերելու Հայաստանի երկրաչարժներու մասին գրի առած բոլոր տուեալները: Ա այժմ կ'ըսեմ այն ինչ որ գիտեմ Արարատի մասին, որ, կարծեմ, առաւելապոյնս կը հետաքրքրէ Ձերդ Սիրութեան:

Հայոց պատմութեան հայր՝ Մովսէս Խորենացի կը յիշատակէ (Գիրք Ա. գլ. 30) Մեծ լերան հնագոյն երկրաչարժներէն մին, որուն յառաջ բերած փլուածքին կարին կիւրոսի ժամանակակից Տիգրանը բնակեցուցած է Մարերու թագաւոր Աժդահակի սերունդը. իսկ այդ աւերածութիւնը «լեալ ասեն յահապին իմն չարժմանէ, զոր պատմեն՝ որք բազմաչրջու-թեամբ հրամանաւ Պապմեայ ասպարիսջ՝ զրնակութիւն մարդկան չափեցին այլ եւ մասն ինչ գծով»:

Սուրբ Եփրեմ երկրաչարժերու պատճառի մասին իր թուղթերէն մէկուն մէջ կը յիշատակէ դէպք մը, որ, հաւանաբար, պատահած է իր օրերուն, շուրջ 340-341 թուականներուն. «Ըսէք մեզի, թէ ինչպէս, երկրաչարժի հետեւանքով, հայկական լեռները, կարծէք փոխադարձ հակամարտութեան մէջ, փոխնիփոխ այս ու այն կողմ կը ցցուին, այնպէս, որ կ'երեւան դուրս ժայթքող բոցեր եւ չատ ծուխ, եւ ձորերով անջատուած լեռները դարձեալ կը կենան՝ իւրաքանչիւրը վեր խոյանալով իր կարզին եւ տեղին մէջ»:

Ուրեմն, նոյնիսկ պատմական ո՛չ հեռաւոր ժամանակներուն կը ծխային եւ կը բոցավառուէին Հայաստանի լեռները:

Ս. Եփրեմի ժամանակներէն եաք եւս յիշատակութիւն չեմ գտած Արարատի երկրաչարժի մասին, մինչեւ 1679 թուականը (Յունիս 14), երբ տեղի ունեցաւ երկրաչարժ մը, որ գուցէ եղաւ ամէնէն աւերիչը եւ որու հետեւանքով կործանեցաւ ի թիւս չատ այլ բնակավայրերու նաեւ Տրդատի նշանաւոր պալատը Գառնիի մէջ. այդ մասին ակնարկութիւն ընող ժամանակակիցներէն մէկը կը գրէ. «Ի յաւգ լեառն Մասիսէ մինչեւ ի բլուրն Շամիրամայ խոպան քակեաց եւ մեծ աւերումն եղեւ»: Ուրիշ մը կ'աւելցնէ. «Պատառեցան վէմք եւ լերինք եւ ի պատառտումանէ վիմացն բոց ծխրանացեալ ելանէր յօդս: Բարձրացաւ մառախուղն ու ծածկեաց զերկիր պատուէն Գառնւոյ մինչեւ գլեառն Արտած հանդերձ լեռամբք եւ զաշտօք»:

Առնցմէ աւելի առաջ ապրող ուրիշ գրիչ մը (1647ին), որ Ակոռի դիւղէն է, կարճ խօսքով կ'ըսէ. «Անբաւի ժամանակներու մէջ կ'ապրինք, ամէն օր երեւման կու կենանք»:

Ինչ կը վերաբերի 1840ի նոր եւ ծանօթ դէպքին, այդ մասին ունինք ապէական երկու ամիս եաք գրուած երկու նամակներ, որոնք մեզի ուղարկած է մեր կրօնակիցներէն մէկը նոյն 1840 թուականի Սեպտեմբեր ամսուն: Նամակագիրներէն մէկը, որու անունը պատեհ Մանուկեան է, կը գրէ. «եւ հնչեաց սեւ գետատեսիլ քամի խառն ընդ հրոյ եւ ելին միասին ահագին սառնամանիքն Մասեաց, (Ակռոի) գիւղն կործանեաց... եւ այսիս եւ արտորայս կիզեաց, որ ամենեւին ոչ եթող բոյս եւ առուն, (600 Քիւրտերէն ազատեցան միայն 107ը, ոմանք այրած, ոմանք վիրաւորուած): Միւս նամակագիրը որու անունը չեմ յիշեր եւ որ, կը թուի, դէպքին ականատես եղած է, կը գրէ. «Եղեւ անկարծ պատառումն, որ է հուր Մասիսայ լեռնէն ելեալ՝ կրակախառն սեւ քամի զարմանատեսիլ, որպէս ծծումբ այրէր, եւ բարձրանայր ի վեր Մասիս՝ բոլոր նոյն վանքովն (Ս. Յակոբայ)... Այս ամենայն բովանդակ բարձրացաւ ընդ քամուն, եւ անկեալ ի վերայ գեղին... կորուս զամենեսեան. թիւ աւելի քան գ1500 անձինք բնակիչք գիւղին այնը... կորեան... Այլեւս յայտնի երկու անձինք նոյն կրակէն վերծան. գի տեսանելն (դէմք) նոցա իբրեւ պարուրով այրած... որք են Մկրտիչ եւ Թադէոս անուանքն: Դարձեալ եւս նոյն կրակախառն քամին եկեալ գեղի պարիսպացն վառեալ եղեալ ծառքն՝ բոլորովին հանեալ յերիսս երկրի ծառոց արմատքն»:

Դուք անշուշտ կը յիշէք նաեւ 1868ին (Յունիս 2) տեղի ունեցած Բայազէտի երկրաչարժը Թանդուրեկի դղրդիւններով:

Ահա ինչ որ կը յիշեմ Արարատի հրաբխային կեդրոնէն եւ կը կարծեմ, որ առնք նուազ աւերիչ չեղան, քան այն, որ պատահեցաւ Խլաթի, այսինքն՝ Վանայ լիճի հիւսիս-արեւելքը, ուր ըստ պատմողներուն, տեղի են ունեցած նման դէպքեր:

Մտիքելով Ձեզ առողջութիւն եւ յաջողութիւն, մնամ Ձերդ խոնարհ ծառան

Հ. ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆ

ՊԵՐԼԻՆԻ «ՈՒՐԱՆԻԱ»ՅԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԿ. ՁԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԵՐԿՈՒ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՐԼԻՆ.— Արեւմտեան Պերլինի մէջ աչխուժօրէն կը գործէ «Ուրանիա» գիտնական Մշակութային Միութիւնը, որուն տեսիլական մեծ չէնքին մէջ մեծ սրահները տրամադրուած են գրեթէ ամէն իրիկուան զարգացական բանախօսութիւններու, չինիչ նիւթեր չօչափող չարժա-նկարներու, համանուագներու, երգա-հանդէսներու եւայլն:

Նոյեմբեր 11ի եւ 12ի երեկոները լուսապատկերներով բանախօսեցաւ Տիկին Դոկտ. Վերա Ֆրիտերիքը Հէլ նիւթ ունենալով հայկական հին ճարտարապետութիւնը: Երեք հարիւրի մօտ գիտնական հետաքրքրուղներու կարգին ներկայ էին նաեւ քիչ թիւով Հայեր:

Տիկին Հէլ ճանապարհորդած է Հայաստանի Թրքական մասին մէջ 1967ին եւ Խորհրդային Հայաստանի մէջ 1969ին: Իր քաչած լուսանկարները, խմբական ճանապարհորդութեան ընթացքին, կը կրեն ճարտարապետական ոճի ուսումնասիրութեան բնոյթ, բայց իր տուած լայն բացատրութիւնները Հայութեան եւ Հայաստանի հին պատմութեան եւ բնաւորական չրջաններու մասին, ցոյց կուտան որ լիուլի տեղեակ է Հայոց պատմութեան եւ ճարտարապետական արուեստին՝ գարաւոր ելեւէջներու ընթացքին:

Շինարուեստի պատմութեան հետեւողներու խումբը 1965ին արուած ազատ երեւակի արտօնութիւններու հետեւանքով որոշած է ամբողջական Հայաստան այցելել, բայց երկու տարի վերջ յաջողած է իրը «ճանապարհորդութիւն դէպի արեւելեան Անատոլու» կատարել 1967ին: Իրենց ղեկը եղած է հին կարաւանի ճամբան, այսինքն Տրապիզոնէն սկսիլ եւ կարս, Էրզրում, Բաբերդ, Անի, Վան, Աղթամար, Վարագ, Նարեկ եւ պարսկական սահմանին մօտ Մ. Բարթողիմէոս այցելել: Իրենց ճեռքին տակ ունեցած են վաթէկը Պ. Պախմանի 1913ին հրատարակած ուղեւորական գիրքը (Գիրքը ին Արմէնիըն ունտ Քուրտիստան) եւ եօղէֆ Սարչիկովսքիի «Պաուքունտ տեր Արմէնիըը» գործը, բայց չատ տեղեր աւերակ կամ կիսաւերակ վիճակի մէջ գտած են:

Ըստ բանախօսին ամերիկահայ մը Աղթամարի Սուրբ Խաչ եկեղեցին իր ծաղքով մաքրել եւ կարգի բերել կուտայ եղեր 1967ի այդ օրերուն, երբ իրենք այցելեր են:

Երկրորդ բանախօսութիւնը խորհրդային Հայաստանի եկեղեցիներուն եւ տաճարի վայրերուն ցուցադրութիւնն էր: Ա յնտեղ էին Մ. Էջմիածին, Զուարթնոց, Օշական Մ. Հռիփսիմէ, Մ. Գայիանէ եւ չատ ուրիշ եկեղեցիներու եւ վանքերու կիսաւեր լուսապատկերները: Արարատը, Երեւան եւ Սեւան լայն ծանօթացումներով ցուցադրուեցան: Արչաւախումբը լուսադրող տպաւորութիւններ ունեցած է Հայաստանի մէջ իրենց ցոյց տրուած վերաբերմունքէն: Տիկին Հէլ չնորհակալութեան խօսքը ըրաւ թէ՛ Անգարայի եւ թէ Երեւանի պաշտօնական մարմիններուն ընծայած դիւրութիւններուն համար:

Պերլինի մէջ առաջին անգամն էր որ օտար ուղեւորական խմբակի մը առջեւ նորզոյ արուեստի պատմագէտ Տիկին մը Հայաստանի երկու մասերուն մէջ դանուող ճարտարապետական կոթողներուն մասին բանախօսութիւն մը կուտար:

Գաղութիս կոմդէ Դոկտ. Պ. Ֆրուն ճեան անօրէնութեան սենեակը ներկայացնալով չնորհակալութիւն յայտնեց Տիկին Դոկտ. Հէլի, որուն հետ խօսակցութեան ընթացքին յայտնուեցաւ, որ Տիկինը, ամուսինը՝ Դոկտ. Հէլմութ Հէլ եւ ուրիշ աչխատակիցներ ուսումնասիրական յօդուածներ հրատարակած են վերոգրեալ նիւթին, մասնաւորաբար հայ հին եկեղեցիներու չուրջ «Տի Քարավանը» պարբերականին 1968ի Բ. թիւին մէջ, որ նուիրուած է ամբողջապէս Հայաստանի ճարտարապետութեան՝ իրը արդիւնք իրենց ճանապարհորդական ուսումնասիրութեան:

Պ. Ֆ.

ՊՈՒՏՄ ԾԻԾԱՂ

Անգլիոյ Վիքթորիա թագուհին օր մը հաղորդած էր թէ՝ առաւօտեան ժամը 11ին պալատէն պիտի ելլէր: Սակայն ատիպուեցաւ մէկ քառորդ սպասել, որովհետեւ, իրեն ընկերանալիք պատուոյ տիկինը ուչացաւ:

Ի վերջոյ երբ տիկինը երեւցաւ, թագուհին իր ոսկի ժամացոյցը հանեց եւ անոր տալով ըսաւ.

— Երեւի թէ ձեր ժամացոյցը լաւ չերթար, տիկին: Ուսաի առէք իմ ժամացոյցս, որ չատ ճչգրիտ է:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Պապագող կը գտնուի, պատասխանեց զերմանացին ժպտելով:

Ամէնքը նորէն նայեցան դրանը, որ ճռնչեց եւ երկրորդ իշխանուհին Լոռէնի պատուիրած ըմպելին պատրաստելով, հիւանդին տարաւ: Գերմանացի բժիչկը Լոռէնին մօտեցաւ:

— Կրնա՞յ մինչեւ վաղը առաւ ապրիլ, ըսաւ Գերմանացին դէչ Ֆրանսերէնով մը:

Լոռէն չրթունքները սեղմելով, խստութեամբ եւ բացասաբար չարժեց մարը:

— Այս գիչեր, ոչ աւելի ուչ, ըսաւ ան կամաց մը, ինքնագոհ ժպիտ մը անցաւ դէմքին վրայէն, որովհետեւ միայն ինք կրնար հիւանդին մասին այդպէս վստահ խօսիլ:

Մինչ այդ իշխան Վասիլիյ իշխանուհիի սենեակին դուռը բացաւ:

Սենեակը խորհրդաւորուած էր կիսախաւարի մէջ, միայն երկու կանթեղներ կը վառէին սուրբ պատկերներուն առջեւ. սենեակին օդը տոգորուած էր ծաղիկներու անուչ բոյրով, սենեակը տարբերուած էր մանրակրկիտ կահ-կարասիով, պահարանիկներով ու աթոռակներով: Վարագոյրին կէսերէն եաւէն կ'երեւար բարձրադիր փետրալից մահճակալին ճերմակ ծածկոցը:

Շնիկը հաչեց:

— Ա՛հ այդ դո՞ւք էք, մոն ֆուզէն:

Իշխանուհին ոտքի ցատքեց, մատները չակեց, որ միշտ ինչպէս եւ այժմ իւղով օծուածի պէս ողորկ էին ու գլխուն փակած:

— Ի՞նչ կայ, բա՞ն մը պատահեցաւ, հարցուց ան, չափազանց վախցած:

— Ոչինչ, միշտ նոյնն է, հետզ խօսելու եկայ, Կադիչ, զործի մասին, ըսաւ իշխանը, մեղկութեամբ իյնալով իշխանուհիին եղած աթոռին վրայ, սակայն սենեակը ինչ սաստիկ տոքցուցեր ես, ըսաւ ան, էՀ, քոյս նստէ քունէն:

— Կարծեցի որ բան մըն է պատահեր, ըսաւ իշխանուհին եւ իր դէմքի անփոփոխ երկաթեայ սառնութեամբ իշխանին դիմացը նստաւ ունկնդրելու պատրաստ:

— Քնանալ ուզեցի, մոն ֆուզէն, բայց չկրցայ:

— Հը՛, ի՞նչ կայ սիրելիս, ըսաւ իշխան Վասիլիյ իշխանուհիին ձեռքը բռնելով եւ բատ սովորութեան վար ճնչելով:

Նկատելի էր, որ այդ «ի՞նչ կայ»ն կը վերաբերէր չատ մը բաներու, որոնց անունը առանց տալու արդէն պարզ ու հասկնալի էր երկուքնուն համար ալ: Իշխանուհին, իր անթարթելագոյ մարմնով, երկայն եւ չոր իրանով, իր ցայտուն գորչ աչքերով ուղիղ եւ անաարբեր կը նայէր իշխանին: Գլուխը երերցուց եւ հառաչելով նայեցաւ սուրբի պատկերին: Անոր այդ չարժումը կարելի էր բացատրել թէ որպէս վչտի եւ անձնուիրութեան արտայայտութիւն եւ թէ յոգնած ըլլալու եւ չուտով հանգստանալու յոյսի նշան: Իշխանը ընդունեցաւ իրրեւ յոգնութեան արտայայտութիւն:

— Իսկ ինձ համար, ըսաւ ան, կը կարծե՞ս թէ դիւրին է: Ամբողջ մարմինս ջարդուած է. ուժ չկայ վրաս, բայց եւ այնպէս հետզ պիտի խօսիմ, Կադիչ, եւ չատ լուրջ խնդրի վրայ:

Իշխան Վասիլիյ լռեց եւ անոր աչքերը սկսան մէկ այս, մէկ այն կողմ ջղայնօրէն քաչքչուիլ, դէմքին տալով անհաճոյ արտայայտութիւն մը: Աչքերն ալ այլեւս իրենց սովորական տեսքը չունէին, մերթ կը նայէին լպիրչ հեգնանքով, մերթ երկիւղալի կասկածով:

Իշխանուհին իր չոր, նիհար ձեռքերով ծունկերու վրայ պահեր էր չնիկը, ու – չաղիր իշխանին աչքերուն մէջ կը նայէր: Նկատելի էր որ ան հարցումով մը լուծիւնը խլելու մտադրութիւն չունի:

— Ա՛յ կը տեսնէք, իմ սիրելի իշխանուհիս եւ քուկինս, Քաթէրինա Սիմէոնովնա, չարունակեց իշխան Վասիլիյ նըկատելի դժուարութեամբ եւ հոգեկան կռուով սկսելով խօսակցութիւնը: Այս – պիտի պարագաներու մէջ, պէտք է ամէն բան խորհիլ եւ նախատեսել: Պէտք է մըտածել ապագայի համար, ձեր վրայ... ես ձեզ, ամէնքդ ալ զաւակներուս պէս կը սիրեմ, դուն գիտես այդ:

Իշխանուհին կը չարունակէր անչարժ եւ տարտամ նայիլ:

— Վերջապէս պէտք է խորհիլ նաեւ ընտանիքիս մասին, եւ դայրացած հրեց աթոռը ու առանց նայելու իշխանուհիին չարունակեց. դուն գիտես, Կադիչ, որ դուք երեք քոյրերդ՝ Մամոնդովները, եւ իմ կինս ենք միայն կոմսին բացարձակ ժառանգորդները: Գիտեմ, գիտեմ, որ քեզ համար չափազանց ծանր է այս բաներուն վրայ խօսիլը, ինձ համար ալ դիւրին չէ, սակայն, բարեկամս, ես, արդէն վաթսունի մէջն եմ, ստիպուած եմ ամէն պատահարի հանդէպ պատրաստ գտնուիլ: Դուն գիտես, Փիէրին եաւէն մարդ գրկած եմ, կոմսը ուղղակի անոր կենդանագիրը ցուցնելով պահանջեց իր քովը կանչել:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ, պ. Ռուբէն Մատթէոսեան (Լոս-Անճըլըսէն) 20 տոլար կը նուիրէ «Յառաջ»ի։

ՆՈՒԷՐ

Արթինէ Տէմիր 20 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի իր հօր՝ Օհաննէս Տէմիրի մահուան 11րդ տարելարձին ի յիշատակ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Հայ Ուսանողական Տան (Մարի-Նուպար հաստատութիւն) մէջ, 57 Պուլկար ժուրտան։ Կը խօսի Ֆրանսերէն

ՖՐԱՆՍԻՍ ՊԵԼԻՒԲԵԱՆ

Նիւթ՝ «Հայ ժողովուրդի ապագան»

Կը հրաւիրուին մասնաւորաբար երիտասարդներն ու մտաւորականները։

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 28, ԺԱՄԸ 21ԻՆ, ՍԱԼ ՄՈԼԻԷՌ (18 ՓԷ տը Պոնտի)

Պատուոյ նախագահ

LOUIS PRADEL (Maire de Lyon)

Prendront la parole :

Prof. N. ARPIARIAN

JEAN-MARIE CARZOU

Maître JULES WOLF

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլ. Օտտոյի թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Հանգուցեալ Հռիփսիմէ Ճորոյեանի մահուան քառասունքին առթիւ եր. Ճորոյեան եկեղեցիին 100 ֆ., Մշակոյթի տան 100, առաջնորդարանին 50, Սէն Ռաֆայէլի Ծերանոցին 50։ Նոյն առթիւ պ. Կիւլեսեան, Տիկ. Նիկողոսեան 20ական եկեղեցիին, Թէրզիպաշեան 10, Տէր եւ Տիկին Զարուկեան Վարդան 20։ Հանգուցեալ Յարութիւն Պէլեանի մահուան քառասունքին առթիւ պ. Յովհաննէսեան 10, Պր. Պէլեան 20 եկեղեցիին։ Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Սուքիասեանի փոքրիկին մկրտութեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Արսէն Թէմիրեան 50 եկեղեցւոյ, 50 Կապոյտ Խաչին։ Հանգուցեալ Թրվանտա Յուսիկեանի մահուան առթիւ Պր. Սարգիս Խողիկեան 10 եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Յուսիկեան Մարսիլիոյ Մշակութային Տան 50, զպրոցին 10 ֆրանք։

(Շար.)

ԱՅՑ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է այցելութիւն մը Մոնմորանսիի ծերանոցին Դեկտ. 6ին, գեղարուեստական բաժինով։ Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տիկին Սրապեանի 626-42-48, Տօնիկեանի 642-62-45, Յովսէփեանի 642-99-01։

Օթոքառը կը մեկնի ժամը 13,30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն։ Գին 10 ֆր.։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին։ Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը։

Հ. Ց. Դ.

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆ — Հ. Ց. Դ. Արծիւ Ենթակոմիտէն ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ – ԲԱՐԹՈՂԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս – Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տարեդարձը տօնի առթիւ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի 29 Նոյեմբեր Կիրակի առաւօտեան, ուր պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Յակոբ եպիսկոպոս Վարդանեան։

Նոյն օրը մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ՋՕՐԱՎԱՐ ՏՐ ԿՕԼԻ հոգւոյն համար։

Նմանապէս, ըստ բնակելավայրերու սովորութեան, մատաղի օրհնութիւն պիտի կատարուի։

Հ. Յ. Դ. ՅՕ-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 12ին

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌ

Կիրակի, 13 Դեկտ. ժամը 16,30ին սկսեալ։

Ճաշ, վիճակահանութիւն, անակնկալներ եւ ընտանեկան հաճելի մթնոլորտ։

Մասնակցութեամբ Նաւասարդ պարախումբին, Ժերար Մելքոնեան ու Պետիկ Պետիկեան նուագախումբերուն եւ վարժարանի աշակերտութեան։

Կաղանդ Պապան ճոխ նուէրներով պիտի վարձատրէ սրահին մէջ ներկայ եղող բոլոր մանուկները։

Մուտքը ազատ է։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպէ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Փետրուար 28ին, Անիէռի քաղաքապետարանի չքեղ թատերասրահը։ Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԱԻՍՏՐԻԱ

ՅՈՒՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ. 21 Թրէն տէ ՔՀժով կառ տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Ցունուար 2 նոյն կայարանէն։

ՊՐԻՒԲ մէջ (Զել ամ Զէի մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր։ Բոլոր մարզական ըրօսանքները՝ դահուկ, լիժ, փաթինաժ, եւայլն։

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով միասին։

Մասնակցութիւն 485 ֆր. բոլոր ծախքերը մէջը։

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։

ԶԵԼ ԱՄ ԶԷ, Սալցպուրկի մէջ ձմեռնային մարզական հրաշալի կայան մը, գեղեցիկ լիճի մը եղերքը, պաշտպանուած սաստիկ ցուրտերէն բարձր լեռներուն շնորհիւ։ Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, փոլխորիք երեկոյթներ եւայլն։

Մասնակցութիւն՝ 525 ֆր.։

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան դինը (ֆ. կարգով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է. Տ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22ին միչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբը — նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 ֆր., ուսանողներու կէս գին
Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924-38-54

ԱՐԱՐԱՅԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 29 Նոյեմբեր, առաւօտեան ժամը 11ին, պատարագ Սէն Ժերմէ Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցին, արարողութենէն ետք հոգեճաշ Սէն-Ժերմէ սրահին մէջ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 29 Նոյեմբեր ժամը 10,30ին հոգեհանգստեան ճաշկերոյթ պատարագ

ՋՕՐԱՎԱՐ ՇԱՒԻԼ ՏՐ ԿՕԼԻ

հոգւոյն համար։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՖԻԼՄԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան.

ՍԻՐՏԸ ԵՐԳՈՒՄ Է

գունաւոր հայախօս ժապաւէն

Դեկտ. 1, Երեքշաբթի ժամը 21ին։։

Ֆիլմը կը ցուցադրուի ճիշդ ժամուն, Իսիի Ալհամպրայի սրահը (Մեթրօ Մեռի ա'Իսիէն 50 քայլ)։

Մուտք 6 ֆրանք։ Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներէն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաչանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Ձորեքշաբթի (25 Նոյեմբեր) ժամը 21ին ընկերուհի Հաքիմեանի մօտ 114 Ավընիւ Ա. Պրիան, Պանեէօ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 5 Դեկտ. Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3,30ին Ահարոնեան ակումբին մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։ Ժողովի օրակարգն է. 1. Զեկուցում եւ հաշուետուութիւն, 2. Հասութաբեր ձեռնարկի որոշում 3. Վարչական ընտրութիւն։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԻՇԵՑԻՔ ԵՒ ՁԱՇ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խընջոյքը Դեկտեմբեր 6ին կիրակի ժամը 14ին, Ֆապըրկուլ Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ։ Հայկ եւ եւրոպական պարեր։ Գեղարուեստական բաժին։

Արձանագրուիլ Նոյեմբեր 25էն առաջ, Նշան Նաճարեանի մօտ՝ Քամփանեը Ռոզըռէ Լէփէն տէ Պասթիա, Սէնթ ան-Թուան։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի չուրջ, Դեկտ. 6ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը։ Հասցէ՝ 1. Փլաս Օթէլ տը Վիլ։

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները։

ԳՕՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջան

Բարեկամներուն ու հայրենակիցներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ մօտ աւելին լոյս կը տեսնէ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի ԳՕՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ։ Կրնաք ապահովել ձեր օրացոյցը դիմելով հետեւեալ հասցէին՝

Monsieur G. HOVSEPIAN
53, Bld. des Grands-Pins, 13 - MARSEILLE (10e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը տեղի կ'ունենայ Ցունուար 17ին Ազգ. Տան սրահը։

Իսիի Կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշը Փետրուար 20ին։

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ։

×

Արնուվիլի Անարատ Ցղութեան Քոյրերու տօնածառը Դեկտ. 20ին։

×

ԿՈՎԿԱՍ, ՆԱՑԻՐԻ եւ ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբերու բացառիկ վառատօնը կիրակի, Փետր. 14ին, ժամը 21ին Փլեյէլի սրահը։

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ երեկոյեան, Պրոնի օզակայանին մէջ։

×

Խայեան Սանուց Միութեան ընկերակցական ցերեկոյթը կիրակի 13 Դեկտեմբեր ժամը 15-19։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին։

×

«ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ»ը կը կազմակերպէ իր երկրորդ «ԿԱՒԱՍ» գեղարուեստական ցերեկոյթը Ցունուար 17ին, ժամը 14,30ին, «Էքոլ Նորմալ»ի Քորթօ սրահին մէջ, 114 պիս, Պուլվար Մալգերպ։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկայ։

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 12ին Շաբաթ դիշեր, Օթէլ Սփլանտիտի սրահներուն մէջ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան	Տար. 90 փր.	Վեցամսեայ	50 փր
Արտասահման	Տար. 115 փր.	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
26
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI
26 NOVEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.975

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.975

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՄԸ ԲԱՐԲԱՆՋԱՆՔՆԵՐԸ

Դ. ՄԻԼԼԻ ՇԱՐԺՄԱՆ ԾԱԴՈՒՄԸ

Աղբարդառնալով Իշան Ըլկարի յօդուածաշարքին, յիշենք իր կարդ մը յայտնութիւնները ու բարբանջանքները։

Թուրքերը Արեւելեան Անատոլուի մէջ չուտով սթափելով կազմեր են «Պահակներու կազմակերպութիւն» անուն ազգայնական ուժ մը, գործակցութեամբ ֆեզայիի ֆարապէքիրի, որ կարեւոր դեր մը կատարեր է անոր մարզուելուն եւ սպառազինման մէջ։ Անիկա միայն զօրաբանակի հրամանատար չէ եղեր, այլ ազգային ոգին վառ պահելու եւ ժողովուրդն ու երիտասարդութիւնը ոգեւորելու համար ամէն ինչ ըրեր է, գործակցելով Անդարայի ազգային իշխանութեան հետ։ Գալոյ կառավարութեան ալ տեղեկագիրներ ղրկելով զգուշութեան կը հրաւիրէ եղեր զայն։

Փոքր կառավարութիւններ կազմուեր են սահմանային գօտիներու մէջ։ Երեւանի մօտ, Շահթախթի ձէնկիլ պէյի, Նախիջեւանի մէջ՝ «ազգային կառավարութիւն»ը, Քարաքէօսէի հիւսիս-արեւելքը՝ Քուլիլու-Շամիլ պէյի կառավարութիւնը, Թօփրաքքալէյի հիւսիսը՝ Պօզանլը Պէքիր պէյի կառավարութիւնը, Օլթիի մէջ՝ Ժողովրդային կառավարութիւնը, եւայլն։

Արտահանի, Կաղզուանի եւ Օլթիի մէջ զանազան թուրք պէյեր կազմեր են ազգային հրոսախումբեր։

Ասոնց բոլորին նպատակն է եղեր «Պաշտպանուիլ Հայերուն դէմ։ Եւ ասոնց ջարդէն վերուելու համար միլիսականի փոքրիկ ուժեր ալ կազմուեր են քաղաքներու, գիւղերու, աւաններու մէջ, ամէն ինչ աչք առնելով եւ արիւնալի պայքար մը մղելով»։

Երջանի Թուրքերը պարբերաբար կը դիմեն եղեր Քեազիմ Քարապէքիրի 15րդ զօրաբանակին, զէնք եւ վառօդ ուզելով, միաժամանակ խնդրելով որ իր պաշտպանութեան տակ առնէ զիրենք եւ Թրքական սահմաններուն մէջ մացնէ իրենց ընակած վայրերը։

Հայերն ալ իրենց գործակալներուն միջոցաւ վերահաստատ ըլլալով Թուրքերու այս պատրաստութիւններուն, Երեւանի, Կարսի եւ Ալեքսանդրապոլի գօտիներուն մէջ կազմեր են Ազգային Հայ Պահպանութեան առաջին բանակը, որ կը բաղկանար ութ հազար զինուորէ, մէկ հետեւակ, երկու հեծեալ դունդերէ եւ մէկ թնդանօթաձիգ դասակէ։

Արդէն յիշեցինք իր բարբանջանքը այն մասին թէ Հայերը 199 Թրքական գիւղեր այրեր, 135·000 Թուրքեր զանազան չարչարանքներով մեռցուցեր, երիտասարդ կիներ ու աղջիկներ անպատուեր են։ Հայերը իրրեւ թէ Անգլիացիներու դրդումով կատարեր են այս վայրենութիւնները։

Թուրք լրագրողը կ'աւելցնէ թէ ռուսական բանակին մէջ ծառայած երկու հայ սպաներ — Յովսէփեան եւ Գորտանիօ (?) — հրոսախումբեր կազմելով կը խուժեն եղեր Թրքական գիւղերու վրայ, աւարի տալով զանոնք եւ անզէօրէն կը սպանեն եղեր ժողովուրդը։

«Հայերը, կ'ըսէ, այդ չրջաններուն մէջ խողխողեցին 900 Թուրք գերիներ, որոնք Թուաներէն յանձնուած էին իրենց։ Սարըղամիչի մէջ խուժեցին Եաղպասան, Էնիկալի գիւղերը եւ 120 գիւղացիներ հրացանազարկ ըրին ժողովուրդին աչքերուն առջեւ։

«Կարսի եւ Արտահանի մէջ ալ հինգ Յունուար 18ին Կարսի մէջ դումարուեր է Թուրքերու Ազգային համաժողով մը, ընտրելու համար «Հարաւ – Արեւմտեան Կովկասի առժամեայ կառավարութիւնը»։ Ձիհանկիրօղլու կազմեր է Կարսի մէջ նոր կառավարութիւնը, որուն յաջեր են առաջին առթիւ Պաթում եւ Նախիջեւան։ Անգլիացիք ճանչցեր են այս կառավարութիւնը, որուն Ազգ. Ժողովին նախագահ կարդուեր է Տօքթ. Խասա պէյ։

Մեւս կողմէ նենգամիտն Ալպիոնի ներկայացուցիչը Կովկասի մէջ՝ նոյն կարոն ու չրջանը անջատ անջատ խոստացեր է Վրացիներուն եւ Հայերուն...։

Բաժանեա՛ զի տիրեսցես։

1919 Յուլիս 20ին հազարապետ Խալիլ պէյ Նախիջեւանի գօտիին մէջ կազմեր է 600 հոգիէ բաղկացած ջոկատ մը, որ մեծ վնասներ հասցուցեր հայ զօրավար Շալգոյի (?) ութ հազարնոց բանակին...։ Զօրաբաժնի հրամանատար Րիւշտի փաշա, Քարապէքիրի դրդումով, Էրզրումէն գէնք, ռազմանիւթ, մարզիչ եւ հրամանատար ղրկեր է այդ ուժերուն եւ օժանդակեր է անոնց։

Մուսթաֆա Քէմալէն առաջ ազգայնականն չարժումը ծայր տուեր էր արդէն Անատոլուի մէջ։

Թուրք լրագրողը կէս ձգած է իր պատմութիւնը, կ'երեւի ինք ալ չհաւատալով իր գրածներուն։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՓՈՔՐԻՆ ՄԷՋ ԵՒՐՈՊԱ

Եւրոպական կարդ մը երկիրներ թեկնածու են Հասարակաց Շուկայի անդամակցութեան։

Այս թեկնածուութիւններու քննութեամբ կը զբաղին ներկայիս վեցերու Արտաքին նախարարները, Պրիւսէլի մէջ։

«Հակառակ հարցերու բարդ բնոյթին, Հասարակաց Շուկան պէտք է ի վիճակի ըլլայ ընդունելու թեկնածուները իր կազմէն ներս, 1973 Յունուար 1ին», դիտել տուաւ Դաշնակցային Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը Շել, մամուլի առաւօտեան մը ընթացքին։

Առաջին նիստի ընթացքին քննութեան առնուած են Փորթուկալի, Ֆինլանտայի եւ Իսլանտայի դիմումները։ Ասոնց քննութիւնը, համաձայն մասնակցութեան, դժուար հարցերու դէմ յանդիման կը դնէ, քանի որ ասոնց պարագային ոչ թէ անդամակցութեան մուտքի թուականին եւ պայմաններուն ճշդումն է (ինչպէս, օրինակ, Անգլիոյ համար), այլ այն թէ ի՛նչ պայմաններ պիտի առա – ջարկուին այս երկիրներուն։ Արդարեւ, ազատ – փոխանակութեան գօտիին ջնջումով, կարգ մը երկիրներ դժուար կացութեան կը մատնուին։

Փորթուկալի ներկայացուցիչը դիտել տուած է, թէ պատերազմի ատեն ի վեր Փորթուկալ մասնակցած է եւրոպական համագործակցութեան աշխատանք – ներուն իբրեւ հիմնադիր անդամ եւրոպական տնտեսական համագործակցութեան կազմակերպութեան, ինչպէս նաեւ Ատլանտեան Ուխտի եւ Ազատ – փոխանակութեան գօտիի։ «Մեր ճակատագիրը Եւրոպայի հետ առընչուած է»։ Այսուհանդերձ, փորթուկալ ներկայիս ի վիճակի չէ անդամակցելու Հասարակաց Շուկային։ Անոր ճարտարարուեստը դեռ նոր է եւ խախուտ, դրամը չատ սուղ, քանի որ երբեք արժէզրկած չէ զայն, ինչպէս ըրին ուրիշ երկիրներ։

Լիզպոնի վախքն է, որ առեւտրական համաձայնութիւն մը կնքուի իր եւ Հասարակաց Շուկայի միջեւ, կամ իրա – ւունք ստանայ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ նման յետադային մաս կազմելու վեցե – րու ընտանիքին, երբ յաջողի լուծել իր տնտեսական եւ քաղաքական հարցերը։

Ֆինլանտա արագ զարգացող երկիր մըն է։ Արդարեւ, քան տարիէ ի վեր 5 առ հարիւրի զարգացում մը կ'արձանագրէ։ Ազգային արտադրութիւնը անձ գլուխ 2000 տոլարի կը հասնի։ Հասարակաց Շուկայի կազմութենէն առաջ Ֆինլանտայի առեւտրական կապը վեց երկիրներու հետ կը հաւասարէր Ազատ – փոխանակութեան գօտիի երկիրներու հետ ունեցած իր կապին։ Այժմ երկրորդին հետ իր կապը բարձրացած է 41 առ հարիւրի, իսկ վեցերու հետ նուազած է հասնելով 26 առ հարիւրի։

Ֆինլանտա, սակայն, չատ մօտ է Խորհրդային Միութեան, որով հարկադրուած է պահպանել իր «չէզոքութիւնը»։ Ահա թէ ինչո՛ւ Հելսինքի կը փափաքի լոկ առեւտրական կապ մը հաստատել Հասարակաց Շուկայի երկիրներուն հետ։

Իսլանտա, որ Եւրոպայի ամէնէն փոքր անկախ երկիրն է, հարուստ է ձկնեղէնով, աժան էլեկտրականութեամբ, հանքային տաք աղբիւրներով։ Միւս կողմէ ան չէզոքութիւն պահպանելու խնդիր ալ չունի, քանի որ անդամ է Ատլանտեան Ուխտի, իրրեւ ռազմավարական կարեւոր դիրք ունեցող երկիր։

Այսուհանդերձ, Իսլանտա չուզեր իր ծովախնայ չրջանները բանալ Հասարակաց Շուկայի ձկնորսանաւերուն առջեւ։ Միւս կողմէ կը վախնայ նաեւ, որ դուրս մնալով եւրոպական ընտանիքէն, զրկուի իր ձկնեղէնը ծախելու հնարաւորութենէն, յիշեալ երկիրներուն։

Իսլանտա կը փափաքի ազատ փոխանակութեան ձեւի իրավիճակ մը հաստատել Վեցերու հետ։

Քաղաքական դէտերու համաձայն, այս հարցերու քննութիւնը բաւական դժուար է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ալէն Ժէսմամ այս անգամ երկու տարի բանտարկութեան եւ 10 հազար ֆրանքի տուգանքի դատապարտուեցաւ Պետութեան Ապահովութեան Առեանի կողմէ, որ զինքը կը դատէր լուծուած խմբակցութեան վերակազմութեան համար (Պրոլետար Զախը)։ Ծանօթ է որ դիւտութեանց լսարանի այս դասախօսը արդէն 18 ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էր Պատժական Առեանին կողմէ եւ վերաքննութեան դիմած էր։ Ժէսմառի դէմ դատախազը 18 ամիս պահանջած է առջի օր, բայց Առեանը առաւելագոյնը տուած է, նման յանցանքներու համար՝ երկու տարի։ Տրուած ըլլալով որ վերաքննութեան դատավարութիւնը տեղի կ'ունենայ Զորեքշաբթի, կրնայ ըլլալ որ հոն որոշուի երկու պատիժները մէկի վերածել հակառակ պարագային իրարու վրայ կը բարդուին։ Ժէսմառ միչա նոյն կծու հեգնանքով կատարած է իր պաշտպանութիւնը, «արդարութեան ծաղրանկար» որակելով եղածը։ Ընդհ. դատախազին դէմ ըսած է թէ անոր աղջիկն ալ մաոյիստ է եւ հակառակ չափահաս ըլլալուն ծեծ կերած է այդ պատճառով։ Ցետոյ մերժած է ներկայ ըլլալ դատին չուզելով վայելել «ծպտուած դատաւորներու» ընկերութիւնը։ Ընդհ. դատախազը իր երկար ամբաստանաճառին մէջ, յիշած է թէ «յեղափոխական» Ժէսմառ փառաւոր կառք մը ունի, փառաւոր հարսնիք մը ըրած է ուր 600 հոգի հրաւիրած էր եւ երբ էնթէռնասիոնալ կը նուագէ պոչով դաշնակի վրայ է...։

ՊԱՊՐ չատ կարեւոր բարեփոխումի մը ձեռնարկեց առջի օր։ Այսպէս յետ այսօրիկ 80 տարեկան կարդինալներ պիտի չկարենան մասնակցիլ Պապին ընտրութեան (25 հոգի ներկայիս 80ը կ'անցնին)։ Այս ձեւով նաեւ առաջքը կ'առնուի ծեր Պապ մը ընտրելու քանի որ ընդհանրապէս Պապը ընտրողներու մէջէն կ'ընտրուի թէեւ օրէնք չէ։

ԿՕԼԻՍԷ ԵՐԵՍՓՈՒՄԱՆ Միչէլ որ կրէյլի առեւանգուած ապա ձգուած է առջի օր իր բնակարանին մօտ (Փարիզի 16րդ թաղամասը) ծայրայեղ տարրերու կողմէ որոնք իրենք զիրենք մկրտած են «Փողոցային Նոր Դիմադրութիւնը»։ Ընդհանրապէս երեսփոխանը ծայրայեղ աջերու թիրախ դարձած էր այնպէս որ ոստիկանութիւնը կը կասկածի յարձակող – ներու ծայրայեղ ձախ հանդամանքին վրայ։

ՊԻՏՐՈՒԹԻՆ մամուլի Միջին Արեւելք գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ անմիջական կերպով պիտի յայտարարուի պաղեստինեան բոլոր կազմակերպութեանց ձուլումը «Պաղեստինի Ազատագրութեան Ճակատ» անունին տակ։

Կինեի նախագահը՝ Սէքու Թուրէ ճապոնական ճառի մը ընթացքին յայտարարեց, թէ Փորթուկալցիներու կողմէ նախաձեռնուած փորձ մը յարձակելու կի – նէի վրայ, ձախողած է, հանդիպելով զօրաւոր ընդդիմութեան։ Համաձայն Սէքու Թուրէի, փորթուկալեան ընդծովեանները դիւերանց ամբակոծած են ծովափը, ուր կատարուած է նաեւ ցամաքահանում։ «Շատերու կարծիքով ասիկա ներքին պատերազմ մը» կը նկատուի, ինչ որ ճիշդ չէ։ «Կինեցի ժողովուրդը միացած է, եւ չկայ վարչակարգի ընդդիմադիր տարր»։ Քաղաքական չրջանակներու կարծիքով, անկարելի է որ Փորթուկալ նման արկածախնդրութիւն մը կատարէր։ Դիտել կը տրուի այս առթիւ, որ լրագրողներուն թոյլ չէ տրուած Կինեի մէջ մնալու։ Իրենց լուրերը քաղած են Ալիճանէն, որ 600 մղոն հեռու է։

ՓՈՔՐ ՅԻՇԵՑՈՒՄՆԵՐ

—o—

Բ.

Հայաստանի երբեմնի Ցեղակոմի անդամ՝ Աչոտ Յովհաննիսեան չնայիարհիկ տեսութիւններու հիւանդ մըն ալ կը ներ – կայացնէ, պատմական իրողութիւններու անտեսումի ճամբով, երբ կը խօսի Պաքուի հերոսամարտին մասին. այսպէս՝ համաձայն անոր «Դաշնակցականները ջանքեր չխնայեցին ի կատար ածելու Պաքումում ստանձնած պարտաւորութիւն – ները եւ կասեցնելու Պաքուի կոմունայի տրամադրութեան տակ դնուած հայ զօրամասերի՝ Թուրքերին ցոյց տուած դիմադրութիւնը: Տպնտպալի վիճակ ըստեղծելով Թուրքերի դէմ կռուող Պաքուի զօրքերի մէջ, բանակի հրամանատար ժեներալ Ալեքսիովի բերանով Դաշնակցականները 1918 Թուականի Յունիսի 30ին առաջարկում էին անմիջապէս սպիտակ դրօշակ բարձրացնել եւ հաշտութեան բանակցութիւններ սկսել Թուրքերի դէմ»:

Հո՛ս եւս խորհրդահայ պատմաբանը կը խեղաթիւրէ ճշմարտութիւնը:

Աչոտ Յովհաննիսեան նախ չըսեր, թէ Դաշնակցականները ի՞նչ ջանքեր թափեցին՝ կազմալուծելու համար Պաքուի դիմադրութիւնը, ստեղծելու համար տպտնապալի վիճակ Թուրքերու դէմ կռուող Պաքուի զօրքերուն մէջ: Վերեւան հա – մայնավարին լռութիւնը կը բացատրուի միայն այն անվիճելի իրողութեամբ, որ նման փաստեր գոյութիւն չեն ունեցած երբեք: Դաշնակցականները երբեք չհե – ռացուցին Պաքուէն հոն գտնուող հայ – կական զօրամասերը, ինչպէս կը պատ – մադրէր Պաթումի համաձայնագրին 11րդ յօդուածը:

Պատմութեան արձանագրած փաստը ճիշդ հակառակ իրողութիւնը կը հաս – տատէ:

1917ի վերջերը, Թիֆլիսի օրինակով, Պաքուի մէջ եւս կազմուեցաւ Հայ Ազգային Խորհուրդ մը, բաղկացած երեք դաշնակցական ներկայացուցիչներէ, մէկ սոցիալիստ – յեղափոխականէ, մէկ սոցիալդեմոկրատ եւ երկու ժողովրդական – ներէ (*):

Դեռ 1918ի սկիզբները, այսինքն Յունուարի կիսուն, Ազգ· Խորհուրդի որոշումով կազմուեցան հայկական զօրամասեր, Համազասպի գլխաւորութեամբ: Համա – ձայն տրուած որոշումին՝ նախատես – ուած էր կազմել 1200 հոգինոց դումար – տակ մը, սակայն, ընդհանուր խանգա – վառութեան մէջ կամաւորներու թիւը չուտով բարձրացաւ 3000ի, որով կեանքի կոչուեցան երեք դումարտակներ: Ասոնց կողքին նաեւ պահեստի գունդ մը:

Պարկեշտութիւնը կը պահանջէր, որ Աչոտ Յովհաննիսեան խօսէր անպայման Ապրիլ 14ի համաձայնագրին մասին, որ հաստատուեցաւ Զինուորական Ցեղափոխական Դաշնակցութեան վրայ:

Յուլիսի վերջերը, երկու օրուան ըն – թացքին, դիւշերները, նաւերու վրայ վտ – խադրեցին ռազմամթերքը, դրամատու – ներու ամբողջ դումարը, զանազան ապ – րանքներ եւայլն, իսկ վերջին օրը, Յու – լիս 30ին, տեղափոխեցին իրենց ընտա – նիքներն ու օրօքը, Ատարեան մեկնելու համար:

Վերեւան բոլշեւիկը լաւագոյն ծանօթ պէտք է ըլլայ բոլշեւիկեան փախուստի դպքին, քանի որ հապճեպ մեկնողներուն մէջ էին, Սո. Շահումեանէ զատ, Սմբատ Մարզարեան, Արտաշէս Կարինեան, Գ. Ղորղանեան, Ս. Տէր–Գասպարեան եւ... Աչոտ Յովհաննիսեան:

Այս ճշմարտութիւնը քօղարկելու մի – տումով է անշուշտ, որ Աչոտ Յովհան – նիսեաններն ու Յարութիւն Թուրչեան – ները, ա՛յժմ, կը ճգնին յերիւրածոյ պատմութիւններ հիւսել անդոյ դաւերու եւ սպիտակ դրօշի պարզումներու մասին:

Փաստը, սակայն, կը մնայ անվիճելի իրողութիւն:

Արդարեւ, բոլշեւիկները հեռացան Պաքուէն Յուլիս 30ին, երբ քաղաքը դժուար օրերու մատնուած էր, իսկ Պաքուի հե – րոսամարտը չարունակուեցաւ մինչեւ Սեպտեմբեր 15:

Պատմութեան համար աւելցնենք, որ բոլշեւիկներու մեկնումէն ետք տեղծուե – ցաւ նոր իշխանութիւն — Պաքուի դիկ – տատուրա — որու կազմին մէջ մտան եր – կու դաշնակցականներ, երկու սոցիա – լիստ – յեղափոխականներ եւ երեք նա – ւատաւիներ Կասպից ծովէն:

Հ· Յ· Դաշնակցութիւնը յատուկ կո – չով մը զօրակոչի ենթարկեց քանի մը հազար մարտիկ: Առաջին դէրքերու վրայ տեղ գրաւեցին Մուրատն ու Սեպուհը, որոնք Յուլիսի վերջերը, Վոլգայի ափե – րէն հասած էին Պաքու: Բուռն կռիւներու ընթացքին էր արդէն, որ զոհ դնաց չա – տերու կարգին, դաշնակցական անձնան մարտիկը Մուրատ:

Յուլիս 30ին Պաքուէն փախուստ կու – տար Աչ· Յովհաննիսեան:

Սեպտեմբեր 15ին, Պաքուի վերջին մեկ – նողներէն կ'ըլլար Ռոստոմ:

Բայց ճիշդ է, որ նմանօրինակ փաստե – րը ո՛չ մէկ արժէք կը ներկայացնեն Յով – հաննիսեաններու եւ Թուրչեաններու հա – մար, քանի որ իրենց նպատակը պատ – մութիւնը ըստ կամս յօրինելն եղած է:

×

Խորհրդային անուանի թատերագէտ – հարը՝ Մոսիսեան Ռոստոմոպովիչ, Ալեք – սանդր Սոլիէնիցինի պաշտպանութեան նուիրուած իր Բաց Նամակին մէջ կը չեշ – տէր, թէ պէտք է այնպէս ընել, որ «ա – պագային չհարկադրուինք ամօթով քօ – ղարկել այսօրուան դրութիւնները»:

Այժմէն իսկ « ամօթով քօղարկելու » սահմանուած դիրք մըն է Թուրչեանի « Սարդարապատի հերոսամարտը », ինչ – պէս նաեւ անոր բովանդակութեան մաս կազմող Յովհաննիսեանի Յառաջաբանը, որուն միայն երկու եզրակացութիւններուն ան – դրադարձանք այս տողերով:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Հայ Ազգային Խորհուրդի նախա – գահն էր Աբրահամ Գիւլխանդանեան, իսկ ձայնի իրաւունքով նիստերուն կը մաս – նակցէին նաեւ Ռոստոմ, Քաջազնունի եւ Բժ· Խանխանեան:

(**) Համաձայնագիրը ստորագրեցին Ս· Շահումեան, Մ· Կորկանեան, Ա· Գիւլխանդանեան, Ն· Տէր–Ղազարեան եւ Յ· Տէր–Օհանեան:

(***) Կոմունայի տրամադրուած հայկ· զօրամասերու թիւը կը հասնէր 10–12 հա – զարի, 50ի չափ թնդանօթներով:

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԸ

—o—

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐ

Թէեւ Երուսաղէմը դարերէ ի վեր կը դտնուի մահմետական մի քաղաքի մը մէջ, սակայն ան ունեցած է եւ ունի նաեւ քրիստոնէական ուժեղ նկարագիր, որովհետեւ քրիստոնեաները հին քաղաքին բնակչութեան կարեւոր մէկ մասը կը կազմեն: Հիմա, ալիւրի տեսնենք Երուսաղէմի մէջ՝ քրիստոնեաներու ներկայութեան համառօտ պատմութիւնը:

« Գործք Առաքելոց »ի մէջ, կը կարդանք որ Առաքեալները Երուսաղէմ մնացին, քրիստոնէութեան առաջին օրերուն, եւ հոն ժողով կը դումարէին վերնատան մէջ: Անոնք սկիզբէն ենթարկուեցան Հրէից հալածանքին· Ս· Յակոբ Առաքեալը սուրով ձեռքով սպանուեցաւ 62 Թուականին, տաճարի տանիքէն վար պահավիժուելով:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԿՈՐՅԱՆՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

66 Թուականի հրէական ճակատագրական ապստամբութենէն յետոյ, Սիմէոն, եպիսկոպոս Երուսաղէմի, քրիստոնեաները առաջնորդեց դէպի Բելլա քաղաքը, վախնալով որ իրագործուի Յիսուսի մարգարէութիւնը, Երուսաղէմի կործանման մասին, ինչպէս որ եղաւ:

Տիտոսի ձեռքով՝ Երուսաղէմի կործանումէն յետոյ, քրիստոնեաները վերադարձան քաղաքը, եւ բնակեցան Սիոն բլրան չրջանին մէջ: Իրենց համար հրէական Երուսաղէմը կործանած էր, բայց կը սկսէր գոյութիւն ունենալ նոր, հոգեւոր Երուսաղէմ մը:

ԱԴՐԻԱՆՈՍԻ ԱՄԲԱՐԻՇՏ ԱՐԱՐՔԸ

Քրիստոնեաները, բնականաբար, Երուսաղէմի կապուած էին որովհետեւ յի –

ՀԱՅԿԱԶՆԱՆ ԲԱՆԿ
ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՊԻՏԱԼ 1,000,000 ԴՐԱՄ
ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ Է
ՀԱՅԿԱԶՆԱՆ ԲԱՆԿԸ
ԿԸ ՀԱՄԱՐԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿԻ ԲԱՆԿԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹԻՒՆ
ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿԻ ՓՈԽԱՆՑՈՒՄ
ԿԸ ՀԱՄԱՐԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿԻ ՎԱՐԿԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹԻՒՆ
ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿԻ ՊԱՀՈՒՍՏԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹԻՒՆ
ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿԻ ՊԱՐՏԱՏՈՄՍԱԿԱ

ասուի քարոզչութեան, չարչարանքնե – րուն, մահուան եւ յարութեան վայրը հանդիսացած էր: Անոնք անսահման մե– ծարանք մը կը տածէին յատկապէս Քր– իստոսի գերեզմանին, Գողգոթայի վր – րայ:

Աղբիանոս հռոմայեցի հեթանոս կայս – րը, չկրցաւ հանդուրժել քրիստոնեանե – րու այդ մեծարանքին, եւ ամբողջ Գող– գոթա լեռը վերածեց հեթանոսական տա– ճարի մը: Ահագին հող բերաւ ու ծած – կեց ամէն ինչ: Շնորհիւ այդ հողին, Քրիստոսի գերեզմանը անապատ մնաց մինչեւ իր գտնուիլը, Հեղինէ կայսրու – հիին ճեռքով, չորրորդ դարուն սկիզբը:

Հակառակ Աղրիանոսի ամբարիշտ ա– րարքին, քրիստոնեաները կը շարունա – կէին այցելել Գողգոթան, երկրորդ եւ երրորդ դարերուն ընթացքին, ինչպէս կը վկայեն ժամանակակից Որոդինէս եւ Ս. Հերոնիմոս:

Ս. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՏԱՃԱՐԸ

135 թուականին, արդէն երուսաղէմի մէջ կը տեսնենք հեթանոսութենէ դար – ձած քրիստոնեաներ:

Երուսաղէմի քրիստոնեաները ստորա – կան ծէսի կը պատկանէին եւ կախում ու– նէին Անտիոքի եպիսկոպոսէն: Թեմը պարպացաւ Կոստանդիանոս կայսրին քր – իստոնեայ ըլլալէն յետոյ (313): 335 թուականին, այս մեծ կայսրը չինել ար– ւաւ Ս. Յարութիւն տաճարը:

Զորրորդ դարու մէկ մեղերը, արիանոս– ական հերձուածը բաւական խռովութիւն – ներու առիթ ստուաւ, եւ քաղաքը իր կա– րեւորութենէն բաւական կորնչցուց:

ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ԱՍՏԻՃԱՆԻ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՄ

Երուսաղէմի Եուվենալ եպիսկոպոսը մեծ յաջողութիւն ճեռք ճգեց, երուսաղէ– մի թեմը պատրիարքական դարձնելով, Քաղկեդոնի ժողովին, (451): Այսպէսով, ձերբազատուելով Անտիոքէն, ան դասուե– ցաւ հինգ մեծագոյն պատրիարքութիւն – ներու չարքին, Հռոմէն, Կոստանդնու – պոլսէն, Անտիոքէն եւ Աղեքսանդրիայէն ետք:

Քաղկեդոնի ժողովի դումարումէն քիչ ետք, երուսաղէմի պատրիարքութիւնը առաւ «մելքիդ» (այսինքն՝ թագաւորա– կան) մականունը, որովհետեւ հաւատարիմ կը մնար Բիւզանդիոնի կայսրին: Նշելի է, որ այդ դարերուն, բիւզանդացի կայս– րերը շատ միջամտութիւն կ'ըլլային եկեղե – ցւոյ գործերուն:

ՁԱՐԳԱՑՈՒՄ

312–529, երուսաղէմի թեմը բարգաւա– ճեցաւ: Ամենուրեք սրբավայրեր կանգ – նուեցան ի յիշատակ Յիսուսի Քրիստոսի կեանքին զանազան դրուագներուն:

Կրօնաւորական չարժումը, որ սկսած էր Դ. դարուն, Կապադովկիոյ մէջ, Ս. Հիլարիոնի միջոցաւ, մեծապէս ծաղ– կեցաւ, հաշուելով հազարաւոր անդամ – ներ:

Մեծ անուն թողուցին հետեւեալ կրօ – նաւորները՝ Երուսաղէմի մէջ հիմ– նած էին իրենց առաջին վանքը: Զայն կը կառավարէր Պրոբոս Աբրահամը: Նոյնիսկ Կարոլոս մեծ կայսրին առեն (Ը. դարուն), Բենեդիկտեանները տա – կաւին վանք մը ունէին:

Արաբները, որոնք իրենց նախահայրը կը նկատեն Աբրահամ նահապետը, 688– 692 թուականներուն, հրէական կործա – նած հին տաճարին վայրը՝ կանգնեցին հոյակապ մզկիթ մը, «Ժայռի գմբէթ» յորջորջուած, որ մահմետականութեան երրորդ նուիրական ուխտատեղին է, Մեքքէէն եւ Մեդինէէն ետք:

Արաբները երուսաղէմը սուրբ վայր կը նկատեն, որովհետեւ ունին, իրենց Գորանին մէջ, դլուխ մը՝ որ կը խօսի ի– րենց կրօնքի հիմնադրին դալստեան վրայ երուսաղէմ:

Արաբական արշաւանքին հետեւանքով, Բիւզանդացիները մեծ մասամբ փախան: Իսկ Սոփրոնիոս պատրիարքին մահէն ետք (638), երուսաղէմ դուրկ մնաց պատ – րիարք, մինչեւ 706 թուականը:

ԽԱՉԱԿԻՐՆԵՐԷՆ Ե�տՔ

1099ին, եւրոպական զօրքեր, խաչա – կրութեան ձեւով արշաւեցին դէպի Սուրբ Երկիրը եւ գրաւեցին Երուսաղէմը: Արիւ– նալի կռիւներու ընթացքին, Երուսաղէմի պատրիարքը փախաւ Պոլիս, ու իր յա – ջորդները հոն մնացին մինչեւ խաչակրու– թիւններու վերջը:

Իսկ Լատինները, հաստատեցին, անմի– ջապէս, իրենց ուրոյն լատին պատրիար– քութիւն մը որ կանգնուն մնաց մինչեւ Ֆրանք – պաղեստինեան թագաւորութեան անկումը (1187): 1847ին, Պիոս Թ. Պա–

ՆԿԱՐԻՉ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԱՐԻՊԵԱՆ

Ամիս մը առաջ բացուեցաւ Միլանոյի Քաիրոլօ ցուցասրահին մէջ, Գարիպեանի երկրորդ անհատական ցուցահանդէսը, 19 ծաղկանկարներով:

Նկարչական երեք տասնեակ տարինե – րու լուռ ղործունէութեան այս երկրորդ հաշուետուութիւնը, չտեղծեց զարմա – նքի մէջ այն, հետաքրքրութիւնը, որուն արժանի էր:

Քաթալոկին մէջ գրուած դունաւոր եր– կու նկարներուն դեղեցկութիւնը գրաւա– կանն էր ցուցահանդէսին ունենալիք յա– ջողութեան: Վստահ՝ դանելիք զեղար – ուեստական վայելքին, մտայ սրահէն ներս, արդէն լեցուած իտալացի արուես– տասէրներով:

Ծանօթ էր ինծի Գարիպեանի անձն ու արուեստը: Գիտէի թէ անոր պեղող աչ– քը տարածքի սահման չունի, կ'երկարի դասական չրջանէն արդի չրջանին վրայ, պը վերահաստատակ այդ պատրիարքու – թիւնը:

Գալով Փրանկիսկեան կրօնաւորներուն, որոնք տասնեակներով վանքեր ունին Սուրբ Երկրին մէջ, անոնք արդէն իսկ իրենց հիմնադրին օրով եկան Պաղեստին, 1217ին: Կղեմէս Ջ. Պապը դանոնք ան – ուանեց Սուրբ Վայրերուն պաչտպաննե– րը: Անոնք կառավարեցին լատին հաւա– տացեալները, մինչեւ Լատին Պատրիար– քութեան վերահաստատումը:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

1516ին, Սուրբ Երկիրը իննաւ Թրքա – կան տիրապետութեան տակ: Այդ տա – րէն ի վեր, վէճեր ծագեցան քրիստոնեայ համայնքներուն — լատին, հայ, յոյն, դպտի — միջեւ, Սուրբ Վայրերու պահ– պանման մասին:

1848էն ետք բազմաթիւ կրօնաւորու – թիւններ հաստատուեցան Սուրբ Երկրին մէջ, իրենց ժամանակը անցնելով ազօթ– քով եւ սրբազան ուսմունքով:

Առաջին Աշխարհամարտին: Թուրքիա վտարուեցաւ Պաղեստինէն եւ անոր տեղը գրաւեց Անգլիան (1920):

1948ին, Անգլիա իննքն ալ կը քաչուէր, քաղաքագիտական արիւնալի կռիւ մէջ ձը– գելով երկրին հրեայ եւ արաբ բնակիչ– ները: Անկէ ասդին, ամէն ինչ ծանօթ է:

Երուսաղէմի քրիստոնեաները բազմա – թիւ դժուարութիւններու կը բախին, հր– էական դրաւման տակ: Անոնցմէ չատեր կը դաղթեն դէպի մերձակայ արաբ եր– կիրները եւ կամ աւելի հեռու: Նման բան մը պատահած չէր անցեալի ամենատը – խուր օրերուն...:

Աշխատասիրեց
ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

միչտ ի խնդիր դեղագիտական պաչարի: Անոնցմէ է Գարիպեան, որոնք աւելի դը– րամ կուտան դիրքի քան թէ ուտելիքի: Շնորհիւ իր պրպտող ոդիին, կրցած է կենդանադրել այս 19 ծաղկեփունջերը եւ խօսուն դարձնել անոնց բազմերանդ հա – մադրումը: Եթէ ըսէմ թէ, Գարիպեան Միլանոյի հռչակաւոր Կալերիայի Քան – ճաքքի դրասճաոին Էտտամփներու հա– ւաքածոյին մէջ է օրուան մեծերու կող– քին, բացատրած կ'ըլլամ իտալացի ար– ուեստասէրներուն գնահատանքը, որ կ'ընծայեն մեր պատուական նկարիչին:

Եղեռնի սերունդէն է, այս նկարիչն ալ: Տատապանքի մէջ պողպատած անոր կամ– քը արհամարհանքն եղաւ զրկանքին: Ցա– ջողութիւնը իր քմայքներն ունի. մէկուն քիչ վճարել կուտայ, միւսին չատ աուղ՝ իր գինը: Սուղ վճարուածն է սակայն, որ ընդհանրապէս կ'ըլլայ մնայուն:

Երկար տարի իր մասին տեղեկութիւն չունենալու ենթադրել տուած էր ինծի, թէ կ'անցընէ ամլութեան չրջան մը: Հրճուանքով տեսայ իր արուեստանոցին մէջ դիպուած նկարները, արդիւնքը ա– ռանձնութեան մէջ հասունցած բեղուն դործունէութեան մը, որ անկասկած պի– տի ըլլայ իր ապադայ նուաճումներուն նախերդանքը:

Այս նկարները դիտող աչքը սակայն, չի կրնար զդալ անոնց արտայայտաչա– ոդիին դեղեցկութիւնը, եթէ չէ դաստիա– րակուած նկարչական արուեստին մէջ: Անոնց զօրեղ կառուցուածքն ու գոյնի պարարտ խմորը հասունութեան վկայու – թիւններ են ժամանակի պահանջին հա – մընթաց չարադրական նոր ըմբռնում – ներով:

Արտայայտաչանները ընդհանրապէս տխուր մարդիկ են: Կը ներչնչուին կեան– քին ողբերգական երեւոյթներէն: Գա – րիպեան, ամէնէն դառն վայրկեաններուն մէջ անդամ պահեց երեւութական խաղա– դութիւն մը, իբրեւ նախապայման աչ – խատանքի: Տխուրը Գարիպեանի մէջ է, դուարթ դիմակի մը տակ:

Իր արուեստանոցին հսկայ նկարը, ար– ամաթիկ ոդիով նկարուած, կը յիչեցնէ նախասիրութիւնը, որ ունի Կոյայի հո – դեխառն չրջանին հանդէպ:

Տատապանքի պատկերն է դարձեալ, որ կը յայտնուի բնանկարներու մէջ, խո – նարհ մարդոց խմբաւորումներով: Ակնե– րեւ է ճիդը, որ կը թափէ նկարիչը, մեղ– մացնելու համար զրկանքին արտայայ – տութիւնը, յատկապէս փայլատակային դոյներու միջոցով, որոնք պիտի մնան իր նկարչութեան ամէնէն յատկանչական մասերը:

Ահա նկարիչ մը, կամք մը աննկուն, հաւատար աչխատանքի եռանդին, որ տա– րիներէ ի վեր կը չանայ զօդել անցեալին արուեստը ըմբռնումին հետ ներկային, աւելցնելու համար թիւը այն նկարիչնե– րուն, որոնք իրենց տաղանդով պատիւ կը բերեն Հայութեան:

Ք.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (46)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Իշխան Վասիլիյ հարցականօրէն իշխա– նուհիին նայեցաւ, բայց չկրցաւ հասկը– նալ թէ ան ըմբռնե՞ց իր ըսածներուն ի– մաստը, թէ լոկ պինքը կը դիտէր...

— Ես անդադար պիտի ազօթեմ Աս– տուածոյ, որպէսզի պթայ անոր վրայ, պատասխանեց ան, եւ անոր բարի հոգիին խաղաղութեամբ թողու այս...

— Այո, այդպէս է, անհամբերութեամբ չարունակեց իշխան Վասիլիյ, սրբելով ճաղատը եւ դառն դայրոյթով մը դարձեալ իր քով քաչեց հրած աթոռը, բայց վեր– ջապէս... վերջապէս եականն այն է, դուն ինքդ ալ դիտես, որ անցեալ ձմեռ կոմսը կատակ մը ըրեց, ըստ որուն ամբողջ կարողութիւնը փիէրին կը ձգէ՝ անտե – սելով իսկական ժառանգորդները:

— Լ՛հ, ի՞նչ ընենք, Թող ըրած ըլլայ, հանդարտութեամբ ըսաւ իշխանուհին, ան չի կրնար փիէրի վրայ կատակել. փիէր ապօրինի զաւակ է:

— Սիրելիս, ըսաւ իշխան Վասիլիյ յան– կարծ, աչխոյժով սեղմելով աթոռը, ո– դեւորուած չարունակեց խօսիլ, բայց ե– կուր տես, որ կայսեր խնդրագիր է մա– տուցած փիէրը որդեդրելու համար: Կը հասկնա՞ս, կոմսին մատուցած ծառայու– թիւնները նկատի առնելով անոր խնդիրը պիտի չարդուի:

Իշխանուհին ժպտեցաւ, ինչպէս կը խնդան անոնք որոնք կը կարծեն թէ ի– րենց խօսակիցն չատ աւելի տեղեակ են խնդրին:

— Ես քեզի աւելին կ'ըսեմ, չարունա– կեց իշխան Վասիլիյ բռնելով անոր ձեռ– քը, նամակը գրուեր է, սակայն չէ դրր– կուած, բայց կայսրը լուր ունի նամա– կէն: Այժմ էականն այն է, թէ ոչնչաց – ուած է այդ նամակը թէ ոչ, եւ եթէ ոչ այդ պարագային ամէն բան վերջանալէն ետքը, իշխանը հառաչեց հասկցնել ու – զելով թէ ինչ իմաստով կը գործածէ «ա– մէն բան վերջանալէն» բառերը, կը բա– նան կոմսին թուղթերը եւ կտակը նա – մակին հետ մէկտեղ կը մատուցուի կայ– սեր, ու խնդիրը հաւանօրէն կը չարդուի: Փիէր, որպէս օրինաւոր զաւակ, կը ստա– նայ ամբողջ ժառանգութիւնը:

— Իսկ մեր բաժինը, հարցուց իշխա – նուհին հեղնաբար ժպտելով, իրրեւ թէ ամէն բան կրնայ պատահիլ բայց երբեք իշխանին ըսածները:

— Բայց, խեղճ Քադիչս, արեւու պէս պայծառ է, այն ատեն Փիէր միակ օրի– նաւոր ժառանգորդը կ'ըլլայ, իսկ դուք ա՛յ այս անդամ չէք ստանար: Դուն պէտք է տեղեկանաս թէ կտակին ու նա– մակը ոչնչացուա՞ծ են արդեօք, եւ եթէ ինչ ինչ պատճառներով մոռացութեան մատնուած է, դուն պէտք է գտնես զա – նոնք, որովհետեւ...

— Այդ էր պակաս, ընդհատեց զայն իշխանուհին հեղնօրէն ժպտելով աչքերու անփոփոխ արտայայտութեամբ: Ես կին եմ, ըստ ձեզ մենք բոլորս յիմարներ ենք, բայց ես այնքան միամիտ չեմ, որ ա– պօրինի զաւակը չի կրնար ժառանգել... Փիճ մը, աւելցուց ան ենթադրելով այս թարգմանութեամբ վերջնականապէս ա– պացուցանել իշխանին ըսածներուն անհե– թեթութիւնը:

— Ի՞նչպէս դուն չես հասկնար, կա – դիչ: Դուն խելացի ես, ի՞նչպէս չես հաս– կրնար. եթէ կոմսը կայսեր նամակ դրեր է, ու կը խնդրէր Փիէրը ճանչնալ օրի – նաւոր, այդ պարագային չատ կարեւոր է, Փիէր այլեւս ոչ թէ Փիէր է, այլ կոմս Բեզուխով, եւ այն ատեն կտակին հա– մաճայն ան կը ստանայ բոլորը: Եւ եթէ կտակը նամակով միասին չէ ոչնչաց – ուած, այդ պարագային քեզ ուրիչ բան չի մնար ընել, բայց մխիթարուիլ քու առաքինութեամբդ, այս դուն ճշմարտու– թիւն է:

— Ես դիտեմ, որ կտակը դրուած է, բայց դիտեմ նոյնպէս որ այդ իրական արժէք մը չունի: Եւ դուք, ինչպէս կ'ե– րեւի, զիս կատարեալ յիմարի մը տեղ կը դնէք, քուդինս, ըսաւ իշխանուհին այնպիսի երեւոյթով մը, որ կարծես ը– սածը սրամիտ եւ վիրաւորական բան մըն էր:

— Իմ սիրելի իշխանուհի Քաթերինա Սիմէոնովնա, անհամբերութեամբ ընդմի– ջեց իշխան Վասիլիյ, ես քեզ մօտ վի– ճաբանելու եւ զիրար վիրաւորելու հա – մար չեկայ, այլ որպէս ազդականի, ա– զկ, բարի, ճշմարիտ ազդականի մը հետ, ձեր իսկ չահերուն վրայ խորհելու: Ես քեզ տասներորդ անդամը ըլլալով կ'ը– սեմ, եթէ կայսեր ուղղուած նամակը եւ յօդուտ Փիէրի կտակը կոմսի թուղթերուն մէջն են, այդ պարագային դուն, իմ ա– զնականս եւ քոյրերդ ժառանգորդներ չէք: Եթէ ինձ չես հաւատար, դոնէ հա– ւատա տեղեակ մարդոց խօսքերուն: Այս վայրկեանիս կը խօսակցէի Տիմիտրիյ Օ– նուֆրիչի հետ (տնային փաստաբանն էր) ան ալ նոյնը հաստատեց:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԱԼԱՆՍ — *Այրի Տիկին Դաւիթեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝*

ՄԿՐՏԻՉ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահուան հինգերորդ տարեդարձին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

×

Այրի Տիկին Հայկանոյշ Գրիգորեան, Օր. Նելլի Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Գրիգորեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի (Նոյ. 29) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ԼԻՈՆ — Ս. ՅԱԿՈԲ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Սպ. Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի (29 Նոյեմբեր) պատարագի ընթացքին, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն կը կատարուի Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախկին նախագահ

ՋՕՐ. ՇԱՒԻ ՏԷ ԿՕԼԻ յիշատակին։

Կը պատարագէ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան։ Պատարագը պիտի երգէ կոմիտաս երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Պր. Օֆլազի, երգէոնի ընկերակցութեամբ Օր. Ո. Ֆէլահեանի։

Պատարագը ժամը 10ին։ Հոգեհանգստեան պաշտամունքը ժամը 11ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլ. Օտտոյի թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Տէր եւ Տիկին Յակոբեան 20 եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Գամպէրեան 20 Մարսիլիոյ Մշակ. Տան, Պուլ. Օտտոյի Կոպ. Խաչ 20 Մարսիլիոյ Մշակ. Տան, Տէր եւ Տիկին Թիւթէլեան 20 Մարսէյլի Մշակ. Տան, 10 եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Տէր-Ոսկեան 10 եկեղեցւոյ, 10 Մուրատ Ռեսմնասիրացին, Տիկին Տէր-Գէորգեան 20 Մարսիլիոյ Մշակ. Տան, Տէր եւ Տիկին Բարունակեան, Տէր եւ Տիկին Փիլիկեան 10ական եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Փիլիկեան 10 Մարսիլիոյ Մշակ. Տան, Պր. Գալուստ Սաղրեան 20 Մշակ. Տան, այրի Տիկին Զաքարեան 10 եկեղեցւոյ, Օր. Սարգիսեան 15 Մշակ. Տան, Պ. Սերոբ Գինոսեան 15 Մշակ. Տան, 10 եկեղեցւոյ, Քարճեան ընտանիք 10 եկեղեցւոյ։ Հանգուցեալ Ա. բամ Մուրատեանի յիրիմին այցելութեան առթիւ Արծիւ – Հ.Մ.Ը.Մ. մարզական Միութեան կողմէ Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ 30 ֆրանք։

RECHERCHONS

Nous possédons magasin de confection en gros très bien placé dans le Sentier sur gros passage. Nous vous offrons d'être votre commissionnaire et de vendre vos articles de grosse diffusion avec votre facturation.

Ecrire : Mr. LEA
45, Ave. Pierre-Larousse
92 - MALAKOFF

ԽՆԴՈՑՔ ԵՒ ՁԱՁ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խընջոյքը Դեկտեմբեր 6ին կիրակի ժամը 14ին, Ֆապրըկուլ Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ։ Հայկ եւ եւրոպական պարեր։ Գեղարուեստական բաժին։

Արձանագրուիլ Նոյեմբեր 25էն առաջ, Նշան Նաճարեանի մօտ՝ Քամփաները Ռոզրէ Լէփէն տէ Պասթիւ, Սէնթ ան – թուան։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆ — *Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կօչկակարեանէ 50 Ֆր. Երուանդ Պետրոսեանի մահուան տարելից առթիւ։

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 28, ԺԱՄԸ 21ԻՆ, ՍԱԼ ՄՈԼԻԷՌ (18 ՔԷ տը Պռնտի)

Պատուոյ Նախագահ
LOUIS PRADEL (Maire de Lyon)

Prendront la parole :
Prof. N. ARPIARIAN
JEAN-MARIE CARZOU
Maître JULES WOLF

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ – ԲԱՐԹՈՂԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս – Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տրբազնագոյն տօնի առթիւ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի 29 Նոյեմբեր կիրակի առաւօտեան, ուր պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Յակոբ եպիսկոպոս Վարդանեան։

Նոյն օրը մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ՋՕՐԱՎԱՐ ՏՂ ԿՕԼԻ հոգւոյն համար։

Նմանապէս, ըստ ընկալեալ սովորութեան, մատաղի օրհնութիւն պիտի կատարուի։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կրընոպլէն, Սողոմոն Զատիկեան 50 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին, վաղամեռիկ Սեդրակ Մարաշլեանի (զոհ՝ Սէն-Լօրան տէ Փոնի արկածին) մահուան է յիշատակ։

×

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Գր. Կիւլեան վաղամեռիկ Օր. Ռեբեկա Փիլիպոսեանի ցաւալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 50 Ֆր. Կապոյտ Խաչի կայանին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԱՅՑ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է այցելութիւն մը Մոնմորանսիի ծերանոցին Դեկտ. 6ին, զեղարուեստական բաժինով։ Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տիկին Սրապեանի 626–42–48, Տօնիկեանի 642·62·45, Յովսէփեանի 642–99–01։

Օթոքառը կը մեկնի ժամը 13,30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն։ Դին 10 Ֆր.։

ՖԻԼՄԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան.

ՍԻՐՏԸ ԵՐԳՈՒՄ Է
գուցատր հայախօս ժապաւէն

Դեկտ. 1, երեքշաբթի ժամը 21ին։։

Ֆիլմը կը ցուցադրուի ճիշդ ժամուն, իսիի Ալհամպրայի սրահը (Մեթրօ Մեռի տ'Իսիէն 50 քայլ)։

Մուտք 6 Ֆրանք։ Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներէն։

ԱՐԱՐԱՅԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 29 Նոյեմբեր, առաւօտեան ժամը 11ին, պատարագ Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ–Մեսրոպ եկեղեցին, արարողութենէն ետք հոգեճաշ Սէն–Ժերոմի սրահին մէջ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 5 Դեկտ. Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3,30ին Ա.Հարոնեան ակումբին մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիները ներկայ գտնուիլ։ Ժողովի օրակարգն է. 1. Զեկուցում եւ հաշուետուութիւն, 2. Հասութաբեր ձեռնարկի որոշում 3. Վարչական ընարութիւն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԴԱՐԱՆԻ թատերական ներկայացումը կիրակի Մարտ 14ին։

×

Արնուվիլի Անարատ Յղութեան Քոյրերու տօնածառը Դեկտ. 20ին։

OFFRE D'EMPLOI

Offrons à personne majeure ayant déjà situation, emploi à TEMPS PARTIEL (horaire libre) gains élevés (selon hiérarchie), bonne présentation, excellentes références morales exigées.

Pour rendez-vous, téléphoner entre 10 h. et 12 h. 30 à 285-25-99.

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ. Փոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Փետրուար 28ին, Անիէռի քաղաքապետարանի չքեղ թատերասրահը։ Մանրամասնութիւնները յայտնուին։

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԱՒՍՏՐԻԱ
ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻԻ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ. 21 Թրէն տէ Ներժով կառ տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 2 նոյն կայարանէն։

ՊՐԻՒՔի մէջ (Զել ամ Զէլ մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր։ Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիւժ, փաք-ինամժ, եւայլն։

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով միասին։

Մասնակցութիւն 485 Ֆր. բոլոր ծախքերը մէջը։

Կանխավճար՝ 100 Ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։

ՉԵԼ ԱՄ ՉԷ, Սալցպուրկի մէջ ձմեռնային մարզական հրաշալի կայան մը, զեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած սաստիկ յուրտերէն բարձր լեռներուն շրջապատ։ Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, ֆոլֆլորիֆ երեկոյթներ եւայլն։

Մասնակցութիւն՝ 525 Ֆր.։

Կանխավճար՝ 100 Ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան գինը (ք. կարգով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
Է.Տ. ՁԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս կիրակի առաւօտ, ժամը 9,30ին, Ա. կայանէն Ժէրար Սթեֆանէսքոյի էմիսիոնը՝

Ս. ԼՈՒՏՈՎԻԿՈՍ ԵՒ ՀԱՑԵՐԸ

L'ASSOCIATION DES OFFICIERS ANCIENS COMBATTANTS DE L'ARMEE FRANÇAISE A TITRE ETRANGER

rendra un hommage solennel à la mémoire de tous les officiers à titre étranger ainsi qu'aux Présidents d'Honneur et membres de l'Association le Maréchal A. JUIN, le Général KOENIG, les Généraux : L. GAULTIER, E. JOSSET, E. DE LARMINET, R. MONCLAR, Z. PECHKOFF au cours d'une cérémonie commémorative sous le Haut Patronage de Monsieur Henri DUVILLARD, Ministre des Anciens Combattants le SAMEDI 28 NOVEMBRE à 11 heures, au cimetière de Sainte-Geneviève-des-Bois (Essonne) devant le Monument de l'Association.

A l'issue de la Cérémonie, un Vin d'Honneur sera offert à la Maison Russe de Sainte Geneviève des Bois.

Départs des cars de la Place Denfert-Rochereau à 9 h. 15 et 10 h..

Le Banquet annuel de l'Association aura lieu au Cercle Militaire le MERCREDI 2 DECEMBRE à 20 heures. Inscription chez

M. ARAKELIAN Hagop
20, rue Nungesser et Coli Paris 16e
Téléphone : 605-34-70.

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 29 Նոյեմբեր ժամը 10,30ին հոգեհանգստեան ճայնաւոր պատարագ

ՋՕՐԱՎԱՐ ՇԱՒԻԼ ՏՂ ԿՕԼԻ

հոգւոյն համար։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Փոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի չուրջ, Դեկտ. 6ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը։ Հասցէ՝ 1. Փլաս Օթէլ տը Վիլ։

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ
27
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI
27 NOVEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11·976

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.976

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԲԻՒՐԵՂԱՆԱՅ

Կացութիւնը կը բիւրեղանայ հետզհետէ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։

Օգոստոս 7ի եռամսեայ հրադադարը երկարաձգուեցաւ՝ երկուստեք լռելեայն համաձայնութեամբ։

Այս պարագան ցոյց կուտայ թէ կողմերը չատ փափաքող չեն վերսկսելու կռիւները, համոզուած՝ որ դինուորական յաղթանակները ոչ մէկ կերպով կ'ներաշխատուրեն մնայուն խաղաղութիւն մը, որուն տ'ընքան պէտք ունին Արաբներն ու Հրեաները։

Վերջին ամիսներու քաղաքական յեղաշրջումներն ու ներքին խմորումները յատկանշական են ամէն կերպով։

Նախագահ Նասրի անակնկալ մահը ո՛չ մէկ ցնցում առաջ բերաւ Գահիրէի մէջ, ուր Ընկերվարական միութիւնը՝ իբրեւ միակ կուսակցութիւն կը չարունակէ իր հիմնադրին զաղափարական ու քաղաքական ուղեգիծը՝ երրորդութեան մը հաստատական պատասխանատուութեամբ։

Նասր մեռաւ՝ առանց իրականացած տեսնելու իր երազը — Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը, Ալճանտեանի եղերքներէն մինչեւ Պարսից Ծոց։ Սակայն չմեռաւ զաղափարը։ Իր ցանած սերմերը սկսած են ծիլեր արձակել։

Եգիպտոս, Սուտան եւ Լիբիա արդէն իսկ սկզբունքով համաձայնած են կազմելու համարաբական դաշնակցութիւն մը։ Իրարու սահմանակից ու զաղափարակից այս երեք երկիրները կը ներկայացնեն կարեւոր ուժ մը, որ կոչուած է որոշ դեր մը կատարելու արարական աշխարհին մէջ։

Այս խմբակցութիւնը սերտ կապեր կը մշակէ Խորհրդային Միութեան հետ։

Յառաջիկայ Յունուար 15ին Սուտանի մէջ տեղի պիտի ունենան մեծ հանդիսութիւններ՝ ամբարտաւանի կառուցման աշխատանքներուն աւարտումը տօնելու համար, մասնակցութեամբ Խորհրդային Միութեան եւ արաբական զանազան երկիրներու պաշտօնական ներկայացուցիչներուն։

Այս առթիւ Սուտանի մէջ հանդիպում պիտի ունենան Եգիպտոսի, Սուտանի եւ Լիբիոյ պատասխանատու պատուիրակները՝ համարաբական դաշնակցութիւնը ամուր հիմերու վրայ դնելու համար։

Ցոյսեր կան, որ Սուրիա եւս միանայ երեքներու դաշնակցութեան։ Եգիպտոսի Պաշտպանութեան նախարար զօրավար Մոհամէտ Ֆաուզի քանի մը օր առաջ Դամասկոսի մէջ կարեւոր չփումներ ունեցաւ Զօր· Հաֆէզ Ասատի նորակազմ կառավարութեան հետ։

Զաղափարական դեռնի վրայ Սուրիա չատ մօտ է միւս երեք երկիրներուն։ Միակ դժուարութիւնն այն է, որ աշխարհագրապէս սահմանակից չէ անոնց։ Այս անպատեհութեան փորձը տեսնուեցաւ 1958 Փետրուարէն 1961 Հոկտեմբեր։

Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի ճակատին վրայ փոխադարձ ամբաստանութիւններն ու բողոքները կը չարունակուին, առանց սակայն ծանրակշիռ հանգամանք ստանալու։

Ցայտնի է, որ հրադադարը առիթ ընծայած է երկու կողմերուն ալ ամրապնդելու իրենց ռազմական դիրքերը, հաշտութեան բանակցութեանց առեն աւելի ուժով կարենալ խօսելու համար։

Հիմա այլեւս խօսքը պիտի պատկանի դիւանագէտներուն։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՊԱՆ-ՏԵԼՄԱՍ ՎԱՐՇԱՒԱ ԳՆԱՑ

Ֆրանսայի նախարարապետն ու Արտաքին նախարարը Վարշաւա մեկնեցան Հինգշաբթի օր՝ երեք օրուան պաշտօնական այցելութեան։

Այս այցելութիւնը մաս կը կազմէ երկու երկիրներու աւանդական բարեկամութեան չրջագիծին։ Այս առթիւ դիտել կը տրուի, որ նախարարապետի պաշտօնին կոչուելէն ի վեր Շապան Տելմաս առաջին անգամն է, որ պաշտօնական այցելութիւն կը կատարէ արտասահման։

Ոչ մէկ տարակարծութիւն դոյութիւն ունի Լեհաստանի եւ Ֆրանսայի միջեւ, քանի որ, ինչպէս կը հաստատեն Փարիզի մէջ, երկու երկիրները բարեկամական լաւ կապ մը ստեղծած են իրարու միջեւ։ Միւս կողմէ դիտել կը տրուի, որ Փարիզ միշտ փափաքած էր բարելաւուած տեսնել լեհեւեզերման յարաբերութիւնները։

Օտեր–Նայսի խնդրին մէջ եւս Ֆրանսա 1945էն ի վեր պաշտպանած է այն տեսակէտը, թէ այդ սահմանագիծը պէտք է այլեւս նկատել «անփոփոխելի»։ Տը Կօլ այս մասին յստակ արտայայտուած էր 1967 Սեպտեմբերին, երբ Լեհաստան կը դտնուէր։

Գործնական դեռնի վրայ անչուշտ քննութեան պիտի առնուին երկու երկիրներու մշակութային, տնտեսական, դիտական եւ թեքնիք փոխանակութիւնները, ինչպէս որ նախատեսուած էր Ֆրանք-Լեհ համաձայնագրով, կնքուած 1969 Հոկտեմբեր 10ին։ Առեւտրական հաշուեկշիռը միշտ ի վնաս Լեհաստանի է, այլ խօսքով Լեհաստան չատ աւելի կը ներածէ Ֆրանսայէն, քան ինչ որ կ'արտածէ դէպի հոն։ Բացը մէկ երրորդի համեմատութեան կը հասնի։

Կարդ մը պղպիւրներու համաձայն, խօսակցութեանց նիւթ պիտի դառնան նաեւ Չինաստան եւ Լեհաստանի յարաբերութիւնները Հասարակաց Շուկայի հետ։ Վարշաւա միշտ ճկուն դիրք մը որդեգրած է համայնավար Չինաստանի հանդիպ, բաղդատմամբ Մոսկուայի եւ անոր բանեակ միւս երկիրներուն (Ռումանիա բացառութիւն կը կազմէ)։

Միւս կողմէ, Լեհաստանի յարաբերութիւնները ու կապը Հասարակաց Շուկայի հետ ցայսօր եղած են իրաւախոհութեամբ, երկուստեք։

Մինչ Շապան եւ Շուման Վարշաւա կը մեկնէին Հինգշաբթի օր, Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը կ'ուսարտէր իր այցելութիւնը Իտալիա եւ կը վերադառնար Պոն։

Պրանտի այցելութեան նպատակը եղած էր բացատրել Իտալացիներու իր արեւելեան քաղաքականութիւնը եւ այդ ուղղութեամբ ցարդ ձեռք ձգուած յաջողութիւնները։ Հոմ եւ Պոն կ'ուզեն արագացնել Անգլիոյ մուտքը Հասարակաց Շուկայի մէջ։ Կը փափաքին, որ իրենց առաջադրութիւնը իրագործուի 1971ի տարեվերջէն առաջ։

Ինչ կը վերաբերի արեւելք–արեւմուտք խորհրդաժողովին, Եւրոպայի ապահովութեան մասին, Պոն եւ Հոմ համաձայն են հաստատելու, թէ նման խորհրդաժողով կարելի է դումարել, երբ կարգադրուի Պերլինի հարցը։ Երկու Գերմանիաներու յարաբերութիւնն ալ պէտք է աւելի յստակ դիմագիծ ստանայ։

Միջին Արեւելքի հարցին մէջ երկու երկիրներն ալ բաղձանք կը յայտնեն, որ վերսկսին Եարինկի խօսակցութիւնները։

Աւելցնենք, որ Ֆինլանտա առաջարկեց, որ Հելսինքիի մէջ նախապատրաստական աշխատանքները կատարուին Եւրոպայի ապահովութեան խորհրդաժողովի գումարման համար։

ՊԱՊԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Հինգշաբթի օր Պապը ճամբայ ելաւ Վատիկանէն դէպի Ծայրագոյն Արեւելք։ Ամբողջ ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ մինչեւ Դեկտեմբեր 4։

Պօղոս Զ·ի առաջին այցելութիւնը պիտի ըլլայ Մանիլլա, ուր Ս· Քահանայապետը կը հասնի Ուրբաթ օր, երկու հանդրուաններէ ետք։ Առաջինը՝ Թեհրան, իսկ դիւերը՝ Տաքքա։ Այս վերջին հանդրուանը նախատեսուած չէր եւ առջի օր միայն որոշուեցաւ, որպէսզի այդ մէկ ժամուան կարճ այցելութեամբ Տաքքայի օդակայանը, Պապը ցոյց տայ թէ Կաթոլիկ աշխարհը կը խորհի Փաքիստանի աղէտեալներուն մասին։

Ուրբաթ օր, Պօղոս Զ· կը հասնի Մանիլլա, ուր պատարագներէ եւ պաշտօնական այցելութիւններէ ետք, Կիրակի օր կը մեկնի դէպի Սիտնէ, Սամոա կղզիէն անցնելէ ետք։ Երեքշաբթի օր, Պապը պիտի մասնակցի Աւստրալիոյ եւ Ովկիանիոյ եպիսկոպոսական ժողովներու աշխատանքներուն։ Դեկտեմբեր 3ին Սիտնէյէն կը մեկնի ձաքարթա, ապա Հոնկ-Կոնկ, ուրկէ Դեկտ· 4ին կը վերադառնայ Հռոմ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԱՓՈՆ ԳՐԱԳԻՏԸ Եոքիօ Միչիմա, իր քանի մը ընկերներով, Հարաւ-Քիրի ըրին առջի օր, ապա դէպատուեցան։ «Կեցցէ՛ կայսրը» պոռացած է դրադէտը առջի օր, ապա նախնիքներու սովորութեամբ փորը բացած է Սամուրայի սուրով։ Իր ընկերներէն մին վերջացուցած է գործը եւ դէպատած դրադէտը նախքան ինք ալ Հարաւ-Քիրի ընելով։ Գրադէտը այս ձեւով ուզած է բողոքել Ճափոնի քաղաքական ապականութեան դէմ։ Լուրը ռումբի պէս պայթած է երկրին մէջ։ Միչիմա 46 տարեկան էր եւ ամէնէն ծանօթ դրադէտներէն մէկը, նոյնիսկ իր անունը տրուած էր Նոպէլի մրցանակի համար։ Հռչակ ունեցող իր գործն էր՝ «Ոսկիէ տաճարը այրող մարդը»։ Վարչապետ Սաթօ յայտարարած է այս առթիւ. «Կը խորհիմ թէ խենթեցած էր»։ Մի քանի ձեռք կ'առնուին, որպէսզի ուրիշ ծայրայեղներ չհետեւին Միչիմայի։

ՆԻՒ ԵՈՐՔի մէջ եղեռնափորձեր եղած են խորհրդային օդանաւային Այէրոֆլոթ եւ զրօսաշրջիկութեան՝ Ինթուրիսթի գրասենեակներուն դէմ, հատանարար Հրեաներու կողմէ, ինչպէս ենթադրել կուտայ Այէրոֆլոթի եղած հեռաձայն մը, որու ընթացքին անանուն խօսակիցը ըսած է. «Թող աշխարհ գիտնայ որ ցորչափ Հրեաները դատուին Ռուսիոյ մէջ, Խորհրդային Միութիւնը պ'իսի դատուի։ Այլեւս երբեք»։ Այս վերջին խօսքը (այլեւս երբեք) նշանարանն է ծայրայեղ հրեայ կազմակերպութեան մը։

ԱՆԺԷի մէջ Ժ· Ժ· Սերվան–Շրայպէրի վրայ յարձակում գործուած է առջի իրիկուն, երբ Ամմատական կուսակցութեան քարտուղարը դասախօսութիւն մը կը կատարէր։ Թեթեւօրէն վիրաւորուած է։ Կ'ըսուի թէ յարձակողները կը պատկանէին աջ չարժումի մը։

ԳԱՀԻՐԷ մեկնած է Սուրիոյ նոր նախագահը՝ Զօր· Ասատ։ Քաղաքական կարեւոր խօսակցութիւններ պիտի ունենայ եգիպտացի վարիչներուն հետ։ Սուրիոյ նոր իշխանութիւնը տրամադրութիւն յայտնած է մաս կազմելու Լիբիա – Սուտան – Եգիպտոս դաշնակցութեան, իսկ միւս կողմէ Գահիրէ կը բաղձայ արեւելեան ճակատի կազմակերպումը եւ զօրացումը հաստատել՝ Սուրիոյ, Յորդանանի եւ Պաղեստինցիներու համախոհութեամբ։ Նոր իշխանութիւնը որոշ յոյսեր կը ներչնչէ եգիպտացիներուն, այս ուղղութեամբ։

ԻՍՐԱՅԷԼի Արտաքին նախարարը յայտարարեց, թէ Թել Ավիվ հաղորդած է Խորհ· Միութեան, որ պատրաստ է վերսկսիլ խօսակցութեանց Միջին Արեւելքի հարցին չուրջ։

ԿԻՆԻի վրայ կատարուած «փորթու – կալեան յարձակումը» կատարեալ առեղծուած մը դարձած է եւ, համաձայն որոշ չրջանակներու, ներքին խլրտում մըն էր օրուան իշխանութեան դէմ։ Հինդ միլիոն բնակչութիւն ունեցող երկիր մը կէս միլիոն քաղաքական փախստական ունի։ Ընդդիմադիր կուսակցութիւններ կը դործեն չրջակայ երկիրներու մէջ։ Այս տարբերն են, որ խլրտումներ ստեղծած են դուրսէն եւ ներսէն յարձակելով։ Սէկրու Թուրէ հարցը միջազգայնացնել փորձած է։ Յամենայն դէպս ոչ մէկ լրագրողի թոյլ կը տրուի կինէ այցելել։ Կատարեալ «բեմադրութիւն» մըն է, յղացուած Սէկրու Թուրէի կողմէ։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Փաքիստան մերժեց հրնդկական կառավարութեան օժանդակութեան առաջարկը աղէտեալներուն։ Միւս կողմէ «օտար ներկայութեան դէմ բողոքած են չինական հատուածի համայնավարներ։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԵԱՆ ուժերը բուռն բախումներ ունեցան Պաղեստինցիներու հետ, երկրին հիւսիսը։ Բանակը յաջողեցաւ տեղահան ընել Պաղեստինցիները իրենց դիրքերէն։

ԷՖ–ԷՆԹԷՌի գործադուլը վերջ դտաւ Զորեքշաբթի օր։ Սկսած էր Նոյեմբեր 18ին։ Սենտիքանները յաջողեցան ամսա – թոշակի 14րդ ամիս մը ապահովել, ամսական 100 ֆր· յաւելում (Հոկտ· 1էն) եւ տարեվերջի պարգեւ մը 100էն 120 ֆրանքի։

ՓԱՐԻԶԵԱՆ արուարձաններու բժշկական դրասենեակները զոց պիտի ըլլան Ուրբաթ օր։ 5000 բժիշկ դործադուլ կ'ընեն երեք օրուան համար։ Փարիզի բը – ժիշկներու սենտիքան, այս առթիւ յայտարարեց թէ դէմ է այս որոշումին։

ԿՕԼԻՄԹ երեսփոխանը՝ տը Կրէյլի արդէն իսկ հանդիպած էր իր վրայ յարձակողներէն մէկուն, ժողովի մը ընթացքին։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐ ժամը 6ին Պասթիյէն–Նասիոն ցոյց մը տեղի կ'ունենար բողոքելու համար Վիէթնամի պատերազմին դէմ։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ թղթատարական ապասարկութեանց դործադուլը մասնակի բնոյթ ստացած է։ Զորեքշաբթի օր, բաչխումի ապասարկութեան 23 առ հարիւրը միայն հետեւած էր չարժումին։

ՆԻՔՍԸՆ պաշտօնանկ ըրաւ իր ներքին նախարարը։

ՅՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ Արտաքին նախարարը՝ Գրոմիկօ Արեւելեան Պերլին գնաց, ուր հանդիպում կ'ունենայ Վալթէր Ուլպրիխթի հետ։ Կ'ըսուի թէ այս տեսակցութիւնը նախատեսուած չէր։

ՀՌՈՄի Հունդարիոյ դեսպանը քաղաքական ապաստան ուզեց իտալական կառավարութենէն։

ԿՆՈՋ ՆԵՐԿԱՅ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԿԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Անցեալ չաբթուան ընթացքին «էլ» կայսի հանրածանօթ չաբաթաթերթը վերապրի մէջ, երեք օր տեւող համաժողով մը կազմակերպած էր, նուիրուած Ֆրանսայի կնոջ ներկայ վիճակին եւ անոր ապագային:

Հրաւիրուած էին, Ֆրանսայի ամէն գաւառակարգի պատկանող անձնաւորութիւններ, այր մարդ թէ կին:

Մասնակցեցան նախարարները, երես-փոխաններ, լրագրողներ, քաղաքական կուսակցութեանց պետերը, դրագէտներ, դիւանագէտներ, ճարտարապետական հիմնարկութեանց պետեր, բժիշկներ, վաստակաւորներ, գործաւորներ եւ պաշտօնեաներ, ինչպէս նաեւ պարզ «ընտանիքի մայր»եր, երիտասարդ կամ տարիքոտ:

Ամէն անգամ որ «կիներու համաժողովներու» մասին կը խօսուէր անցեալին, տեսակ մը հեգնանք կը նշմարուէր ամէն տեղ: Շատերը կը յիշէին նախկին «Սիւֆրաժէթ»ները կամ ուրիշ չատ մը պատմական ցոյցեր, որոնք երբեք լուրջ տպաւորութիւն գործած չէին:

Վերոյլիւ համաժողովը բացառիկ յաջողութիւն մը ունեցաւ թէ՛ իր թիւով եւ թէ մասնակցողներու որակով եւ արծարծուած հարցերու լրջութեամբ եւ այժմէականութեամբ:

Երեք օր տեւող անկեղծ եւ ազատ խորհրդակցութիւն մըն էր: Բոլոր մասնակցողները, պատրաստուած լրջօրէն, հիմնուած փաստերու վրայ կնոջ ներկայ վիճակին փոփոխութեան համար չատ մը յատակ ծրագիրներ առաջարկեցին:

325 պատուիրակուհիներ կը ներկայացնէին Ֆրանսայի ներկայ իսկական բնակչութեան ընդհանուր եւ հարազատ պատկերը:

Բանաձեւերը, խորհրդակցութեանց արդիւնքը, առաջարկները, վերածուեցան հաստատուր դրքի մը եւ յանձնուեցաւ Փիէր Լազարէֆի կողմէ նախարար ժաք Պօմէլի, որ պիտի ներկայացնէ զայն եւ յանձնէ Հանրապետութեան Նախագահին, եւ Վարչապետին:

Նախարար Մօտուի, վերջին եղրակացութեանց մէջ ըսաւ. «Այս համաժողովը մեկնակէտը պիտի ըլլայ որպէսզի Ֆրանսացի կինը նոր, օգտակար եւ աւելի պատուաւոր տեղ մը գրաւէ հասարակութեամբ Ֆրանսայի կեանքին մէջ»: Հարցերը շատ էին եւ այժմէական, կնոջ աշխատանքի պայմանները, օրինական դիրքը, բնակարանը, առողջութիւնը եւ ուսումը:

Այս բոլոր կէտերուն մէջ կիները կը պահանջէին հաւասարութիւն արական սեռին հետ: Նոյն կարելիութիւնները, *Թոշակի հաւասարութիւն, ընտանեկան յարկին մէջ ղեկավարութեան հաւասար իրաւունքներ, ինչպէս նաեւ պատասխանատու դերեր կիներուն համար ալ, ներկայ բոլոր հանրային դժուարութիւնները լուծելու համար կազմուած մարմիններուն մէջ:*

Քաղաքական կեանքին վերաբերեալ թերեւս նուազ պահանջներ եղան պատուիրակներուն կողմէ, հակառակ անոր որ բոլորն ալ ընդունեցան որ «քաղաքական նուիթիւնն ալ պատուաւոր գործունէութիւն մըն է»: Եւ հոն ալ կիները պէտք է բերեն իրենց ազդեցութիւնը:

Ընկերային առողջապահական հարցերու մէջ մեծ տեղ գրաւեց «աննորմալ» ծնունդներու եւ երախաներու հարցը: Մասնաւորաբար յղութեան վիժումներու դժուարին հարցը: Յղութեան դէմ դրծածուած դեղահատներն ալ (փիլիւլ) օրակարգի հարց եղան: Բոլոր ժողովականներն ալ միաձայն եղան ըսելու որ ժամանակը եկած է, լուրջ կերպով նկատի առնելու ծնունդներու հարցը: Ի հարկէ Ֆրանսական բոլոր կառավարութիւնները 1920ի օրէնքէն ի վեր որ չատ խիստ է և ոչ մէկ բացառութիւն կը պարունակէ, եւ քրէական յանցանք կը նկատէր նոյնիսկ պարզ փրոփականտ մը դաւակ չունենալու, չատ դժուարութեամբ կը վերաբերուէր այս հարցին հանդէպ, վախնալով որ նոր օրէնքի մը չափազանցութիւններէն կամ սխալ ու վտանգաւոր դործադրութիւններէն: Բայց ներկայիս բոլորն ալ համաձայն են որ յատակ եւ արդար օրէնքներ պէտք է մէջտեղ ելլեն պաշտպանելու համար թէ՛ կնոջ եւ թէ ծնելիք երախային առողջութիւնը եւ ֆիզիքական ապագան:

Հարցը այժմէական է, բայց չէ դառած տակաւին իր վերջնական լուծումը, հետեւաբար ապագային չատ մը նոր տեսակէտներ պահառ պիտի ըլլան որ օրէնքը բարեփոխուի:

Շատ մը երկար ու կրակոտ վիճաբանութիւններ եղան նաեւ բնակարաններու, աշխատանքի պայմաններու, սակերու եւ կիներու արհեստակցական պատրաստութեանց մասին: Որպէսզի այս բոլորը կարելի ըլլայ, ի հարկէ պէտք չէ որ կինը կորսնցնէ իր սեռային հմայքը, պէտք չէ դառնայ «կէս էրիկ–մարդ» մը, այլ մնայ միշտ իր իսկական հմայքով եւ բազմադոյն առաւելութեամբ:

Ներկայ համաշխարհային վիճակին մէջ բոլոր մարդերու մէջ կինը իրաւունք ունի, եւ պէտք է դառնայ հաւասար եւ նոյնքան «պատասխանատու» ինչպէս այր մարդը:

Վերոյլիւ համաժողովը խօսեցաւ այս բոլորին մասին, ազատ եւ լուրջ մթնոլորտի մը մէջ: Որոշուեցաւ նաեւ յաջորդով կազմակերպել «Եւրոպայի կնոջ համաժողովը»:

Տարիներէ ի վեր առաջին անգամն է որ այսպէս դրական հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ: Ժամանակն էր որ այս բոլոր հարցերը հրապարակաւ մէջտեղ ելլէին, որպէսզի բոլորն ալ ըմբռնէին թէ, պէտք է փոխուի կնոջ ընկերային ներկայ դրութիւնը, յօդուտ թէ՛ ընտանեկան եւ թէ հանրային ներդաշնակութեան:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՅՈՅՆԵՐԸ

(Փոքր յապաւումներով)

Առաջին համաշխարհային պատերազմի նախօրեակին, երիտասարդ Թուրքերու քաղաքականութեան հետեւանքով, ազգային հարցը Օսմանեան կայսրութեան մէջ յատկապէս սուր բնոյթ առացաւ: Մասնաւորապէս արծարծուեցաւ յունական խնդիրը:

Կրետէի, ինչպէս նաեւ եգէական ծովի կղզիներու եւ Եւրոպական Թուրքիոյ մեծ մասին կորուստէն ետք անվստահութեան եւ վախի մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ Թուրքիա բնակող ոչ–Թուրք ժողովուրդներուն եւ, մասնաւորապէս, յոյն բնակչութեան հանդէպ: Այսպէս է, որ յոյն տարրը նկատուեցաւ Փոքր Ասիոյ միասնականութեան սպառնացող վտանգ մը: Անվստահութեան միւս չարժառիթը տրտեսութեան եւ, մասնաւորապէս, առեւտուրի ասպարէզին մէջ Յոյներու ունեցած կարեւոր դիրքն էր: Այս կապակցութեամբ Թուրք ժամանակակից պատմաբան մը՝ Ե. Պայիւր կը գրէ. «Երկրին տնտեսական կեանքին մէջ գրեթէ ամբողջովին կը գերակշռէին ոչ Թուրք տարրերը, հիմնականին մէջ՝ Յոյները»:

Ծանօթ է, որ օտար (յատկապէս յոյն) քաղքենին առաւելապէս ամուր դիրք գրաւած էր Եւրոպական Թուրքիոյ եւ Փոքր Ասիոյ արեւմտեան ծովափին վրայ: Երկրին այս կարեւոր չրջանները օտար ազդեցութենէ ձերբազատելու նպատակով Թուրքերը դիմեցին զանոնք Յոյներէ մաքրելու քաղաքականութեան:

Հակայոյն պայքարի ծաւալումին առիթ հանդիսացաւ յունական Մակեդոնիայէն եւ Թրակիայէն ծայր առած Թուրքերու դանդուածային արտագաղթը, որ սկսած էր Պալքանեան պատերազմի օրերէն: Թուրքերը սկսան դանոնք տեղաւորել այնպիսի վայրերու մէջ, ուր Յոյներու թիւը մեծ էր, այսինքն Թուրքիոյ Եւրոպական մասին եւ եգէական ծովափին, նպատակ ունենալով ստեղծել Թուրք բնակչութեան դերակշռութիւն:

1913ին (Հոկտեմբեր) սկսաւ նաեւ Թրակիոյ յոյն բնակչութեան հարկադրեալ արտագաղթը դէպի Յունաստան: Տեղական իշխանութիւնները, ինչպէս կը վկայէ ծանօթ պետական դործիչ Խալիլ Մենթէշէ իր յուշերուն մէջ, հրահանգ ստացած էին դործադրել բոլոր միջոցները,

ԴՈՒՐԳԻՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

որպէսզի ստիպեն Յոյներուն հեռանալ երկրէն: Այս նպատակով օգտագործուեցան հալածանքի եւ բռնութեան բարբարոս ձեւեր: Հալածանքները չարդի բնոյթ ալ ստացան: Թրակիոյ չրջանի քանի մը յոյն դիւղերու բնակչութիւնը ամբողջութեամբ սրածուեցաւ: Պաշտպանելով Երիտ. Թուրքերու այս քաղաքականութիւնը, անոնց կիսապաշտօն օրգանը «Ժէօն Թիւրք» կը գրէր. «Թրակիացին օսմանեան հպատակ Յոյներու արատաւորումը զուտ Թրքական ներքին գործ է»:

Հակայոյն հալածանքը տարածուեցաւ նաեւ Փոքր Ասիոյ Ծովեղերեայ չրջաններու: Թուրք հրոսախումբեր, յարձակելով յոյն դիւղերու եւ վայրերու վրայ, կը չարդէին եւ կ'արտաքսէին բնակիչները եւ կը տիրանային անոնց ինչքին եւ տուներուն:

Իրենց տուներէն արտաքսուած, թալանուած, լկտուած եւ սովահար Յոյներու պաղթականութիւն մը խուժած է Յունաստանի ժամանող նաւերու: «Յոյներու վիճակը արդահատելի է: Սովահար եւ ամէն բանէ զրկուած ու կողոպտուած, անոնք բացօթեայ կը բնակին առանց ապաստան մը ունենալու: Իրենց դոյքերը յափշտակուած են ու կիները անպատուուած: Յոյներու բնակարանները կրնքուած են իշխանութեանց կողմէ («Ազատամարտ», 1914):

Ֆրանսական ապդեցիկ «Թան» թերթը, հանդամանօրէն վերլուծելով արտագաղթին պատճառները, կը բացայայտէր Թուրք կառավարութեան հետապնդած նպատակը. «Թուրք կառավարութիւնը որոշած է բացարձակապէս մահմետական տարրերով բնակեցնել Պալքանեան թերակղզիի այն մասերը, որոնք դեռ կը գտնուին Օսմանեան կայսրութեան սահմաններուն մէջ, կամ, աւելի ճիշդ, ան որոշած է մահմետական նոր տարրերով զօրացնել Թրակիոյ Թուրք բնակչութիւնը»:

Հակայոյն պայքարը բորբոքելով, Թուրքերը կը փորձէին նաեւ ճնշում բանեցնել յունական կառավարութեան վրայ՝ հարկադրելով անոր դիմումներ կատարել եգէական կղզիներու հարցին մէջ: 1914 Յունուարին, Աթէնքի Թուրք դեսպանը կը սպառնայ, որ եթէ Յունաստան յամառի անդիջող մնալ կղզիներու հարցին մէջ, դառն վիճակ մը կրնայ սպասել Թուրքիոյ յոյն բնակչութեան համար:

1913ի սեպտեմբերին, հակայոյն պոյքոթը Փոքր Ասիոյ քանի մը նաւահանգիստներուն եւ, յատկապէս, Իզմիրի մէջ, մեծ չափերու հասաւ: «Թասվիրը էֆքիարի» կարծիքով «Թուրքերու եւ մահմետականներու պոյքոթը օրինական է. անոնք այդ ձեւով կը փափաքին տնտեսական ասպարէզին մէջ եւս ցոյց տալ իրենց հանդէպ ունեցած ձեռներէցութիւնը»: Ջարգացնելով այդ միտքը, Պայիւր կը գրէ. «Օսմանեան կայսրութեան Յոյներու հետ տարաբախտաբար տարական յարաբերութիւնները խզելու որպէսզի ստիպեն Յոյներուն հեռանալ երկրէն: Այս նպատակով օգտագործուեցան հալածանքի եւ բռնութեան բարբարոս ձեւեր: Հալածանքները չարդի բնոյթ ալ ստացան: Թրակիոյ չրջանի քանի մը յոյն դիւղերու բնակչութիւնը ամբողջութեամբ սրածուեցաւ: Պաշտպանելով Երիտ. Թուրքերու այս քաղաքականութիւնը, անոնց կիսապաշտօն օրգանը «Ժէօն Թիւրք» կը գրէր. «Թրակիացին օսմանեան հպատակ Յոյներու արատաւորումը զուտ Թրքական ներքին գործ է»:

Հակայոյն պայքարը բորբոքելով, Թուրքերը կը փորձէին նաեւ ճնշում բանեցնել յունական կառավարութեան վրայ՝ հարկադրելով անոր դիմումներ կատարել եգէական կղզիներու հարցին մէջ: 1914 Յունուարին, Աթէնքի Թուրք դեսպանը կը սպառնայ, որ եթէ Յունաստան յամառի անդիջող մնալ կղզիներու հարցին մէջ, դառն վիճակ մը կրնայ սպասել Թուրքիոյ յոյն բնակչութեան համար:

1913ի սեպտեմբերին, հակայոյն պոյքոթը Փոքր Ասիոյ քանի մը նաւահանգիստներուն եւ, յատկապէս, Իզմիրի մէջ, մեծ չափերու հասաւ: «Թասվիրը էֆքիարի» կարծիքով «Թուրքերու եւ մահմետականներու պոյքոթը օրինական է. անոնք այդ ձեւով կը փափաքին տնտեսական ասպարէզին մէջ եւս ցոյց տալ իրենց հանդէպ ունեցած ձեռներէցութիւնը»: Ջարգացնելով այդ միտքը, Պայիւր կը գրէ. «Օսմանեան կայսրութեան Յոյներու հետ տարաբախտաբար տարական յարաբերութիւնները խզելու

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Ներսակը ըսելու համար չատ մեծ աղնուութեամբ վարուեցաւ հետս, պատասխանեց Մարսիկ էֆէնտի: Շատրչի հետ զայինք դինքը դառնք եւ հոն իր խնդիրքը բացատրեց: Վահան դինքը մարիկ ըրաւ հանդարտութեամբ եւ ի վերջոյ պատուոյն վրայ խոստացաւ որ իր դիտացածները այլեւս մէկու մը պիտի չյայտնէ:

— Կեցցէ, դոչեց վաճառականը, չատ աղէկ ըրեր է, որովհետեւ եթէ բոլոր այդ խաղբութիւնները երեւան ելլեն՝ խեղճը ալ բարոյապէս բոլորովին կը փճանայ:

— Ոչ թէ միայն բարոյապէս՝ այլ նոյնիսկ կրնայ դլխուն փորձանք դալ եւ ձերբակալուելով Ֆրանսական կառավարութեան յանձնուիլ: Ինչ ալ արդէն ամէնէն աւելի առիթ կը վախնայ:

— Իրաւ է, պատասխանեց վաճառականը, ես այդ կէտը չմտածեցի:

— Երբ Վահանէն խօսք առաւ որ ամէն բան ծածուկ պիտի մնայ՝ մեծ չունէ մը առաւ եւ ըսաւ թէ ալ առիթ պիտի չտայ բնաւ իրմով զբաղեցնելու եւ մտադրութիւն յայտնեց անմիջապէս Պոլսէն հեռանալու:

— Ահա զեղեցիկ դաղափար մը:

— Վահան ալ նոյն խորհուրդը տուաւ իրեն: Ցետոյ հարցուց թէ նիւթական միջոցները կը ներէի՞ն ուրիշ տեղ մը երթալու: Այն առեն Շատրչ խոստովանեցաւ որ բնաւ դրամ չունէր քովը: Եւ Վահան ամենայն աղնուութեամբ հանեց քսանեհինդ ոսկի տուաւ:

— Ի՞նչ կ'ըսես, դոչեց վաճառականը, սա ի՞նչ աղնուութիւն:

— Շատրչ երախտադիտութեամբ ընդունեցաւ այդ դումարը:

— Աստանկ աղնուութիւններ միայն վէպերու մէջ կը պատահին, դիտել տուաւ վաճառականը:

— Վերջապէս չերկնցնեմ, Շատրչ մեկնեցաւ: Երէկ իրիկուն Վահանին հանդիպեցայ եւ ըսաւ որ քիչ մը առաջ Շատրչէն նամակ մը ընդունած էր որով չնորհակալութիւն կը յայտներ դումարին համար եւ միեւնոյն առեն կը ծանուցանէր թէ նոյն օրն իսկ չոդենաւով կը մեկնէր Ցունաստան: Ինդ տղան նամակին մէջ դղրում կը յայտներ մինչեւ հիմա իր վարած կեանքին համար եւ կ'ըսէր թէ Վահանէն ընդունած դրամով միտքը դրած է պարկեչտ մարդ մը դառնալու:

— Իսի՛ւ թէ իր միտքը դրածը դործադրէր, պատասխանեց վաճառականը, ամէն պարագային չատ դոհ մնացի այդ տուած տեղեկութիւններէդ, որովհետեւ կը վախնայի որ դեռ պիտի սոխակութիւնք այդ Շատրչին հետ զբաղիլ:

Երկու բարեկամները իրենց խօսակցութիւնը առալ առին մինչեւ որ երկրորդ չոգենաւը հասաւ Մեծ կղզիի նաւամատոյցը:

— Ահաւասիկ մեր հիւրերը, ըսաւ Մարսիկ էֆէնտի ոտքի ելլելով:

Արդարեւ երեք դինուորականներ Վահանի ընկերակցութեամբ կը յառաջանային:

Վաճառականը փութաց դիրենք դիմաւորելու եւ բարի դալուստ մաղթելու: Ցետոյ, ամէնքը միասին ուղղուեցան դէպի վաճառականին ամարանոցը որուն պարտէզին մէջ սրդէն պատրաստուած էր օդիի սեղանը:

Սիրալիր տեսակցութենէ մը եաքը, սեղան նստան. դուարթ ճաչէ մը եաքը հաւաքուեցան հիւրասրահ, վաճառականը վարպետութեամբ խօսք բացաւ Սելանիկի անցքերուն վրայ եւ յիշեց Լեւոնի անունը:

Զինուորականները որոնք սրդէն պիտի թէ Վահան ի՛նչ ծառայութիւն կը սպասէր իրենցմէ, սկսան մանրամասնօրէն պատմել այն դէպքերը որոնք սրդէն ծանօթ են մեր ընթերցողներուն:

Երկու ընկերները, Սուրբիկ եւ Զարուհի, իրենք ալ առանց խօսակցութեան մասնակցելու, հետաքրքիր մտիկ կ'ընէին:

Ն. պէյ մասնաւորապէս չէչտեց Վահանի ունեցած դերը եւ այս անդամ կրկնեց որ Լեւոնի դատապարտութիւնը տեղի ունեցած էր հակառակ Վահանի կամքին, որ մինչեւ եաքը չանացած էր ազատել զայն:

— Թերեւս մենք ալ այդ խիստ պատիժը չդործադրէինք, եթէ ոստիկանութիւնը մեզ պաչարած եւ մեր բնակարանը կոխելու ձեռնարկած չըլլար, ըսաւ Արիֆ պէյ: Բայց այնպիսի կացութեան մը մէջ կը դտնուէինք որ կարելի չէր թուլութեամբ վարուիլ:

Իրիկուան դէմ հիւրերը իրենց համար եղած փայլուն ընդունելութեան համար չնորհակալութիւն յայտնելով մեկնեցան:

— Դարձեալ կը սպասենք ձեզի, ըսաւ վաճառականը:

— Անշուշտ պիտի դանք, մեկնելէ առաջ, պատասխանեց Ն. պէյ:

Երբ Վահան ալ կը պատրաստուէր մեկնելու իր բարեկամներուն հետ, բարեկէֆէնտի զայն կեցուց:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(268 – Շար.)

մին կառավարութեան եւ «Միութիւն ու Յառաջդիմութիւն» կուսակցութեան պաղտնի որոշումը մէկ կողմէ պիտի ՝ներ պատէր անոնց տնտեսական ազդեցութեան քանդումին, եւ միւս կողմէ, պիտի դիւրացնէր տնտեսական ասպարէզին մէջ Թուրքերու խիստ թոյլ դիրքերուն ամրապնդումը»: Սակայն պոյքոթը չի ղեցաւ:

Հակայոյն պայքարը ողբերգական է դաւ յոյն ժողովուրդին համար: Միջազ դային քննիչ մարմին մը, որ կազմուած էր 1914 Յունիսին, Ներքին Նախարարութեան ընկերակցութեամբ չրջագայութիւն մը կատարելով Եգէականի կղզիներու վրայ, արձանագրեց, որ Թուրք պետական ապստամբութիւններու հետեւանքով այդ չրջաններու մեծ մասը վերածուած է անապատի: Քննիչ մարմնի անդամներէն, Թուսիոյ ներկայացուցիչը՝ Տուխարկա կը հաղորդէ, որ Եգէական ծովեզերքէն Յոյները վտարելու ծրագիրը նախօրօք եւ կատարելապէս մշակուած էր կեդրոնի կառավարութեան կողմէ:

Թալէաթի չրջագայութիւնը լոկ ձեւական բնոյթ կը կրէր եւ Եւրոպայի հանրային կարծիքը հանդստացնելու անյայտ փորձ մըն էր: Հրապարակաւ «դաշտպատելով» հակայոյն հալածանքը, Թալէաթ դաղտնօրէն կը հրահանդէր հետեւողական կերպով կիրարկել պետական քաղաքականութիւնը: Այսպէս, Պուրսայի մէջ նմանօրինակ յայտարարութենէ մը ետք, ան իր քով կը կանչէ Թուրք իշխանութիւններու ներկայացուցիչները եւ լով. «Ուշադրութիւն մի դարձնէք ժողովուրդին ուղղուած իմ խօսքերուն: Մեր պարտքն է մինչեւ ծայր իրագործել մեր ծրագիրը եւ չարունակել քրիստոնեանե րու վտարումը Թուրքիայէն»:

Հուրի եւ սուրի արիւնայեղ քաղաքականութեան հետեւանքով, Թրակիայէն եւ Եգէական ծովէն տեղահանուեցաւ մօտաւորապէս 200·000 Յոյն (*):

Թուրք կառավարութիւնը, բնականաբար, կը ջանար հրաժարիլ պատասխանատուութենէ: Դեռ 1914 Ապրիլին, «քննելով» Թրքական Թրակիայէն հեռացող Յոյներու արտագաղթին պատճառները, Թալէաթ յայտարարեց, թէ անոնք հետեւելով իրենց ազգակիցներու կոչին՝ կ'երթան տէր դառնալու Յոյներու պրաստած նոր հողերուն: Ասկէ զատ, ան կը պնդէր, թէ Յոյները կը հեռանան վախնալով փոխվրէժի փոխադարձութենէն, քանի որ անոնք պալքանեան պատերազմի ժամանակ վայրագութիւններ գործած են Թուրքերու վրայ:

Կալիպ պէյ, Աթէնքի Թուրք դեսպանը, իր յուշերուն մէջ կը փորձէ ժխտել Յոյներու դէմ գործադրուած ծրագրին պետական բնոյթը: Նոյն տեսակէտը կը յայտնէ նաեւ Պայլուր, դիտել տալով, թէ ատոնք արձանագանդն են Յունաստանի մէջ ի գործ դրուած հակաթուրք հալածանքի քանքներուն: Այսուհանդերձ ան կ'ընդունի, որ վերջին հաչուով, անոնք տեղի ունեցան իշխանութենց թոյլտուութեամբ: Խալիլ Մենթէշէ կը վկայէ, որ Յոյներու արտագաղթը պետականօրէն կազմակերպուած միջոցառում մըն էր:

Թուրք պատմագրութեան մէջ խիստ կերպով կրճատուած է Օսմանեան կայսրութենէն հարկադրաբար արտագաղթած կամ բռնութեամբ վտարուած Յոյներու թիւը: Ժամանակակիցներու թրքական աղբիւրները կը պնդէին, թէ միայն 1000 Յոյն հեռացած է, չատը իրենց ցանկութեամբ: Թալէաթի դեկուցումին մէջ յիչատակուած է, որ «զաղթը, գրեթէ բոլոր վայրերու մէջ, կատարուած է դանդուածօրէն»:

Այսպէսով, Թուրք պատմագրութեան մէջ ամէն կերպ կը խեղաթիւրուի Երիտասարդ Թուրքերու ազգային քաղաքականութեան էութիւնը եւ ասով պաշտպանութեան տակ կ'առնուի Անատոլուն ոչ Թուրք ժողովուրդներէ, հիմնականին մէջ՝ Յոյներէ եւ Հայերէ մաքրելու անոնց յետագայ ազգայնամոլ քաղաքականութիւնը:

Գ. ՔԻԼԻՄՃԵԱՆ

«Լրաբեր», Երեւան

(*) Տեղին է յիշել, որ Յոյները իրենց հայրենի օրրանէն արմատախիլ ընելու ազրիւռտ բաղաքականութիւնը շարունակուեցաւ յետագային ալ: Ան համեմատաբար մեծ չափերու հասաւ էվմոլական շարժումի ընթացքին, երբ հիմնովին եւ վերջնապէս փոքր Ասիան մաքրուեցաւ Յոյներէ: Յետագային ետս, թուրք կառավարութիւնները առիթ չփախցուցին Պոլիս եւ Իզմիր խմբուած Յոյները կոտորելու, անոնց ունեցածը յափշտակելու եւ երկրէն վտարելու համար: Դաւնօթ է, որ Մենտերէսի կառավարութեան հրահրած հակայոյն արշաւին հետեւանքով, 1955 Օգոստոս–Սեպտեմբեր ամիսներուն, Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ տեղի ունեցան յուսնական ջարդեր, որոնց հետեւանքով սպանուեցան բազմաթիւ Յոյներ եւ Հայեր:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԷԼԷՍԻ մէջ, Նոյեմբեր 9ին մեռած է բնկ. Եփրեմ Սարգիսեան: Ողբացեալը 1912–13 չրջանին գործած է վանի մէջ: Ցետադային, գրեթէ մնայուն մասնակցութիւն բերած է Երեւանի կեդր. կոմիտէին ու եղած անդամ Հայաստանի Խորհրդարանին: Խորհրդարնացումէն ետք, անցած է Մ. Նահանգները, ուր մնաց մինչեւ իր մահը, հաւատաւոր ու նուիրեալ գաչնակցականի մը նպատակը բերելով հանրային գործին:

ՊՈԼՍՈՑ մէջ տեղի ունեցած է Արտայայտութեան հոգեխառնութեան մի ջազգային 6րդ համագումարը, որուն մասնակցած է, Ռումանիոյ կողմէ, բժ. Լեւոն Միրախորեան, անդամ՝ Փարիզի հոգեկան հետազօտութեանց միջազգային կոմիտէի եւ խորհրդակից անդամ Հոգեպահպանութեան միջազգային կոմիտէի:

ԱՐԺԱՆԹԻՆի Ազգային Երաժշտութեան կոմիտէն այս տարի իր առաջին մրցանակը չնորհած է ծանօթ երգահան եւ երաժշտագէտ Տիկին Ալիսիա Թեր–դեանի՝ ջութակի եւ նուագախումբի համար յօրինած անոր մէկ ստեղծագործութեան համար: Երաժշտական բարձրագոյն մրցանակն է այս, որուն արժանացած է Հայուհին:

ՅԻԼԱՏԵԼՖԻՈՑ մէջ Նոյեմբեր 14ին մեռած է չրջանի վեթերան ընկերներէն Կարապետ Թիւյսիւզեան: Ողբացեալը ունեցած էր հանրային օրինակելի գործունէութիւն:

ՊՈԼՍՈՑ մէջ մեռած է վաղեմի ուսուցիչ Արփիար Տէր–Մարգարեան: Պիթլիսցի, ան ուսանած էր Եփրատ քոլէժ, վկայելով չունչը Թլկատինցիի, Ռուբէն Զարդարեանի եւ ուրիշներու: Կէս դարու գնահատելի ծառայութիւն մը մատուցած է Պոլսոյ կրթական կեանքին իբրեւ տնօրէն ազգային վարժարաններու: Խմբագրած է Ազգ Հիւանդանոցի Տարեցոյցը:

ՊՈՒՐԾ – ՀԱՄՈՒՏԻ «Ց. Տէր–Մելքոնեան» եւ «Գերմանիկ» սրահներուն մէջ, Նոյեմբեր 14ին եւ 15ին, հոծ թիւով հանդիսականներու ներկայութեամբ, փառաւոր հանդիսութիւններով, յոբորդաբար ոճնակատարուած են Հաճնոյ հերոսամարտի չիսնամեայ եւ Ուրֆայի հերոսամարտի 55ամեայ տարեդարձները. հանդիսութիւնները հովանաւորած է Խորէն Ա.: Հաճնոյ հանդիսութեան բանախոսած են ընկերներ Կ. Թաթուլեան եւ Ա. Ուրֆալեան, իսկ Ուրֆայի՝ ընկերները Ե. Բամպուքեան եւ Ց. Հիսայեան:

ՊԼՑՐՈՒԹի մէջ երեք տարի առաջ կազմուած էր «Հայ Համալսարանասարանեաց Միութիւն»ը, որուն անդամներու թիւը ներկայիս 300ի հասած է: Նոյեմբեր 15ին, 35 նորասարա համալսարանականներ անդամակցած են Միութեան: Այս առթիւ խօսած է Միութեան ատենապետ՝ Փրոֆ. Շաւարշ Թորիկեան պարզելով հետապնդուած նպատակը — հայ համալսարանասարանները հաւաքական ճիգով իրենց նպաստը բերեն հայ հանրային կեանքին:

ՄՈՆԹԵՎԻՏԷՈՑի մէջ (Ուրուկուէյ) փառաչուք հանդիսութեամբ ոճնուած է Հ.Օ.Մ.ի վարժուհիական: Հ. Ց. Դաշնակցութեան կոմիտէի անունով խօսած է ընկ. Մ. Սվաճեան, որ ողջունած է հայ կանացի կազմակերպութեան վարիչներու բեղուն կեանքը արտասահմանի մէջ:

ԹԵՀՐԱՆի «Արարատ» միութեան ընդարձակ սրահին մէջ, Նոյեմբեր 25ին, տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը՝ նուիրուած «Ալիք» պատանեկան երկշաբաթաթերթի առաջին տարեդարձին: Ներկայ գտնուած են պատանիներ երկու սեռէ: Թերթի խմբագիրը՝ ընկ. Ժ. Ղարիպեան յայտարարած է, թէ խմբագրական աչխատանքները կը կատարեն հայ դպրոցներու աչակերտները:

ՀԱՋԱՐԱՄԵԱՅ ԳԻՐՔԸ

«Ժողովեցի զօրինակներն աստի եւ անդի, եւ հաւաքեցի ի մի տուփ, եւ ձմեռն էր, եւ ցուրտ, եւ թանձաքս մսեցաւ, եւ այս–չափ էր կար մեր»:

1431, Ցիշատակարան Թորոս գրչի

Կը լրանայ ծննդեան հազարամեակը հայերէն ձեռագիր գիրքի մը, որ աչխարհի ամէնէն հին մեսրոպատառ Թուղթէ ձեռագիրն է: Ասիկա հազուագիւտ արժէք ներկայացնող փիլիսոփայական – պատմական – գիտական բովանդակութեամբ կազմուած հաւաքածոյ մըն է, ներկայիս կը գտնուի Երեւանի Մատենադարանը (թիւ 2679):

«Թուղթ հայերէն հին ձեռագիրը», ինչպէս որ կը կոչեն զայն գիտնականները, գրուած է 971ին: Դաւիթ քահանայ մը զայն գրել տուած է իր զաւկին Ղուկաս գրչին: Թուականը կը ճչգրտի նորադուքեան մասին կատարուած վկայութեամբ մը, որ կը կրէ 981 Թուականը. «եւ նորոգումն սորա Նէ Թուականութեանս Հայոց»:

Գիրքը 359 թերթ կամ 718 էջ Թուղթէ բաղկացած է. գիրը՝ բոլորագիր է, մեծութիւնը 28×15 սմ. գրուած է մէկ սիւնակով, իւրաքանչիւր էջի վրայ 25–36 տող, կազմը՝ գրոչմազարդ կաչեպատ տախտակ է, իսկ կազմին կերպասը՝ զարդահիւս մետաքսէ պատրաստուած է:

Մատեանը արժէքաւոր է բազմաթիւ նիւթերու պարունակութեամբ: Ահա բովանդակութիւնը համառօտաբար. Անապանդակութիւնը համառօտաբար. Անապատի Շերակացիի գրչին պատկանող տիեզերագիտական եւ տոմարագիտական գրութիւններ, անհեղինակ տոմարական այլ աղիւսակներ՝ համառօտ բացատրութիւններով, անուններ՝ 72 ազգութիւններու, 12 լեռներու, մեծ գետերու, անձրեւի եւ ամպի մասին... Բանբեղդիմական նիւթեր, հին աչխարհի եւ հայ փիլիսոփաներու գործեր, խմաստասիրական գրութիւններ, Եւսեբիոս Կեսարացիի (Դ. դար) «Քրոնիկոն»էն հատուածներ, տպաչափ ու կշռի մասին տեղեկութիւններ, ճառեր յոյն, ասորի եւ հայ անուանի դէմքերու, Է. դարու հեղինակ Վրթանէս Քերթողի «Ընդդէմ պատկերամարտիկներու» գրութիւնը: Նաեւ Թուղթեր (նամականի), մեկնութիւններ եւայլն:

Հանրագիտական պատկառելի հատոր մըն է 1000ամեայ հայերէն այս գիրքը, հայ ազգին հին եւ մեծ մչակոյթին հազուագիւտ վկայարաններէն մէկը:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Իչխանուհիին մաքին մէջ յանկարծ փոփոխութիւն տեղի ունեցաւ: Նուրբ չբթունքները սպրդեցան (աչքերը անփոփոխ մնացին) եւ ձայնը խօսելուատեն այնպէս ելեւէջներ կ'ընէր, որ ըստ երեւոյթին, իրեն համար իսկ անսպասելի էր:

— Այդ չատ ալէկ կ'ըլլար, ըսաւ ան, ես բանի մը աչք չեմ ունեցեր եւ չունիմ: Ան ծունկերէն վար նետուց չինիկը եւ ուղղեց զլխուն ծալքերը:

— Ահա քեզ երախտապիտութիւն, ահա՛ քեզ պարտաճանաչութիւն, անոնց հան–պէպ, որոնք ամէն զոհողութիւն յանձն են առեր անոր երջանկութեան, հանգըստութեան համար, ըսաւ ան: Աքանչելի՛ է, խօսք չկայ, ես բանի մը պէտք չունիմ չխան:

— Սակայն դուն մինակ չես, քոյրեր ունիս, պատասխանեց իչխան Վասիլիյ:

Բայց իչխանուհին չէր լսեր:

— Այո, ես այդ չատոնց դիտէի, բայց մոռցայ, ատորութենէ, խաբեբայութենէ, նէ, նախանձէ, դաւերէ զատ ուրիչ բան կարելի չէ գտնել այս տան մէջ...

— Կատկին տեղը դիտե՞ս թէ ոչ, հարցուց իչխան Վասիլիյ առաջուընէ աւելի ջղացնցելով այտերը:

— Այո, ես խենթ չէի, ես դեռ կը հաւատայի մարդոց, կը սիրէի զանոնք եւ ամէն զոհողութիւն յանձն կ'առնէի ա–նոնց համար: Բայց յայտնութիւն կը վատըկին միայն անոնք, որոնք ատորին են եւ նողկալի: Ես դիտեմ թէ որու դաւերն են ատոնք:

Իչխանուհին ելլել ուզեց, բայց իչխանը բռնեց անոր ձեռքէն: Իչխանուհին մարդկային ցեղի նկատմամբ յանկարծ հիասթափութի մը երեւոյթին ունէր, աութեամբ կը նայէր իր խօսակցին:

— Դեռ ժամանակ կայ, սիրելիս: Դուն նկատի առ, կաղիչ, որ այդ բոլորը կատարուեր է անակնկալ կերպով, բարկութեան վայրկեանին եւ հիւանդագին վի–ճակի մէջ եւ յետոյ մոռցուեր է: Մեր պարտքն է, սիրելիս, ուղղել անոր սխալը, թ ե թ ե ւ ց ն ե լ անոր վերջին վայրկեանները թոյլ չտալով կատարել այդ անիրաւութիւնը. թող չտանք որ ան մեռնի այն ծանր դիտակ–ցութեամբ թէ դժբախտութեան է մատներ զանոնք:

— Անոնք, որոնք ամէն բան զոհեր են անոր, վրայ բերաւ իչխանուհին ոտքի ելլել ուզելով, բայց իչխանը արդիլեց:

Ոչ, քուղինս, աւելցուց ան հառաչելով, ես պէտք է յիչեցնեմ որ այս աչխարհիս մէջ ազնուութիւն չկայ եւ ոչ ալ արդարութիւն: Այս աչխարհիս մէջ պէտք է խորամանկ եւ չար ըլլալ:

— Դէ՛, տեսնենք, հանդստացիր, ես կը ճանչնամ բարի սիրտդ:

— Ոչ, ես չար սիրտ ունիմ:

— Ես կը ճանչնամ քու սիրտդ, կրկնեց իչխանը, կը գնահատեմ քու բարեկամութիւնդ եւ կը փափաքիմ որ դուն եւս նոյն կարծիքը ունենայիր ինձ նկատմամբ: Հանդստացիր որ ճիշդը խօսինք, քանի դեռ ժամանակ ունինք, դուցէ ամբողջ օր մը, դուցէ միայն մէկ ժամ մը: Պատմէ ինչ որ դիտես կատկի մասին եւ որ դըէ–խաւորն է, ըսէ թէ ո՞ւր է պահուած, դուն պէտք է դիտնաս: Մենք կ'առնենք զայն եւ կոմսին կը ներկայացնենք: Հանւօրէն ան հիմա մոռցած է այդ մասը եւ ոչնչացուելուն հակառակ չըլլար: Դուն դիտես որ ես մէկ փափաք մը ունիմ՝ արդութեամբ կատարել անոր կամքը: Լոկ այդ պատճառով եկած եմ հոս, ձեղ եւ անոր օդնել, ահա միակ նպատակս:

— Հիմա ամէն բան հասկցայ: Ես դիտեմ որուն դաւերն են այս բոլորը: Ես դիտեմ, ըսաւ իչխանուհին:

— Իսկապէս այդ չէ, հոգեակս:

— Այդ ձեր փրոթէժէ, ձեր սիրելի իչխանուհի Դրուբէցկայան, Աննա Միխայլովնան, որուն սենեկապանուհին իսկ չէր ուզեր վերցնել, այդ գարչելի, նողկալի կինը:

— Վայրկեան մը իսկ չկորսնցնենք:

— Ո՛հ, մի խօսիք, անցեալ ձմեռ հոս եկաւ ան, եւ այնպիսի զզուելի, այնպիսի գարչելի բաներ ըսաւ կոմսին մեր վրայ–օք, առանձնապէս Սոֆիայի, որ ես կրկնել իսկ կ'ամչնամ: Կոմսը հիւանդացաւ եւ ամբողջ երկու չաբաթ չուզեց մեր երեսը տեսնել: Գիտեմ, այդ ժամանակ գրեց այդ զզուելի, նողկալի թուղթը: Բայց ես կը խորհէի թէ այդ թուղթը գուրկ է որեւէ նչանակութենէ:

— Բայց ինչո՞ւ համար դուն սիրէրէն չբսիր ինձ:

— Նկարագրդ պայուսակին մէջն է, միչտ բարձին տակը կը պահէ: Հիմա ես դիտեմ, ըսաւ իչխանուհին չպատասխանելով: Եթէ ես մեղք մը ունիմ, մեծ մեղք մը, այդ ատորապարչ կնոջ դէմ ունեցած ատելութիւնս է, գրեթէ պռոալով ըսաւ իչխանուհին բոլորովին կերպարանափոխուելով: Եւ ի՞նչ բանի համար ներս սողոց: Բայց ես բոլորը, բոլորը երեսին կուտամ, ատոր ալ ժամանակը կուգայ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լուսինէ Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նօտարեան եւ զաւակները հոգեհանգըստեան պաշտօն կատարել կուտան այս կիրակի (29 Նոյեմբեր) յետ պատարագի, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ իրենց մօր՝

ԳՈՀԱՐԻԿ ՏԷՐ-ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

(ծնեալ Ագուշեան)

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

ՊՐԻՍԼԷՆ Օր. Ադաւնի Փափազեան 100 ֆր. կը նուիրէ «Ծառայ»ի իր քրոջ՝ Արուսեակ Փափազեանի յիշատակին, ա-նոր մահուան տարելիցին առթիւ:

ՍԻՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ – ԲԱՐԹՈՂԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Սինթ Անթուանի Ս. Թադէոս – Բար-թողիմէոս եկեղեցւոյ անուանակոչութեան սրբազնադոյն տօնի առթիւ եպիսկոպո-սական հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի 29 Նոյեմբեր կիրակի առա-ւօտեան, ուր պիտի պատարագէ եւ քա-րոզէ Յակոբ եպիսկոպոս Վարդանեան:

Նոյն օրը մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ՋՕՐԱՎԱՐ ՏՂ ԿՕԼԻ հոգւոյն համար:

Նմանապէս, ըստ ընկալեալ սովորու-թեան, մատաղի օրհնութիւն պիտի կա-տարուի:

ԼԻՈՆ — Ս. ՅԱԿՈԲ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Մխիթեան վարչութիւնը կը յայտնէ թէ այս կիրակի (29 Նոյեմբեր) պատա-րագի ընթացքին, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն կը կատարուի Ֆրանսայի Հանրապետու-թեան նախկին նախագահ

ՋՕՐ. ՇԱՌԼ ՏՂ ԿՕԼԻ յիշատակին:

Կը պատարագէ Դուխք Ծ. Վրդ. Սա-հակեան: Պատարագը պիտի երգէ Կոմի-տաս երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Պր. Օֆլազի, երգէոնի ընկերակցու-թեամբ Օր. Ո. Ֆէլահեանի:

Պատարագը ժամը 10ին: Հոգեհանգըստե-ան պաշտամունքը ժամը 11ին:

ՖԻԼՄԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Սեբաստիոյ Դպ-րոցի Հայրենակցական Միութեան.

ՍԻՐՏԸ ԵՐԳՈՒՄ Է

գունաւոր հայախօս ժապաւէն

Դեկտ. 1, Երեքշաբթի ժամը 21ին::

Ֆիլմը կը ցուցադրուի ճիշդ ժամուն, իսկ Ալհամպրայի սրահը (Մեթրօ Մեռի տ'Իսիէն 50 քայլ):

Մուտք 6 Ֆրանք: Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներէն:

ԱՐԱՐԱՅԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 29 Նոյեմբեր, առաւօտեան ժամը 11ին, պատարագ Սէն Ժերմէ Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցին, արարողու-թենէն ետք հոգեճաշ Սէն-Ժերմէ սրահին մէջ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Ուսանողական Տան (Մարի-Նու-պար հաստատութիւն) մէջ, 57 Պուլկար ժուրտան: Կը խօսի Ֆրանսերէն

ՖՐԱՆՍԻՍ ՊԵԼԻՒԲԵԱՆ

Նիւթ՝ «Հայ ժողովուրդի ապագան» այս Շաբաթ, ժամը 4ին:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խա-չի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հա-ւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի շուրջ, Դեկտ. 6ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը: Հասցէ՝ 1. Փլաս Օթէլ տը Վիլ:

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 28, ԺԱՄԸ 21ԻՆ, ՍԱԼ ՄՈԼԻԷՌ (18 ՓԷ տը Պոնտի)

Պատուոյ նախագահ

LOUIS PRADEL (Maire de Lyon)

Prendront la parole :

Prof. N. ARPIARIAN
JEAN-MARIE CARZOU
Maître JULES WOLF

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Ադամեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Գէորգ Քիրէճեան 100 ֆր. կը նուիրեն Վալանսի Հայ Առաք. եկեղեց-ւոյ պայծառութեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլ. Օտտոյի Թաղականութիւնը չնոր-հակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Հանգուցեալ Թորոսեանի հոգեհանգիս-տին առթիւ Պր. Մաղաքեան Կապ. Խաչին 10 ֆր. Սէն Ռաֆայէլի ծերանոցին 10: Հանգուցեալ Ստեփան Տուրսունեանի մահուան առթիւ Պր. Ղեւոնդ Կիւլեան 10 եկեղեցիին, 10 Կապոյտ Խաչին, Պր. Պէլեան 10 եկեղեցիին, 10 առաջնորդա-րանին: Հանգուցեալ Տէր Միքայէլ Քհնյ. Գուլումճեանի հոգեհանգիստին առթիւ Պուլ. Օտտոյի Կապ. Խաչ 30 Մարսէյլի Մշակ. Տան, Պարոնները Հայկ Սարգիս-եան, Մուրատ Օհանեան, Յովսէփ Աբգու-մանեան, Վահան Յակոբեան, Վարդան Տէր-Կարապետեան, Սարգիս Խոդիկեան, Մերկէր Սուքիասեան 10ական Ֆր. Մար-սէյլի Մշակ. Տան:

Յ. Գ.— Կը խնդրուի նուէրները ստա-նալ Պուլ. Օտտոյի Թաղական Խորհուր-դէն:

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԼՕ – ՔՈՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ Ենթակոմիտէի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 20,30ին սովորական հա-ւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պար-տաւորիչ ներկայութիւն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻՆ

Այս կիրակի առաւօտ, ժամը 9,30ին, Ա. կայանէն Ժերար Սթեֆանէսքոլի հ-մխոնը՝

Ս. ԼՈՒՏՈՎԻԿՈՍ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբը — ևուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 ՓՐ., ուսանողներու կէս գին
Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924-38-54

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 29 Նոյեմբեր ժամը 10,30ին Հոգեհանգստեան ճաշկերոյթ պատարագ

ՋՕՐԱՎԱՐ ՇԱՌԼ ՏՂ ԿՕԼԻ

Հոգւոյն համար:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

L'ASSOCIATION DES OFFICIERS ANCIENS COMBATTANTS DE L'ARMEE FRANÇAISE
A TITRE ETRANGER

rendra un hommage solennel à la mémoire de tous les officiers à titre étranger ainsi qu'aux Présidents d'Honneur et membres de l'Association le Maréchal A. JUIN, le Général KOENIG, les Généraux : L. GAULTIER, E. JOSSET, E. DE LARMINET, R. MONCLAR, Z. PECHKOFF au cours d'une cérémonie commémorative sous le Haut Patronage de Monsieur Henri DUVILLARD, Ministre des Anciens Combattants le SAMEDI 28 NOVEMBRE à 11 heures, au cimetière de Sainte-Geneviève-des-Bois (Essonne) devant le Monument de l'Association.

A l'issue de la Cérémonie, un Vin d'Honneur sera offert à la Maison Russe de Sainte Geneviève des Bois.

Départs des cars de la Place Denfert-Rochereau à 9 h. 15 et 10 h..

Le Banquet annuel de l'Association aura lieu au Cercle Militaire le MERCREDI 2 DECEMBRE à 20 heures. Inscription chez

M. ARAKELIAN Hagop
20, rue Nungesser et Coli Paris 16e
Téléphone : 605-34-70.

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation EVE GRILIQUEZ
Production ROUBEN MELIK

Կ'արտասանեն

François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝

Եղիշէ Չարենց, Նարեկացի, Յովհ. Թումանեան, Վահան Տէրեան, Յովհ. Շիրազ, Սայաթ-Նովա, Յովհ. երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վահան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ 2730 ԵՐԵՒԱՆ

ԳԻՆ 30 ՖՐ.

PRIX 30 FR

Դիմել

Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch »

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՓՈՓԵՆԱՆ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԻՐԸ ՁՈՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ՁԵՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 5 Դեկտ. Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3,30ին Ս. Հարոնեան սրահին մէջ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ: Ժողովի օրակարգն է.
1. Զեկուցում եւ հաշուետուութիւն,
2. Հասութաբեր ձեռնարկի որոշում
3. Վարչական ընտրութիւն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նոր Տարուան գիշերը (Դեկտ. 31) Լիոնի մէջ կազմակերպուած ցայգաւնքը կո-միտաս երգչախումբի կողմէ:

×

Արնուվիլի Անարատ Յղութեան Քոյրե-րու տօնածառը Դեկտ. 20ին:

ԽՆԴՈՅՔ ԵՒ ՃԱՇ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խըն-ջոյքը Դեկտեմբեր 6ին կիրակի ժամը 14ին, Ֆապըրկուլ Հանրակառքի Ընկերու-թեան սրահին մէջ: Հայկ եւ եւրոպական պարեր: Գեղարուեստական բաժին:

Արձանագրուիլ Նոյեմբեր 25էն առաջ, Նչան Նաճարեանի մօտ՝ Քամփանեը Ռո-ղրուէ Լէփէն տէ Պասթիւռ, Սէնթ ան-թուան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան	Տար· 90 փր·	Վեցամսեայ 50 փր	
Արտասահման	Տար· 115 փր·	Հատը	0,50

ՇԱԲԱԹ
28
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI
28 NOVEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11·977

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.977

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Վարչապետ Շաւան Տելմասի Վարշաւա այցելութիւնը առիթ պիտի ընծայէ Քրանսայի եւ Լեհաստանի միջեւ աստիճան մը աւելի ամրապնդելու եւ սերտացնելու բարեկամական յարաբերութիւնները, որոնք դարերու պատմութիւն ունին:

Պատմաբանները յաճախ Լեհաստանն ու Հայաստանը ներկայացուցած են իբրեւ նախատիպ երկիրներ: Երեք պետութիւններ՝ Ռուսիա, Գերմանիա եւ Աւստրիա – Հունգարիա քանիցս իրարու միջեւ բաժնած են Լեհաստանը, ճիշդ ինչպէս Ռուսիա, Թուրքիա եւ Պարսկաստան բաժնած են Հայաստանը:

Առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին երկու երկիրներն ալ պիտի վերստանային իրենց անկախութիւնը: Սակայն վերջ պիտի չգտնէին իրենց դժբախտութիւնները:

Պատմութիւնը թարմ է եւ հարկ չկայ մանրամասնութեանց մէջ մտնելու:

Երկրորդ աշխարհամարտի առաջին զոհն եղաւ Լեհաստան: Հիթլէր 1939 Օգոստոս 23ին Մոսկուայի դաշինքով Լեհաստանի բաժանման համար Սթալինի հետ համաձայնելէ ետք է, որ Սեպտ· 1ին առանց պատերազմ յայտարարելու յարձակումի անցաւ արեւելեան ճակատէն: Գերմանիա ու Խորհ· Միութիւն իրարու միջեւ բաժնեցին աւարը: Կարմիր բանակը ոչ մէկ զնդակ արձակեց:

Ու մինչ պարտուած Գերմանիա պարտաւորուեցաւ ո՛չ միայն պարպել իր զրաւած հողերը, այլեւ քաշուեցաւ Օտրա–Նայսա (գերմաններէն՝ Օձէր–Նայսէ) գիծին արեւմուտք, Լեհաստանի ձգելով իր հողերէն կարեւոր մաս մը, յաղթական Մոսկուա Խորհրդային Միութեան կցեց լեհական որոշ հողամասեր:

Վերջին հաշուով տուժողն եղաւ միայն Գերմանիա: Լեհաստան իր արեւելեան սահմաններէն կորնչուցած հողերուն փոխարէն հատուցում ստացաւ արեւմուտքէն, Գերմանիոյ հաշուէն:

Միլիոնաւոր մարդիկ տեղափոխուեցան մէկ երկրէն միւսը:

Լեհաստան պարտաւորուեցաւ Խորհ· Միութեան ձգելու 170·000 քառ· քիլոմեթր տարածութեամբ ընդարձակ հողամասեր, որոնք միացուեցան Բելոռուսիոյ եւ Ուկրայինայի խորհրդային հանրապետութեանց: Լեհաստանի հայկական հին գաղութի ոստանը Լվով (Լէմպէրկ) անցաւ Ուկրայինայի տիրապետութեան տակ:

Այս կարեւոր կորուստին իրեւ հատուցում՝ Լեհաստան իր արեւմտեան սահմաններէն ստացաւ շուրջ 100·000 քառ· քիլոմեթր տարածութեամբ հող՝ Գերմանիոյ հաշուէն: Սիլեզիա, արեւելեան Փոմերանիա եւ Պրանտէնպուրկի մէկ մասը ներկայիս կը պատկանին Լեհաստանի:

Դաշնակիցները ցարդ պաշտօնապէս հաստատեցան դաշնագիրը չեն կնքած Գերմանիոյ հետ, որ կը մնայ երկուքի բաժնուած:

1945 Փետր· 15ին Եալթայի, նոյն տարուան Յուլիսին Փոցտամի մէկ ժամանակաւորապէս ճշդեցին Լեհաստանի արեւելեան եւ արեւմտեան սահմանները:

Լեհերը զոհ էին այս սահմանազծումին: Վախեր կային, որ նոր պատերազմի մը սպառները կը պարունակէր այս կարգադրութիւնը: Գերմանական փոխ–վրէժի մը սպառնալիքը կը մտահոգէր Լեհաստանն ու խաղաղասէր Եւրոպան:

Այս վախերը անհետացած են այժմ, երբ Դաշնակցային Գերմանիոյ նոր վարչապետը՝ Վիլլի Պրանտ եւ Շեղ համաձայնեցան իրեւ վերջնական ընդունիլ Լեհաստանի եւ Գերմանիոյ ներկայ սահմանները, Օտրա–Նայսա գիծը:

Մեծ թիւով Գերմաններ մնացած են տակաւին Լեհաստանի կցուած հողերուն վրայ: Ասոնք դիւրութիւններ պիտի ստանան տեղափոխուելու Գերմանիա:

Վիլլի Պրանտ, իբրեւ ընկերվարական, արեւելեան երկիրներու հետ մերձեցում հաստատելու կողմնակից է եղած միշտ: Ընկերվարական Միջազգայինի համա – դումարներուն մէջ լսած ենք այս ուղղութեամբ իր խօսած ճառերն ու ներկայացուցած բանաձեւերը:

Այժմ որ իշխանութեան ղլուխ կը գտնուի, 1969ի Հոկտեմբերէն ի վեր, տեն – դոտ դործունէութեան լծուած է իր քաղաքական համոզումները իրականութեան վերածելու համար:

Մոսկուայի հետ մերձեցման իր փոր – ձերէն ետք Լեհաստանի հետ վիճելի — եւ վտանգալի — բարդ խնդրի մը ա՛յսքան խաղաղ միջոցներով եւ հաչտարար ոգիով կարգադրութիւնը մեծ դոհունակութեամբ ողջունուեցաւ Եւրոպայի մէջ:

Վիլլի Պրանտ Պոնի Խորհրդարանին մէջ մեծամասնութիւն ունի: Սոցիալ – Դեմոկրատներն ու Ազատականները պիտի կրնան քանի մը տարի իրենց ձեռքը պահել իշխանութիւնը: Ու կը յուսան համոզել ընդդիմադիրները, որ խնդիր չյարուցանեն չուտով Վարշաւայի մէջ կնքուելիք դեսպանեւլեհ դաշնագրին շուրջ եւ ընդունին կատարուած իրողութիւնը:

Պիտի յաջողի՞ն:

Ա՛յդ է խնդիրը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶԱԽՈՂԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՊԱՊԻՆ ԴԷՄ

ՄԱՆԻԼԼԱՅԻ ՕԴԱԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կ'ըսուէր բայց ոչ ոք հաւատաք կ'ընծայէր թէ կրնայ բան մը պատահիլ Պապին: Արդարեւ Մանիլլայի օդակայանին մէջ է որ 5000 հոգինոց բազմութիւն մը ճեղքելով, երիտասարդ մը որ սքեմ կը կրէր, սկսած է մօտենալ Պապին, ձեռքը՝ դաշոյն մը: Անմիջապէս նախագահ Մարքոս եւ ուրիշներ բռնած են տղան ու ձեռքէն առած դաշոյնը, որով կ'ուզէր սպաննել Պապը: Յայտարարած է թէ կ'ուզէր վերջ տալ «Կաթողիկէ կրօնքին նախապաշարումին», թէեւ յետագային կ'ըսէր թէ երբեք միտք չէ ունեցած Պօղոս Զ.ն սպաննել: Ուրբաթ առաւօտ դեռ կարելի չէր յստակ դաղափար մը կազմել եղածին մասին, ամէն պարագայի մէջ, Պապը կը շարունակէր իր ճամբորդութիւնը առանց իրարանցումի:

Ինչպէս դրած էինք, Պօղոս Զ· Ֆիլիպինոյի օդակայանէն կը մեկնէր Հինդշաբթի առաւօտ եւ օդանաւ մտնելու պահուն կը յայտարարէր· «Շատ հեռու կ'երթանք եւ ըստ Տիրոջ խօսքին՝ դացէք եւ քարոզեցէք»:

Պապին այս 9րդ ճամբորդութեան առաջին հանդրուանը Թեհրան էր, ուր — օդակայանին մէջ — դինքը կը դիմաւորէր Պարսից Շահը: Քանի մը հազար հոգի ալ համախմբուած էին օդակայանը, ուր Պապը կը մնար ժամ մը: Այս առթիւ Շահը յիշած է այն աղնիւ դործերը, որոնց նուիրուած է Պապը, մինչ Պօղոս Զ.ֆրանսերէն իր պատախանին մէջ չնորհակալութիւն յայտնած է որ Շահը անձամբ օդակայան փութացած է, ապա իր օրհնութիւնը տուած է Թեհրանի:

Ակնէ ետք է որ, դիշերը, Պապին օդանաւը կը հասնէր Տաքքա եւ իշխանութեանց ու ժողովուրդին առջեւ ճառ մը կ'արտասանէր ուր կ'ըսէր ի մէջ այլոց·— «Զեզի կուդամ լինչպէս բարեկամ մը՝ բարեկամի, եղբայր մը՝ եղբօր, ձեզի ըսելու համար թէ որքան մտանակից եմ ձեր վիշտին այս առթիւ, որքան կ'ուզէի ձեզ մխիթարել իմ եղբայրական բարեկամութիւնովս: Զեզի կուդամ իբրեւ պետը Կաթողիկէ այն կրօնքին, որու հիմնադիրը եղբայրական սէրը վերածեց այն խորհրդանիշին որով պիտի ճանչցուէին իր աշակերտները»: Պապը ապա յիշեց թէ զանազան կազմակերպութիւններու հրահանդած է որ օդնութեան փութան:

Այս հանդրուանէն ետք Պապը հասած է Մանիլլա ուր կ'ընդունուէր Փիլիպպեան կղզիներու նախագահին, իշխանութեանց եւ 5000 հոգիի կողմէ եւ ուր տեղի կ'ունենար ծանօթ միջադէպը:

Պապին կ'ընկերանան մօտ 10 հոգի, որոնց կարգին՝ կարդինալ Թիսըրան, Գերպ· Մարթէն, Գերպ· Ակոսթինի, Գերպ· Պեննէլի, Քազոլարի, Պօղոս Զ·ի անձնական բժիշկը՝ Տոքթ· Ֆոնթանա եւ Օսսերվաթոռէ Ռոմանոյի տնօրէնը: Կան նաեւ 50 լրագրողներ:

ԹԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախարարապետը չատ սիրալիր ընդունելութեան արժանացաւ Վարշաւայի մէջ: Շապան Տելմաս Օաերնայս սահմանադիծին համար յայտնեց, թէ Քրանսա զայն կը նկատէ «անվիճելի իրողութիւն»: Եւրոպայի ապահովութեան խորհրդաժողովի մասին կրկնեց Փարիզի ծանօթ տեսակէտը, այսինքն Քրանսա համաձայն է, պայմանաւ որ կարգադրուի «Եւրոպայի ամէնէն կարեւոր» հարցը, այլ խօսքով Պերլինի մասին յստակ համաձայնութիւն մը կնքուի Զորսերու միջեւ:

ՊՈԼՍՈՑ համալսարանին մէջ նոր բախումներ յառաջ եկան ուսանողութեան եւ ոստիկանութեան միջեւ: Զախակոդմեան ուսանողներ, որոնք չարաթ մը առաջ բախումներ ունեցած էին աջակողմեան ուսանողներու հետ, քանդեցին քի – միադիտութեան ամպիոնի վարիչին դրասենեակի կահ կարասին: Կը պահանջեն վարիչին ձերբակալումը իրեւ «հակառակորդ Աթաթիւրքի վարդապետութեան»: 17 ուսանող ձերբակալուած է:

ԿԻՆԷի կառավարութիւնը միշտ կը մերժէ օտար լրագրողներու թոյլ տալ որ Քոնաքրի այցելեն: Մակի քննիչ յանձնախումբը ժամանեց Կինէ, ուր պիտի քննէ Սեքու Թուրէի ամբաստանութեան փաստերը: Կը չեշտուի, թէ դայսօր անորոշ փաստեր միայն ներկայացուած են:

ԹՈՒԼՈՒԶի համալսարանական չրջանակներու մէջ ծանր միջադէպեր պատահած են առջի օր: Մօտ 30 կօշիկ ուսանողներ փորձած են խանգարել իրաւաբանական լսարանի Փրոֆ· Մոնթանէ տրուած դասերը (փրոֆ· ծանօթ է իր ազդայնական դաղափարներուն համար) եւ բախումներ սկսած են զանազան հոսանքներու պատկանող ուսանողներու միջեւ: Ի վերջոյ կօշիկները դոյքի վերածած են իրենց միջամտութիւնը, կոտրած – թափած են իրաւաբանութեան լսարանի ճաչարանն ու չուրջբոլորը եւ պատանդ առած ընկերվարական խմբադիր մը, Թաղապետական խորհրդատու, որ ազատած է ի վերջոյ ոստիկաններու միջամտութեամբ: Ցոյցեր եւ միջադէպեր ալ եղան Փարիզ: Ցոյց ըրին Նանթէռ–իրաւաբանութեան չափաւոր ուսանողները, որոնք կ'ուզեն աշխատիլ, իսկ Ասաս – իրաւաբանութեան չրջանակը բախումներ եղան ծայրայեղ ուսանողներու միջեւ:

ՍԱՅԳՈՆԻՆ կը հաղորդեն, թէ կառավարական ուժերը եւս մղած են Հիւս· Վիէթնամեան երկու յարձակումները: Մայլդեան օդուժը ռմբակոծեց Սարաւաքի անտառային չրջանը, ուր 800 արձակ – կազմիններ դէմ կը դնեն իշխանութեան:

ԳԱՀԻՐԷ եւ Դամասկոս որոշեցին դին – ուորական համագործակցութիւն մը բաւեղծել իրենց միջեւ: Գահիրէէն կը տեղեկացնեն, թէ որոշ թիւով ռուս մասնագէտներ պիտի մեկնին Եգիպտոսէն:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը՝ Շեղ Պելկրատի մէջ հանդիպում մը ունեցած էր եուկոսլաւ պաշտօնակից հետ: Խօսակցութիւններու առարկան երկու կողմերն ալ յայտարարեցին, թէ նպատակայարմար եւ օդտակար կը դտնեն եւրոպական ապահովութեան խորհրդաժողովի մը դումարումը, սակայն, անհրաժեշտ է, որ նախապատրաստական լուրջ աշխատանք կատարուի նախօրօք:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ կարեւոր քանակութեամբ ապրանք պիտի հայթայթէ Ռումանիոյ: Վճարումը պիտի կատարուի երկար ժամանակամիջոցի վրայ, առանց տոկոսի: Նկատի առնելով, որ համաձայնագիրը Չինաստանի կողմէ ստորագրեց պինուտրական մը, կ'ենթադրուի, թէ հայթայթուած ապրանքը պինամթերք է:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Պաշտպանութեան նախարարին տեսակէտով, անհրաժեշտ է նուազեցնել եւ կրճատել եգիպտական եւ իսրայէլեան ուժերու թիւը Սուէզի չրանցքի երկայնքին: Այս ձեւով բարենպաստ մթնոլորտ մը կը ստեղծուի: Այսուհան – դերձ, զօրավարը դէմ է զրաւուած հողերու պարպումին, իրաց ներկայ վիճակին մէջ:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ զրօսաչրջիկները 1969ի ընթացքին օտար երկիրներու մէջ ծախսած են երեք միլիառ 39 միլիոն տոլար: Քրանսայի մէջ՝ 143 միլիոն: Օտար երկիրներ այցելող Ամերիկացիներու թիւը, նոյն տարեչրջանին, 4·623·000 եղած է:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ անծանօթներ «անկոյ Նիքսըն, անկոյ զինուորական իշխանութիւնը» պոռացին չարժանկարի սրահի մը մէջ: Ուժանակով մը վնասեցին նաեւ Թրումընի արձանին:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ հօթը պիտնականներ «Իզվեստիա»յի մէջ հրապարակեցին Բաց Նամակ մը, որով կը յարձակին Իսրայէլ վրայ եւ կը մերժեն ընդունիլ, որ հակասեմական հարց դոյութիւն ունի Խորհ· Միութեան մէջ, ինչպէս կը յայտարարեն հրէական կազմակերպութիւնները Արեւմուտքի մէջ:

ՌԵՓԻՊԼԻՔԷն Պաթիլ Հինդշաբթի օր, քանի մը տասնեակ հազար հոգի (50 հազար ըստ կազմակերպիչներու, եւ 15 հազար ըստ ոստիկանութեան) ցոյց մը ըրին բողոքելու համար Վիէթնամի պատերազմի սաստկացման դէմ: Ցոյցը խաղաղ վերջ կը դտնէր երբ ցրուումի պահուն խումբ մը հօշիպներ միջադէպեր ստեղծեցին եւ անիշխանականներ Մոնտի եւ Ֆիկառոյի օրինակներ այրեցին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԱՀՈՒԱՆ 25ԱՄԵԱԿԻՆ

ՎԱՀԱՆ ԹԻՓԻԷԱՆԻ

վաղը՝

ՈՍԿԻԷ ԿՇԻՒՐԸ

գրեց՝

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԵՍ ԳՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐԿԱՎՈՐ ՉԵՄ

(Վեպ)

— Դուն այս գիշեր հոս դիշերիր, ըսաւ Մարկոս ֆէնտլի ալ հոս ալ, կրնաս առաւօտեան երթալդ:

Երիտասարդը նոյն շոյտակիտութեամբ մերժեց այս հրաւէրը, բայց յետոյ մտածեց որ ի վերջոյ աղէկ պիտի ըլլայ այդ առաջարկը:

Կամաց կամաց իր խոհերուն մէջ սկսաւ ապաշխարել նեղութիւն տալուն համար: Հարկաւ կ՚ենթադրէր թէ հիւրասիրութիւնը պիտի ըլլայ ինչպէս որ կ՚ընդունուի գիւղերու մէջ, բայց Մարկոս ֆէնտլի ունեցածին մասին ուրիշ գաղափար մը տուաւ իրեն:

Ճաշարանին մէջ ամէն ինչ ցոյց կու տար ընդհանուր բարեկեցութիւն մը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան մեծ հարստութիւն մը: Ամէն ինչ կը վկայէր ընտանիքին մէջ տիրող ներդաշնակութեան մասին: Ամէն ինչ կը վկայէր ընտանիքին մէջ տիրող ներդաշնակութեան մասին: Ամէն ինչ կը վկայէր ընտանիքին մէջ տիրող ներդաշնակութեան մասին:

Ճաշարանին մէջ

ՋԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Փարիզէն յետոյ՝ Մարսէյլ։ Սեւրի Դաշնագրի յիսնամեակի հանդիսութիւններու չարքը չարունակուեցաւ 20 Նոյեմբերին, Ուրբաթ երեկոյ Սէն Ժորժ սրահին մէջ։

Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը, յատկապէս երիտասարդներ, ինչպէս նաեւ որոշ թիւով Ֆրանսացի ուսանողներ։

Օրուան բանախօսներու կողքին, որոնք տեղ առած էին պաշտօնական ամպիոնին վրայ, ներկայ էին Պարոններ Ժօզէֆ Քոմիթէ, նախարար, եւ Կասթոն Տըֆէր, երեսփոխան – քաղաքապետ։ Քաղաքական աշխարհի պատկանող այս երկու անձնաւորութիւններու մասնակցութիւնը ուշի պաշտօնական բնոյթ եւ տարողութիւն կուտար հանդիսութեան։ Անճնա – ւորութիւններու կարգին յիշենք նաեւ Պ. Լիւքա՝ երեսփոխան, Պր. Ալրնօ՝ երեսփոխան, Պր. Կարապէյ՝ երեսփոխան, Պր. Լէշիա՝ քաղաքապետական Խորհուրդի անդամ, Պր. Րաֆֆէ Նազարեան՝ քաղ. Խորհուրդի անդամ, Պր. Գասդէլինա՝ քաղ. Խորհուրդի անդամ, Պր. Լոմպար՝ քաղ. Խորհուրդի անդամ, Պր. Կուփա – րոյ՝ քաղ. Խորհուրդի անդամ, Տիկին Լէշիա՝ նախագահ Մարզկային Իրաւանց Լիկայի տեղական կազմին, փոստարան Ասլէմ, ինչպէս նաեւ հրաւիրեալներու կարգին փոստարաններ, բժիշկներ, փրոֆեսօրներ, մտաւորական դասու պատկանող անճնաւորութիւններ։

Պր. Իվ Գասպարեան հանդիսութիւնը բանալով յայտնեց իր համոզումը թէ այս երեկոյ քայլ մը եւս կը կատարուի դէպի հաստատումը այն անչափելի անիրաւութեանց, որուն զոհը եղաւ հայ ժողովուրդը։

Բժիշկ Արմէն Թաղոյեան մանրամասն կերպով մատնանշեց ու ներկայացուց ցեղասպանութեան կանխամտածումն ու իրագործուած դիտական միջոցները։ Ապա դրաւ պատասխանատուութեան հարցը՝ թէ կառավարական, դինուորական, քաղաքական, հաւաքական ու անհատական։ Թուեց Թալէաթի, Էնվէրի եւ Ճավիտ պէյի անունները իբր բարձրաստիճան կազմակերպիչներ։ Ամբաստանեց Թրքական կառավարութիւնն ու մտաւորականութիւնը եւ եզրակացուց հաստատելով ոճրագործութեան անանկութիւնը, որովհետեւ Հայաստան պիտի վերադանձէր իր ազգային թէ միջազգային դեմիններու վրայ իր անկախութիւնը, ապատութիւնը ու ինքնավարութիւնը եւ Սեւրի Դաշնագրով իր արդար տեղը բովանդակ ազգերու շարքին։

Ապա խօսք առաւ Մոնաքոյի եպիսկոպոս – պոսը Գերապայծառ Ժան Ռիւֆ բերելով, իր բառերուն համաձայն, կաթողիկէ եկեղեցւոյ եւ ընդհանրապէս քրիստոնեայ աշխարհի տեսակէտը։ Այս միտումով մէջբերումներ ըրաւ Յովհաննէս ԻԳ. եւ Պողոս Զ. Պապերու կոնդակներէն «Փաչեմ թեռիս» ուր կը զատապարտուի ցեղասպանութիւնը եւ « Փոփուլարիում Փրոկրեսում » ուր կը խօսուի ճնշեալ ազգերու հաւասար իրաւունքներու մասին։ Եպիսկոպոսը չեշտեց քրիստոնեաններու եղբայրասիրութեան ու միակամութեան պակասը որոնք պատճառ դարձան հայ ցեղասպանութեան ու տեղի տուին Հայկական Հարցի այսօրուան լճացած վիճակին։ Գերապայծառ Ժան Ռիւֆ յորդորեց եւ քաջալերեց երիտասարդութիւնը միշտ վառ պահելու համար ազգային արժէքները մշակութային եւ հոգեկան ցեղասպանութեան տեղի չտալու համար։ Իր եզրակացութեան մէջ յայտարարեց. «Այս աշխարհի մէջ հակառակ որ ուժը կը դերազանցէ իրաւունքը, ես կը հաւատամ որ հայ մտքի զօրութիւնը անպուղական ապաւէն մըն է որ Հայը պիտի առաջնորդէ դէպի յաղթանակ»։

Երրորդ բանախօսը Պ. Կապրիէլ Մացնէֆ, վերլուծեց ստեղծուած կացութիւնը Սեւրի դաշնագրին չգործադրուելով եւ ընդլայնելով Հայկական Հարցը բաղդատութիւններ ըրաւ այժմէական խնդիրներու հետ, յայտարարելով որ այսօրուան լուծիչները յափրենական չի կրնար ըլլալ ու Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներու մէջ Հայաստանը դեր մը ունի կատարելիք ապագայ քաղաքական կեանքի մէջ։

Բացառիկ պատշաճ, ճեռնհաս եւ մանրամասն կերպով, Պր. Ժուֆը որ լա Փրատէլ, փրոֆեսէօր Էքս–ան–Փրովանսի համալսարանի Քաղաքական Գիտութեանց եւ Միջազգային Իրաւագիտութեանց, վերլուծեց Սեւրի Դաշնագրի եւ յատկապէս Հայոց վերաբերեալ յօդուածներուն իրաւական վաւերականութիւնը։ Ըսենք նաեւ որ Պր. որ լա Փրատէլի հայրը իբր իրաւագէտ մաս կազմած է Սեւրի Դաշնագրի խմբագրութեան յանձնախումբին։ Ան ի մէջ այլոց յայտարարեց որ Սեւրի Դաշնագրի չգործադրուիլը քաղաքական ցեղասպանութիւն մըն է հանդէպ հայ ժողովուրդին ու յանցանքը վերագրեց Դաշնակիցներուն։ Անդրադարձաւ Աւստրիոյ Վիէննա քաղաքի մէջ տեղի ունեցած համագումարին 1969 Մայիս 22ին, Միացեալ Ազգերու հովանաւորութեան տակ, ու ստորագրուած պայմանագրութեան 40–41րդ յօդուածին որ կ'ըսէ՝ կարելի չէ փոփոխութեան ենթարկել կամ ուրիշով մը փոխարինել դաշնագիրը մը առանց բոլոր ստորագրեալներու ներկայութեան։ Աւելցուց նաեւ որ չվաւերացուած չգործադրուելու պայման մը չէ, եւ կան պատմութեան մէջ դաշնագիրներ որոնք չեն վաւերացուած եւ սակայն գործադրուած են։ Կան միջազգ. իրաւագիտութեան մէջ ընդհանուր սկզբունքներ որ կը գերադասեն դաշնագիրը։ Իր եզրակացութեան մէջ ըսաւ որ Սեւրի Դաշնագիրը կը մնայ կարեւոր բնագիր մը որ հաստատեց հայ ժողովուրդի առաքինութիւնները ու զոհաբերութիւնը եւ հակառակ անոր որ յաջորդեց Լօզանի դաշնագիրը, հաստատ չէ որ ան կորսնցուցած ըլլայ իր ամբողջական իրաւագիտական արժէքը։

Վերջին բանախօսն էր Մէթը Է. Ժանան որ ուղղելով իր խօսքը բոլոր ազգերուն, բայց՝ հրաժարիլ եւ մոռնալ Հայերու իրաւունքները, կը նշանակէ արդարացնել այն ազգերը որոնք ոտնակոխ կ'ընեն մարդկային անհրաժեշտ իրաւունքներն ու սկզբունքները։ Պէտք է գայ օրը ուր բոլոր ազգերը դարձնեն իրենց աչքերը դէպի ցեղասպանուած ու ճնշեալ ժողովուրդները, ու մեր իրաւունքները անպայմանօրէն այսօր կամ վաղը իրագործուին։

Բանախօսներէն յետոյ խօսք առաւ քաղաքապետ – երեսփոխան Պ. Կասթոն Տըֆէր։ Վերյիշեցէք յետոյ բարեկամական կապերը որ միշտ ունեցած է Մարսէյլի Հայութեան հետ, չեշտը դրաւ ճեռնարկին քաղաքական երեւոյթի վրայ ըսելով թէ անհրաժեշտ է որ նախ ապահովենք ձեր ներկան, պահելով ձեր ազգային զգացումները եւ յետոյ դառնանք դէպի ապագան, դնելով ինքնորոշման հարցը։

Քաղաքապետը հանդիսաւոր կերպով առաջարկեց որ ստեղծուի Հայ Դատի եւ Հայութեան Պաշտպան Մարմին մը, բովանդակելով իր մէջ ամէն քաղաքական հոսանքի Ֆրանսացիներ, որպէսզի դրուին ու պահանջուին Միացեալ Ազգերու մօտ, Լա Հէյի Միջազգային Ատեանին առջեւ՝ Հայութեան արդար իրաւունքները։

Վերջին խօսքը կը պատկանէր նախագահ Պր. Ժօզէֆ Քոմիթիի։ Նախարարը վերյիշեց Հայոց պատմութեան կարեւոր հանգրուանները ու Հայութեան բերած բաժինը Արեւմտեան աշխարհի ու ըսաւ՝ եթէ այսօր դէպքերու բերումով Ֆրանսայի քաղաքացիներ էք, յիշեցէք սակայն որ ծագումով Հայ էք ու եղէք ձեր ազգային պարտականութեան վրայ։

Ապա, Պր. Իվ Գասպարեան կարդաց բանաձեւը «Ուղերձ Ազգերուն» (նոյն բանաձեւը որ վաւերացուած էր Փարիզ) ու ներկայ հասարակութիւնը միաձայնութեամբ, բուռն ծափահարութեամբ վաւերացուց։

Հարկ է չեշտել որ այս հանդիսութիւնը իրապէս բացառիկ էր իր քաղաքական բնոյթով։ Մասնաւոր դնահատանքի արժանի է Մարսէյլի Հայկական Դատի յանձնախումբը, որ հազիւ մարմին առած քանի մը ամիսներէ ի վեր, բոլոր ճիդերը կեդրոնացուց Սեւրի Դաշնագրի յիսնամեակի տօնակատարութեան վրայ։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

—o—

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադրութեան 80ամեակը յիշատակուեցաւ հանդիսութեամբ մը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 31ին, Շաբաթ երեկոյ, քաղաքապետարանի սրահը։ Երեքկոյթը կազմակերպուած էր Վալանսի կոմիթէին կողմէ, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Լիոնի, Տէսինի եւ Վալանսի Նոր Սերունդի խումբերը։

Տարիներէ ի վեր մեր բեմերուն վրայ երեկոյները փոխարինելու եկած են նորերը, անոնք, որ օտար ափերու վրայ ծնած ըլլալով հանդերձ, չնորհիւ Դաշնակցութեան ջամբած ազգային ոգիին, այժմ ամուր կապուած են իրենց ժողովուրդին եւ հայրենիքին։

Օրուան նախագահն էր չրջանի երիտասարդ ընկերներէն Աբրահամ Շահինեան, որ հակիրճ խօսքերով բնութագրեց Դաշնակցութեան խտացը, որ կը մնայ միշտ իր ազգային եւ ընկերվարական չրջադիծին մէջ։ Ահա թէ ինչու նորահաս սերունդը սիրով կը կապուի այս հին բայց երիտասարդ չարժումին, որ կը կոչուի Հ. Յ. Դաշնակցութիւն։

Բանախօսն էր նոյնպէս մեր երիտասարդ ընկերներէն Կարօ Յովսէփեան, որ աւելի ընդլայնելով նախագահին միտքերը, անդրադարձաւ Հայ Դատին եւ, յատկապէս, Սեւրին ու Ուիլսընեան սահմաններուն, դիտել տալով, թէ Դաշնակցութեան հետապնդած առաջադրութիւններուն մէջ հիմնական նպատակը կը մնայ հայ հողերու վերադարձը իր իրաւատէր ժողովուրդին։

Գործադրուեցաւ գեղարուեստական կտիկ յայտագիր մը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերին Օր. Օր. Ն. Գասպարեան, Շ. Պաղտասարեան, Օ. Քէչեճեան եւ Արման Ղազարոսեան։ Ապա ժողովրդական պարեր ներկայացուեցան Լիոն – Տէսինի Նոր Սերունդի միացեալ պարախումբին կողմէ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՊՈՒՏՄ ԾԻՄԱՂ

—o—

Հայր մը կը պատմէր իր զաւկին.— «Ամբողջ 25 տարի մայրդ ու ես աշխարհի ամէնէն երջանիկ արարածներն էինք»։

— Ե՞ռքը, կը հարցնէ զաւակը։

— Եաքը, զաւակս, ամէն ինչ փոխուեցաւ։ Օրին մէկը իրարու հանդիպեցանք եւ ամուսնացանք։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՏԹՕՆԸ (48)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԻԲ.

Մինչ այդպիսի խօսակցութիւններ կը դառնային ընդունարանին եւ իշխանուհին հիւրերուն սենեակին մէջ, կառքը՝ Փիէրը (որուն եռեւէն մարդ ղրկուած էր) եւ Աննա Միխայլովնան (որ անհրաժեշտ համարեր անոր հետ մէկտեղ գալ) բերաւ Բեզուխովի բակը։ Երբ կառքին անիւները սկսան մեղմօրէն դլորիլ սիռուած յարդին վրայէն, Աննա Միխայլովնա մըխիթարական խօսքերով Փիէրին դարձաւ, սակայն նկատեց, որ ան կառքին անկիւնը քաշուած կը նիրհէ, արթնցուց։ Փիէր արթննալով Աննա Միխայլովնային հետ մէկտեղ ելաւ կառքէն ու միայն այդ վայրկեանին մտաբերեց մահամերձ հօրը հետ ունենալիք տեսակցութիւնը։ Անոր նկատեց որ կառքը կեցեր է ոչ թէ դլխաւոր մուտքին, այլ տան եռեւտմասի դըռան առջեւ։ Կառքէն իջնելու առեն նըշմարեց երկու անձեր, որոնք սանդուխի պատուանդանէն աճապարանօք քաշուեցան ծածկուեցան պատի չուքին մէջ։ Փիէր կենալով դիտեց տան չորս կողմը եւ նշմարեց քանի մը նոյնատեսակ անձեր։ Սակայն ոչ Աննա Միխայլովնան, ոչ սպասաւորները, ոչ կառապանը որոնք չէին կարող նչմարած չըլլալ զանոնք, ուշադրութիւն անդամ չդարձուցին անոնց վրայ։ «Երեւի այդպէս պէտք է», վճռեց Փիէր ինքնիրեն եւ հետեւեցաւ Աննա Միխայլովնային։ Աննա Միխայլովնա չտապով կը բարձրանար թոյլ լուսաւորուած նեղ քարէ սանդուխէն, կանչելով յապաղող Փիէրը, որ թէպէտ չէր ըմբռներ, թէ առհասարակ ինչ հարկ կայ կոմսին ներկայանալու եւ մանաւանդ ինչու այս քովնակ նեղ սանդուխէն բարձրանալու, բայց դառնալով Աննա Միխայլովնայի չարժուձեւերէն, ինքնիրեն վըճռեց, որ այս բոլորը անհրաժեշտութիւններ են։ Սակայն կէսին քիչ մնաց ոտքի տակ երթային, վերէն վար վազող դպրաս տանող ծառաներէն։ Ծառաները պատին սեղմուեցան Փիէրին եւ Աննա Միխայլովնայի ճամբայ տալու համար, եւ ամենափոքր զարմանք իսկ չէին զգար այս հանդիպումէն։

— Հո՞ս է իշխանուհիներուն բնակարանը, հարցուց Աննա Միխայլովնա ամասր, հարցուց Աննա Միխայլովնա առնոցմէ մէկուն։

— Հոս է, պատասխանեց սպասաւորը համարձակ, որուան ձայնով, կարծես այժմ արդէն ուշածնին կրնան ընել, դուռը ձախ թեւին վրայ է։

— Գուցէ, կոմսը դիս չէ կանչած, ըսաւ Փիէր դաւթիլ մանելու առեն, աւելի լաւ է սենեակս երթամ։

Աննա Միխայլովնա կեցաւ։

— Ա՛խ, բարեկամս, ըսաւ ան դպչելով անոր ձեռքին, հաւատա, ես ձեզմէ պակաս չեմ տանջուիր, սակայն այր եղէք։

— Արդարեւ, երթա՞մ, հարցուց Փիէր անկնոցին մէջէն անուշութեամբ նայելով Աննա Միխայլովնային։

— Մոռցէք սիրելիս ձեր հանդէպ ցոյց տրուած անարդարութիւնները, յիշեցէք որ ան ձեր հայրն է... ես ձեզ առաջին տեսնելուս զաւկիս պէս սիրեցի, վստահեցէք ինծի, Փիէր։ Ես չեմ մոռնար ձեր շահերը։

Փիէր բան մը չէր հասկնար։ Նորէն ան նոր աւելի զօրեղ կերպով թուեցաւ, որ այս բոլորը անհրաժեշտութիւններ են եւ ան հնազանդութեամբ հետեւեցաւ Աննա Միխայլովնայի, որ արդէն բացեր էր միջանցք տանող դուռը։ Անկիւնը նստած էր իշխանուհիներուն պառաւ սպասուհին, որ գուլպայ կը հիւսէր։

Փիէր երբեք չէր դտնուած տան այս մասին մէջ, եւ մինչեւ իսկ անոր գոյութեան մասին գաղափար անդամ չունէր, Աննա Միխայլովնա դիմեց զիրենք հետեւեցնող եւ մատուցարանին վրայ ջրաման տանող աղջկան (անուանելով զայն սիրելի եւ աղաւնեակ) եւ հարցուց իշխանուհիներուն առողջութիւնը ու քարաչէն միջանցքին մէջէն չարունակեց յառաջանալ։ Միջանցքին առաջին դուռը, դէպի ձախ, կը տանէր իշխանուհիին բնակած սենեակը։ Ջրամանը տանող սենեկապան – ուհին աճապարելով (ինչպէս ամէն բան առհասարակ աճապարանօք կը կատարուէր այդ միջոցին այդ տան մէջ) չդոցեց դուռը եւ Փիէր՝ Աննա Միխայլովնային հետ անոր քովէն անցնելով ակամայ ներս նայեցան, տեսան իշխան Վասիլիյը եւ իշխանուհին, որ իրարու քով նստած կը խօսակցէին։ Անցնողները տեսնելով, իշխան Վասիլիյ անհամբեր չարժում մը ըրաւ եւ ետ քաշուեցաւ։ Իշխանուհին վեր ցատկեց եւ կատաղի չարժումով մը ամբողջ ուժով զարկաւ դրան եւ զոցեց զայն։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լուսինէ Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նօտարեան եւ զաւակները հողեհանգըստեան պաշտօն կատարել կուտան այս կիրակի (29 Նոյեմբեր) յետ պատարագի, Ալֆորվիլի Ս. Գողգոթա-Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ իրենց մօր՝

ԳՈՀԱՐԻԿ ՏԷՐ-ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

(ծնեալ Ագուշեան)

մահուան տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Վերոնիքա Քէքէվեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Արաքսի Սուքիասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մասիս Գարիկեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր ազգականներուն, հայրենակիցնե-րուն եւ բարեկամներուն, ինչպէս նաեւ Պուլ. Օտտոյի Տէր Նշան Քհնյ. եւ երեց-կինին ու թաղականութեան, կապույտ Խաչի ընկերուհիներուն եւ բոլոր անոնց որոնք իրենց հեռագիրով, նամակներով եւ նուիրատուութիւններով վշտակից եղան իրենց մեծ սուգին՝

Ողբ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՔԷՔԷՎԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Ադամեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Գէորգ Քիրէճեան 100 ֆր. կը նուիրեն Վալանսի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ պայծառութեան։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Ուսանողական Տան (Մարի-Նու-պար հաստատութիւն) մէջ, 57 Պուլվար Ժուրտան։ Կը խօսի Ֆրանսերէն

ՖՐԱՆՍԻՍ ՊԵԼԻՔԵԱՆ

Նիւթ՝ «Հայ Ժողովուրդի ապագան» այս Շաբաթ, ժամը 4ին։

Հ. Ց. Դ.

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Ց. Դ. Աբծիւ ենթակոմիտէի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պար-տաւորիչ ներկայութիւն։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Վարդ Օնպաշեան (Կրընոպլէն) փարիզ այցելութեան առթիւ կը նուիրէ 500 ֆր. Հայ Մշ. Տան Օնպաշեան սրահին։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆՈՒԷՐ

Պրիւսէլլէն Օր. Աղաւնի Փափազեան իր քրոջ՝ Արուսեակի եւ եղբայրներուն՝ կարապիսի եւ Արսէնի յիշատակին հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.—

Կապ. Խաչի օգափոխութեան կայանի նոր չէնքի մը կառուցման համար 7500 ֆ. Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանին 2000 ֆ.։

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ղըպրոցին 500 ֆր.

(Տառնալ «Յառաջ»էն)։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻՆ

Այս կիրակի առաւօտ, ժամը 9,30ին, Ս. կայանէն Թերար Սթեֆանէսքոյի է-միսիոնը՝

Ս. ԼՈՒՏՈՎԻԿՈՍ ԵՒ ՀԱՑԵՐԸ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի չուրջ, Դեկտ. 6ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը։ Հասցէ՝ 1. Փլաս Օթէլ տը Վիլ։

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբը — ներագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 ֆր., ուսանողներու կէս գին
Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924-38-54

ՖԻԼՄԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Սերաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան.

ՍԻՐՏԸ ԵՐԳՈՒՄ Է

գունաւոր հայախօս ժապաւէն

Դեկտ. 1, երեքշաբթի ժամը 21ին։։

Ֆիլմը կը ցուցադրուի ճիշդ ժամուն, իսկ Ալհամպրայի սրահը (Մեթրօ Մեռի տ'Իսիէն 50 քայլ)։

Մուտք 6 ֆրանք։ Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներէն։

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌ

Կիրակի, 13 Դեկտ. ժամը 16,30էն սկսեալ։

Ճաշ, վիճակահանութիւն, անակնկալ-ներ եւ ընտանեկան հաճելի մթնոլորտ։

Մասնակցութեամբ Նաւասարդ պարախումբին, Թերար Մելքոնեան ու Պետիկ Պետիկեան նուագախումբերուն եւ վարժարանի աշակերտութեան։

Կաղանդ Պապան ճոխ նուէրներով պիտի վարձատրէ սրահին մէջ ներկայ եղող բոլոր մանուկները։

Մուտքը ազատ է։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Փետրուար 28ին, Անիէռի քաղաքապետարանի չքեղ թատերասրահը։ Մանրամասնութիւնները յայտրդիւ։

Հ. Յ. Դ. 80-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Դեկտեմբեր 12ին

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 5 Դեկտ. Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3,30ին Ահարոնեան ակումբին մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։ Ժողովի օրակարգն է.
1. Զեկուցում եւ հաշուետուութիւն,
2. Հասութաբեր ձեռնարկի որոշում
3. Վարչական ընտրութիւն։

ԽՆԴՈՑՔ ԵՒ ՃԱՇ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Ամբուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խընջոյքը Դեկտեմբեր 6ին կիրակի ժամը 14ին, Ֆաալըրկուլ Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ։ Հայկ եւ եւրոպական պարեր։ Գեղարուեստական բաժին։

Արձանագրուիլ Նոյեմբեր 25էն առաջ, Նշան Նաճարեանի մօտ՝ Քամփանեը Ռոզըրէ Լէփէն տէ Պաթիւա, Սէնթ Ամբուան։

ԱՑՑ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է այցելութիւն մը Մոնմորանսիի ծերանոցին Դեկտ. 6ին, գեղարուեստական բաժինով։ Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տիկին Սրապեանի 626-42-48, Տօնիկեանի 642-62-45, Յովսէփեանի 642-99-01։

Օթոբասը կը մեկնի ժամը 13,30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն։ Գին 10 ֆր.։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նոր Տարուան գիշերը (Դեկտ. 31) Լիոնի մէջ կազմակերպուած ցայգօնքը կոմիտաս երգչախումբի կողմէ։

×

Արնուվիլի Անարատ Յղութեան Քոյրերու տօնածառը Դեկտ. 20ին։

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ թատերական ներկայացումը կիրակի Մարտ 14ին։

×

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը տեղի կ'ունենայ Յունուար 17ին Ազգ. Տան սրահը։

×

Իսիի Կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշը Փետրուար 20ին։

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ։

×

ԿՈՎԿԱՍ, ՆԱՅԻՐԻ եւ ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբերու բացառիկ փառատօնը կիրակի, Փետր. 14ին, ժամը 21ին փլեյէլի սրահը։

×

Լիոնի կոմիտաս երգչախումբի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ երեկոյեան, Պրոնի օդակայանին մէջ։

×

Խայեան Սանուց Միութեան ընկերակամակրական ցերեկոյթը կիրակի 13 Դեկտեմբեր ժամը 15-19։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

Հրատարակութիւն Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջան

Բարեկամներուն ու հայրենակիցներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ մօտ աւելն լոյս կը տեսնէ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ։ Կրնաք ապահովել ձեր օրացոյցը դիմելով հետեւեալ հասցէին՝

Monsieur G. HOVSEPIAN
53, Bld. des Grands-Pins, 13 - MARSEILLE (10e)

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԱՒՍՏՐԻԱ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՒԹԻՒ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ. 21 Թրէն տէ Նէժով կառը լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 2 նոյն կայարանէն։

ՊՐԻՒԲ մէջ (Զել ամ Զէէ մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր։ Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիւժ, փաթինաժ, եւայլն։

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով միասին։

Մասնակցութիւն 485 ֆր. բոլոր ծախքերը մէջը։

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։

ՋԵԼ ԱՄ ՋԷ, Սալցպուրկի մէջ ձմեռնային մարզական հրաշալի կայան մը, գեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած սաստիկ ցուրտերէն բարձր լեռներուն շնորհիւ։ Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, փոլիորիմ երեկոյթներ եւայլն։

Մասնակցութիւն՝ 525 ֆր.։

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան գինը (բ. կարգով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն։

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է.Տ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատասխանատու

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «կտակն էր նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՑԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք-Խնուս (Տարօնի չրջանի պատմութիւն)	15 ֆր.
(Վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթինագրի եզ)	
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր չրջակաները, Պէյրութ, Թղթակազմ	15 ֆր.
ԴՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱՏԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԶՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Ռոպէրթ Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս վարդապետի բոլոր երկերը	

ՁՈՒԼ ՄԹԵՐՔ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35 — Tél. : 326-88-65

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀԱՅՐԱՍԷՐ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան Տար· 90 փր· Վեցամսեայ 50 փր
Արտասահման Տար· 115 փր· Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
29
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
29 NOVEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11·978 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.978

ՀԱՅՈՒ ՀՈԳԻՆ

Ի՞նչ է Հոգին, Հայու Հոգին՝ հարցուցի մերթ ինքզինքիս
Եւ մերթ լացաւ ու մերթ խնդաց իմ հոգիս,
Ա՜յո՛յս լացաւ եւ յոյսերով խօլարշաւ
Մրրրրկաթեւ մինչեւ ի փա՛ռք խոյացաւ···,
Որմէ յետոյ ներքեւ ըսի տխրագին՝
Ի՞նչ է Հոգին, Հայո՛ւ Հոգին···:

Ի՞նչ է Հոգին, Հայու Հոգին՝ ինքզինքիս դեռ հարցուցի
Եւ ինչպէս ամպ մը երեւցաւ ան ինծի՝
Որ կ'իջնէ վար ու մառախուղ կ'ըլլայ մերթ
Եւ մերթ ճերմակ ու վարդագոյն՝ թերթ առ թերթ
Կը տարածուի երեսն ամբողջ երկինքին,
Անհո՛ւն Հոգին, Հայու Հոգին···:

Ի՞նչ է Հոգին, Հայու Հոգին՝ կը հարցընեմ դեռ, աւա՛ղ,
Ու կը գտնեմ զայն ցեխի մէջ կխաթաղ···
Բայց գերդ գիւտուր մ'որ կը կռուի անդադար՝
Ցեխն ալ, կ'ըսեմ, զայն ապտոտել չի կրնար
Եւ ընդմէջէն իր այդ ցեխին, սարսռագին
Կը համբուրեմ Հայու յոգնած, տո՛ւրբ Հոգին···:

Ի՞նչ է Հոգին, Հայու Հոգին՝ կը հարցընեմ դեռ, աւա՛ղ,
Ու կը գտնեմ զայն ցեխի մէջ կխաթաղ···
Բայց գերդ գիւտուր մ'որ կը կռուի անդադար՝
Ցեխն ալ, կ'ըսեմ, զայն ապտոտել չի կրնար
Եւ ընդմէջէն իր այդ ցեխին, սարսռագին
Կը համբուրեմ Հայու յոգնած, տո՛ւրբ Հոգին···:

ԳԵՂՕՆ ՍՕՍԵԱՑ ԱՆՏԱՌԻՆ

Հայոց երկրին մէջ մի՛շտ կ'ապրին
Մեծ սօսիներն արմէնաւանդ···
Եւ լրտութեանն ու ըստուերին
Մէջտեղ անոնց, անարգաւանդ
Օրէ մը եռմ բերթողն երբ խանդ
Ու ներշնչում խնդրել կուգայ,
Խրտվայրագ ճիւղերն աստ անդ
Կը փափրսան « — Դո՞ւն ես, արքա՛յ··· »

Սեւ աղէտի մը նախօրին՝
Անտառն յուզուած է մանաւանդ
Եւ տխրութեամբ սօսիէ կ'օրրին·
··· Օ՛հ թշնամւոյն ըստուերը ժանտ
Տուներ՛ը, գիւղե՛րը խարուսիանդ···
Բայց մինչ թառուտը կը սրգայ,
Ահա՛ ձայներ անհրնազանդ
Կը փափրսան « — Դո՞ւն ես, արքա՛յ··· »

Կ'անցնին անվերջ օրն ու տարին
Խտահալած···: Դաշտ, դարեւանդ
Եւ լեռներուն ալ կատարին
Ձիւնը փայլուն գերթ ադամանդ
Կը կըրեն հետքն անոնց հիւանդ
Ծառերն, յոյսով միշտ անվրկանդ,
Կը փափրսան « — Դո՞ւն ես, արքա՛յ··· »

Ջ Օ Ն

Իշխա՛ն, անյայտ դեռ բու անուանդ
Հայորդիներ՛ը ապագայ
Ուխտած պաշտում մը մոլեռանդ՝
Կ'աղաղակեն « — Դո՛ւն ես արքայ··· »:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ դաշնահարել փորձող անձին ինքնութիւնը ճշդուեցաւ: Պոլիվիացի մըն է 35 տարեկան, որ քանի մը ամիս առաջ Մանիլա հաստատուած է: Արհեստով նկարիչ է եւ կը կոչուի Պենժամին Մենոզա: Շրջան մը Զինաստան ապրած է: Լրագրողներուն յայտարարած է·— «Ոչ կրօնք ունիմ ոչ քաղաքական գաղափարական: Մարդկութեան կը հաւատամ»: Պապը կը չարունակէ իր ճամբորդութիւնը թէեւ այնքան յոգնած է որ առջի օր ըսած ըսած եղած է եկեղեցւոյ մէջ ընդհատել արարողութիւնը կէս ժամ:

ԱՆԳԼԻԱՑի պահպանողական երեսփոխան մը՝ Փաուըլ, որ ծանօթ է իր ծայրայեղ աջ դաղափարներով յայտարարեց, թէ մինչեւ դարավերջ երեքէն չորս միլիոն սեւամորթ գոյութիւն պիտի ունենայ Անգլիոյ մէջ: Լոնտոնի, Պիրմինկհամի եւ այլ ճարտարարուեստական քաղաքներու բնակչութեան կէսը կազմուած պիտի ըլլայ սեւամորթներէ:

ԱԴրԲԵՋԱՆի Նախարարներու Խորհուրդի փոխ–նախագահը՝ Ռզա Սաատիխով պաշտօնանկ եղած է, որովհետեւ «չարաչահած է դիրքը եւ ծանր սխալներ դրծած է իր պաշտօնին մէջ»: Պաշտօնէ հեռացուած են նոյնպէս Մոլտաւիոյ նախարարներու փոխ – նախագահը՝ Անաթոլի Կորոբչանու եւ Մոսկուա չարժանկարի արուեստանոցներու տնօրէնը Նիքոլայ Սիչով:

ՍՈԼԻԼԻՆԻՑԻՆ Սթոքհոլմ պիտի չերթայ Նոպէլի մրցանակը առանալու համար: Պատճառները ծանօթ չեն:

ԼՈՆՏՈՆի Սոթպիզի մէջ աճուրդով ծախուած է Վելասքէզի մէկ նկարը անանախընթաց գինով: Արդարեւ Վիլտըն — չթայն — գնողը — զայն վճարած է 30 միլիոնէն աւելի (3 միլիառ հին ֆրանք):

ՍՈՒՐԻԱ. որոշեց անդամակցիլ Եգիպտոս – Սուտան դաշնակցութեան: 1958ին Սուրիա և Եգիպտոս միանարար կազմած էին Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը, որ յետագային խզուեցաւ:

ՇԱՊԱՆ ՏԵԼՄԱՍ Փարիզ վերադարձաւ Լեհաստան կատարած իր երեք օրուան այցելութենէն ետք: Շաբաթ օր Աուշվից այցելած է:

ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ մամուլի ասուլիս մը տուած է Սթրազպուրկի մէջ եւ յայտարարած· «Այո՛ Եւրոպային, բայց ոչ Ատլանտեանին Ուրալ:»:

ՓԱՐԻԶի երթեւեկը դիւրացնելու համար զանազան միջոցներ կը նախատեսուին: Ասոնց կարգին անխուսափելի կը թուի այլեւս վճարովի կայքը ու նաեւ տուդանքներու սակերու յաւելումը:

ՍՊԱՆԻՈՑ մէջ բաւական խռովայոյզ մթնոլորտ մը կը տիրէ: Մարտիսի մէջ 44 ազատական ընդդիմութեան պատգամաւոր անձնասպանութիւններ ձերբակալուած են եւ ասոնց մէջ ծանօթ դէմքեր կան: Մաս մը ազատ արձակուած է քիչ ետք: Ձերբակալութիւններ կատարուած են նաեւ Պիլպաօ: Պարչելոնայի մէջ, 2000 ուսանող ցոյց ըրած են:

ԱՍԿԻՔ ՊՇՏՈՒՔ

գրեց՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Անգամ մը եւս կը վերադառնամ մեր թաղը, գրեթէ բնազդաբար: Փոխադարձ անհաւատարմութիւն մը, որ զիս հեռու պահեց մեր վաղեմի թաղէն, այսինքն Լատինաց Թաղէն, այլեւս դժնդակ կը դարձնէ մեր կենակցութիւնը: Սէն Միշէլի մէջ ես զիս կը զգամ ֆիզիքապէս ներկայ, բայց ո՛չ աւելի: Պողոտան նոյնն է եւ նոյնը չէ: Սրճարանները, որ մեր երիտասարդութեան խանճարուրը հան – դիսացան, անճանաչելի դարձած են իրենց նոր չպարին ներքեւ: Կը տեսնեմ մեր ապօրինի կիները, ըսել կ'ուզեմ ժողովրդական ճաշարանները, իրենց ներքին պղծութեամբ: Գիտեմ թէ այլեւս պիտի չհանդիպիմ ոչ մէկ ծանօթ Հայու: Բայց կա՛յ եւ կը մնայ վայրը:

Կան բարձրադիր վայրեր, որ սահմանուած են իրենց վրայ ընդունելու սրբազան տաճար մը կամ փարոս մը: Ըսել չէ թէ միշտ կ'ընդունին: Բայց կը բաւէ որ վայր մը սրբազործուի, որպէսզի ան ըլլայ բարձրադիր եւ լուսատու: Եւ հո՛ս է որ մենք ծնունդ տուինք ոգիի մը: Հո՛ս է որ զաղթական Հայերս զիրար փնտռե – ցինք եղբայրական սէրով: Եւ տակաւին հո՛ս է որ զիրար բզքտեցինք, ինչ որ նոյն բանն է: Ես կ'ըսեմ, դուք մի՛ հաւատաք: Նոյն բանը չէ: Ո՞ւր հասած ենք հիմա:

Գիշերն անձրեւեց Թեթեւօրէն եւ այժմ արեւը կը խաղայ Լիւքսէնպուրկի սարսուռն ծառերուն մէջ, դեռին սփռելով ծիուն մեւսյլները: Աւազանին ջրաժայթքը կը վկայէ ի նպաստ Յաւիտենական Վերադարձին, եւ երկինքը կը չնչէ բարձր տեղ մը, ընդմէջ երազին եւ երեւակայութեան: Ի՞նչպէս չյիշել իմ բարեկամս այս մտերիմ երկինքին տակ, ուր ան կը բերէր իր ծամածուռ այլ նաեւ քաղցր ժպիտը: Երբ ան կը յայտնուէր ու բարեւ կուտար, իր բարեւն իսկ ականջիս կը հնչէր որպէս նորութիւն:

Ան կը յայտնուէր երեկոյեան ժամուն, Թօնուտ եւ տենդահար դիշերին մէջ: Վահան Թէքէեան կը յառաջանար նուազ արագաքայլ քան Թէ մայթին մշտահոս բազմութիւնը, բայց միշտ ներամփոփ: Զմեռնային վերարկուն գինքը դարձուցած էր աւելի մարմնեղ եւ պատկառազդու: Գիշերապնոյ ճամբորդն էր ան, անստոյգ արահետին վրայ: Ան ոսկետառ անձա – գիր մըն էր, Թէեւ պատառատուն: Անէն պարագայի՝ առիսթոճրաթ մը: Երբ ան կը յայտնուէր սեմին վրայ հայկական ճաշարանին, ուր առաւելաբար խմբուած էին ձախողածներ, կը Թուէր գտնուիլ խլրտուն վիհի մը բերանը: Ջրհոր չկայ այս կողմերը: Մեր երկրի լակոտները քար կը նետէին հորին մէջ, չափելու համար անոր խորութիւնը, ըստ արձագանդի տեւողութեան: Թէքէեան քար դրած էր իր սիրտին վրայ եւ անով չափած՝ անյատակ ողբերդութիւնը Հայուն: Ասօքը իրն է «Անդունդի մէջ ինկած ազգ, անդունդի մէջ հեղձամահ»: Ան երջանիկ էր այս պողոտաներուն վրայ, Քսանհարիւրհազարներուն, երբ իր կուրծքին վրայ կը սեղմէր Սեւրի Դաշնագիրը: Ան երջանիկ է դարձեալ, այսքան տարի վերջ, երբ յարմար տեղ մը գտած է իր հովանոցին համար, ճաշարանին անկիւնը:

×

«Փոշի ազգ» կոչեց մեզ: Եւ երբ փուչին քաշուեցաւ Թաղէն, Թէքէեան մնաց այն չոճին, որ իր սաղարթախիտ Թեւերուն տակ կը պահէ բոլոր անոնք որ երիտասարդ են, տարիքով ըլլայ Թէ այլապէս: Բանաստեղծը սիրեց երիտասարդութիւնը: Սիրեց անոնց ներկայութիւնը: Բայց զարնանային հեղեղները հեռացան դէպի *դաշտերը յղի, անոնք փնտռեցին խոնարհ ուռենին եւ գգուանքը անոր առկախ վարսերուն: Թէքէեան ապասեց ակնկոտ՝ սրճարանին խորը: Արժանաւորը եկաւ քաւուիլ իր սեղանին, անարժանին հետ: Քիչեր միայն գիտցան Թէ, իր մոայլ եւ անհաղորդ արտայայտութեան տակ՝ որքա՜ն զգայուն սիրտ մը կը կրէր այդ անզուգական Հայը, որ մեզի հետ թափառեցաւ երկար գիշերները, Սէն Միշէլէն մինչեւ Մոնփառնաս կամ Թէ Սէնի երկայնքին, որ իր խոհական միտքերը զուգակշռեց զուարճաբանութեամբ, եւ որ գրեց ինք իր մասին — «Սա հոգին ծեր տղու···»:*

Մենք զաղթականներ էինք: Բանաստեղծը աքսորուած էր կրկնապէս: Իր հայրենիքը որոշել կարելի չէր, անորոշութենէն դուրս, որ կը կոչուի այլուր: Պուրժուայի իր ուշադիր հոգածութիւնը (ամփակավարը պուրժուա է ըստ աւանդութեան) կը չեշտէր իր այլուրութիւնը եւ իրեն կ'արժէր մակդիր մը՝ «կոճկուած մարդ»: Սահմանում՝ որ զուրկ է ամէն իմաստէ եթէ չի նշանակեր հաւատարմութիւն՝ հանդէպ կեանքի ուղեգիծի մը: Լաւագոյն է ըսել՝ բարոյականի մը: Իր դէ՛չ պաշտպանուած կեանքը, պանդոկէ սրճարան, զինքը կը չանձնէր խառնակ ընկերութեան մը անստգութեան, անկարելի հանդիպումներու ձախողած թատերախաղին, որոնց դէմ կը զոցուէր բանաստեղծը: Կը վերածուէր սառնակոյտի մը, որուն սայրասուր չեղերուն լաւագոյն էր չղպիլ: «Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ չչարանայ բանաստեղծը, կ'ըսէր Պօտլէռ Հանրի Հայնէի մասին, ի՛նչպէս կ'ուզէք՝ երբ ան նշաւակ է անարգ էակներու մերձաւորութեան եւ անոնց պաճին»:

Եւ ո՞վ կրնար վկայել, առանց իրակատնութիւնը ուրանալու, Թէ Թէքէեան իր արժանի տեղը կը զրաւէր մեր քերթողութեան պատուոյ օթեակին մէջ: Ժողովրդական խանդավառութիւնը որ քաջալերանք պիտի ըլլար, կ'երթար ո՛չ Թէ Թէքէեանի, այլ զգայապաշտ քնարերգակներու, Մեծարենցի դաչնաւոր մրմունջներուն եւ պապղուն ոստայնին, Վարուժանի բեղուն երեւակայութեան եւ հեշտաղդիւռ հեթանոսութեան, Սիամանթոյի փողաւոր գործիքներու չհչիւնին: Անոնք ունէին իրենց տաղարանը, որ կը տպուէր կրկին եւ կրկին, մինչդեռ Թէքէեանէ կը ճանչցուէին միայն, Թէքէեանէ՝ որ լուսատիպ համազօրն էր մեր քերթողութեան փարոսներուն, կը ճանչցուէին միայն առանձնաշնորհեալ պահեր, ինչպէս՝ եկեղեցին Հայկական, Լուսաւորչի կաթեդրը, ես սիրեցի բայց ոչ ոճ սիրածներէս գիտցաւ Թէ···:

Եւ խելառ սիրտը, որ չի դիտեր համակերպիլ օրերու անէծքին, չունի ուրիշ միջոց, եթէ ոչ սարքել հանդէսներ ինքն իրեն համար, եւ նաեւ, ինչո՞ւ չէ «վասն ձեր եւ բազմաց»: Թէքէեան ապրեցաւ իր հանդէսներով, բայց չկրցաւ ծածկել իր տրտունջը երբ հանդիսականները զինքը ծափահարեցին մաաի ծայրով, մինչդեռ կը փառաբանուէին հռետորներ, ոմանք մօտէն չպարուած: «Ես ալ, ո՛վ Տէր, վատահօրէն բան մը կ'արժեմ, եւ աւելի քան Թէ չատեր որ կը սոնքան···»: Այս խօսքերը կը նմանին այն լուռ մեղադրանքին, զոր լքուած կին մը կ'արձակէ, ձեռքը պահած իր զաւկին գլխուն վրայ: Որպէս պաշտպանութիւն իր հարազատին: Եւ ի՞նչ ցաւ է, նուիրեալ ծնողքին համար ինչ ցաւ՝ վատնդուած տեսնել իր հարազատին ապազան: Թէքէեան, որ «ամէն մէկ

→

Ոսկեբեր Կեծքը

բառին ու վանկին վրայ սիրտ հատցուց», կը տարակուսի որ իր երգը կարենայ լսելի ըլլալ ապագայ սերունդներու, որ կարենայ սփոփել ուրիշ սիրտեր, իր սիրտին պէս կարեվէր: «Տէ՛ր, ցաւ մըն ալ ա՛յս է հիմա ցաւերէն զատ անհամար... լեզուն որով գրեցի՝ երկրի երեսը քիչեր կը կարդային զայն արդէն ու պակսեցան անոնք ալ... Հարիւր տարի վերջ գուցէ խօսող չունենայ...»:

Մոռացման վտանգը կը կրծէ հայերէն ձեռագիրը, երբ ան տպուած իսկ չէ: Այդ վտանգը կը լռեցնէ մեր խօսքը, երբ ան երգուած իսկ չէ: Աւելի՛ն կայ: Ամէն ճշմարիտ բանաստեղծ, ի՛նքն է որ պիտի պահանջէ մոռացումը իրեն պարգեւ, ի՛նքն է որ, ժամանակ առ ժամանակ պիտի առէ գիրը — «դէչ բան է» կ'ըսէր Ռէմպօ — եւ յետոյ, ամէն վտանգի դէմ անտարբեր՝ պիտի երգէ անդիմադրելի մղումով, ինչպէս ըրաւ Թէքէեան:

×

Կրօնական հոգի մըն է Թէքէեան, որ չի հաւատար թէ կեանքը կրնայ իմաստ ունենալ: Կայ մայր երակ մը, որ իրարու կը միացնէ մեր քերթողները Դուրեանէն մինչեւ Թէքէեան, եղիայէն մինչեւ Մեծարենց եւ Ինտրա: Ան է՝ կրօնական երկիւղածութիւն մը, առանց առարկայի: Աստուած բացակայ է: Բայց ոչ՝ աստուածութիւնը: Անոնք չեն ճգտիր յաւիտենականին, այլ անսահմանին: Անսահմանի՛ն՝ ուր տիեզերքին հետ պիտի ըլլան միասնաբար տարածուն: Անոնք մոգերն են տաճարի մը որ դոյութիւն չունի, բայց որուն սրբազնութիւնը կը փոխանցեն մեզի իրենց երգով:

Կարելի չէ ըսել թէ անոնք հանճարներ են, քանի որ չենք գիտեր թէ ի՛նչ բան է հանճարը: Բայց գիտենք թէ դոյութիւն ունի հակադրութիւն մը ընդմէջ ինքնաբուխ ժայթքումին եւ զգաստութեան: Ինքնաբուխ ժայթքումը, զոր «ներշնչեալ» ռոմանթիքները օգտագործեցին չոյլօ-ըին, դար մը եռք ընդդրկուեցաւ, թէեւ տարբե՛ր դիտումով եւ ակնկալութեամբ, դերիրապաշտներու կողմէ, որ մկկղի ըրին իմացականութեան արդելակը, այլ խօսքով՝ ուրացան արթուն միտքին դերակայութիւնը (իրենց ուրացումը յայտնելով հանդերձ արթուն միտքով, fառթէգեաիիզմով): Վահան Թէքէեան, որ դերազանցապէս արթնամիտ մարդ էր, զգացումը ենթարկեց իմացականութեան հակակշռին: Կը ճանչնար Պոտլէռի խօսքը· «Կը խղճամ այն բանաստեղծներուն վրայ, որ իրենց բնազդով միայն կ'առաջնորդուին· զանոնք անկատար կը նկատեմ»: Եւ յետոյ՝ «անկարելի է որ բանաստեղծը իր մէջ չպարունակէ քննադատ մը»:

Քննադատ Թէքէեանը անզուգական հանդիսացաւ հանրային գործունէութեան մէջ, ուր իր սուր իմացականութեան կը-րակին ենթարկուեցան դէպքեր ու դէմքեր, և ուր վերլուծումը իր տեղն ունէր որքան համադրական չնորհը: Բայց կատարելապաշտութիւնը դինքը մղեց խստակրօնութեան, բանաստեղծութեան մէջ, եւ իր խօսքը ըրաւ ճիչդ՝ փոխանակ ընելու իրաւ, յանձնեց՝ փոխանակ ցոյց տալու եւ ըսաւ՝ փոխանակ թելադրելու: Պէտք է խոստովանիլ, որ երբեմն այսպէս եղաւ: Անհարթ եւ սեղմ նախադասութիւնը, որ զէշ կը չնչէ, զրկուած մըննաց իր երազի բաժինէն:

Այսուհանդերձ, այդ նոյն զգաստ միտքն է որ ներշնչման գեղումները հաւասարակշռեց արուեստին համայքով եւ լաւագոյնս նպաստաւորուեցաւ յանդի եւ ոտքի պարտադրանքներէն: «Մտպէս կը սահմանեմ բանաստեղծական ձիրքը, կ'ըսէ Կէօթէ, գեղեցիկը քաղել գիտնալ հարկադրանքէն»: Քերթողութեան ծանօթ թէմաները վստահեցաւ դասական տաղաչափութեան փորձուած հանճարին, ինչպէս պիտի վստահէր իր ձայնի մէկ հաւատարիմ արձագանգին: Եղիա ըսած էր· «Գրաբարը պաշտել, պաշտպանել աշխարհաբարը»: կարելի չէ լիովին հասկնալ Վարուժան, Մեծարենց եւ Ինտրա, առանց բառարանի օգնութեան (ըսել չէ թէ չենք զգար): Թէքէեան զգուշացաւ անընտել աշխարհաբարէն· «Քեզ, Հա՛յ լեզու, կը սիրեմ մրզաստանի մը նըման...»: Այն ընտանի պտուղները զորս Թէքէեան քաղեց մեր մրզաստանէն, բառական եղան անուցանելու համար զգացումներու իր լայն հովահարը, որուն մէկ ծայրագոյն սլաքը եթէ ուղղակի կանացի զգայնութիւն է, իր անուշիկու-թիւնով եւ նարկիսականութեամբ, միւսը կը պարզէ առնականութիւն եւ հուժկու վերմղում: Իր եզակի ձայնը, զոր կը ճանչնանք ամէն մէկ գրութեան մէջ, եւ նոյնիսկ հոն՝ ուր սրսկուած fluideը սակաւ է, զգալի կը դարձնէ բեկում մը: Ցաւ մը կայ տարածուն, որ կը խորանայ տակաւ, կը վերածուի անդոհանքի եւ յուսալքման: Ի խորոց սրտի կ'արձակէ իր աղերսը, Վինչիի Մոռվէհին պէս «դուն զիս ըրիր զօրեղ եւ մենաւոր, թող որ այլեւս ննջեմ հողին քունով»:

Աւելորդ չըլլայ ըսել՝ թէ յուսահատականն երգը չի նմանիր բո՛ւն յուսահատութեան, որ այլեւս մահացումն իսկ է երթին: Գեղեցիկը իր մէջ ունի կենարար զօրութիւն մը: Ան չի ջնջեր ցաւը: կը փոխէ անոր բնութիւնը:

Եւ Թէքէեանի քերթուածները, սկսեալ «Հովահար Հոգւոյ»ի սրամիտ զրչախաղերէն մինչեւ անոնք որ Թրքահայ բանաստեղծութեան գանձը կը կազմեն, նեբահայեաց մեկնաբանողի իրենց Պոտլէռեան երանգներով (զեղչելով՝ ինչ որ պէտք է զեղչել), անոնք կերտուած են երկու առանցքներու չուրջ: Ոմանք ապրումին չուրջ, ուրիշներ՝ ապրողին: Այս վերջիններըը ըլլալով աւելի մերձ՝ բանաստեղծութեան մեր ներկայ զգայնութեան: Մէկ թէ միւս պարագային, Թէքէեան բարձր կը բռնէ իր ոսկիէ կշիռը:

Ոսկին աւելի կը լուսաւորէ քան թէ կը տաքցնէ: Առանց պատճառի չէ որ «զուտ» բանաստեղծին մէջ եւ անոր կողքին, մատնանշուած է մենաւոր մը, առաջնորդ մը եւ նոյնիսկ բարոյախօս մը: Եւ եթէ բանաստեղծութիւնը կը դիմադրէ վերջնական վերլուծումի մը, եւ զրաւէրին ըսել կուտայ (ինչպէս ինծի ըսել տուաւ հաւանաբար) մերձաւոր եւ յարաբերական ճշմարտութիւններ, միշտ ենթակայ՝ վերաքննութեան, կարելի է, ի փոխարէնն, ճշդել ուղղութիւնը:

Վահան Թէքէեան անոնցմէ է, որ կըրնան մեղանչել esthétiqueի դէմ, երբե՛ք՝ éthiqueի: Անհատական բարոյականը չզոհել հանրային բարոյականին եւ փոխադարձաբար, ոչ ալ անհատին ազատութիւնը՝ հաւաքական ազատութեան: Եւ միշտ փոխադարձաբար: Այս չրջապիծին մէջ է որ մարմին կ'առնէ Թէքէեանի իտէալը: Անկարելի եւ բարձրագոյն ներդաշնակութիւններու մարդն է Վահան Թէքէեան:

×

« Բանաստեղծութիւնը կ'ուտուի° »· խօսքը իրն է: Կան ծածկամիտ հարցումներ, որոնց հաստատական պատասխանը հարցումին մէջն իսկ է: Այսպէս՝ «Հայը կը սիրուի°»: Բանաստեղծութեան կողքին, որ, ի վերջոյ, վերապահեալ կալուած է, Թէքէեան յայտնուեցաւ մանաւանդ որպէս ականատես հանրային գործիչ, այսինքն՝ իր Հայութեամբ կենսամաշ էակ մը, որուն «սիրտը ամէն օր հիւծեցաւ իր ազգին բեռը ծանրակրելով»: Ամէն օր առչորեցաւ Հայուն մեծ իտէալը հետապնդելով: Բանաստեղծը ուներ անչուշտ հրաբորբ նախորդներ, ինչպէս Վարուժան, Սիամանթօ, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան եւ դեռ քանիներ՛ը, բայց ինքն է որ ապրեցաւ Ապրիլեան եղեռնը եւ Սփիւռքը, չնորհիւ իր երկարակեցութեան: Ի՛նքն է որ համարձակեցաւ Թուրքին մէջ տեսնել առաւել բան մը, քան թէ սոսկ գազանը, եւ գործեալ ինքն է որ Հայը ներկայացուց առանց քմահաճութեան, այսինքն՝ բացառիկ պայծառատեսութեամբ: Իր « Հայերդութիւնը » բայ վէրք մըն է, բայց նաեւ դրաւականը՝ դողդոջուն եւ յամառ հաւատքի: Հոն կայ պրկուած վիճակ մը, համոզումով եւ յոյսով յորդուն, թէ մօտ է փրկութիւնը ծանուցանող հրովարտակը: Թէքէեան կը վկայէ թէ Հայը պիտի հասնի իր իտէալին, հանդրուանէ հանդրուան երթալով, իյնալով եւ ելլելով, միշտ հարուածեալ եւ միշտ հարուածող: «Կ'երթայ, կ'երթայ, մարդու մը պէս որ դինով կամ հիւանդ է, բայց նորէն դանդաղելով, տքնելով կ'երթայ առաջ...»:

Բայց ոչինչ այնքան փխրուն է եւ դիւրաբեկ, որքան աննիւթական երազը բանաստեղծին: Թէքէեան հավիւ թէ լսած էր ազատութեան ղօղանջները եւ չտասպած՝ դէպի պատառատուն սահմանները Հայաստանի, երբ ան հեծեց՝ կուրծք ծեծելով — «Դուն ան չե՛ս ինչ որ մենք կ'երազէինք»: Մենք կ'երազէինք տէղ մը համախմբուիլ, Կիլիկիոյ մէջ ըլլայ թէ Արարատեան Դաշտի, եւ վայելել ազատութիւն, հոգ չէ ան ըլլայ յարաբերական ազատութիւն, ինչպէս որ է արդէն ամէնուրեք: Բայց մեզի մերժուեցաւ խըմբաւորումը, եւ Թէքէեան ունեցաւ յաւելեալ պատճառներ ախտոտանքի: Մէկուն համար որ միշտ չրջած էր Հայաստան — եայց Եկեղեցիին չուրջբոլորը եւ որ Աստուծմէ հայցած էր հաւատքին էջքը իր հոգիին մէջ, այլ մարդուն համար ընդունելի չէր կրնար ըլլալ նիւթապաշտութիւնը: Տոսթոյեւսքի ըսած էր.— «Եթէ Աստուած չկայ, ամէն ինչ թոյլատրելի է»: Թոյլատրելի չէր Թէքէեանի համար, ինչպէս որ ներելի չէր յարիլ հեռուեռալ սկզբունքին· « Նպատակը կ'արդարացնէ միջոցը»:

Համոզումով եւ խառնուածքով կապուած՝ ռամկավարական սկզբունքներուն, Թէքէեան «քէն ըրաւ» Վարդգէսին Հայաստանի դէմ: Ան ըսաւ «Եթէ երբեք տիբթաթիւռ հաստատուի հոս (Ֆրանսայի մէջ) ես պէտք է մեկնիմ յաջորդ օրն իսկ: Չեմ կրնար չնչել... չե՛մ կրնար»: Մեկնի՞լ: Ցաւը հոն է որ երբ հաստատուի (իրաւ ալ այդ տեսակ բան մը հաստատուեցաւ մառեչալ Փէթէնի օրով) կարելի չէ պրծիլ թակարդէն: կը մնայ անձնասպանութիւնը:

Մի՞թէ° անոր չդիմեց Վլատիմիր Մայակովսկի, երբ հաստատեց թէ իրականութիւնը ժխտումն իսկ էր իր փայփայած երազին: Սերժ Էսէնին, որ նոյնքան խանդով փարած էր Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան եւ փառաբանած՝ իր հայրենիքին վերածնունդը, գրեց սա տողը, իր կեանքին վերջ դնելէ առաջ.— «Այլեւս առանձին եմ: Հայելին կոտրած է»: Հայուն հայելին պղտորեցաւ բայց չեղաւ ցրեխ-ցրեխ: Թէքէեան մնաց ինքնակամ եւ հաւատաւոր: Ան վերլուծեց յոռեգոյն կացութիւնը եւ եկաւ այն եզրակացութեան թէ հիմնական ոչինչ չէ փոխուած, բայց թէ որոշ բաներ կը փոխուին տարուէ տարի, տեղւոյն վրայ, եւ միշտ նպաստաւոր արդիւնքով: Ըստ Ժ. Փ. Սարթրի, « յոռեգոյն կացութեան մը դէմ ստոյգ վերլուծումը ինքնին յաւատեսութիւն է »: Այսպէս է որ սիրելի Թէքէեանը վարեցաւ Հայաստանի, օր ըստ օրէ աւելի ջերմեռանդ ոգիով: Ան հաւատաց թէ Արարատեան Հայաստանը պիտի ըլլայ փրկութեան խարիսխը Հայուն, եւ թէ ան պիտի երջանկացնէ ապագայ սերունդները: Ուրի՛շ Հայեր: Ո՛չ մեզ: Մեր հաշիւը տեսնուած էր: Մի՞թէ° վերջնականապէս...:

Կամակոր համակերպութիւնը ճակատագրին առջեւ, բոլորովին ներհակ է մեր ոգիին: Եւ Թէքէեանը չէ որ պլուխ պիտի ծռէր: Ան չարունակեց իր առաքելութիւնը գաղութ-գաղութ, հեռու այն երկիրէն որ իրեն գլացուած էր, և պաշտպանեց ինչ որ տակաւին պաշտպանելի է, ներկայ գարուն, մեր աւանդութիւնը —

հոգիին մէջ, այլ մարդուն համար ընդունելի չէր կրնար ըլլալ նիւթապաշտութիւնը: Տոսթոյեւսքի ըսած էր.— «Եթէ Աստուած չկայ, ամէն ինչ թոյլատրելի է»: Թոյլատրելի չէր Թէքէեանի համար, ինչպէս որ ներելի չէր յարիլ հեռուեռալ սկզբունքին· « Նպատակը կ'արդարացնէ միջոցը»:

Համոզումով եւ խառնուածքով կապուած՝ ռամկավարական սկզբունքներուն, Թէքէեան «քէն ըրաւ» Վարդգէսին Հայաստանի դէմ: Ան ըսաւ «Եթէ երբեք տիբթաթիւռ հաստատուի հոս (Ֆրանսայի մէջ) ես պէտք է մեկնիմ յաջորդ օրն իսկ: Չեմ կրնար չնչել... չե՛մ կրնար»: Մեկնի՞լ: Ցաւը հոն է որ երբ հաստատուի (իրաւ ալ այդ տեսակ բան մը հաստատուեցաւ մառեչալ Փէթէնի օրով) կարելի չէ պրծիլ թակարդէն: կը մնայ անձնասպանութիւնը:

Մի՞թէ° անոր չդիմեց Վլատիմիր Մայակովսկի, երբ հաստատեց թէ իրականութիւնը ժխտումն իսկ էր իր փայփայած երազին: Սերժ Էսէնին, որ նոյնքան խանդով փարած էր Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան եւ փառաբանած՝ իր հայրենիքին վերածնունդը, գրեց սա տողը, իր կեանքին վերջ դնելէ առաջ.— «Այլեւս առանձին եմ: Հայելին կոտրած է»: Հայուն հայելին պղտորեցաւ բայց չեղաւ ցրեխ-ցրեխ: Թէքէեան մնաց ինքնակամ եւ հաւատաւոր: Ան վերլուծեց յոռեգոյն կացութիւնը եւ եկաւ այն եզրակացութեան թէ հիմնական ոչինչ չէ փոխուած, բայց թէ որոշ բաներ կը փոխուին տարուէ տարի, տեղւոյն վրայ, եւ միշտ նպաստաւոր արդիւնքով: Ըստ Ժ. Փ. Սարթրի, « յոռեգոյն կացութեան մը դէմ ստոյգ վերլուծումը ինքնին յաւատեսութիւն է »: Այսպէս է որ սիրելի Թէքէեանը վարեցաւ Հայաստանի, օր ըստ օրէ աւելի ջերմեռանդ ոգիով: Ան հաւատաց թէ Արարատեան Հայաստանը պիտի ըլլայ փրկութեան խարիսխը Հայուն, եւ թէ ան պիտի երջանկացնէ ապագայ սերունդները: Ուրի՛շ Հայեր: Ո՛չ մեզ: Մեր հաշիւը տեսնուած էր: Մի՞թէ° վերջնականապէս...:

Կամակոր համակերպութիւնը ճակատագրին առջեւ, բոլորովին ներհակ է մեր ոգիին: Եւ Թէքէեանը չէ որ պլուխ պիտի ծռէր: Ան չարունակեց իր առաքելութիւնը գաղութ-գաղութ, հեռու այն երկիրէն որ իրեն գլացուած էր, և պաշտպանեց ինչ որ տակաւին պաշտպանելի է, ներկայ գարուն, մեր աւանդութիւնը —

կ'աղաչաւէն մեր աշխարհաբարը (Սմբատ Բիւրատ) եւ արեւելահայերէնը, որուն համար գրեց· « Ռուսահայերէնը տակաւ կ'ըլլայ գնչուի լեզու»: Կը սխալէին անոնք որ բանաստեղծին մէջ կը կարծէին տեսնել օրհներգու դերապայծառ մը, իր կախ եւ թոյլ մխաբէն գատելով: Մարտիկ մը կար իր մէջ: Ունէր զաղանիքը պարզ բառերու, որ երբեմն կ'ըլլային, իր բերնին մէջ, իրական սատ մը՝ «պարտապանաց եւ մի տանիր» տեսակի:

Պիտի ըսեմ, եզրակացնելով, թէ Թէքէեան սիրեց Հայը աւելի քան թէ Հայութիւնը եւ Հայութիւնը՝ աւելի քան թէ Հայը: Այսպէս է որ կը թափահարեն զոյգ մը թեւեր, որոնց միացման կէտին վրայ կայ բան մը բաբախուն: Սէրը:

×

«Կ'անձրեւէ տաղս: Աչունը թաց է»: Զարմանալի է թափօրը Թէքէեանի տաղոց, զոր բանաստեղծը կը չրջապատէ ուշադիր դուրգուրանքով եւ եղբայրական ազնուազարդ սէրով: Անոնք իրն են, ինք զանոնք է: Տէղի կ'ունենայ երթ ու դարձի դործողութիւն մը, որ կ'արդարացնէ սա միտքը թէ ամէն ոք իր հարազատ խակութիւնը կը փնտռէ ուրիշին մօտ (միտքը Հէկէլինն է): Այնքան խոր է եւ այնքան յաւակինօրէն ատիպողական, «Լինիլ եւ հալ» տաղը իր մօտ երկար պահելու տենչը, որ բանաստեղծի հոգին զարնէ տենչը, որ բանաստեղծի հոգին զարնէ նոնք կը վերածէ հարազատ որդիի: Այս երեւակայական դաւակները այնքան կը մխիթարեն բանաստեղծը եւ այնքան կը չարչարեն, որքան պիտի չընէին եթէ երբեք իրական ըլլային:

Գալով իր սիրային երգերուն, անոնք կը պատմեն անանուն ողբերգութիւն մը:

Հոս ամէն ինչ սիրոյ զեղում է: Libidoն տեղ չունի: Կամ թէ կը փորձէ տեղ չունենալ: «Զկայ իմ սիրոյս չափ մաքուր սէր»: Ոչ մէկ պատճառ ունինք իր խօսքին տարակուսելու: «Սէրը մէկ տեսակ է, կ'ըսէ Լա Ռոշֆուքօ, բայց ան ունի բազմազան օրինակներ (formes)»: Որքան ալ որ ամուր փակուած ըլլայ արդիւնալ տուփը, կը գտնուին անօսր բոյրեր, որ կը մատնեն տուփին պարունակութիւնը: Բանաստեղծին դժբախտ սէրերը կարելի չէ լսել առանց անպատում յուզումի եւ չկարենկիլ անոր՝ որ պապակած կը մեռնի աղբիւրին առջեւ: Կայ թռչուն մը, որ կ'արձակէ իր զեղեցկագոյն եւ ամենա – նուրբ դայլայլները իր զոյգը կանչելու համար, երբ ինք բանտարկուած կը մնայ վանդակին մէջ: Գէթ այդպէս կը թուի: Շատ որոշ չէ: Ամէն ինչ կարելի է ըսել սիրոյ մասին, առանց գտնելու այն անկարելի բառը որ պիտի պարզէր սիրտին դաղտնիքը: Սա որոշ է թէ, բանաստեղծը կը պարտուի ցաւին սաստկութեան տակ եւ կ'աղերսէ, զրեթէ կը մուրայ կեղ – ծուած սէր: «Ողորմի համար թող ըլլայ, չարու համար թող ըլլայ, թող զիս ծաղրէր...»: Ազեխարշ կանչը մնացած ըլլալով անպատասխանի, Թէքէեան կը կառչի վերջին լաստի մը: Կին մը օգնութեան կը կանչէ. «Կին մը կրնայ զիս հասկնալ քիչ մ'իրեն նման ըլլալուս համար»: Այս կին – նը կը ճանչնանք: Եթէ մահը չէ ան, մահուան ցանկութիւնն է: Բայց մահէն աւելի անիրկական վտանգ մը կը սպառնար տարաբախտ քերթողին: Ամբողջա – կան կուրացումը:

Անմոռանալի յիշատակներէս մէկն է Մեկ-Հատիկս քերթուածը: Պատահեցաւ որ ես ըլլամ անոր առաջին ընթերցողը (դէթ Ֆրանսայի մէջ): Ամառ օր մըն էր. Մոնփառնասը կ'եռեւեփէր, հակառակ կէս-գիշերը մօտ ըլլալուն: Կարդացի մայթին վրայ, լապտերին ցնցուղուող լոյսով: Ժամանակ մը հարկ, Թէքէեանի համար սկսան անձկութեան եւ անդորհանքի օրերը: Հազուադէպ ախտ մը կը սպառնար մարել «Մեկ-Հատիկ»ին լոյսը: Բանաստեղծը սարսափով վեր կ'առնէր ուշ աչակապը, կերածը տեսնելու համար: Զեռքերը կը դողային: Կուրծքը կ'ուռէր: Փոխադրուեցաւ Հիւանդանոց (Օքէ–Տիէօ): Հրապարակ ելաւ կեդրո – նական իր սաներէն երիտասարդ մը: Այս պատուական հայորդին (պէտք է դնենք իր անունը հին Ապագայներուն մէջ) որդիական սիրով կառչեցաւ Հիւանդի սնարին: Իր հոդիին մէջ կուտակուած հիացումն ու երախտիքը արտայայտելու ատիթ մը գտած էր: Տեսակ մը սիրտի պարտք: Թէքէեան խորին սփոփանք մը քաղեց իր այս երիտասարդ բարեկամին հոդածու վերաբերումէն, ինք որ միշտ երազած էր զաւակ մը, որպէսզի երբ «ես ծռիմ՝ ան բարձրանար քովս ի վեր»: Երիտասարդը Հիւանդանոց կը փութար ամէն օր, առանց բացառութեան, որոշ – եալ ժամուն: Մեկնումէն քանի մը ժամ վերջ ածխացած էր ան: Իր աշխատանոցը այրած էր, ինքն ալ միասին:

Թէքէեան ինծի կը նայէր, առանց զիս տեսնելու: Ծուարկաւորները որ դինքը կը շրջապատէին, կը խօսէին բարձրա – ձայն: Ինք կը մնար չմած, անէացած: Երկու ձեռքերը պարզած էր դէպի առաջ, օդնութիւն հայցելու ձեւով: Իր դէմքը առած էր մեղրամոմի գոյն: Ըսաւ.

— Ո՞վ ըրաւ այս տեսակ կարգադրութիւն... Խեղճ տղան մեր որբերէն էր... քահանայի զաւակ էր... Ի՞նչ կը նչա – նակէ բոլշեւիկեան թաղում...

Ռայները–Մառիա Ռիլքէ ունի քերթուած մը, Բանաստեղծին Մահը, ուր մեռեալին դլուխը կ'երեւի կարծր բարձերու վրայ, դալկահար եւ իր մերժումին մէջ պիրկ: Կ'ըսուի թէ ան նման էր կիսուած խնձորի մը, որ «կ'ուրուի» օդին աղեցութեան տակ:

Պիտի չփորձուիմ նկարագրել Թէքէեանի «ուրուած» արտայայտութիւնը: Ի փոխարէն, հոս կուտամ իր վերջին նկարը, Փարիզի մեկնումի պահուն քաշուած կառ տր Լիոնի մէջ: Զինքը այլեւս պիտի չտեսնէի: Այլեւս երբեք պիտի չկրնայինք միասին վերակոչել մեր վոքրիկ Հայաստանը, Սկիւտարը: Դառնացած, դժբախտ եւ միշտ անդատական, Թէքէեան տա – կաւին կը ժպտի քաղցրօրէն, վիրը ծուռ: Թէքէեան մէկն էր որուն համար վիշտին ցուցադրութիւնն իսկ անպատշաճութիւն էր:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՄԵՐ ԱՋԳԸ

Ան մերն է, ու կը սիրենք զայն: Զայն կը սիրենք իր անցեալին համար, ուր կը – բած տառապանքներուն մեծութեանը համար, իր ներկային համար որուն անհուն ցաւը նախնի դարերու մարտիրոսներուն անհուն զեղեցկութիւնը կուտայ իրեն, իր ապագային համար զոր կ'ներեւակայենք իրրեւ կացինահար ծառի մը խեղճ մէկ ճիւղին կրկին արմատ նետելը, բողբոջիլն ու զօրանալը հինին քով չարունակելու, չհորսուելու, մեծնալու վսեմ ճիգով: Ան մերինն է, մեր ազգը, մեր ժողովուրդը, ու կը սիրենք զայն:

Բայց... սիրել կայ, սիրել ալ կայ: Ո – մանք հեռուէն, պատկերի մը պէս կը սիրեն զայն, ուրիշներ զայն խոշտանդե – լով, անոր ծառայել կարծելով բայց զայն իրենց ծառայեցնելով կը սիրեն, ոմանք կուրօրէն, միշտ վայփայելով, ուրիշներ միշտ սաստելով: Քիչերն են որ, ինչպէս մօր մը կամ զաւկի մը վերաբերմամբ, այնպէս կ'անդրադառնան առ ազգը իրենց տուած խնամքին վրայ, կը նային անոր արդիւնքին, զայն կը փոխեն, միշտ լա – ւադոյնը կը փնտռեն, պարագային եւ ժա – մանակին կը պատչաճեցնեն: Ամբողջ խնդիրը իր ազգը սիրելը չէ, այլ ի՛նչպէս սիրելը, եւ «ինչպէս»ը գիտնալու համար նախ պէտք է գիտնալ «ինչուն», որքան ալ աւելորդ ու անհեթեթ թուի այս հար – ցումը:

Ինչո՞ւ կը սիրենք մեր ազգը, արդեօք բնազդական դգացո՞ւմ մըն է ատիկա, ինչպէս կենդանիներուն իրենց ձագերը սիրելը, — ոչ երբեք: Ագին սէրը վեր – ջէն, չատ վերջէն ծնած է մարդուն մէջ, ու զարգացած, զօրացած է այնքան՝ որ – քան ազգը զարգացած, քաղաքակրթուած է: Էապէս քաղաքակրթուած զգացում մըն է ան, որովհետեւ արդիւնք է համերաշ – խութեան զգացումին, եւ համերաշխու – թիւնը ինքնին քաղաքակրթութիւն է:

Ի՞նչպէս կրնանք սիրել մեր չտեսած, չճանչցած մարդիկը այլապէս մեր եւ ա – նոնց միջեւ չահերու սերտ կապակցու – թիւնով մը, «չահ» բառը իր ընդարձա – կագոյն ու ազնուագոյն իմաստովը առ – նելով: Միեւնոյն լեզուն խօսիլը եւ միեւ – նոյն անցեալն ունենալն իսկ — թողունք միեւնոյն կրօնքը դաւանիլը — բաւական չեն մարդերը իրարու ազգակից ընելու համար, պէտք է անոնք նոյն չահերը ու – նենան ներկային մէջ, ինչպէս ապագա – յին համար ալ ունենան նոյն ձգտումնե – րը երկրագունդի որոշ մէկ կէտի վրայ որ իրենց հայրենիքն է իրականանալու սահմանուած, որպէսզի մարդկային ըն – դարձակ համերաշխութենէն կամ մար – դասիրութենէն եւք, ազգային համերաշ – խութիւն մը, այսինքն ազգասիրութիւնն ալ ծնի իրենց մէջ: Նիւթապէս եւ բարո – յապէս, Անգլիացի մը կամ Հայ մը կըր – նայ մրցիլ ուրիշ Անգլիացիի մը կամ Հա – յու մը հետ, իր ազգին հետ մրցիլ յիմա – րութիւններու մեծագոյնն է, եւ իր ազ – գին վնասել՝ ոճիրներու առընթերոյնը: Ասոր համար է որ ամէնէն աւելի զգուելի ոճրագործը եւ ամէնքէն ալ առուածը այն է որ իր ազգը կը մատնէ, անոր դէմ կ'ելլէ:

Ազգասիրութիւնը ուրեմն, համերաշ – խութիւն է ամէն բանէ առաջ:

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

(Հատուած՝ իր մէկ խմբագրականէն, «Արեւ», 5 Յունուար 1916)

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

(1878–1945)

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

Վահան Թէքէեան ծնած է 1878 Յուն – ուար 21ին (Հին Տոմար), Կ. Պոլսոյ Մի – ջադիւղ (Օրթաքէօյ) արուարձանին մէջ: Զաւակն է կեսարիայէն դաղթած առեւ – տրական ընտանիքի մը:

Կը յաճախէ իր թաղի Ներսէսեան վար – ժարանը եւ ապա Սկիւտարի Պէրպէրեան եւ Կեդրոնական վարժարանները: Գործի ասպարէզ կը նետուի 1896ին, երբ իբր առեւտրական պաշտօնեայ կը մեկնի Անգ – լիա, Ֆրանսա, Գերմանիա եւ Եգիպտոս, կեդրոն ունենալով Մարսիլիան, ուր կը մնայ 4–5 տարի: Բայց առեւտուրը եւ նիւթական աշխարհը չեն հրապուրեր դինք, ու կը նուիրուի ազդային ծառա – յութեան: Ազդային եւ կուսակցական պարտականութիւններն ու այլազան ա – ռաքելութիւնները բամբիւռ անդամներ դինք կը կանչեն Եգիպտոս, Պուլիս, Կե – սարիա, Երուսաղէմ, ապա նաեւ Կիպրոս, Յունաստան, Սուրիա, Պուլկարիա, Ֆը – րանսա, Հայաստան, Լիբանան եւ վեր – ջապէս դարձեալ Եգիպտոս, ուր իր մէկ հատիկ աչքն ալ աշխարհին կը փակէ Գահիրէի մէջ Ապրիլ 4, 1945ին:

Վահան, Թէքէեան ազդային ծառայու – թեան կը նուիրուի պատանի հասակին՝ երբ դեռ հազիւ 18 տարեկան էր՝ 1896ին Պոլսոյ մէջ, անդամակցելով Հնչակեան կուսակցութեան: Հնչակեան կուսակցու – թեան մէջ ընկերվարական եւ ազդայնա – կան հոսանքներու միջեւ ստեղծուած վէ – ճերէն եւ երկփեղկումէն ետք, 1904ին կը յարի ազդայնական թեւին, որ մինչեւ Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան մէջ իր միաձուլումը՝ պիտի կոչուէր Վերակազմեալ Հնչակեան անունով: 1904–ին Թէքէեան արդէն կը դառնայ գործօն դեկավար եւ կ'անդամակցի Վերակազմ – եալներու Եգիպտոսի նահանդային վար – չութեան:

1908ին Վ. Թէքէեան իր համակուսա – կիցներէն չատերուն հետ արդէն անդամ է Եգիպտոսի մէջ նոր հիմնուած հայ քա – դաքական նոր կազմակերպութեան՝ Սահ – մանադիր Ռամկավար Կուսակցութեան, որ կը ստեղծուէր Ա. Արփիարեանի չուն – չով եւ Պօղոս Նուպարի քաջալերանքով:

Առաջին համաշխարհային պատերազմը 1915ին դինք կը նետէ Եգիպտոս: 1920ին ան դարձեալ կը դառնայ Պուլիս, ուր ան – դամ կ'ընտրուի Սահմանադիր Ռամկա – վար Կուսակցութեան կեդրոնական վար – չութեան: 1921 Հոկտեմբերին, իր նախա – դահութեան միջոցին է որ կը կատարուի Սահմանադիր Ռամկավարներու, Վերա – կազմեալներու եւ Ազատականներու վերջ – նական միաձուլումը, եւ նոր կազմակեր – պութիւնը կը ստանայ Ռամկավար Ազա – տական Կուսակցութիւն անունը:

Տեսչական պաշտօններ կը վարէ կե – սարիոյ Ս. Կարապետ վանքի դպրեվան – քին (1913–1914), Պոլսոյ կեդրոնականին (1922), Կիպրոսի Մելքոնեան Կրթական Հաստատութեան վարժապետանոցին մէջ (1934–1935):

1906ին կը հիմնէ Գահիրէի մէջ «Նոր Ժամանակներ» պարբերաթերթը եւ կ'ըլ – լայ խմբագիր Աղեքսանդրիոյ մէջ հիմ – նուած «Արեւ»ին՝ 1915–1920: 1920ին Պոլ – սոյ մէջ խմբագիրն է նախ «Հայրենի – ք»ին, եւ ապա Սահմանադիր Ռամկավար օրաթերթ «Ժողովուրդի Ձայն»ին: 1922–ին՝ Օշականի եւ Կ. Զարեանի հետ կը վարէ «Բարձրավանք» հանդէսը: 1925ին Թէքէեան Գահիրէ կը հաստատուի եւ 1927էն մինչեւ իր մահը քանի մը ընդհա – տումներով կը վարէ «Արեւ»ի խմբագրա – պետութեան պաշտօնը: Այս չրջանին է որ կարճ ատենուան համար (1947–1948) կը փոխադրուի Պէյրութ, ուր կ'ըլլայ «Զար – թօնք»ի առաջին խմբագրապետը:

Թէքէեան դրական ասպարէզ կը մտնէ չատ կանուխէն՝ 1894ին: Իր պատանեկան եւ երիտասարդական առաջին գործերը կը հրատարակուին 1895ի «Հայրենիք» օրաթերթին եւ Զօպանեանի «Մատիկ» եւ «Անահիտ» հանդէսներուն մէջ: Կը գոր – ծածէ բազմաթիւ դրական ծածկանուն – ներ՝ ինչպէս Ասուպ, Ասպատակ, Սկա – յորդի, Վեթօ, Պում, Համչիրակ Բ., Սուրէն Տիրանեան, Վահան Տիրանեան, եւայլն:

Հայ բանաստեղծութեան իչխանին քեր – թուածներու առաջին հատորը՝ Հոգեր, լոյս կը տեսնէ 1901ին: Ապա իրարու կը յաջորդեն Հրաշալի Ցարութիւն (1914), Կէս գիշերէն մինչեւ արշալոյս (1919), Սէր (1943): Այնուհետեւ կը հրատարակ – ուին Հայերգութիւն եւ Տապարան հա – տորները:

ԵՍ ՍԻՐԵՑԻ

Ես սիրեցի, բայց ոչ ոք
Սիրածներէս գիտցաւ թէ՝
Չիմը ո՛րքան սիրեցի...
Ո՞վ կարդալ սիրտը գիտէ:

Ամէնէն մեծ հրճուանքիս,
Ամէնէն սուր վիշտերուս
Ներշնչողները, ասո՛ղ,
Չխ չեն ճանչեար այս պահուս...

Սէրըս կարծես այն գետն էր
Որ իր հոսանքը անբաւ
Առաւ լերան ձիւներէն
Ու լեռը զայն չըտեսաւ:

Սէրըս այն դուռն էր կարծես
Ուրկէ ոչ ոք մըտաւ ներս.
Ծաղիկներով ծածկըւած՝
Գաղտնի պարտէզ մըն էր սէրս:

Ու եթէ սէրըս ոմանք
Երկինքին վրայ՝ անսահմա՛ն
Տեսան ծուխի մը նման,
Կրնակն անոր չըտեսան...

. . . . . .

Ես սիրեցի, բայց ոչ ոք
Սիրածներէս գիտցաւ թէ՝
Չիմը ո՛րքան սիրեցի...
Ո՞վ կարդալ սիրտը գիտէ:

Կ'ԱՆՁՐԵԻՔ ՏՂԱ՛Ս...

Կ'անձրեւէ, տղա՛ս...: Աշունը թաց է,
Թա՛ց աչերուն պէս խեղճ խաբուած սիրոյն...:
Պատուհանն ու դուռը գընա՛ գոցէ՛
Եւ դէմըս եկո՛ւր նստիլ վեհագոյն

Լրտուքեան մը մէջ... : Կ'անձրեւէ, տղա՛ս...:
Կ'անձրեւէ՞ երբեմն հոգիիդ մէջ ալ,
Կը մըսի՞ սիրտըդ, եւ կը դողդոջա՞ս՝
Խորհելով պայծառ արեւին անցեալ,

Դըրան մը ներքեւ գո՛ց ձակատագրին...
Բայց կուլաս, տըղա՛ս...: Մութին մէջ յանկարծ
Ծաղրը արցունքաթաթաւ աչքէդ կը գլորին...:

Լա՛ց անմեղութեան արցունքը անդարձ,
Լա՛ց չըգիտնալով, խեղճ անգէտ տըղա՛ս,
Ես՞ղճ որսը կեանքին, ա՛հ լա՛ց որ մեծցաս...:

ԽԱՂԻ ՀԱՄԱՐ

Խաղի համար թող ըլլար՝ բայց թող անգամ մը գոնէ
Ինծի ճայէր ու ժպտէր ու ըսէ՛ր մէկն անոնցմէ
Զոր սիրեցի ես անճայն՝ թէ կը սիրէ ինձն ալ զիս...

Շահու համար թող ըլլար՝ սակայն թո՛ղ պահ մը այնպէս
Հաւտացընէր մէկն ինծի, թէ կայծ մը, թռած իմ սրտէս,
Զինի վառած է ու կ'ուզէ մարիլ վըրան իմ կուրծքիս...

Թո՛ղ զիս հեգնէր ու ծաղրէր ու չարչարէր ան վերջէն,
Պիտի ըլլար կեանքս իրմով, հոգ չէ թէ ինչ մը ատեն,
Նրման ուրիշ կեանքերու, խրոով ու գոհ ու անդորր...

Եւ բախտը թող յաւիտեան ինծի ուրէն չըժպտէր,
Վերջին պահուն տեսնէի պիտի ինձ դէմըս, ով սէր,
Ջարուքենդ մերկացած ու ընող մահն իսկ աղուոր...:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կեսարիոյ աղէտին տարեդարձին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի Դեկտ. 6ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Կը հրաւիրուին կեսարացիները եւ նահատակաց յիշատակը յարգողները:

ՄԱՐՍԻԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ – ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՁԱՇ

Պատրաստուեցէք եւ այժմէն ապահովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսեցի – Ներու Հայր. Մշակութային Միութեան տարքած ուսանողական ոտնածառ ճաշասրահին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 17ի կիրակին ժամը 17էն մինչեւ կէսգիշեր, բոլորիդ ծանօթ Ֆարոյի սրահներուն մէջ, 71 Պուլվար Շարլ-Լիվոն, Մարսէյլ:

Մուտքը ապահովելու համար դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին 37 պիս, ռիւ Թիւպանօ, Պ. Եավէրի գրասենեակը հեռաձայն 20–26–74:

Կերուխում, խրախճանք, պար
Ընտիր օրքէսթր

ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ՔՈՑՐԵՐԸ

Ամէն իրիկուն հայերէն լեզու կը դասաւանդեն իրենց գիչերօթիկ աշակերտուհիներուն: Այս տարի, ամէն Հինգշաբթի օրերը ժամը 16,30էն 18 բացառիկ դասախօսութիւն հայերէն, ցերեկօթիկ աշակերտուհիներուն համար:

Դպրոցին ինքնաշարժը տրամադրուած է ձրի, Հինգշաբթի օրուան դասընթացքներուն հետեւող աշակերտուհիներուն:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՑԹ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Փետրուար 28ին, Անիէռի քաղաքապետարանի չքեղ թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յայտնուին:

ՖԻԼՄԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան.

ՍԻՐՏԸ ԵՐԳՈՒՄ Է

գունաւոր հայախօս ժապաւէն

Դեկտ. 1, Երեքշաբթի ժամը 21ին:

Ֆիլմը կը ցուցադրուի ճիշդ ժամուն, իսկի Ալհամպրայի սրահը (Մեթրօ Մեռի մ'Իսիէն 50 քայլ):

Մուտք 6 ֆրանք: Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներէն:

ԽՆԴՈՑՔ ԵՒ ՃԱՇ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խրնջոյքը Դեկտեմբեր 6ին կիրակի ժամը 14ին, Ֆապըրկուլ Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ: Հայկ եւ եւրոպական պարեր: Գեղարուեստական բաժին:

Արձանագրուիլ Նոյեմբեր 25էն առաջ, Նչան Նաճարեանի մօտ՝ Քամփանեը Ռողըռէ Լէփէն տէ Պասթիա, Սէնթ Անթուան:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 5 Դեկտ. Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3,30ին Ահարոնեան ակումբին մէջ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ: Ժողովի օրակարգն է. 1. Զեկուցում եւ հաշուետուութիւն, 2. Հասութաբեր ձեռնարկի որոշում 3. Վարչական ընտրութիւն:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, Ուրբաթ Դեկտ. 4, ժամը 8,30ին Հ. Բ. Ը. Մ.ի սրահը: Բոլոր հայրենակիից անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

Հ. Ց. Դ.

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Ց. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Սարգիս Մխնասեան ենթակոմ.ի ժողովը այս Հինգշաբթի (Դեկտ. 3) իրիկուն ժամը 8,30ին Ֆուայէ տէ Վիէօ: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Քաֆէ տէ Սփոր: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՀ

ԹԵՐԹԻՍ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՑ ԹԻԻՆ

*

ՅՈՑԳ ՄԸ ԿԱՐՄԻՐ ՏԵՏՐԱԿՆԵՐ

*

ԱԶԱՏՆ ԿՈՄԻՏԱՍ
(Այս գրքոյկը չի վաճառուիր)

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

ԳՕՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

Հրատարակութիւն Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջան

Բարեկամներուն ու հայրենակիցներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ մօտ աւուրներն լոյս կը տեսնէ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի ԳՕՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ: Կրնաք ապահովել ձեր օրացոյցը դիմելով հետեւեալ հասցէին՝

Monsieur G. HOVSEPIAN
53, Bld. des Grands-Pins, 13 - MARSEILLE (10e)

Quelques poèmes choisis pour composer

La légende Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation EVE GRILIQUEZ
Production ROUBEN MELIK

Կ'արտասանեն

François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝

Եղիշէ Չարենց, Նարեկացի, Յովհ. Թումանեան, Վահան Տէրեան, Յովհ. Շիրազ, Սայաթ-Նովա, Յովհ. Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վահան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ 2750 ՀԵՐԵԲՈՒՆԻ

Գին 30 ֆր.

PRIX 30 FR

Դիմել

Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch »

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ ՁՈՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ՁԵՐ ՓՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերասամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի չուրջ, Դեկտ. 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը: Հասցէ՝ 1. Փլաս Օքէլ տը Վիլ:

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները:

ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԱԻՍՏՐԻԱ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻԻ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ. 21 Թրէն տէ ԵՒէժով կառ. տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 2 նոյն կայարանէն:

ՊՐԻՒԲի մէջ (Զել ամ Զէի մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր: Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիւժ, փաթինաժ, եւայլն:

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով միասին:

Մասնակցութիւն 485 ֆր. բոլոր ծախքերը մէջը:

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

Զել ամ Զի, Սալցպուրկի մէջ ճմեռնային մարզական հրաշալի կայան մը, գեղեցիկ լիճի մը եղերքը, պաշտպանուած սաստիկ ցուրտերէն բարձր լեռներուն շնորհիւ: Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, փոլիքլորիիֆ երեկոյթներ եւայլն:

Մասնակցութիւն՝ 525 ֆր.:

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան գինը (ք. կարգով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է.Տ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատասխանատու

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌ

Կիրակի, 13 Դեկտ. ժամը 16,30էն սկսեալ:

Ճաշ, վիճակահանութիւն, անակնկալներ եւ ընտանեկան հաճելի մթնոլորտ:

Մասնակցութեամբ Նաւասարդ պարախումբին, Թերար Մելքոնեան ու Պետիկ Պետիկեան նուագախումբերուն եւ վարժարանի աշակերտութեան:

Կաղանդ Պապան ճոխ նուէրներով պիտի վարձատրէ սրահին մէջ ներկայ եղող բոլոր մանուկները:

Մուտքը ազատ է:

Ա.ՅՑ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Իսկի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է այցելութիւն մը Մոնմորանսիի ծերանոցին Դեկտ. 6ին, գեղարուեստական բաժինով: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տիկին Սրապեանի 626–42–48, Տօնիկեանի 642·62·45, Յովսէփեանի 642–99–01:

Օթոքարը կը մեկնի ժամը 13,30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն: Գին 10 ֆր.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նոր Տարուան գիշերը (Դեկտ. 31) Լիոնի մէջ կազմակերպուած ցայգօնքը կոմիտաս երգչախումբի կողմէ:

×

Արնուվիլի Անարատ Յղութեան Քոյրերու ոտնածառը Դեկտ. 20ին:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆի թատերական ներկայացումը կիրակի Մարտ 14ին:

×

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը տեղի կ'ունենայ Յունուար 17ին Ազգ. Տան սրահը:

×

Իսկի Կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշը Փետրուար 20ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)